

101 SORUDA KUR'AN

DİNÎ KONULARDA EN ÇOK
MERAK EDİLEN SORULAR

EMRE DORMAN

Eser Adı: 101 Soruda Kur'an

Yazar: Emre Dorman

İletişim: emredorman@yahoo.com

www.emredorman.com

emredorman

Kapak Tasarım: Yunus Karaaslan

Sayfa Tasarım: ademşenel.com

ISBN: 978-605-06164-5-3

Baskı ve Cilt: Eriha Basım Yayın Matbaa

Kitap ve Telif Ajansı Ltd. Şti.

Alemdar Mah. Ticarethane Sk. No:11/21 Fatih-İstanbul

Matbaa Sertifika No: 35238

1.-3. Baskı: Aralık 2020

4.-5. Baskı: Şubat 2021

Genel Dağıtım

İstanbul Yayınevi

Hobyar Mah. Cağaloğlu Yokuşu Evren Han No:17 Kat:1 Daire:33

SİRKECİ – İSTANBUL

Tel: (0212) 519 62 72 - 522 22 26

www.istanbulyayinevi.net

bilgi@istanbulyayinevi.net

Fuar ve imza günü duyuruları için bizi takip edin.

Annem Fatma Dorman
ve
Babam Yusuf Dorman'a

Emre Dorman, Acıbadem Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Kelâm Bilim Dalı'nda hazırladığı **Tanrı'nın Varlığının Kanıtlanmasında Kullanılan Modern Deliller: İnsancı İlke Örneği** başlıklı tezi ile yüksek lisans, **Deizm ve Eleştirisi: Tarihsel ve Teolojik Bir Yaklaşım** başlıklı tezi ile de doktora çalışmasını tamamladı. Felsefe ve Din Bilimleri alanında doçent oldu.

Emre Dorman, Acıbadem Üniversitesi'nde **Felsefeye Giriş ve İslâm Felsefesi**, Bahçeşehir Üniversitesi'nde ise **İslâm Felsefesi ve Din Felsefesi** dersleri vermekte, ilâhiyat, felsefe ve din-bilim ilişkisi alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Yayımlanmış Eserleri

- İnsanlar Uyurlar Ölünce Uyanırlar (2011)
- Modern Bilim: “Tanrı Var” (2011)
- Kur'an-ı Kerim'deki Temel Emirler ve Yasaklar (2011)
- People Are Asleep They Wake Up When They Die (2012)
- Duanız Olmasa Ne Öneminiz Var? (2013)
- Dini Konularda Kendini Kandırmanın 40 Yolu (2014)
- Din Neden Gereklidir? (2015)
- Allah'a Öğretilen Din (2016)
- Allah'ın Parmak İzi (2016)
- Kendini Kınayan Nefis (2017)
- İslam Ne Değildir (2018)
- Ayetler ve Dualar ile Allah'ın Rahmeti (2019)
- Teolojik ve Felsefi Açıdan Din Bilim İlişkisi (2019)
- Teolojik ve Felsefi Açıdan Din Ahlak İlişkisi (2019)
- 101 Soruda Kur'an (2020)

İÇİNDEKİLER

Kitabın Amacı ve Yöntemi.....	11
1. Kur'an ne demektir? Kur'an kendisini nasıl tanıtmaktadır?... 17	
2. Kur'an'a göre İslam nedir? Müslüman kimdir?	36
3. Kur'an'a göre Allah'ın bizi yaratma nedeni nedir?	38
4. Allah neden din göndermiştir? Din neden gereklidir?	45
5. Deizm nedir? Deizm neden özellikle gençler arasında popülerleşmektedir?	50
6. Ateizm nedir? Kur'an'da ateizmden bahsedilmekte midir?.....	72
7. Hayatın anlamı var mıdır? Bir Müslüman, hayatını nasıl anlamlandırmalıdır?	74
8. İblis kimdir? Şeytan ne demektir? İnsanları saptırması için mi yaratılmıştır?	79
9. Hz. Âdem ve eşinin çıkarıldıkları cennet bu dünyadan ayrı bir yerde midir?	83
10. İnsan nesli Âdem ve eşinin çocuklarından mı çoğalmıştır?.....	87
11. Canlıların evrimine inanmak, Allah'ı ve yaratılışı inkâr etmeyi gerektirir mi?	91
12. Allah'ın Kur'an'da geçen isim ve sıfatları ne anlama gelmektedir?	96
13. Kur'an'a göre Allah'a Tanrı denilebilir mi?	106
14. Kur'an'a göre şirk nedir? Müşrik kimdir?	107
15. Kur'an'a göre dinde baskı ve zorlama yapılabilir mi?	111
16. Kur'an'a göre müşrikler ve inkârcılar öldürülebilir mi?	115
17. Dinini değiştiren birinin Kur'an'a göre hükmü nedir?	118
18. Kur'an'a göre cihad nedir? Bir Müslüman hangi durumda savaşabilir?	121
19. Kur'an'a göre kader nedir? Allah her şeyi biliyorsa bizi neden denemektedir?	124
20. Allah dilediğini doğru yola iletip, dilediğini saptırır mı? Kalpleri mühürler mi?	130
21. Allah'ın affetmeyeceği tek günah kul hakkı mı?	133

22. Allah, kötöleri neden hemen cezalandırmıyor? Kötülüğe neden engel olmuyor?	136
23. Töve nedir? Tövelerimizin kabul olması için ne yapmamız gerekir?	143
24. Dua nedir? Dualarımızın kabul olması için ne yapmamız gerekir?	151
25. Şükür nedir? Allah neden şükretmemizi ve kendisini övmemizi istiyor?	158
26. Kur'an'a göre iman ve İslam'ın şartları var mıdır?	165
27. Kur'an'a göre zekât, sadaka, infak nedir? Neden verilmelidir?	168
28. Kur'an'a göre insanın Allah katındaki değerini belirleyen nedir?	175
29. Kur'an'ı okumak ne demektir? Kur'an'ı nasıl okumak gerekir?	178
30. Vahiy ne demektir? Nasıl gelmiştir? Kur'an'dan sonra vahiy gelecek midir?	182
31. Peygamber, nebi, resul ne demektir?	187
32. Kur'an'da hangi peygamberlerin ismi geçmektedir? En üstün peygamber Hz. Muhammed midir?	188
33. Kadın peygamber gelmiş midir? Gelmişse delili, gelmemişse nedeni nedir?	194
34. Peygamberler hep Ortadoğu'ya mı gönderilmiştir? Hz. Muhammed neden Mekke'den seçilmiştir?	203
35. Kur'an bir insan tarafından yazılmış olabilir mi? Kur'an korunmuş mudur?	207
36. Kur'an'a göre Hz. Muhammed nasıl bir insandır? Nasıl örnek alınmalıdır?	223
37. Peygamberimizin ümmi olması okuma yazma bilmediği anlamına mı gelmektedir?	228
38. Hadis ve sünnet nedir? Kur'an'da hadise ve sünnete atıf var mıdır?	236
39. Allah'a ve Resulüne itaat ayetlerini nasıl anlamak gerekir?	254
40. Peygamberimizin kendisinden sonra ümmetine bıraktığı şey nedir?	263
41. Kur'an'a göre Peygamberimize salât etmek ne demektir?	275
42. Şefa'at nedir? Kur'an'a göre peygamberimiz hesap günü şefa'at edecek midir?	276

43. Gayb nedir? Kur'an'a göre Allah'tan başkası gaybı bilebilir mi?	281
44. Kur'an kıyamet ve ahiret hakkında neler söylemektedir?.....	282
45. Kur'an'a göre herkes aynı cennete ya da aynı cehenneme mi girecektir?	288
46. Cennet ve cehennem neden vardır? Sonlu mu yoksa sonsuz mudur?.....	291
47. Kur'an'da neden tehdit ve korku içerikli ifadelere yer verilmiştir?	295
48. Kur'an'da kabir azabı var mıdır?.....	300
49. Kur'an ne zaman indirilmiş ve nasıl bir araya getirilmiştir?	305
50. Nüzul sebebi nedir? Kur'an'ı hangi sıra ile okumak gerekir?	306
51. Kur'an nasıl bir ortamda inmiş ve neden tek seferde inmemiştir?	309
52. Kur'an neden gönderilmiştir? Kur'an ile nasıl bir ilişki içinde olmak gerekir?	311
53. Kur'an'da hangi konulardan bahsedilmektedir? Anlatımı neden düzenli değil de dağınık gibidir? Bazı ayetler neden tekrar edilmiştir?	318
54. Sure ve ayet ne demektir? Kaç adettir? En uzun ve en kısa olanı hangisidir?	324
55. Besmele ne demektir? Sureler neden Besmele ile başlamaktadır? Sure isimleri nasıl belirlenmiştir? Ne anlamlara gelmektedir?	326
56. Tefsir nedir? Kur'an, anlaşılması için tefsir kitaplarına muhtaç mıdır?	336
57. Kur'an herkes tarafından anlaşılmayacak bir kitap mıdır?...	341
58. Kur'an'da artık geçerli olmayan tarihsel ayetler var mıdır?...	344
59. Kur'an'ı tutmak, okumak ya da dinlemek için abdestli olmak gerekli midir?	346
60. Kur'an okurken nasıl durmak gerekir? Kibleye dönmek gerekli midir?	349
61. Kur'an okumadan önce ya da okunurken yapılması gereken şeyler nelerdir?	351
62. Kur'an neden Arapçadır? Arapça kutsal mıdır? Arapça okumak sevap mıdır?	353
63. Kur'an Araplara indirilmiş bir kitap mıdır? Arap ırkı üstün bir ırk mıdır?	356

64. Kur'an başka dillere tercüme edilebilir mi?	357
65. İbadet dili Arapça mıdır? Arapça dışında bir dilde dua ve ibadet edilebilir mi?	359
66. Meal okumak Kur'an okumak mıdır? Mealler birbirinden farklı mıdır?	366
67. Kur'an'ı hatim etmek ne demektir? Mukabele yapmak ne demektir?	371
68. Kur'an okumak ibadet midir? Kur'an mutlaka bir makam ile mi okunmalıdır?	373
69. Ölen kişinin arkasından Kur'an okunur mu? Yasin Suresi ölüler için mi inmiştir?	375
70. Ölmüş bir kişiden medet umulabilir mi? Kabri başında dua edilebilir mi?	377
71. Kur'an, en güzel şekilde nasıl okunur? Kur'an okuyan kişi ücret alabilir mi?	379
72. Kur'an'daki bazı ayetlerde Allah neden biz ifadesini kullanmaktadır?	383
73. Kur'an çarpar mı? Kur'an üzerine yemin edilebilir mi?	384
74. Kur'an'ın şifa olması ne demektir? Kur'an'da şifa ayetleri var mıdır?	386
75. İçinde Kur'an ayetleri olan bir muska insanı koruyabilir mi? ...	388
76. Kur'an'da nazar ve nazar duası var mıdır? Nazar boncuğunun bir etkisi var mıdır?	390
77. Kur'an'ın şifresi, gizemi ya da sırları olur mu?	392
78. Mucize nedir, nasıl gerçekleşir? Peygamberimizin mucizeleri var mıdır?	393
79. Kur'an'ın akla bakışı nasıldır? Vahiy ve akıl arasında nasıl bir ilişki vardır?	398
80. Kur'an'ın bilime bakışı nasıldır? Vahiy ve bilim arasında nasıl bir ilişki vardır?	404
81. Kur'an'a göre inananların özellikleri nelerdir? İnanç insanın hayatına ne katar?	411
82. Kur'an'a uygun olan yönetim şekli hangisidir?	414
83. Reenkarnasyon (ruh göçü) nedir? Kur'an'da reenkarnasyon var mıdır?	418
84. Neden birden çok din gelmiştir? Neden dört kutsal kitap vardır? Önceki kitaplar neden korunmamıştır?	422

85. Kur'an'a göre Yahudi ve Hristiyanlar ile dostluk edilebilir mi? Yahudi ve Hristiyanların ahiretteki durumları ne olacaktır?... 426	426
86. Kur'an'da din adamı (ruhban), din görevlisi ya da dini otorite var mıdır? 429	429
87. Mezhep nedir? Nasıl ortaya çıkmıştır? Bir mezhebe bağlı olmak gerekli midir? 437	437
88. Kur'an'a göre bir cemaat ya da tarikata bağlı olmak gerekli midir?..... 451	451
89. Kur'an'da bayramlar, dini günler, tatil günleri ya da kandiller var mıdır? 455	455
90. Kur'an'a göre yenilmesi haram olan şeyler nelerdir? Sol elle yiyip içmek yasak mıdır? 459	459
91. Kur'an'da bahsedilen bazı toplumlar neden helak edilmişlerdir? 463	463
92. Kur'an'a göre erkek kadından üstün müdür?..... 465	465
93. Âdet (regl) dönemindeki kadınlar Kur'an okuyabilir mi? İbadet edebilir mi?..... 493	493
94. Kur'an'a göre kadınlar cuma namazı kılabilir mi?..... 498	498
95. Dövme yaptırmak ve estetik ameliyat olmak günah mıdır? Dövme ve tırnaklardaki oje ibadet etmeye engel midir?..... 500	500
96. Kur'an'a göre resim, müzik ve heykel gibi sanatlar haram mıdır?..... 502	502
97. Kur'an'a göre evde köpek beslemek haram mıdır? İçinde resim ve köpek bulunan eve meleklerin girmeyeceği doğru mudur? 506	506
98. Kur'an'a göre hayvanlar da cennete girecek midir?..... 507	507
99. Kur'an'da çevre duyarlılığı ve hayvan hakları var mıdır? 508	508
100. Kur'an'a göre satranç ve tavla gibi oyunlar oynamak haram mıdır? 516	516
101. Kur'an'a göre yılbaşını kutlamak günah mıdır? 517	517

Onlar hâlâ Kur'an'ı iyice düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkasının katından gelseydi, kuşkusuz içinde birçok aykırılıklar (çelişkiler, ihtilaflar) bulacaklardı.

Nisa Suresi 82

İşte bu (Kur'an), onunla uyarılsınlar, Allah'tan başka ilah olmadığını bilsinler, akıllı ve gönlü işleyenler de ibret alsınlar diye, insanlara (gönderilmiş/yöneltilmiş) bir tebliğdir (bildiridir/duyurudur). **İbrahim Suresi 52**

Kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, şüphesiz ki onun için sıkıntılı bir hayat olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak dirilteceğiz. (Bu kişi), "Rabbim! Beni neden kör olarak dirilttin? Hâlbuki ben gören biriydim" diyecektir. (Allah) şöyle buyurmuş (olacak)tır: "İşte bu şekilde sana ayetlerimiz gelmişti de sen onları unutmuştun. Bugün sen de aynı şekilde unutulacaksın!"

Taha Suresi 124-126

Yemin olsun ki size, gerçeği açık-seçik anlatan ayetler, sizden önce gelip geçmiş olanlardan örnekler, muttakiler (duyarlı olanlar) için de bir öğüt indirdik. **Nur Suresi 34**

Onlar, O Kur'an kendilerine geldiğinde onu inkâr edenlerdir. Hâlbuki o, benzeri bulunmaz bir kitaptır. **Fussilet Suresi 41**

KİTABIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu çalışma, dinî konularda en çok merak edilen sorulara; Kur'an'a, fitrata, akla ve mantığa uygun cevaplar vermek amacıyla kaleme alınmıştır. Dinî konularda çok fazla kafa karışıklığı olduğu ortadadır. Cevabı merak edilen birçok soru olduğu bilinmekte; bu sorulara verilen cevapların ise Kur'an temelli olmaktan çok, gelenek ve rivayet temelli olduğu görülmektedir.

Dinî konularda doğru bilinen yanlışlar, saymakla bitecek gibi değildir. Bu çalışma, tüm bu yanlışlara cevap verme iddiasında değildir. Bunu beklemek de gerçekçi değildir. Dinî konularda merak edilen sorulara tatmin edici cevaplar verebilmek için, bu cevapların Allah'ın ayetlerinden hareketle verilmesi gerekir. Başka hiçbir cevap, gerçek anlamda insanı ikna etmeyecektir. İkna etmeyeceği gibi kafaların daha da karışmasına sebebiyet verecektir. Bu çalışmadaki cevaplarda sadece Allah'ın ayetlerinin referans alınması bu gerçek nedeniyledir.

Sorular; okuyucularımızdan, televizyon programlarımızı takip eden izleyicilerimizden, sosyal medya üzerinden ya da e-posta yolu ile soru soran takipçilerimizden ve öğrencilerimizden gelen sorular arasından derlenmiştir. Soru başlıkları hazırlanırken internet ortamında tartışılan, en fazla aratılan ve merak edilen sorular da dikkate alınmıştır. Sorular ve cevaplar -konuları çok fazla dağıtmamak adına- mümkün olduğunca birbiriyle ilişkili meselelerden seçilmeye çalışılmıştır. Birbiriyle yakından ilişkili bazı sorular birleştirilerek tek bir başlık altında toplanmış, onlar için ayrı soru başlıkları açılmamıştır. Örneğin "Kur'an'a göre erkek kadından üstün müdür?" sorusunun içinde aynı zamanda "Erkeğin eşini dövme hakkı var mıdır?", "Bir erkeğin şahitliği

iki kadının şahitliğine mi eşittir?” ve “Miras paylaşımında erkeğin payı kadının payının iki katı mıdır?” gibi sorular da alt başlıklar halinde cevaplanmıştır.

Esasında 300’ün üzerinde temel soru belirlenmiş ama çalışmanın sınırları dikkate alındığında ve sorulara verilecek cevaplara yeterince yer ayırabilmek adına önce 101 sorudan oluşan bir çalışma hazırlama kararı alınmıştır. Faydalı bir hizmet olması ve olumlu geri dönüşler alınması durumunda en çok merak edilen sorular, yeni çalışmalar ile cevaplanmaya devam edecektir.

İşlenen konular ve verilen cevaplarla alakalı ayetlerin mealleri, dipnotta referans olarak verilmiş yani cevaplar, Kur’an ayetleri ile gerekçelendirilmiştir. Referans olarak verilen ayetlerde önemli ölçüde Prof. Dr. Mehmet Okuyan tarafından hazırlanan meal çalışmasından istifade edilmiştir. Referans alınan bir diğer önemli meal ise Erhan Aktaş tarafından hazırlanmış olan meal çalışmasıdır. Ağırlıklı olarak bu çalışmalar dikkate alınmış ancak gerek görülen yerlerde, Arapça orijinal metnine sadık kalmak şartıyla meal metinleri üzerinde sadeleştirme ve düzenlemeler yapılmıştır.

Çalışmamız asla bir fetva kitabı değildir. Böyle bir amaçla kaleme alınmamıştır. Zaten kimse Allah adına fetva veremez, fetvayı ancak Allah verir. İnsanlar ise sadece Allah’ın dinî konulardaki fetvalarını yani Kur’an ayetleri ile açıkladıklarını, başka insanlara aktarabilir. Sorulara verilecek cevaplar herkesin anlayabildikleri ile sınırlıdır. Cevapların doğruluğu için tek ölçü Kur’an-ı Kerim’dir. Yani herkesin görüş ve yorumu Kur’an’a uygun düştüğü oranda doğru ve geçerli sayılabilir. Bu çalışma da Allah’ın hükümlerini değil, anlayabildiklerimiz üzerinden verdiğimiz cevapları içermektedir. Allah’ın hükümleri, sadece Kur’an’ın içindedir. Ancak bu çalışmayı ayrıcalıklı kılan şey, verilen cevaplardan ziyade cevap verirken referans olarak kullanılan ayetlerdir. Cevap metnine yansıyanlar da

ayetlerden anlayabildiklerimizdir. Bu yüzden olası bir hata ya da yanlışlık bize, doğrular ise Allah’a aittir. Şüphesiz her şeyin en doğrusunu ancak Allah bilir.

Daha doğru ve ikna edici bir cevap olması durumunda, daha doğru olanı benimsemek ve yanlıştan dönmek bizi mutlu edecektir. Aynı durum, okuyucudan da beklenmektedir. Doğru sanılan bir şeyin yanlış olduğu fark edildiği anda o yanlıştan dönülmelidir. Herkesin doğruların ve gerçeğin peşinde olması gerekir. Dinî konulardaki yanlışlar üzerinde ısrar etmenin zararı bizzat kişinin kendisinedir. Dolayısıyla bu çalışmanın her türlü şartlanmışlık ve ön yargıdan uzak bir biçimde, objektif bir şekilde değerlendirilmesi önemlidir. Bu çalışma; dinin öğrenileceği bir kaynak olarak değil, dinin öğrenileceği ve dinî konulardaki sorulara tatmin edici cevapların bulunabileceği tek kaynağın Kur’an olduğunun fark edilmesine yönelik bir çaba olarak değerlendirilmelidir.

Dinî konulardaki kafa karışıklığının temel nedeni dini anlamadaki yöntem sorunu ve bazı sorularla ilgili ikna edici cevapların olmadığı inancıdır. Bu kabul, birçok insanın Allah ve din ile arasına mesafe koymasına neden olur. Bugün birçok kişi, dinî konulardaki yanlış fetva ve cevapların kurbanı olmaktadır. Akla, fitrata ve Kur’an’a uygun olmayan cevapların insanları dinden uzaklaştırması ve hayatlarını zorlaştırması kaçınılmazdır. Din, insana doğru yolda rehberlik etmek ve zor olanı kolay kılmak için gelmiştir. Din adına ileri sürülen kimi şeyler ise dini, insan için anlaşılmaz ve yaşanılmaz hale sokmuştur. Allah tarafından kolay kılınmış olan dini zorlaştırmamanın bir anlamı yoktur. Bu çalışma, etrafımızda görüp tanıklık ettiğimiz, her yaşta insanın gözümüzün önünde yok yere dinden kopup gitmesine ve Kur’an hakkında şüphe duymasına engel olabilmek adına mütevazı bir çözüm üretme çabasıdır.

Verilen cevaplarda objektif olunmaya çalışılmıştır. Gerek görülen yerlerde, dinî konularda kafa karışıklığına neden olan bazı

geleneksel bilgiler ve rivayetlerin, gerçekte dinde olmadıkları yani Kur'an'a ve peygamberimiz Hz. Muhammed'in örnek yaşamına uygun düşmedikleri gösterilmeye çalışılmıştır. Dinî konulardaki şüphe ve kafa karışıklıklarının nedeninin büyük oranda Kur'an ile alakalı olmadığı, geleneksel bilgilerden kaynaklandığı bilinmektedir. Kur'an ile alakalı sanılan kısımların ise ayetlerin bağlamlarından kopuk şekilde anlaşılmalarından, bazen de tercüme hatalarından kaynaklandığı görülmektedir. Bu çalışmada, söz konusu hatalara da dikkat çekilmektedir.

Müslümanlar, Kur'an'a uygun olmayan bilgilerin ve geleneğin değil aklın, vahyin ve gerçeğin peşinden gitmelidir. Aksi halde Kur'an'ın bu konudaki onlarca açık ayeti, bizzat Müslümanlar tarafından göz ardı edilecektir. Doğru bir İslam inancına sahip olmak için ilahî olan ile beşeri olanın birbirinden ayırt edilmesi ve İslam'ın beşeri olan üzerinden değil ilahî olan üzerinden değerlendirilmesi gerekir. Çünkü İslam inancı için ölçü Kur'an'dır; Müslümanlar ya da Kur'an dışı kaynaklar değil.

Peki, bu durumda dinî konularda nasıl bir yol izlemek ve farklı görüşlere nasıl bakmak gerekir? Öncelikle insanların farklı görüş ve yorumlara sahip olmaları son derece doğal ve gereklidir. Doğru ile yanlış arasında ayırım yapabilmek ve doğru bilgiye ulaşabilmek için alternatif görüşlerin özgür bir biçimde düşünülebilmesi ve ifade edilebilmesi gerekir. Kur'an'ın bunca ayeti, insanları akıllarını kullanmaya, düşünüp anlamaya teşvik ediyorken; insanların akıllarını kullanmalarına ve düşünüp anlama çabalarına din adına karşı çıkmak mümkün değildir. Kuşkusuz dinî konularda farklı görüş ve anlayışların olması, tüm bu görüş ve anlayışların eşit derecede doğru ve isabetli olduğu anlamına gelmeyecektir. Herkes düşüncesini serbest piyasa ekonomisi gibi özgürce ortaya koyabilmeli, insanlar da ona göre değerlendirmelidir. Tarih boyunca düşünceleri nedeniyle birçok Müslüman yine

Müslüman olanlar tarafından baskı ve işkencelere uğratılmış ve öldürülmüştür. İnananlar birbirlerine cellat değil kardeş olmalıdır. Dolayısıyla görüş ayrılıkları olsa da meseleler medeni ve insani çerçevede özgürce tartışılabilir. Düşünmekten ve farklı fikirlerden korkmamak gerekir. İnsan inandığı şeye güveniyor ve gerektiğinde delilleri ile inancını gerekçelendirebiliyorsa, farklı düşüncelerden korkmasını gerektiren bir şey yok demektir.

Müslümanlar olarak İslam'ı en doğru şekilde temsil edebilmek ve güzel örnek olabilmek için tekelcilikten, baskı ve zorbalıktan, farklı düşünenleri suçlamaktan, hedefe koymaktan, din dışı ilan etmekten, linç etmeye kalkmaktan, meseleler ile değil kişiler ile uğraşmaktan, genelleme yapmaktan, toptancı yaklaşımdan, siyah ve beyaz olarak bakmaktan, etiketlemekten, karalamaktan, holiganca tavırlardan ve bedevi tarzı yaklaşımlardan uzak, insan ve Müslüman olmanın gereklerine uygun bir duruşa sahip olmamız gerekir. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in inananlar için güzel bir örnek olması boş yere değildir. Peygamberimizin örnek yaşamını kendimize ilke edinmeli ve tıpkı onun gibi, Kur'an ayetlerinin hayat bulmuş haline dönüşmeliyiz.

Zümer Suresi'nde inananlar için: "Onlar (her) sözü dinler; en güzeline uyarlar. İşte onlar, Allah'ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir. Öz akıl sahipleri de işte sadece onlardır." denilmektedir.* Tek başına bu ayet bile farklı söz ve görüşlerin pekâlâ olabileceği için yeterli bir delildir. Bu ayet, aynı zamanda düşünce özgürlüğünü de desteklemektedir. İnananların tüm görüşleri dinleyip değerlendirmesi gerekir. Düşünce ve bilgi ancak bu şekilde gelişebilir. Aksi halde kalıplaşmış ve tekelci düşünceler ile inanç ve kabullerimizi test edip yanlış bilgilerden arındırmamız mümkün değildir. Farklı görüş ve düşünceler özgürce ifade edilebilmeli ki insanlar dinledikleri

* Zümer Suresi 18

şeyler arasından seçim yapabilsinler. Sadece tek tip düşünceye alan açıp diğer düşünceleri hapsedmek doğru değildir. İnsanlar, başkalarının düşünce ve inançlarına saygılı olmak kaydıyla diledikleri gibi inanıp düşünebilmelidir. Farklı düşünceler insanı geliştirir, düşünceyi zenginleştirir. Minör konulardaki ayrılıkları majör konulardaki birliği bozma nedeni kılmamak, düşünceye ve söze karşı saygılı olmayı öğrenmek gerekir.

Son olarak, bu çalışmadaki cevaplar hazırlanırken olabildiğince açık ve sade bir anlatım tarzı hedeflenmiştir. Her yaştan ve farklı bilgi seviyesinden okuyucuların olabileceği dikkate alınarak teknik tabirlerden olabildiğince uzak durulmuştur. Dil açısından da yaşayan bir Türkçe kullanımına özen gösterilmiştir. Gereksiz detaydan ve tekrardan mümkün olduğunca kaçınmaya çalışılmıştır. Ancak bazı soruların cevaplarının ve bu cevaplarda referans olarak kullanılan ayetlerin doğrudan ve dolaylı olarak başka cevaplarla da ilişkili olabileceği hatırlanmalıdır. Bu yüzden kimi zaman tekrar gibi görünen ancak verilen cevaplarla doğrudan alakalı olan yerler ile karşılaşılabilir. Cevaplar hazırlanırken, önceden yayımlanmış bazı çalışmalarımızın ilgili yerlerinden de yararlanılmış; başka çalışmalar da kullanılmıştır. Bu çalışmalar, bazen verilen cevaplarla ilgili referans bazen de konu hakkında daha detaylı bilgi edinmek isteyenler için okuma önerisi olarak kullanılmıştır.

Bu çalışma, tek bir kişinin bile kalbini harekete geçirebilirse, Allah’a yaklaşmasına ve O’nun muhteşem ayetlerini hayatının referansı kılmasına sebep olabilirse amacına ulaşmış ve verilen emeği hak etmiş sayılacaktır. Çaba bizden, başarı ise her şeyin en doğrusunu bilen Allah’tandır.

KUR'AN NE DEMEKTİR? KUR'AN KENDİSİNİ NASIL TANITMAKTADIR?

Yaygın olan görüşe göre Kur'an, okumak ve toplamak anlamlarına gelen 'karae' kökünden türemiş bir kelimedir. Sürekli olarak okunan ve okumakla anlamı tükenmeyecek, eskimeyecek olan kitaptır Kur'an. Kur'an; hem Allah'tan gelen ilahi mesajların anlaşılabilir, üzerine düşünülerek ve hayata tatbik ederek okunması hem de Allah'ın buyruklarını, Allah'a ve yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarımızı, bu hayatta bulunma amacımıza ve hayatın anlamına yönelik cevapları, ölümü ve ölüm ötesini, Allah'ın kendi benliklerimizde ve dış dünyada yaratmış olduğu muhteşem ayetleri açıklaması ve bu açıklamaları bir araya getirmesi sebebiyle bu isim ile anılmıştır.

Yetmiş yakın ayette bu isim ile anılan Kur'an; ayetlerde **Kitap**, **Zikir** (Hatırlatıcı), **Furkan** (doğru ile yanlış, aydınlık ile karanlığı birbirinden ayıran), **Nur** (yol gösteren ışık), **Hakîm** (bilgelikler ile dolu) ve **Tenzil** (Allah tarafından indirilmiş olan), **Ahsene'l-hadîs** (sözün en güzeli) gibi sıfatlar ile de anılmıştır. Bu gibi anlamlara gelen ve bu türden sıfatlara sahip olan bir metnin var oluş yani gönderiliş amacına uygun şekilde hayata aktarılması gerekir. Kur'an'ın bu yönlerini dikkate almayarak onu, gönderiliş amacına uygun olmayan bir yere konumlandırmak, Allah'a karşı yapılacak en büyük saygısızlıklardan biri olacaktır.¹

¹ Bu Kur'an, asla Allah'tan başkası tarafından tasarlanmış, uydurulmuş olamaz; üstelik o, önceki vahiylerden hakikat adına bugüne kalmış ne varsa onu doğrulayıp, âlemlerin Rabbinden (geldiğinden) şüphe olmayan vahyi özlü bir biçimde açıklıyor. **Yunus Suresi 37**

Allah'ın en büyük mucizelerinden biri, insan müdahalesinden korunmuş, tutarlı, derin ve eşsiz bir hazine, insanlığa kılavuz, rahmet ve büyük bir hediye olarak gönderilmiş bir nurdur (ışıktır) Kur'an. Varlığa, ölüme ve ölüm sonrasına anlam kazandırır. Neden var olduğumuzu ve varlığımızı nasıl sürdürmemiz gerektiğini öğretir. Hak ile batılı, iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini birbirinden ayırır, doğruya ve hayra iletir. Hatırlatıcıdır, uyarıcıdır, ibretliktir. Okunmak, anlaşılacak ve ayetleri üzerine derin derin düşünmek için gönderilmiştir. Allah'ı tanıtır, âlemi tanıtır, geçmiş din ve nesilleri tanıtır. Anne rahmindeki oluşumlardan uzayın derinliklerine kadar birçok konuda eşsiz açıklamalar içerir. Kur'an'ı anlatmak için ne yazılsa az gelir ve hiçbir yazı ayetleri kadar güzel ifade edemez Kur'an'ı.

Kur'an Allah Tarafından İndirilmiştir

Kur'an vahyi, mülk ve yönetimin gerçek sahibi, bilen, gören, işiten ve her şeyden haberdar, âlemlerin Rabbi olan Allah tarafından indirilmiştir.² Bunun ne anlama geldiğini ve ne kadar eşsiz ve benzersiz bir lütuf olduğunu anlayabilmek için bir an olsun üzerine düşünmek gerekir. Bizim, tüm evrenin, canlı cansız her şeyin kısacası görüp görmediğimiz her şeyin yaratıcısı, mutlak güç ve kudret sahibi, rahmetin ve sevginin kaynağı, eşsiz, benzersiz, kusursuz, başlangıcı ve sonu olmayan Allah, yaratmış olduğu kullarını kendi hallerine bırakmayarak onları eşsiz ve benzersiz mesajları ile şerefleştirmiştir. İşte tam da bu, insanı değerli ve şerefli kılan bir lütuftur. Allah yaratmış olduğu bunca canlı cansız şey varken aralarından

² Kendisinde şüphe olmayan bu Kitap'ı âlemlerin Rabbi indirmiştir. **Secde Suresi 2** ; Onlar, o hatırlatıcı kendilerine geldiğinde inkâr ettiler. Hâlbuki o, eşsiz yücelikte bir Kitap'tır. Bâtıl (Gerçekle ilgisi olmayan, temelsiz şeyler) ona, ne önünden gelebilir ne de arkasından. Tüm bilgeliğin kaynağı (Hakim) ve her türlü övgünün sahibi (Hamid) Allah'tan bir indirmedir o. **Fussilet Suresi 41-42**

insanı seçmiş, ona güvenmiş, ona sorumluluk yüklemiş ve onu sözleri ile yüceltmıştır.³

Dolayısıyla Kur'an, herhangi bir söz ya da sıradan bir öğreti değildir. Tarihi bir eser ya da sembolik anlamı olan bir değer değildir. Mademki Kur'an Allah'ın sözüdür, bunun daha ötesi de o söz üzerine söylenebilecek başka söz de yoktur. Bilginin ve bilgeliğin kaynağından gelen söz karşısında söylenecek her söz aciz kalır.

İnsana gerçek anlamda hayat verecek, ruhunun tıkanmış gözeneklerini açacak ve ona bir anlamda yaşam suyu olacak ilahi mesajlar kadar önemsenmesi ve takip edilmesi gereken başka bir şey olamaz. Dinini doğru öğrenmek ve şaşırmadan yol almak isteyen insan, Rabbinin eşsiz sözleri dururken başka sözlerle bakamaz. Rabbinin eşsiz sözlerine rağmen başka sözleri dikkate alamaz. O sözlerle muhalefet eden ya da yok sayan bir inancı din sayamaz.⁴

Kur'an'ın İndiriliş Sebebi

Kur'an'ın indiriliş sebebine dair birçok ayette açık ve çarpıcı ifadeler yer alır. Öncelikle Kur'an din adına gerekli olan her şey için ayrıntılı bir açıklayıcı, doğruya iletici, bir rahmet ve Allah'a gerçek anlamda teslim olmak isteyenler için bir müjde olmak üzere indirilmiştir.⁵

Yine Kur'an, insanların ayrılığa düştükleri hususları onlara açıklamak, iman eden ve dosdoğru yol üzerinde olmak

³ Hani Rabbin meleklerle "Ben yeryüzünde bir halife (sorumlu) görevlendireceğim" demişti. Onlar "Biz seni hamdinle (övgüyle) tesbih ediyor (yüceltiyor) ve kutsallıkla anıyorken, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmakta ve kan dökmekte olanı (insanı) mı halife (sorumlu olarak) görevlendiriyorsun?" demişlerdi. (Allah da) onlara: "Şüphesiz ki sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim" demişti.

Bakara Suresi 30

⁴ İşte bunlar, Allah'ın ayetleridir ki, onları sana hak olarak okuyoruz. Hal böyle iken Allah'tan ve onun ayetlerinden sonra hangi hadise (söze) inanıyorlar? **Casiye Suresi 6**

⁵ Bu Kitab'ı sana, her şey için bir açıklama, Müslümanlar için de bir hidayet, rahmet kaynağı ve müjde olarak indirdik. **Nahl Suresi 89**

isteyenler için yol gösterici bir kılavuz ve rahmet olması için indirilmiştir.⁶

Nasıl ki Güneş Dünya'yı aydınlatır, Kur'an da insanın iç dünyasına doğan bir Güneş gibi ruhunun karanlıklarını aydınlatır. İnsanı yaratılış ayarlarına döndürür, tüm övgülerin, kudret ve onurun asıl sahibi olan Allah'ın dosdoğru yoluna iletir.⁷

Kur'an, insanlık ailesinin tamamı için bir uyarıdır. İndirildiği dönemle de ilk muhataplarıyla da sınırlandırılmayacak, tüm zamanlara ve tüm insanlara hitap eden ve hitabı kıyamete kadar sürecek olan benzersiz bir uyarıdır.⁸ Kur'an, insanlar takvalı (duyarlı) olsunlar ve onlar için gerçeğe yönelik bir hatırlama olması için yapılan uyarıları tekrar tekrar açıklanmış bir hitap olarak indirilmiştir.⁹

Kur'an'da Tutarsızlık ve Çelişme Yoktur

Kur'an'ın en büyük iddialarından, meydan okumalarından ve insan sözü olamayacağına dair delillerinden biri, kendi içindeki tutarlılığı ve hiçbir çelişki barındırmamasıdır. İşte bu muhteşem yönü ile Kur'an, duyarlılık ve sorumluluk sahibi insanlar için bir doğru yol rehberi kılınmıştır.¹⁰

Ulaşılabilir en eski yazılı kaynaklara -yani insan ürünü yazı ve eserlere- bakıldığında her birinin kendi içinde bulunduğu dönemin bilgi ve kültür penceresinden, evreni ve yaşamı

⁶ Biz bu Kitab'ı sana, sırf hakkında anlaşmazlığa düştükleri şeyi insanlara açıkla-
yasın (duyurasın) ve inanan bir toplum için hidayet ve rahmet olsun diye indirdik. **Nahl Suresi 64**

⁷ Bu bir kitaptır ki, Rabbinin izniyle insanları karanlıklardan nura (aydınlığa), her türlü övgünün sahibi (Hamîd) ve kudret ve onurun kaynağı (Azîz) olanın yoluna çıkarman için sana indirdik. **İbrahim Suresi 1**

⁸ Bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. **En'am Suresi 19**

⁹ Biz o (Kur'an'ı), insanlar takvalı (duyarlı) olsunlar veya onlar için (gerçeği) hatırlama oluştursun diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve uyarıları onda tekrar tekrar açıkladık. **Taha Suresi 113**

¹⁰ O Kitap (Kur'an); Şüphe (kuşku, çelişme, tutarsızlık) yok onda. Muttakiler (duyarlı olanlar/korunup sakınanlar/Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olanlar) için yol göstericidir (bir kılavuzdur) (o). **Bakara Suresi 2**

anlamaya gayret ettiği ve ortaya konulan iddia ve açıklamaların, evren ve insan hakkındaki bazı gerçekleri keşfetmemiz ile yanlışlandığı görülebilir. Oysaki Kur'an, vahyedildiği günden bugüne kadar hiçbir açıdan yanlışlanamamış ve ortaya koymuş olduğu dev iddialarında daima haklı çıkmıştır. Bu haklılık, kıyamete kadar da devam edecektir. Çünkü Kur'an, başkaları tarafından yazılmış değildir. Şayet öyle olmuş olsaydı içinde birçok çelişki ve ihtilaf olurdu. Ancak bunu anlamak ve bu muhteşemliğe şahit olabilmek için Kur'an ayetleri üzerine derin derin düşünmek, o ayetlerin evren ve insan üzerindeki yansımalarını iyi okuyabilmek gerekir.¹¹

Kur'an Benzeri Olmayan Bir Kitaptır

Kur'an ayetleri ile muhatap olurken ne kadar eşsiz ve benzersiz ilahi bir metinle karşı karşıya olunduğunun iyi kavranması gerekir. Kur'an, benzeri yazılabilecek ya da içeriği aşılabilecek bir hitap değildir.¹² Kur'an, tam anlamıyla benzeri bulunmaz bir kitaptır.¹³

İnsanın bilgisi de belleği de sınırlıdır. İnsan, her şeyin bilgisine sahip olamaz, her şeyi işitemez, göremez, gaybı bilemez. İnsan, her şeyden haberdar olamaz. Oysa Allah ezeli ve ebedi bilgisi ile her şeyden haberdardır. Dolayısıyla tüm insanlar ve cinler toplanıp bir araya gelseler dahi ayetin ifadesi ile Kur'an'ın bir benzerini dahi oluşturamazlar.¹⁴

¹¹ Onlar hâlâ Kur'an'ı iyice düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkasının katından gelseydi, kuşkusuz içinde birçok aykırılıklar (çelişkiler, ihtilaflar) bulacaklardı. **Nisa Suresi 82** ; Övgü o Allah'a ki, kuluna Kitap'ı, kendisinde hiçbir eğilim ve çelişme olmaksızın indirdi. **Kehf Suresi 1**

¹² Eğer kulumuza indirdiğimizden kuşku içindeyseniz, hadi onun benzerinden bir sure getirin. Allah dışındaki destekçilerinizi/tanıklarınızı da çağırın. Eğer doğru sözlü kişilerseniz... Eğer yapamazsanız -ki asla yapamayacaksınız- korkun o ateşten ki yakıtı insanlarla taşlardır. İnkâra sapanlar için hazırlanmıştır o. **Bakara Suresi 23-24**

¹³ Onlar, O Kur'an kendilerine geldiğinde onu inkâr edenlerdir. Hâlbuki o, benzeri bulunmaz bir kitaptır. **Fussilet Suresi 41**

¹⁴ De ki: "Yemin olsun, eğer insanlar ve cinler şu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere bir araya toplansalar, birbirlerine destek de olsalar, onun bir benzerini yine de ortaya getiremezler." Yemin olsun, biz bu Kur'an'da, insanlar için her örnekten nicelerini sıraladık. Ama insanların çoğu inkârdan başka bir şeyde diretmediler. **İsra Suresi 88-89**

Dolayısıyla Kur'an'a kitaplardan bir kitap, hitaplardan bir hitap ya da sözlerden bir söz olarak bakmak mümkün değildir. Kur'an'ın ağırlığı, koca dağları titretir.¹⁵ İçinde birçok tutarsızlık, çelişki ya da yanlış bilgi barındıran tarihi kitaplara büyük anlam atfeden bazı kişiler, Kur'an'ın eşsiz ve benzersiz oluşu karşısında derin bir sessizliğe bürünmekteler.

Kur'an Bir Öğüttür

Eşsiz ve benzersiz bilgisi, zaman ve mekân üstü bilgeliği ile en etkili ve doğru öğüdü ancak Allah verebilir. Tüm hadiselerin neden ve sonuçlarına hâkim olan Allah, insanları gerçeğe iletmek, doğru ile yanlış arasında ayırım yapabilme kabiliyeti kazandırmak, hataların tekrar edilmesinden korumak ve sorumluluk bilinci ile hareket etmek isteyenlere yol göstermek için Kur'an'ı benzersiz bir öğüt kılmıştır.¹⁶

Üstelik bu öğüt, her seviyeden insanın rahatlıkla anlayıp ders çıkartabilmesi ve gerçeği görüp hatırlayabilmesi için bizzat Allah tarafından kolay kılınmıştır.¹⁷ Dolayısıyla Kur'an'ın anlaşılabilir ya da zor olduğunu iddia etmek, Allah'ın apaçık ayetlerine muhalefet etmek demektir. Kişi, anlayamadığı şeyden öğüt alamaz ve sorumlu tutulamaz.¹⁸

Kur'an, sorumluluk bilinci ile hareket etmek ve gerçek anlamda inanan kullara yaraşır bir duyarlılık sergilemek isteyen herkes için ilahi bir açıklama, eşsiz bir öğüt ve benzersiz bir kılavuzdur.¹⁹ Allah Kur'an'ı zorluk çekelim diye değil

¹⁵ Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirseydik, her halde sen onu huşu (içtenlikle) ile boynunu bükmüş, çatlayıp yarılmış görürdün. Biz bu örnekleri insanlara hep veriyoruz ki, inceden inceye düşünebilsinler. **Haşr Suresi 21**

¹⁶ Yemin olsun ki size, gerçeği açık-seçik anlatan ayetler, sizden önce gelip geçmiş olanlardan örnekler, muttakiler (duyarlı olanlar) için de bir öğüt indirdik. **Nur Suresi 34**

¹⁷ Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırlatıcı olarak kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mu? **Kamer Suresi 17**

¹⁸ Allah, akıl edesiniz diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor. **Bakara Suresi 242**

¹⁹ Bu, insanlara bir açıklama, korunup sakınanlara da bir öğüt ve kılavuzdur. **Âli İmran Suresi 138**

aksine kendisine karşı derin bir saygı ve içten bir sevgi duyan kullarının işini kolaylaştıran bir öğüt olması için indirmiştir.²⁰

Kur'an Gönüller İçin Bir Şifadır

Kur'an, inananlar için manevi anlamda bir şifa ve engin bir rahmettir.²¹ Yarattığını da onun ihtiyaç duyduğu şeyleri de en iyi bilen Allah Kur'an'ı gönüllerin derdine bir şifa, inananlar için bir kılavuz ve rahmet olarak indirmiştir.²²

Herhangi bir rahatsızlığımız olduğunda doktora gideriz. Doktor muayene eder ve teşhis koyar. Tedavi için bir reçete yazar. Reçetede ilaçların bünyemize etki etmesi için onların ne olduklarının ve ne oranda kullanılmaları gerektiğinin bilinip uygulanması gerekir. Ancak bu sayede doğru bir tedavi süreci söz konusu olabilir. Tıpta “uyunç” kavramı vardır. “Hastanın, reçetede yazılan ilaçlar hakkında hekim tarafından kendisine yapılan tavsiyelere uyma derecesi” olarak tarif edilir. Tedavide istenilen faydaya ulaşabilmek için doktoru iyi dinlemek, reçeteyi doğru anlamak ve doğru uygulamak gerekir. Kur'an da manevi bir reçete gibidir. Kur'an'ın da bize şifa olup etki edebilmesi için doğru anlaşılıp doğru uygulanması gerekir. Yani ayetlerinin okunması, anlaşılması ve hayata yansıtılarak yaşanması gerekir. Ancak bu sayede Kur'an gönüllerin derdine şifa ve inananlar için bir rahmet olabilir.²³

Kur'an İnsanlar İbret Alsınlar Diye Gönderilmiş Bir Tebliğdir

Kur'an, hem geçmişe hem de geleceğe dair gayb haberleri içerir. Kur'an bu haberleri bildirmeden bunların bilinmesi

²⁰ Biz bu Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye indirmedik. Allah'a karşı derin bir saygı ve sevgi (huşu) duyanlara bir öğüt olsun diye indirdik. **Taha Suresi 2-3**

²¹ Kur'an'ı, inananlar için şifa ve rahmet olarak indirdik. **İsra Suresi 82**

²² Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, gönüller derdine bir şifa, inananlara bir kılavuz ve bir rahmet geldi. **Yunus Suresi 57**

²³ Eğer biz onu yabancı dilde bir Kur'an yapsaydık, “Ayetleri açıklanmalı (açık açık ortaya koyulmalı) değil miydi!? Arap'a yabancı dilden (kitap) olur mu?” derlerdi. De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir rehber ve şifadır. **Fussilet Suresi 44**

mümkün değildir. Esasında bu haberler, insanlar öğüt ve ibret alsınlar ve benzer hataları tekrar etmesinler diyedir.²⁴

Kur'an, asla uydurulmuş bir söz ya da gerçeklikten uzak bir bildiri değildir. Kur'an kıssaları da yaşanmış tecrübelerden kesitler sunan ibretlik öğütler içerir. Kur'an, her şeyi ayrıntılı olarak açıklayan, gerçek anlamda inanmak ve inancını temellendirmek isteyenler için bir yol gösterici, bir rahmettir.²⁵

Âlemdeki olaylar da, birbirini izleyen ve tamamlayan yasalar da; görmek ve inanmak isteyen kişiler için birer ibret niteliğindedir.²⁶

Kur'an Gerçeği Açık Seçik Anlatan Ayetler İçerir

Kur'an; tüm insanlara, gerçeği olduğu gibi noksansız bir biçimde doğrudan kaynağından edinme imkân ve kolaylığı sunar. En karmaşık meseleleri dahi anlaşılır kılar. Karanlıkları aydınlatır, gerçeği olduğu gibi açığa çıkarır.²⁷

Allah ayetlerini en güzel biçimde açıklamış ancak bu açıklamaları anlayıp kavrayabilmemiz için aklımızı kullanmamız gerektiğini de hatırlatmıştır.²⁸ Dolayısıyla ayetler aklını kullanmayı, düşünüp anlamayı, öğüt ve ibret almayı bilenler için bizzat Allah tarafından ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.²⁹ Dipnottaki ayetlerden de açık bir biçimde görülebileceği gibi Allah ayetlerini insanlar arasında ayırım yapmaksızın herkes için

²⁴ İşte bu (Kur'an), onunla uyarılınsınlar, Allah'tan başka ilah olmadığını bilsinler, aklı ve gönlü işleyenler de ibret alsınlar diye, insanlara (gönderilmiş/yöneltilmiş) bir tebliğdir (bildiridir/duyurudur). **İbrahim Suresi 52**

²⁵ Yemin olsun ki; onların kıssalarında sağlıklı düşünen temiz akıl sahipleri için ibretler, alınacak dersler vardır. Bu (Kur'an), uydurulacak bir hadis/bir söz değildir; aksine o, önündekini tasdikleyici, her şeyi ayrıntılı kılıcıdır. İnanan bir topluluk için de bir kılavuz ve bir rahmettir. **Yusuf Suresi 111**

²⁶ Allah geceyi ve gündüzü birbiri ardından getirir. Doğrusu, gözlem yapanlar için bunda ibretler vardır. **Nur Suresi 44**

²⁷ Yemin olsun ki size, gerçeği açık-seçik anlatan ayetler, sizden önce gelip geçmiş olanlardan örnekler, muttakiler (duyarlı olanlar) için de bir öğüt indirdik. **Nur Suresi 34**

²⁸ Eğer aklınızı kullanırsanız, ayetlerimizi size açık açık bildirdik. **Bakara Suresi 118**

²⁹ Bu, Rabbinin dosdoğru yoludur. Öğüt alıp düşünmesini bilen bir topluluk için ayetleri ayrıntılı bir biçimde açıkladık. **En'am Suresi 126**

açıkladığını söylemektedir. Bu durumda herkes, eşit şekilde ayetlerin muhatabı kılınmıştır.

Din Adına Hüküm Yetkisi Yalnız Allah'ındır

Allah'tan başka ilah olmadığı gibi din adına da Allah'tan başka hüküm koyucu yoktur. Çünkü Allah, hükmüne hiç kimseyi ortak etmez.³⁰ Ayetler bu gerçeği çok açık ve net biçimde ifade etmekte, dosdoğru olan dinin ancak Allah'ın hükmüne bağlı olabileceğine ancak insanların çoğunluğunun bu gerçeğin farkında olmadıklarına dikkat çekmektedir.³¹

Hüküm vermenin yalnız Allah'a ait olduğu gerçeği, Kur'an'da peygamberimize de söylenilmiş, böylelikle Allah'ın hakkında hüküm indirmedeği konularda peygamberimizden hüküm isteyenlere bu yolla cevap verilmiştir.³²

Kur'an İnsanlar Arasında Hak ile Hükmetmek İçin İndirilmiştir

Hüküm, yalnızca Allah'a ait olduğuna ve Allah, hükmüne kimseyi ortak kılmadığına göre; Allah'ın hükmünün bilinmesinin tek yolu, vahiydir. Dolayısıyla Kur'an'ın gönderiliş amaçlarından biri de, insanlar arasında Allah'ın göstermiş ve öğretmiş olduğu ile gerçeğe uygun olarak hükmedilmesidir.³³

Din adına hüküm ancak Allah'ın indirmiş olduğu vahiy yani Kur'an ile verilebilir. Ayetin açık ifadesiyle Allah'ın indirdiği ile hükmetmemek dosdoğru yoldan sapmak demektir.³⁴

³⁰ O, kendi hükmüne/hükümlerine kimseyi ortak etmez. **Kehf Suresi 26**

³¹ Hüküm sadece Allah'a aittir. O, size kendisinden başkasına kulluk/ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler. **Yusuf Suresi 40**

³² De ki: Ben, Rabbinimden (gelen) açık bir delil üzerindeyim. Siz ise onu yalanladınız. Acele istediğiniz şey benim yanımda değildir. Hüküm vermek, yalnız Allah'a aittir. Hakkı o anlatır. Ayırt edip çözüm getirenlerin en hayırlısı O'dur. **En'am Suresi 57** ; De ki: Ben resullerin ilki değilim; kendime de size de ne yapılacağını asla bilmiyorum; ben sadece (vahyi) olduğu gibi beyan eden bir uyarıcıyım. **Ahkaf Suresi 9**

³³ Kuşku yok ki, biz bu Kitap'ı sana, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği ile hükmedesin diye hak olarak indirdik. Sakın hainlerin savunucusu olma. **Nisa Suresi 105**

³⁴ Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir. **Maide Suresi 47**

Kur'an Dini Konulardaki Tek Hakemdir.

Peygamberimiz de Sadece Kur'an ile Hükmetmiştir

Peygamberimiz Hz. Muhammed hayattayken, insanlar arasında yalnız Allah'ın kitabı Kur'an ile hükmederdi. Peygamberimiz vefat edince insanlar arasında hakem olarak Kur'an kaldı. Peygamberimizin izinden gitmek isteyen herkes yolunun, Kur'an'ın izinden geçmesi gerektiğini bilmelidir. Allah, Kur'an'ı gerekli olan her türlü detayı açıklayan bir hüküm kaynağı olarak indirmişken Allah'tan başka hakem aranamaz.³⁵ Çünkü Allah, hüküm verenlerin en üstünüdür.³⁶

Allah'ın indirdiği ile hükmetmemek, kendi tercihinine ya da başkalarının keyfine göre hükmetmek demektir. Bu ise Allah'tan gelen gerçekten uzaklaşmak anlamına gelir. Allah, bunu açıkça yasak etmiştir.³⁷

Kur'an'ın vahyolunma amacı da,³⁸ peygamberimizin insanları ne ile uyardığı da ayetlerde çok açık ve net bir biçimde ifade edilir.³⁹ Hatta kendisine vahyedilene değiştirmesini isteyenlere açıkça onu kendiliğinden değiştirmesinin söz konusu olmadığını ve sadece vahye uyduğunu söylemesi emredilir.⁴⁰ Ayetlerde, kendisiyle insanları uyarması ve inananlara gerçeği hatırlatma olması için indirilmiş olan Kur'an'dan dolayı peygamberimizin kalbinde hiçbir sıkıntı olmaması, Allah tarafından indirilen Kur'an'a uyulması, Allah'ın peşi sıra başka dostlara uyulmaması

³⁵ (De ki): Size (gerçekler) apaçık ortaya konulmuş olarak Kitabı indiren Allah'tan başka bir hakem mi arayacakmışım!? **En'am Suresi 114**

³⁶ Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir? **Tin Suresi 8**

³⁷ O halde onlar arasında Allah'ın indirdiğiyle hükmet. Hak'tan sana gelenden uzaklaşıp onların keyiflerine uyma. **Maide Suresi 48**

³⁸ Bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. **En'am Suresi 19**

³⁹ De ki: Ben sizi ancak vahiy ile uyarıyorum. **Enbiya Suresi 45**

⁴⁰ Onlara ayetlerimiz açık açık okununca, bizimle karşılaşmayı ummayanlar "Bize bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir." dediler. De ki "Onu kendiliğimden değiştirmem benim için söz konusu olamaz. Ben sadece vahyolunana uyuyorum." **Yunus Suresi 15**

söylenir ve insanların çok azının bu gerçeği hatırladığına vurgu yapılır.⁴¹

Kur'an, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan indirilmiş ilahi bir beyandır. Peygamberimiz, Allah'ın elçisi olması sebebiyle kendisine vahyedilen ayetleri hiçbir değişikliğe uğratmadan olduğu gibi duyurmak ve bildirmekle görevlidir. Başka türlüşünü düşünmek, söz konusu dahi değildir. Bu gerçek; peygamberimize de bu konuda şüphesi olan kişilere de açıkça haber verilmiştir.⁴²

Kur'an Öğüt ve İbret Almak İçin Kolaylaştırılmış Bir Kitaptır

Müslümanların önemli bir kısmında, Kur'an'ın herkes tarafından anlaşılamayacak kadar zor olduğuna dair temelsiz bir inancın hâkim olduğunu görmek mümkündür. Birçok ayette insanların anlamaları, öğüt ve ibret almaları için Kur'an'ın açık ve anlaşılır kılındığı ifade edilir. Sadece Kamer Suresi'nin içinde dört defa Kur'an'ın gerçeğin hatırlanması ve bu sayede öğüt ve ibret alınması için kolaylaştırıldığı tekrar edilir.⁴³ Buna rağmen yine de insanların böylesi açık bir konuda yanlış ve temelsiz bir kabule sahip olmaları anlaşılabilir değildir. Ayetin açıkça “Öğüt alan yok mu?” ya da “Hâlâ öğüt almayacak mısınız?” şeklinde sorması da öğüt alınacak şeyin kolayca anlaşılır olduğunu hatırlatır gibidir.

⁴¹ Kendisiyle (insanları) uyarman için ve müminlere (gerçeği) hatırlatma olsun diye sana indirilen bu kitaptan dolayı kalbinde hiçbir sıkıntı olmasın! Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun! O'nun peşi sıra (onu bırakıp da) başka dostlara uymayın! Ne kadar da azınız (gerçeği) hatırlıyor! **A'raf Suresi 2-3**

⁴² Hiç şüphesiz o (Kur'an), şerefli bir elçinin kesin sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne kadar az inanıyorsunuz? Bir kâhinin sözü de değildir o. Ne kadar da az araştırıp düşünüyorsunuz? Âlemlerin Rabbinden bir indiriştir o. Eğer o, bize karşı bazı sözleri uydurup-söylemiş olsaydı, muhakkak onun sağ elini (bütün güç ve kudretini) çekip alıverirdik. Sonra onun can damarını elbette keserdik. Sizden hiç kimse buna engel olamazdı. O (Kur'an), korunanlar için bir öğüttür. **Hakka Suresi 40-48**

⁴³ Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırlatıcı olarak kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mu? **Kamer Suresi 17, 22, 32, 40**

Allah, insanların hesap günü bahaneleri olmaması için Kur'an'ın açık ve anlaşılır kılındığını bildirmiştir. Bu yüzden Kur'an, insanların rahatça anlayabilmeleri, ne yapmaları ve nelerden sakınmaları gerektiğini doğru kavrayabilmeleri için bizzat Allah tarafından kolaylaştırılmıştır.⁴⁴

Kur'an ayetleri açıkça Allah'ın kulları için zorluk istemediğini, kolaylık istediğini hatırlatmaktadır.⁴⁵ Allah, iman edip erdemli davranan kulları için her anlamda kolaylık sağlayacağını haber vermektedir.⁴⁶ Kur'an'ın güçlük çekmemiz için indirilmediği peygamberimiz üzerinden tüm insanlığa ilan edilmektedir.⁴⁷

Kur'an'ın İndirilmesiyle Din Tamamlanmıştır

Allah'ın dini ancak Allah tarafından bildirilir ve yalnız O'nun tarafından tamamlanır. Hiçbir konuda eşi benzeri ve ortağı olmayan Allah'ın, din konusunda da herhangi bir ortağı yoktur. Kur'an vahyinin peygamberimize indirilmesinin tamamlanmasıyla, Allah'ın dini de tamamlanmıştır.⁴⁸

Kur'an vahyinin tamamlanmasıyla Allah'ın sözleri hem doğruluk hem de adalet bakımından tamamlanmıştır. Üstelik O'nun sözlerini değiştirebilecek başka bir kuvvet de yoktur.⁴⁹ Kur'an vahyinin tamamlanmasıyla din adına açıklama yapma ve merak edilen sorulara cevap verme süreci de tamamlanmıştır. Artık bu aşamadan sonra sorulacak her soruya ancak Kur'an'ın getirmiş olduğu açıklamalar esas alınarak cevap verilebilir. Kur'an'ın açıklamadığı ya da başka bir ifade ile insanların

⁴⁴ Belki onlar öğüt alıp düşünürler diye, Biz onu (Kur'an'ı), senin dilinle kolaylaştırdık. **Duhan Suresi 58**

⁴⁵ Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. **Bakara Suresi 185**

⁴⁶ Kim iman eder ve erdemli davranırsa en iyi karşılık onundur. Biz, ona her türlü kolaylığı göstereceğiz. **Kehf Suresi 88**

⁴⁷ Biz, bu Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye indirmedik. **Taha Suresi 2**

⁴⁸ Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim (olgunlaştırdım), üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim. **Maide Suresi 3**

⁴⁹ Rabbinin sözü hem doğruluk, hem adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur. O, iştiridir; bilendir. **En'am Suresi 115**

tercihine bıraktığı konular ise Allah'ın açıklamadığı ve serbest bıraktığı konular olarak görülmelidir.⁵⁰ Bu duruma, Kur'an'ın “Bilinçli Suskunlukları” da denilebilir.

Allah'ın Kur'an'da açıklamadığı ve insanların tercihine bıraktığı alanı din adına doldurmaya çalışmak, dinde hiç olmayan helal, haram, günah ya da sevaplar çıkarmak söz konusu bile değildir. Böylesi bir anlayış Allah'ın dinine müdahale etmek ya da başka bir ifade ile Allah'ın dinini yeterli görmemek anlamına gelir.

Din Adına Gerekli Olan Şeyler Kur'an'da Eksik Bırakılmamıştır

Bir şeyin tamamlanması ya da daha iyi hale getirilmesi için o şeyin eksik ve kusurlu olması gerekir. Kur'an, Allah'tan gelen bir vahiy olarak eksiksiz ve kusursuzdur. Din adına gerekli olan ve insanın sorumluluk alanına giren her türlü bilgi ve detay Kur'an'da yer alır. Kur'an'ın optimum bir içeriği vardır. Örneğin Kur'an ayetleri peygamberlerin ve inananların Allah yolundaki mücadele ve çabalarını aktarırken ya da geçmişte yaşamış toplumların durumlarını anlatırken bunu en açık ve anlaşılır biçimde, kesitler halinde ve gereksiz detaylara girmeden anlatır. Sadece bir peygamberin hayatının veya cennet nimetlerinin detayları ile aktarılması bile Kur'an kalınlığında bir kitap olacaktır.

Dolayısıyla Kur'an'da her türlü gereksiz detaydan kaçınılmış, alınması gereken ders ve öğütler kısa, açık ve net bir biçimde ifade edilmiş ama gerekli olan bir konuda da ayrıntıya girmekten kaçınılmamış, bu sayede Kur'an'ın okunması ve anlaşılması kolaylaştırılmıştır.

⁵⁰ Ey iman sahipleri! Size açıklandığında canınızı sıkacak şeylerle ilgili soru sormayın. Kur'an indirilmekte iken onları sorarsanız size açıklanır. Allah onlardan vazgeçmiştir. Allah bağışlayandır (Gâfur), yumuşak davranandır (Halim). **Maide Suresi 101**

Ayetlerin de açık ifadesiyle Kur'an'da din adına gerekli olan herhangi bir şey ne fazla tutulmuş ne de eksik bırakılmıştır.⁵¹ Allah Kur'an'da delillerini açık bir biçimde sunmuşken insanların bir kısmı bu delilleri yalanlama yoluna gitmiştir. Oysa Kur'an'da insanların din adına ihtiyaç duyacakları her şey yazılıp kayıtlı altına alınmıştır.⁵²

Kur'an Allah Tarafından Açıklanmış ve Açık Kılınmıştır

Daha önce de ifade edildiği gibi Kur'an'da din adına gerekli olan her türlü detay verilmiştir. Ayetlerde Kur'an'ın açık ve açıklayıcı kılındığı,⁵³ insanlar düşünüp öğüt alabilsinler diye her örnekten türlü türlü açıklamalar yapıldığı ama insanların çoğunluğunun bu gerçeği tanımamakta direndiği,⁵⁴ yapılan açıklamaların açık ve net oluşuna rağmen yine de insanların gerçekten kaçmaya çalıştıkları,⁵⁵ ayetlerin bu kadar açık ve net kılınmasının nedeninin insanların anlayıp kavramaları için olduğu,⁵⁶ Kur'an'ın inanmak ve inancına göre hareket etmek isteyenlere doğru yol rehberi ve rahmet olması için etraflıca açıklandığı⁵⁷ ve üstelik bu açıklamaların bizzat Allah tarafından yapıldığı haber verilmektedir.⁵⁸ Kur'an'ın Allah'tan geldiği doğrudur ancak muhatabı insan olduğu için herkes

⁵¹ Biz, Kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Onlar, sonunda Rableri önünde toplanıp bir araya getirilirler. **En'am Suresi 38**

⁵² Ayetlerimizi yalanlayabildikleri kadar yalanlıyorlardı. Oysa biz, her şeyi yazıp kaydetmiştik. **Nebe Suresi 28-29**

⁵³ Yemin olsun ki size, gerçeği açık-seçik anlatan ayetler, sizden önce gelip geçmiş olanlardan örnekler, muttakiler (duyarlı olanlar) için de bir öğüt indirdik. **Nur Suresi 34**

⁵⁴ Andolsun bu Kur'an'da her örnekten insanlar için türlü türlü açıklamalarda (sarrafna) bulunduk. İnsanların çoğu ise tanımamakta ayak direktmektedirler. **İsra Suresi 89**

⁵⁵ Bunları Kur'an'da türlü türlü şekillerde (sarf) açıkladık ki öğüt alıp hatırlasınlar. Fakat bu sadece kaçışlarını artırıyor. **İsra Suresi 41**

⁵⁶ Bak iyice kavramaları için ayetleri nasıl türlü şekillerde açıklıyoruz (nusarrifu). **En'am Suresi 65**

⁵⁷ Yemin olsun ki onlara, bilgiyle açıkladığımız ve inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olan bir kitap getirmiştik (göndermiştik). **A'raf Suresi 52**

⁵⁸ (Bu Kur'an) Ayetleri muhkem kılınmış, sonra hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından 'birer birer (bölüm bölüm) açıklanmış' (fussilet) bir Kitap'tır. **Hud Suresi 1**

tarafından anlaşılması ve anlaşılan şeye göre yaşanılması için bizzat Allah tarafından açıklanmıştır.⁵⁹

Allah'ın Kelimeleri Tükenmez ve Allah Unutkan Değildir

Kur'an, insanlığa gönderilen, kendinden öncekileri tasdikleyici, doğru ile yanlış arasında ayırım yapan kesin bir ölçü, eşsiz ve benzersiz son ilahi beyandır. Kur'an'dan sonra yeni bir vahiy gelmeyeceğine göre Kur'an'ın sözü ve sesi kıyamete kadar geçerli olacaktır. Kur'an kıyamete kadar insanlığa doğru yolda rehberlik yapacak, gerçeği apaçık ortaya koyacak ve daima karanlıkları aydınlatacaktır. Kur'an, Allah'ın eşsiz ve benzersiz söz hazinesinin en son ve en mükemmel örneğidir. Kur'an, Allah'ın sınırsız bilgisinin ve tükenmez bilgelisinin bir ürünü olarak indirilmiştir. Dolayısıyla Allah kelime sıkıntısı çekiyor değildir. Din adına gerekli olan her ne varsa her biri birbirinden eşsiz kelimeler ile Kur'an'da ifade edilmiştir. Ayetlerde de bu gerçeğe çok çarpıcı biçimde dikkat çekilir. Yeryüzündeki tüm ağaçlar kalem, tüm denizler de mürekkep olsa, onlar tükenecek ama Allah'ın kelimeleri tükenmeyecektir.⁶⁰

Üstelik Allah asla unutkan da değildir.⁶¹ Dolayısıyla insanlığa doğru yol rehberi olmak üzere indirmiş olduğu vahiyde herhangi bir şeyi unutacak ya da eksik bırakacak değildir. Kur'an'da

⁵⁹ Böylece ayetleri ayrıntılı olarak açıklıyoruz. **En'am Suresi 55** ; Elbette biz bilen bir toplum için ayetleri geniş geniş açıkladık. **En'am Suresi 97** ; Elbette anlayan bir toplum için ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık. **En'am Suresi 98** ; (De ki): Size (gerçekler) apaçık ortaya konulmuş olarak Kitabı indiren Allah'tan başka bir hakem mi arayacakmışım!? **En'am Suresi 114** ; (Oysa Allah), mecbur bırakıldıklarınız dışında, haram kıldığı şeyleri elbette size ayrıntılı açıklamıştır. **En'am Suresi 119** ; Bilen bir topluluk için ayetleri işte böyle açıklıyoruz. **A'raf Suresi 32** ; Ayetleri ayrıntılı bir şekilde işte böyle açıklıyoruz; umulur ki (gerçeğe) dönerler. **A'raf Suresi 174** ; Rabbinizle karşılaşacağınıza kesin olarak inanmanız için her işi düzenleyip ayetleri açıklamaktadır. **Rad Suresi 2** ; Akıl eden bir toplum için ayetleri işte böyle açıklıyoruz. **Rum Suresi 28**

⁶⁰ Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem olsa ve deniz de arkasından yedi deniz daha katılarak kullanılsa; yine de Allah'ın kelimeleri tükenmez. Allah Üstündür (Aziz), Bilgedir (Hakim). **Lokman Suresi 27** ; De ki: Rabbinin kelimeleri için deniz mürekkep olsa, Rabbinin kelimeleri tükenmeden önce deniz mutlaka biter. Bir o kadarını daha getirsek de yetmez. **Kehf Suresi 10**

⁶¹ Rabbin asla unutkan değildir. **Meryem Suresi 64**

yer almayan şeyleri dine eklemeye kalkmak ya da Kur'an'daki bazı şeyleri yok saymak, Allah'a ait olan dine ilave ya da dinden eksiltme yapmak anlamına gelir. Kur'an ayetlerinde, Allah'a ait olmayan şeyleri O'na isnat eden birinden daha zalim kimsenin olamayacağına dikkat çekilmiştir.⁶²

Peygamberimiz Ahirette Kur'an ile Tanıklık Edecektir

Peygamberimiz Hz. Muhammed, Allah tarafından almış olduğu şerefli görevi en iyi biçimde yerine getirmek için tüm varlığını Kur'an'ı en güzel şekilde tebliğ etmeye adanmış ve tüm insanlığa örnek olacak ilkeli ve onurlu bir hayat yaşamıştır. Peygamberimiz görevini layıkıyla yapmış ve kendisinden sonra şaşırmadan yol almaları için inananlara Allah'ın kitabı Kur'an'ı bırakmıştır. Allah Kur'an'ı inananlara müjde olması için indirmiş, insanların görev ve sorumluluklarını iyice anlayıp kavrayabilmeleri için Kur'an'ı ayrıntılı bir açıklayıcı, doğruya iletici ve bir rahmet kaynağı kılmıştır.⁶³ Peygamberimiz insanları başka bir şeyle değil sadece Kur'an ile uyarmış⁶⁴ ve Kur'an'ı en güzel biçimde hayatına taşıyarak insanlara güzel bir örnek olmuştur.⁶⁵

Buna rağmen maalesef ki peygamberimizin vefatından sonra inananlar birçok konuda ayrılığa düşmüş, zamanla Kur'an'a

⁶² Uydurduğu yalanı Allah'a dayandıran veya O'nun ayetlerini yalan sayandan daha zalim kim olabilir? Şüphesiz suçlular kurtuluşa eremezler. **Yunus Suresi 17** ; Allah hakkında yalan söyleyen ve ayağına kadar geldiği halde gerçeği yalanlayan daha zalim kim olabilir? Hiç inkârda ısrar edenler için cehennemde yer bulunmaz mı? **Zümer Suresi 32** ; Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak “Şu helaldir, şu da haramdır!” demeyin; sonuçta Allah'a yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a yalan uyduranlar kurtulamazlar. **Nahl Suresi 116** ; İslam'a çağrıldığı halde, uydurduğu yalanları Allah'a isnat ederek, iftira edenden daha zalim kim olabilir? Allah, zalim topluma doğru yolu göstermez. **Saff Suresi 7**

⁶³ Bu Kitab'ı sana, her şey için bir açıklama, Müslümanlar için de bir hidayet, rahmet kaynağı ve müjde olarak indirdik. **Nahl Suresi 89**

⁶⁴ De ki: Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür? De ki: Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. **En'am Suresi 19**

⁶⁵ Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır. **Ahzâb Suresi 21**

bağılılıkları zayıflamış ve din dışı unsurlar gerçek dinin önüne geçmeye başlamıştır. Kur'an'ın belirleyiciliğinden ve otoritesinden o denli uzaklaşmıştır ki bu durum peygamberimizin ahirette hesap günü ümmetinden şikâyetçi olmasına ve Kur'an'ın inananlar tarafından terk edilişinden yakınmasına konu olmuştur.⁶⁶

İnananlar Ahirette Kur'an'dan Sorumlu Tutulacaktır

Örnek olarak verilen birçok ayetten de açık bir biçimde görülebileceği gibi Kur'an inananlar için açık bir hatırlatıcı, öğüt ve uyarıdır. Allah, insanları Kur'an ile uyardığına göre insanların ahirette hesaba çekilirken sorumlu tutulacakları kaynağın, Kur'an olması beklenirdi. Öyle de olmuştur ve bu gerçek Kur'an'da açık bir biçimde ifade edilmiştir.⁶⁷ Kur'an'dan sorumlu olunacağı gerçeğine rağmen, Kur'an'a karşı sorumsuzca hareket etmek ve Kur'an'a karşı duyarsız kalmak kabul edilebilir değildir. Allah'ın bizi sorumlu tuttuğu şey konusunda uyarması, ayetlerini anlaşılır kılıp açıklaması, insanların doğruya ve güzele yol bulmaları içindir.⁶⁸ Sorumlu tutulan kitaba çalışmadan, o kitaptaki soru ve cevaplarla buluşmadan sınavda başarılı olmak ve yaşanan hayatın hesabını vermek mümkün değildir.

Din Adına Kur'an'ın İndirilmiş Olması Yeterlidir

Ayetlerde açık bir biçimde Kur'an'ın din adına yeterli kılınmış olduğu gerçeği tekrar edilmesine rağmen inanan insanların önemli bir kısmının Kur'an'ın din adına yeterli olamayacağı ve başka kaynaklara da ihtiyaç olduğu inancını savunduğu görülür. Allah'ın apaçık ayetlerini hiçe sayan bu türden

⁶⁶ Ve elçi dedi ki: Rabbim gerçekten benim toplumum, bu Kur'an'ı terk edilmiş/dışlanmış (bir kitap) olarak bıraktılar. **Furkan Suresi 30**

⁶⁷ Şüphesiz ki o (Kur'an), senin ve kavmin için (gerçeği) hatırlatan (öğüt)tür. Siz ondan sorulacak/sorgulanacaksınız. **Zuhruf Suresi 44**

⁶⁸ Allah, doğru yolu bulasınız diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor. **Âli İmran Suresi 103**

iddiaların, inanan insanlar tarafından savunulması kabul edilebilir değildir. Çünkü bu durum kişisel bir görüş ya da kabule göre değişkenlik gösterebilecek bir konu değildir. Din adına konuşulurken Allah'ın ayetlerini hiçe saymak ve onlara muhalefet etmek mümkün değildir.⁶⁹ Kur'an, doğru yola ileten bir hidayet rehberidir.⁷⁰ Allah'ın hidayeti (rehberliği), hidayetin (doğru yolun) ta kendisidir.⁷¹

Din adına hangi şeylerin helal ya da haram olduğunu belirlemek ve bildirmek, sadece Allah'a ait bir haktır. Bunun aksini iddia etmek ya da Kur'an'da olmayan helal ve haramlar üretmek ayetin ifadesi ile Allah'a iftira etmek demektir.⁷² Dindeki helal ve haramlar insanların keyiflerine göre değildir. Allah hükmünü açıkça indirir ve artık o hükmün üzerine söz söylemek mümkün değildir. Aksi takdirde bu, Allah'a karşı yalan uydurmaktır ki bu günaha girenlerin asla kurtuluşa ermeyecekleri ayetlerin beyanı ile sabittir.⁷³ Daha peygamberimiz hayattayken bile insanların bir kısmı Allah'ın kitabında olmayan haramlar üretmiş olacaklar ki bu konuda da ayet indirilmiş ve Allah haram kılmadıkça hiçbir şeyin haram kılınamayacağı insanlığa ilan edilmiştir.⁷⁴

Din adına söz hakkı sadece Allah'a aittir. Din adına konuşulan şeyler, Allah'ın ayetleri olan Kur'an'a uygun düştüğü oranda doğru olabilir. Dolayısıyla din adına konuşan biri, Allah'ın

⁶⁹ Karşılarında okunup duran bir kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda, inanan bir toplum için elbette ki bir rahmet ve bir öğüt vardır.

Ankebut Suresi 51

⁷⁰ Ramazan ayı ki: İnsanlar için hidayet rehberi olan, doğru yola ileten, doğru ile yanlış birbirinden ayıran; apaçık kanıtları içeren Kur'an o ayda indirildi. **Bakara Suresi 185**

⁷¹ De ki: Şüphesiz ki Allah'ın rehberliği, gerçek rehberliktir. **En'am Suresi 71**

⁷² De ki: Gördünüz mü, Allah'ın size rızık olarak indirdiği şeylerin bir kısmını haram ve bir kısmını helal yaptınız. De ki: Allah mı size böyle izin verdi, yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz? **Yunus Suresi 59**

⁷³ Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak "Şu helaldir, şu da haramdır!" demeyin; sonuçta Allah'a yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a yalan uyduranlar kurtulamazlar. **Nahl Suresi 116**

⁷⁴ De ki: Bana vahyolunanlar içinde, bu haram dediklerinizi yiyecek birine yasaklanmış bir şey bulamıyorum. **En'am Suresi 145**

kitabından konuşmak durumundadır. Peygamberimiz de insanlara dini tebliğ ederken Allah'ın kitabına dayanmış, insanlar arasında Allah'ın gösterdiği gibi hükmedebilmesi için kitabın indirildiği hatırlatılmıştır.⁷⁵ Din adına Allah tarafından indirilmiş olan kitabın esas alınması tercihe dayalı değil Allah'ın açık emrine dayalı bir durumdur. Bu yüzden, kendilerine kitap verilmiş olanların tamamına da Allah'ın indirmiş olduğu ile hükmetmeleri söylenmiş; Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenlerin nankör, zalim ve sapkın olacağı hatırlatılmıştır.⁷⁶ Çünkü gerçekler apaçık ortaya konulmuş olarak Kitabı indiren Allah'tan başka bir hakem aranmaz.⁷⁷

⁷⁵ Kuşku yok ki, biz bu Kitap'ı sana, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği ile hükmedesin diye hak olarak indirdik. Sakın hainlerin savunucusu olma. **Nisa Suresi 105**

⁷⁶ İçinde hidayet ve nûr bulunan Tevrat'ı biz indirdik. (Allah'a) teslim olmuş peygamberler, Yahudiler(e ait davalarda) onunla (Tevrat ile) hükmederler(di). Allah'ın Kitabı'nı korumakla görevlendirildikleri için Rablerine teslim olmuş kişiler ve bilginler de (onunla hükmederlerdi). Hepsi de ona (Tevrat'ın hak olduğuna) şahitti. (Öyleyse ey Yahudiler ve hâkimler!) İnsanlardan korkmayın; bana saygı duyun! Ayetlerimi az bir değer karşılığında satmayın! Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir. Orada (Tevrat'ta) onlara şöyle yazmıştık: "Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılık ve cezadır). Yaralar da kısastır (her yaralama misli ile cezalandırılır). Kim bunu (kısası) bağışlarsa kendisi için o, kefarettir (bir günahı örtme sebebi) olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir." **Maide Suresi 44-45** ; Önündeki (kendinden önce gelen) Tevrat'ı(n aslını) doğrulayıcı olarak onların (peygamberlerin) izleri üzerine Meryem oğlu İsa'yı arkalarından göndermiştik. Ona, içinde hidayet ve nûr bulunan, önündeki Tevrat'ı(n aslını) doğrulayıcı, muttakilere (duyarlı olanlara) bir rehber ve öğüt olmak üzere İncil'i vermiştik. İncil'e inananlar, Allah'ın onda indirdiği ile hükmetsin! Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir. **Maide Suresi 46-47** ; Sana da daha önceki Kitabı(n aslını) doğrulayıcı ve onu koruyucu olarak Kitabı (Kur'an'ı) bir amaç ile indirdik. Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet! Sana gelen gerçeği bırakıp da onların arzularına uyma! Hepiniz için bir kanun ve bir yol belirledik. Allah dilediyseniz sizi tek bir ümmet yapardı; fakat size verdiği imkânlarla sizi denemek için (böyle yaptı). Öyleyse hayırlarda yarışın! Hepinizin dönüşü yalnızca Allah'adır. (Allah), hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri(n içyüzünü) size bildirecektir. Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet ve onların arzularına uyma! Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmalarıyla ilgili olarak onlara karşı dikkatli ol! (Verdiğin hükümden) yüz çevirirlerse, bil ki Allah, ancak günahlarının bir kısmı sebebiyle onlara sıkıntı vermek ister. İnsanların birçoğu yoldan çıkmışlardır. (Yoksa) onlar, (İslam öncesi) Cahiliye hükmünü mü arıyorlar!? Kesin bir şekilde inanan bir toplum için hüküm konusunda Allah'tan daha güzel kim olabilir ki!? **Maide Suresi 48-50**

⁷⁷ (De ki): Size (gerçekler) apaçık ortaya konulmuş olarak Kitabı indiren Allah'tan

KUR'AN'A GÖRE İSLAM NEDİR? MÜSLÜMAN KİMDİR?

İslam, Hz. Âdem'den, Hz. Muhammed'e kadar gelen tüm nebi ve resullerin beraberlerinde getirmiş oldukları mesajın temsil ettiği inanç sistemidir. "Şüphesiz ki Allah katında din, İslam'dır"⁷⁸ ayetinin de ifade ettiği gibi tüm nebi ve resuller, tek inanç sistemi olan İslam'ı getirmişlerdir.⁷⁹ Dolayısıyla İslam, insanın varlık sahasına çıkması ve Allah tarafından sorumlu kılınmasıyla eş zamanlıdır. İslam, teslim olmak demektir. Barış,⁸⁰ güven,⁸¹ samimi/içten,⁸² kurtuluş⁸³ gibi kelimeler de İslam'ın türediği 's-l-m' kökünden türeyen kelimelerdir.⁸⁴ Allah'a içtenlikle teslim olmayı, barışı esas almayı, sorumluluk bilinci içinde bir yaşam sürerek hem dünyada hem de ahirette kurtuluşa erişmeyi ifade etmektedir.

Müslüman ise kendi iradesiyle bu teslimiyeti gösteren yani Allah'a teslim olan kişidir.⁸⁵ Hz. İbrahim'in teslimiyeti üzerinden örneklendirilen bu ayette olduğu gibi çeşitli türevleri ile birçok ayette söz konusu teslimiyet ifade edilmektedir. Bir

başka bir hakem mi arayacağımşım!? Doğrusu kendilerine kitap verdiğimiz kişi-
ler, onun (Kur'an'ın) Rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler. Sakın şüphe-
ye düşenlerden olma! **En'am Suresi 114**

⁷⁸ Şüphesiz ki Allah katında din, İslam'dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine bilgi
geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düşmüşlerdi. Kim Al-
lah'ın ayetlerini inkâr ederse (bilsin ki) şüphesiz ki Allah, hesabı çok hızlı olanıdır.

Âli İmran Suresi 19

⁷⁹ Biz, Nuh'a ve ondan sonraki bütün nebilere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyet-
tik. Ve biz İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yu-
nus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Ve Davud'a da Zebur'u verdik. **Nisa Suresi
163**

⁸⁰ Bakara Suresi 208

⁸¹ Enbiya Suresi 69; Hud Suresi 48; Hicr Suresi 46; Kaf Suresi 34

⁸² Şuara Suresi 89; Saffat Suresi 84

⁸³ Enfal Suresi 43

⁸⁴ Mehmet Okuyan, **Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'an Sözlüğü**, Düşün Yayın-
cılık, s. 436-440.

⁸⁵ Rabbi ona, "Teslim ol/İslam ol" dediğinde şöyle karşılık vermişti: "Âlemlerin
Rabbine teslim oldum." **Bakara Suresi 131**

başka teslimiyet beyanı ise peygamberimiz Hz. Muhammed üzerinden verilmekte, hem kendisinin hem de onunla birlikte inananların tüm varlıkları ile Allah’a teslim olduklarını ifade etmekte, daha önce kendilerine kitap verilmiş olanları ve ilahi mesajdan habersiz olanları da aynı şekilde teslimiyete davet etmektedir.⁸⁶

İslam, Allah’ın insanlık üzerindeki en büyük nimetlerinden biridir. Allah’ın razı olacağı ve kulun gerçek anlamda tatmin bulacağı tek inanç sistemidir. Bizzat Allah tarafından insanlığa indirilmiş ve Kur’an vahyi ile tamamlanmış, insanlar için din olarak da bizzat Allah tarafından seçilip benimsenmiştir.⁸⁷

Kur’an’a göre Allah tarafından insanlar arasından seçilmiş olan tüm elçiler ve onlarla birlikte inananlar sadece Müslümandırlar. Önüne, arkasına başka bir ek ya da sıfat almaksızın sadece Müslüman. Allah, tıpkı atamız Hz. İbrahim’in inanç sisteminde olduğu gibi inananlara dinde herhangi bir zorluk yüklememiş, daha önceki vahiylerde de Kur’an vahyinde de inananları Müslüman ismi ile anmış ve bu şekilde her türlü ayrılık ve farklı isimlendirmelerin yolunu kapatmıştır.⁸⁸

Bu gerçeğe rağmen Müslümanların önemli bir kısmı kendilerini bu şerefli tanımlama ile anmayı yeterli bulmamış, herkes kendi anlayış ve görüşüne uygun kişilerle farklı gruplara ayrılmıştır. İslam’da hiç yeri olmamasına rağmen mezhepsel

⁸⁶ Seninle tartıştırlarsa (onlara) de ki: “Ben kendimi bana uyanlarla birlikte Allah’a teslim ettim.” Kitap verilenlere (Ehli Kitap) ve ümmilere (Kitap bilgisi olmayanlara) de ki: “Siz de Allah’a teslim oldunuz mu?” Teslim olurlarsa doğru yolu bulmuş olurlar. Yüz çevirirlerse sana düşen (görev), sadece (mesajı) iletmektir. Allah, kulları(nı) görendir. **Âli İmran Suresi 20**

⁸⁷ Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim (olgunlaştırdım), üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam’ı/Allah’a teslim olmayı seçtim. **Maide Suresi 3**

⁸⁸ Allah uğrunda, hakkını vererek cihad edin (fedakarlık yapın)! O, sizi seçti; dinde üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi; babanız İbrahim’in milletinde (dininde de bu böyleydi). Elçinin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur’an’da) size “Müslümanlar” adını vermiştir. Öyle ise namazı kılın; zekâtı verin ve Allah’a sınıksız sarılın! O, sizin mevlanızdır (koruyup gözeten, destek veren efendinizdir). O ne güzel mevladır ve O ne güzel yardımcıdır! **Hac Suresi 78**

ayrılıklar yetmezmiş gibi bir de cemaat, grup, tarikat, görüş, vakıf ve dernek başlıkları altında ayrışmalara gidilmiştir. Hatta sadece Allah’a has kılınarak yerine getirilmesi gerekli olan namaz gibi bir ibadeti yerine getirmek için dahi söz konusu gruplara ait camiler, mescitler ve kendi görüşünden imamlar ile ayrılığa düşülmüştür. Oysa Kur’an’da dinlerini parça parça edip çeşitli gruplara ayrılanlarla dosdoğru bir yol ve inanç üzerinde olanların bir ilişkisi olamayacağı açık bir biçimde haber verilmiştir.⁸⁹

3

KUR’AN’A GÖRE ALLAH’IN BİZİ YARATMA NEDENİ NEDİR?

Allah, her işi hikmetlerle dolu olandır. Yarattığı her şeyi kusursuz bir sanat ile yaratan, en güzel şekilde suret kazandıran, yoktan yaratma gücü yalnız kendisinde bulunan, eşsiz ve benzersiz olandır. İnsanların bile üretip, yapıp ettikleri işlerde bir anlam ve amaç bulunurken, Allah’ın anlamsız ve amaçsız yere yaratmış olması düşünülemez. Allah, evreni ve yaşamı boş yere yaratmadığını söylemekte ve ancak inkârcıların bu şekilde düşünebileceğine dikkat çekmektedir.⁹⁰ Yine insanları da kendisine kulluk etsinler yani kulluk ile şereflesinler diye yarattığını söylemektedir.⁹¹

Bu durum kimi insanların anlamakta zorluk çektiği bir konu olabilir. Kimi insanlar “Allah buna neden ihtiyaç duydu?” diye sorabilir. Oysa bu türden bir soru sorabilmenin bile bir ayrıcalık olduğunu fark etmez çoğu insan. Var olmak ve var

⁸⁹ Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlarla senin hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi Allah’a kalmıştır. Sonra Allah, onlara yaptıklarını haber verecektir. **En’am Suresi 159**

⁹⁰ Biz şu göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boşuna yaratmadık. Böyle düşünmek, inkâra sapanların sanısıdır. Vay hallerine o inkârcıların, ateş yüzünden! **Sad Suresi 27**

⁹¹ Ben, insanları ve cinleri bana kulluk etmeleri için yarattım. **Zariyat Suresi 56**

olduğunun farkında olmak yok olmaktan çok daha iyi ve güzeldir. Bir taş da bir ağaç da vardır ancak var olduğu ile ilgili bir farkındalığa sahip değildir.

Farkında olmak, en başta kendi varlığını; sonra tüm yaratılmışlar ile dış dünyanın varlığını ve hem kendi, hem de dış dünyanın varlığından hareketle Allah’a ulaşabilmektir. Evrende yaratılmış canlı cansız sayısız güzellik vardır. Ancak insan olmadan tüm bu güzelliklerin takdir edilmesi mümkün olmadığı için, onların kendi başlarına güzel olmalarının bir anlam ve değeri yoktur. Varlık, onu kavrayabilen bir zihin; ses, işitecek bir kulak; güzellik, görebilecek bir göz; iyilik, onu tercih edebilecek bir irade olduğunda anlamlıdır.

Allah, sonsuz iyilik ve güzelliğin sahibi olduğu için iyi ve güzel olanı ister. Allah en güzel şekilde yaratarak, yarattıklarını kendinden haberdar eder. Allah’tan haberdar olabilmek yeryüzündeki en büyük onurdur. Allah’tan daha önemli hiçbir şey yoktur hayatta. Bu gerçeği fark edebilen biri için bunu kavramaktan daha büyük bir mutluluk da yoktur. Anlamak, kavramak ve yaşamaktır kulluğun en büyük keyfi. Rabbini razı etmek ve O’ndan razı olmak bir insanın elde edebileceği en büyük mutluluktur. Bu sebeptendir ki gerçek anlamda insanı insan yapan şey kulluktur. Allah’ın sıfatları ezelidir. Allah; varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere lâayık bulunan, yaratan, yapıp eden, ezeli, ebedi olan, eşsiz ortaksız kudrettir. Allah, Hâlık’tır; yaratan, var edendir. Allah, Bedî’dir; yoktan var eden, yarattıklarını ahenk ve güzelliklerle donatandır. Ezeli sıfatlarının gereği olarak yoktan var etme kudreti yalnız kendisinde olan Allah’ın yaratmaması düşünülemez. Hatta öyle ki yerlerde, göklerde, denizlerin altında en küçüğünden en büyüğüne kadar yaratılış sanatının incilerini görmek mümkündür. Yaratılan tüm güzellikler Allah’ın varlığını gösteren sanatsal bir iz, nadide birer işaretlerdir. Güneşe “Neden ısı ve ışık veriyorsun?” denilemeyeceği gibi yaratıcı olana da “Neden yarattın?” denilemez.

Allah, insana ahirette sonsuz bir hayat vermek istemekte bu yüzden de bizi bu dünyada var edip imtihana tâbî tutmaktadır. Ayetler, yaratılan her insanın sınanacağını haber vermektedir.⁹² İnsanların Allah tarafından sınanmaları, kimlerin daha güzel işler yapacaklarının ortaya çıkarılması içindir.⁹³ Yeryüzündeki şeylerin insana çekici kılınan bir süs olması da bu nedenledir.⁹⁴ İnsan, kendisine verilen ve kendisinden azaltılan nimetlerden de imtihana çekilecektir.⁹⁵ İnsanın çeşitli şekillerde imtihan edilmesi, sahip olduklarının kıymetini anlaması, hata ve günahlarının farkına varması, nefis muhasebesi yapması ve hatalarından dönerek bir daha tekrarlamamak üzere tövbe etmesi içindir.⁹⁶ Mallar ve çocuklar sadece bir imtihandır; büyük ödül yalnızca Allah'ın katındadır.⁹⁷ Kur'an'da: "İnsanlar, imtihan edilmeden sadece "İman ettik!" demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar!?" diye sorulmakta ve öncekilerin de imtihan edildikleri hatırlatılmaktadır. Bunun nedeni ise Allah'ın, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacak olmasıdır. Kötülükleri yapanlar, Allah'ın hükmünden kaçamazlar.⁹⁸

⁹² Gerçek şu ki biz insanı katışık (döllenmiş) bir nutfeden (zigotta) yarattık. Onu imtihan edeceğiz; (bu yüzden) onu duyar ve görür kıldık. **İnsan Suresi 2**

⁹³ Sizi yaratması, hanginizin iyi şeyler yapacağını sınamak içindir. **Hud Suresi 7** ; O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır. O mutlak üstün ve yüce olandır, eşsiz ve benzersiz bağışlayandır. **Mülk Suresi 2**

⁹⁴ Biz, (insanların) hangisinin daha güzel iş(ler) yapacağını deneyelim diye yerdeki her şeyi ona ait bir süs yaptık. **Kehf Suresi 7** ; Kadınlara, çocuklara, yığınla altın ve gümüşe, nişanlı atlara, (sağılabilen) hayvanlara ve ekinlere karşı aşırı düşkünlük o insanlara çekici görünür. Bu(nlar), dünya hayatının geçimlikleridir. (Hâlbuki) varılacak güzel yer, yalnızca Allah'ın katındadır. **Âli İmran Suresi 14**

⁹⁵ Şüphesiz ki sizi biraz korku ve açlık; (ayrıca) mallardan, canlardan ve ürünlerden azaltma ile imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele! **Bakara Suresi 155**

⁹⁶ Onlar, her yıl bir veya iki kez (çeşitli belâlarla) imtihan edildiklerini görmüyorlar mı? Sonra tövbe de etmiyorlar, (gerçeği) de hatırlamıyorlar. **Tevbe Suresi 126**

⁹⁷ Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız, sadece bir imtihandır ve şüphesiz ki büyük ödül yalnızca Allah'ın katındadır. **Enfal Suresi 28** ; Mallarınız ve çocuklarınız, sadece bir imtihandır. Büyük ödül ise yalnızca Allah'ın katındadır. **Teğabun Suresi 15**

⁹⁸ İnsanlar, imtihan edilmeden sadece "İman ettik!" demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar!? Yemin olsun ki biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır. Yoksa kötülükleri yapanlar, bizi geçebileceklerini (bizden kaçabileceklerini) mi

Kulluk, çok derin anlam taşımakta, insanın Allah’a teslimiyet için yaratıldığını ve varlığını Allah’a borçlu olduğunu ifade etmektedir. Allah’a olan kulluğumuzu sadece namaz ve oruç gibi çeşitli ibadetlerin yerine getirilmesi olarak algılamak doğru değildir. Her sözümüz ve eylemimizde Allah’ın yüceliğine yarışacak şekilde davranmamız gerektiğini bilmemiz gerekir. Allah’a kul olmak, sahip olunabilecek en büyük değer ve şereftir.

Evrendeki düzeni incelediğimizde, bu düzenin tesadüfen oluşmasının mümkün olmadığına dair sayısız delil ve işaret ile karşılaşırız. Her şey Allah tarafından mükemmel bir şekilde yaratılmış olduğundan her şey Allah için var olmak zorundadır. Kulluk ifadesi bizim Allah için var olduğumuzu ifade eder. Madem bizi Allah yaratmıştır, Allah’ın bizi neden yarattığını tam olarak bilmesek de Allah’ı razı edecek bir hayat yaşamamız gerektiğini bilmemiz gerekir. İnsan kendisini yoktan yaratan ve onu türlü nimet ve imkânlar ile donatan, ölümünden sonra onu yeniden diriltecek ve kendine döndürecek olan Rabbine kulluk etmeyip de ne edecektir?⁹⁹ Allah herkesin ve her şeyin Rabbi iken, O’ndan başka Rab mi arayacaktır?¹⁰⁰

Kur’an ayetleri, canlı cansız tüm varlığın Allah ile kulluk ilişkisi içinde olduğunu ve her varlığın kendi yaratılış biçimine uygun şekilde Allah’a yönelip O’na olan teslimiyetini ifade ettiğini bildirir.¹⁰¹ İnsanın yaratılmış olduğu çok açıktır. Evrendeki

sandılar? Ne kadar kötü hüküm veriyorlar. **Ankebut Suresi 2-3** ; (Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenlerin benzeri size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız!? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve (öylesine) sarsılmışlardı ki sonunda (her) elçi ve beraberindeki müminler, “Allah’ın yardımı ne zaman?” demişlerdi. Dikkat edin! Allah’ın yardımı yakındır. **Bakara Suresi 214** ; (Ey müminler!) Yoksa siz Allah içinizden cihad edenleri (fedakârlık edenleri) ve sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız!? **Âli İmran Suresi 142**

⁹⁹ Beni yaratana ne diye kulluk etmeyecekmişim ben? Ve sizler de O’na döndürüleceksiniz. **Yasin Suresi 22**

¹⁰⁰ De ki: O, her şeyin Rabbiyken ben Allah’tan başka Rab mı arayacakmışım!? **En’am Suresi 164**

¹⁰¹ Yedi gök, yerküre ve bunların içindekiler O’nu tespih ederler (yüceltirler). Hiç-

tüm oluşumlar ve kendi varlığımız bunun delilidir. Allah tarafından yaratılmış olduğumuz inancını kabul etmeyenler ya da anlayamayanlar olabilir fakat hiç kimsenin bu fikre karşı getirebileceği ciddi ve tutarlı bir alternatifi yoktur. Yani bu görüş alternatifsizdir. Gerek bedenimiz, gerekse evrendeki en küçüğünden en büyüğüne kadar tüm varlık âlemi, tesadüflerle açıklanamayacak kadar mükemmel ve benzersiz bir sanatın eseridir.

Evrenin ezeli olmadığı, yani bir başlangıcı ve sonu olduğu, yaşamın ortaya çıkışının ise üstün bir hassasiyete dayandığı hem bilimsel hem de felsefi anlamda son derece net ve açıktır. Evrenin ve yaşamın ortaya çıkışındaki bu hassasiyet, kaçınılmaz olarak evreni ve yaşamı var eden bilinçli bir varlığı zorunlu kılmaktadır. Bilinç ve irade sahibi olmayan bir evrenin kendi kendisini var ettiği ve yaşam gibi kompleks bir yapının tesadüfen ortaya çıktığı iddiasının bilimsel ve mantıki temeli yoktur. Oysa bilimin, evrenin ve yaşamın oluşumuna dair ortaya koymuş olduğu veriler ile evrendeki yasalar, Allah'ın sıfatları ile tam anlamıyla uyum içerisinde.

Allah'ın tüm işleri hikmetlidir. Yoktan var etme gücü ve sanatı sadece Allah'a mahsustur. Allah'ın bizler yok iken bizi varlık alanına çıkarması engin lütfunun, rahmet ve merhametinin bir sonucudur. Sağlıklı bir ruh ve zihin yapısına sahip olan kişilerin var olmaktan memnuniyet duydukları ve yok olmak istemedikleri bilinen bir gerçektir. Varlığı da var olma isteğini de yaratan Allah'tır. Durum böyleyken “Allah var ve bizi yaratmıştır.” dememize rağmen sanki O yokmuş gibi davranmamız ciddi bir çelişki oluşturmaktadır. Günümüz insanının en büyük problemi de budur.¹⁰² Allah'a inanan

bir şey yoktur ki, O'nu överek tespih etmesin; fakat siz onların tespihlerini fark edemezsiniz. **İsra Suresi 44** ; Göklerde ve yerde kim varsa gölgeleriyle birlikte ister istemez ve sabah-akşam Allah'a secde eder. **Rad Suresi 15**

¹⁰² Sizi, boş yere yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız? **Müminun Suresi 115**

insanların önemli bir kısmı, inançlarının gereklerini yerine getirmemekte yani Allah'ın var olması, hayatlarında pek bir şeyi değiştirmemektedir. Kur'an ayetleri, örnek bir inananın nasıl davranması ve inanç-davranış uyumunu nasıl sağlaması gerektiği ile ilgili çok açık bildirimlerde bulunur.

Allah'ı yüceliğine yakışır bir biçimde bilip O'na yönelmek, yapın dediklerini yapıp, uzak durun dediklerinden de kaçınmak inanç davranış uyumunun ilk ayağını oluşturmaktadır. Kula düşen; neden yaratıldığını ya da niçin var olduğunu sorgularken Allah'ın tüm işlerinin hikmet dolu olduğunu bilmek, kendini var eden kudrete karşı ne yapabileceğini öğrenmek ve varlığının gereğini yerine getirmeye çalışmaktır.¹⁰³ Allah'a kulluk etmek, yani buyruklarına uygun yaşamak, insanın kendisini kontrol etmesini, dolayısıyla kendisine hâkim olmasını sağlar. Kendisine hâkim olan insan, başkaları tarafından kontrol edilmez. O istemedikçe başkaları, onu istemediği şeylere sürükleyemez.

Bazı insanlar, özgürlüğün canlarının her istediği şeyi istedikleri zaman yapmak olduğunu sanırlar. Oysa insanı gerçek anlamda özgürleştirecek şey hem bedenini hem de ruhunu kontrol altında tutmasıdır. Doğru zamanda doğru şeyi yapması, en doğru kararları almasıdır. Örneğin, insanlar canlarının her istediği şeyi almayı hatta aşırı denilebilecek şekilde tüketim yapmayı özgürlük sanırlar. Oysa asıl özgürlük, şayet bir şey gerekli değilse kişinin onu almamak noktasında iradesini kullanabilmesidir. Aynı şekilde kulluk da yaratıcısının Allah olduğunu bilme bilinci ile hayatını yaratıcısının kuralları doğrultusunda yaşaması gerektiğini anlayıp kendini disipline etmek demektir. Dolayısıyla kulluk, Allah'ın ihtiyaç duyduğu bir şey değil aksine insanın gerçek anlamda özgürleşmesini, duygularını ve iradesini kontrol altına alarak insan onuruna

¹⁰³ O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır. O mutlak üstün ve yüce olandır, eşsiz ve benzersiz bağışlayandır. **Mülk Suresi 2**

yaraşır bir hayat sürmesini sağlayan olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

Her şeyin bir kuralı, her başarılı işin disiplinli bir çalışma arka planı olduğu gibi insanca yaşamının da bir kuralı vardır. Bu kural ise Allah'ın buyrukları doğrultusunda, O'nun yüceliğine yaraşır kul olmaktan geçer. Kulluk, insanın fevri olarak hareket etmesinin önüne geçer. Kul, bir eylemde bulunmadan herhangi bir söz söylemeden ya da öfkesine yenilmeden önce Allah'ı ve ayetlerini hatırlar. İnsanı güçlü kılan şey, duygularına hâkim olmaktır. Duygularına hâkim olamayan insan, duygularının tutsağı olur. Duygularının tutsağı olan biri ise hiçbir zaman gerçek anlamda özgür olamaz. Duygularına hâkim olamayan kişi, maddi istek ve tutkularına da hâkim olamaz; arzusunu ilah edinir, kendisi de arzusunun kölesi haline gelir.¹⁰⁴

Hakkı verilerek yerine getirilen kulluk, insanı disiplinli kılar. Disiplinli olan insan; uykusuna, iştahına, öfkesine, nefretine, diline ve nefesine yenilmez. Kul olmak, insan olmaktır. İnsanca, insan onuruna yakışır şekilde yaşamaktır. Bu ise insanı her anlamda olgunlaştırır, maddi ve manevi anlamda tatmin ederek, gerçek doygunluğa ulaştırır. Kul olmak, insanı alçaltan yani değersizleştiren değil aksine onu yücelten ve değerli kılan bir şeydir. Ancak Allah'a kulluk etmekten yüz çeviren pek çok insan, dünya çıkarları uğruna önüne gelene kulluk ederek kendi değerini alçaltır.

Maddi beklenti ve kaygılar ile yaşayan birinin gerçek anlamda tatmin olması, yaşadığı hayatı anlamlı kılması mümkün değildir. Allah; tüm yarattıkları ile birlikte rızıklarını da en güzel şekilde yaratan, lütuf ve ikramı bol olan, rahmet ve merhamet sahibiyken; insanlar Allah'tan başkasına kulluk

¹⁰⁴ Arzusunu ilahı edineni gördün mü? Sen ona koruyucu olabilir misin!? **Furkan Suresi 43** ; Arzusunu ilahı edineni ve Allah'ın (kendi katındaki) bir bilgiye göre saptırdığı, işitme (duyu)sunu ve kalbini mühürlediği ve gözünün üstüne de perde çektiği kişiyi gördün mü! Şimdi onu, Allah'a rağmen kim doğru yola ulaştırabilir ki!? Hâlâ (gerçeği) hatırlamayacak mısınız? **Casiye Suresi 23**

ederek ya da insanları kul köle ederek değersiz ve anlamsız bir hayat yaşarlar. Mutsuzluk ve tatminsizliklerin en büyük sebebi dünya hayatının geçici nimetlerine olan tutku ve beklentilerdir. Maddi beklentiler ister istemez birçok yoksunluğu beraberinde getirir. Gerçek kulluk, manevi anlamda tüm zenginliklere sahip olmaktır. Geçici olana değil, kalıcı olana yatırım yapmaktır. Bu ise kişiyi tam anlamıyla mutlu edecek olandır.

4

ALLAH NEDEN DİN GÖNDERMİŞTİR? DİN NEDEN GEREKLİDİR?

Din; Allah bizi sevdiği, bize değer verdiği için var.¹⁰⁵ Çünkü Allah, din ile bize yol gösteriyor, iyi kalpli, merhametli, adaletli ve doğru insanlar olmamızı istiyor.¹⁰⁶ Din; insana zorluk ve zahmet olsun diye değil kolaylık ve rahmet olsun diye var.¹⁰⁷ Din; Allah'ın bizi yaratıp kendi halimize terk etmediği, bize önem verip güvendiği, iyi ve güzel olan şeylere yönelmemizi, kötü ve çirkin olan şeyden yüz çevirmemizi istediği için var.¹⁰⁸ Din; aklımızı en doğru şekilde kullanmamızı, davranışlarımızı fitratımıza uygun kılmamızı, hak, hukuk, adalet ve merhametten ayrılmamamızı sağlamak, iyi ve kötü olanı birbirinden ayırarak gerçeği ortaya koymak için var. Bu yüzden din bir nimettir.¹⁰⁹ Kur'an, bereket kaynağı ve bize doğru yolu gösteren bir hidayettir.¹¹⁰ Ayetler; Allah'ın

¹⁰⁵ Ve yalnız O'dur gerçek bağışlayıcı, daima seven ve sınırsızca sevmeye layık olan. **Burûc Suresi 14**

¹⁰⁶ Yol gösterici (Hâdî) ve yardımcı olarak Rabbin yeter. **Furkan Suresi 31**

¹⁰⁷ Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. **Bakara Suresi 185**

¹⁰⁸ İnsanlar, imtihan edilmeden sadece "İman ettik!" demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar!? **Ankebut Suresi 2**

¹⁰⁹ Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim (olgunlaştırdım), üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim. **Maide Suresi 3**

¹¹⁰ İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Ona uyun ve takvalı (duyarlı) olun ki size merhamet edilsin! **En'am Suresi 155**

insanı yaratma nedenlerinden birinin, kimin doğru ve güzel işler yapacağını belirlemek için olduğunu söylemektedir.¹¹¹ Dolayısıyla Allah'ın kullarına bu konuda destek olmak için hangi işlerin iyi ve güzel işler olduğunu bildirmesi gerekir.¹¹²

Din; insan içindir. İnsana en başta Rabbini tanıtmak içindir. Rabbi hakkında doğru bilgiyi, kaynağından edinmesi içindir. Rabbinden de, O'nun ayetlerinden de habersiz olmaması içindir. Neden sadece O'na teslim olması ve neden O'ndan başka ilah olamayacağını kavraması, O'na rağmen kendi kafasına göre davranamayacağını anlaması içindir. Nelerin O'nu razı edeceğini ve nelerin O'nun rızasından mahrum edeceğini öğrenmesi içindir. Din; O'nun başlangıcı ve sonu olmadığını, her şeyi yoktan yarattığını, mülk ve yönetimin tek sahibi olduğunu, eşi, benzeri ve ortağı olmadığını, tarifsiz rahmetini, eşsiz merhametini, affetmeyi ve merhamet etmeyi sevdiğini, O'nun rahmetinden asla ümit kesilmeyeceğini, sonsuz kudretini, her an her şey üzerindeki hâkimiyetini, kimseye zulüm ve haksızlık etmeyeceğini, hak edene hak ettiğini en adil biçimde vereceğini, kendisine yönelenleri geri çevirmeyeceğini, dua ve iyiliklere karşılık vereceğini, kötülere de kötülükleri de ihmal etmeyeceğini, yaratmış olduğunu en iyi şekilde bildiğini, ona ihtiyaç duyduğu şeyleri verdiğini, hiçbir şeyin O'nun bilgisinden gizlenemeyeceğini, gerçek anlamda destekçi ve yardımcı isteyene O'nun yeteceğini, şükredip iyi ve güzel işler üretenleri ödüllendireceğini, nankörlük ederek zulmedenlerin ise cezalarının en adil biçimde verileceğini öğretmek içindir.

Din; insana insan olduğu gerçeğini, bu dünyada bulunma anlam ve amacını, iyi, kötü, doğru ve yanlış olanı, tercihlerinin ve

¹¹¹ O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır. O mutlak üstün ve yüce olandır, eşsiz ve benzersiz bağışlayandır. **Mülk Suresi 2**

¹¹² Dinin neden gerekli olduğu ile ilgili daha detaylı bilgi için şu çalışmamız incelenebilir: Emre Dorman, **Din Neden Gereklidir**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

eylemlerinin ahlaki sonuçlarını, dünya hayatının geçiciliğini, erdemli işlerin değerini, gelmesinde hiç kuşku bulunmayan o son saati (kıyameti), yaşanılan hayatın hesabının verileceğini, o gün kimseye zerre kadar haksızlık edilmeyeceğini, cenneti, cehennemi, cennetteki sayısız lütuf ve nimeti, hepsinden de ötesi Allah'ın rızasını ve sevgisini kazanmanın önemini hatırlatmak içindir.

Din; zorlamak ya da zorbalık yapmak için değil, müjdelemek ve uyarmak için vardır. Din, insanın sırtına yük bindirmek için değil, sırtındaki yükleri indirmek, zorluk zincirlerini kırmak içindir. İnsanın hayatını zorlaştırmak için değil kolaylaştırmak, yoluna engel olmak için değil ona yol göstermek içindir. Din; insanı değersiz kılmak için değil değerli olduğunu hissettirmek içindir. Din; insanın kalabalıklar içindeki yalnızlığını gidermek, kimse olmasa da Rabbi olduğunu bildirmek, onu ümitsizliğe ve karamsarlığa düşmekten muhafaza etmek içindir. Din; insanın iç dünyasındaki çılgılık ve haykırıışları kimseler duymasa da bir duyan olduğunu, kimseler bilmese de bir bilen olduğunu, onun her halinden haberdar olan bir Rabbi olduğunu hatırlatmak içindir.

Din olmadan da kimi insanlar akıllarını kullanarak, evreni ve yaşamı gözlemleyerek tüm bunların bir yaratıcısı olması gerektiğini anlayabilir. Ancak bu yaratıcının nasıl bir varlık olduğu, O'nun emir ve yasaklarının neler olduğu ve insanın dış dünyadan edinmesi mümkün olmayan fizik ötesi bilgiler için kaçınılmaz olarak din gereklidir. İnsanın sadece kendi aklından hareketle tatmin edici cevaplar bulması mümkün olmayan varoluşsal soruları vardır. Dinin desteği olmadan bunlara tatmin edici cevaplar bulması oldukça zordur. İşte bu noktada insanüstü ilahi mesaj devreye girerek insan aklına ve yaratılışına uygun cevapları sunar. Din, yukarıda da ifade edildiği gibi Allah'ın varlığı, birliği, kudreti, sıfatları, Allah-evren-insan ilişkisi, inanç ve ibadet esasları hakkında

bilgilendirmelerde bulunurken aynı zamanda dünya ve ahiret arasındaki dengenin nasıl kurulacağını öğreterek, dünya hayatının geçiciliği ile ölüm gerçeğini hatırlatarak ve insanın kişiliğini kuvvetlendirerek ona sağlam bir karakter kazandırma işlevini de görür. Bunun yanında doğru-yanlış, iyi-kötü gibi ahlaki değerleri belirleme, teslimiyet, itaat, güven ve kulluk bilincini kazandırma ve hem beşeri hem de toplumsal ilişkileri düzenleme noktasında da insana kılavuzluk eder.

Şüphesiz yarattığını en iyi Allah bilir. Allah, rahmet sahibi olduğu için kulunun sapmasını değil doğru yolda olmasını istemektedir. Bu sebeptendir ki kuluna birtakım yükümlülükler getirir. Allah, kullarına eziyet etmek için değil; aksine onları sevdiği için yükümlülük getirir. Dolayısıyla dini bildirimler sayesinde insan en başta Allah’a, sonra da Allah’ın tüm yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarını öğrenir. Din, her seviyeden insan içindir. Ancak din olmadan her insanın doğru ve yanlış arasında isabetli karar vermesi mümkün değildir. Dinin yönlendirmesi olmadan bazı kimseler yanlış olan bir şeyi doğru ya da doğru olan bir şeyi de yanlış olarak görebilir. Doğrunun ne olduğunu bilmediği için yanlışla düşebilir. Bu yanlışta ısrar edebilir. Aklını doğru kullanmayabilir. İçinde bulunduğu toplumun ya da kültürün etkisinde kalabilir. Çoğunluğa uyabilir. Hataları göremeyebilir. Dolayısıyla din insana sadece doğru ve yanlışın ne olduğunu göstermek için değil, aynı zamanda bu konuda sağlam bir irade ortaya koyabilmesi içindir. Din; insan için bir motivasyon, onu harekete geçiren bir güç, hayatı doğru okuma ve anlamlı kılma rehberi gibidir.

Allah tarafından din gelmiş olmasına rağmen aralarındaki kıskançlık ve bencillik gibi nedenlerden dolayı insanlar, hemen her konuda ayrılığa düşebilmektedir. Şayet hiç din gönderilmemiş olsaydı, bu anlaşmazlık ve ayrılıkların ne boyutlara gelebileceğini tahmin etmek zor değildir. Allah en

adil biçimde hüküm verendir. Allah'ın din göndermesi aynı zamanda insanlar arasındaki ayrılık ve anlaşmazlıklara çözüm sunmak içindir.

Dine gerek olmadığını düşünmenin nedeni din hakkındaki yanlış bilgilerdir. Gerçek din, insan aklı ve fitratı için olmazsa olmaz bir gerekliliktir. İnsan dine muhtaç yaratılmıştır. Allah da bu ihtiyacı karşılamak üzere insan için dini gerekli kılmıştır. Dinin doğasını bozan Allah değil insandır. Yalan ve uydurmaların içine girdiği bir din genetiği ile oynanmış ve insan sağlığına zararlı bir besin gibidir. Dinin kendisi ise insan doğasına uygun, kabul edilebilir ve yaşanabilir bir gerçektir. Dinin akla, bilime, sanata, felsefeye karşıymış gibi görünmesinin ya da insanlar arasındaki çatışma ve ayrışmaların nedeni sanılmasının suçlusu din hakkında yanlış bilgilere sahip olan insanlardır. Tarih boyunca din, insanların çıkarları, başkaları üzerinde kurmaya çalıştıkları iktidarlara ve üzerinden edinmeye çalıştıkları menfaatleri için kullanılmıştır. Esasında dinin yapısı buna hiç müsait değildir ama insanoğlu kendi çıkarları için dini tüm bunlara uygun hale getirebilmiştir. Bu yüzden dinin ne olduğunun ve ne olmadığının en doğru şekilde anlaşılması aynı zamanda dinin neden gerekli olduğunun da en doğru ve tatmin edici biçimde kavranması anlamına gelecektir. İnsan aklına, yaratılışına ve vicdanına uygunsuz hale getirilmiş bir dini, kimsenin gerekli görmesi mümkün değildir. Bu yüzden dinin olduğu haline yani özüne döndürülmesi, her türlü uydurma ve insan ürünü üretimden arındırılması ve bu şekilde insan fitratı ile buluşturulması gerekir.¹¹³

Allah tarafından indirilen dinin, insanlar tarafından üretilen inanç ve kabullere olan üstünlüğü hiç şüphesiz Allah'ın

¹¹³ Dinin doğru anlaşılması konusu başlı başına bir çalışma konusudur. Bu çalışmanın sınırları dikkate alınarak daha fazla detaya girilmeyecektir. Bu konuda detaylı bilgi için şu çalışmalarımıza bakılabilir: Emre Dorman, **Allah'a Öğretilen Din**, İstanbul Yayınevi ; Emre Dorman, **İslam Ne Değildir**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

kullarına olan üstünlüğü gibidir. Allah tarafından indirilen din nasıl bir dindir?” sorusu Kur’an ayetlerinden hareketle şu şekilde özetlenebilir: “Hakikatin dini olarak adlandırılan bu din; delil ve ispata dayandığı için “sağlam din”,¹¹⁴ akıl onu gerektirdiği ve varlıkların yaratılışı ona tanıklık ettiği için “hak din”,¹¹⁵ Allah’ın birliğini ve ibadetin O’na yapılması gerektiğini vurguladığı için “tevhid dini”,¹¹⁶ gelmiş geçmiş bütün peygamberlerin ortak dini olduğu için ve insan doğasına yaslandığı için “hanif din”,¹¹⁷ Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi hanif olup delil getirerek ve delile dayanarak inanılan bir din olduğu için “İbrahim dini”,¹¹⁸ yaratıldığı hâl üzere devam eden bozulmamış mizaç ve tabiat sahibi insanların yöneldiği din olduğu için “fıtrat dini”,¹¹⁹ dinde delilin ve delil üreten süreçlerin önemine ve yerine işaret etmek üzere “akıl dini” ve “kalp dini”¹²⁰ olarak nitelenmektedir.”¹²¹

5

DEİZM NEDİR? DEİZM NEDEN ÖZELLİKLE GENÇLER ARASINDA POPÜLERLEŞMEKTEDİR?

Son yıllarda ülkemizde sıklıkla duymaya başladığımız ve her yaştan ve farklı çevrelerden insanlar arasında ama özellikle 14-20 yaş arası gençler içinde popüler hale gelen bir kavram, deizm.¹²² Ancak deizmin popüler olduğu oranda doğru bilindiğini

¹¹⁴ Yusuf Suresi 40

¹¹⁵ Tevbe Suresi 29, 33; Fetih 28

¹¹⁶ Şura Suresi 13

¹¹⁷ Yunus Suresi 105; Âli İmran Suresi 95; Beyyine Suresi 5

¹¹⁸ En’am Suresi 79, 161; Âli İmran Suresi 65

¹¹⁹ Rum Suresi 30

¹²⁰ Hac Suresi 31; Mülk Suresi 10, 23; Secde Suresi 9; Kaf Suresi 37

¹²¹ Şaban Ali Düzgün, **Dini Anlama Kılavuzu**, OTTO 2017, s. 119-120.

¹²² Bu bölümde verilen cevap, konu ile ilgili yayımlanmış bir makalemizden derlenmiştir. Detaylı bilgi için bakınız: Emre Dorman, ‘Popüler Kültürün Popüler Deizmi: Riskler ve Öneriler’, Doğu Batı, Sayı: 94 (Ağustos-Eylül-Ekim 2020), s. 155-194.

ve anlaşıldığını söylemek oldukça güç. Birçok araştırmacının da ifade ettiği gibi deizmin gerçekte ne olduğu ya da hangi sebeplerden dolayı ortaya çıktığı ile ilgili net bir tarif yapmak kolay değildir. Yapılacak tarifler, deizme bakış açısına göre değişiklik gösterecektir.

Günümüzde deizm denildiğinde en yaygın şekilde anlaşılan şey, felsefi açıdan evreni yaratan ama evrene ve yarattıklarına müdahil olmayan bir Tanrı inancı, popüler açıdansa herhangi bir dinî inancın reddedilmesidir. Aslında her ne kadar kavram olarak hayatımıza yeni girmiş olsa da deizm denildiğinde yaygın olarak anlaşılan şeyin yeni olmadığını bilmek gerekir. Çünkü dinin gerçekliği hakkında şüphe duyma ya da başka bir ifadeyle herhangi bir dine aidiyet duymadan doğrudan Allah'a inanma meselesinin geçmişten günümüze uzanan bir anlayış olduğu söylenebilir.

Deizm sonuçtur. İnsanların kendilerini deist olarak tanımlamalarına sebep olan nedenlere inmek ve bu nedenleri sorgulamak gerekir. Bu nedenler ile yüzleşmeden, İslam'ın ne olduğu ve ne olmadığı¹²³ üzerine gerektiği gibi düşünmeden söz konusu probleme yönelik kalıcı ve etkili çözümler üretmek mümkün olmayacaktır. Bu noktada her anlamda geleneksel dinî kültürümüzü tenkit zarureti göz ardı edilmemelidir.¹²⁴ Öncelikle kendisini deist olarak tanımlayan insanların bu şekilde inanıp düşünmelerinin kendi içinde farklılık gösterebildiği, bazen tepkisel bazense içinden çıkılamayan dinî ve felsefi problemlere yönelik bir kaçış ya da arayış olduğunu anlamak gerekir. Esasen çoğu zaman da İslam hakkında yeterli bilgi ve birikime sahip olunmaması ya da İslam'ın Kur'an'ın rehberliği ve Hz. Peygamber'in güzel örneğinden ziyade kabaca tabiri ile sağdan soldan duyulduğu oranda bilinip değerlendirilmesinden kaynaklı olduğu söylenebilir.

¹²³ Emre Dorman, **İslam Ne Değildir**, İstanbul Yayınevi 2018.

¹²⁴ Mehmed Said Hatiboğlu, **Kültürel Mirasımızı Tenkid Zarureti**, OTTO 2015.

Din; etkin ve baskın bir unsur olarak geçmişten günümüze kadar bu toplumun mayasında var olagelmıştır. Ancak dinî bilgi ve birikimimizin doğru ve geçerli olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Toplumdaki yaygın dinî bilgi ve kültür genellikle aile ya da mahalle çevresinden veya eğitim sistemimizdeki yetersiz ve ezbere dayalı bilgilerden oluşmaktadır. Çoğu zaman dinde olmayan birçok unsur, dinin kendisinin önüne geçebilmekte ya da geleneksel kabuller, dinin kendisinden daha fazla ilgi ve itibar görebilmekte.

Bu durumun pek çok nedeni olmakla birlikte, insanların önemli bir çoğunluğunun dinini doğru anlamak ve öğrenmek için gerektiği gibi çaba göstermemesi en öncelikli nedenlerden biridir. Öte taraftan bir şey suistimal edildiği oranda gözden ve değerden düşer. Dinin de başına gelen budur. Siz, insanları din ile dövmeye ve yormaya başlarsanız insanlar da din ile kendi aralarına mesafe koymaya başlarlar. Siz, dinin birleştirici yönünü dışarıda bırakarak onu ayırıştırma unsuru olarak kullanırsanız insanlar bunun faturasını size değil dine keserler.

Ülkemizde kendisini deist olarak tanımlayan insanların gerçek oranını belirlemek kolay değil. Bunun iki nedeni var. Birincisi bu konuda bilebildiğimiz kadarıyla çok ciddi bir çalışma olmaması, diğeri ise popüler anlamda anlaşıldığı şekli ile aslında bir nevi deist gibi yaşayan ancak kendisini Müslüman olarak tanımlayan ciddi bir kesimin varlığı. Yani dine inanan ancak dini hayatında belirleyici kılmayan insanlar da hesaba katıldığında sorunun sadece kendisini deist olarak ifade eden kişiler ile sınırlı olmadığı görülmektedir.

Deizm, kökeni itibarıyla Hristiyanlık içindeki bir tartışma ve ayrılımdır. Batı düşüncesindeki deizm, Hristiyanlığın temel inançlarındaki sapmalara ve Kilise'nin dünya işlerine yönelik hırs ve politikalarına dayanır. Bir günde çıkmış bir tepki değildir. Tarihsel arka planı vardır. Hristiyanlıktaki

deizm, Hıristiyanlığı bilmekten; İslam'daki deizm ise İslam'ı bilmemekten kaynaklanır.

Bu yüzden Hıristiyanlığın deizm gibi bir probleminin olması kendi içinde anlaşılabilir ancak İslam inancı açısından deizm gibi bir problem söz konusu değildir. İslam'daki deizm problemi dinin kendisinden değil, ağırlıklı olarak din adına uydurulan kabullerden ve bazı Müslümanların uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla İslam'ın yanlış anlaşılması ve uygulanmasının özellikle gençleri sürükleyeceği şey ya ciddi bir umursamazlık ya ateizm ya da deizmdir.

Bugün ülkemizde deist olduğunu ifade eden gençler başta olmak üzere insanlar, din adına uydurulan şeylerin dinin kendisinin önüne geçmiş olması sebebiyle dine karşı tepki duymakta, bazen etrafından duyarak bazen internetten görerek ya da aldığı bir felsefe dersinde dikkatini çekerek “Deizm eşittir dinin reddedilmesi ise ben deistim.” demektedir.

Yoksa çoğu kişi “Deizm nedir, ne değildir, ne oranda kendi içinde tutarlıdır ya da tarihte deist oldukları kabul edilen kişilerin geleneksel dinlere yönelttikleri itirazlar nelerdir ve bu itirazlar İslam açısından da geçerli midir, değil midir?” gibi soruları ciddi anlamda araştırmış değildir.

Bugün yaygın olarak anlaşılan ve yaşanmaya çalışılan din anlayışına bakıldığında dini, insan aklına ve yaratılışına uygun bir sistem olarak değerlendirmek çok zordur. Bu zorluk ve gerçek İslam hakkındaki bilgisizlik sebebiyle gençlerin ateizm ya da deizme yönelmelerini anlamak ise zor değildir. Deizmi ortaya çıkaran ve popülerleştiren temel nedenlere değinmek meselenin daha net anlaşılması açısından yerinde olacaktır.¹²⁵

¹²⁵ Deizmi ortaya çıkaran ve popülerleştiren temel nedenlere çalışmanın sınırları dikkate alınarak kısaca yer verilmiştir. Her bir başlığın daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi mümkün olduğu gibi nedenlerin burada sayılanlar ile sınırlı olmadığını da vurgulamak gerekir. Deizm, doğru anlaşılması gereken son derece önemli bir konudur. Deizm konusunda nitelikli ve objektif değerlendirmeler için bakınız: Adnan Bülent Baloğlu, ‘Lord Herbert’in İdeal Dini, Spinoza’nın Evrensel Dini, Neoliberalizmin Küresel Dini’, Doğu Batı, Sayı: 94 (Ağustos-Eylül-Ekim 2020),

İslam Hakkında Bilgi Yetersizliği

Özellikle gençlerin kendilerini deist olarak tanımlama nedenlerinin başında, İslam hakkındaki bilgi yetersizliği gelmektedir. Girişte de kısaca değinilmeye çalışıldığı gibi halkın önemli bir kısmının İslam dini hakkındaki bilgileri ya çok yetersiz ya da bu bilgiler İslam'ın özünden, en temel kurucu değerlerinden ve insan yaratılışına uygunluğundan son derece uzak bilgilerdir. Esasında bu durum günümüze özel bir durum değil. Tarih boyunca geniş halk kitlelerinin din hakkındaki bilgisi ve dine olan ilgisi de aşağı yukarı günümüzdeki gibi daha ziyade geleneksel kabuller üzerinden şekillenmektedir.

İnsanların tamamından dini eşit seviyede ve bilgelik derecesinde öğrenmesini, uygulamasını beklemek çok gerçekçi olmasa da en azından asgari gereklilikler ve en temel konular hakkında bilgi sahibi olunabilmesi, din adına uydurulan ve dinin kendisini gölgede bırakan konulara karşı insanların belirli bir bilinç seviyesinde olmalarını sağlayacaktır.

Örneğin İslam dininin kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in mesajlarının anlaşılabilir olarak okunması, mevcut soru ve sorunlara karşı referans alınması asgari gereklilik olmalıdır. Bazı meallerdeki tercüme hatalarının, yanlış anlaşılmalara ve insanların Kur'an'a şüpheyile yaklaşmalarına sebep olduğu görülebilmektedir. Ancak bu sorun, aşılamayacak ya da çözümü olmayan bir mesele değildir. Orijinal metne sadık ve güvenilir mealler üzerinden pekâlâ insanlar Allah'ın tüm insanlığa hitap eden evrensel mesajlarının neler olduğunu okuyup anlayabilirler.

s. 11-33 ; Namık Kemal Okumuş, 'Deizmin Ahlâk Konfigürasyonunun Rasyonel Basamakları Hakkında Teolojik Bir Değerlendirme', Doğu Batı, Sayı: 94 (Ağustos-Eylül-Ekim 2020), s. 35-55 ; Abdüllatif Tüzer, 'Deizmi Anlamaya Çalışmak', Doğu Batı, Sayı: 94 (Ağustos-Eylül-Ekim 2020), s. 57-81 ; Latif Tokat, 'Tanrı İnancının Varoluşsal Boyutu ve Deizm', Doğu Batı, Sayı: 94 (Ağustos-Eylül-Ekim 2020), s. 135-153. Neden Müslüman olduğunun temellendirilmesi ve deizme cevap niteliğinde nitelikli ve objektif bir çalışma için bakınız: Caner Taslaman, **Neden Müslümanım? İslam'a İnancın Delilleri: Deizme Cevap**, İstanbul Yayınevi 2020. Ücretsiz pdf hali için: www.canertaslaman.com

Takıldıkları noktalarda da bu konuda uzmanlık sahibi, bilgi ve tecrübesine güvenilebilecek kişilerden destek alabilirler. Özellikle gençler, hem ebeveynlerinin hem de dini konularda bilgi sahibi olduğu kabul edilen bazı kişilerin dini konulardaki açıklamalarını tutarlı ve tatmin edici bulmuyorlar. Birçok soru ve sorun karşısında çaresiz kaldığını ve bu soruların cevapları olmadığını düşünmeye başlıyorlar. Bu durum, özellikle gençlerin İslam inancını anlaşılması ve yaşanılması mümkün olmayan bir inanç olarak değerlendirmelerine neden olabiliyor. Doğru sorulara, tutarlı ve tatmin edici cevaplar vermenin önemi burada da kendisini hissettiriyor. Dini konulardaki sorulara ancak Allah'ın vahyinden hareketle doğru ve tatmin edici cevaplar verilebilir. Geleneğin kendi içindeki tutarsız tarafları, insanları ikna etmek ve dini inancı devam ettirmek için yeterli değildir.

Temsil Problemi

Dinî ve manevi duygularımızın oldukça dejenere olduğu bir çağda yaşıyoruz. Benzer durumlarla her dönemde karşılaşılması mümkün ancak belki de içinde bulunduğumuz dönem, bu dejenerasyonun en fazla görünür ve hissedilir olduğu bir dönem. Şüphesiz İslam dini adına örnek Müslümanların varlığı da bir gerçek ancak genel tabloya bakıldığında iç açıcı bir durumda olduğumuzu söylemek biraz güç. Din üzerine bu kadar çok konuşuluyor olmasına ve halkın önemli bir çoğunluğu kendisini dindar olarak görmesine rağmen din adına ortaya konulan söylemler ve eylemler arasında ciddi çelişkiler olabilmektedir.

İslam'ın güzelliklerini temsil etmede ve insanlara örnek olmada ciddi eksikliklerimiz olduğunu itiraf etmek durumundayız. Bu eksiklik de özellikle gençlerin dikkatinden kaçmayan konuların başında geliyor. Bu durumun hiç de hafife alınacak bir konu olmadığını anlamak gerekir. Şüphesiz hiç kimse, İslam dininin temsilcisi ya da yetkilisi değildir. Ancak halkın önemli bir

çoğunluğunun dinî konularda söz konusu kişi ve kurumları dikkate aldığını ve onlara itibar ettiklerini unutmamak gerekir.

Geçmişten günümüze her dönemde, değerleri yozlaştıran, sahtelik, yalan ve şekilciliği ön plana çıkartarak din üzerinden güç ve menfaat sağlayan ve insanların duygularını istismar eden kişiler olmuştur. Bugün halen bu türden kişilerin, dinî değerleri kullanarak insanların duygu ve inançlarını kötü niyetlerine alet ettikleri görülmektedir. İslam tarihi boyunca birçok kişi bu türden sahtekârlara karşı insanları uyarmış ve insanların Allah ile aldatılmalarına karşı çıkmışlardır.

İlk İslam filozofu olarak kabul edilen El Kindî (ö. 866) kendi döneminde felsefeye ve bilimsel düşünce ve faaliyetlere karşı çıkanları dini özünden saptırmaya çalışan din tüccarları olarak tanımlamaktadır. Kindî'ye göre bazı kişiler dini, dünyevi çıkarlarına âlet etmek üzere saptırmaya ve özünden uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Çeşitli çevrelerin baskı ve eleştirisine maruz kaldığı görülen Kindî, **İlk Felsefe Üzerine** isimli risalesinin giriş kısmında “Zamanımızın düşünürü olarak tanındıkları halde gerçekten uzak olanların yanlış yorumlamalarından çekindiğimiz için karmaşık noktaları uzun uzadıya tahlil yerine kısa kesmek zorunda kaldık.” demiş ve ardından söz konusu çevreleri din ticareti yapmakla suçlayarak “Bir şeyin ticaretini yapan onu satar, sattığı ise artık kendisinin değildir.” öncül önermeden hareketle, “Kim din ticareti yaparsa onun dini yoktur.” yargısına ulaşmıştır ki mantık bakımından olduğu kadar din ve ahlâk açısından da doğru bir sonuç olduğu son derece açıktır. Her ne kadar Kindî “eksik zekâlî ve zalim düşman” diye nitelediği kesimin kimliğine dair açık bir beyanda bulunmuyorsa da “Gerçekte varlığın hakikatinin bilgisini (felsefî bilgi) edinenlere karşı çıkan ve onu küfür sayanın dinle bir ilişkisinin kalmaması gerekir.” diyerek kendini savunmuştur.¹²⁶

¹²⁶ Mahmut Kaya, **Kindî**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 26, s. 42; Mahmut Kaya, **İslâm Filozoflarından Felsefe Metinleri**, Klasik 2003.

Görüldüğü gibi çok erken dönemlerden itibaren taklit, şekilcilik ve temsil problemi var olagelmıştır ancak içinde bulunduğumuz dönem geçmişe nazaran bunun en fazla hissedildiği ve kolayca fark edilebildiği bir dönemdir. Dolayısıyla bu konuya azami ölçüde dikkat edilmesi ve her anlamda güzel örneklerin çoğaltılması gerekir.

Küreselleşmenin Etkisi

Küreselleşme, bir nevi uluslararası anlamda bütünleşme olarak tanımlanabilmektedir. Küreselleşmeye, bu durumun neredeyse kaçınılmaz olduğunu göz ardı etmeden ve toptancı bir bakış açısı ile iyi ya da kötü olarak tanımlamalardan kaçınarak yaklaşmak gerekir. Bu bütünleşme ya da alışverişin üretimler, düşünceler ve fikirler ya da kültür gibi birçok alanda gerçekleştiği bilinmektedir. Dolayısıyla Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları toplumlar da bu süreçten nasibini almış, farklı kültür ve düşüncelerin etkisi altında kalmışlardır. Hatta küreselleşme sürecine yönelik en sert eleştirileri yapan kişilerin dahi farkında olmadan yaşam şekli tercihlerine kadar her anlamda küreselleşmenin etkisinde kaldığı görülür. Dolayısıyla bu sürecin kaçınılmaz bir sonucu olarak geleneksel dinî anlayışlar ve insanların dine ve dindarlara bakışlarının da küreselleşmenin etkisinde kaldığı söylenebilir. Bu etkinin hem dine hem de dinî değerlere bakış üzerinde birtakım olumsuz etkileri olduğunu görmek gerekir.¹²⁷ Küreselleşmeyi de, olumsuz etkilerini de yok saymak çözüm değildir. Bu etkileri iyi okuyarak olumsuz etkilerini asgari seviyeye indirmenin yolları aranmalıdır.

Eğitim, Kültür ve Toplumsal Alanlardaki Geriliğin Etkisi

Müslümanların ağırlıklı olarak yaşadıkları coğrafyaların eğitim, kültür ve sosyoekonomik anlamda önemli ölçüde geri kalmış

¹²⁷ Caner Taslaman, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de İslâm**, İstanbul Yayınevi 2011.

olmalarının da özellikle Müslüman gençlerin İslam ile ilgili algılarının olumsuz yönde şekillenmesi üzerinde hatırı sayılır bir etkisi olduğunu ifade etmek gerekir.¹²⁸ Bu durumu anlamak zor değildir. Hâkim kültür ve medeniyetlerin tarih boyunca her zaman kendi içinde bir cazibesi olduğu bir gerçektir. Dokuz ve onüçüncü yüzyıllar arasında zirvedeki yerini koruyan ve onsekizinci yüzyıla kadar da bir şekilde etkisini hissettiren İslam medeniyetinin, söz konusu dönemlerin cazibesi yüksek kültür ve medeniyeti olduğu bilinmektedir. Bugün de her ne kadar toptancı bir bakış ile değerlendirmek mümkün olmasa da Batı kültür ve medeniyetinin gençler açısından cazibe oluşturduğu söylenebilir.

Durum böyle olunca geri kalmış toplumlar haliyle geleneksel inançlarını da sorgulamakta ve dinin gündelik hayata yönelik bir işlevi olmadığı zannına kapılmaktadırlar. Batı ülkelerinin birçok alandaki ilerlemesini kendi içlerinde yaşamış oldukları dünyevileşme süreçlerine bağlamakta ve klasik bir anlayış olarak dinin gelişmeye, ilerlemeye engel olduğunu sanmaktadırlar. Dinin doğru anlaşılıp yaşanmasının önemi bu konuda da kendini göstermekte ve bu anlamda Müslümanların ağırlıklı olarak yaşadıkları coğrafyaların her anlamda gelişim göstermesi ve ilerlemesinin önemi bir kez daha anlaşılmaktadır.¹²⁹

¹²⁸ Dünyada “en az gelişmiş ülkeler” olarak sınıflandırılan 48 ülkeden 22’si İslam coğrafyasında yer almaktadır. “Düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler” olarak sınıflandırılan 60 ülkeden 28’i, “Ağır şekilde borçlu yoksul ülkeler” olarak sınıflandırılan 40 ülkenin 22’si, “Düşük gelirli yiyecek sıkıntısı çeken ülkeler” olarak sınıflandırılan 70 ülkenin 33’ü İslam coğrafyasındadır. Dünya Bankası’nın son hesaplamalarına göre İslam coğrafyasında yaşayan yaklaşık 351 milyon insan, yani İslam ülkelerinin toplam nüfusunun yüzde 22’si, aşırı yoksulluk olarak tanımlanan, günlük 1.25 dolar olan yoksulluk sınırının altında bulunmaktadır. İslam ülkeleri toplam nüfusunun yüzde 45’ine denk gelen 640 milyon insanın ise günlük 2 dolar olan yoksulluk sınırının altında yaşadığı görülmekte. Bkz. İslam Dünyası Küresel Dönüşüme Hazırlanıyor, İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası 15. Yönetim Kurulu Toplantısı Raporu.

¹²⁹ Şüphesiz birçok alanda gelişmiş ve ilerlemiş Batı toplumları kendi içinde soursuz değildirler. Burada özellikle gençlerin bakış açısı üzerinden bir değerlendirme bulunmak istenmektedir.

Adalet, Eşit Haklar ve Gelir Dağılımı Dengesizliğinin Etkisi

Bugün dünya genelinde Müslümanların çoğunluğu oluşturduğu ülkelerde adalet, hak, hukuk ve gelir dağılımı konusunda ciddi sorunların ve ölçüsüzlüklerin olduğu bir gerçek. Kur'an ayetlerinin söz konusu başlıklar ile ilgili apaçık vurgularına rağmen bu durumun kendi içinde ciddi bir tutarsızlık oluşturduğu açık. Ülkelerindeki bu denli hassas konulardaki tutarsızlıkları gören her yaştan insanın ama özellikle gençlerin dine ve dindarlara bakışlarının olumsuz olması kaçınılmaz görünüyor. Liyakat, ehliyet ve emekten çok birilerinin aracılığıyla çeşitli makam ve mevkileri doldurma yarışı ve bu yarışın mağdur ettiği insanların bazı dindarlara kızarak dinle kendi arasına mesafe koyması söz konusu olabilmekte.

Düşünce ve İnanç Özgürlüğünün Etkisi

Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerin önemli bir kısmının düşünce ve inanç özgürlüğü noktasında kırıklarla dolu bir karneye sahip olduğunu itiraf etmek gerekir. İslam'ın bireye bırakmış olduğu özgürlük alanının insanların elinden alındığı ve inancın gereklerinin yerine getirilmeye zorlandığı birçok örnekle karşılaşmak mümkün. Durum böyle olunca hemen her yaş grubundan insan, dini baskı ve zorbalık nedeni olarak görebilmekte, kimisi dini inancı reddetmekte kimisi de dinin dikkate alınmadığı bir yaşam sürmektedir.

İnsan, zorlandığı şeye karşı ister istemez tepki duyar. Tepki duyduğu şey ile arasına mesafe koyar. Belki mecburiyetten bazı şeyleri yerine getiriyor görünür ancak içten içe yerine getirmeye zorlandığı şeye karşı nefret duyar. Bu durum, bazen kişinin kendisine yapılmıyor olsa da başkasına yapılan üzerinden dahi dine karşı ön yargı sahibi olmasına ya da kötü örneklerden hareketle din ile kendi arasına mesafe koymasına neden olabilir.

İnternetin ve Sosyal Medyanın Etkisi

İnternetin ve sosyal medyanın hayatımıza girişı, tahmin edilenin de ötesinde hatta dünyayı internet öncesi ve sonrası şeklinde ikiye ayıracak boyutta bir etki yarattı. Dünya daha da küçüldü ve insanlar çok hızlı bir etkileşim içine girdiler. Her türlü akım ve görüş, çok daha hızlı biçimde yayılmaya başladı. Farklı inanç ve düşünceler bu mecralar üzerinden kendilerine alan buldular. Özellikle 2000 yılından sonra dünyaya gelen bebekler, internetin ve sosyal medyanın yayılmaya başladığı bir dünyaya gözlerini açtılar. Bilgi kaynakları daha ziyade bu mecralar üzerinden gerçekleşti. Kendisine ana akım medyada yer bulamayan görüşler, internet ve sosyal medya üzerinden örgütlenerek propagandalarını gerçekleştirdiler. Ateizm, deizm ve new age türü akımlar ile radikal dinî görüşler de bu internet araçlarını etkili biçimde kullandılar.

Durum böyle olunca da her türlü olumlu olumsuz bilgi kolaylıkla ulaşabilir bir hale geldi. Örneğin; din adına uygulanan şiddet ya da baskı içerikli görüntülerin, dinin ticarete alet edildiği manzaraların, ayrıştırıcı ve çatışmacı sert söylemlerin, dinin tabiatına aykırı fetva ve görüşlerin hızlı bir şekilde bu mecralarda yayılıp insanların dine karşı olumsuz bir tavır takınmalarına neden olduğu görüldü.

Sadece bu akımlar değil, aynı zamanda dünyevileşmeye ve tüketime özendiren kapitalist sistem de her türlü propaganda yöntemini en etkili biçimde kullanarak bu mecralarda yer aldı. Dolayısıyla özellikle gençler kendilerini dört bir taraftan kuşatılmış gibi bir kaos ve karmaşanın içinde buldular. Söz konusu mecralardaki doğru ve güvenilir dinî içeriğin yetersizliği nedeniyle de soru ve sorunlarına tatmin edici cevaplar bulmada sıkıntılar yaşadılar.

İnternet ve sosyal medyanın artık hayatın bir gerçeği olduğunu kabul ederek, bu tür mecralar için kaliteli ve nitelikli içerik üretmenin, her yaştan insana özellikle de gençlere ulaşabilmek

ve gençlerin sorunlarına sağlıklı çözümler üretebilmek için yatırımlar yapmanın önemini kavramak gerekir.

İslam Karşıtlığının Etkisi

Öncelikle İslam karşıtlığının yeni bir durum olmadığı hatırlanmalıdır. İslam karşıtlığını tarihte çok gerilere götürmek mümkündür. Örneğin, Reformasyon hareketinin mimarlarından Martin Luther'in Türkler ve Müslümanlarla ilgili olumsuz görüşleri onlarca örnekten sadece birisidir. Luther, Müslüman Türkleri Tanrı'nın Hristiyanları cezalandırmak için gönderdiği bir "bela" olarak tasvir etmiştir. Benzeri birçok yaklaşım Erasmus gibi dönemin önde gelen ve bugün saygıyla anılan isimleri tarafından sergilenmiştir.

Elbette İslam karşıtlığı bugün farklı bir şekilde tezahür etmektedir. O günlerde sıradan Batılı bir insanın Müslüman ile karşılaşma olasılığı çok düşüktü. Müslümanlar hakkında öğrenilenler Doğu'yu ziyaret eden Batılıların yazdıkları ve bu yazarların hayal dünyalarında yarattıklarıyla sınırlıydı.

Günümüzde ise İslam karşıtlığı temelde iki kaynaktan beslenmektedir. Bu kaynakların birincisi, kendini Müslüman olarak tanımlayan kişilerin işledikleri terör eylemleridir. Bu terör eylemleri neticesinde Batılıların zihninde yüzlerce yıldır süregelen "İslam şiddet dinidir." fikri güçlenmektedir. Maalesef Kur'an'da sadece savunma savaşına izin verilmesine rağmen bu eylemler Kur'an'ı gölgelemekte, İslam'la ilgili yanlış bir imaj sunmaktadır.

Günümüzde İslam karşıtlığını besleyen diğer kaynaksa, Müslümanların eski dönemlerden farklı olarak Batı'da da yaşıyor olmasıdır. Bu birliktelik, bu iç içe olma durumu zaman zaman bazı gerilimleri beraberinde getirmektedir. Batı'ya önce göçmen işçi veya sığınmacı olarak giden Müslümanlar zaman içinde Batı'nın bir parçası olmuş, Batılıların çalıştığı

işlerde çalışmaya başlamış, onların faydalandığı imkânlarla talip olmuşlardır.

Bu durum, sosyolojide “günah keçisi” denilen teorinin de iddia ettiği gibi toplumsal gerilimi beraberinde getirmiştir. Toplumun maddi olarak sıkıntı içinde olan eğitimsiz kitleleri sosyoekonomik merdivenin altında olmalarından yabancıları sorumlu tutma yoluna gitmişlerdir. Bu durumda Müslümanlar, günah keçisi ilân edilmiş ve sonuçta mevcut İslam karşıtlığı daha da güçlenmiştir.

İslam’ın, mensuplarının sayısı bakımından istikrarlı olarak artan dünya üzerindeki tek inanç sistemi olmasının da İslam karşıtlığı üzerinde etkisi olduğunu unutmamak gerekir. Bu açıdan İslam bir çeşit tehdit olarak algılanmakta ve olabildiğince olumsuz bir tablo üzerinden değerlendirilmektedir.

Durum böyle olunca gerek dünya medyasında, gerekse internet ve sosyal medyada Müslümanlarla ilgili olumsuz propaganda yürütülüyor olmasının da Müslüman gençlerin inançları hakkında şüphe duymalarının sebeplerinden biri olduğu söylenebilir.

İslam karşıtlığını tek başına kınamak ya da protesto etmek, Müslümanlara da, İslam’dan korkan insanlara da bir fayda sağlamaz. İslam karşıtlığının sonuçlarının konuşulduğu kadar nedenlerinin de konuşulması ve böyle önemli bir meseleyi konuşmadan ibaret bırakmayarak çözüme yönelik kısa, orta ve uzun vadeli planların yapılması gerekir. İslam korkusunu ortaya çıkaran nedenlerle yüzleşmeden, İslam’ın ne olduğunu, ne olmadığını tüm imkânları kullanarak insanlara anlatmadan, anlatmakla kalmayıp İslam inancına uygun bireyler ve toplumlar inşa etmeden bu kötü algının yıkılması mümkün değildir. Çünkü İslam’ın aleyhinde çalışanlar, lehinde çalışanlardan çok daha güçlü ve tesirli hareket etmektedir. Onlara, ihtiyaç duydukları malzemeyi bizzat kendi elleriyle veren Müslümanlar

da hesaba katıldığında hem kendi içimizde hem de dışımızda bu mücadeleyi vermemiz gerektiğini anlamak zor değildir.

Bugün İslam ülkeleri; bilimde, insan haklarında, ekonomik refahta, mutluluk endekslerinde gerilerde kalmışsa; bu noktada kendimizi eleştirmekten kaçınmamalı, sorunun sadece “Batı tarafından kötü yansıtılmak” olmadığını hatırlamalıyız. Kendimizi eleştirirken bunu Batı veya Batılılar istiyor diye yapmamalı, gerçekten de eleştirinin kendimizi geliştirmemiz için tek çare olduğunu bilerek yapmalıyız.¹³⁰

Terörün ve Şiddetin Etkisi

Barış ve selamet dini olan İslam’ın bugün maalesef terör ve şiddet ile beraber anıldığına tanıklık edilmektedir. Gerçekte Müslümanların binde birinin dahi herhangi bir terör ve şiddet eylemi içinde yer almamasına rağmen tüm Müslümanların bu olumsuz izlenimin mağduru olduğunu ifade etmek gerekir. Buna rağmen her yaştan Müslümanın neredeyse bunu kanıksadığını göz ardı etmemek gerekir. Durum böyle olunca özellikle gençler dini, teröre ve şiddete neden olan bir unsur olarak görmekte ve İslam ile ilgili birçok gerçeği göz ardı etmektedir.

İngiliz gazetesi Independent’ın haberine göre 2001 ile 2015 arasındaki terör saldırılarının sadece yüzde 2’si Batı Avrupa ve Amerika’da meydana gelmiştir. Terör saldırılarının ve yaşanan can kayıplarının ezici çoğunluğu, Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerde meydana gelmiştir. Görüldüğü gibi sözde “İslami terör”ün en büyük mağduru Müslümanlardır.

Global Terrorism Index’in raporuna göre, dünyada teröre en çok can ve mal kaybı veren 5 ülkenin 4’ünün çoğunluğu Müslüman, diğerinin de yarıya yakını Müslümandır. Bu ülkeler Irak, Afganistan, Pakistan, Suriye ve Nijerya’dır. DAESH ve El-Kaide gibi örgütlerin katlettiği insanların

¹³⁰ Emre Dorman, “Felsefi Bir Araç Olarak İslâmofohya”, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, (2018) 313-329.

çoğunluğu Müslüman. Şüphesiz her can kıymetlidir ve masumlar arasında Müslüman/Müslüman olmayan gibi bir ayrıma gitmek, hem insanlığa hem de dine aykırıdır. Burada vurgulamaya çalıştığımız sanılanın aksine bu tür örgütlerin daha çok Müslümanları katlettiğidir.

Buna rağmen Batı, medyanın ve sanatın gücünü kullanarak terörün en büyük mağduru olduğu izlenimini yaratmaktadır. Gene bazı Batılılar, İslam’la ilgili algıları da istedikleri gibi şekillendirebilmekte, Müslümanları terörist veya şiddet yanlısı insanlar olarak sunabilmektedirler. Nitekim “Homeland” gibi diziler Müslümanları kolaylıkla teröre ve şiddete meyledebilecek kişiler olarak sundukları için eleştirilmiştir. Gene son yıllardaki birçok dizi ve filmde Müslümanların şiddet ve terör üreten unsurlar olarak sunulduğunu görmek mümkündür. Kuşkusuz medya ve sanatın gücüyle başa çıkmanın en iyi yolu bu konuda yakınmak değil, sanat ve medyanın gücünü kullanarak gerçekte İslam’ın ne olduğunu ve ne olmadığını göstererek insanları doğru bilgilendirmektir.

Dinî Söylemlerin Etkisi

Gerek medya gerek internet videoları gerekse sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen çeşitli yayın ve tartışmalarda kullanılan dilin; son derece sert, katı ve ayrıştırıcı olması, kimi vaazlarda kullanılan üslubun İslam’ın kurucu değerlerinden uzak kalması gibi etkenlerin de özellikle gençlerin dine bakışı üzerinde olumsuz bir etki yarattığını görmek gerekir.

Her fırsatta sözün gücüne ve güzel sözün önemine vurgu yapan ayetler ile dolu Kur’an-ı Kerim gibi bir vahye ve o vahyin vücut bulmuş hali olan peygamberimiz Hz. Muhammed’in tüm insanlık için ortaya koymuş olduğu güzel örneklığe rağmen dini söylemlerin insan ve Müslüman olmanın gereklerinden uzak kalması dine ciddi anlamda zarar vermektedir. Şüphesiz bu tür söylemlerin nedeni dinin kendisi değildir.

Dolayısıyla dinî söylemlerin olması gerektiği gibi zarafet ve hassasiyet içinde gerçekleşmesi, sorumluluk bilinci ile güncellenmesi son derece önemlidir. İnsanlar ve özellikle gençler günün sonunda sizin ne kadar bilgili ve haklı olduğunuza değil o bilgilerinizi ve haklılığınızı ne oranda nezaketle ortaya koyabildiğinize bakarlar. Bunun yanında gençleri sürekli kınayan, suçlayan ve tehdit eden bir dil kullanmaktan da uzak durmalı, onları içinde bulundukları ve yetiştikleri şartlar üzerinden anlamaya çalışmalı, düşüncelerine önem ve değer vermeli ve onlara samimiyetle yaklaşılmalıdır.

Siyasi Söylemlerin Etkisi

Siyasetin çok konuşulduğu ve günlük hayat üzerinde çok belirleyici olduğu toplumlarda, siyasetçilerin, konuşmalarına ve açıklamalarına son derece özen göstermesi, özellikle dinî söylemleri siyasetlerine âlet etmemeleri gerekir. İslam, her türlü siyasi görüş ve ideolojinin üzerinde bir değerdir. Siyasetçilerin tabii ki kişisel inanç ve kabulleri olabilir ancak onlardan beklenen neye inanıp inanmadıklarından bağımsız olarak görevlerini layıkıyla yerine getirmeleridir. Tarih boyunca din ne zaman siyasete malzeme edildiyse bundan her zaman din zararlı çıkmıştır.

Öte taraftan belirli siyasi görüşlere ya da partilere destek veren kişilerin İslam'ı ya da dinî inancı tekellerine almaya kalkmaları, diğer görüşleri destekleyen kişi ve grupları ise din dışı gibi değerlendirmeleri de toplum üzerinde telafisi mümkün olmayan derin yaralara ve ayrışmalara neden olabilir. Siyasi söylemlerde dinin kullanılmasının, yapılacak her hatanın şahıslara değil dine fatura edilmesine neden olacağı unutulmamalıdır. İnancınızı çok fazla ön plana çıkartırsanız yaptığınız hatalar ya da aldığınız yanlış kararlar sizinle birlikte inancınızın da sorgulanmasına neden olur. Bu yüzden dini, her türlü siyasi tartışmanın dışında tutmak son derece önemlidir.

Dindarlara ve Din Görevlilerine Güvenin Azalması

Bazı kesimlerde toplumdaki dindar ve muhafazakâr kesimin sayısının arttığına yönelik bir algı olsa da esasında bu durumun çok da zannedildiği gibi olmadığı görülmektedir. Dindar kesimin her anlamda toplum içinde daha çok görünür ve etkili olması, bazı kesimlerce dindarların sayısında artış olduğu şeklinde okunmakta. Dindar olduğu kabul edilen kimi kişi ve çevrelerin yapmış oldukları hataların, dine fatura edilebildiği görülmektedir. Muhafazakâr oldukları kabul edilen kimi çevrelerin aşırı lüks ve konfor içindeki yaşantılarının ve görünür olma çabalarının, insanların dine ve dindarlara bakışında olumsuz izler bıraktığı görülebilmektedir. Dinî söylemlerin yapılan işlere ya da alınan görevlere karıştırılmasının da ortaya çıkan her hatadan dinin de nasibini almasına neden olduğu söylenebilir.

Bazı olumsuz örneklerin inanan kesimin tamamını da zan altında bıraktığını ve bu örneklerden hareketle dinin de suçlanabildiği gerçeğini hesaba katarak, görev ve sorumluluk sahibi kişilerin eylem ve söylemlerine son derece dikkat etmeleri gerekir.

Dindarlara ya da din görevlilerine güvenin tahmin edilenden çok daha az olduğunu gösteren çeşitli çalışmalar ile karşılaşmak mümkün. Bunlardan biri, dünya çapında ciddi araştırmaları ile bilinen Ipsos araştırma şirketinin 2018 Ekim ayında toplam 19.587 bireyle 23 ülkede gerçekleştirmiş olduğu araştırmadır. Araştırmada en güvenilir mesleklerin neler olduğu incelenmeye çalışılmış ve söz konusu araştırmanın verilerine göre araştırmaya Türkiye’den katılan kişilerin en güvendiği mesleklerin ilk üç sırasını yüzde 70 ile bilim insanları, yüzde 61 ile doktorlar ve yüzde 59 ile öğretmenler oluşturmaktadır. Listenin sonunda yer alan meslek olarak, yüzde 11 ile politikacılar yer alırken, sondan bir önce yüzde 12 ile din görevlileri yer almaktadır.¹³¹ Din görevlilerinin bütün dindarları temsil etmediği gerçeğini

¹³¹ Ipsos, Global Trust in Professions: Who Do Global Citizens Trust? <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2019-09/global-trust-in-professions-trust-worthiness-index-2019.pdf>

hatırlayarak ancak topluma en fazla örnek olması gereken din görevlilerine yönelik neden bu şekilde bir güvensizlik olduğunu da gözden kaçırmadan bu konuda ciddi önlemler alınması gerekir. Bu durumun ciddiyetinin farkına varmak ve nedenlerini ortadan kaldırmak için sistemli bir reform başlatmak gerekir.

Din Bilim İlişkisi

Din ile bilimi karşı karşıya getiren ya da din adına bilime mesafeli duran bazı dinî anlayışlar nedeniyle de insanların bir kısmının bilimi esas alarak, dini dikkate almadığı görülebilmektedir. Oysa din ile bilim birbirlerinin alternatifi ya da ötekisi değil, aksine birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak görülmelidir. Bilimsel dayanaklara sahip birtakım görüşleri anlamsız ve gereksiz yere din ile karşı karşıya getirmenin dine bir faydası olmayacağı gibi, bu durum özellikle bilime ilgi duyan insanların da din hakkında olumsuz bir yaklaşıma sahip olmalarını kaçınılmaz kılacaktır.

Bugün ateistlerin ve deistlerin önemli bir kısmının, bilimi kutsallaştıracak derecede önemsedğini söylemek hatalı olmayacaktır. Dinin sanki bilimle ve bilimsel ilerleme ile bir derdi varmış gibi, dini sadece birtakım ibadetlere indirgeyen anlayışların dine zarar verdiklerini görmek zor değildir.

İslam doğru anlaşıldığında Kur'an'ın akla, bilgiye ve bilime verdiği önemin de anlaşılması zor olmayacaktır. Kur'an, inananları dış dünyayı anlamaya teşvik eden ayetler ile doludur. Şüphesiz Kur'an bir bilim kitabı değildir, olmasını beklemek de doğru değildir. Kur'an, bilimsel araştırma ve incelemeye teşvik eden ve Allah'ın doğadaki ayetlerini keşfetmeye yönlendiren ilahi bir beyandır. Dış dünya ne kadar iyi anlaşılırsa, Allah'ın sanatının yüceliği de o oranda ortaya çıkacaktır. İnsanları “ya din ya da bilim” gibi bir çatışma içinde veya seçenek arasında bırakmaktan uzak durmak gerekir.

Günümüz dünyasında Müslümanların önemli bir çoğunluğunun bilimden ve bilimsel bilginin öneminden habersiz oluşu, söz konusu toplumların her anlamda geri kalışlarının önemli nedenlerinden biridir. Siz din adına bilime karşı çıkarsanız birçok insan bu durumu size değil, dine fatura eder. İçinde bulunduğumuz bilim ve teknoloji çağında belki de dine yapılacak en büyük haksızlık ve kötülüklerden biri, dinin hiç de gerekli olmayan çatışma ve karşıtlıkların içine sokulması olacaktır.¹³²

İyinin ve Kötünün Bilgisi İçin Dine İhtiyaç Olmadığı İnancının Etkisi

Her yaşta insan ile ama özellikle gençler ile konuştuğunuzda birçok kişinin muhtemelen üzerine gerektiği kadar düşünmediği için din olmadan da iyi ve kötünün bilinebileceğini ifade ettiği görülebilir. Bunun yanında tüm inanç ve dinlerin özünün ve en temel mesajının iyi bir insan olmak olduğu inancından hareketle de “Ben zaten iyi bir insanım ve kimseye bir zararım yok” demek suretiyle dine gerek olmadığını iddia edilebildiği görülmektedir.

Bu noktada ahlâkın kökenine ve din ahlâk ilişkisinin önemine yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.¹³³ Bu çalışmaların hem güncel tartışmaları dikkate alan hem de özellikle gençlerin kafasını kurcalayan sorulara ikna edici cevaplar sunan bir içerikte olması gerekir.

Dinin İnsanlığa Faydası Olmadığı İnancının Etkisi

Yeryüzünün hemen her yerinde boyutları ve sonuçları arasında farklar olsa bile, bir şekilde dinî ya da mezhepsel temelli

¹³² Emre Dorman, **Teolojik ve Felsefi Açından Din Bilim İlişkisi**, İstanbul Yayınevi 2019. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

¹³³ Bakınız: Recep Kılıç, **Ahlâkın Dini Temeli**, Diyanet Vakfı Yayınları 2012 ; Mehmet S. Aydın, **Tanrı Ahlâk İlişkisi**, Diyanet Vakfı Yayınları 1990; Caner Tas-laman, **Ahlâk, Felsefe ve Allah**, İstanbul Yayınevi 2016 ; Emre Dorman, **Teolojik ve Felsefi Açından Din Ahlâk İlişkisi**, İstanbul Yayınevi 2019. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

ayrılık ve çatışmaların insanların dine bakışlarını olumsuz etkilediği söylenebilir. İnsanları birleştirmesi, barış ve güven içinde yaşamalarını sağlaması beklenen dinin insanlar arasında savaş ve kargaşanın nedeni olarak görüldüğü örnekler azımsanmayacak kadar çoktur. Öte taraftan toplumların her anlamda geri kalmaları ve içe kapanık olmalarının faturasının da zaman zaman dine kesildiği görülmektedir.

Sayılabilecek birçok nedenden ötürü dinin insanlığa faydası olmadığı yönünde bir anlayışın, dine mesafeli olan ya da herhangi bir dinî inanca sahip olmayan insanlar arasında yaygın olduğu söylenebilir. Dolayısıyla dinin ne olduğunun ve ne olmadığının doğru anlaşılıp kavranması, insanların dine yaklaşımı üzerinde belirleyici olacaktır. Bu noktada dinin önem ve gerekliliğinin ortaya konulması ve insanların kafalarındaki kuşkuları giderecek şekilde çalışmalar hazırlanması gerekmektedir. Güncel sorunlara, güncel çözümler üretmek ve özellikle gençlerin kafasını kurcalayan meselelere, mantıklı ve tutarlı şekilde açıklık getirmek gerekir. Dinin zannedilenin aksine kuşatıcı ve birleştirici yönünün vurgulanması, insanları iyi ve güzel olana teşvik ediyor olması, barış, güven ve kardeşlik duygularını pekiştirici etkisinin hissedilmesi gerekir.

Dinde Olmayan Haramların Üretilmesinin Etkisi

Dinde olmayan birtakım şeylerin insanlar tarafından haram kılınmasının ve bunu yaparken Kur'an dışı bazı kaynaklara referans veriliyor olmasının da önemli bir sorun olduğunu görmek gerekir. Özellikle gençler arasında; müzik, heykel, resim, dövme yaptırmak, evde köpek beslemek, tavlâ ve satranç oynamak ya da midye ve karides yemek gibi mezhep ya da rivayet temelli yasaklara yönelik çeşitli tepkilerin oluştuğunu görmek mümkündür.

Allah ve din inancı olan, aynı zamanda müzik tutkusu bulunan birine esasında dinde böyle bir yasak olmamasına rağmen

müziğin haram kılınması durumunda bu kişi ya dini ya da müziği tercih etmek gibi anlamsız bir duruma zorlanır. Böyle bir durumda müziği tercih eden birinin dinle arasına mesafe koyması ya da dini tercih etse de müzik tutkusunun kendi içinde bırakacağı yaradan dolayı dini suçlaması kaçınılmaz olacaktır. Dinin asıl amaç ve hedefinin göz ardı edilerek, dinde olmayan kurallar üzerinden insanların hayatlarını yaşanmaz ve çekilmez bir hale getirmek dine hizmet etmeye değil aksine zarar vermeye neden olur.

Dinde Olmayan Detaylar ile Dinin Zorlaştırılması

İnsan aklına ve tabiatına son derece uygun olan bir inancın anlaşılmaz, yaşanılmaz ve içinden çıkılmaz bir hale getirilmesi durumunda, ister istemez insanlar “Ben ne yapsam da bu dinin gereklerini yerine getiremem. İyisi mi hayatımı yaşamaya bakayım.” diyebilir. Allah’ın hakkında kesin hüküm indirmeyerek insanın özgür iradesine bıraktığı konuların dinî bir konu haline dönüştürülmesi ve dinde olmayan helal ve haramlar üretilmesi durumunda insanlar dini zor ve yaşanılmaz bulabilir. Durum böyle olunca da üretilen bu yeni din anlayışı, insanları yıldırıp yorabilir. Tabiatı ile oynanmış dinin faturası gene dine kesilir. İnsanlar böyle bir dine inanmaktansa inanmamayı tercih edebilir.

Eğitim Sisteminin ve Özellikle Din Derslerinin Gençleri Tatmin Etmemesi

Eğitim sisteminin baştan aşağı gözden geçirilmesi, etkili ve kalıcı reformlarının yapılması, ezbere dayalı olmak yerine düşünmeye ve sorgulamaya teşvik eden bir yapıya dönüşmesi son derece önemli ve gereklidir. Din derslerinin gençleri tatmin etmekten uzak, kalıplaşmış ve ezbere dayalı bilgilerden oluştuğu artık görülmelidir. Bu dersleri veren öğretmenlerin dinî konuları anlatırken birçok zorlukla karşılaştığı ortadadır. Kendi çabası ve özverisi ile gençlerin sorunlarına yönelik etkili çözümler üretmeye ve bu konuda duyarlılık ve sorumluluk

bilinci ile hareket etmeye gayret eden öğretmenlerimizi dışarıda tutarak, bir kısım öğretmenimizin üstlendikleri büyük sorumluluğu sadece bir mesleki gereklilik olarak gördüğünü ve kendilerinin bile dinî ve manevi anlamda bir motivasyon ya da etkileyici bir duruşa sahip olmadığını fark etmek gerekir. İmam Hatip okulları ve İlahiyat fakültelerinde dahi benzer durumların görüldüğü bilinmektedir. Söz konusu derslerin her anlamda yetersiz oluşu, dinî konulardaki soru ve sorunlarının cevapsız kalışı nedeniyle gençlerin bir çıkış yolu olarak deizme kayabildikleri ve din ile ilişkilerini bu şekilde sonlandırabildikleri görülmektedir. Dolayısıyla her alanda ama konumuzla ilişkili olması nedeniyle özellikle din alanında ders veren öğretmenlerimizin son derece donanımlı olmaları, gençlerin dilinden anlamaları, onlar ile sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri, onları önemsemeleri ve bu konuda kayda değer bir hassasiyete sahip olmaları gerekir. Bu ise din derslerinin sayısını artırmakla değil ancak içeriğini ve niteliğini gözden geçirmekle, yapılması gereken yenilikleri yapmakla gerçekleştirilebilir.

Dinin Sorumluluk Yüklüyor Olması

Kendilerini deist olarak tanımlayan kişilerin bu eğilimlerinin nedenini sadece dış etkilere bağlamak haksızlık olur. Genellemenin doğru olmasa da kendisini deist olarak tanımlayan kişilerin bir kısmının, dinin beraberinden getirmiş olduğu sorumluluktan bir anlamda kurtulma arayışıyla deizmi benimsediği söylenebilir. Dinî buyruklar kişinin bireysel hayatı üzerinde belirleyicidir. İnanan bir insandan, inandığı dinin gereklerini yerine getirmesi beklenir. Tam da bu noktada dinî sorumluluklardan bir anlamda kurtulmanın ve bunun için de birtakım gerekçelere sığınmanın bir neticesi olarak bazı kişiler kendilerini deist olarak tanımlayabilmekte ve herhangi bir dine inanmaya gerek olmadığını düşünebilmektedir.

ATEİZM NEDİR? KUR'AN'DA ATEİZMDEN BAHSEDİLMEKTE MİDİR?

Ateizm en genel anlamıyla tanrıtanımazlık yani herhangi bir tanrı düşüncesinin reddedilmesi anlamında kullanılmaktadır. Bazı kişilerce Kur'an'da müşrik yani Allah'a ortak koşanlara dikkat çekildiği ancak Allah'a ortak koşabilmek için Allah'a inanmak gerektiği bu yüzden Allah inancının tamamen reddedildiği bir örneğin Kur'an'da bulunmadığı ifade edilir. Müşrik ifadesinin Allah'a ortak koşmak anlamında kullanıldığı doğrudur ancak yalnız Allah'a ait olan özelliklerin ilah edinilen başka varlıklar arasında paylaştırılması da bir anlamda İslam inanç sistemi tarafından ortaya konulan Allah tasavvurunun kabul edilmemesi demektir.

Bununla birlikte Kur'an'da Allah'ı bırakıp da bizzat kendi arzu ve heveslerini tanrılaştıran ve ardından hayatın sadece bu dünya hayatından ibaret olduğunu, insanın burada hayat bulup burada öldüğünü ve insanı sadece zamanın akışının bir anlamda var ve yok ettiğini ifade eden kimselerden bahsedilmektedir.¹³⁴

Doğrusunu Allah bilir ancak bu örnek muhtemelen ateizme karşılık gelmektedir. Çünkü bilindiği gibi ateistler de aşkın bir ilah düşüncesi ile birlikte ölüm sonrası hayatı reddetmekte, aynı zamanda neden var olduğumuzu bilmediğimiz bu dünyada yok olup gideceğimizi ve insanın zamanın akışı içinde doğup, büyüyüp sonunda da öleceğini savunmaktadırlar.

¹³⁴ Kendi arzu ve özlemlerini tanrı edinen ve (bunun üzerine) Allah'ın, (zihninin hidayete kapalı olduğunu) bilerek saptırdığı, kulaklarını ve kalbini mühürlediği ve gözlerinin üzerine bir perde çektiği (insan)ı, hiç düşündün mü? Allah'ın onu terk etmesinden sonra kim ona doğru yolu gösterebilir? O halde, hiç düşünüp ders çıkarmaz mısınız? Onlar hala: "Bu dünyadaki hayatımızdan başka bir şey yok, dünyaya geldiğimiz gibi ölürüz ve bizi ancak zaman yok eder" derler. Fakat onların bu konuda hiçbir bilgileri yok, onlar sadece zannederler. **Casiye Suresi 23-24**

Öte taraftan Kur'an'da, Firavun örneğinde görüldüğü gibi Firavun Hz. Musa'nın ilahı olan Allah'ı reddetmekte ve kendi ilahlığını ilan etmektedir.¹³⁵ Firavun'un bu tavrı da kendini Allah'a ortak koşmak değil doğrudan Allah'ı tanımamaktır. Dolayısıyla bu da Kur'an'daki ateist yani tanrıtanımaz modele bir örnektir. Hz. Yusuf, zindan arkadaşlarına tebliğ yaparken Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir toplumun izlediği yolu terk ettiğini söylemektedir.¹³⁶ Görüldüğü gibi bu ayette de hem Allah'ı hem de ahireti inkâr edip tanımayan bir toplumdan bahsedilmektedir. Bir diğer ayette kendilerine kitap verilmiş olan toplum içinden de Allah'a ve ahiret gününe inanmayanların olduğuna dikkat çekilir.¹³⁷ Ayetlerde, Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları halde mallarını sırf insanlar takdir etsin diye dağıtanlara dikkat çekilmektedir.¹³⁸ Hakka Suresi'nde de Allah'a inanmayan birinden bahsedildiği görülmektedir.¹³⁹

Ayetlerde, Allah'a ve ahiret gününe inananların Allah yolundaki mücadeleden geri durmayacaklarına ama Allah'a ve ahiret gününe inanmayanların peygamberimizden izin isteyeceklerine vurgu yapılır.¹⁴⁰ Yine ayetlerde Allah'ı ve Resulü'nü inkâr etmek suretiyle gerçeği örtenlerden bahsedilmektedir.¹⁴¹ Bir diğer ayette ise toprak olduktan sonra yeniden yaratılmak hakkında şüphe duyup bunu alaya alanların, Rablerini inkâr

¹³⁵ Bunun üzerine Firavun: "Soylular" dedi, "Ben sizin için benden başka tanrı tanımıyorum!" **Kasas Suresi 38** ; Dedi ki: "Sizin en yüce Rabbiniz benim." **Naziat Suresi 24**

¹³⁶ Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir toplumun izlediği yolu terk ettim. **Yusuf Suresi 37**

¹³⁷ Kendilerine kitap verilenlerden, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan... **Tevbe Suresi 29**

¹³⁸ Yine Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları halde mallarını sırf gösteriş olsun için harcayanları da (sevmez). **Nisa Suresi 38**

¹³⁹ Çünkü o, yüce Allah'a inanıp güvenmiyordu. **Hakka Suresi 33**

¹⁴⁰ Ancak Allah'a ve ahiret gününe güvenip inanmayan, kalpleri kuşkuyla düşmüş ve şüpheleri içinde bocalayıp duranlar, (geri kalmak için) senden izin isterler. **Tevbe Suresi 45**

¹⁴¹ Çünkü onlar Allah'ı ve Resulü'nü inkâr ettiler ve yoldan sapmış bir halde öldüler. **Tevbe Suresi 84**

edenler oldukları söylenir.¹⁴² Hatta bir ayette daha önce iman etmiş olmasına rağmen sonradan Allah'ı inkâr eden ve göğsünü inkâra açan kişinin durumundan bahsedilmektedir.¹⁴³

“Kur'an'da neden ateizmden ya da ateistlerden bahsedilmiyor?” gibi bir soruya “Bahsedilmiyor çünkü kimse ateist değildir; herkes Allah'a inanır.” şeklinde bir cevap vermek gerçekçi değildir. “Ben Allah'a inanmıyorum.” diyen birine “Hayır sen Allah'a inanıyorsun ama farkında değilsin.” türünden cevaplar vermenin bir anlam ve gereği yoktur. Kur'an'da Budizm, Hinduizm ya da Şintoizm gibi inançlardan da bahsedilmemektedir. Bu anlayıştan hareketle o zaman “Hindu, Budist ya da Şintoist yoktur.” demek gerekir.

Allah'a ve ahiret gününe inanmayanlara dikkat çekilen bunca ayet, ateizme ve ateistlere karşılık gelmektedir. Yunanca bir kelime olan ‘ateizm’ kelimesinin doğrudan Kur'an'da geçmesini beklemek zaten gerçekçi değildir. Yukarıda da dikkat çekildiği gibi ateizm bir tanrıya inanmama ya da herhangi bir tanrı düşüncesinin inkârıdır. Ayetlerde açık bir şekilde hem Allah'a inanmayan hem de Allah'ı inkâr eden örneklere dikkat çekilmiştir. Ateizm temelde budur zaten; başka bir şey değildir.

7

HAYATIN ANLAMI VAR MIDIR? BİR MÜSLÜMAN, HAYATINI NASIL ANLAMLANDIRMALIDIR?

Muhtemelen hayatın anlamının ne olduğu sorusu, tarih boyunca insanoğlunun sorduğu en kadim varoluşsal soruların başında gelmektedir. Bu soruya verilecek cevap kaçınılmaz

¹⁴² Eğer şaşıyorsan, esas şaşılabilecek olan onların şu sözüdür: “Biz toprak olunca mı ve gerçekten mi yeni bir yaratılış içinde bulunacağız?” Bunlar Rablerini inkâr edenlerdir. **Rad Suresi 5**

¹⁴³ İman ettikten sonra Allah'ı inkâr eden kimseye gelince... **Nahl Suresi 106**

olarak insanın varoluşuna yüklediği anlam ile şekillenecektir. Şüphesiz hayata farklı anlamlar verilebilir ama bu, hayata verilen her anlam ve hayatı her yorumlama biçiminin eşit derecede değerli olduğunu göstermez.

Herkesin anlamı kendine göre değerli olabilir ama bütün anlamların eşit derecede değerli olması mümkün değildir. Örneğin ırkçılık gibi bir durumu düşündüğümüzde, ırkçılık yapan kişi ya da gruplar açısından bu tutumları hayatlarının anlamı ve en değerli amacı olabilir. Irkçılık yapan kişi ve gruplar hayatlarının anlam ve amacını başka ırktan insanlara acı çektirmek, evlerini yakıp yıkmak olarak belirleyebilirler.

Hayatını sadece vücut geliştirmeye ya da nükleer bomba geliştirmeye adanmış biri ile hayatını hastalara faydalı olmaya, kansere çare bulmaya adanmış bir kişinin anlam ve amacı eşit değerde görülemez. Örnekler çoğaltılabilir. Hayatın anlamı nedir? Bu soru, genellikle üzerine gerektiği gibi düşünülmendiğinden pek çok kişi tarafından önemi fark edilemeyen bir sorudur. Buna rağmen bir şekilde cevabı aranan ya da tatmin edici bir cevap bulunamadığında üstü örtülen ama her an tetikte bekleyen en temel varoluşsal sorulardan biridir. Bu, aynı zamanda herkesin nasıl var olduğuna, hayata, hayattan beklentilerine, ölüme ve ölüm sonrasına bakışına göre cevaplayabileceği bir sorudur.

Etrafımızdaki insanlara baktığımızda herkesin kendince çıkardığı bir anlam vardır hayattan. Bu anlama göre şekillenen amaçlar vardır. Genellikle aile, arkadaş çevresi, iş yerindeki kariyer, anlık hazlar ve zevkler insanların amaçlarını belirler. Kimi insanlar ise hayatları boyunca bir kez olsun yaşadığı hayatın bir anlamı olup olmadığını sormamıştır kendine. Sudan çıkmış balık gibi kıvranıp durur, “Sizce hayatın anlamı nedir?” gibi bir soruyla karşılaştığında çoğu kimse. Bir anlamda akışına bırakmıştır hayatı. Çünkü kendisi de farkındadır; neyi, nedeni ve nasılı sorgulamak biraz yorar insanı.

Dolayısıyla her ne sebeple olursa olsun bu gibi temel meselelere aldırış etmeden gününü yaşamak kolay gelir çoğu kişiye. Oysa insan, hayatta bir amacının olması ya da neden var olduğunu sorgulamasıyla diğer canlılardan ayrılmalıydı. En küçüğünden en büyüğüne kadar insan dışındaki tüm canlılar için temel olan şey yemek, üremek ve hayatta kalmaktır. Oysa insan dediğimiz varlığın bunların üzerinde bir amaç ve arayışı olmalıdır.

Bu amaç onu anlamlı kılıp diğer canlılardan ayırmalıdır. Biyolojik varlığı değildir insanı insan yapan. Öyle olsaydı kendisi gibi sayısız biyolojik varlıktan hiçbir farkı olmazdı. O halde insan “Acaba tüm bunların anlamı nedir?” diye sormalı. Dini bakış açısına göre ise hayatın anlamı; en başta Allah’a sonra da Allah’ın yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmek, duyarlı ve insan onuruna yaraşır bir hayat sürmek, erdemli, ahlaklı, iyi ve yararlı işlerin öncüsü ve destekçisi olmak, yaratıcının yine bizim iyiliğimiz için bizden istemiş olduklarını içten ve samimi bir şekilde hayata taşımak olarak tarif edilebilir.

Şüphesiz hayatın anlamına dair farklı cevaplar bulunabilir ya da insanın hayata dair sahip olduğu anlam zaman içinde değişikliğe uğrayabilir ancak aklını ve vicdanını köreltmedikçe, amaçsız ve anlamsız yaşayamaz hiç kimse.

Bir sokak röportajı yapıp insanlara “Hayat nedir?” ya da “Hayatın anlamı nedir?” türünden bir soru sorsak muhtemelen alınacak cevaplar arasında; hayatın bir çeşit oyun, belki bir hikâye veya bir tür eğlence olduğu söylenecektir. Kimilerine göre de hayat bir tür görev ya da maceralı bir film gibidir. Belki kimileri için hayatın anlamı Allah, din ve ahirettir. Bazı insanlar da hayatın anlamının aile, eş, çocuklar ya da dostlar ile iyi vakit geçirmek olduğunu söyleyecektir. Kimi insan için onurlu bir yaşam, kimi için sanat olacaktır. Kimi hayatın anlamını hazzlarda kimisi de en yüksek ruh durumuna

ulaşmakta bulacaktır. Hayatın anlamı kimine göre yeni şeyler öğrenme, kimine göre karizma ya da kariyer kimine göre de aşk olacaktır. Kimi hayatın anlamını sağlıklı ve uzun bir yaşamda kimisi de gezip görmekte ve yeni yerler keşfetmekte bulacaktır. Kimileri de hayatın bir anlamı olmadığını savunacaktır.

Muhtemelen günümüz insanının en temel inanç problemi, Allah'ın varlığı yokluğu meselesinden çok, Allah hakkında doğru bir anlayışa sahip olunmamasıdır. Yani Allah'ın varlığına inanmamıza rağmen çoğu zaman sanki Allah yokmuş gibi yaşamamızdır. Bu durum da en az yaratılışın bunca mucizevi deliline rağmen bir yaratıcının varlığının inkâr edilebilmesi kadar hayret edilecek bir durumdur. Allah'ın varlığının yaşamımız üzerinde kayda değer bir etkisinin bulunmamasını, birilerinin bir yerlerde bulunuyor olması gibi Allah'ın da öylesine bir yerlerde bulunuyor gibi algılanmasını anlamak mümkün değildir.

Allah ya var ya da yoktur. Yoksa zaten mesele yoktur. Değişen ya da değişmesi gereken bir şey de yoktur. Ama varsa ve buna inanıyorsak sanki yokmuş ya da varlığı önemsizmiş gibi davranmamız mümkün değildir. Allah'ın varlığına inanıyorsak Allah'tan daha önemli hiç kimse, hiçbir şey olamaz hayatta. Tüm yaşam, o yaşamı verene göre yaşanır.¹⁴⁴

İnsan için dünya hedeflerinin en büyüğü Allah'ın rızasının en güzel şekilde kazanılmasıdır. Tüm planların bir gün yok olacaklar üzerine kurulması son derece anlamsızdır. Ancak Allah varsa anlam vardır. Değer vardır. Her şey Allah'ın varlığı ve rızasıyla anlam ve değer kazanır. Nefsimizi hayatımızın merkezine koyarak kendi kurallarımıza göre bir hayat yaşayamayız. Allah'ı bırakarak nefsimize tapamayız. Hayatın kurallarını, hayatı veren belirler. Hayatı veren Allah'tır ve

¹⁴⁴ De ki: Benim tüm istek ve arzum, bütün ibadetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. **En'am Suresi 162**

hayat O'nun kurallarına göre yaşanır. Hayat nefis merkezli değil, Allah merkezli olmalıdır.

İnsan başta olmak üzere her güzel şey ancak Allah varsa anlam ve değer kazanır. Allah'ın var olmadığının düşünüldüğü bir dünyada, her uğraş anlamsızlaşır. Sanat, politika, felsefe ve spor gibi her insani uğraş anlamsızdır. İnsanlık tarihindeki tüm kahramanlıklar ve fedakârlıklar da boşa çıkacaktır. Çünkü yok olup gideceklerdir. Allah'ın olmadığı bir hayatta insan, devasa evrende bir kıvılcımdan ibarettir. Dinin sunduğu paradigmada Allah varlığın merkezindedir. Allah insanı yaratmış, onu isteyerek bilinç ve irade sahibi olarak var etmiş, doğayı ve diğer canlıları da emrine vermiştir. Kuşkusuz bu, insanı değerli gören bir anlayıştır. Sahip olduğumuz değeri bize Allah vermiştir. Allah bize akıl ve kavrayış yeteneği vermiş ve bize doğru yolu göstermiştir. Bu gerçek karşısında şükredici ya da nankör olması ise insanın kendi tercihi kalmıştır. Allah bize o değeri vererek bizi, anılmaya değer bir varlık haline getirmiştir. Allah o değeri vermese insan anılmaya değer bir varlık değildir.¹⁴⁵

Öte yandan bu paradigmaya karşı geliştirilen paradigmada Allah'ın yerini alan insan, merkeze konulmuştur. Artık insan, tesadüfen var olmuş evrende birçok kör tesadüf sonucu oluşmuş bir canlıdan ibarettir. Varlık merdiveninde herhangi bir karıncadan, hamam böceğinden üstte değildir. Şans eseri var olduğu için yine şans eseri onlardan daha iyi çalışan bir beyne sahiptir. Ancak şans eseri olduğu düşünülen evrim süreci farklı gelişseydi, farklı mutasyonlar oluşsaydı insan onlardan daha düşük bir varlık da olabilirdi. Görüldüğü gibi Allah'ın merkezde olduğu bir sistemde insan gerçekten değerli bir varlıktır. Allah'ın olmadığı bir sistemde ise insan, kör

¹⁴⁵ İnsanın üzerinden, o tarih sahnesine çıkıncaya (kadar), tüm zamanlar içinden belirsiz ve uzun bir süre geçmemiş miydi (ki), henüz o (bu süre zarfında) anılmaya değer bir varlık bile değildi? İnsanoğlunu katmerli bir karışım olan hayat tohumundan biz yarattık. Sınava tabi tutmayı (diledik) ve ardından ona iştirak ve görme yeteneği verdik. Gerçek şu ki, biz onu yola kılavuzladık. Artık ya şükredici olur ya nankör. **İnsan Suresi 1-3**

tesadüfler sonucu oluşmuş bir canlıdır ve ancak sıradan bir sivrisinek kadar değeri vardır. Din, insanın hayatına anlam katar. Bize bir amaç verir. Bizi değerli kılar. Allah bizi isteyerek yaratmış, bizi değerli görmüş, bizi dikkate almış, bize doğruyu göstermiş, doğrunun peşinden gitmemiz durumunda önce rızasıyla sonra da cennetleri ile ödüllendireceğini söylemiştir.

8

**İBLİS KİMDİR? ŞEYTAN NE DEMEKTİR?
İNSANLARI SAPTIRMASI İÇİN Mİ
YARATILMIŞTIR?**

Allah hiçbir varlığı, kendi türünden ya da başka türden bir varlığı saptırması için yaratmaz. Şayet yaratmış olsa, o varlığa başkalarını saptırması nedeniyle hesap sormaz. Çünkü başkalarını saptırmak için yaratılmış ve tercih seçeneği bulunmayan bir varlık, yaptıklarından sorumlu olmaz. Allah, böyle bir şeye ihtiyaç duymaktan da bu türden yollara başvurmaktan da uzaktır. Dolayısıyla İblis gibi bir varlığın yaratılmış olmasının nedeni insanları saptırsın diye değildir. Kur'an'da İblis'in cinlerden olduğu söylenir.¹⁴⁶ Cinler ise tıpkı insanlar gibi özgür irade ve sorumluluk sahibi varlık türleridir.¹⁴⁷ Allah, insanları ve cinleri yalnız kendisine kulluk etsinler diye yaratmıştır.¹⁴⁸ İçlerinden iman edenler olduğu gibi, gerçeği inkâr edip yalanlayanlar da vardır.¹⁴⁹ Dolayısıyla içlerinden

¹⁴⁶ İblis hariç hepsi secde etmişti. O cinlerdendi. Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştı. **Kehf Suresi 50**

¹⁴⁷ Ey cin ve insan topluluğu, içinizden size ayetlerimi aktarıp-okuyan ve bu karşı karşıya geldiğiniz gününüzle sizi uyarıp-korkutan elçiler gelmedi mi? Onlar: "Nefislerimize karşı şahadet ederiz" derler. Dünya hayatı onları aldattı ve gerçekten inkârcı olduklarına dair kendi nefislerine karşı şahadet ettiler. **En'am Suresi 130**

¹⁴⁸ Ben, cinleri ve insanları, sadece bana kulluk etsinler diye yarattım. **Zariyat Suresi 56**

¹⁴⁹ Bizden iyiler de vardır, başkaları (iyi olmayanlar) da. Biz çeşitli gruplara ayırdık. **Cin Suresi 11** ; Bizden, Allah'a teslim olanlar da var, asilik edip kendilerine haksızlık yapanlar da. Allah'a teslim olanlar, gerçeği arayanlardır. Haksızlığa sapanlar ise cehenneme odun olmuşlardır. **Cin Suresi 14-15**

inkâr ve nankörlük edenler, kendileri gibi olan insanlarla birlikte cehenneme gireceklerdir.¹⁵⁰ Dolayısıyla İblis'in Allah'ın emrine karşı gelerek büyüklenmesi, Allah'ın onun için yazmış olduğu bir kader değil kendi iradesiyle gerçekleştirmiş olduğu bir eylemdir. Allah hiçbir insanı saptırmadığı ancak gerçeği yalanlayarak sapmak isteyen insanlara da engel olmadığı gibi Allah İblis'i de saptırmamış ve sapmasına engel olmamıştır. İblis, derin bir ümitsizlik içinde Allah'ın rahmetinden umudunu kesen anlamına gelir. Bu kelimenin, bazı ayetlerde bu anlamda kullanıldığı görülebilir.¹⁵¹ İblis, nefesine zulmederek büyüklenmiş,¹⁵² Allah'ın emrine karşı gelmiş ancak pişman olup hatasını kabul etmediği ve Allah'a yönelip tövbe etmediği için bir daha affedilmemek üzere kovulup lanetlenmiştir.¹⁵³

İblis'in bir melek olup olmadığı da merak edilir. Oysa az önce de dikkat çekildiği gibi Allah'ın emrini yerine getirmediğinin ifade edildiği ayette onun cinlerden olduğu açıkça beyan edilir.¹⁵⁴ İblis meleklerden olsaydı Allah'ın emirlerine karşı gelmezdi. Meleklerin Allah'ın emirlerine karşı gelmedikleri,¹⁵⁵ Allah'ın sözüne aykırı hareket etmedikleri¹⁵⁶ ve yalnız Allah'ın buyruğuna uydukları¹⁵⁷ Kur'an'da açıkça ifade edilir.

¹⁵⁰ Böylece Rabbinin (şu) sözü tamamlanıp gerçekleşmiş olacaktır: "Andolsun, cehennemi cinlerden ve insanlardan, (inkârcıların) tümüyle dolduracağım. **Hud Suresi 119**

¹⁵¹ Saatin (kıyametin) gerçekleştiği gün, suçlular umutlarını kaybederler. **Rum Suresi 12** ; Oysa onlar, yağmurun onlara indirilmesinden önce gerçekten ümitlerini kesmişlerdi. **Rum Suresi 49**

¹⁵² (İblis) Ben ondan hayırlıyım/üstünüm dedi. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın. **Sad Suresi 76**

¹⁵³ (Allah) Dedi ki: Öyleyse ordan çık, artık sen kovulmuş bulunmaktasın. Din (hesap verme) gününe kadar lanetim senin üzerinde olacaktır. **Sad Suresi 77-78**

¹⁵⁴ İblis hariç hepsi secde etmişti. O cinlerdendi. Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştı. **Kehf Suresi 50**

¹⁵⁵ Siz ey iman edenler! Kendinizi ve yakınlarınızı yakıtı insanlar ve taşlar olan tarıfsız bir ateşten koruyunuz! Ona memur melekler kararlı ve tavizsizdirler; hiçbir buyruğunda Allah'a karşı gelmezler ve kendilerine emredileni yaparlar. **Tahrim Suresi 6**

¹⁵⁶ Göklerde ve yerde bulunan hareket halindeki varlıkların tamamı ve melekler büyülenmeden, Allah'a secde ederler. Kendilerine egemen olan Rablerine karşı gelmekten korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar. **Nahl Suresi 49-50**

¹⁵⁷ Onlar (melekler), O'nun sözüne aykırı hareket edemezler. Onlar, yalnızca O'nun buyruğuna uyarlar. **Enbiya Suresi 27**

Birçok kişi İblis'in neden ve nasıl olup da Allah'ın emrine karşı geldiğini anlamakta güçlük çekmekte, bu yüzden Allah'ın İblis'i insanları saptırması için yarattığını zannetmektedir. Oysa bu durumun anlaşılması sanıldığı kadar güç değildir. Allah'ın yaratmış olduğu insan ve cin türünden varlıkların bir kısmının iman ya da inkâr etmesinde olduğu gibi, İblis de büyüklenmiş ve Allah'a karşı nankörlük etmiştir. Tıpkı Allah'a karşı nankörlük edip büyüklenen insanlar gibi. Birçok insan Allah'a nankörlük etmekte, O'na karşı gelmekte, ortak koşmakta hatta varlığını inkâr edebilmektedir. İnsanlar özgür iradeleri ile tercihlerini yaparlar. İblis de terciğini yapmış, nankörlük ederek büyüklenenler arasına katılmış, pişman olmaması ve inadı nedeniyle Allah'ın rahmet ve merhametinden mahrum bırakılmıştır.

İblis, Allah katından kovulan varlığın adıdır. Şeytan ise hayırdan, haktan ve rahmetten uzaklaşmış varlıkların genel adıdır. Bu yüzden şeytanlar hem insanlardan hem de cinlerden olurlar.¹⁵⁸ Dolayısıyla İblis aynı zamanda şeytandır. Kur'an ayetlerinde şeytanların onlara birtakım vesveseler vermek suretiyle insanları kışkırtmaya ve saptırmaya,¹⁵⁹ onları boş kuruntularla oyalamaya,¹⁶⁰ içki ve kumar yoluyla insanlar arasına düşmanlık ve kin sokmaya ve bu yolla insanları Allah'ı anmaktan ve ibadet etmekten alıkoymaya,¹⁶¹ kalpleri katılaşmış olanlara yaptıkları kötülükleri çekici göstermeye,¹⁶² insanları kötü ve çirkin olana çağırma¹⁶³ ve bazen de onları Allah'ın bağışlayıcılığına ve

¹⁵⁸ Böylece biz, her nebiye insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. **En'am Suresi 112**

¹⁵⁹ Şayet sana şeytandan bir vesvese (kötü düşünce) gelirse hemen Allah'a sığın! Şüphesiz ki O, işitendir, bilendir. **A'raf Suresi 200**

¹⁶⁰ Onları mutlaka saptıracak ve şüphesiz onları boş kuruntulara sokacağım. **Nisa Suresi 119**

¹⁶¹ Şeytan, hamr (içki) ve kumarla aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ın öğütlerini dinlemekten ve salattan (ibadetten) uzaklaştırmak ister. O halde bunlardan vazgeçmeyecek misiniz? **Maide Suresi 91**

¹⁶² Hiç olmazsa onlara sıkıntılarımız dokunduğu vakit yalvarsalar! Fakat kalpleri katılaştı ve şeytan da onlara yaptıklarını çekici gösterdi. **En'am Suresi 43**

¹⁶³ Ey iman edenler! Şeytanın yolundan gitmeyin. Kim şeytanın yolundan giderse

merhametine güvendirerek aldatmaya çalışacakları,¹⁶⁴ insanlara boş vaatlerde bulunacakları¹⁶⁵ ve onlara düşmanlık yapacakları¹⁶⁶ ancak tüm bunlara rağmen gerçekte insan üzerinde onları bu türden sapkınlıklara zorlayacak bir güce sahip olmadıkları¹⁶⁷ ve hesap günü saptırdıkları kimseleri yarı yolda bırakarak kendilerini kurtarmaya çalışacakları hatırlatılır.¹⁶⁸

Şeytanların; gerçek anlamda inanan, riyaya sapmamış samimi kullar üzerinde hiçbir etkisi olmayacağı Kur'an'da açıkça ifade edilir.¹⁶⁹ Samimi kullar, Rablerinin ayetleri doğrultusunda, şeytanın insana aldatmacadan başka bir şey vadetmeyeceğini bilirler.¹⁷⁰ İblis de insan ve cin türünden şeytanlar da Allah'ın ihlaslı ve samimi kullarına etkide bulunamayacaklarının farkındadırlar.¹⁷¹ Şeytanlar insanları kötülüğe teşvik edebilirler

şunu bilsin ki şeytan, her türlü aşırılığı ve her türlü çirkinliği telkin eder. **Nur Suresi 21**

¹⁶⁴ Ey insanlar! Allah'ın sözü gerçektir. Öyleyse, dünya hayatı sizi aldatmasın! Sakın aldatıcı sizi Allah ile aldatmasın. **Fatır Suresi 5** ; Ey insanlar! Rabbinize takvalı (duyarlı) olun. Ve babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamadığı, çocuğun da babasına hiçbir şey ile yarar sağlayamadığı günden sakının. Kuşkusuz Allah'ın uyarısı gerçektir. O halde dünya hayatı sizi aldatmasın. Ve sakın aldatıcı (şeytan) sizi Allah ile aldatmasın. **Lokman Suresi 33**

¹⁶⁵ Şeytan onlara vaadlerde bulunur ve onları ümitlendirir. Fakat şeytanın onlara söz vermesi aldatmacadan başka bir şey değildir. **Nisa Suresi 120**

¹⁶⁶ Şeytan sakın sizi (Allah'ın yolundan) alıkoymasın. Gerçekten o, sizin için açıkça bir düşmandır. **Zuhruf Suresi 62**

¹⁶⁷ Aslında onun (İblis'in) onlar üzerinde bir sultanlığı (zorlayıcı gücü) yoktu. **Sebe Suresi 21** ; Kuşkusuz, iman etmiş ve Rablerine tevekkül eden kimseler üzerinde, onun bir sultanlığı (zorlayıcı gücü) yoktur. **Nahl Suresi 99**

¹⁶⁸ Ne zaman ki hüküm gerçekleşti, şeytan onlara: "Şüphesiz ki Allah'ın vaktiyle yaptığı uyarıların hepsi gerçekleşti. Benim verdiğim sözler ise boş çıktı. Zaten benim size karşı zorlayıcı bir gücüm yoktu. Ben size sadece çağrıda bulundum siz de kendiliğinizden çağrıma uydunuz. O halde beni değil, kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Gerçekten ben, daha önce beni Allah'a ortak koşmanızı da kabul etmemiştim." dedi. Zalimlerin hakkı acı bir azaptır. **İbrahim Suresi 22**

¹⁶⁹ Sana uyan azgınlık hariç, kullarım üzerinde hiçbir yaptırım gücün yoktur. **Hicr Suresi 42** ; Bana yönelmiş kullarım üzerinde, senin bir sultanın (zorlayıcı gücün) yoktur. Vekil olarak Rabbin (onlara) yeter. **İsra Suresi 65**

¹⁷⁰ Şeytan, insanlara aldatmadan başka bir şey vadetmez. **İsra Suresi 64**

¹⁷¹ İblis: "Rabbim! Beni azdırmadan (yolumu şaşırtmadan) dolayı, ben de yeryüzündeki her şeyi cazip göstererek, kesinlikle onların hepsini azdıracam (yollarını şaşırtacağım). Ancak onlardan muhlis (riyaya sapmamış, samimi) olan kulların müstesna. **Hicr Suresi 39-40**

ancak kimseyi kötülük yapmaya zorlayamazlar. İyi olanı da kötü olanı da yapacak olan insandır. Dolayısıyla eylemlerimizin ahlaki sorumluluğunu üstlenmemiz ve suçu şeytanın üzerine atamayacağımızı bilmemiz gerekir. Rabbinin yoluna giren iyi olana yönelir.¹⁷² Şeytanın adımlarını izleyen ise gerçekten uzaklaşır ve sapkınlığa sürüklenir.¹⁷³

9

HZ. ÂDEM VE EŞİNİN ÇIKARILDIKLARI CENNET BU DÜNYADAN AYRI BİR YERDE MİDİR?

Cennet kelimesi, örtülü saklı yer anlamında bahçe demektir. Kur'an'da dünya bahçeleri için de¹⁷⁴ ahirette inananlar için hazırlanmış olan bahçeler için de aynı cennet ifadesi kullanılır.¹⁷⁵ Kur'an'da tüm insanların yeryüzünün toprağından yani toprak ile aynı özden yaratıldığı ifade edilmektedir.¹⁷⁶ Âdem

¹⁷² Gerçekten bu, benim dosdoğru yolumdur. Ona uyun. Başka yollara uymayın. Zira o yollar sizi, (Allah'ın) yolundan uzaklaştırır. O, size bunları öğütledi, umulur ki takvalı (duyarlı) olursunuz. **En'am Suresi 153**

¹⁷³ Şeytanın izinden gitmeyin. Kuşkusuz o, sizin apaçık düşmanınızdır. **Bakara Suresi 208**

¹⁷⁴ Veya senin hurma ve üzüm bağlarından bir bahçen olmalı ve aralarından nehirler akıtmalısın. **İsra Suresi 91** ; Andolsun ki, Sebe'lilerin yaşadıkları yerde bir ayet (ibret) vardı: Sağda ve Solda iki bahçe (cennet) Rabbinizin rızından yiyin ve O'na şükredin. Temiz bir belde ve çok bağışlayıcı bir Rabb! **Sebe Suresi 15**

¹⁷⁵ Takva (duyarlılık) sahiplerine söz verilen Cennet'in (bahçenin) içinden ırmaklar akmaktadır, meyvesi ve gölgesi süreklidir. İşte bu takva sahiplerinin sonudur. Gerçeği yalanlayan nankörlerin sonu ise ateştir. **Rad Suresi 35** ; Takva (duyarlılık) sahiplerine söz verilen Cennet, şöyledir: İçinde; kokusu ve tadı değişmeyen sudan nehirler, tadı bozulmayan süttten nehirler, içenlere zevk veren hamırdan (içkiden) nehirler ve saf baldan nehirler bulunur. Orada, onlar için her türlü meyve bulunur. Onlara, Rablerinden bağışlanma vardır. Bu kimseler, ateşte devamlı kalacak olan ve sıcak kaynar su içirilen, bundan dolayı da bağırsakları parça parça olan kimselerle bir olur mu hiç? **Muhammed Suresi 15**

¹⁷⁶ Yeryüzünü sizin için bir beşik yapan, orada sizin için yollar açan ve gökten su indiren O'dur. Onunla her türlü bitkiden çiftler yetiştirdik. Yiyin ve hayvanlarınızı otlatın. Bunda, akıl sahipleri için ayetler (deliller) vardır. Sizi ondan (topraktan) yarattık. Ve sizi ona döndüreceğiz. Ve sizi oradan bir kere daha çıkaracağız. **Taha Suresi 53-55** ; Allah, sizi yerden (topraktan) bir bitki gibi bitirdi. Sonra sizi toprağı döndürecek ve ardından bir çıkışla oradan çıkaracak. **Nuh Suresi 17-18** ;

ve eşi de insan olduklarına göre aynı şekilde bu yeryüzünün toprağından yaratılmışlar¹⁷⁷ ve yine bu dünyadaki bir bahçeye yerleştirilmişlerdir.¹⁷⁸ Dolayısıyla yaygın olarak sanıldığının aksine Hz. Âdem ve eşi ahirette inananlara vadedilen cennetten değil bu dünyada yerleştikleri cennetten yani bahçeden çıkarılmışlardır. Yukarıdan aşağıya bir iniş değil bulunulan yerden bir çıkış ve o yerdeki nimetlerden mahrum kalma anlamında bir iniş söz konusudur.¹⁷⁹ Ayette geçen ‘İhbitû’ kelimesi inmek/gitmek/dağılmak gibi anlamlara gelir ancak bu iniş dünya dışı bir yerden yeryüzüne inmek anlamına değil, bulunulan yerden çıkmak yani gitmek anlamına gelmektedir. Örneğin aynı surenin bir ayetinde şehre inmek yani bulunulan kırsal yerden şehre doğru yola çıkmak yani yer değişikliği yapmak anlamında kullanılmıştır.¹⁸⁰ Tufan sonrası Hz. Nuh’a, yüksek bir tepenin üstüne oturan gemiden inilmesinin emredildiği ayette de aynı ifade, bulunulan yerden çıkmak anlamında kullanılmıştır.¹⁸¹ Allah, Hz. Âdem’i yeryüzüne düzeltici ve onarıcı yani halife tayin etmiştir.¹⁸² Dolayısıyla yeryüzü, insan için bir sürgün

Topraktan sizi oluştururken de analarınızın karnında birer cenin iken de sizi en iyi bilen O’dur. **Necm Suresi 32** ; O sizi yerden (topraktan) yarattı ve onda ömür sürenler kıldı. **Hud Suresi 61**

¹⁷⁷ Allah katında İsa’nın durumu, Âdem’in durumu gibidir. (Allah) onu topraktan yarattı. Sonra ona “Ol!” dedi, o da hemen olmaya başladı. **Âli İmran Suresi 59**

¹⁷⁸ Dedik ki: Ey Âdem! Eşinle birlikte bahçede (cennette) oturun. Orada dilediğiniz her şeyden bol bol yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın; yoksa haksızlık yapmış olursunuz. **Bakara Suresi 35**

¹⁷⁹ Fakat şeytan onları, oradan kaydırdı. Böylece ikisini de içinde bulundukları durumdan çıkardı. Biz de: Birbirinize düşman olarak inin (çıkın). Yeryüzü, belli bir süreye kadar size barınak ve geçinme yeri olacak dedik. **Bakara Suresi 36**

¹⁸⁰ Hani Musa’ya: “Ey Musa, biz, bir tek çeşit yiyecekla yetinemeyiz. Rabbinden bizim için yerden çıkan ürünlerden; sebzesinden, acurundan, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından çıkarmasını iste.” demiştiniz. Musa da: “Daha değerli olanı daha değersiz olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? O halde şehre inin; sizin istedikleriniz orada var.” dedi. **Bakara Suresi 61**

¹⁸¹ Dendi ki: Ey Nuh! Katımızdan esenlikle in. Sana ve sana tabi olan topluluklara bereketler olsun. Ama öyle toplumlar da olacak ki, onları dünya nimetlerinden bir süre yararlandıracamız, sonra onlara bizden can yakıcı bir azap dokunacaktır. **Hud Suresi 48**

¹⁸² Hani Rabbin meleklerle “Ben yeryüzünde bir halife (sorumlu) görevlendireceğim” demişti. Onlar “Biz seni hamdinle (övgüyle) tesbih ediyor (yüceltiyor) ve kutsallıkla anıyorken, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmakta ve kan dökmekte

yeri değil aksine kendisine yüklenen sorumluluk nedeniyle bir çeşit ödül ve kendini ispat ederek Rabbi yanında şereflenme yeridir. İnsanın yeryüzünde halife kılınması imtihan edilmesi yani nasıl davranacağını ortaya koyması içindir. Bu durumun bir benzerini; azgınlıkları nedeniyle helak edilen toplumların ardından gelenlerin, nasıl davranacaklarının belli olması için halifeler kılındıklarına dikkat çeken ayetlerde de görmek mümkündür.¹⁸³

Hız. Âdem de eşi de birer melek olarak değil insan olarak yaratılmışlardır. Allah'ın sünnetinde yani yasalarında, yol ve yönteminde bir değişme söz konusu olmadığına göre insan olarak yaratılan her varlık Allah tarafından sınanır.¹⁸⁴ İnsan, özgür iradesini kullanarak Allah'ın emrine itaat de edebilir karşı da gelebilir.¹⁸⁵ Bu ikisinden birini seçmek de seçtiği şeyin hesabını vermek de insana düşer.¹⁸⁶ Dolayısıyla insan günaha girebilir. Şayet Hız. Âdem ve eşinin yaratıldıkları yer yeryüzünde bir bahçe değil de ahiretteki cennet olsaydı orada sınanmazlardı. Oysa Âdem de eşi de Allah tarafından sınanmışlardır.¹⁸⁷ Yine şayet bu dünyada değil de ahiret cennetinde yaratılmış olsalardı orada günaha girmeleri mümkün olmazdı çünkü ayetlerde ahiret cennetlerinde günaha girmenin söz konusu olmadığı haber verilmiştir.¹⁸⁸ Ahiretteki cennet olsaydı orada bir şeyin

olanı (insanı) mı halife (sorumlu olarak) görevlendiriyorsun?" demişlerdi. (Allah da) onlara: "Şüphesiz ki sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim" demişti.

Bakara Suresi 30

¹⁸³ Sonra, onların arkasından, yeryüzünde sizi halifeler yaptık ki bakalım nasıl davranacaksınız. **Yunus Suresi 14**

¹⁸⁴ O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır. O mutlak üstün ve yüce olandır, eşsiz ve benzersiz bağışlayandır. **Mülk Suresi 2**

¹⁸⁵ Biz onu yola kılavuzladık. Artık ya şükredici olur ya nankör. **İnsan Suresi 3**

¹⁸⁶ Bugün her kişi kazandıklarıyla (yaşadığı hayat ve seçimleri ile) hesaba çekilecektir. Bugün, haksızlık yoktur. Kuşkusuz Allah hesabı çabuk görendir. **Mümin Suresi 17**

¹⁸⁷ Dedik ki: Ey Âdem! Eşinle birlikte bahçede (cennette) oturun. Orada dilediğiniz her şeyden bol bol yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın; yoksa haksızlık yapmış olursunuz. **Bakara Suresi 35**

¹⁸⁸ Orada (cennette) boş, anlamsız ve günaha sokan şeyler duymazlar. **Vakıa Suresi 25** ; Orada karşılıklı kadeh tokuştururlar; ama burada kötü söz de yoktur, günah işleme de. **Tur Suresi 23**

yasak edilmesi ya da yasak olan bir şeyin orada bulunması düşünülemezdi. Çünkü cennet halkının canlarının istediği her şey, herhangi bir kısıtlama olmaksızın kendilerine sunulacaktır.¹⁸⁹ Yine ahiretteki cennete girecek olanlar, inanan ve muttaki yani duyarlılık ve sorumluluk bilinci içinde sakınılması gereken şeylerden sakınan, ihlas sahibi kullar olacaktır. Bu durumda İblis'in ahiret cennetinde ne işi vardır? Çünkü ayetlerin beyanına göre şeytan, Hz. Âdem ve eşinin çıkartıldıkları cennete yani bahçeye girebilmiştir. Ayetlerde, ahiret cennetine girenlerin artık ölmeyecekleri açıkça ifade edilmiştir.¹⁹⁰ Buna rağmen şeytan, Hz. Âdem'i de eşini de hem birer melek olmasınlar hem de ebedi yaşayanlar arasına katılmasınlar diye ağacın kendilerine yasaklandığı yalanı ile kandırmış,¹⁹¹ ebedilik ağacını ve yok olmayacak bir hükümlanlığı gösterme vaadi ile aldatmıştır.¹⁹² Şayet bulundukları yer ahiret cenneti olsaydı, oranın zaten ebedi kalınacak bir yer olduğunu ve ölümsüz olduklarını bilirler, melek olmak için bir nedene ihtiyaç duymazlardı. Yine şayet ahiret cennetinde olsalardı orada zaten bitip tükenmesi mümkün olmayan bir mülkün içinde olurlar ya da ahiret cennetinde hükümlanlığa ihtiyaç duymazlardı. Öte taraftan inanan ve güzel işler yapanlara vadedilen ahiret cennetinden çıkış olmayacaktır.¹⁹³ İnananlar süresiz ve sınırsız

¹⁸⁹ Onların etraflarında altından tepsiler ve bardaklarla dolaşılır. Orada, canların çektiği, gözlerin hoşlandığı her şey vardır. Ve siz orada sürekli kalacaksınız. **Zuh-ruf Suresi 71** ; İçinden ırmaklar akan Adn Cennetlerine girerler. Orada, onlar için diledikleri her şey var. İşte Allah, takva (duyarlılık) sahiplerini böyle ödüllendirir. **Nahl Suresi 31** ; Orada onlar için meyve ve gönüllerinin çektiği her şey vardır. **Yasin Suresi 57**

¹⁹⁰ Orada (cennette) bir daha ölümü tatmazlar. Onlar Cehennem azabından korunmuştur. **Duhan Suresi 56** ; Biz artık bir daha ölmeyeceğiz, öyle değil mi? İlk ölümümüzden başka ölüm görmeyecek, azaba uğratılacaklar da olmayacağız. Bu gerçekten en büyük başarıdır/kurtuluştur. Çalışanlar böyle (bir kurtuluş) için çalışsınlar! **Saffat Suresi 58-61**

¹⁹¹ (Şeytan) "Rabbimizin size bu ağacı yasaklaması, yalnızca, sizin iki melek olmanızı veya ebedi yaşayanlardan kılınmamanız içindir." **A'raf Suresi 20**

¹⁹² (Şeytan) "Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve sonu gelmez bir mülkü/hükümlanlığı göstereyim mi?" demişti. **Taha Suresi 120**

¹⁹³ Orada (cennette), kendilerine hiçbir yorgunluk dokunmaz ve oradan hiç çıkarılmayacaklardır. **Hicr Suresi 48**

bir biçimde cennet nimetlerinden istifade edebileceklerdir.¹⁹⁴ Oysa Hz. Âdem ve eşi bulundukları bahçeden (cennetten) çıkarılmışlardır. Tüm bunlar açıkça göstermektedir ki Hz. Âdem ve eşi ahiret cennetinde yaratılıp oradan yeryüzüne kovulup sürgün edilmemişlerdir. Onlar zaten yeryüzünde yaratılmış ve insanlığın imtihanının başlangıcı olmuşlardır.

10

İNSAN NESLİ ÂDEM VE EŞİNİN ÇOCUKLARINDAN MI ÇOĞALMIŞTIR?

İnsanın nasıl yaratıldığı ve nasıl çoğaldığı daima merak konusu olmuştur. Yaygın olan görüşe göre yaratılan ilk insan olarak kabul edilen Hz. Âdem ve eşinden dünyaya gelen çocukların eşleşmesi yani evlilikleri sonucunda insan nesli çoğalmıştır. Dolayısıyla tüm teist inanç sistemleri tarafından yasaklanmış olan evrensel ve kadim bir ilke yani aile içi evlilik/birliktelik durumu (ensest) yaşanmıştır. Ancak Kur'an ayetlerinden hareketle bu iddianın makul ve savunulabilir bir yanı yoktur. İslam inancının varlığı, insanın yeryüzündeki tarihi kadar eskidir. İnsanın yeryüzünde yaratılmasıyla sorumluluğu ve sınanması da başlamıştır. Bir önceki bölümde de dikkat çekildiği gibi Hz. Âdem ve eşi ile birlikte ilk insan nesli bu dünyada yaratılmışlardı. Kur'an'da tüm insanların aynı cevherden yani aynı özden yaratıldığına dikkat çekilmektedir.¹⁹⁵ Ayetin "Ey insanlar" hitabı ile başlaması yaratılan her insanın aynı özden yaratıldığına dikkat çekmek içindir. Ayette Hz. Âdem'den de eşinden de söz edilmemektedir. Hem Âdem'in

¹⁹⁴ Onların, Rableri yanındaki ödülleri; içinde kesintisiz olarak sürekli kalacakları, altlarından nehirler akan Adn Cennetleridir. Allah, onlardan hoşnut olmuş, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. İşte bu, Rabbine huşu (içtenlikle yönelen) duyan kimseler içindir. **Beyyine Suresi 8**

¹⁹⁵ Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten (candan/cevherden) yaratan, eşini de ondan yaratan ve ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı takvalı (duyarlı) olun! **Nisa Suresi 1**

hem eşinin hem de tüm insan neslinin yaratıldığı candan yani özden söz edilmektedir. Ayette geçen “tek bir nefis” ifadesi Hz. Âdem’i, “eşini de ondan yaratan” ifadesi de eşinin Hz. Âdem’den yaratıldığını değil aksine Âdem’in de eşinin de aynı özden yaratıldığını ifade etmektedir. Üstelik ayetin başında “sizi tek bir nefisten yaratan” ifadesi, tüm insanların Âdem ve eşi her neyden yaratıldılarsa o şeyden yaratıldıklarını vurgulamaktadır. Geleneksel kaynaklarda kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı için eğri olduğu, bu yüzden tam olarak düzeltilmesinin mümkün olmadığı şeklinde Kur’an’a ve fitrata aykırı iddialar bulunmaktadır.¹⁹⁶ Bunu iddia eden rivayetlerin Eski Ahid kaynaklı olduğunu anlamak zor değildir.¹⁹⁷ Eski Ahid’de kadının Hz. Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığı anlatılmaktadır: “Rab Tanrı Âdem’e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken, Rab Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Âdem’den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem’e getirdi.”¹⁹⁸

Bu açıklama Kur’an’a uygun olmadığı gibi ayetlerde, eşinin Hz. Âdem’den alınan bir parçadan değil onunla aynı özden yani aynı nefisten yaratıldığı söylenmektedir. Âdem’in eşinin Âdem’den alınan bir parçadan yaratılmış olduğunu iddia etmek, Âdem’in kendinden yaratılan bir parça ile eşleştiğini söylemektir. Oysa tek bir nefisten yaratılmak ile kastedilen şeyin aynı tür yani insan türünden olduğu açıktır. Ayetlerde “Allah, size kendi nefislerinizden eşler yaratmış, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yaratmıştır” denilmektedir.¹⁹⁹ Yine ayetlerde, kendileriyle kaynaşılması için kendi türümüzden (nefislerimizden) eşler yaratılmış olmasının, erkek ve kadın

¹⁹⁶ Buhari, Nikâh 79, Enbiya 1, Edeb 31, 85, Rikak 23; Müslim, Rada 65, (1468); Tirmizi, Talâk 12, (1188).

¹⁹⁷ Eski Ahid: Yahudilerin kutsal kitabına Hristiyanlarca verilen bir isim.

¹⁹⁸ Tevrat, Yaratılış II, 21-22.

¹⁹⁹ Allah, size kendi nefislerinizden eşler yaratmış, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yaratmış, (ayrıca) sizi temiz gıdalardan rızıklandırmıştır. Onlar, Allah’ın nimet(ler)ine nankörlük edip batıla mı inanıyorlar!? **Nahl Suresi 72**

arasında sevgi ve merhamet var edilmesinin Allah'ın kudretinin delillerinden olduğu söylenir.²⁰⁰ Ayetlerde kendi parçamızdan bize eşler yaratıldığı değil kendi türümüzden eşler yaratıldığı söylenir. Yine ayetlerde, Allah'ın mesajlarını iletmek üzere görevlendirilen nebi ve resullerin de insanların içinden yani insan türünden seçildiklerine dikkat çekilir.²⁰¹ İnsanları uyarmak üzere meleklerin değil de yine insanların elçi olarak seçilmesi, yeryüzünde meleklerin değil insanların yaşıyor olmaları nedeniyledir.²⁰² Peygamberimiz için de “kendi nefislerinizden bir elçi” ifadesinin kullanılmış olduğu görülebilir.²⁰³ Bu ayetten hareketle kimse peygamberimizin başkasından alınan bir parça ile yaratıldığını düşünmeyecektir. Kendi nefislerinden yani insan türünden bir elçi olduğunu herkes kabul edecektir.

Hız. Âdem, yaratılan ilk insan olabilir ancak yaratılan tek insan değildir. Eşi de, başka erkek ve dişiler de yaratılmıştır. Esasında ayetler, erkek ve kadının aynı özden yaratıldıklarına dikkat çekmekte, böylece birbirlerine bir üstünlükleri bulunmadığını ve birbirlerine eş olmak üzere yaratıldıklarını söylemektedir. Yine ayetlerde Allah'ın tüm insanları önce topraktan, sonra da nutfeden (zigottan) yarattığı daha sonra eşler (çiftler) hâline getirdiğine dikkat çekilmektedir. Dolayısıyla ilk yaratılışta tek bir çift değil birden çok çiftler olduğu düşünülmelidir.²⁰⁴ Zaten ayetlerde bu gerçeğe de işaretler görmek mümkündür.

²⁰⁰ Kendileriyle kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için dersler vardır. **Rum Suresi 21**

²⁰¹ Nitekim size kendi içinizden, ayetlerimizi tilavet eden (okuyup aktaran), sizi (kötülüklerden) arındıran, size Kitabı ve hikmeti (doğru hüküm verme yeteneğini) bildiren, bilmediklerinizi size öğreten bir elçi gönderdik. **Bakara Suresi 151**

²⁰² (Zaten), kendilerine hidayet geldiğinde, insanların inanmalarını sadece “Allah, elçi olarak bir insan mı gönderdi?” demeleri engellemiştir. De ki: “Yerde yerleşip yürüyenler melekler olsaydı, elbette gökten onlara elçi melek indirirdik.” **İsra Suresi 94-95**

²⁰³ Şüphesiz ki size kendinizden (nefislerinizden) öyle bir elçi gelmiştir ki sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. Size çok düşkündür; müminlere karşı elbette çok şefkatlidir; merhametlidir. **Tevbe Suresi 128**

²⁰⁴ Allah, sizi (önce) topraktan, sonra da nutfeden (zigottan) yarattı; daha sonra sizi eşler (çiftler) hâline getirdi. **Fatır Suresi 11**

İnsanların Allah tarafından yaratıldığına, onlara biçim verildiğine, sonra da meleklerle Âdem'in yaratılışına yönelik saygılarını ifade etmek üzere secde etmelerinin söylendiğine dikkat çekilmektedir. Dolayısıyla Âdem'in yaratılışı için secde edilmesinden önce başka insanların da yaratılmış oldukları ifade edilmektedir.²⁰⁵ İlgili ayette geçen, “siz”, “sizi” şeklindeki zamirler, ilk insanların topluluk olarak yaratıldığının delillerindendir. Öte taraftan Âdem ve eşinin bulundukları cennetten yani yeryüzünde yerleştirilmiş oldukları bahçeden çıkarılmaları da tek başlarına değil beraberlerindeki başkalarıyla birlikte olmuştur.²⁰⁶ Dolayısıyla bahçeden çıkarılma, ilk insan topluluğu için de geçerlidir. Kur'an ayetleri Allah'ın Hz. Âdem'i; tıpkı Hz. Nuh'u, İbrahim ve İmran ailesini seçtiği gibi seçtiğini söylemektedir.²⁰⁷ Allah'ın Hz. Âdem'i seçmesi için başka insanların da yaratılmış olmaları gerekmektedir. Yani nasıl ki Hz. Nuh ve Hz. İbrahim kendi toplumlarında birlikte yaşadıkları insanlar arasından seçilmişlerse Hz. Âdem'in de birlikte yaşadığı insanlar arasından seçilmiş olması gerekmektedir.

Ayetler meseleye açıklık getirmekteyken insan neslinin Hz. Âdem ve eşinden dünyaya gelen kardeşlerin birlikteliği ile çoğaldığını iddia etmek hem din hem de fitrat açısından doğru değildir. Yoktan yaratma kudreti elinde olan Allah'ın başka Âdemler ve onlar için de başka eşler yaratmasına engel bir durum söz konusu değildir. Allah, malzeme sıkıntısı çekiyor değildir. Yaratmanın ya da herhangi başka bir şeyin O'na

²⁰⁵ Yemin olsun ki sizi yeryüzüne biz yerleştirdik ve orada sizin için (gerekli) geçim vasıtaları sağladık. Ne kadar da azınız şükrediyor! Yemin olsun ki sizi biz yaratmış, sonra size biçim vermiş, sonra da meleklerle, “Âdem için (Allah'a) secde edin” demiştik; onlar da hemen secde etmişlerdi. İblis hariç. O, secde edenlerden olmamıştı. **A'raf Suresi 10-11**

²⁰⁶ (Bunun üzerine Allah) “Bir kısmınız bir kısmınıza düşman olarak inin (çıkn). Yeryüzünde, size belli bir süreye kadar yerleşme ve yararlanma imkânı vardır.” dedi. **A'raf Suresi 24** ; (Allah) şöyle demişti: “Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan (bahçeden çıkın) inin! Artık benden size bir hidayet geldiğinde, kim hidayete uyarsa sapmayacak ve sıkıntı çekmeyecektir. **Taha Suresi 123**

²⁰⁷ Şüphesiz ki Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim Ailesi ile İmran Ailesini âlemlere (diğer insanlara) seç(ip üstün kıl)mıştır. **Âli İmran Suresi 33**

yorgunluk dokundurması da söz konusu değildir. Dolayısıyla insan neslinin yaratılmış olan ilk insan topluluğunun örnekleri içinden çoğaldığı görülmektedir. Kardeş kardeşe evlilik Kur'an'da açıkça yasak edildiğine göre bu yasağın tüm dönem ve zamanlarda geçerli olması gerekir. Üstelik sadece kardeş evliliği değil süt emilen sütannelerimiz ile de süt kız kardeşlerimiz ile de evlilik açıkça yasak edilmiştir.²⁰⁸ Süt kardeş ile evliliği yasak eden Allah, öz kardeş ile evliliğe izin vermiş olabilir mi? Daha önce de dikkat çekildiği gibi İslam inanç sistemi ve beraberinde getirmiş olduğu evrensel ilkeleri tüm nebi ve resuller tarafından tebliğ edilmiş olan gerçekleri içermektedir.²⁰⁹ Allah, insan neslinin çoğalması için kendi koymuş olduğu yasağı kaldıracak ya da başka erkek ve kadınlar yaratmayarak insan neslinin kardeş evliliği ile çoğalmasına izin verecek değildir.

11

CANLILARIN EVRİMİNE İNANMAK, ALLAH'I VE YARATILIŞI İNKÂR ETMEYİ GEREKTİRİR Mİ?

Din-bilim çatışması iddiasında en fazla öne çıkarılan konu hiç şüphesiz evrim teorisidir.²¹⁰ Büyük resme bakıldığında aslında

²⁰⁸ Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren (süt) anneleriniz, süt (emmekten dolayı oluşan) kız kardeşleriniz, kadınlarınızın (eşlerinizin) anneleri, kendileriyle (cinsel ilişki ile) birleştiğiniz kadınlarınızdan (eşlerinizden) olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız da size haram kılınmıştır. **Nisa Suresi 23**

²⁰⁹ Biz, Nuh'a ve ondan sonraki bütün nebilere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. Ve biz İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Ve Davud'a da Zebur'u verdik. **Nisa Suresi 163** ; Allah Nuh'a ne emretmişse onu, sizin için bu dinin kuralı (şeriat) yapmıştır. Sana vahyettiğimiz, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya emrettiğimiz şudur: Bu dini ayakta tutun ve birbirinizden ayrı düşmeyin. Senin çağırdığın şey müşriklere ağır gelir. Allah, bu dini tercih edeni kendi tarafına (yoluna) seçer ve O'na yöneleni doğruya yönlendirir. **Şura Suresi 13**

²¹⁰ Bu bölümde verilen cevap şu çalışmanın ilgili kısımlarından derlenmiştir: Emre Dorman, **Teolojik ve Felsefi Açından Din Bilim İlişkisi**, İstanbul Yayınevi 2019, 25-31. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

bu konunun dinin doğruluğu veya Allah'ın varlığı tartışması ile ilişkilendirilmesinin zorunlu olmadığı görülecektir. Burada evrim teorisinin doğruluğu ya da yanlışlığının Allah'ın ve dinin varlığı ya da yokluğuna dair bir mesele olmadığı iddia edilecektir. Evrim teorisinin doğru olması durumunda İslam inancı açısından bir sorun teşkil etmediği ifade edilmeye çalışılacaktır. Esasen insanları, canlılığı ya Allah yaratmıştır ya da canlılık evrim ile kendiliğinden oluşmuştur şeklindeki iki seçenekten birini kabul etmeye zorlayan mantık son derece hatalıdır. Bu iddia ya Allah vardır ya da evrim teorisi doğrudur şeklinde de ifade edilmektedir ki bu da aynı şekilde hatalı bir yaklaşımdır.

Bir inanan açısından evrim teorisinin doğruluğu ya da yanlışlığının Allah'ın varlığı ya da yokluğu ile ilgili bir mesele olmaması gerekir. Bu ancak Allah-Evren ilişkisi açısından Allah'ın canlıları hangi yöntem ile yarattığının anlaşılma çabası olarak görülmelidir. Bilimsel açıdan da böyle olmalıdır. Bugün bilim bize canlılığın kesin olarak evrimsel bir süreç ile oluştuğunu ispat etse de buradan hareketle Allah'ın olmadığı sonucunu çıkarmak mümkün değildir.

Ateist materyalist bakış açısında yaratıcı kabul edilmediği için, bu görüşün canlılığın oluşumunun doğanın bir kazası sonucu evrimsel bir süreç ile oluştuğunu iddia etmek dışında bir alternatifi bulunmamaktadır. Ancak teizm açısından Allah'ın varlığı kabul edildikten sonra Allah'ın canlılığı ne şekilde var ettiği, inanan bir insan açısından problem edilecek bir konu değildir. Allah isterse aşamalı gelişmeci bir süreç ile evrim mekanizmasını işleterek, isterse de bir anda tüm canlıları var ederek yaşamı başlatabilir. Allah'ın sanatı açısından her iki durum da hayranlık vericidir. Darwin'in de Türlerin Kökeni'nde ifade ettiği gibi evrim yoluyla yaratılma basit bir eylem değil ancak bir muhteşemlik olarak görülebilir.²¹¹ Bu

²¹¹ Charles Darwin, *On the Origin of Species*, Routledge 2003, s. 491.

tür bir yaratılış Allah'ın yüceliğinden bir şey götürmeyecek, yaratılışın değerini azaltmayacaktır.

Bu noktada inanan insanların bu tür sorulara verdikleri cevapları incelemek gerekir. Kur'an, yaratılışın başlangıcı ile ilgili olarak yeryüzünde incelemeler yaparak yaratılışın nasıl başladığına tanıklık etmemizi söylemektedir.²¹² Allah, dış dünya hakkında bilgi edinme görev ve sorumluluğunu insana yüklemektedir.²¹³ Bu ayetin bir gereği olarak bilimin verilerini kullanmak suretiyle Allah'ın yaratılışı nasıl oluşturduğunu incelemek aynı zamanda dini bir eylemdir. Bu nedenle tarih boyunca birçok Müslüman, evrim teorisinin ikna eden bir teori olması durumunda ondan şüphe etmenin dini bir tutum olmadığına inanmıştır.

Evrım teorisinin bazı dindarlar tarafından reddedildiği doğru olmakla birlikte, insanlara evrim teorisi diye sunulan tezin çoğu zaman evrim teorisinin doğa dışında bir gerçeklik olmadığını iddia eden natüralist versiyonu olduğu da bir gerçektir. Natüralist çevreler tarafından insanın kör süreçler tarafından, tamamen şans eseri olduğu iddiası evrim teorisimiş gibi sunulmaya çalışılmaktadır. Dini çevrelerin evrim teorisine karşı çıkarken asıl kaygılarının, evrim teorisinden ziyade evrim teorisi üzerinden materyalizmin veya ateizmin tezlerinin kabul ettirilmeye çalışılması olmalıdır. Evrim teorisinin dinleri reddettiğini desteklemeye çalışan birçok kitap ve makale kaleme alınmıştır.²¹⁴ Oysa bu iddia tam anlamıyla metafiziksel bir iddiadır ve bu iddiayı deneysel olarak sınamak mümkün değildir. İnsanın doğal seçim ve mutasyonlar yoluyla doğal bir çerçevede olduğu tezi, teizmin canlılığın varoluşuna

²¹² De ki: Yeryüzünde dolaşın ve (Allah) yaratmaya nasıl başlamış bir bakın! **Ankebut Suresi 20**

²¹³ Onlara ufuklarda ve kendi nefislerinde delillerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu onlara açıkça belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi!? **Fussilet Suresi 53**

²¹⁴ Bakınız: Cemal Yıldırım, **Evrım Kuramı ve Bağnazlık**, Bilgi Yayınevi 1989.

dair tezleri ile çelişmez. Darwin'den çok önce yaşamış olan kimi İslam âlimlerinin evrim teorisine çok benzeyen teoriler ortaya attıklarını görmek mümkündür. Bu teoriler sekiz ile onaltıncı yüzyıl arasında Nazzam, Cahız, Biruni, İbn Tufeyl, El Maksidi, El Zencani, Kınalızade Ali Efendi gibi çok sayıda dindar İslam âlimi tarafından savunulmuştur.²¹⁵ İslam âlimlerinin bu çabalarını boş veya tesadüfî bir uğraş olarak değerlendirmek hatalıdır. Zira Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an'ın birçok ayetinde yaratılış üzerine düşünmek farz kılınmıştır.²¹⁶

Kur'an'a baktığımızda yaratılışla ilgili teknik detaylara rastlamayız. İslam dini, insanın hangi süreçlerle yaratıldığı konusunda kesin hükümler vermemektedir. Dolayısıyla İslam dininin evrim teorisine yönelik bir düşmanlığı yoktur. İslam dini, deneysel kanıtların bizi götürdüğü bilimsel bilgiler ile uyumludur. Nitekim evrim-din çekişmesi diye sunulan şey, yukarıda da belirtildiği gibi natüralizm ile din arasındaki çekişmedir. Bazı biyologlar, dünya görüşleri olan natüralizmi evrim teorisine sokmaya ve bu şekilde dine karşı bir cephe almaya çalışmaktadır. Bu durum ise evrim teorisi ile din arasında bir çekişme varmış görüntüsü vermektedir. Nitekim başta insan genomu projesi başkanı Francis Collins olmak üzere birçok saygın biyolog, evrim teorisine dayatılmaya çalışılan natüralist yorumu eleştirmekte, evrimle teizmin uyumlu olduğunu savunmaktadır. Theodore Dobzhansky ve Alfred Wallace gibi önemli bazı evrimsel biyologlar aynı zamanda Allah'a ve dine inanan kişilerdir. Yine Türkiye'nin Nobel ödüllü bilim adamı Aziz Sancar hem Allah'ın varlığına inandığını hem de evrim teorisinin doğru olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.²¹⁷

²¹⁵ Mehmet Bayrakdar, **İslam'da Evrimci Yaratılış Teorisi**, Otto 2018.

²¹⁶ Mehmet Bayrakdar, **İslam'da Evrimci Yaratılış Teorisi**, s. 17.

²¹⁷ Orhan Bursalı, 'Aziz Sancar: Evrim gerçektir..', 29 Haziran 2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/770123/Aziz_Sancar__Evrim_gercektir....html

Bilim insanlarının canlılığın evrimsel sürecine dair açıklamalarını hiç incelemeden evrime karşı çıkmak ve bunu Allah'ın ve dinin varlığına bir tehdit olarak değerlendirmek son derece hatalı bir yaklaşım olacaktır. İnananların, “Allah istese de insanı başka canlılardan evrimleştirerek yaratamaz” gibi bir iddiada bulunmasının mutlak güçlü bir Allah anlayışı ile bağdaşmadığı açıktır. Allah'ın insanı sadece belli bir şekilde yaratacağı yönündeki şartlanma Allah'ın üzerinde yasalar olduğunu ve Allah'ın bu yasalara uyması gerektiğini iddia etmektedir. Ancak İslam inancına göre Allah dilediğini yapmaya kadirdir. Dilerse insanı evrim gibi doğal süreçlerle de yaratabilir. Hatta Allah doğal süreçleri kullanarak insanları dine hazır bir biyolojik ve fizyolojik donanım ile yaratmış da olabilir.²¹⁸

Dolayısıyla bu konuda verilen bilginin sınırlarının farkında olmak ve Allah'ın canlıları yaratma sürecini nasıl başlattığı ve ne şekilde devam ettirdiği hakkında Kur'an'ın açıklama yapmadığını kabul etmek gerekir. Bu durum da Kur'an'ın bilinçli suskunluklarından biridir çünkü az önce de dikkat çekildiği gibi Allah, yaratılışın nasıl başladığını anlama ve araştırma görevini insana yüklemiştir.²¹⁹ Öte taraftan evrimi, teizm inancının bir alternatifi ve mutlak bilimsel bir gerçeklik olarak sunmak ve buradan hareketle Allah'ın var olmadığının ispatlanabileceğine inanmak da doğru değildir. Evrimi, bir çeşit dogmaya dönüştürmemek gerekir. Bilimsel çalışmaların mutlaka dinsel birtakım sonuçlar çıkarmasını beklemek doğru değildir. Dolayısıyla evrim teorisini teizm ve ateizm tartışmasının dışına çıkarmak, canlılığın kökenine dair yapılan araştırmaların daha sağlıklı bir zeminde ve ideolojik beklentilerden uzak bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Ortaya çıkan bilimsel sonuçlar varsa bu sonuçlar hem teistler hem de ateistler

²¹⁸ Loren Haarsma, 'Human Evolution and Objective Morality', editör: Melville Y. Stewart, **Science and Religion in Dialogue**, cilt: 1, Wiley-Blackwell 2010, s. 195.

²¹⁹ De ki: Yeryüzünde dolaşın ve (Allah) yaratmaya nasıl başlamış bir bakın! **Ankebut Suresi 20**

tarafından kullanılabilir ama evrim teorisi doğrudan ateizmi ya da teizmi destekleyen bir teori olarak görülmemelidir. Teoriden Allah'ın varlığının veya yokluğunun ispatlanmasını beklemek teoriye sınırlarını aşan bir güç yüklemek olacaktır. Zaten Darwin de evrim teorisini yaratılışın alternatifi olarak konumlandırmadığı gibi bu teorinin Allah inancına aykırı olduğunu savunuyor da değildi.²²⁰

12

ALLAH'IN KUR'AN'DA GEÇEN İSİM VE SIFATLARI NE ANLAMA GELMEKTEDİR?

Esmâü'l-Hüsna, Allah'ın isimleri için kullanılan bir tabirdir.²²¹ “İsim” kelimesinin çoğulu olan “esmâ” ile “güzel, en güzel” anlamındaki “hüsna” kelimelerinden oluşan Esmâü'l-Hüsna terkibi Kur'an ayetlerinde Allah'a nispet edilen isimleri ifade etmektedir. Yüce Yaratıcı'nın duyular ile idrak edilmesi mümkün değildir. Allah'ı, Kur'an ayetlerinin bize ifade ettiği şekilde ancak evren ve insan ile olan ilişkisi bakımından tanıma imkânımız bulunmaktadır. Kur'an ayetlerinin ifadesiyle en güzel isimler Allah'ındır.²²² Kur'an'da, Allah'a bu isimleri ile yönelmemiz, O'nu bu isimleri ve sıfatları ile yüceltmemiz buyrulmaktadır.²²³

²²⁰ Evrim Teorisi'ni teolojik, felsefi ve tarihi açıdan detaylı değerlendirebilmek için bakınız: Caner Taslaman, **Bir Müslüman Evrimci Olabilir mi?** Destek Yayınları 2017; Caner Taslaman, **Evrım Teorisi, Felsefe ve Tanrı**, İstanbul Yayınevi 2016; Mehmet Bayrakdar, **İslam'da Evrimci Yaratılış Teorisi**, Otto 2018 ; Mustafa İslamoğlu, **Tabiat ve Kur'an Ayetleri Işığında Yaratılış ve Evrim**, Düşün Yayıncılık 2020.

²²¹ Bu konuda detaylı ve nitelikli bir çalışma için bakınız: Mustafa İslamoğlu, **Kur'an'a Göre Esmâ-i Hüsnâ**, Düşün Yayıncılık 2013.

²²² En güzel isimler (Esmâü'l-Hüsna), Allah'ındır; O'na onlarla dua edin. O'nun isimlerinde ters bir tutum izleyenleri bırakın. Yapıp ettiklerinin cezasını çekeceklerdir. **A'raf Suresi 180** ; Allah'tır O. İlah yok O'ndan başka. En güzel isimler (Esmâü'l-Hüsna), O'nundur. **Taha Suresi 8**

²²³ De ki: İster Allah diye yakarın, ister Rahman diye yakarın. Hangisiyle yakarsanız yakarın, en güzel isimler (Esmâü'l-Hüsna) O'nundur. Namazında sesini yükseltme, kısma da. İkiisi ortası bir yol tut. **İsra Suresi 110** ; O, Allah'tır. Yaratıcı,

Allah'tan başka ilah yoktur. O'nun eşi ve benzeri yoktur. Doğmamış ve doğurulmamıştır. Varlığı zorunlu ve kendisinden olandır. Başlangıcı ve sonu yoktur. Yaratan, var eden, her an her şeye güç yetiren, yarattıklarının ihtiyaçlarını en güzel biçimde sağlayandır. Gören, işiten, lütfu ve rahmeti sınırsız olandır. Din gününün sahibidir. Koruyup gözetendir. Tüm övgülerin sahibi, cömertliği ve ikramı sonsuz olan eşsiz kudrettir. Övgülerin, yakarışların, tövbelerin, duaların yöneldiği tek kudrettir. Allah'ın Kur'an-ı Kerim ayetlerinde geçen tek kelimelik isim ve sıfatları ve bu isimlerin geçtiği örnek ayetler şu şekilde sıralanabilir:

Allah: Varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere lâayık bulunan, yaratan, yapıp eden, ezelî, ebedî olan, eşsiz ortaksız kudret.²²⁴

Afûv: Affeden, hataları ve günahları bağışlayan.²²⁵

Ahad: Zatında, varlığında tek olan.²²⁶

Âhir: Sonu olmayan.²²⁷

A'lâ: En yüce.²²⁸

Âlim: Tüm bilgilerin kaynağı olan, her şeyi gereğince bilen.²²⁹

Alî: Yüceliğin ve hükümranlığın kaynağı ve sahibi. Ulu.²³⁰

Azîm: Yüceliğin kaynağı ve sahibi, çok yüce.²³¹

Azîz: Kudret ve onurun kaynağı ve sahibi. Yücelikte eşsiz, çok güçlü, çok onurlu olan.²³²

var eden, biçim veren O'dur. En güzel isimler (Esmâ'ül-Hüsna) O'nundur. Göklerde ve yerde ne varsa O'nu yüceltir. O, kudret ve onurun kaynağı, her yaptığında mutlaka bir hikmet bulunandır. **Haşr Suresi 24**

²²⁴ Allah, kendisinden başka ilah olmayan, mutlak diri, hayatın ve varlığın kaynağı ve dayanağıdır. **Âli İmran Suresi 2**

²²⁵ Bir iyiliği, açığa vurur veya onu gizlerseniz yahut bir kötülüğü affederseniz (bilin ki) Allah da affedicidir (Afûv), güçlüdür. **Nisa Suresi 149**

²²⁶ De ki: O Allah, birdir (Ahad). **İhlas Suresi 1**

²²⁷ Âhir'dir O, sonu yoktur. **Hadid Suresi 3**

²²⁸ Yücelikte eşsiz olan Rabbinin adını tesbih et (O'nun adına hareket et).

A'lâ Suresi 1

²²⁹ Şüphesiz Allah (her şeyi gereğince) bilendir. **İnsan Suresi 30**

²³⁰ Şüphesiz Allah, yücedir. **Lokman Suresi 30**

²³¹ O, yüceliğin kaynağı ve sahibidir. **Bakara Suresi 255**

²³² O (zalimler) başka bir sebeple değil, sadece yücelikte eşsiz (Aziz) ve övgülerin tümüne layık olan Allah'a imanda ısrar ettikleri için onlardan intikam almışlardır.

Burûc Suresi 8

Bâri: Var eden, bir model olmaksızın canlıları var eden.²³³

Basîr: Görme gücünün kaynağı, en iyi şekilde gören. Her şeyi gören.²³⁴

Bâtın: Gözle görülemeyen, her şeyde kendinden bir güç bulunan.²³⁵

Bedî: Bir örneğe dayanmaksızın yoktan var eden. Yarattıklarını ahenk ve güzelliklerle donatan.²³⁶

Berr: İyilik ve lütfu sonsuz olan. Eşsiz iyi. Sonsuz iyilik sahibi.²³⁷

Câmi: Toplayıp düzenleyen, kıyamet günü hesaba çekmek için mahlûkatı toplayan.²³⁸

Cebbâr: İradesini her durumda yürüten, yaratılmışların halini iyileştiren.²³⁹

Ekrem: Cömertlerin cömerdi. Cömertliği sonsuz olan.²⁴⁰

Evvel: İlk. Başlangıcına zaman belirlemek söz konusu olmayan.²⁴¹

Fâlık: Yarıp parçalayarak ortaya yeni bir şey çıkaran, tohum ve danelerin içinden yeni ürün çıkaran.²⁴²

Fâtır: Yaratıcı. Birtakım varlıkları yarıp parçalayarak yeni varlıklara ve yeni oluşlara vücut veren.²⁴³

Fettâh: Benzersiz şekilde açan. Kolaylık sağlayan. Gerçeği apaçık ortaya koyan.²⁴⁴

²³³ O Allah, yaratan, yoktan var edendir (Bâri). **Haşr Suresi 24**

²³⁴ Allah tüm yapıp ettiklerini en iyi şekilde görmektedir. **Bakara Suresi 96**

²³⁵ Bâtındır O, gözlerden gizlenmiştir. **Hadid Suresi 3**

²³⁶ Gökleri ve yeri bir örnek edinmeksizin yaratandır. **En'am Suresi 101**

²³⁷ Şüphesiz O, sonsuz iyilik sahibidir. **Tur Suresi 28**

²³⁸ Rabbimiz! Geleceğinden kuşku duyulmayan o günde hiç şüphesiz sen insanları bir araya toplayacaksın! **Âli İmran Suresi 9**

²³⁹ O Allah ki iradesini her durumda yürütendir (Cebbâr). **Haşr Suresi 23**

²⁴⁰ Oku, çünkü Rabbin cömertliği sonsuz olandır. **Alak Suresi 3**

²⁴¹ Evvel'dir O, başlangıcı yoktur. **Hadid Suresi 3**

²⁴² Şüphesiz Allah'tır tohumu ve çekirdeği yaran. **En'am Suresi 95**

²⁴³ Her türlü övgü, göklerin ve yerin yaratıcısı olan (Allah'a mahsustur). **Fâtır Suresi 1**

²⁴⁴ O, gerçeği apaçık ortaya koyan (Fettâh), her şeyi hakkıyla bilendir. **Sebe Suresi 26**

Gaffâr: Bağışlamaktan bıkmayan. Sınırsız şekilde bağışlayıcı olan. Gerçek bağışlayıcı.²⁴⁵

Gafûr: Sürekli bir biçimde günahları affeden.²⁴⁶

Gâlib: Her hal ve şartta galip gelen. Yenilmez olan.²⁴⁷

Ganî: Mutlak zengin. Zenginliği sınırsız olan. Başkasına muhtaç olmayan. Yanında herkesin yoksul kaldığı kudret.²⁴⁸

Hâlık: Yaratın, var eden. Yaratmanın eşsiz benzersiz öznesi.²⁴⁹

Habîr: Her şeyden en iyi şekilde haberdar olan.²⁵⁰

Hâdî: Hidayet veren. Doğruya, iyiye ve güzele kılavuzlamada en yüce kudret.²⁵¹

Hafî: Lütufkâr. Mükemmel şekilde ilgilenen.²⁵²

Hafîz: Koruyan. Her şeyi koruyup gözetin. Korumada eşsiz benzersiz olan.²⁵³

Hakîm: Tüm hikmetlerin kaynağı olan. Daima hikmet ile hükmeden. Her yaptığında mutlaka bir hikmet bulunan.²⁵⁴

Hak: Gerçeğin kaynağı ve belirleyicisi. Her yaptığı ve emri gerçeğe en uygun olan. Hakkın ve hukukun kaynağı ve belirleyicisi.²⁵⁵

²⁴⁵ Şüphesiz ki Ben, (Hakk'a) yönelen, inanıp iyi davranışlarda bulunan, sonra da doğru yolda giden kimseyi çok bağışlayıcıyım. **Taha Suresi 82**

²⁴⁶ (Daima) Allah'ın bağışlayıcılığını arayın. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır. **Müzzemmil Suresi 20**

²⁴⁷ Şüphesiz Allah edip eylediği işlerde böyle galiptir; ne var ki, insanların çoğu bunu bilmez. **Yusuf Suresi 21**

²⁴⁸ Ey İnsanlar! Allah'a muhtaç olan sizsiniz, ama O, hiçbir şeye muhtaç olmayan sonsuz zenginlik sahibidir. **Fatır Suresi 15**

²⁴⁹ Ey insanlar! Allah'ın size bağışladığı nimetleri hatırlayın! Size göklerden ve yerden azık sağlayan Allah'tan başka bir yaratıcı mı var? **Fatır Suresi 3**

²⁵⁰ Allah yaptığınız her şeyden en iyi şekilde haberdardır. **Bakara Suresi 234**

²⁵¹ Yol gösterici (Hâdî) ve yardımcı olarak Rabbin yeter. **Furkan Suresi 31**

²⁵² (İbrahim) 'Sana selam olsun!' diye cevap verdi. Rabbinden seni bağışlamasını isteyeceğim. Çünkü O bana karşı hep lütufkâr olmuştur. **Meryem Suresi 47**

²⁵³ Senin Rabbin, her şeyin üzerinde gözetici, koruyucudur. **Sebe Suresi 21**

²⁵⁴ Şüphesiz Allah (her şeyi gereğince) bilendir. Hüküm ve hikmet kaynağı (Hakîm) olandır. **İnsan Suresi 30**

²⁵⁵ Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana onun vahyi tamamlanmadan önce Kur'an'la ilgili acele etme ve "Rabbim! İlmimi arttır!" de. **Taha Suresi 114**

Halîm: Davranışlarında yumuşak ve şefkatli. Sertlik ve katılıktan uzak olan. Eşsiz hoşgörü sahibi. Cezalandırmada acele etmeyen.²⁵⁶

Hallâk: Yaratışı sürekli olan.²⁵⁷

Hamîd: Her türlü övgünün sahibi ve muhatabı olan.²⁵⁸

Hasîb: En iyi ve en hassas biçimde hesap soran.²⁵⁹

Hayy: Sürekli diri. Hayatın kaynağı. Kendisi için ölüm söz konusu edilemeyen. Ebedi hayat sahibi.²⁶⁰

Îlâh: Tapılmaya layık tek kudret. Yüce, eşsiz.²⁶¹

Kâdir: Kudretin kaynağı ve sahibi. Sonsuz gücünü iradesi ile kullanan.²⁶²

Kâhir: Yarattıkları üzerinde hüküm ve egemenlik kuran.²⁶³

Kadîr: Gücü her şeye ulaşan, her şeyde hissedilen. Her şeyde gücü yeten.²⁶⁴

Kâfi: Hem kendisine hem de yarattıklarına yeten. Kullarının her türlü istek ve ihtiyaçlarına cevap veren.²⁶⁵

²⁵⁶ Allah halîmdir (eşsiz hoş görü sahibi, sertlik ve katılıktan uzak olandır). **Fâtır Suresi 41**

²⁵⁷ Sürekli yaratan Hallâk O'dur. **Yasin Suresi 81**

²⁵⁸ O (zalimler) başka bir sebeple değil, sadece yücelikte eşsiz (Azîz) ve övgülerin tümüne layık olan (Hamîd) Allah'a imanda ısrar ettikleri için onlardan intikam almışlardır. **Burûc Suresi 8**

²⁵⁹ Hesap sorucu olarak Allah yeter. **Nisa Suresi 6**

²⁶⁰ Öyleyse, ebediyen ölmeyecek olan o mutlak diri (Hayy) varlığa güven ve O'nun sınırsız kudret ve yüceliğini övgülerle an ki kimse kullarının günahlarından O'nun kadar haberdar değildir. **Furkan Suresi 58**

²⁶¹ (Allah) Doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka ilah yoktur. **Müzzemmil Suresi 9**

²⁶² (Öyleyse Allah) Ölülerini diriltmeye güç yetiren değil midir? **Kıyamet Suresi 40**

²⁶³ Zira yalnız O, yarattıkları üzerinde hüküm ve egemenlik sahibidir ve yalnız O'dur gerçekten hikmet sahibi, her şeyden haberdar olan. **En'âm Suresi 18**

²⁶⁴ Ve insanı (işte bu) sudan yaratan ve onu soy sop ve evlilik yoluyla kazanılan yakınlık, bağlılık (duygusuyla) donatan O'dur; (evet,) çünkü Rabbin sınırsız kudret sahibidir. **Furkan Suresi 54**

²⁶⁵ Allah kuluna yetmez mi ki (kâfi değil mi ki) seni, O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar? Allah kimi yoldan saptırırsa, artık onu doğru yola getiren olmaz. **Zümer Suresi 36**

Kahhâr: Kendisine diklenenleri ezen. Hep boyun eğdiren. Gerçeği örtüp buyruklarına karşı çıkanları kahrı altında ezen.²⁶⁶

Karîb: Çok yakında olan. Kullarına şah damarlarından daha yakın olan. Yakınlıkta eşsiz benzersiz olan.²⁶⁷

Kavî: Gücü bizzat kendinden olan. Çok kuvvetli. Sınırsız kuvvet ve kudret sahibi.²⁶⁸

Kayyûm: Varlığı sevk ve idare eden. Kudretin kaynağı. Eşsiz yönetici.²⁶⁹

Kebîr: Hiçbir büyüklük ölçüsünün kavrayamayacağı şekilde büyük olan. Sonsuz, eşsiz benzersiz büyük.²⁷⁰

Kerîm: Lütüf hep işleyen, cömert. İkramında sınır tanımayan.²⁷¹

Kuddûs: Her türlü kusurdan, eksikten, yanlıştan ve kirden uzak; tüm varlığın yücelttiği. Kutsallığın eşsiz benzersiz kaynağı. Zatı kutsal olan tek varlık.²⁷²

Latîf: Nezaketle lütfeden. Lütfunu zarafetle yapan. Eşsiz ve benzersiz lütuf sahibi.²⁷³

Mâlik: Sahip olan. Varlığın mutlak sahibi.²⁷⁴

²⁶⁶ (Ey peygamber!) De ki: Ben sadece bir uyarıcıyım! Tek ve mutlak otorite olan Allah'tan başka ilah yoktur. **Sad Suresi 65**

²⁶⁷ Bunun içindir ki, artık günahlarınızdan ötürü O'ndan bağışlanma dileyin ve sonra da tövbe ve pişmanlık içinde O'na yönelin, çünkü benim Rabbim, (Kendisine yönelen herkese) her zaman yakınlık gösterir, (dualara) cevap verir! **Hud Suresi 61**

²⁶⁸ Doğrusu, senin Rabbin, gerçekten sınırsız kuvvet ve kudret sahibi O yüceler yücesidir. **Hud Suresi 66**

²⁶⁹ Ve var olan her şeyin kaynağı, dayanağı olan O kendine yeterli ebedi, diri varlık önünde (o Gün) yüzler saygı ve hicapla eğilir ve zulmün yüküyle yüklü olanın soluğu kesilir, gücü tükenir. **Taha Suresi 111**

²⁷⁰ O, bilinmeyen ve bilinebilen her şeyi, eşsiz benzersiz büyük ve mutlak aşkın olarak bilendir. **Rad Suresi 9**

²⁷¹ Ey insan, bu kadar yüce ve cömert olan Rabbine karşı seni aldatıp yanıltan nedir? **İnfitar Suresi 6**

²⁷² Göklerde ve yerde olan her şey, mülkün sahibi, mukaddes (Kuddûs), kudret ve hikmet sahibi Allah'ın sınırsız şanını yüceltmektedir. **Cuma Suresi 1**

²⁷³ Görmüyor musun, gökten su indiren Allah'tır ki onunla (o suyla) yeryüzü yeşeriyor? Çünkü Allah dilediği şeyi cömertçe lütfeder, (nankörün nankörlüğünden) haberdar olur. **Hac Suresi 63**

²⁷⁴ Şöyle yakar: Ey mülkün Mâlik'i, sahibi olan Allah'ım! Sen mülk ve saltanatı dilediğine verir, mülk ve saltanatı dilediğinden çekip alırsın. Dilediğini yüceltirsın, dilediğini alçaltırsın. Bütün iyilikler Senin elindedir. Doğrusu, Sen istediğini yapmaya kadirsin. **Âli İmran Suresi 26**

Mecîd: Cömertlik ve ululuğun kaynağı. Çok şanlı. Şan şeref sahibi. Şanı pek yüce olan.²⁷⁵

Melik: Güç, saltanat ve yönetimin en yüce sahibi. Eşsiz yönetici. Mutlak otorite sahibi olan.²⁷⁶

Metîn: Her hal ve tavır karşısında sebat ve dayanıklılığını koruyan. Güçlü, zorlu. Dayanma gücü sınırsız olan.²⁷⁷

Mevlâ: Koruyup gözeten, destek veren. Sevdiklerinin her hal ve şartta yanında bulunan. Kendisine dayanılan gerçek dost.²⁷⁸

Mucîb: En iyi şekilde, en kısa zamanda cevap veren. Duaları dikkate alan en güzel şekilde karşılık veren.²⁷⁹

Muhît: Her şeyi çepeçevre kuşatan. İlim ve kudreti ile varlığı kuşatan.²⁸⁰

Muhyî: Yaratan, hayat veren. Ölülerini diriltten.²⁸¹

Mukît: Yarattıklarının gıda sistemlerini, beslenme tarzlarını belirleyen ve her birinin gıda edinmesini sağlayan. Eşsiz besleyici.²⁸²

²⁷⁵ Dediler ki: Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir, ey ev halkı şüphesiz O, övülmeye layık olandır, şanı pek yüce olandır. **Hud Suresi 73**

²⁷⁶ Öyleyse, artık (bilin ki) Allah yüceler yücesidir; mutlak hüküm ve egemenlik sahibidir; nihai gerçektir; O'ndan başka tanrı yoktur; çok yüce, çok cömert hükümlerlik makamının sahibi O'dur! **Müminun Suresi 116**

²⁷⁷ Şüphesiz Allah, bütün rızıkları veren mutlak ve sınırsız güç ve kudret sahibi olandır. **Zariyat Suresi 58**

²⁷⁸ Allah'a sınırsız sarılın! O, sizin mevlanızdır (koruyup gözetken, destek veren efendinizdir). O ne güzel mevladır ve O ne güzel yardımcıdır! **Hac Suresi 78**

²⁷⁹ Bunun içindir ki, artık günahlarınızdan ötürü O'ndan bağışlanma dileyin ve sonra da tövbe ve pişmanlık içinde O'na yönelin, çünkü benim Rabbim, (Kendisine yönelen herkese) her zaman yakınlık gösterir, (dualara) cevap verir! **Hud Suresi 61**

²⁸⁰ Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir ve Allah, her şeyi çepeçevre kuşatandır. **Nisa Suresi 126**

²⁸¹ O'nun işaretlerinden biri de şudur: Sen toprağı çorak görürsün ama üzerine yağmur yağdırdığımızda hemen harekete geçer ve (hayata) uyanıverir! Ona hayat veren, şüphesiz, ölü (kalbe de) hayat verir, çünkü O, her şeye kadirdir. **Fussilet Suresi 39**

²⁸² Kim haklı bir davaya katkıda bulursa, onun tüm getirisinden bir pay alacaktır; kim de haksız bir davaya katkıda bulursa, onun tüm vebalinden bir pay alacaktır: Zira Allah her şeye bir ölçü koyan, koyduğu ölçüye sahip çıkandır. **Nisa Suresi 85**

Muktedir: Her şeye gücü yeten, kudretli. Mutlak iktidar sahibi. Her iktidara baş eğdiren.²⁸³

Musavvir: Şekil, renk, desen ve özellik veren. Görünüş kazandıran, görünüşü ahenkli kılan. Eşsiz tasarımcı.²⁸⁴

Muheymin: Hüküm altında tutan. Koruyucu otorite. Kâinatın bütün işlerini gözetip yöneten.²⁸⁵

Mü'min: Güven veren, vaadine güvenilen. Zatına sonsuz güven duyulan. İmanın kaynağı olan.²⁸⁶

Müsteân: Darda ve zorda kalanın başvurduğu, yardım dilediği kudret. Kendisinden yardım ve destek istenen. Eşsiz benzersiz yardım kaynağı.²⁸⁷

Müteâl: Aşkın, yüce. İzzet, şeref ve hükümdarlık bakımından en yüce olan.²⁸⁸

Mütekebbir: Ululuk ve yüceliğin kaynağı olan. Kibre ve böbürlenmeye sapanları hizaya getiren. Büyüklük gösteren.²⁸⁹

Nasîr: Yardım eden. Destekleyen. Eşsiz ve benzersiz yardım ve desteğin sahibi.²⁹⁰

Nûr: Işık. Işığın, aydınlığın, yol gösterişin, erdiliğin kaynağı ve yöneticisi olan. Eşsiz benzersiz aydınlatan.²⁹¹

Rab: Besleyip, terbiye edip eğiten. Terbiyesinde eşsiz ve benzersiz olan.²⁹²

²⁸³ Onlar Bizim bütün mesajlarımızı yalanlamışlardı. Bunun üzerine, yalnızca, her şeyin belirleyicisi olan kudret sahibinin hesap soracağı şekilde onlara hesap sor-duk. **Kamer Suresi 42**

²⁸⁴ O Allah, yaratan, yoktan var eden ve yarattıklarına şekil verendir. **Haşr Suresi 24**

²⁸⁵ O Allah ki koruyup gözetendir (Muheymin). **Haşr Suresi 23**

²⁸⁶ O Allah ki güven ve iman verendir (Mü'min). **Haşr Suresi 23**

²⁸⁷ Rabbim, hak ile hükmet! Bizim Rabbimiz Rahman'dır. Sizin nitelendirmeleri-nize karşı yardımına başvurulandır. **Enbiya Suresi 112**

²⁸⁸ O, bilinmeyen ve bilinebilen her şeyi, eşsiz benzersiz büyük ve mutlak aşkın olarak bilendir. **Rad Suresi 9**

²⁸⁹ O Allah ki büyüklüğünde sınırsız olandır (Mütekebbir). **Haşr Suresi 23**

²⁹⁰ Yol gösterici (Hâdi) ve yardımcı (Nasîr) olarak Rabbin yeter. **Furkan Suresi 31**

²⁹¹ Allah göklerin ve yerin nûrudur. **Nur Suresi 35**

²⁹² Oku (çağır, davet et) yaratan Rabbin adına! **Alak Suresi 1**

Rahîm: Rahmet ve merhameti sınırsız olan. Bağışlayan, esirgeyen. Daima merhamet eden. Merhametinde eşsiz benzersiz olan.²⁹³

Rahmân: Rahmetin sonsuz kaynağı. Rahmeti sonsuz olan. Bağışlayan, esirgeyen.²⁹⁴

Rakîb: Kontrol eden, korumak için gözleyip gözetleyen. Yaratıklarından bir an bile habersiz olmayan.²⁹⁵

Raûf: Acıma, şefkat ve esirgemesi sınırsız olan. Şefkati eşsiz ve benzersiz olan.²⁹⁶

Refî: Mertebesi çok üstün olan. Yücelten, izzet ve şeref veren. Sonsuz yüksek olan.²⁹⁷

Rezzâk: Yarattığı tüm varlıkların rızıklarını fazlasıyla veren.²⁹⁸

Samed: Tüm ihtiyaçların, niyetlerin, övgülerin, yakarışların yöneldiği eşsiz kudret. Tüm ihtiyaçları gideren, hiçbir şeye ihtiyaç duymayan.²⁹⁹

Selâm: Esenlik, barış, kurtuluş ve mutluluğun eşsiz benzersiz kaynağı.³⁰⁰

Semî: En iyi şekilde işiten, duyan. Her şeyi işitip duyan.³⁰¹

Şâkir: Şükredenleri duyup ödüllendiren. Şükre karşılık veren.³⁰²

²⁹³ Haber ver kullarıma! Ben, evet Ben tarifsiz bir bağışlayıcı, eşsiz bir merhamet kaynağıyım! **Hicr Suresi 49**

²⁹⁴ De ki: İster Allah diye yalvarıp yakarın, ister Rahman diye. O'na hangi biriyle yalvarırsanız yalvarın, bütün güzel ve üstün nitelikler O'nundur. **İsra Suresi 110**

²⁹⁵ Şüphesiz Allah, üzerinizde daimi bir gözetleyicidir. **Nisa Suresi 1**

²⁹⁶ Şüphesiz ki Rabbiniz çok şefkatlidir; çok merhametlidir. **Nahl Suresi 7**

²⁹⁷ O, dereceleri yüksek olan/yükselten (Refî), mutlak otorite sahibidir. **Mü'min Suresi 15**

²⁹⁸ Şüphesiz Allah, bütün rızıkları veren mutlak ve sınırsız güç ve kudret sahibi olanıdır. **Zariyat Suresi 58**

²⁹⁹ De ki: O Allah'tır; bir tek, eşsiz-benzersizdir. Allah Samed'dir. O doğurmamıştır ve doğurulmamıştır. Ve hiçbir şey asla O'na denk ve benzer olmamıştır. **İhlas Suresi 1-4**

³⁰⁰ O Allah ki kurtuluş ve mutluluğun eşsiz kaynağıdır (Selâm). **Haşr Suresi 23**

³⁰¹ Şüphesiz O, işitendir, bilendir. **Şuara Suresi 220**

³⁰² Zira eğer kişi, yapılması gerekenden daha çok iyilik yaparsa bilsin ki Allah, şükre bol karşılık verendir, her şeyi bilendir. **Bakara Suresi 158**

Şehîd: Her şeye şahit olan. Eşsiz benzersiz tanık. Her şeyi görüp gözetleyen.³⁰³

Şekûr: Bütün şükürlerin yöneldiği kudret. Az iyiliğe çok mükâfat veren. Şükre sınırsız karşılık veren.³⁰⁴

Tevvâb: Tövbeleri çok kabul eden. Tövbe nasip eden. Kendisine yönelenlerin bu yönelişlerini karşılıksız bırakmayan.³⁰⁵

Vehhâb: Bağışı sınırsız olan. Sürekli ve sınırsız bir biçimde bağışta bulunan. Karşılıksız veren.³⁰⁶

Vâhid: Sıfatlarında, özelliklerinde tek ve biricik olan. Ortağı olmayan, eşsiz benzersiz tek.³⁰⁷

Vâris: Bütün mülk ve saltanatların sonunda kendine teslim edildiği kudret. Dilediğini dilediğine mirasçı kılan.³⁰⁸

Vâsi: Varlığı sürekli genişleten. Yaratışı ve yarattıklarını dilediği şekilde artırıp genişleten. Her şeyi kuşatan. Asla kuşatılamayan.³⁰⁹

Vedûd: Sevginin kaynağı olan. Seven. Sevdiren. Tüm sevgilerin en son ve en yüce gayesi olan. Eşsiz ve benzersiz sevgi kaynağı.³¹⁰

Vekîl: Gücü ve yönetimi kullanan. Güvenilip dayanılan. Sonsuz güven veren.³¹¹

³⁰³ O Allah ki göklerin ve yerin hükümrânlığına sahiptir. Allah ki her şeye tanıktır! **Burûc Suresi 9**

³⁰⁴ Allah, şüphesiz çok bağışlayıcıdır ve şükürün karşılığını hesapsızca verendir.

Fâtır Suresi 30

³⁰⁵ Yalnız O'dur tövbeleri kabul eden, rahmet dağıtan. **Bakara Suresi 37**

³⁰⁶ Yoksa daima üstün olan, çok lütufta bulunan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mı? **Sad Suresi 9**

³⁰⁷ De ki: Ben sadece bir uyarıcıyım! Mutlak otorite olan tek Allah'tan başka ilah yoktur. **Sad Suresi 65**

³⁰⁸ Zekeriya Rabbine çağrıda bulunmuştu: Rabbim, beni yalnız başıma bırakma, sen mirasçıların en hayırlısı. **Enbiya Suresi 89**

³⁰⁹ Şüphesiz ki Allah, kuşatandır, bilendir. **Bakara Suresi 115**

³¹⁰ Ve yalnız O'dur gerçek bağışlayıcı, daima seven ve sınırsızca sevmeye layık olan. **Burûc Suresi 14**

³¹¹ Doğunun ve batının Rabbidir O. Tanrı yoktur O'ndan başka. Yalnız O'na güvenip dayan. **Müzzemmil Suresi 9**

Velî: Eşsiz benzersiz dost, yardımcı. Destek veren. Dost olan ve dost olunan.³¹²

Zâhir: Varlığı apaçık olan. Tüm yarattıklarında, kendisinden görülebilir izler, işaretler bulunan.³¹³

13

KUR'AN'A GÖRE ALLAH'A TANRI DENİLEBİLİR Mİ?

Halk arasında oldukça yaygın olan ve her nedense çoğu kişinin itiraz ettiği bir kullanımdır, Tanrı ifadesi. Oysa çoğu kişinin farkında olmadığı bir gerçek vardır. Bizzat Kur'an'ın kendisi Allah için Tanrı yani İlah ifadesini kullanmaktadır. Tanrı kelimesi Türkçe bir kelimedir ve Arapçadaki karşılığı ilah kelimesidir.

Örneğin biz 'La İlahe İllallah' yani 'Allah'tan başka ilah yoktur!' mealindeki ifadeyi kullandığımızda öncelikle tüm ilahlık iddialarını reddeder sonra da ancak tek ilahın Allah olduğunu ifade ederiz. Yine, "Sizin ilahınız tek bir ilahdır; O'ndan başka ilah yoktur..."³¹⁴ ya da "Allah, tek ilahdır..."³¹⁵ "Başka hiçbir ilah yoktur, tek bir İlah'tan başka..."³¹⁶ "Allah, kendisinden başka ilah olmayan, mutlak diri, hayatın ve varlığın kaynağı ve dayanağıdır"³¹⁷ mealindeki ayetlerde geçen ilah kelimesini Türkçe olarak söylediğimizde "Sizin tanrınız tek bir Tanrı'dır; O'ndan başka tanrı yoktur...", "Allah tek Tanrı'dır...", "Başka hiçbir tanrı yoktur, tek bir Tanrı'dan başka...", "Allah, kendisinden başka tanrı olmayan, mutlak diri, hayatın ve varlığın kaynağı ve dayanağıdır" şeklinde meal edilecek

³¹² Bizim velimiz/yakınımız sensin: öyleyse bağışla, bize acı, çünkü bağışlayanların en hayırlısı sensin! **A'raf Suresi 155**

³¹³ Zâhir'dir O, varlığı apaçık olandır. **Hadid Suresi 3**

³¹⁴ Bakara Suresi 163

³¹⁵ Nisa Suresi 171

³¹⁶ Maide Suresi 73

³¹⁷ Âli İmran Suresi 2

olduğunu görmek mümkündür. Dolayısıyla Allah için İlah yani Tanrı ifadesi bizzat Kur'an'da kullanılmakta ve Allah'tan başka ilahlık yakıştırılan sahte ilahlar reddedilmektedir.

14

KUR'AN'A GÖRE ŞİRK NEDİR? MÜŞRİK KİMDİR?

Şirk, sözlük anlamı itibariyle ortak olmak, ortaklık kurmak ve ortak koşmak gibi anlamlara gelmektedir.³¹⁸ Kur'an ayetlerinde şirk, büyük bir zulüm olarak ifade edilmekte³¹⁹ ve aynı zamanda Allah'ın affetmeyeceği tek günah olarak tanımlanmaktadır. Çünkü Allah'a ortak koşmak, büyük bir günaha ve derin bir sapıklığa düşmek ve Allah'a açıkça iftira etmektir.³²⁰ Allah'a ortak koşan, bu büyük günaha ve zulme bulaşan ve bu yolla Allah'a açıkça iftira eden kişiye müşrik denilir.

Kur'an'ın ve Hz. Âdem'den beri gelmiş olan tüm nebi ve resullerin beraberlerinde getirmiş oldukları ilahi mesajın en önemli ve öncelikli vurgusu tevhid inancıdır.³²¹ Yani Allah'ın bir

³¹⁸ Bu konuda detaylı ve nitelikli çalışmalar için bakınız: Bayraktar Bayraklı, **İnsanlığın Vebası Şirk**, Düşün Yayıncılık 2015 ; Abdülaziz Bayındır, **Kur'an Işığında Aracılık ve Şirk**, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2015 ; Namık Kemal Okumuş, **Bütün Yönleriyle Şirk**, Araştırma Yayınları 2015.

³¹⁹ Vaktiyle Lokman oğluna öğüt vererek: "Ey yavrucuğum! Allah'a şirk koşma, kuşkusuz şirk koşmak çok büyük bir zulümdür." demişti. **Lokman Suresi 13**

³²⁰ Allah, kendisine ortak koşanları asla affetmez. Bunun dışında uygun gördüğünü bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa, büyük bir günahla iftirada bulunmuş olur. **Nisa Suresi 48** ; Allah, kendisine ortak koşanları bağışlamaz. Bunun dışında, didediğini bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa, derin bir sapıklıkla sapmış olur. **Nisa Suresi 116**

³²¹ De ki: "Ey insanlar! Benim (tebliğ ettiğim) dinimden şüphedeyseniz, (iyi bilin ki) ben Allah'ın peşi sıra tapmakta olduklarınıza tapmam; ancak sizi öldürecek olan Allah'a kulluk ederim. Bana müminlerden olmam ve 'hanif (Allah'ı birleyen) olarak yüzünü dine çevir, sakın müşriklerden olma!' diye emredildi." Allah'ın peşi sıra sana yarar da zarar da veremeyecek şeylere yalvarma! Bunu yaparsan, o takdirde şüphesiz ki zalimlerden olursun. **Yunus Suresi 104-106** ; (Kitap ehli olanlar:) "Yahudi veya Hristiyan olun ki doğru yolu bulasınız." demişlerdi. De ki: "Hayır! (Biz), hanif (Allah'ı birleyen) olarak İbrahim'in milletine (dinine) uyarız). O, müşriklerden değildir." **Bakara Suresi 135** ; İbrahim ne Yahudi ne de Hristi-

ve tek oluşu, eşinin ve benzerinin bulunmayışıdır. Dolayısıyla şirk, ilahi mesajların en öncelikli vurgusu olan tevhidin tam anlamıyla zıttıdır.³²²

Allah’a ortak koşmak, Allah’ı gerektiği gibi takdir edememektir. Çünkü Allah, insanların ortak koştukları şeylerden uzak ve yücedir.³²³ Allah’a ortak koşmak, yalnız Allah’a ait olan ve başka hiçbir şeye yakıştırılamayacak olan özelliklerin başkalarına paylaştırılması demektir.³²⁴

Allah’a ortak koşmak, bir anlamda Allah’ı yeterli görmemek ya da yalnız Allah ile yetinememek demektir.³²⁵ Oysa Kur’an ayetleri açık bir biçimde Allah’ın kullarına yeterli olduğunu ve ilah olarak yalnızca Allah’ın tanınması gerektiğini ifade etmektedir.³²⁶

Allah’a ortak koşanlar, Allah’ın göklerin ve yerin yaratıcısı olduğunu kabul etmekte ancak Allah’ın yanında başka varlıklara

yandı; fakat o, hanîf (Allah’ı birleyen) bir Müslümandı ve müşriklerden değildi. İnsanların İbrahim’e en yakın olanı, ona uyanlar, şu peygamber (Muhammed) ve (ona) iman edenlerdir. Allah, müminlerin dostudur. **Âli İmran Suresi 67-68** ; Sen hanîf (Allah’ı birleyen) olarak yüzünü dine yani Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata çevir! Allah’ın yaratışında değişme yoktur. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler. **Rum Suresi 30**

³²² De ki: O Allah’tır. Eşsiz/benzersiz bir tektir. Allah Samed’dır (Tüm ihtiyaçların, niyetlerin, övgülerin, yakarışların yöneldiği eşsiz kudret. Tüm ihtiyaçları gideren, hiçbir şeye ihtiyaç duymayan). Ne doğurmuştur O, ne doğurulmuştur! Ve hiçbir şey O’na asla denk ve benzer değildir. **İhlas Suresi 1-4**

³²³ Onlar Allah’ı gerektiği şekilde takdir edemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O’nun tasarrufundadır. Gökler O’nun kudret eliyle dürlmüş olacaktır. Allah, onların ortak koşmalarından uzak ve yücedir. **Zümer Suresi 67**

³²⁴ Hiçbir şey yaratamayan, aksine kendisi de yaratılmış olan şeyleri mi ortak koşuyorlar? Oysa onlar, ne onlara yardım edebilirler ne de kendilerine yardım edebilirler. **A’raf Suresi 191-192**

³²⁵ Onlar, Allah’ın yanı sıra bir de kendilerine, ne bir zarar ne bir yarar sağlama-yan şeylere kulluk ediyorlar ve “Bunlar, Allah’ın katında bizim şefaatçilerimizdir.” diyorlar. De ki: “Allah’a, göklerde ve yerde kendisinin bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?” Allah, onların ortak koştuklarından uzak ve yücedir. **Yunus Suresi 18**

³²⁶ Allah, kuluna yeterli değil mi? Onlar seni O’ndan başkası ile korkutmaya çalışıyorlar. Allah, kimi sapkınlıkta bırakırsa, onu doğruya iletecek yoktur. **Zümer Suresi 36** ; Bir kısım insanlar, inananlara “Düşmanlarınız olan insanlar, size karşı (saldırmak için) toplandılar; aman onlardan korkun/sakının!” dediklerinde, bu (durum) onların (inananların) imanlarını artırmış ve “Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir (güven kaynağıdır)!” demişlerdi. **Âli İmran Suresi 173**

da ilahlık yakıştırmaktadırlar. Oysa Kur'an ayetleri açık bir biçimde Allah'ın yanında edinilen ilahların Allah'tan gelecek sıkıntıyı da rahmeti de geri çeviremeyeceklerine, hiçbir şeye güç yetiremeyeceklerine dikkat çekmekte; Allah'ın yeterli olduğunu ve sığınıp güvenmek isteyenlerin de yalnızca Allah'a sığınıp güvenmelerini söylemektedir.³²⁷ Ayetler, kendisine ortak koşmaksızın Allah'ın hanîfleri (Allah'ı birleyenler) olunmasını, putlardan ve yalandan kaçınılmasını söyler. Allah'a ortak koşan biri, gökten düşüp parçalanmış ve kendisini kuş kapmış veya rüzgârın uzak bir yere sürüklediği biri gibidir.³²⁸

Kur'an'ın belki de en çok tekrarlanan suresi olan Fatiha Suresi'nin "Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım isteriz."³²⁹ ayeti açık bir biçimde kulluğun yalnızca Allah'a yapılacağını ve yalnızca Allah'tan yardım dileneceğini ifade etmektedir. Oysa Allah'a ortak koşmak, Allah'tan başka varlıklara da kulluk etmek ve onlardan da yardım dilemek demektir. Kur'an'ın muhteşem ayetleri bu konuda da büyük bir ustalıklı taşı yerine oturtmakta ve Allah'tan başka yakarılan varlıkların, yakaranları duymaktan ve onların ihtiyaçlarını görmekten aciz olduklarına vurgu yapmaktadır.³³⁰ Çünkü Allah'tan başkasından isteyen de kendisinden istenilen de Allah karşısında aciz ve çaresiz kalmaktadır.³³¹

³²⁷ Onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, "Elbette Allah." Diyecekler. De ki: "O halde Allah'ın yanı sıra yöneldiğiniz ilahlar, eğer Allah bana bir sıkıntı vermek istese, o sıkıntıya engel olabilirler mi? Veya Allah bana bir rahmet dilese, buna engel olabilirler mi? De ki: "Allah bana yeter!" De ki: "Sığınıp güvenmek isteyenler, yalnızca O'na sığınıp güvensinler." **Zümer Suresi 38**

³²⁸ Kendisine ortak koşmaksızın Allah'ın hanîfleri (Allah'ı birleyenler) olarak (putlardan ve yalandan kaçının)! Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşüp (parçalanmış) da kendisini kuş kapıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürükliyor gibidir. **Hac Suresi 31**

³²⁹ Fatiha Suresi 5

³³⁰ Gerçek dua ancak O'na yapılandır. Onların, O'ndan başka istekte bulundukları varlıklar, hiçbir şekilde onlara karşılık veremezler. Onlar, elleri suya ulaşmadığı halde, ağızlarına su kendiliğinden gelsin diye iki avucunu açanlar gibidir. Gerçeği yalanlayan nankörlerin duası sapkıncadır. **Rad Suresi 14**

³³¹ Ey insanlar! Verilen örneği dikkatle dinleyin: Allah'tan başka kulluk ettikleriniz bir araya gelseler, kesinlikle bir sineği bile yaratamazlar. Değil yaratmak, sinek onlardan bir şey kapsa, onu bile kurtaramazlar. İsteyen de kendisinden istenen de ne kadar acizdir. **Hac Suresi 73**

Göklerde ve yerde olan her şey de din de yalnız Allah’a aittir. Sorumluluk bilinci içinde hareket edilmesi gereken tek ilah Allah’tır. Nimeti veren de gerçek anlamda koruyup gözeten de yalnız Allah’tır. Üstelik Kur’an’ın da dikkat çektiği gibi Allah’a ortak koşanlar kendilerine bir musibet isabet ettiğinde, Allah’ın yanında ilah edindikleri tüm varlıkları terk ederek yalnız Allah’a kulluğa ve yakarışa yönelirler. Ancak Allah bu zararı giderdiğinde hemen eski hallerine dönerek nankörlük içinde Allah’a ortak koşmaya devam ederler.³³²

İslam, tevhid yani Allah’ın birliği ve tekliği üzerine temellenmiş inanç sistemidir. Her ne sebeple ya da niyetle olursa olsun şirkin olduğu yerde İslam kalmaz. Bazı kişiler sırf kendilerini Allah’a yaklaştıracakları inancından hareketle Allah ile kendi aralarına dostlar ve araçlar edinmek suretiyle farkında olmadan Allah’a ortak koşarlar. Esasen Kur’an ayetleri müşriklerin bir kısmının da benzer bir psikoloji içinde olduklarını haber vermektedir.³³³ Bunun yanında yine ayetlerde daha önce kendilerine kitap verilmiş olan Yahudi ve Hristiyanların da Allah’ı bırakarak din adamlarını rabler edindiklerine dikkat çekilmektedir.³³⁴ Oysa yine ayetlerin açık ifadesiyle din yalnız Allah’a has kılınır ve yalnız Allah’a kulluk edilir.³³⁵ Çünkü

³³² Allah: “İki ilah edinmeyin! O, ancak tek bir ilahdır. O halde, yalnız benden korkun. Göklerde ve yerde ne varsa, yalnız O’nundur. Din de O’nundur. Böylelikle, Allah’tan başkasına karşı mı takvalı oluyorsunuz/sorumluluk duyuyorsunuz? Sahip olduğunuz nimetlerin tamamı, Allah’tandır. Sonra bir sıkıntıya uğradığınızda, yalnız O’na yalvarırsınız. Sonra O, sizden sıkıntıyı giderince, bir kısmınız hemen Rablerine ortak koşmaya başlar. Kendilerine verdiklerimize nankörlük ediyorlar. Şimdilik faydalanın bakalım! Yakında göreceksiniz! **Nahl Suresi 51-55**

³³³ Dikkat edin! Halis (Ari, duru, saf, şirkten ve inkârdan uzak olan) din yalnızca Allah’a aittir. O’ndan başka veliler edinmeyenler: “Onlara, bizi Allah’a daha fazla yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz.” diyorlar. Allah, hakkında tartıştıkları şey için hükmünü verecektir. Allah, yalancı olan ve gerçeği yalanlayan azılı nankörleri doğru yola iletmez. **Zümer Suresi 3**

³³⁴ (Yahudiler) hahamlarını (bilginlerini), (Hristiyanlar) da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih’i (İsa’yı) Allah’ın peşi sıra rabler edinmişlerdi. (Hâlbuki) onlara ancak tek bir ilaha kulluk etmeleri emrolunmuştu. O’ndan başka ilah yoktur. O, onların ortak koştuklarından yücedir. **Tevbe Suresi 31**

³³⁵ Bizim bu kitabı sana gerçek olarak indirdiğimizde şüphe yoktur. O halde sen de dini Allah’a has kılarak O’na kulluk et. **Zümer Suresi 2**

Kur'an'ın da dikkat çektiği gibi Allah'tan başka ilah yoktur. O'nun dışında her şeyin bir başlangıcı ve sonu vardır. O'ndan başka her şey yok olucudur ve sonunda kendisine dönecek olduğumuz tek ilah Allah'tır.³³⁶

KUR'AN'A GÖRE DİNDE BASKI VE ZORLAMA YAPILABİLİR Mİ?

Kur'an ayetlerinde açık bir biçimde dinde baskı ve zorbalık yapmanın hiçbir türlü mümkün olmadığı ifade edilir. Buna rağmen bazı rivayetlerde dinini değiştirenin kanının helal olduğu, öldürülmesi gerektiği iddia edilir.³³⁷ Yine örneğin bir hadis rivayeti: “Resulullah buyurdular ki: Yedi yaşına geldi mi çocuğa namazı emredin, on yaşına geldi mi kılmadığı takdirde dövün.”³³⁸ şeklindedir. Peygamberimiz bu tür söz ve davranışlardan uzaktır. Ayetlerde, dinde aşırıya gidilerek yapılacak hataların ve dini çirkin gösterecek zorlama ve baskı türü davranışların, inkârcıların inkârını daha da artırabileceği düşüncesi ile inananların Allah'tan af dilediklerine ve inkârcılar için fitne yani bir çeşit sınav aracı olmaktan Allah'a sığındıklarına dikkat çekilir.³³⁹ Kur'an ayetleri, dinde zorlama ve çirkin göstermenin hiçbir türüsünün söz konusu olmadığını,³⁴⁰ peygamberimizin de insanlar için bir zorba kılınmadığını açıkça ortaya koymuştur.³⁴¹ Bu türden ayetlerin Müslüman ailede

³³⁶ Allah'ın yanı sıra başka bir ilaha kulluk etme. O'ndan başka ilah yoktur. O'ndan başka her şey yok olucudur. Hüküm O'nundur. Ve O'na döndürüleceksiniz. **Kasas Suresi 88**

³³⁷ Buhari, Diyat 6; Müslim, Kasame 25, (1676); Ebu Davud, Hudud 1, (4352); Tirmizi, Diyat 10, (1402); Nesai, Tahrim 5, (7, 90, 91), Kasame 5, (8, 13).

³³⁸ Ebu Davud, Salat 26, (494); Tirmizi, Salat 299, (407).

³³⁹ Ey Rabbimiz! Bizi, kâfir olanlar için fitne (sınav konusu) kılma! Bizi bağışla ey Rabbimiz! Şüphesiz ki çok güçlü, hükmünde isabetli olan sadece sensin! **Mümteherine Suresi 5**

³⁴⁰ Dinde zorlama (ve çirkin gösterme) yoktur. **Bakara Suresi 256**

³⁴¹ Sen onların üstüne bir zorba değilsin. O halde, benim tehdidimden korkanlara Kur'an ile öğüt ver. **Kaf Suresi 45**

doğan ya da Müslüman olmuş kişiler için değil, Müslüman olmayanlar için olduğu iddia edilir. Oysa ayetlerde bu iddiayı destekleyecek en ufak bir delil ve vurgu bulunmaz. Bu türden iddialar, ayetlerin anlamlarını saptırmanın, daraltmanın ya da keyfi şekilde anlamının bir sonucudur.

Başka bir rivayette de peygamberimize öyle bir iftirada bulunulmuştur ki söz konusu bu iftiranın, Kur'an'ın bize tanıttığı Hz. Muhammed'in yapacağı ya da yapmak isteyeceği en son şeylerden biri olduğunu anlamak zor değildir. Söz konusu rivayet şu şekildedir: “Resulullah şöyle buyurdu: Canımı gücü ve kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum, içimden öyle geçiyor ki, odun toplamayı emredeyim, odun yığılsın. Sonra namazı emredeyim, ezan okunsun. Daha sonra bir adama cemaate imam olmasını emredeyim. En sonunda cemaate gelmeyen adamlara gidip onlar içindeyken evlerini yakayım.”³⁴² Şimdi bu rivayetleri peygamberimize isnat edenlere sormak gerekir: Allah'ın apaçık ayetlerine ve âlemlere rahmet olarak gönderilmesine rağmen, peygamberimizin cemaatle namaza gelmeyenleri evlerinde yakmak istemiş olacağına inanılabilir mi? Kur'an'a göre gönderilen elçiler, insanlar üzerinde baskı ve zorbalık yapmak için değil sadece Allah'ın ayetlerini hatırlatarak uyarıda bulunmak ve doğru yolda olmaya çabalayanları müjdelemek için görevlendirilir.³⁴³

Allah'ın emrettiği şey namazın kılınmasıdır. Kişinin namazını nerede kılacağı, Cuma namazı dışında kendi tercihinin bırakılmıştır. Mescide gitmeye ve cemaatle bir arada olmaya özendirmek için bu türlü temelsiz iddialarda bulunmak Allah'a ve resulüne iftira etmek demektir. Kişi namazını nerede daha huşu içinde kılabilirse orada kılar. Ancak maalesef rivayetlerde cemaate katılmadan evinde namaz kılan kişi sapkın olarak gösterilmiş

³⁴² Buhari, Ahkam 52, Ezan 29; Müslim, Mesacid 251-254; Tirmizi, Salat 48; Nesai, İmamet 49.

³⁴³ Biz elçileri sadece müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. **Kehf Suresi 56**; Yüz çevirirlerse biz seni onlar üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen, tebliğden başkası değildir. **Şura Suresi 48**

hatta cemaatle namaza gelmeyenlerin iki kişi zoruyla namaza getirilerek safa durdurulduğu söylenmiştir: “Yarın Allah’a Müslüman olarak kavuşmak isteyen kimse, şu namazlara ezan okunan yerde devam etsin. şüphesiz ki Allah Teâlâ sizin peygamberinize hidayet yollarını açıklamıştır. Bu namazlar da hidayet yollarındandır. şayet siz de cemaati terk edip namazı evinde kılan şu adam gibi namazları evinizde kılacak olursanız, peygamberinizin sünnetini terk etmiş olursunuz. Peygamberinizin sünnetini terk ederseniz sapıklığa düşmüş olursunuz. Vallahi ben, nifakı bilinen bir münafıktan başka namazdan geri kalanımız olmadığını görmüşümdür. Allah’a yemin ederim ki, bir adam iki kişi arasında sallanarak namaza getirilir ve safa durdurulurdu.”³⁴⁴

Yine Allah’ın apaçık ayetlerine ve Kur’an’da ancak nefsi müdafaa durumunda savaşılabilceğı gerçeğine rağmen peygamberimizin şöyle söylediğı iddia edilmiştir: “Ben, insanlarla Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in Allah’ın Resulü olduğuna şehadet edip, namazı tastamam kılıp, zekâtı hakkıyla verinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunları yaptıkları zaman kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar.”³⁴⁵ Yine başka bir rivayette namazı terk edenin kâfir olacağını söylediğı iddia edilmiştir: “Resulullah buyurdular ki: Kâfirlerle aramızı ayıran fark, kılmayı taahhüt ettiğimiz namazdır. Kim namazı terk ederse kâfir olur.”³⁴⁶ İşte bu tür rivayetleri delil gösteren mezheplere göre namaz kılmamakta ısrar edenin dövülmesi ve öldürölmesi yönünde fetvalar verilmiştir. Örneğın Hanefi mezhebindeki yaygın görüşe göre namaz kılmakta gevşeklik gösteren ya da kılmamakta ısrar eden kişinin dövölceğine; Maliki, şafii ve Hanbeli mezheplerindeki yaygın görüşe göre ise kılmamakta ısrar

³⁴⁴ Müslim, Mesacid 256, 257; Ebu Davud, Salat 46; Nesai, İmamet 50; İbn Mace, Mesacid 14.

³⁴⁵ Buhari, İman 17, 28, Salat 28, Zekat 1, İ’tisâm 2, 28; Müslim, İman 32-36; Ebu Davud, Cihad 95; Tirmizi, Tefsîru sure (88); Nesai, Zekat 3; İbn Mace, Fiten 1-3.

³⁴⁶ Tirmizi, İman 9, (2623); Nesai, Salat 8, (1, 231, 232); İbn Mace, Salat 77, (1079).

eden kişinin dinden çıkıp mürted olduğuna ve öldürülmesi gerektiğine hükmedilmiştir.

Peygamberimizin bu türden şeyler söylediğini ve mezheplerin ortaya koymuş oldukları hükümleri haklı çıkartacak bir uygulamasının olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Çünkü Allah'ın Resulü; resulü olduğu Rabbinin ayetleri ile çelişmez, o ayetlere aykırı davranmaz, o ayetlere uygun olmayacak sözler söylemez. Peygamberimizin bu konuda nasıl davranmış olacağını ayetlerden hareketle tahmin etmek zor değildir.³⁴⁷ Çünkü peygamberimizin görev ve sorumluluğu sadece gerçeklerden haberdar ederek insanları uyarmaktır.³⁴⁸

Ayetler, Kur'an'ın Allah'tan gelen bir gerçek olduğunu ve artık bu gerçeğe iman etmenin ya da onu inkâr etmenin kişinin dilemesine bağlı olduğunu söyleyerek inanıp inanmama noktasında insanların serbest bırakıldıklarını hatırlatmaktadır.³⁴⁹ İman edip etmeme konusunda bile serbest bırakılan insanlara din adına baskı uygulanabileceğini düşünmek dahi mümkün değildir. Yine Kur'an açık bir şekilde peygamberimizin sadece bir öğüt verici ve hatırlatıcı olduğunu ve insanları inanmaya zorlayamayacağını,³⁵⁰ yüz çevirseler bile peygamberimizin insanlara bekçi kılınmadığını ve ona düşenin tebliğ etmekten başkası olmadığını,³⁵¹ tebliğ etmenin ona hesap sormanın ise Allah'a ait olduğunu hatırlatır.³⁵² Peygamberlerin ve inananların

³⁴⁷ Seninle tartışılırsa (onlara) de ki: "Ben kendimi bana uyanlarla birlikte Allah'a teslim ettim." Kitap verilenlere (Ehli Kitap) ve ümmilere (Kitap bilgisi olmayanlara) de ki: "Siz de Allah'a teslim oldunuz mu?" Teslim olurlarsa doğru yolu bulmuş olurlar. Yüz çevirirlerse sana düşen (görev), sadece (mesajı) iletmektir. Allah, kul-ları(nı) görendir. **Âli İmran Suresi 20**

³⁴⁸ Sen sadece bir uyarıcısın. Biz seni bir amaç için müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. (Nitekim) her ümmet için de elbette bir uyarıcı gelmiştir. **Fatır Suresi 23-24**

³⁴⁹ De ki: Bu gerçek Rabbinizdendir. Artık dileyen kimse iman etsin, dileyen kimse de inkâr etsin. **Kehf Suresi 29**

³⁵⁰ Artık sen, öğüt verip hatırlat. Sen, yalnızca bir öğüt verici, bir hatırlatıcısın. Sen onları (inanmaya) zorlayamazsın. **Gaşiye Suresi 21-22**

³⁵¹ Yüz çevirirlerse biz seni onlar üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen, tebliğ-den başkası değildir. **Şura Suresi 48**

³⁵² O halde tebliğ etmek sana, hesap sormak bize düşer. **Rad Suresi 40**

görevi Allah'ın ayetlerini en güzel şekilde hayatlarına yansıtarak örnek olmak ve insanları Allah'ın ayetlerine davet ederek onlara iyi ve güzel olanı hatırlatmaktır. Bunun dışında inanması ya da dini gereklilikleri yerine getirmesi noktasında kimse zorlanamaz. Buna kişinin en yakınları da dâhildir.³⁵³ Hatta ayetler, insanların hidayetinin peygamberimiz üzerine bir görev olmadığını yani peygamberimizin görevinin insanları hidayete erdirmek değil ayetleri tebliğ etmek olduğunu söylemektedir.³⁵⁴ Hidayete ermek kişinin dilemesi ve Allah'ın da dileyen ve hak eden kimseyi hidayete erdirmesi ile gerçekleşir. Allah'ın elçilerine bile vermediği bir görevi Allah adına üstlenmeye kalkarak din jandarmalığına soyunmak, kimsenin haddi ve hakkı değildir. Herkesin kendi hayatı, kendi hesabıdır. Kimse kimsenin hayatının ve hesabının bekçisi de vekili de kılınmamıştır.³⁵⁵ Zaten peygamberimiz de sadece bir uyarıcıdır, vekil olan sadece Allah'tır.³⁵⁶ Bunun aksini ileri süren her türlü iddia akıl, mantık ve din dışıdır.

16

KUR'AN'A GÖRE MÜŞRİKLER VE İNKÂRCILAR ÖLDÜRÜLEBİLİR Mİ?

Bazı ayetler anlamından saptırılarak Kur'an'ın müşriklerin öldürülmesi gerektiğini söylediği iddia edilir. İslam, bireyin inanç özgürlüğünün olduğu bir dindir. İslam'a tamamen ters olsa da şirk de bir inanma şeklidir. Dolayısıyla müşriklerin

³⁵³ Sen, sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin; ama Allah dilediğini (yola gelmeyi tercih edeni) doğru yola iletir. O, doğru yolu seçenleri daha iyi bilir. **Kasas Suresi 56**

³⁵⁴ Onların hidayeti senin üzerine (bir görev) değildir. Zira Allah, dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır. **Bakara Suresi 272**

³⁵⁵ Biz, seni onların üzerine bir bekçi kılmadık. Sen, onlar üzerinde hiçbir şekilde vekil (kefil) de değilsin. **En'am Suresi 107**

³⁵⁶ Gerçek olan şu ki, sen sadece bir uyarıcısın. Allah ise her şey üzerinde bir Vekil'dir. **Hud Suresi 12** ; Allah'a güven! Vekil (güven kaynağı ve güven makamı) olarak Allah yeter. **Ahzâb Suresi 3**

öldürülmesi söz konusu değildir. Bu konuda Tevbe Suresi'nin 5. ayeti, bağlamından saptırılarak sunulmakta ve açıkça Kur'an'a iftira atılmaktadır.³⁵⁷ Öncelikle ayette genel olarak tüm müşriklerden değil anlaşmayı bozan ve Müslümanlara saldıran belirli müşriklerden bahsedilmektedir. Ayetteki 'el-müşrikîne' kelimesinin başındaki 'eliflâm' takısı bu şekilde anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Zaten ilgili surenin ilk ayeti Allah ve Resulü'nden kendileriyle antlaşma yapılmış olunan müşriklerle ilişki kesme ve ayrılış ihtarı ile başlamaktadır. Ayette konu edilen müşriklerin anlaşmayı bozan ve Müslümanlara karşı saldırganca tavırlarını devam ettiren müşrikler olduğu, kendileriyle yapılan antlaşmanın hükümlerine eksiksiz uyan ve Müslümanlara karşı başkalarıyla iş birliğinde bulunmayan müşriklerin hariç tutulmalarından ve onlarla yapılan antlaşmaya sadık kalınması uyarısından da anlaşılmaktadır.³⁵⁸ Ayete konu olan müşriklerin öldürülme nedeni müşrik olmaları değil yapılan anlaşmayı bozarak saldırganca tavırlarına devam etmeleridir. Zaten bir savaş durumu söz konusudur ve ayette de dikkat çekildiği gibi dört haram ayda savaş ve saldırganlık yapılmaması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Dört haram aydan sonra savaş hali devam etmekte ve saldırıda bulunan müşriklerin artık öldürülebilecekleri söylenmektedir. Yine söz konusu ayetin hemen ardından gelen ayette müşriklerden birinin korunma istemesi durumunda ona bu korumanın sağlanması ve ona Allah'ın sözlerini öğrenip anlama imkânının sunulması ve ardından onun güven içinde bulunacağı bir yere ulaştırılması çünkü onların gerçeği bilmeyen bir topluluk olduğu söylenir.³⁵⁹

³⁵⁷ Haram aylar çıktığı zaman, artık 'o müşrikleri' nerede bulursanız öldürün, onları yakalayıp hapsedin, bütün geçit yerlerinde onları gözetleyin. Eğer tövbe edip, salatı ikame eder, zekâtı verirlerse (benliklerini arındırırlarsa) diledikleri yolu seçsinler. Kuşkusuz Allah, çok bağışlayıcıdır, Rahmeti kesintisizdir. **Tevbe Suresi 5**

³⁵⁸ Ancak, kendileriyle yaptığınız antlaşmanın hükümlerine eksiksiz uyan ve size karşı başkalarıyla iş birliğinde bulunmayan müşrikler müstesna. Onlarla antlaşmanın süresini tamamlayın. Allah, takva (duyarlılık) sahiplerini sever. **Tevbe Suresi 4**

³⁵⁹ Eğer müşriklerden biri senden korunma isterse, ona bu korumayı sağla ki Al-

Görüldüğü gibi Müslümanlar ile savaşmayan, saldırmayan ya da bunlardan vazgeçip pişman olan ama müşrik olarak kalmaya devam eden birine gereken korumanın sağlanması ve güvenli bir yere ulaştırılması söylenmektedir. Demek ki ayete konu olan belirli müşriklerin öldürülme nedeni müşrik olmaları değil saldırganlık edip Müslümanları öldürmeleridir. Dolayısıyla Müslümanlar için evrensel bir hak olan nefsi müdafaa ya da meşru müdafaa hakkı söz konusudur. Zaten ayetler açık bir biçimde Müslümanlarla savaşmayan ve onları yurtlarından sürmeye çalışmayanlara karşı nezaketle ve adaletle davranılmasını çünkü Allah'ın adil davrananları sevdiğini hatırlatırlar.³⁶⁰

Yine benzer şekilde Bakara Suresi'nin 191. ayetinin de yanlış anlaşıldığı ya da kasıtlı olarak anlamından saptırılarak sunulduğunu görmek mümkündür.³⁶¹ Ayette geçen "Onları ele geçirdiğiniz yerde öldürün." ifadesinin ayetin bağlamından koparılıp müşrik ya da inkârcı olanların ele geçirildikleri yerde öldürülmeleri gerektiği iddia edilir. Oysa bu ayetin de Müslümanlara savaş açan müşrik ve inkârcılarla alakalı olduğu kolaylıkla görülebilir. İlgili ayetten bir önceki ayette Müslümanlara savaş açanlara karşı Allah yolunda savaşılması ama sınırın aşılması söylenir.³⁶² Dolayısıyla ele geçirildikleri yerde öldürülecek olanlar Müslümanlara savaş açanlardır. Bir sonraki ayette ise onlar Mescid-i Haram çevresinde inananlar ile savaşmadıkça inananların da onlarla savaşmaması söylenmiştir. Dolayısıyla Tevbe Suresi 5. ayette görüldüğü gibi bu kişilerin ele geçirildikleri yerde öldürülmelerinin emredilmesi müşrik

lah'ın sözlerini öğrenip anlama imkânı bulabilsin. Sonra da onu güven içinde bulunacağı yere ulaştır. Zira bunlar, gerçeği bilmeyen bir kavimdir. **Tevbe Suresi 6**

³⁶⁰ İnancınızdan dolayı size karşı savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan sürmeyenlere gelince, Allah onlara nezaketle ve adaletle davranmanızı yasaklamaz çünkü Allah adil davrananları sever. **Mümtehhine Suresi 8**

³⁶¹ Onları ele geçirdiğiniz yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. Zaten, fitne öldürmekten daha kötüdür. Onlar, Mescid-i Haram çevresinde sizinle savaşmadıkça siz de onlarla savaşmayın. Eğer savaşırılsaydı, siz de savaşın. İşte gerçeği yalanlayan nankörlere verilecek karşılık böyledir. **Bakara Suresi 191**

³⁶² Size savaş açanlara karşı Allah yolunda savaşın, ama (amacınızı aşıp) saldırganlık yapmayın; doğrusu Allah saldırganları sevmez. **Bakara Suresi 190**

ya da inkârcı olmaları sebebiyle değil Müslümanlara savaş açıp saldırıda bulunmaları nedeniyledir. Kısacası Allah bu tip ayetlerde savaş açan tarafa karşı meşru müdafaa hakkını hatırlatmakta ve müşriklerin saldırılarına karşılık verilmesini buyurmaktadır. Allah bir yandan dinde baskı ve zorlama olmadığını, dileyenin inkâr dileyenin ise iman etmesi konusunda serbest olduğunu söylüyorken; diğer yandan müşrikleri, inkârcıları ve dinden dönenleri öldürün demiş olabilir mi? Şüphesiz olamaz. Çünkü Allah tutarlıdır. Kendisi ile çelişmez. Bu türden ayetlerin İslam'a düşmanca yaklaşanlar tarafından bağlamından saptırıldıklarını ve Müslümanların kendilerinden olmayanlara yaşam hakkı tanımadığını ortaya koymak üzere kullanıldıklarını görmek mümkündür. Oysa İslam insanların yaşamlarına son vermek için değil aksine onlara gerçek anlamda hayat vermek için gelmiştir. Bu yüzden ancak savaş açanlara karşı savaşma izni verilmiş, baskı, zulüm ve kargaşa ortadan kalkıncaya kadar savaşılması, savaş açan tarafın vazgeçmesi durumunda ise savaştan vazgeçilmesi ve zalimlerden başkasına düşmanlık edilmemesi söylenmiştir.³⁶³

17

DİNİNİ DEĞİŞTİREN BİRİNİN KUR'AN'A GÖRE HÜKMÜ NEDİR?

Müşrikler ve inkârcılar öldürülemeyeceği gibi, önceden inanan biri iken inkâr eden ya da başka bir din ve inanca geçen biri de asla öldürülemez. İslam'a inancın özgür irade ve gönül rızası ile olması esastır. Birini zorla dine sokmak mümkün olmadığı gibi zorla dinde tutmak da mümkün değildir. Dinini değiştiren birine kızmak yerine o kişinin inancını değiştirme nedenlerinin neler olduğunu düşünmek ve dini konularda

³⁶³ Fitne (baskı, zulüm, zorbalık) kalmayıp, din tamamıyla Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur. **Bakara Suresi 193** ; Fitne (baskı, zulüm, zorbalık) kalmayıp, din tamamıyla Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse kuşkusuz Allah onların ne yaptığını görmektedir. **Enfal Suresi 39**

doğru bilinen yanlışların yol açtığı bu felaketin önüne geçmek gerekir. Bazı kişi ve çevrelerin din ile ilgili algıları İslam'ın ruhundan öyle uzaklaşmış bir durumda ki din diye ortaya konulan şeylere tepki gösteren insanlara değil hala o din anlayışını devam ettirebilen insanlara şaşırmak gerekir.

Kur'an'da açık bir şekilde dinde zorlama ve onu çirkin gösterme olmadığı söylenirken³⁶⁴ peygamberimizin de insanlar üstüne bir zorba olmadığı ve ilahi uyarıları dikkate alacak olanlara Kur'an ile uyarıda bulunması söylenir.³⁶⁵ Kur'an'da, Allah'a inanmayan, dinini değiştiren, namaz ve oruç gibi ibadetleri yerine getirmeyen ya da yasak olmasına rağmen içki içmeye devam eden kişiler için hiçbir dünyevi ceza ve yaptırım uygulaması bulunmamaktadır. Buna rağmen güvenilir kabul edilen kaynaklarda yer alan hadis rivayetleri ile Allah'ın ayetleri hiçe sayılarak dinde olmayan yaptırımlar uydurulmuştur.

Hadis rivayetlerinde peygamberimizin: “Dinini değiştireni öldürün”³⁶⁶ dediği ve yine başka bir rivayette dinini terk ederek cemaatten ayrılan bir Müslümanın kanının helal olacağı yani ölüm cezasını hak edecek üç suçtan birini işlediğini söylediği iddia edilmiştir.³⁶⁷ Bir başka rivayet ise şu şekilde gelmiştir: “Hz. Ali'nin bir topluluğu ateşte yakarak cezalandırdığı haberi İbn Abbas'a ulaşınca: “Ben olsaydım, onları yakmazdım; zira peygamber: “Allah'ın azabıyla azaplandırmayın” buyurmuştur. Peygamber “men bedelde dinehû fektulûhu” (Dinini değiştireni öldürün)” buyurduğu için, ben de mutlaka onları öldürürdüm.”³⁶⁸

³⁶⁴ Dinde zorlama (ve çirkin gösterme) yoktur. **Bakara Suresi 256**

³⁶⁵ Sen onların üstüne bir zorba değilsin. O halde, benim tehdidimden korkanlara Kur'an ile öğüt ver. **Kaf Suresi 45**

³⁶⁶ Buhari, İstıtabetü'l-Mürteddin 2.

³⁶⁷ Buhari, Diyat 6; Müslim, Kasame 25, (1676); Ebu Davud, Hudud 1, (4352); Tirmizi, Diyat 10, (1402); Nesai, Tahrim 5, (7, 90, 91), Kasame 5, (8, 13).

³⁶⁸ Buhari, Cihad 149; İstıtabetü'l-Mürteddin 1; Ebu Davud, Hudud 1; Tirmizi, Hudud 25; Nesai, Tahrim 14; İbn Mace, Hudud 2.

Oysa Kur'an'a göre, dinini değiştiren bir kişinin öldürölmesi mümkün değildir. Kur'an'da dinden dönenler ile ilgili ifadelerin yer aldığı ayetler son derece açıktır. Bunların hiçbirinde dinden dönen kişinin öldürölmesi söylenmez.³⁶⁹ Yine başka bir ayette dininden dönerek gerçeği yalanlayanların bu hal üzerine ölmeleri durumunda bütün yapıp ettiklerinin dünyada da, ahirette de boşa gitmiş olacağı ve bu kişilerin sonsuza kadar cehennemde kalacakları hatırlatılır.³⁷⁰

Yine Âli İmran Suresi'ndeki ayetlerde, kendilerine apaçık deliller gelip de iman ettikten sonra inkâr eden ve dinden dönenlerin cezalarının öldürölmek olmadığı, manevi anlamda Allah'ın, meleklerinin ve tüm insanların lanetine uğramaları olduğu ifade edilir ve hallerini düzeltenler için Allah'ın affediciliğine vurgu yapılır.³⁷¹ Dinini değiştirdiği için öldürölün birinin, sonradan halini düzeltmeye fırsatı olmayacağı açıktır. Öldürölmekten korktuğu için inanmak istemediği bir dinin içinde kalan birinin münafık yani iki yüzlü olacağı da açıktır. Allah'ın bunca apaçık ayetine rağmen bu türden hadis rivayetlerini uydurarak peygamberimize iftira edenlerin bu iddialarının hesabını veremeyecekleri de son derece açıktır.³⁷²

³⁶⁹ Ey inananlar! İcinizden kim dininden dönerse şunu bilsin: Allah, yakında, kendilerini sevdiği ve kendisini seven, müminlere karşı boynu bükük, kâfirlere karşı başı dik bir topluluk getirecektir. Bunlar Allah yolunda savaşırlar, hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın, dilediğine yönelttiği bir lütuftur. Allah, yaratılışı ve yarattıklarını genişletir, her şeyi bilir. **Maide Suresi 54**

³⁷⁰ Sizden kim dininden döner de kâfir olarak öölse öylelerin bütün yapıp ettikleri dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir. Bunlar cehennemliklerdir, orada sürekli kalacaklardır. **Bakara Suresi 217**

³⁷¹ Kim Allah'a teslimiyetten başka bir din ararsa bu kendisinden asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette kaybedenlerden olacaktır. İmanlarından, resulün hak olduğuna tanıklık ettikten ve kendilerine ayan-beyan deliller geldikten sonra küfre sapmış bir topluluğa Allah nasıl kılavuzluk eder? Allah, zalimler topluluğuna yol göstermez. İşte onların cezası: Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üzerinedir! O lanet içinde sürekli kalacaklardır. Ne azap hafifletilecektir onlardan ne de yüzlerine bakılacaktır onların. Ondan sonra tövbe edip hallerini düzeltenler müstesna. Hiç şüphesiz, Allah, çok affedici, çok merhametlidir. **Âli İmran Suresi 85-89**

³⁷² Allah'a karşı yalan uyduranlar, kıyamet gününü ne sanıyorlar? **Yunus Suresi 60**; Allah'a yalan uyduranlar kurtulamazlar. **Nahl Suresi 116**

KUR'AN'A GÖRE CİHAD NEDİR? BİR MÜSLÜMAN HANGİ DURUMDA SAVAŞABİLİR?

İslam, insanlığın ortak değerlerini içerir. İslam, hayat alan değil, hayat veren bir dindir. Müslümanım diyen herkes bu gerçeği en güzel şekilde ortaya koyabilmeli, önce kendi nefesine sonra da başkalarına Allah'ın ayetleri ile güzel öğütler vererek örnek olabilmelidir. Allah bizi hep birlikte barışa davet etmektedir. Kur'an ayetleri, inananları silm'e yani gerçek anlamda teslim olarak barış ve güvene girmeye davet eder.³⁷³ Kur'an'da inananların özellikleri sayılırken inananların, kötülüğü iyilik ile ortadan kaldıranlar olduklarına dikkat çekilir.³⁷⁴ Yine ayetler, yapılan kötülüklerin karşılığının benzer bir kötülük olduğunu söylerken barışı ve affetmeyi esas almanın daha hayırlı ve erdemli bir davranış olduğuna dikkat çeker.³⁷⁵

Kötülüğe kötülük ile karşılık vermek herkesin harcıdır. Önemli olan kötülüğe iyilik ile karşılık verebilmektir. Şüphesiz kötülük ile iyilik bir değildir. Kötülüğe kötülük ile karşılık vermek kötülüğü ortadan kaldırmaz. Ayetlerde kötülüğe iyi ve güzel olanla karşılık vermenin, içinde düşmanlık ve kötülük bulunan birini bile sıcak ve yakın bir dost haline getirebileceğine dikkat çekilir.³⁷⁶ Hatta öyle ki ayetlerin ifadesi ile Allah'ın has kulları

³⁷³ Ey iman edenler! Hepiniz birden barışa (teslimiyet yoluna, barış ve güvene) giriniz! Sakın şeytanın peşinden gitmeyiniz. Çünkü o size apaçık bir düşmandır. **Bakara Suresi 208**

³⁷⁴ (Onlar) kötülüğü iyilikle ortadan kaldırırlar. İşte onlar, (bu) diyarın mutlu sona ulaşacak sakinleridirler. **Rad Suresi 22**

³⁷⁵ Kötülüğün karşılığı, onun misli (benzeri) olan kötülüktür. Ama kim affeder ve barışı esas alarak (erdemli) davranırsa onun ödülü Allah'a aittir. Gerçekten O, zalimleri sevmez. **Şura Suresi 40**

³⁷⁶ (Madem) iyilik ile kötülük bir değil, sen (kötülüğü) daha güzel olan ile sav; bak, o zaman seninle arasında düşmanlık olan kimse, (eski bir) dostun, gerçek bir arkadaşınmış gibi davranır! **Fussilet Suresi 34**

kendilerine sataşan ve düşmanlık besleyen kişilere karşı dahi barış ve esenlik dileğinde bulunup onlara uymayan kullardır.³⁷⁷

Şüphesiz İslam dini savaş ve düşmanlık dini değildir ama Müslümanların kendilerine savaş açan ve düşmanlık yapanlara karşı gerektiğinde kendilerini savunabilecek bir güçte olmaları ve ölçülü bir şekilde karşılık verebilmeleri gerekir. Bazen kalıcı barışın sağlanabilmesi için haklı bir gerekçe uğruna savaşmak gerekebilir. Bu anlamda İslam, Müslümanları pasif ve etkisiz kılan bir din değildir. Güçlü olmanın haklı olmak anlamına gelmediğini gösterebilmek, gerektiğinde haksızlığa karşı dik bir duruş sergileyebilmek ve zulme uğrayanın yanında durabilmek için her anlamda güçlü olmak gerekir. Yeryüzündeki kötülük ve zulüm ile mücadele etmek, adaleti, hakkı, hukuku ve merhameti gözetmek için çabalamak, sorumluluk sahibi, duyarlı bir insan ve inanan olmanın bir gereğidir.

Allah, inananlara sadece kendilerine yapılan saldırılara karşılık verme hakkını yani nefsi müdafaa hakkını vermiştir. Bunun dışında saldırganlık yapmamamız konusunda bizleri uyarmıştır. Bir Müslüman'ın kendisi ile savaşmayan ya da yeryüzünde bozgunculuk çıkartarak zalimlik göstermeyen kişiler ile savaşması söz konusu değildir.³⁷⁸ Bununla birlikte ayetlerde savaşı bitirerek barışa eğilim gösterenlere karşı aynı şekilde barışa eğilim gösterilmesi söylenir.³⁷⁹ Allah, inananlara karşı savaşmayan ve onları yurtlarından çıkarmaya çalışmayan kimselere karşı adaletli ve nezaket sahibi olmamızı söyler.³⁸⁰ Yine ayetlerde, inananlar ile antlaşması olan bir topluma

³⁷⁷ Rahman'ın has kulları olan kimseler, yeryüzünde vakarlı bir tevazu ile yürürler ve ne zaman kötü niyetli, dar kafalı kimseler kendilerine laf atacak olsa, (sadece) selam (esenlik, barış, güven) der ve geçerler. **Furkan Suresi 63**

³⁷⁸ Size savaş açanlara karşı Allah yolunda savaşın, ama (amacınızı aşıp) saldırganlık yapmayın; doğrusu Allah saldırganları sevmez. **Bakara Suresi 190**

³⁷⁹ Eğer onlar barışa eğilim gösterirlerse, sen de ona eğilim göster ve Allah'a güven. **Enfal Suresi 61**

³⁸⁰ İnancınızdan dolayı size karşı savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan sürmeyenlere gelince, Allah onlara nezaketle ve adaletle davranmanızı yasaklamaz çünkü Allah adil davrananları sever. **Mümtehhine Suresi 8**

sığınanlar veya inananlarla da kendi halkıyla da savaşmayı içine sindiremeyip inananlara gelenlerin hariç tutulması gerektiği, tarafsız kalarak inananlar ile savaşmayıp barış isteyenlerin üzerlerine gitme izni verilmediği hatırlatılır.³⁸¹

Bu tür ayetlerde Allah sadece haksızlık ve zulme uğratılarak kendilerine savaş açılanların karşılık vermesine yani savaşmalarına izin vermektedir.³⁸² Çünkü bu kişiler Rabbimiz sadece Allah'tır dedikleri için haksızlıkla yurtlarından sürülmüş, zulüm ve işkenceler görmüşlerdir. Bu zulme karşı savaş izni verilmesi kadar doğal başka ne olabilir? Üstelik anlaşmayı bozanlar da savaşı ilk olarak başlatanlar da Müslümanlar değil o kâfirlerdir.³⁸³ Üstelik Müslümanların kendilerine savaş açanlarla savaşma konusunda bir tereddüt ya da gevşeklik göstermemeleri aksine çetin ve kararlı olmaları gerekir.³⁸⁴

Kur'an'a göre en büyük cihad yani en büyük çaba ve mücadele, Kur'an ile yapılan yani Kur'an'ın hakikatlerinin insanlara ulaştırılması için verilen mücadeledir. Ayetler bu gerçeğe dikkat çekmektedir.³⁸⁵ Yine Kur'an'a göre en güzel ve en etkili cihad yöntemi bilgelik ve güzel öğütle verilen mücadeledir.³⁸⁶ Kur'an hikmetler ile dolu ilahi bir öğüt ve

³⁸¹ Ancak, aranızda antlaşma olan topluma sığınanlar veya ne sizinle ne de kendi halkıyla savaşmayı içine sindiremeyip size gelenler hariç. Eğer Allah dileseydi, onları başınıza musallat ederdi de sizinle savaşarlardı. Eğer tarafsız kalarak ve sizinle savaşmayıp barış isterlerse, Allah onların aleyhinde size bir yol vermemiştir.

Nisa Suresi 90

³⁸² Kendileriyle savaşılan kimselerin, zulme uğramaları nedeniyle, savaşmalarına izin verildi. Kuşkusuz Allah, onlara yardım etmeye kadirdir. **Hac Suresi 39**

³⁸³ (Ey müminler!) Antlaşma yeminlerini bozan, Resul'ü (yurdundan) çıkarmaya çalışan ve ilk önce size karşı (savaşa) başlamış olan bir kavme karşı savaşmayacak mısınız!? Yoksa onlardan çekiniyor musunuz!? Eğer (gerçek) müminlerseniz, (bilin ki) Allah, kendisinden çekinmenize daha layıktır. **Tevbe Suresi 13**

³⁸⁴ Ey iman edenler! Size yakın olan (etrafınızı kuşatmış olan) gerçeği yalanlayan nankörlerle savaşın. Ve onlar, sizde kararlılık görsünler. Bilin ki Allah, takva (dualılık) sahibi olanlarla beraberdir. **Tevbe Suresi 123**

³⁸⁵ Madem öyle sen hakkı inkârı şartlanmış olan kimselere uyma; tersine, bu (ilahi mesajın) ışığında onlara karşı bütün gücünü ortaya koyarak büyük bir direnç ve çaba göster (büyük bir cihada giriş). **Furkan Suresi 52**

³⁸⁶ Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et ve onlara (karşı) öyle bir mücadele yöntemi ortaya koy ki, o en güzeli, en etkili olsun! Çünkü senin

uyarıdır. Peygamberler, gönülleri fethetmek üzere insanları yalnızca Allah'ın vahyi ile uyarmış ve dikkatlerini sadece Allah'ın vahyine yöneltmişlerdir.³⁸⁷ Yine peygamberler en güzel şekilde uyarılarda bulunmuş ancak inanmaları noktasında insanları zorlamayarak onlara Kur'an ile öğüt ve hatırlatmalarda bulunmuşlardır.³⁸⁸ İnananların elinde, zihninde, kalbinde ve dilinde Kur'an olmalı ve Allah'ın ayetleri en güzel şekilde hayata taşınmalıdır. Hayatında gerçek anlamda Kur'an olan bir Müslüman'ın silah ve şiddet ile işi olmaz. Ancak Müslümanlar akıllarını gerektiği gibi kullanmaz, Kur'an'ı rehber almaz, bilgili ve eğitilmiş olmazlarsa kolayca kandırılabilir, düşmanlık ve şiddet makinelerine dönüştürülebilirler.

19

KUR'AN'A GÖRE KADER NEDİR? ALLAH HER ŞEYİ BİLİYORSA BİZİ NEDEN DENEMEKTEDİR?

Kader kelimesi Kur'an'da genellikle, kıymet, değer, miktar (ölçü), süre, güç/kudret gibi anlamlarda kullanılır. Ancak hiçbir ayette Allah'ın ezelden insan için belirlemiş olduğu ve kişinin özgür iradesini ve tercihini yok sayan bir tür alın yazısı ya da kadercilik anlamında kullanılmaz. Kur'an'da bu tarz bir iman esası bulunmaz. Şayet kadere imandan söz edilecekse ancak Allah'ın benzersiz kudretine ve evreni yarattığı düzen ve ölçüye iman etmekten söz edilebilir. Allah'ın kulları için takdir ettiği şeyler kulları zorunluluk altında bırakan bir tür mahkûmiyet değildir. Aksine kader kelimesi Kur'an boyunca insanın iradesinden bağımsız olan olay ve planlamalar için

Rabbini var ya: işte O kendi yolundan sapan kimseyi de, doğru yola yöneleni de en iyi bilendir. **Nahl Suresi 125**

³⁸⁷ De ki: Ben sizi ancak vahiy ile uyarıyorum! Ne var ki, (kalbi) sağır olan kimseler bu çağırışı işitmeyeceklerdir, defalarca uyarılsalar da. **Enbiya Suresi 45**

³⁸⁸ Sen onların üstüne bir zorba değilsin. O halde, benim tehdidimden korkanlara Kur'an ile öğüt ver. **Kaf Suresi 45**

kullanılır. Örneğin Allah'ın gökten suyu belli bir ölçüye göre (bi-kaderin) indirmesini ifade etmek üzere kullanılan kader kelimesi bu ayette “ölçü, yasa” anlamında kullanılmıştır.³⁸⁹

Yine başka bir ayette benzer şekilde ve yakın bir anlamda insanın ana rahminde belli bir süreye kadar (ilâ kaderin) kalışını ifade etmek için kullanılan kader kelimesi burada da “süre, zaman ölçüsü” manasında kullanılmıştır.³⁹⁰ Allah'ın her dışının neye gebe kaldığını, rahimlerin neyi eksiltip neyi artıracaklarını bildiği çünkü bunun da bir ölçüye bağlı kılındığını vurgulayan ayette de bir ölçü ile (bi-mikdarin) şeklinde kullanıldığı görülebilir.³⁹¹ Kur'an'da da dikkat çekildiği gibi her şeyin hazineleri yani kaynağı Allah'ın yanındadır ve Allah bu kaynağı belirli bir kadere yani ölçüye göre indirmiştir.³⁹² Başka bir ayette ise Allah tarafından peygamber olarak görevlendirilen Hz. Musa için Allah'ın seçimi, tercihi ve hükmü anlamında kendisi için takdir edilen zamanın gelmesinin, kader kelimesi ile ifade edildiği görülmektedir.³⁹³ Bilindiği gibi peygamberlik insanın kendi iradesi ile tercih edebileceği bir görev ve sorumluluk değildir. Benzer şekilde başka ayetler de örnek olarak gösterilebilir.³⁹⁴ Örnek verilen ayetler Allah tarafından yaratılan evrende herhangi bir şeyin başıboş, gelişigüzel, ölçsüz ve hesapsız olmadığı gerçeğine dikkat çekmekte ve Allah'ın takdirine iman etmenin bu anlamda bir iman olması gerektiğini açık bir şekilde göstermektedir. Kur'an'da sünnetullah olarak geçen ve Allah'ın yolu, yöntemi ve yasadını ifade eden kullanıma baktığımızda da neden sonuç ilişkisine bağlı ilkelerin Allah

³⁸⁹ Gökten bir kaderle/belli ölçüde bir su indirdik de onu yeryüzünde durdurduk. Elbette ki biz, onu gidermeye de gücü yetenleriz! **Müminun Suresi 18**

³⁹⁰ Bilinen bir ölçüye/süreye kadar. **Murselat Suresi 22**

³⁹¹ Allah her dışının neye gebe olduğunu, rahimlerin neyi eksiltip neyi artıracakları bilir. O'nun katında her şey bir ölçüye bağlıdır. **Rad Suresi 8**

³⁹² Hiçbir şey yoktur ki, hazineleri bizim yanımızda olmasın. Ama biz onu ancak belirli bir ölçüde/bir kaderle indiririz. **Hicr Suresi 21**

³⁹³ Ve seni çeşitli sınavlarla sınav yaptık. Sonra yıllarca Medyen halkı içinde kaldın. Sonra takdirimiz gereği şimdi buradasın ey Musa! **Taha Suresi 40**

³⁹⁴ Kamer Suresi 49; Rad Suresi 17; Hicr Suresi 21; Zuhur Suresi 11; Şura Suresi 27; Ahzâb Suresi 38; Bakara Suresi 236

tarafından bir kader yani şaşmaz bir ölçü ile belirlendiği ifade edilmektedir.³⁹⁵

Allah, insana akıl vermiş ve onu gerektiği gibi kullanmasını istemiş,³⁹⁶ insanın fitratına doğal bir din kodlaması yapmış,³⁹⁷ müjdeleyici ve uyarıcılar olarak elçiler göndermiş³⁹⁸ ve doğru ile yanlış ayırt edebilmesi için “Furkan” olan Kur’an’ı indirmiştir.³⁹⁹ Dolayısıyla Allah insanlar iradelerini imandan, iyi ve güzel olandan yana kullansınlar ve hesap günü bahaneleri kalmasın diye onlara her anlamda destek olmuş ve yol göstermiştir. Bu gerçeklere rağmen Allah’ın kulunun iradesini hiçe saydığını ve ona seçim hakkı tanımadan onu ezelden belirlemiş olduğu bir alın yazısına mahkûm kıldığını iddia etmek kabul edilebilir değildir.

Eylemlerimizin ahlaki sorumluluğunu üstlenmemiz gereken bu yaşam, senarist tarafından rollerin dağıtıldığı bir tiyatro gösterisi değildir. Allah birilerini iyi diğerlerini de kötü olarak yaratmaz. İnsanlara rollerini dağıtmaz. Allah’ın aklımızı kullanmamızı ve vahye uymamızı istemesi iyi ve kötü olan arasında ayrım yapabilelim ve kötü olandan uzak durup daima iyi olana yönelelim diyedir. Yani rolleri bize dayatmak için değil bize tanıtmak içindir. Allah kullarına rolleri tanıtır ve kendileri için seçecekleri rollerini onların özgür iradelerine bırakır. Allah önce kulunu bir hükmüne mecbur edip sonra o hükmü sebebiyle kulunu sorumlu kılmaz. Allah, kullarını

³⁹⁵ Daha önce gelip geçmişlerde de Allah’ın yolu, yöntemi buydu. Allah’ın emri, belirlenmiş bir kaderdir/ölçüdür. **Ahzâb Suresi 38**

³⁹⁶ Allah’ın izni olmadıkça hiçbir benlik iman edemez. O, akıllarını kullanmayanlara pislik verir (yağdırır). **Yunus Suresi 100**

³⁹⁷ Sen hanîf (Allah’ı birleyen) olarak yüzünü dine yani Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fitrata çevir! Allah’ın yaratışında değişme yoktur. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler. **Rum Suresi 30**

³⁹⁸ Müjdeleyici ve uyarıcı olarak elçiler gönderdik ki, elçilerden sonra insanların Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, mutlak üstün olandır, en iyi hüküm verendir. **Nisa Suresi 165**

³⁹⁹ Ramazan ayı ki: İnsanlar için hidayet rehberi olan, doğru yola ileten, doğru ile yanlış birbirinden ayıran; apaçık kanıtları içeren Kur’an o ayda indirildi. **Bakara Suresi 185**

iyi ve kötü arasında seçim yapabilecek bir potansiyel üzerine yaratır. Fıtratına bu ayrımı yapabilecek yeteneği yerleştirir. Vahiy ve peygamberler göndererek kullarına gerçeği hatırlatır ve onları kötü ve çirkin olandan sakındırarak iyi ve güzel olana çağırır. Seçimi ise kuluna bırakır. İman ya da inkâr etmesi noktasında Allah kulunu zorlamaz. Zorla ettirilmiş imanın değeri, zorla ettirilmiş inkârın da sorumluluğu olmaz.

Öğüt ve uyarı ancak ona kulak vererek dikkate almak ya da almamak arasında özgür iradesi ile seçim yapabilme imkânına sahip olan kişi için bir anlam ifade edebilir. Allah'ın önceden insanları inanan ve inkârcı olarak belirlediği düşünülen bir sistemde öğüt ve uyarının da bir anlam ve değeri olmayacaktır. Şayet insanın özgür iradesini ortadan kaldıran bir kader olsaydı iyilik ile kötülüğün, ceza ile mükâfatın, müjde ile uyarının, emirler ile yasakların hiçbir anlamı kalmayacağı gibi günahkâr olanların suçlu sayılıp kınanmalarının ya da hayra ve barışa yönelik iyilikler sergileyenlerin takdir edilmelerinin de bir değeri olmayacaktı. Allah insanı akıl, irade ve vicdan sahibi bir varlık olarak yarattığı ve ona özgür iradesi ile hareket etme ve seçme yeteneği verdiği için bu yeteneklerini kullanarak sorumluluğunu yerine getirmesini istiyor. Sorumluluğunu yerine getirerek duyarlı davrananları en başta rızası sonra da cennetleri ile müjdelerken, sorumsuz ve duyarsız davrananları ise azabı ve cehennem cezası ile uyarıyor. Görüldüğü gibi sistem son derece açık ve adil bir şekilde işliyor. İslam, insanın özgür iradesini ve seçimlerini yok sayan kaderci bir din değildir. Kur'an dışı rivayet kaynaklarına girmiş olan bu çarpık anlayışa en güzel cevabı bizzat Kur'an ayetleri ile vermek gerekir.

Allah, yaratan, yoktan var eden, ilmi ile her şeyi çepeçevre kuşatandır. Hiçbir şey Allah'ın bilgisi ve takdiri dışında değildir. Allah için herhangi bir şeyi bilmemek gibi bir durum söz konusu dahi edilemez. Zira herhangi bir şeyi bilmemek

ya da o şeyden haberdar olmamak eksiklik, kusurdur. Allah ise her türlü eksiklik ve kusurdan uzaktır. Bilgi, zaman ve mekân içindeki olayların seyri ile ortaya çıkan şeydir. Allah hem zamanın hem de mekânın yaratıcısı olarak zaman ve mekân içinde gelişen ve ortaya çıkan şeyler hakkındaki tüm bilginin tek sahibidir. Allah için olayların başlangıcı, gelişimi ve sonucu şeklinde bir süreç söz konusu edilemez. Dolayısıyla geçmiş ve geleceğe ait gayb bilgisi yalnız Allah’a aittir. Hangi anne-babadan, hangi ırktan ya da hangi cinsiyetten dünyaya geleceğimiz kendi seçimlerimiz sonucu oluşan şeyler değildir. Bu anlamda Allah’ın takdiri dışında bir seçim söz konusu değildir. Ancak bir kere dünyaya geldikten sonra içinde bulunduğumuz şartlar üzerinden özgür irademiz ile sınanmaya başlar, eylemlerimizi ve seçimlerimizi de yine özgür irademiz ile gerçekleştiririz.

İnsanın imtihan edilebilmesi için özgür iradeye sahip olması yani seçimlerini özgür iradesi ile yapıyor olması gerekir. Özgür irade ile yapılan seçimlerin sorumluluğu seçimi yapan kişiye aittir. Allah bizim neyi seçeceğimizi ya da neler yapacağımızı biz o şeyleri seçmeden ya da yapmadan bilir. Ancak bize bu seçimleri yaptıran şey, Allah’ın bilgisi değildir. Allah ezeli ilmi gereği bilir ancak eylemi yapan kişinin kendisidir. “Allah madem biliyorsa bizi neden sınıyor?” şeklinde bir soru akla gelebilir. İşte tam da bu noktada sınanmamızın sebebinin Allah’ın bizim ne yapacağımızı bilip öğrenmesi olmadığını anlamamız gerekir. Allah ezeli ilmi ile zaten her şeyi bilmektedir. Ancak kul olarak neler yaptığımızı görüp bilebilmemiz için özgür irademiz ile hareket etmemiz gerekir. Dolayısıyla öğrenecek olan biziz; Allah değil. Bilmesi gereken, eylemlerinin ve seçimlerinin sorumluluğunu üstlenmesi gereken insandır. Hesap günü insan kendi elleri ile yaptıkları sebebiyle yaptıklarını inkâr edemeyecek, yaptıkları ya da yapmadıkları üzerinden hesaba çekilecektir.

Evrendeki yasaların belli bir düzen ve uyum içinde gerçekleşmesi, Allah'ın ilim, irade ve kudret gibi sıfatları ile ilgilidir. Allah ilmi ile her şeyi kuşatmıştır.⁴⁰⁰ Gaybın bilgisi yalnızca Allah'a aittir.⁴⁰¹ Hiçbir şey Allah'tan gizli değildir.⁴⁰² Öyle ki Allah, insanların açıkladıklarından da kalplerinde sakladıklarından da haberdardır.⁴⁰³ Dolayısıyla Allah'ın her şeyin bilgisine sahip olması ile ilgili bir problem yoktur. Asıl problem Allah'ın ezeli bilgisinin insanların eylemleri üzerinde, onların özgür iradesini devre dışı bırakacak şekilde zorlayıcı ve belirleyici olduğu iddiasındadır.

Meseleyi şu açıklama üzerinden özetlemek mümkündür: “Kur'an'daki kader, İbn Teymiyye'nin deyimiyle, yaratılışla ilgili ontolojik bir kavramdır; din ve davranışla ilgili bir kavram değildir. Yine İbn Teymiyye'nin ifadesiyle kader, Allah'ın yaratış ve dileyişiyle ilgili bir kavramdır, buyrukları ve hoşnutluğu ile ilgili bir kavram değil. Biz bu ayrımı, bir satranç benzetmesi ile anlatıyoruz: Satrancı, varlık ve oluşun seyri olarak alıyor ve diyoruz ki: Satrancın nasıl oynanacağına ilişkin kuralları Allah koyar. Bizim orada kural koyma yetkimiz yoktur. Allah, satrancın galip veya mağlubunu önceden belirlemez, ilan etmez. Ama Allah, ezel ve ebedi kuşatan ilmiyle satrancın galip ve mağlubunu bilir. Beceriksiz oyuncunun yenilgi sebebi O'nun bilmesi değildir. Allah; varlık, iş ve oluşa ilişkin yasaları hem bilir, hem belirler; ama Allah, insanın fiillerine ilişkin sonuçları bilir ama belirlemez. Bilmesi O'nun tanrılığının bir gereği olduğu gibi, sonuçları belirlememesi de tanrılığın bir gereğidir. Fiillerimizin sonuçlarını bilmekle kalmayıp aynı zamanda belirlerse bu bizi sorumlu tutmamasını gerektirir.

⁴⁰⁰ Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir ve Allah, her şeyi çepçevre kuşatandır. **Nisa Suresi 126**

⁴⁰¹ Göklerin ve yerin gaybı yalnız Allah'a aittir. Her iş O'na döndürülür. Öyle ise O'na kulluk et ve O'na dayan. Rabbin, yaptıklarınızdan habersiz değildir. **Hud Suresi 123**

⁴⁰² Kuşkusuz, yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. **Âli İmran Suresi 5**

⁴⁰³ Allah'ın, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da bildiğini bilmiyorlar mı? **Bakara Suresi 77**

Hem belirler hem sorumlu tutarsa bu zulüm olur. Oysaki Allah zulümden arınmıştır.”⁴⁰⁴

Bunun yanında evrendeki herhangi bir şeyin Allah’ın bilgisi ve takdiri dışında hareket etmesi hatta ayetin ifadesiyle Allah’ın bilgisi haricinde bir yaprağın dahi yere düşmesi söz konusu değildir.⁴⁰⁵ Allah, yaratmış olduğu her şeye bir var oluş amacı belirlemiş, yarattıklarını en güzel biçimde düzene koymuş, her şeyi en ince ayrıntısına kadar takdir etmiş ve yol göstermiştir.⁴⁰⁶ Allah’ın muhteşem sanatının bir yansıması olan evrende her şey bir ölçü iledir.⁴⁰⁷

20

ALLAH DİLEDİĞİNİ DOĞRU YOLA İLETİP, DİLEDİĞİNİ SAPTIRIR MI? KALPLERİ MÜHÜRLER Mİ?

Allah, benzersiz rahmet ve merhametinin bir gereği olarak tüm kullarının doğru yolda olmalarını diler ancak hiçbir kulunun sapmasını dilemez ve bu sapıştan razı olmaz. Şayet böyle olmasaydı insanları uyarmak ve doğru yola davet etmek üzere elçiler ve kitaplar göndermez ve insanları kendi hallerine terk ederdi. İnsan Allah’ın dilemesine rağmen bir şey yapamaz. Ancak Allah’ın dilemesi, insanın ne dilediğine bağlıdır. Kişi Allah’a inanmak ve inancının gereklerini yerine getirmek için erdemli bir hayat yaşamayı diliyor ve buna göre hareket ediyorsa Allah da kulunun bu yöndeki dileğini destekler ve

⁴⁰⁴ Yaşar Nuri Öztürk, **İslam Nasıl Yozlaştırıldı**, Yeni Boyut 2012, s. 212-213.

⁴⁰⁵ Gaybın anahtarları O’nun yanındadır; onları O’ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde olanı da bilir. O’nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. Toprağın karanlıklarındaki bir dane, yaş ve kuru her şey apaçık bir Kitap’ın içindedir. **En’am Suresi 59**

⁴⁰⁶ Rabbinin yüce adını tesbih et. O ki yarattı ve düzene koydu. O ki takdir etti ve yol gösterdi. **A’la Suresi 1-3**

⁴⁰⁷ O sabahı yarıp çıkarandır. Geceyi bir sükûnet, Güneş’i ve Ay’ı bir hesap ölçüsü kılandır. İşte bunlar, mutlak üstün olanın, her şeyi bilenin takdridir. **En’am Suresi 96**

işini kolaylaştırır. Kişi Allah'ı inkâr etmeyi, dini gereklilikleri dikkate almamayı ve kendi nefesine göre bir hayat yaşamayı diliyor ve tercih ediyorsa Allah bu kişinin dilek ve tercihinden razı olmaz ancak ona engel de olmaz. Yani başka bir ifade ile Allah, sapmayı dileyenin sapmasına engel olmaz ve kişinin bu konudaki seçimine izin verir. Kendisine yönelen kimseyi de doğru yola yöneltir.⁴⁰⁸ Üstelik Allah, yoldan sapmış olanlardan başkasını da saptırmaz.⁴⁰⁹

Ayetlerden de görüldüğü gibi Allah'ın dilemesi kulun o konudaki istek ve yönelişi ile ilgilidir. Kişi hidayete ermek ister ve her türlü şirk ve çirkinlikten arınmış bir şekilde temiz bir kalp ile Allah'a yönelirse Allah da onun hidayetini nasip eder ve ondan razı olur. Sapmayı dileyen kişiden ise razı olmaz ama bu kişi sapkınlık konusunda ısrarcıysa, Allah da ona engel olmaz.⁴¹⁰

Gerçeği yalan sayarak Allah'a nankörlük eden kişinin Allah'ın hiç kimseye ihtiyaç duymadığını bilmesi gerekir. Allah kullarının gerçeği yalanlayarak nankörlük etmelerinden razı olmaz ancak daha önce de ifade edildiği gibi buna engel de olmaz. Allah şükreden kullarının şükcrünü kabul eder ve bundan razı olur. Dönüş Allah'a olduğuna göre bu dünyada inanması, inkâr etmesi ya da bu ikisi arasında bir yol tutması noktasında Allah kimseyi zorlamaz ancak kişilerin tercihlerinin hesabını sormayı da unutmaz.⁴¹¹

Allah iman ya da inkâr etmesi noktasında kulunu zorlamaz. Zorla ettirilmiş imanın değeri, zorla ettirilmiş inkârın da Allah

⁴⁰⁸ Allah dileyen kimsenin sapmasını diler, kendisine yönelen kimseyi ise doğru yola yöneltir. **Rad Suresi 27**

⁴⁰⁹ Allah, yoldan sapmışlardan başkasını saptırmaz. **Bakara Suresi 26**

⁴¹⁰ Kim ahiret kazancını elde etmek isterse, onun bu alandaki yatırım (şevkini) artırırız; kim de bu dünya kazancını elde etmek isterse, ona da onu veririz: ama onun ahirette bir payı olmaz. **Şura Suresi 20**

⁴¹¹ Eğer gerçeği yalanlayıp nankörlük ederseniz; bilin ki Allah'ın size hiçbir ihtiyacı yoktur. O, kullarının gerçeği yalanlayarak nankörlük etmelerinden hoşnut olmaz. Eğer şükrederseniz ondan hoşnut olur. Hiç kimse bir başkasının yükünü yüklenmez. Nihayetinde dönüşünüz Rabbinizedir. Böylece yapmış olduklarınızı size haber verecektir. Kuşkusuz O, sinelerde olanı en iyi bilendir. **Zümer Suresi 7**

katında sorumluluğu olmaz. Bu yüzden ayetlerde “Allah’ın sizin için dileyip takdir ettiklerini yapın” değil, “Dilediğinizi yapın; nasıl olsa O yaptığınız her şeyi görmektedir.” denilmiştir.⁴¹² Yine ayetlerde “Allah’ın dilediği iman etsin, dilediği de inkâr etsin” değil, “Gerçek Rabbinizdendir. Artık dileyen kimse iman etsin, dileyen kimse de inkâr etsin” denilmiştir.⁴¹³ Ayetlerde, içinizden öne geçmeyi veya arkada kalmayı dileyen herkes için denilmiş ama içinizden öne geçmesini ya da arkada kalmasını dilediğim herkes için denilmemiştir.⁴¹⁴ Ayetlerde vahyin insanları uyaran ilahi bir öğüt ve hatırlatma olduğu ifade edilirken aynı zamanda Rabbine ulaşmayı dileyen kişinin bu öğüt ve hatırlatmadan hareketle bir yol tutması söylenir.⁴¹⁵

Kur’an ayetlerinde açık bir biçimde Allah’ın, inkârcı ve nankör olmayı kimsenin kaderi kılmadığını, kişi inkârda ısrar etmedikçe ve kendini gerçeğe kapatmaya şartlamadıkça kimsenin kalbini mühürlemediğini, kişi sapmayı dilemedikçe ve sapkın kalmakta ısrar etmedikçe kimseyi saptırmadığını, insana vermiş olduğu özgür iradeyi yok saymadığını ve kişinin üzerinden sorumluluğu kaldırmadığını ortaya koymaktadır. Aksi türlü sü hem Allah’a iftira hem de bunca Kur’an ayetini yok sayma anlamına gelecektir ki böyle bir tutum ve anlayışın kişiyi gerçeği inkâra sürüklemesi kaçınılmazdır.⁴¹⁶ İman ve inkârın

⁴¹² Dilediğinizi yapın; nasıl olsa O yaptığınız her şeyi görmektedir. **Fussilet Suresi 40**

⁴¹³ De ki: Bu gerçek Rabbinizdendir. Artık dileyen kimse iman etsin, dileyen kimse de inkâr etsin. **Kehf Suresi 29**

⁴¹⁴ İçinizden öne geçmeyi veya arkada kalmayı dileyen herkes için. **Müddessir Suresi 37**

⁴¹⁵ İşte bu, uyarı dolu bir öğüttür: Artık dileyen Rabbine ulaştıran bir yol tutsun! **Müzzemmil Suresi 19**

⁴¹⁶ Artık iman ederseniz, sizin için hayırlı olur. **Nisa Suresi 170** ; Allah’ın davetçisine icabet edin! **Ahkaf Suresi 31** ; Rabbinizden gelen sınırsız bir bağışa erişmek için yarışın! **Hadid Suresi 21** ; Onlara ne oluyor da iman etmiyorlar? **İnşikâk Suresi 20** ; Ey kitap ehli! Hakikate şahit olduğunuz halde niçin Allah’ın ayetlerine iman etmiyorsunuz? **Âli İmran Suresi 70** ; Kendi hayrınıza olarak, buna bir son verin. **Nisa Suresi 171** ; Yalanlarınızla Allah’a iftira etmeyin! **Taha Suresi 61** ; Meşru ölçünün dışında yetimin malına asla yaklaşmayın! **En’am Suresi 152** ; **İsra Suresi 34** ; Zinaya yaklaşmayın! **İsra Suresi 32** ; Meşru karşılık dışında asla bir cana kıymayın! **İsra Suresi 33** ; Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayın. **A’raf Suresi 56** ; Ayetlerimi az bir değer karşılığında satmayın! Yalnız bana karşı takvalı (duyarlı) olun! **Bakara Suresi 41** ; Bu, kendi ellerinizle yaptıklarınızın karşılığıdır.

psikolojik ve felsefi boyutları göz ardı edilmemelidir. Her iki taraf da bunu kendince felsefi temellere dayandırabilmektedir.⁴¹⁷

Toplumların içinde bulundukları durumlar da onların kaderi değildir. İnsanlar azgınlık edip sınırı aşmadıkça Allah hiçbir toplumu saptırmaz. İnsanlar hatalarından vazgeçmedikçe ve o hataları telafi etmek üzere iman edip salih ameller üretmedikçe, Allah hiçbir toplumu kendiliğinden doğru yola ulaştırmaz.⁴¹⁸ Bireyler için de aynı durum geçerlidir.⁴¹⁹ Allah kimseye haksızlık yapmaz. Kim doğru yola ulaşırsa, sadece kendi iyiliği için doğru yola ulaşmış; kim de saparsa, kendi aleyhine sapmış olur. İnsanın nefsi, (ahirette) kendisi için yeterli bir hesap sorucudur.⁴²⁰

21

ALLAH'IN AFFETMEYECEĞİ TEK GÜNAH KUL HAKKI MI?

Birçok kişi tarafından doğru bilinen yanlışlardan biri de Allah'ın affetmeyeceği tek günahın kul hakkı olduğudur.

Unutma ki Allah'ın kullarına zulmetme ihtimali bulunmamaktadır! **Âli İmran Suresi 182**

⁴¹⁷ Bu konuda nitelikli ve objektif çalışmalar için bakınız: İsmail Çetin, 'İman ve İnkârın Rasyonel Değeri', Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, cilt:11, Sayı:1, 2002 s. 88-102 ; İsmail Çetin, **İman ve İnkârın Felsefi Temelleri**, Emin Yayınları 2010.

⁴¹⁸ Bunun sebebi, bir toplum kendilerinde bulunanı değiştirinceye kadar Allah'ın onlara verdiği nimeti değiştirmemesi ve şüphesiz ki Allah'ın duyan ve bilen olmasıdır. **Enfal Suresi 53**

⁴¹⁹ (Kişiler) kendilerindekini değiştirinceye kadar Allah hiçbir toplumu değiştirmez. Allah bir topluma kötülük diledi mi, artık onun için geri çevrilme diye bir şey yoktur. Onların O'ndan (Allah'tan) başka yardımcıları da yoktur. **Rad Suresi 11**

⁴²⁰ Her insanın uçup (gittiğini sandığı davranışlar)ını boynuna bağladık. İnsan için kıyamet gününde, (önünde) açılmış bir kitap (amel defteri) çıkartacağız. (Kendisine şöyle diyeceğiz): "Kitabını oku! Bugün hesap görücü olarak sana kendi nefsin yeter." Kim doğru yola ulaşırsa, sadece kendi iyiliği için doğru yola ulaşmış; kim de saparsa, kendi aleyhine sapmış olur. Hiçbir (günah) yüklüsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez. Biz bir elçi gönderinceye kadar (kimseye) azap ediciler değiliz. **İsra Suresi 13-15**

Hatta kimi zaman insanlar ayet okur gibi Allah'ın "Bana ne ile gelirsen gel kul hakkı ile gelme!" dediğini iddia ederler. Oysa Kur'an'da ne bu şekilde bir ayet vardır ne de "kul hakkı" şeklinde bir kullanım. Şüphesiz inanan insanların Kur'an'da çerçevesi belirlendiği şekli ile en başta Allah'a sonra da Allah'ın yarattıklarına karşı görev ve sorumlulukları vardır. Kur'an'da, insanlar arası ilişkilerde gözetilmesi gereken birçok hak sayılır. Kur'an'da barışı esas almak,⁴²¹ güvenilir olmak; emanetlere ve verilen sözlere sadık kalmak,⁴²² yalan sözden uzak durmak,⁴²³ daima doğru söz söylemek,⁴²⁴ edilen yeminleri insanlar arasında hile ve aldatma aracı yapmamak,⁴²⁵ iş ve yönetimde istişareyi (danışmayı) esas almak,⁴²⁶ emanetleri onlara ehil olan kişilere vermek,⁴²⁷ vadeli borçları yazıp kayıt altına almak ve borçtan bir şey eksiltmeye çalışmamak,⁴²⁸ haram yememek,⁴²⁹ ölçü ve tartıda dürüst olmak,⁴³⁰ gıybet

⁴²¹ Ey iman edenler! Hepiniz birden barışa (teslimiyet yoluna, barış ve güvene) giriniz! Sakın şeytanın peşinden gitmeyiniz. Çünkü o size apaçık bir düşmandır. **Bakara Suresi 208**

⁴²² Onlar, aldıkları emanetler ve üstlendikleri sorumluluklar konusunda titiz davrananlardır. **Mearic Suresi 32** ; Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir öfkeyle karşılaşır. **Saff Suresi 2-3**

⁴²³ Yalan sözden uzak durun. **Hac Suresi 30**

⁴²⁴ Siz ey iman edenler! Allah'a karşı sorumlu davranın ve sözü yerinde ve dosdoğru söyleyin! **Ahzâb Suresi 70**

⁴²⁵ Yeminlerinizi, aranızda aldatma ve bozgunculuğa araç yapmayın. **Nahl Suresi 94**

⁴²⁶ Onlar işlerini birbirlerine danışarak yaparlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan hayırda harcarlar. **Şura Suresi 38** ; Bir hususta karar vereceğin zaman onlara danış. **Âli İmran Suresi 159**

⁴²⁷ Şüphesiz ki Allah, size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emretmektedir. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz ki Allah, iştiridir; görendir. **Nisa Suresi 58**

⁴²⁸ Ey iman sahipleri! Belirli bir süre için birbirinize borç verdiğinizde onu yazın. Aranızda bir yazıcı adaletle yazsın. Yazıcı, Allah'ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, yazsın. Borç altına giren kişi de onu kayda geçirsin ve Rabbinden korksun da borcundan hiçbir şey eksiltmesin. **Bakara Suresi 282**

⁴²⁹ Yalana iyice kulak verirler, haramı tıka basa yerler. **Maide Suresi 42** ; Onların birçoğunun günahı, düşmanlıkta, haram yemede yarışmalarını görürsün. Ne kötüdür o yapmakta oldukları. **Maide Suresi 62** ; Allah'ın size verdiği rızıktan temiz helal olarak yiyecek ve kendisine iman etmiş olduğunuz Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olun! **Maide Suresi 88**

⁴³⁰ Ölçü ve tartıda dürüst davranın. İnsanların eşyasına el koymaya tenezzül etmeyin. **A'raf Suresi 85** ; Eksik ölçüp yanlış tartmayın. Ölçüyü ve tartıyı tam bir

etmemek,⁴³¹ insanlar aleyhine söz taşımamak,⁴³² insanlar ile alay etmemek, insanları ayıplamamak ve insanlara kötü lakaplar takmamak,⁴³³ şahitliği gizlememek ve yalan yere şahitlik yapmamak⁴³⁴ gibi birçok haktan söz etmek mümkündür. Tüm bu sayılanların ve daha fazlasının doğrudan ya da dolaylı olarak insanların hakları ile ilgili olduğu doğrudur. Ancak yine de bu sayılanlardan hareketle Kur'an'dan hiçbir temel bulamayan inançlar, kabuller ve cümleler üretmek doğru değildir. Daha önce de dikkat çekildiği gibi Allah'ın affetmeyeceği tek günah şirk yani kendisine ortak koşulmasıdır.⁴³⁵ Dolayısıyla Allah'ın affetmeyeceği tek günahın kul hakkı olduğu kabulü doğru değildir.

dürüstlükle yapın. İnsanların eşyalarını tırtıklamayın. **Hud Suresi 84-85** ; Ölçtü-ğünüz zaman tam ve dürüst ölçün. Hilesiz teraziyle tartın. Bu, hem hayırlı hem de sonuç bakımından güzeldir. **İsra Suresi 35** ; Azap ve kaygı, tartıda ve ölçüde hile yapanlara olsun. Ki onlar insanlardan alırken ölçüyü tam yaparlar, onlara vermek üzere tartıp ölçtükleri zaman, eksiltmeye giderler. **Mutaffifin Suresi 1-3** ; Halkın eşyasını, değerlerini düşürerek almayın. Yeryüzünde, bozguncular olarak fesat çıkarmayın. **Şuara Suresi 183**

⁴³¹ Ey iman edenler! Zandan çok sakının! Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Sinsi casuslar gibi ayıp aramayın! Gıybet ederek biriniz ötekini arkasından çekiştirme-
sin! **Hucurat Suresi 12**

⁴³² Şunların hiçbirine uyma: yemin edip duran, aşağılık, kötüyü duran, söz gö-türüp getiren, hayrı engelleyip sürdüren, saldırgan, olabildiğince günahkâr, kaba, sonra da kötülükle damgalı. **Kalem Suresi 10-13**

⁴³³ Ey inananlar! Bir topluluk başka bir toplulukla alay etmesin. Belki alay edilen-ler, alay edenlerden daha iyidirler. Aynı şekilde, kadınlar da başka kadınlarla alay etmesinler. Belki alay edilen kadınlar, alay edenlerden daha iyidirler. Birbirini-zi ayıplamayın. Birbirinize kötü lakaplar takmayın. İmandan sonra fasık olarak nitelendirilmek ne kötüdür. Kim tövbe etmezse işte onlar zalimdirler. **Hucurat Suresi 11**

⁴³⁴ Şahitliği gizlemeyin. Kim şahitliği gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilendir. **Bakara Suresi 283** ; Şahitliği Allah için dosdoğru yapın. **Talâk Suresi 2**

⁴³⁵ Allah, kendisine ortak koşanları asla affetmez. Bunun dışında uygun gördüğü-nü bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa, büyük bir günahla iftirada bulunmuş olur. **Nisa Suresi 48** ; Allah, kendisine ortak koşanları bağışlamaz. Bunun dışında, di-lediğini bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa, derin bir sapkınlıkla sapmış olur. **Nisa Suresi 116**

ALLAH, KÖTÜLERİ NEDEN HEMEN CEZALANDIRMIYOR? KÖTÜLÜĞE NEDEN ENGEL OLMUYOR?

Kur'an ayetleri, Allah'ın insanı özgür iradeli bir varlık olarak yarattığını, ona seçim hakkı tanıdığını,⁴³⁶ doğru ile yanlış ayırt edebileceği bir ölçü olması için ona akıl verdiğini, herkesin aklını varoluş amacına uygun biçimde kullanması gerektiğini, insanı aynı zamanda elçiler ve vahiyler yoluyla desteklediğini,⁴³⁷ insanı sınıdığını,⁴³⁸ kimin daha güzel işler yapacağını ortaya çıkarmak için ölümü ve hayatı yarattığını,⁴³⁹ kısacası gelip geçici olan bir imtihan dünyasında olduğumuzu haber vermektedir.⁴⁴⁰ Aynı zamanda Allah, insanları iyilik ve kötülükle imtihan ettiğini de bildirmektedir.⁴⁴¹ İnsanın ebedi âlemde cennete girebilmesinin yolu bu dünyada kendisini ispat etmesinden geçmektedir.⁴⁴² Allah, sorumluluk bilinci ile hareket eden kullarını destekleyeceğini,⁴⁴³ onlara bir furkan

⁴³⁶ De ki: Bu gerçek Rabbinizdendir. Artık dileyen kimse iman etsin, dileyen kimse de inkâr etsin. **Kehf Suresi 29**

⁴³⁷ Müjdeleyici ve uyarıcı olarak elçiler gönderdik ki, elçilerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, mutlak üstün olandır, en iyi hüküm verendir. **Nisa Suresi 165**

⁴³⁸ Biz, yeryüzündeki şeyleri ona bir süs yaptık ki, insanları, içlerinden hangisi amel yönünden daha güzeldir diye imtihan edelim. **Kehf Suresi 7**

⁴³⁹ O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır. O mutlak üstün ve yüce olandır, eşsiz ve benzersiz bağışlayandır. **Mülk Suresi 2**

⁴⁴⁰ Gerçekten dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlencedir. Eğer iman eder ve sakınırsanız Allah size mükâfatınızı verir. Sizden mallarınızı tamamen sarfetmenizi istemez. **Muhammed Suresi 36** ; Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Sakınanlar için ahiret yurdu elbetteki daha hayırlıdır. Hala aklınızı kullanmayacak mısınız? **En'am Suresi 32**

⁴⁴¹ Her canlı ölümü tadacaktır. Bir deneme olarak sizi iyilikle ve kötülükle imtihan ederiz. Siz ancak bize döndürüleceksiniz. **Enbiya Suresi 35**

⁴⁴² Yoksa Allah, içinizden (Allah yolunda) mücadele edenleri belli etmeden, sabredenleri ortaya çıkarmadan, cennete gireceğinizi mi sandınız? **Âli İmran Suresi 142**

⁴⁴³ İnananlara yardım etmek de üzerimize haktır (borçtur). **Rum Suresi 47**

yani hakkı batıldan, iyi olanı kötü olandan ayıracak bir ayırım gücü vereceğini müjdelemektedir.⁴⁴⁴

Dolayısıyla insanın sınanabilmesi, iyi ve kötü arasında özgür iradesiyle seçim yapabilmesi, yaptığı iyiliklerin iyilik, kötülüklerin de kötülük olabilmesi için iyiliği de kötülüğü de yapabiliyor olması gerekir. Bir insanın istese de kötülük yapmadığı ve iyilik yapmaktan başka bir seçeneğinin bulunmadığı bir dünyada, yapılan iyiliklerin değerinin olması da o şeylerin gerçek anlamda iyilik olması da mümkün değildir. Aynı şey aksi için de geçerlidir. Bir insanın istese de iyilik yapmadığı ve kötülük yapmaktan başka seçeneğinin bulunmadığı bir dünyada, kişinin yaptığı kötülükten sorumlu tutulması da ahirette hesaba çekilmesi de mümkün değildir. Bu yüzden Allah; insanların benliğini düzgün bir biçimde şekillendirmiş, insan benliğine iyi ve kötü arasında seçim yapabilme potansiyelini yerleştirmiş, benliğini temizleyip arındıranın gerçek bir kurtuluşa ereceğini, onu kirletip örteninse tam bir kayba uğrayacağını haber vermiştir.⁴⁴⁵

Esasında Allah yeryüzündeki birçok fesat ve kötülüğe engel olmakta, iman eden, hayra ve barışa yönelik güzel davranışlar sergilemek isteyen kullarını da kötülükleri ortadan kaldırmaya, iyiliği yaymaya ve kendi yolunun destekçisi, yardımcısı olmaya çağırmakta ve onları buna teşvik etmektedir.⁴⁴⁶ İyi ve güzel bir işe de kötü ve çirkin bir işe de aracılık edenlerin yaptıkları şeyden mutlaka bir payları olacağını haber vermektedir.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Ey iman edenler! Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olursanız size furkan (doğruyu yanlıştan ayırma yeteneği) verir; sizden günahlarınızı örter ve sizi bağışlar. Allah, büyük lütuf sahibidir. **Enfal Suresi 29**

⁴⁴⁵ (Yemin olsun) Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirene. Ardından da ona bozukluğunu ve takvasını ilham edene ki, benliği temizleyip arındıran, gerçekten kurtulmuştur. Onu kirletip örtense kayba uğramıştır. **Şems Suresi 7-10**

⁴⁴⁶ Ey iman edenler! Allah yolunun yardımcılarını/destekçilerini olun! **Saff Suresi 14** ; Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine/davasına/yoluna) yardım ederseniz, O da size yardım eder, ayaklarınızı sabit tutar/kaydırmaz. **Muhammed Suresi 7**

⁴⁴⁷ Kim güzel bir (işe) destek olursa, onun da o işten bir payı olur. Kim kötü bir (işe) destek olursa, onun da o işten bir payı olur. Allah her şeyi gözetip karşılığını verendir. **Nisa Suresi 85**

Aynı zamanda ayetler açık bir biçimde Allah'ın zalimleri,⁴⁴⁸ bozgunculuk edenleri⁴⁴⁹ ve haddi aşanları sevmediğini bildirmektedir.⁴⁵⁰ Kötülük yapanların, Allah'ın onlar hakkında vereceği hükümden kaçamayacakları hatırlatılmaktadır.⁴⁵¹ Yine Allah'ın sözlerini yani Kur'an'ın ortaya koymuş olduğu gerçekleri yalanlayarak haddi aşanların, hiç bilmedikleri ve beklemedikleri şekilde yavaş yavaş helaka sürüklenecekleri, onlara sadece zaman tanındığı, Allah'ın ince planının çok sağlam olduğu da hatırlatılır.⁴⁵² Gerçeği yalan sayanların bir planı varsa, Allah'ın da bir planı vardır. Allah'ın planı, onların kuracağı tuzakları boşa çıkarır.⁴⁵³

Yeryüzündeki kötülüğün nedeni de kaynağı da Allah değil insandır.⁴⁵⁴ Dolayısıyla kötülüğü ortadan kaldırması gerekli olan da yine insandır. Şüphesiz Allah her an her şeyden

⁴⁴⁸ Bir kötülüğün karşılığı onun aynısı bir kötülüktür. Ama kim başışlar ve düzeltici olursa artık onun karşılığı Allah'a aittir. Kuşkusuz O, haksızlık yapanları sevmez. **Âli İmran Suresi 57**

⁴⁴⁹ Eline yetki geçtiği zaman da yeryüzünde fesat çıkarmaya, ürünü ve nesli yok etmeye çalışır. Allah bozgunculuk edenleri sevmez. **Bakara Suresi 205**

⁴⁵⁰ Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz ve güzel olan şeyleri haram saymayın. Sınırı aşmayın. Allah, sınırı (haddi) aşanları sevmez. **Maide Suresi 87**

⁴⁵¹ Yoksa kötülükleri yapanlar, bizi geçebileceklerini (bizden kaçabileceklerini) mi sandılar? Ne kadar kötü (ne kadar yanlış) hüküm veriyorlar! **Ankebut Suresi 4** ; Sakın zalimlerin yaptıklarından Allah'ı habersiz sanma! Şüphesiz ki (Allah), onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor. **İbrahim Suresi 22**

⁴⁵² Bu sözü (Kur'an'ı) yalanlayanı bana bırak! Biz onları bilemedikleri bir şekilde yavaş yavaş helake sürükleyeceğiz. Onlara zaman tanıyorum. Doğrusu benim ince planım çok sağlamdır. **Kalem Suresi 44-45** ; Ayetlerimizi yalanlayanları, bilemeyecekleri şekilde yavaş yavaş helake yaklaştıracaktır. Onlara zaman tanıyorum. Doğrusu benim tuzağım (ince planım) çok sağlamdır. **Araf Suresi 182-183**

⁴⁵³ Şüphesiz ki o (Kur'an, doğru ile yanlış) ayırt eden bir sözdür. O asla bir şaka değildir. Şüphesiz ki onlar bir tuzak kuruyor. Ben de bir tuzak kuruyorum. Öyleyse kâfirlere mühlet ver, onlara biraz zaman tanı. **Tarik Suresi 11-17**

⁴⁵⁴ Sana gelen her bir iyilik Allah'tandır. Başına gelen her bir kötülük ise nefsendendir. **Nisa Suresi 79** ; Başınıza gelen her musibet, kendi ellerinizle kazandıklarınız (yaptıklarınız) yüzündendir. (Üstelik Allah) çoğunu da affeder. **Şura Suresi 30** ; Biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinir. Ama elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir kötülük gelirse, insan işte o zaman çok nankördür! **Şura Suresi 48** ; İnsanların elleriyle kazandıkları (yaptıkları) yüzünden karada ve denizde bozulma meydana geldi. Böylece (yanlış yoldan) dönsünler diye (Allah, onların) yaptıklarının bir kısmını onlara tattırır. **Rum Suresi 41**

haberdardır. Yapılan her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilip görmektedir. Her şey kayıt altına alınmaktadır. Allah yapılan kötülükleri bilip gördüğü gibi yapılan iyilikleri de bilmekte ve görmektedir. Şayet Allah yapılan her kötülüğü yapılacağı anda ortadan kaldırsa ve buna engel olsa bu durumda kimse kötülük yapamaz. Yine iyilikleri de insan değil de Allah yapsa kimsenin yaptığı iyiliğin bir anlam ve değeri kalmaz. İnsanın bu dünyanın öznesi olarak özgür iradesiyle kendini gerçekleştirmesi ve ispat etmesi gerekir. Her şeyi Allah yapacaksa insana ne gerek vardır? İnsan neden sınanmaktadır? Her şeyi Allah yaptıktan sonra cennet ve cehennemin nasıl bir anlamı kalır? Cennete girenin hak ettiği ne vardır ya da cehenneme gidecek olanın ne kabahati kalır?

Allah'ın her işi bilgelikle doludur ve Allah bir işe karar veriyse o şeyin, mümkün olan şeylerin en mükemmeli olduğu bilinmelidir. Çünkü Allah mülk ve yönetimin mutlak sahibi, her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilen ve en doğru şekilde hüküm verendir. Dolayısıyla bu dünyadaki imtihan sistemi ve ahiret gerçeği olabilecek en adil ve mükemmel sistemdir. Alternatifi yoktur. Özgür iradesi olmayan insanların yaşadığı bir dünya daha değerli bir dünya olmayacaktır. Ya da Allah yapılan her kötülüğe anında müdahale etse kimse kötülük yapmaya cesaret edemeyecektir. Bu durumda kötüler, Allah tarafından engellendikleri ve kötülük yapma fırsatı bulamadıkları için kötülük yapamamış olacaklar, iyi birer insan da olamayacaklardır. Oysa insanın kendisini ispat edebilmesi için, iyiliği de kötülüğü de seçebiliyor ve gerçekleştirebiliyor olması gerekir.

Bir insanın yapacağı iyiliği değerli kılacak ve karşılığında Allah'ın rızasını ve ödülleri kazanmasına neden olacak şey, aynı insanın dilerse kötülük de yapabilecekken buna rağmen iradesini iyi olandan yana kullanmasıdır. Yoksa ayetlerde de dikkat çekildiği gibi Allah dileseydi yeryüzündeki tüm

insanların iman etmesini sağlardı. Ancak Allah, imtihanın bir gereği olarak bunu dilememiştir.⁴⁵⁵

Allah insanların sadece doğru olanı seçmelerini zorunlu kılsaydı, insanın sınanması mümkün olmazdı. Öte yandan sadece yanlış olanı seçmek durumunda kalan bir insan da eylemleri sebebiyle Allah tarafından sorumlu tutulamazdı. Dolayısıyla insanın seçimlerinde özgür olması gerekir. Çünkü seçimlerinde özgür olan insan, eylemlerinin ahlaki sorumluluğunu üzerinden atamaz, eylemlerinin nedeni olarak Allah'ı gösteremez. Neden dünyada bu kadar kötülük var diye Allah'ı suçlayan birinin, asıl Allah kendisine bu soruyu sorduğunda O'na ne cevap vereceğini düşünmesi gerekir.

Bir eylemin iyi ya da kötü olabilmesi ve insanların iyi ve kötü arasında özgür iradeleri ile seçim yapabilmeleri için zorunlu olarak Allah'ın varlığı gerekir. İnsan, özgür irade sahibi bir varlıktır. Yaşadığı hayat ve seçimleri doğrudan buna yeterli bir delildir. İnsan ancak Allah varsa özgür iradeli olabilir. Çünkü ancak özgür irade ve bilinç sahibi olan Allah, var ettiğini özgür iradeli kılabilir. Şayet Allah yoksa bilinç ve irade sahibi olmayan evrenin özgür iradeli varlıklar ortaya çıkarması mümkün değildir. Demek ki Allah yoksa insan özgür iradeli olamaz. İyilik ve kötülük olarak tanımlanan ne varsa tamamı da evrendeki başıboşluklar sonucu ortaya çıkan şeylerdir. Dolayısıyla Allah yoksa kimse eylemlerinden sorumlu değildir. Allah yoksa uyulması gereken mutlak bir ahlak yasası da yoktur.

İnsanların yaptığı bazı kötülükler insanın kanını donduracak türden olabiliyor. Ancak özgür iradenin ve imtihan dünyasının kaçınılmaz bir sonucu olarak her türlü kötülüğün yapılabilmesi gerekiyor. Örneğin, bir insan istese de başka bir insanı öldüremese, altı yaşına gelene kadar hiçbir çocuk ölmese ya da öldürülemede, belirli bir yaşın üzerindeki insanlara kötü

⁴⁵⁵ Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündeki insanların hepsi toptan iman ederdi. Hal böyle iken, mümin olmaları için insanları sen mi zorlayacaksın! **Yunus Suresi 99**

şeyler yapılamasa ve bu türden bazı kısıtlamalar söz konusu olsa şu andaki mevcut durumdan daha normal ve anlaşılabilir bir sistem olmayacaktı.

Allah kötülükleri çoğu zaman hemen cezalandırmamakta, insanlara belki hâllerini düzeltirler diye süre tanımakta ancak yapılan hiçbir şeyi de asla unutmamaktadır.⁴⁵⁶ Zira Allah insanları işlemiş oldukları sebebiyle hemen cezalandıracak olsaydı yeryüzünde tek bir canlı kalmazdı.⁴⁵⁷ Ancak Allah acele etmemekte, rahmet ve merhametinin bir gereği olarak hallerini düzeltmeleri için kullarına süre tanımaktadır. Durumunu düzeltmeyenler ise sonunda mutlaka hak ettikleri karşılığı bulacaklardır.⁴⁵⁸

Dünyadaki kötülüğü ortadan kaldırması gereken Allah değil insandır. Allah, iman edip barışa yönelik düzeltici işler yapan kullarının bu konudaki çabalarının destekçisidir. İyi insan kimdir? Kendi halinde yaşayan, kimseye bir zararı da yararı da olmayan bir insan gerçekten iyi biri midir? “Kimseye zararım yok.” diyen birine “Kime ne yararın var?” diye sormak gerekir. Sadece kötüler değil, “kendine iyiler” de dünyadaki kötülüğün nedenidir. Kur’an’da da dikkat çekildiği gibi insanlar temelde üç gruba ayrılmıştır. Kendilerine zulmedenler, ortalama bir yol tutanlar ve hayırda önde gidenler.⁴⁵⁹ Kendilerine zulmedenler kötülerdir. Ortalama bir yol tutanlar kimseye zararı da yararı da olmayan kendine iyilerdir. Allah’ın izni ile hayırda önde gidenler ise sadece kendisini düşünmeyen, başkalarına da

⁴⁵⁶ Rabbin asla unutkan değildir. **Meryem Suresi 64**

⁴⁵⁷ Eğer Allah, insanları zulümleri yüzünden (hemen) hesaba çekseydi, yeryüzünde debelenen hiçbir canlı (insan) bırakmazdı. Ancak, onları (insanları) belirlenmiş bir süreye kadar ertelıyor. Ecelleri geldiği (süreleri dolduğu) zaman artık ne bir saat/bir an geri kalır ne de ileri giderler. **Nahl Suresi 61**

⁴⁵⁸ Eğer Allah, insanları yaptıkları yüzünden (hemen) hesaba çekecek (cezalandıracak) olsaydı, yeryüzünde debelenen hiçbir canlı (insan) bırakmazdı. Ancak, onları (insanları) belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince de şüphesiz ki Allah, kullarını görmektedir. **Fatır Suresi 45**

⁴⁵⁹ Sonra kullarımızdan seçtiğimiz kimselere Kitabı miras bıraktık. Onlardan bir kısmı kendilerine zulmederler, kimileri ortalama bir yol tutarlar, kimileri de Allah’ın izniyle hayırlarda önde giderler. İşte büyük fazilet (erdem) budur. **Fatır Suresi 32**

faydası olan, duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile hareket eden gerçek iyilerdir. Başka bir ayette benzer bir üçlü grupta yapılır ve hayırlarda önde giden gerçek iyilerin Allah’a yakınlık sağlayan kullar oldukları söylenir.⁴⁶⁰

Kur’an ayetleri haklı bir gerekçesi olmaksızın mücadeleden kaçınan inananlar ile Allah yolunda üstün çaba gösteren inananların bir olmadığını hatırlatır. Şüphesiz yerinde sayan kendine iyiler ile üstün bir çaba ve duyarlılık gösteren başkalarına da iyiler bir tutulmayacaktır.⁴⁶¹

Kur’an ayetlerinde hayır, iyilik, erdem ve sevgi gibi anlamlara gelen ‘birr’ kavramı kullanılır ve bu niteliklere sahip olan kişilerin tarifi yapılır. Bu kişilerin muttaki yani duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile hareket eden kullar oldukları hatırlatılır.⁴⁶² Dolayısıyla “kendine iyi” olmak, gerçek anlamda iyi olmak demek değildir. Belki dünyanın içinde bulunduğu bu perişanlık ve kargaşa durumunda, birinin kimseye bir yararı olmasa da en azından zararının da olmaması iyilik olarak görülebilir. Ancak asıl böylesi kargaşa zamanlarında insanların duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile hareket ederek kötülüğü ortadan kaldırmak için direnç göstermesi, fedakârlık etmesi ve kendisinden başkalarını da düşünmesi gerekir. Kur’an dilinde salihat; salih amel, ıslah edici yani düzeltici iyilikler

⁴⁶⁰ Bir bahtiyarlara dâhil olan kesim olacak; ama ne büyük bahtiyarlık! Bir de bedbahtlara dâhil olan kesim olacak; ama ne felaket bir bedbahtlık! Bir de yarıştta öne geçip arayı açanlar olacak: İşte bunlardır Allah’a yakınlık sağlayanlar, sonsuz nimetlerle dolu has bahçelerde kalacak olanlar. **Vâkıa Suresi 8-12**

⁴⁶¹ İnananlardan bir mazereti olmaksızın mücadeleden kaçınanlarla, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla çaba gösterenler bir olamaz: Allah mallarıyla ve canlarıyla elinden gelen çabayı sarf edenleri mücadeleden kaçınanlardan daha yüce bir mertebeye çıkarmıştır. Allah bütün inananlara nihai güzellikler vaat etmesine rağmen, yolunda üstün gayret harcayanları yerinde sayanlara muhteşem bir ödül vaadiyle üstün tutmuştur: Katından yüce mertebelerle, mağfiret ve rahmetle... Zaten Allah sonsuz bağışlayandır, sınırsız rahmetin kaynağıdır. **Nisa Suresi 95-96**

⁴⁶² Yüzünüzü doğuya ve batıya çevirmeniz birr (gerçek iyilik) değildir. Asıl iyilik, kişinin Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, Kitaba ve nebilere iman etmesi, yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, (yardım) isteyenlere ve kölelere vermesi, namazı kılması, zekâtı vermesidir. (Bu kişiler) antlaşma yaptıkları zaman yükümlülüklerini yerine getirenler, sıkıntı, hastalık ve şiddet (savaş) zamanlarında sabredenlerdir. Sadakatlerini gösterenler ve Allah’a karşı sorumluluklarının bilincinde olanlar (muttakiler) bunlardır. **Bakara Suresi 177**

anlamına gelir ve üçüncü şahısları da ilgilendiren bir içeriğe sahiptir. Salih amelin, geçtiği hemen her yerde iman etmek ile yan yana anılması tesadüf değildir. İman ve salih amel birbirini tamamlayan unsurlar gibidir. Biri olmadan diğeri de olmaz. Bir amelin salih olabilmesi imana, imanın da geçerli olabilmesi salih amellerin varlığına bağlıdır.⁴⁶³ Kur'an, en doğru yola iletir ve salihati yani barışa yönelik iyi ve güzel işler yapan kullar için müjdedir.⁴⁶⁴ İman edip salihati yapan kullar aynı zamanda yaratılmışların en hayırlıları, Allah'ı razı eden ve Allah'tan razı olan kullar olarak tarif edilir.⁴⁶⁵

Allah en güzel şekilde yaratan ve en hayırlı şekilde var edendir. Bu yüzden Allah'ın sistemi olabilecek en mükemmel sistemdir. Allah adildir ve hesap günü yarattıkları arasında adalet ile hükmedecektir. Galip gelecek olanlar ise Allah'ın ayetlerini dikkate alarak hayra ve barışa yönelik eylemler sergileyen, zorluklara karşı sabreden, Allah'a güvenip dayanan ve Allah yolunda en güzel şekilde mücadele eden kullar olacaktır.

23

TÖVBE NEDİR? TÖVBELERİMİZİN KABUL OLMASI İÇİN NE YAPMAMIZ GEREKİR?

Tövbe, 'geri dönmek' ve 'dönüş yapmak' anlamında kullanılan ve "dinde yerilmiş şeyleri terk edip övgüye lâyık olanlara

⁴⁶³ İman edip salihati yapanlara gelince: Allah, yaptıklarının karşılığını eksiksiz verecektir. Allah, haksızlık yapanları sevmez. **Âli İmran Suresi 57** ; İman edip, salihati yapanlar Cennet ehlidirler. Ve onlar orada kalıcıdır. **Bakara Suresi 82** ; Kim itibar istiyorsa (bilsin ki) itibar, tamamen Allah'a aittir. Yalnızca iyi işin yüksektiği güzel sözler Allah'a yükselir. Kötülüklerin tuzağını kuranlara şiddetli bir azap vardır. Onların tuzağı ise yok olup gider. **Fatır Suresi 10**

⁴⁶⁴ Bu Kur'an, dosdoğru olana iletir. Salihati yapan inananlara kesinlikle büyük bir ödül olduğunu müjdelar. **İsra Suresi 9**

⁴⁶⁵ İman eden ve salihati yapan kimseler; işte onlar yaratılmışların en hayırlı olanlarıdır. Onların, Rableri yanındaki ödülleri; içinde kesintisiz olarak sürekli kalacakları, altlarından nehirler akan Adn Cennetleridir. Allah, onlardan hoşnut olmuş, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. İşte bu, Rabbine huşu duyan (içtenlikle yönelen) kimseler içindir. **Beyyine Suresi 7-8**

yönelme” şeklinde tanımlanan bir kavramdır. Bir kişinin işlediği bir günden ya da suçtan pişmanlık duyarak bunu bir daha yapmamaya karar verdikten sonra Allah’a yönelerek bu kararını ifade etmesi ve Allah’tan bağışlanma dilemesidir.

İnsan olarak çeşitli hatalar yapar ve sonrasında pişmanlıklar duyarız. Her ne hata yapmış olursak olalım Allah’ın bize tövbe etme şansı vermiş olması bizim için çok büyük bir fırsattır. Bu fırsatları iyi değerlendirmek ve değerini bilmek gerekir. Umutsuz insan, tükenmiş insandır. Bu kadarengin rahmet sahibi bir Rabbimiz varken “Nasıl olsa artık affedilmem. Affedilmem mümkün değil.” demeyelim. Kendi elimizle kendimizi tüketmeyelim. Geçmişte yaşadığımız hayattan ve hatalarımızdan pişmanlık duysak da artık affedilmemizin mümkün olmadığını düşünmeyelim. Bunu düşünerek “Nasıl olsa ahiretimizi kaybettik, bari bu dünyamızı yaşayalım.” deme hatasına da düşmeyelim. Biz ne yapıp edip hatalarımızı tekrar etsek de üzerimize vazife olan kulluk görevlerimizi yerine getirebildiğimiz oranda gerçekleştirmeye ve bu sayede Allah ile olan bağımızı sağlam tutmaya çalışmalıyız. Aksi halde Allah’tan uzaklaştığımız oranda daha fazla gömülürüz hatalara. İnsanın nefsi ile yüzleşerek hatalarını kabul etmesi de bir erdemdir. Bu erdeme sahip olmak insanı kendine getirir. Çünkü geçmişteki hatalarını kabullenmek herkesin harcı değildir.

Bazen insanın en fazla zoruna giden şey, ardında bıraktığı yıllarını boş yere yaşadığı gerçeği ile yüzleşmesidir. Oysa hesap günü geri dönüşü mümkün olmayan yüzleşme ve pişmanlıktansa, hemen şimdi pişman olup gerçeklerle yüzleşmemiz ve nefsimizin bu tuzağına düşmeden temiz bir kalp ile Allah’a yönelmemiz gerekir. Yeter ki biz kendimizi kandırmadan hatalarımızdan vazgeçmek, kendimize yeni bir sayfa açmak ve temiz bir kalp ile Allah’a yönelmek isteyelim.

Bizim için af ve tövbe kapısı sonuna kadar açık kalacaktır.⁴⁶⁶ İnsanın Rabbinden ümidini kesmesi en çok İblis'i sevindirir. Çünkü İblis; umudunu kesen, ümitsiz olan demektir. İnsanların da kendisi gibi umutsuz olmalarını istemektedir. Allah'a gerçek anlamda teslim olan ve O'na güvenen kullar için umutsuzluk ve ümitsizlik yoktur. Ne kadar günah işlemiş olursa olsun, gerçekten pişmanlık duyan her kul, Rabbini rahmet ve merhamet sahibi bulacaktır.⁴⁶⁷

Allah'ın rahmet ve merhametinden ümit kesmememiz gerekir. Çünkü Allah'ın rahmetinden ancak gerçeği inkâr eden ve günahlarında ısrarcı olan inkârcılar ümit keserler.⁴⁶⁸ Allah bize karşı öyle rahmet ve merhamet sahibidir ki nefsimizin ve şeytanın vesveselerinden bizi muhafaza etmek için kalbimizi kuşatmış ve bizi nefsimizle baş başa bırakmamıştır. Ayetin ifadesiyle, Allah bizi bize hayat verecek olan şeye çağırmış ve nefsimiz bu çağrıya uymaktan bizi alıkoymasın diye kalbimiz ile kendimiz arasına girmiştir.⁴⁶⁹

Çok sevip saygı duyduğumuz birinin yanında hareketlerimize çok dikkat eder ve hataya düşmek istemeyiz. Allah en çok sevilip sayılmayı hak eden ve bize herkesten daha yakın olandır. Allah her an bizimledir. Dolayısıyla bizim daima bu gerçeğin farkında olarak hareketlerimize dikkat etmemiz gerekir. Allah, nefsine zulmetmekten uzak durmak ve erdemli yaşamak isteyen kullarının en yakın destekçisidir. Yeter ki biz nefsimizin kötü eğilimlerine karşı sorumluluk bilinci ve

⁴⁶⁶ Rabbiniz nefsinizde (içinizde) olanı en iyi bilendir. Eğer siz (erdemli kişilerden olup) iyiye yönelirseniz O, (hatada ısrar etmeyip) yanlıştan dönenleri bağışlar. **İsra Suresi 25**

⁴⁶⁷ Ey nefisleri aleyhine sınırı aşan/aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Allah, günahları tümünden affeder. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır, rahmet kaynağıdır. **Zümer Suresi 53**

⁴⁶⁸ Allah'ın rahmetinden umut kesmeyin! Şu bir gerçek ki, Allah'ın kuşatıcı ve kurtarıcı rahmetinden yalnızca gerçeği inkâr eden (günahkârlar) umut keser. **Yusuf Suresi 87**

⁴⁶⁹ Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Elçisine (çağrısına) cevap verin! Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer ve siz şüphesiz ki O'nun huzurunda toplanacaksınız. **Enfal Suresi 24**

duyarlılığıyla hareket ederek Allah’a yakın olmak ve irademizi Allah’ın rızasından yana kullanmak isteyelim.

Allah bizi affetmek istediği için rahmeti ile kalbimizi kuşatıp desteklemiş ve kendimiz ile kalbimiz arasına rahmet tuğlaları dizmiştir. Biz iyi ve doğru olana yönelmek istedikçe kötü ve çirkin olan duygular, rahmet duvarını aşamazlar. Biz o rahmet duvarında delikler açmadıkça kötü ve çirkin duygular kalbimize sızacak yer bulamazlar. Kendimiz ile kalbimiz arasındaki rahmet duvarını Allah örür, biz çözeriz. Kendi çözdüğümüzü kendi elimizle örmedikçe, Allah da o duvarı örmemiz için destek olmaz bize.

Allah bize rahmeti ve sevgisi ile muamele etmek ve bizi affetmek istemektedir. Yeter ki biz, kendimizi kandırmayı bırakarak Allah’tan hiçbir şeyi gizleyemeyeceğimizi bilelim, rahmetinden ümidimizi kesmeyelim ve tüm benliğimizle kalbimizin gerçek sahibine yönelelim. Biz kalbimizi Rabbimize döndürmesek de kalbimiz kendini Rabbine döndürecektir, son nefesimizi verdiğimizde.

Tövbelerimizin geçerli olması ve yerine gelmesi için affedilmeyi hak etmemiz gerekir. Allah sonsuz rahmeti ve merhameti ile hata ve nankörlüklerimize rağmen bizi affetmek istemektedir. Ancak Allah’ın bizi affetmesi için, affedilmeyi dilememiz ve hak etmemiz gerekir. Allah’ın sonsuz rahmeti olmasa ve Allah affetmeyi sevmese, günah ve nankörlüklerimiz sebebiyle hiçbirimiz affedilmeyi hak etmeyiz. Allah’a yaptığımız nankörlüklerin binde birini başkalarına yapsak, bizi en çok seven insanlar bile bir daha yüzümüze bakmaz. Bütün insanların iyilikleri bir araya gelip toplansa, Allah’ın bize göstermiş olduğu iyiliklerin yanında okyanusta bir su damlası bile olmaz.

Umutsuzluğa düşmememiz ve Allah’ın rahmetinden ümit kesmememiz gerekir. Çünkü örnek verilen ayetten de (Zümer Suresi 53) anlaşıldığı gibi Allah çok bağışlayıcı ve rahmet

kaynağı olduğu için tüm günahları bağışlamak istemektedir. Günahlarımızın bağışlanması için bu bağışlanmayı nasıl hak edeceğimiz ilgili ayetin hemen arkasından gelen ayet ile bildirilmiştir.⁴⁷⁰

Görüldüğü gibi gerçekleri fark ederek kendimizi kandırmayı bırakmamız ve gönülden bir teslimiyet ile Allah’a yönelmemiz ve sözlerin en güzeli olan ilahi vahye uygun davranmamız gerekir. Geri dönüşü mümkün olmayan bir pişmanlık duymamak için oturduğumuz yerden affedilmeyi beklememeli ve affedilmeyi hak edecek erdemli eylemlere yönelmeliyiz. Erdemli eylemlere yönelmek için fırsatımızın olduğu tek yer bu dünya hayatıdır. Hesap günü tekrar dirilme gerçeğini gördüğümüzde, büyük bir pişmanlık içinde dünyaya dönerek iyi ve güzel işler yapmak için bir fırsat daha isteyecek ancak böyle bir fırsata sahip olamayacağız.⁴⁷¹

Hepimizin hatalarımızı fark etmemiz, hatalarımızdan dönerek Allah’tan af dilememiz gerekir. Hata ve günahlarımızla da olsa Allah yine de seviyor ve affetmek istiyor bizi. Peki, biz Allah’ı gerçekten seviyor ve O’nun bizi affetmesini istiyor muyuz? Bunun için ne yapıyoruz? Ya Allah bizi affetmek istemeseydi? Ne kadar af dilersek dileyelim yine de bizi affetmeseydi?⁴⁷²

⁴⁷⁰ Öyleyse (yalnız) Rabbinize yönelin ve (ölümün ve yeniden dirilmenin) azabı başınıza gelmeden önce O’na teslim olun, sonra hiç kimse size yardım edemez. Bu azap, siz farkında olmadan, aniden başınıza gelmeden önce Rabbiniz tarafından size (insanlara) indirilmiş olan en güzel (vahye) uyun ki hiçbir insan (Kıyamet Günü) “Allah’a karşı umursamaz davrandığım ve (hakikati) küçümseyenlerden biri olduğum için yazıklar olsun bana!” demesin yahut “Eğer Allah beni doğru yola iletseydi mutlaka O’na karşı sorumluluk bilinci duyanlardan biri olurdu!” demesin yahut (kendisini bekleyen) azabın farkına vardığında “Keşke (hayatta) bana bir şans daha verilse de iyilik yapanlar arasına girsem!” demesin. **Zümer Suresi 54-58**

⁴⁷¹ Günahı hayat tarzı haline getirenleri Rablerinin huzurunda başları eğik vaziyette (şöyle derken) bir görmeliydin: Rabbimiz, (işte artık) gördük ve işittik! Şu halde bizi (dünyaya) geri döndür de iyi bir şeyler yapalım! Çünkü kesin olarak ikna olmuş bulunuyoruz. **Secde Suresi 12**

⁴⁷² (Düşünsenize bir) ya Allah’ın sizin üzerinizde fazlı ve rahmeti olmasaydı ve Allah gerçekten tövbeleri kabul eden, hüküm ve hikmet sahibi olmasaydı (ne yapardınız)? **Nur Suresi 10**

İş işten geçmeden yani hesap günü geri dönüşü mümkün olmayan bir pişmanlık duymadan önce Rabbimizin sözlerine içtenlikle kulak vermemiz gerekir.⁴⁷³ Gerçek anlamda inanmak ve inancının gereğini yerine getirmek isteyen herkes, günah işlemekte ısrar etmekten dönerek Allah’a yönelmesi gerektiğini bilmelidir.⁴⁷⁴ Gönülden bir pişmanlık ile tövbe ederek Allah’a yönelenler, affedilmeyi umabilirler.⁴⁷⁵ Çünkü Allah, hatasından dönerek davranışlarını düzeltenleri affeder.⁴⁷⁶

Bir an olsun düşünelim ve “Acaba bizim bunca hata ve günahımıza rağmen yine de Allah neden bize karşı bu kadar sabırlı, bağışlayıcı, sevgi ve muhabbet sahibi?” diye soralım kendimize. Gerekli olan her türlü sorunun cevabını verdiği gibi bu sorunun cevabını da Kur’an verir bize.⁴⁷⁷ Allah’ın kendi nefesine yazıp farz kıldığı bu muhteşem ilke bir başka ayette de hayat bulur.⁴⁷⁸

Bunun sebebi de bellidir. Çünkü Allah’ın rahmeti her şeyi kuşatan bir rahmettir. Allah’ın her şeyi kuşatan muhteşem rahmetine Kur’an’da her fırsatta dikkat çekilir.⁴⁷⁹ Allah rahmet

⁴⁷³ Rabbinizden günahlarınız için bağışlanma dileyin ve sonra tövbe ve pişmanlık tavrı içinde O’na yönelin ki, O da sizi (bu dünya) hayatında (O’nun belirlediği) bir süre doluncaya kadar güzel bir geçimle geçindirsın ve (öte dünyada da) erdem sahibi herkese erdemliliğinin karşılığını (fazlasıyla) versin. Fakat eğer (doğru yoldan) dönerseniz, o zaman, doğrusu o zorlu gün (gelip çatığında) azabın sizin başınıza gelmesinden korkarım! **Hud Suresi 3**

⁴⁷⁴ Ey inananlar! Hepiniz topluca Allah’a tövbe edin. Umulur ki kurtuluşa erersiniz. **Nur Suresi 31**

⁴⁷⁵ Ey iman edenler! Gönülden ve tam bir pişmanlık içinde tövbe ederek Allah’a yönelin! Umulur ki Rabbiniz kötü fiillerinizi yok eder. **Tahrim Suresi 8**

⁴⁷⁶ Kim işlediği zulümden sonra tövbe eder ve (davranışlarını) düzeltirse, şüphesiz Allah onun tövbesini kabul eder. Çünkü Allah tarifsiz bir bağışlayıcı, eşsiz bir merhamet kaynağıdır. **Maide Suresi 39**

⁴⁷⁷ Mesajlarımıza inanan kimseler sana geldiğinde de ki: Selam olsun size! Rabbiniz, rahmeti kendi nefesine yazmıştır (rahmet sahibi olmayı kendine ilke edinmiştir). Haberinizi olsun ki, sizden biri bilmeden bir kötülük işler ve ardından tövbe edip kendini düzeltirse, kesinlikle O’nu tarifsiz bir bağışlayıcılığı olan eşsiz bir merhamet kaynağı olarak (bulacaktır). **En’am Suresi 54**

⁴⁷⁸ De ki: Kime aittir göklerde ve yerde olan her şey? De ki: Rahmeti kendi nefesine yazan (kendisine ilke edinen) Allaha. O, (varlığı) her türlü şüphenin üstünde olan Kıyamet Günü hepinizi bir araya mutlaka toplayacaktır: ama kendilerine yazık edenler (var ya), işte (Ona) inanmayı reddedenler onlardır. **En’am Suresi 12**

⁴⁷⁹ Bizim için bu dünyada da, ahirette de iyi ve güzel olanı yaz. Bak işte, pişman-

sahibi olmayı kendi nefesine yazmış, farz kılmış ve rahmeti her şeyi kuşatmıştır. Kullarına karşı bu kadar büyük rahmet sahibi olan Allah'a en güzel şekilde kul olunmalıdır. Allah'ın bizi affetmesi için affedilmeyi hak etmemiz gerekir. Affedilmeyi hak etmek için yapmamız gereken şeyler, günahlarımız kadar çok değildir.

İnsan olduğumuz için hatasız ve günahsız olmamız mümkün değildir. Bu yüzden hata ve günahlarımızı fark ederek nefsimizle yüzleşmemiz, hemen Allah'a sığınarak içtenlikle af dilememiz ve işlediğimiz suçlarda ısrarcı olmamamız gerekir. Bu davranış, gerçek anlamda inanan erdemli insanların özelliklerinden biridir.⁴⁸⁰

Önemli olan, yaptığımız kötü şeyleri fark ederek hatadan dönmeyi bilmemiz ve hatalarda ısrar etmememizdir.⁴⁸¹ Biz samimi bir şekilde hatamızı fark ederek hemen af dilediğimizde, rahmet ve merhameti bol olan Rabbimizin hata ve günahımızı affetmesini ümit edebiliriz. Yeter ki gerçek anlamda temiz ve samimi bir kalp ile Allah'a yönelmeyi ve affını dilemeyi bilelim.⁴⁸² Allah'ın bizi affetmesi için yanlışımdan dönmemiz ve iyi olana yönelmemiz gerektiğini de unutmayalım.⁴⁸³

lık içinde Sana yöneldik! (Allah) şöyle karşılık verdi: Azabıma dilediğim kimseyi uğratabilirim, ama rahmetim her şeyi kuşatır, bunun içindir ki onu bana karşı sorumluluk bilincine sahip olan (takva), arınmak için verilmesi gerekeni (zekâtı) veren ve ayetlerimize inanan kimselere pay olarak ayıracam. **Araf suresi 156**

⁴⁸⁰ Onlar, utanç verici bir iş yaptıkları ya da kendi nefislerine bir kötülük ettikleri zaman, Allah'ı hatırlayıp hemen günahları için bağışlanma isteyenlerdir. Allah'tan başka günahları kim bağışlayabilir ki? Üstelik onlar, yaptıkları kötülük üzerinde bile ısrar etmezler. **Âli İmran Suresi 135**

⁴⁸¹ Ancak tövbe edip (durumlarını) düzeltenler ve (gerçeği) açıkça ortaya koyanlar başkadır. Ben onların tövbelerini kabul ederim. Ben tövbeleri çok kabul ederim; çok merhametli olanım. **Bakara Suresi 160** ; Ancak ondan sonra tövbe edip durumlarını düzeltenler istisnadır. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır; çok merhametlidir. **Âli İmran Suresi 89** ; Ancak tövbe edip ıslah olanlar, Allah'a sınıksız sarılıp dinlerini (ibadetlerini) yalnız onun için yapanlar başkadır. İşte bunlar, müminlerle beraberdir. Allah, müminlere ileride büyük bir ödül verecektir. **Nisa Suresi 146**

⁴⁸² Kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri affeden ve işlediklerinizi bilen O'dur. **Şura Suresi 25**

⁴⁸³ Rabbiniz nefsinizde (içinizde) olanı en iyi bilendir. Eğer siz (erdemli kişilerden olup) iyiye yönelirseniz O, (hatada ısrar etmeyip) yanlıştan dönenleri bağışlar. **İsra Suresi 25**

Yine rahmet ve merhameti bol olan Rabbimiz, yasak etmiş olduğu günahların büyüklerinden kaçındığımız müddetçe hata ve kusurlarımızı bağışlayacağını bildirmektedir.⁴⁸⁴ Kur'an'da gerçek anlamda iman etmiş erdemli kişilerin büyük günahlardan kaçındıkları ifade edilir.⁴⁸⁵ Küçük günahlar ve kusurlar dışında kötü ve çirkin işlerden kaçınanlar affı bol olan Allah'ın rahmetine ulaşacaklardır.⁴⁸⁶

Esasen kendi elimizle kendi tabiatımızı yıkıp bozmamışsak ve hâlâ akleden bir kalbe ve vicdana sahipsek yaptığımız hata ve günahları az çok biliriz. Biliriz ve kimi zaman da hatalarımız ile yüzleşiriz. Çünkü iyi ve kötü olmak üzere iki temel eğilim vardır içimizde. Bazen içimizdeki iyi eğilim baskın gelir ve kötülükten uzak dururuz, bazen de içimizdeki kötü eğilime yenilerek kötü bir eylemde bulunuruz. Esasen içsel anlamda her iki duruma da bizzat tanıklık ederiz. Ancak işimize gelmeyen tanıklığımızın üzerini örterek gizleriz. Gelmesinde hiç şüphe bulunmayan hesap günü ise kalkar, kendi elimizle vicdanımızın üzerine çektiğimiz perdemiz. Gerçek apaçık ortaya çıktığında, hepimiz vicdanımızın tanıklığında kendi gerçeğimiz ile yüzleşir ve aslında vicdanımızın şahitliğinin daima bizimle olduğunu yani kendi kendimize yaptıklarımızın farkında olduğumuzu itiraf ederiz.⁴⁸⁷

⁴⁸⁴ Kaçınmanız emredilen büyük günahlardan uzak durursanız, kusurlarınızı örteriz ve sizi onurlu bir makama yerleştiririz. **Nisa Suresi 31**

⁴⁸⁵ İşte onlar, büyük günahlardan ve hayasızca davranışlardan kaçınırlar, dahası öfkeli zamanlarında bile affetme (erdemini) gösterirler. **Şura Suresi 37**

⁴⁸⁶ Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır. **Necm Suresi 32**

⁴⁸⁷ Yemin olsun ki, insanı biz yarattık. Nefsinin ona neler fısıldadığını da biz biliriz. Biz ona, şahdamarından daha yakınız. (Ve böylece) ne zaman (tabiatında mevcut) iki eğilim, sağdan soldan çatışarak karşı karşıya gelseler, insanın söylediği her şeyde yanı başında (kendi içinde) mutlaka bir gözetleyici bulunur. Derken ölüm kâbusu tüm gerçekliğiyle çıkagelir (ki) işte bu (ey insan), senin köşe bucak kaçtığın şeydir! Nihayet (diriliş için) sura üflenir; işte bu da (ey insan), kendisine karşı uyarıldığın gündür. Her insan, (kendi geçmiş) iç dürtüleri ve vicdanı (vicdanının şahitliği) ile huzura gelir (ve ona), "Sen" (denilir). "Bu (Hesap Günü)nü umursamıyordun, ama şimdi biz senin (gözündeki) perdeni kaldırdık, bakışın bugün artık daha keskindir!" Ve onun (kişiliğinin) bir parçası: "Her zaman benimle olan işte budur!" diyecektir. **Kâf Suresi 16-23**

Şayet bu dünyada nefsimiz ile yüzleşmez ve ısrarla gerçeği görmek istemezsek hesap günü büyük bir pişmanlık ile suçumuzu itiraf edecek ve bu dünyadayken ahiretimiz için hazırlık yapmış olmayı dileyeceğiz.⁴⁸⁸ Hatta öyle ki gerçeği gördüğünde insan, o an içinde bulunduğu durumdan sorumlu olmamak için dünya hayatında yaşarken toprak olmayı ve önüne konulan hesap ile karşılaşmamayı ister.⁴⁸⁹ Bu dünyada halen daha fırsat varken elimizde, bize gerçeği hatırlatan Rabbimizin ayetlerine kulak vermeli, hesap günü geri dönüşü mümkün olmayan bir tanıklık ve itiraf yerine, yaşarken bu tanıklık ve itirafı gerçekleştirmeli, özümüze dönmeli, iyi ve güzel olana yönelmeli, imanlı ve erdemli bir hayat yaşamalı ve son nefesimizi de bu şekilde vermeliyiz.⁴⁹⁰

24

DUA NEDİR? DUALARIMIZIN KABUL OLMASI İÇİN NE YAPMAMIZ GEREKİR?

Dua anlam itibarıyla çağırmak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek demektir. Sınırlı, sonlu ve muhtaç olan insanın gönülden ve tüm benliği ile sınırsız, sonsuz ve mutlak kudret sahibi olan yüce Allah’a yönelip O’ndan istek ve dilekte bulunmasıdır, dua. Dua, üzerimize yazılmış bir ibadet olmanın yanında kul üzerinde psikolojik anlamda bir rahatlama, huzur ve gönül tatmini doğurur. Duada Allah ile kul arasında bir vasıta yoktur.⁴⁹¹ Kul, Yaratanına halini arz eder ve niyazda

⁴⁸⁸ İşte o gün (sınavı kaybetmiş) insan (gerçeği hatırlayıp) itiraf edecek; ama bu (hatırlamanın) itirafın hiçbir yararı olmayacak. Ve şöyle söyleyecek: Ah, keşke (gelecek) hayatım için önceden bir hazırlık yapsaydım! **Fecr Suresi 23-24**

⁴⁸⁹ Biz sizi yakın bir azap ile uyardık. Bir gündedir ki o, kişi kendi ellerinin önden gönderdiğine bakar ve gerçeği örten şöyle der: Keşke toprak olsaydım! **Nebe Suresi 40**

⁴⁹⁰ Ey Rabbimiz! Günahlarımızdan ötürü bizi affet ve kötülüklerimizi sil ve gerçek erdem sahipleri olarak canımızı al! **Âli İmran Suresi 193**

⁴⁹¹ Gerçek dua ancak O’na yapılandır. Onların, O’ndan başka istekte bulundukları varlıklar, hiçbir şekilde onlara karşılık veremezler. Onlar, elleri suya ulaşmadığı

bulunur. Gönülden Allah’a iman etmiş bir kul, kendisini yaratan Rabbinin kendisini en iyi bilen olduğunu ve yakarışlarına en güzel şekilde cevap vereceğini bilir. Ancak bizim için gerçek anlamda neyin hayırlı olacağını sadece Allah’ın bildiğini unutmamak gerekir.⁴⁹²

Kul, duaların kabul olup olmamasına göre değil, kul olduğunun idraki ile Allah’a gönülden bağlanmakta ısrarlı ve samimi olmalıdır. İnsan Rabbine her an muhtaçtır. Dolayısıyla dua ve ibadetler yoluyla her an O’na yakın olmak durumundadır. Zaman zaman karşılaştığımız bir yanılgı olarak olaya “Dua ettim ama kabul olmadı.” şeklinde yaklaşmak samimi olarak inanan birine yakışmaz. Allah kullarını bazen türlü imtihanlarla, zorluk ve sıkıntılarla sınar. Bazen de yapmış olduğumuz hataların bedelini ödememiz gerekebilir.

Allah’a dua ederiz, istediklerimizi vermesine sevinir, vermemesine üzülmür, bazen de vermedikleri sebebiyle şikâyet eder ya da hayal kırıklığı hissederiz. Bu tür duygular duanın gerektiği gibi kavranamamış olduğunu gösterir. Çünkü biz Allah’ın verdiği şeyler ile bizi nasıl sınayacağını ve vermedikleri ile de bizi nelerden korumuş olacağını bilemeyiz. İnsan gerçek anlamda kendisi için neyin hayırlı olduğunu bilemez. Çünkü insan büyük resmi göremez. Şimdiyi yaşar ama gelecek olanı hesap edemez. Bu yüzden daima hakkımızda hayırlı olanı istemeli ve her durumda şükretmeliyiz. Dolayısıyla Allah’ın dualara cevap vermesi isteklerimizi yerine getirmesi değildir. İsteddiği şeyin kendisi için gerçekten hayırlı olacağını kim bilebilir? Şüphesiz Allah’tan başka kimse neyin hayırlı neyin hayırsız olduğunu bilemeyecektir.⁴⁹³

halde, ağızlarına su kendiliğinden gelsin diye iki avucunu açanlar gibidir. Gerçeği yalanlayan nankörlerin duası sapkıncıdır. **Rad Suresi 14**

⁴⁹² Bir şey sizin için hayırlı olduğu halde siz ondan tiksinebilirsiniz. Ve bir şey sizin için şer olduğu halde siz onu sevebilirsiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz. **Bakara Suresi 216**

⁴⁹³ İnsan hayra dua eder gibi, şerre dua ediyor. İnsan çok acelecidir. **İsra Suresi 11**

Pek çok kişide görüldüğü gibi Allah'ı sadece zor zamanlarda hatırlamak ve çaresiz kalındığında O'na dua etmek samimiyetsizliğin bir göstergesidir. Zorda ve çaresiz kaldığı anlarda Allah'a yakaran sonra sıkıntısı giderildiğinde tekrardan eski hayatına dönerek Allah'ı âdetâ unutan pek çok örnekle karşılaşırız. Bu gibi kişiler tekrardan çaresiz kalana kadar Allah'ı hiç düşünmez ve hatalardan uzak durmazlar.⁴⁹⁴

İnsan kendisini yaratan yüce Allah'a karşı gönülden bir bağıllık, sevgi ve muhabbet içinde olmalı, O'na dua etmeli, çeşitli söz ve fiiller ile kulluğunu göstermelidir. Tüm bunları yapabilmesi için de Allah'ın kendisini duyduğunu, gördüğünü ve üzerinde her türlü tasarrufa sahip olduğunu ve O'na yakardığı zaman kendisine cevap vereceğini bilmesi gerekir.⁴⁹⁵ Allah kuluna yakındır. Kulun her anlamda bu yakınlığa ihtiyacı vardır. Ayetler her fırsatta bu yakınlığa dikkat çekerler.⁴⁹⁶

İçselleştirilmiş kulluk bilincinin; güçlü, uyumlu ve sağlam karakterli bireylerin ortaya çıkmasını sağladığı gözlemlenmiştir. Dua ve ibadetler insanın hayatına anlam ve değer katarlar. Bir bebeğin kendisini en güvende hissettiği kişi annesi ve

⁴⁹⁴ İnsanlara zorluk dokunduğu zaman; yan yatarken, otururken, ayaktayken bize yalvarır. Ama sıkıntısını çözdüğümüzde, kendisine dokunan bir zorluk yüzünden bize hiç yalvarmamış gibi çekip gider. **Yunus Suresi 12**

⁴⁹⁵ Kullarım sana, beni sorduğunda (onlara de ki): "Ben (kendilerine) çok yakınım. Bana dua ettiği zaman, dua edenin çağrısına cevap veririm. Öyleyse (kullarım) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulabilsinler!" **Bakara Suresi 186** ; Rabbiniz şöyle buyurmuştur: "Bana dua edin, cevap veriyim." **Mümin Suresi 60** ; (Allah dışında yalvardıklarınız mı hayırlı) Yoksa darda kalanın çağrısına karşılık veren, kötülüğü gideren ve sizi yeryüzünün halifeleri yapan mı? Allah ile birlikte başka bir ilah mı? Ne kadar az öğüt alıyorsunuz? **Neml Suresi 62**

⁴⁹⁶ Nerede olursanız olun Allah sizinle beraberdir. Allah tüm yaptıklarınızı görür. **Hadid Suresi 4** ; Yemin olsun ki, insanı biz yarattık. Nefsinin ona neler fısıldadığını da biz biliriz. Biz ona, şah damarından daha yakınız. **Kaf Suresi 16** ; Görmez misin ki Allah, göklerde olanları da yeryüzünde olanları da bilir. Üç kişi, aralarında fısıldaşmaya görsün, dördüncüleri O'dur; beş kişi fısıldaşmaya görsün altıncıları O'dur. Bundan az da olsalar çok da olsalar, O mutlaka onlarla beraberdir; nerede bulunurlarsa bulunsunlar. **Mücadele Suresi 7** ; Gözler O'nu idrak edemez; O ise bütün gözleri idrak eder. **En'âm Suresi 103** ; Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir ve Allah, her şeyi çepeçevre kuşatandır. **Nisa Suresi 126**

sığınacağı yer onun şefkatli kuağı ise kulun da kendisini en fazla güvende hissedeceği varlık Rabbidir. Sığınacağı yer ise Rabbinin merhametidir. Rabbinin onu duyduğunu, gördüğünü, ondan haberdar olduğunu bilmesi insana güç verir. Zorluklara karşı tahammül ve sabır kazandırır. Kişi, başına gelen en olumsuz şeylerden bile bir hayır çıkabileceğini bilir.

İnsanın, halini Rabbine arz edebilmesi çok büyük bir lütuftur. Duanın bazı insanların hayatlarında hiç yeri olmadığına ya da bazı kişilerin isteseler de dua edemediklerine şahit olursunuz. İnsanı hem fiziksel hem ruhsal yönden güçlendiren ve insana bir anlamda şifa olan dua ibadetinden mahrum olmak bir insanın başına gelebilecek en büyük dertlerdendir. Çünkü bu gibi insanlar etraflarında yığınla insan olsa da gerçekte yapayalnızdır. Sevinçlerinde şükredecekleri, hüzün ve kederlerinde hallerini arz edecekleri kimseleri yoktur. Bu gibi bir durumun zamanla kişiyi ruhsal bunalıma ve bedensel hastalıklara sürüklemesi kaçınılmaz olacaktır.

Kulluğun en güzel göstergelerinden biri dua ve ibadetlerin yerine getirilmesidir.⁴⁹⁷ İbadetler kulluğa anlam kazandırmakta ve insan ile Yaratıcısı arasındaki manevi irtibatı sağlamaktadır.⁴⁹⁸ Örneğin namaz düzenli yerine getirilen bir ibadet olduğundan bu vesile ile Allah ve din ile olan irtibatını devam ettiren kişi, aynı zamanda dünyevi hırs ve doymazlıklardan kurtulmak için belirli vakitlerde dünya hayatının gerçeğini, ölümü ve ölüm sonrasını düşünür. Neden var olduğu ve nasıl bir yaşam sürmesi gerektiğini hatırlar. İbadetlerin hakkıyla yerine getirilebilmesi için ibadetleri aradan çıkartılmak için yerine getirilen ritüellere dönüştürmemek gerektiği gibi ibadet esnasında Allah'a yapılan yakarışların da anlaşılması

⁴⁹⁷ De ki: Duanız olmasaydı, Rabbin size neden değer versin ki! **Furkan Suresi 77**

⁴⁹⁸ Onlar, yataklarından kalkarak korku ve ümit içinde dua ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler. **Secde Suresi 16** ; Bunlar: Sabreden, dürüst olan, gönülden bağlı olan, infak eden ve seher vaktinde bağışlanma dileyenlerdir. **Âli İmran Suresi 17**

gerekir. Dua ve namaz gibi ibadetlere ihtiyaç duyan Allah değil, kuldur. Dolayısıyla ibadetler hakkıyla yerine getirildiği oranda insana fayda sağlayacak ve hayatındaki önceliklerini belirlemede ona destek olacaktır.

Dini yönü eksik olan insanların, hayatı anlamlandırma noktasında yaşadıkları sıkıntıların psikolojilerini olumsuz yönde etkilediği ve inançlı insanlara nazaran ruhsal açıdan çok daha fazla sorunlar yaşadıkları gözlenmektedir. Hayattan zevk alamama, mutsuz ve tatminsiz bir yaşam sürme, memnunsuzluğun beraberinde getirdiği ruhsal sıkıntılar ve bu durumdan kurtulmak için başvurulana maddelere bağımlılık gibi şeyler ve zaman zaman intihar ile sonuçlanan hayat hikâyeleri... İşte bu noktada din kişinin sadece hayatını anlamlandırmakla kalmayıp aynı zamanda manevi değerleri maddi unsurlardan üstün tutmasını, gerçek huzur ve mutluluğu ulvi şeylerde aramasını, gönül huzuruna ve tatmin olmuş bir kalbe sahip olmasını, ölümü yokluk olarak görmeyip yaşamını bu gerçeğe göre ayarlamasını ve bu sayede hem bu gününü hem de yarınını anlamlı kılmasını sağlamaktadır.

İnsan yaratılışı itibarıyla sınırlı ve zayıf bir varlıktır. Aynı zamanda kendini yeterli gördüğü zamanlarda sahip olduğu her şeyi Allah'a borçlu olduğunu unutma, zorluk ve sıkıntı anında ise hemen Allah'a sığınma eğilimindedir. Dua ve ibadetler sayesinde kişi bu gaflete düşmekten korunur. Allah'a her an muhtaç olduğunun bilincine varır. Allah'ın her an ondan haberdar olduğunun farkında olarak ölçülü ve dengeli davranır. Dua ve ibadet kulun Allah ile olan bağını güçlendirirken dua ve ibadetten uzaklaşmak bu bağı zayıflatır. Gönülden yerine getirilmeye çalışılan kulluk kişiyi olgunlaştırır, güçlendirir. Bu yolla kişinin şuurunda Allah inancı ve dini değerlerin sürekli canlı kalması sağlanır. Allah'a gönülden bağlanan insan; dua, niyaz ve sığınma yoluyla ulvileşir. Allah'a duyduğu sevgi ve korku sayesinde güçlü bir irade ve sağlam bir karakter kazanan

insan, ruhi ilkelliğinden kurtulur. Bu ilkellikten kurtularak medenileşebilmesi ve gelişebilmesi için kulun sürekli olarak Allah'ı anması ve bu sayede Allah'a yakın olması gerekir.⁴⁹⁹

Duayı doğru anlayabilmek ve doğru dua edebilmek için duanın ne olmadığını kavramak gerekir. Dua; zamanlı yani belirli gün ve gecelerle sınırlı değildir. Dua; doğru ve uygun olmayan şeyleri istemek, süslü sözler söylemek, bazı sözleri tekrarlamak ya da ezberlemek de değildir. Dua; sadece zor zamanlar için olmadığı gibi, dua Allah ile pazarlık konusu yapılacak bir yöneliş de değildir. Dua yalnız Allah'a yapılır; Allah'tan başkasına yapılacak değildir. Dua, gösteriş değildir. Dua; büyü, sihir, muskacılık olmadığı gibi gerçek dışı da değildir. Dua, çaba olmadan gerçekleşecek değildir. Duayı anlamlı kılacak şey insanın emeğidir. Dua, gereksiz ya da boş yere de değildir. Dua, ümitsizlik ve karamsarlık değildir. Nasıl olsa kabul olmaz düşüncesi ile ümitsizlik içinde Allah'a yönelinmez. Dua, sabırsızlık değildir. Sonucunu aceleye getirmemek gerekir. Dua, hak edilmeyen bir şeyi istemek değildir. Dua, istenilen sonucu elde etmek değildir. Dolayısıyla dua ederken Allah'tan ne istediğimize ve nasıl istediğimize dikkat etmemiz gerekir.

Dua Nasıl Yapılmalıdır?

Dua etmenin insana kendini iyi ve güvende hissettiren diğer bir güzelliği de kişinin Rabbine halini arz ederken “Acaba nasıl ifade etsem?” ya da “Acaba Allah beni yanlış anlar mı?” kaygıları gütmeden gönlünden çıkan, gözünden akan ile içinden geldiği gibi kendisini ifade etmesidir.

⁴⁹⁹ Ey iman edenler! Allah'ı çok anın! O'nu sabah-akşam tespih edin/yüceltin! **Ah-zâb Suresi 41-42** ; Ey insanlar, Allah'ın, üzerinizdeki nimetini anın! Allah'tan başka yaratıcı mı var? Sizi gökten ve yerden rızıklandırır. O'ndan başka ilah yoktur. Hal böyle iken nasıl oluyor da yüz geri çevriliyorsunuz? **Fatır Suresi 3** ; Anın beni ki, anayım sizi. Şükredin bana, sakın nankörlük etmeyin! **Bakara Suresi 152** ; Allah'ı çok anın ki, kurtuluşa erebilesiniz. **Cuma Suresi 10**

Duada ürperti ve ümit bir arada bulunmalıdır.⁵⁰⁰ Allah'ın rızasını kaybetmekten, O'nun razı olmayacağı işleri yapmaktan, nefsin doymaz istekleri karşısında kibirlenmekten ürpermek ve Allah'ın rahmet ve merhametine sığınarak ümit etmek gerekir. Allah'ın rahmetinden ümit kesmek inananlara yakışmaz. Kur'an ayetleri Allah'ın rahmetinden ancak sapıtmışların ümit keseceğini haber verir.⁵⁰¹ Dolayısıyla kulun her daim Allah'ın lütuf ve rahmetini umarak yaşaması gerekir.

Dua ibadetinin Kur'an'ın bize öğretmiş olduğu edep ve saygı çerçevesinde yapılması gerekir. Yakarışlarımızı, istek ve arzularımızı Allah'a sunarken kiminle irtibat halinde olduğumuzu unutmayan, saygı ve edepten ödün vermeyen bir tavır içinde olmamız gerekir. Aynı zamanda duaları içten ve samimi bir şekilde yapmak, aceleye getirmemek de önemlidir. Yine dua ederken kendimiz, yakınlarımız ve tüm inananlar için de dua etmek, kendimiz için dilediğimiz hayırları diğer samimi Müslümanlar için de dilemek gerekir. Aynı zamanda yeryüzündeki savaşların, fesat ve kargaşanın bitmesi; adaletsizliklerin, zulüm ve işkencelerin son bulması için ve insanların dosdoğru bir yol üzerinde olmaları için de dua edilmelidir.

Allah'ın lütuf ve ikram hazinesi istemekle bitmez. Bu yüzden "Başkaları için de dua edersem acaba benimkine sıra gelmez mi?" şeklinde vesveselere kapılmamak gerekir. Duayı çeşitli kalıplara sokmamak, nasılsa hazırlanmış var diyerek hissetmeden, ezbere ve anlamadan dua sözlerini tekrarlamamaya özen göstermek ve duayı yüksek sesle bağıra çağıra gösterişli şekilde yapılan bir ibadete dönüştürmemek de önemlidir. Böyle bir tutum Kur'an'ın bize öğrettiği dua ruhuna uzaktır. Kur'an'da dua adabından ve Zekeriya Peygamber'in Rabbine gizli bir yalvarışla seslendiği yakarışından bahsedilir.⁵⁰²

⁵⁰⁰ Ürpererek ve ümit ederek dua edin Allah'a. **A'raf Suresi 56**

⁵⁰¹ Sapıtmışlardan başka kim ümit keser Rabbin rahmetinden! **Hicr Suresi 56**

⁵⁰² Rabbinize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları

ŞÜKÜR NEDİR? ALLAH NEDEN ŞÜKRETMEMİZİ VE KENDİSİNİ ÖVMEMİZİ İSTİYOR?

Şükür; övmek, müteşekkir olmak, ödüllendirmek, karşılık vermek, nankör olmamak, iyilik bilmek gibi anlamlara gelmektedir. Psikologlar tarafından da şükür, insanı daha üretken, mutlu, enerjik ve sağlıklı yapan, ruhsal bozulmaları azaltan ve yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkileyen psikolojik güç kaynağı olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda şükür, bireyin yaşamına büyük anlam veren umut, neşe, güzelliğin takdir edilmesi gibi erdemlerin arasında yer almaktadır.

Rabbimizin her buyruğu bizim iyiliğimiz içindir. Allah kendisi için bir şey istemez. Şükür sahibi olmak her anlamda bizim faydamızdır ki Allah bizden nankörlükten uzak bir şekilde şükretmemizi istemektedir. Allah insana doğru yolu gösterdiğini, şükretmenin ya da nankörlük etmenin ise insana kaldığını söylemektedir.⁵⁰³ Şükür sadece sözlü olarak yerine getirilmesi gereken bir karşılık değildir. Şükür aynı zamanda hayırlı ve güzel işler yapıp değer üretmektir. Gerçek anlamda şükretmek için Allah'ın vermiş olduğu nimetlerin hakkını vererek eyleme geçmemiz gerekir. Ayette dikkat çekildiği gibi Allah insanı yola kılavuzlamış, şükredici ya da nankör olmayı ise insanın tercihi bırakmıştır. İnsanın tercihini ortaya çıkartacak şey eylemleridir. Allah'a şükretmek, sahip olunanları onlardan mahrum olanlar ile paylaşmak, sağlığını, zamanını, aklını ve her türlü imkânını iyi ve güzel değerler üretmek için kullanmaktır. Yani bir anlamda eyleme geçmek

sevmez. **A'raf Suresi 55** ; Rabbini, kendi kendine, yalvararak, ürpertiyle, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam hatırla. Farkında olmayanlardan olma. **A'raf Suresi 205** ; Bu, Rabbinin, kulu Zekeriya'ya olan rahmetini anıştır. Rabbine gizli bir yalvarışla seslenmişti. **Meryem Suresi 2-3**

⁵⁰³ Biz onu yola kılavuzladık. Artık ya şükredici olur ya nankör. **İnsan Suresi 3**

ve yolda olmaktır. Tüm bu nimet ve imkânların bize neden verilmiş olduğunun bilincinde olarak hareket etmektir. Kur'an'da, Davud ailesi üzerinden tüm insanlara verilen mesajda “Şükretmek için çalışın.” denilmektedir.⁵⁰⁴

Şükretmek, aynı zamanda kıymet bilmek ve insanın halinden memnun olması demektir. Allah'ın bize lütfetmiş olduğu sayısız nimet için O'na minnettar olmak ve teşekkür etmektir. Şükreden insan, en zor durumlarda dahi sabırlı ve metanetli olur. Sahip oldukları ile yetinmeyi ve en zor durumunda dahi kendisinden daha zor durumdakiler ile paylaşmayı bilir. Şükür berekettir. Allah şükredenler için artıracığını söylemektedir.⁵⁰⁵

Şükür, insanın ruhunun nefes almasıdır. Güzel huylara sahip olma vesilesidir. Esasen şükreden kendi için şükretmiş demektir. Nankörlük edenin de Allah'ın kendi kendine yeten olduğunu ve kimsenin şükrüne ihtiyaç duymadığını bilmesi gerekir.⁵⁰⁶ Şükretmeyen insan nankörlük eder. Sürekli şikâyet eder. Nankörlük ve şikâyet ise insanı içten içe çürüten bir zehir gibidir. İnsanı mutsuz, huzursuz ve tatminsiz kılar. İnsanda hep daha fazlasını isteten bir doyumsuzluk duygusu oluşturur. Hep daha fazlasını isteyen insan sahip olduklarının kıymetini bilmez. Bunlardan mahrum olanları düşünmez. Nankör, bencil, cimri, kıskanç, doyumsuz, hırslı, sabırsız, aceleci, kibirli, merhametsiz, geçimsiz, paylaşma ve yardımlaşma duygusundan yoksun, nefret dolu ve acımasız olmak gibi kötü huylara sahip olur. Kötü huylar, insan ruhunun gözeneklerini tıkar. Şükretmememiz ve kötü huylara sahip olmamız şeytanı memnun eder. Çünkü şeytan insanları şükretmekten alıkoymak

⁵⁰⁴ Ey Davud ailesi! Şükür için çalışın! Kullarımdan şükreden(ler) ne kadar da azdır! **Sebe Suresi 13**

⁵⁰⁵ Eğer şükrederseniz, ben de sizin için mutlaka artıracam. **İbrahim Suresi 7**

⁵⁰⁶ Şükreden, kendi nefsi için (kendisi lehine) şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse bilsin ki, Rabbim kendi kendine yeten (kimsenin şükrüne muhtaç olmayan) ve (yarattıklarına karşı) sınırsız cömert olandır. **Neml Suresi 40**

ister.⁵⁰⁷ Şükretmeyen insan, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük eden insandır.⁵⁰⁸

Gerçekten de Allah'ın vermiş olduğu sayısız nimete rağmen O'na nankörlük eder ve bir şekilde yaşadığımız hayattan şikâyet ederiz. Oysa öyle zor durumda insanlar ve öyle hayatlar vardır ki dünyada, yarım saatliğine bile o hayatı yaşamak zorunda kalsak kaçıp kurtulacak bir yer bulmak isteriz. Ya da Allah'ın vermiş olduğu sayısız nimet için sürekli şükretmek yerine “Şuyum var, buyum var.” diyerek sahip olduklarımızla övünür dururuz. Oysa sahip olduğumuz her şey Allah'ın bize ikramıdır. Gerçek anlamda inanan insan, sahip oldukları ile övmek yerine onlar için şükretmekle yani sorumluluklarının gereğini yerine getirmekle meşgul olur. Sorumluluğu yerine getirmek ancak eylem ile mümkün olur. Allah'ın verdiği canın şükürü; O'na gerçek anlamda teslim olmakla, malın şükürü; zekât, sadaka ve infakla, sağlığın ve vaktin şükürü ise O'nun rızası için yine O'nun yolunda çabalamakla mümkün olur. Dolayısıyla şükretmek, sahip olunan her türlü nimet ve imkânın hakkını vermek demektir.

Yukarıda da dikkat çekildiği gibi esasen Allah'ın bizim şükürümüze ihtiyacı yoktur. Ancak O, rahmetinin büyüklüğü sebebiyle kullarının nankörlüğüne razı olmaz. Hatasından dönerek pişmanlık gösteren ve şükreden kullarından ise razı olur.⁵⁰⁹ Allah'a şükretmeye ihtiyaç duyan insandır. İnsan, şükrettikçe mutlu ve olumlu olur. Bazı kişiler, Allah'ın övülmesini, Allah'ın kuluna yeteceğini, gerçek dost ve destekçi isteyen birinin Allah'tan başkasına ihtiyaç duymayacağını ifade eden

⁵⁰⁷ Sonra onlara; önlerinden, arkalarından, sağlarından,ollarından musallat olacağım. Birçoklarını şükreder bulamayacaksın. **A'raf Suresi 17**

⁵⁰⁸ Ey insanlar! Allah'ın size bağışladığı nimetleri hatırlayın! Size göklerden ve yerden azık sağlayan Allah'tan başka bir yaratıcı var mı? (Hayır!) O'ndan başka ilah yoktur: ama nasıl olur da zihinleriniz bu (apaçık hakikatten) sapar! **Fatır Suresi 3**

⁵⁰⁹ Eğer nankörlük ederseniz, unutmayın ki Allah size asla muhtaç değildir; ama O kullarının nankörlüğünden razı olmaz; fakat şükredecek olursanız, işte O sizin bu tavrınızdan razı olur. **Zümer Suresi 7**

ayetler nedeniyle Allah'ın "egoist/bencil" olduğunu zannetme hatasına düşebiliyorlar. Yani ayetlerin insanın kimseye ihtiyacı olmadığını çünkü her an Rabbinin kulu ile olduğunu söylemesini bir tür bencillik olarak algılıyor ve bundan dolayı Allah'a karşı soğukluk hissettiklerini söyleyebiliyorlar. Oysa bir insanın bu tür ayetler nedeniyle Allah'tan uzaklaşması değil, aksine içtenlikle Allah'a daha da yaklaşması gerekir. Hiç kimseye de hiçbir şeye de ihtiyaç duymayan zenginliğine, sınırsız ve tarifsiz kudret ve hâkimiyetine rağmen yarattıklarına bu kadar yakın olan, onları bu denli dikkate alan ve kendisinin kuluna yeteceğini söyleyen bir yaratıcımız olmasından dolayı O'na olan sevgi, yakınlık ve bağlılığımızın artması gerekir. Annemiz, babamız, çocuklarımız, sevdiklerimiz ve yakınlarımızdan biri bize "Ben her zaman senin yanıdayım. Sana daima destek olacağım. Herkes senden yüz çevirse de sen üzülme hiç düşünme ben varım." dese bir düşünelim bu sözler nasıl duygular hissettirir, nasıl bir güven verir bize? Muhtemelen derin bir mutluluk ile sevdiğimizden güç almak ve kendimizi iyi hissetmek için ona içtenlikle sarılmak isteriz. Bu kişinin bencil olduğunu düşünmez hiç kimse. Aksine kendisinden başkasını yani "beni" düşünen birinin varlığı güç katar bize. O insana daha da yakın olmak isteriz. Günümüz insanının belki de en öncelikli yoksunluklarının ve ruhunda derin yaralar açan sorunlarının başında; güvensizlik, sevgisizlik, ilgisizlik ve doğru anlaşılmamak geliyor. Bir insanın; Rabbinin kendisine yeteceğini, dost, dayanak, sığınak ve sevgi arıyorsa tüm bunları gerçek anlamda ona hissettirecek olanın Allah olduğunu bilmesi kendisini güçlü ve güvende hissetmesine neden olur. Bu yüzden ayetler Allah'ın kuluna yeteceğine dikkat çeker. Koruyucu, yardımcı, gözetici ve destekçi isteyene Allah yeter.⁵¹⁰ Kimse seni anlamıyor ve halini bilmiyorsa, bilen olarak Allah

⁵¹⁰ Veli (Koruyucu, yardımcı, gözetici ve destekçi) olarak Allah yeter; Nasir (yardımcı) olarak da Allah yeter. **Nisa Suresi 45**

yeter.⁵¹¹ Haksızlığa ve iftiraya mı uğradın? Hatta birileri yalan yere aleyhinde şahitlik mi yaptı? Şahit olarak Allah yeter.⁵¹² Birileri tuzaklar kurup kötülük planları mı yapıyor? Allah’a güven! Vekil (güven kaynağı) olarak Allah yeter.⁵¹³ Birileri eziyet mi ediyor sana? Onların eziyetlerine aldırma! Allah’a güven! Vekil (güven kaynağı) olarak Allah yeter.⁵¹⁴ Allah’tan başka birileri ile mi korkutuyorlar seni? “De ki: Allah kuluna yetmez mi?”⁵¹⁵ Allah kuluna zarar vermek istese kim bu zarara engel olabilir. Allah kuluna bir hayır dilese kim bu hayrı engelleyebilir? Bu yüzden Allah kuluna yetendir. Bu yüzden güvenenler de yalnız O’na dayanıp güvenmelidir.⁵¹⁶ Bu ayetlerin insana verdiği iç huzuru ve güveni başka hangi söz ya da güç insana verebilir? Ayetler kimseyi sevmeye, yalnız Allah’ı sev ya da kimseye güvenme, yalnız O’na güven demiyor. Allah kimseyi yalnızlığa itmiyor, kullarına yalnız olmadıklarını fark ettiriyor. “Sevgiye, güvene, korunmaya, anlaşmaya, gerçeklerin bilinmesine ve şahide ihtiyaç duyuyorsan endişe etme, kendini yalnız ve kimsesiz hissetme. Rabbin var!” diyor ve Allah’ın kuluna yeteceğini hatırlatıyor. Bunu hiç unutmamak için O’nu sürekli anıp hatırlamak ve O’na daima

⁵¹¹ Bilen olarak Allah yeter. **Nisa Suresi 70**

⁵¹² Şahit olarak Allah yeter. **Furkan Suresi 58** ; De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Şüphesiz ki O, kullarından haberdardır; görendir. **İsra Suresi 96**

⁵¹³ Sen onlardan yüz çevir (onlara aldırma) ve Allah’a güven! Vekil (güven kaynağı) olarak Allah yeter. **Nisa Suresi 81** ; Sana hile yapmak isterlerse, sana Allah yeter. **Enfal Suresi 62**

⁵¹⁴ Onların eziyetlerine aldırma! Allah’a güven! Vekil (güven kaynağı) olarak Allah yeter. **Ahzâb Suresi 48**

⁵¹⁵ Allah, kuluna yetmez mi hiç!? Seni O’ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah, kimi saptırırsa (sapıklığını onaylarsa) artık ona hiçbir yol gösteren olamaz. **Zümer Suresi 36** ; Bir kısım insanlar, inananlara “Düşmanlarınız olan insanlar, size karşı (saldırmak için) toplandılar; aman onlardan korkun/sakının!” dediklerinde, bu (durum) onların (inananların) imanlarını artırmış ve “Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir (güven kaynağıdır!)” demişlerdi. **Âli İmran Suresi 173**

⁵¹⁶ Şüphesiz ki onlara, “Gökleri ve yeri kim yarattı?” diye sorsan, mutlaka “Allah” derler. De ki: Öyleyse (şunu) düşünün: Allah, bana bir zarar vermek isterse, onlar (taptığınız şeyler), O’nun verdiği zararı açıp (giderebilir) mi? Veya (Allah), bana bir rahmet dilerse onlar O’nun (bu) rahmetini tutup (önleyebilirler) mi? De ki: Bana Allah yeter. Güvenenler de yalnızca O’na güvenirler! **Zümer Suresi 38**

şükretmek gerekiyor. İnsanların kendilerini yalnız, güvensiz ve sahipsiz hissetmelerinin nedeni, bu gerçeğin yeteri kadar farkında olmamalarıdır. Allah da kullarına olan rahmetinin bir gereği olarak onları hem bu gerçek ile hem de rahmet ve merhameti ile buluşturmak istiyor.

Kur'an ayetleri, Allah'ın bunca lütuf ve rahmetine rağmen insanların çoğunun şükretmediği ya da çok az şükrettiği gerçeğine dikkat çekiyor.⁵¹⁷ Oysa Allah'a gerektiği gibi şükreden ve nankörlüklerden uzak duran kullara hem bu dünyada hem de ahirette en güzel şekilde karşılık verileceği bildirilmiştir.⁵¹⁸ Aile bireylerimizden, emek verdiğimiz dostlarımızdan ya da maddi manevi destek olduğumuz kişilerden vefasızlık ve nankörlük gördüğümüzde ne kadar bozulup gücendiğimizi ve hatta kimi zaman vefasızlığın boyutuna göre en yakınlarımızla dahi bağımızı kopardığımızı hatırlayalım. Yaptığımız bunca iyilik ve fedakârlığa rağmen nankörlük ve vefasızlık ile karşılık bulmak son derece kötü ve incitici değil mi? Yaptığımız iyilikler için hep teşekkür ve minnet beklemiyor muyuz? İnsanın canının parçası evladı bile bir anlaşmazlık durumunda ortada bırakıp gidebiliyor bir anda insanı. Peki, ya bizim Allah'a karşı nankörlüklerimiz? İnsanlara yaptığımız iyiliklere teşekkür ve vefa beklerken, Allah'ın bunca lütuf ve nimetine teşekkür edip O'na gerektiği gibi vefa gösteriyor muyuz? Peki, Allah'a nankörlük yapan kullar olarak, birbirimize nankörlük yapmamıza ne diye şaşıyoruz?

Her durumda şükretmeyi bilmeliyiz. Hatta öyle ki haksızlık ve vefasızlığa uğradığımız zaman bile şükretmeliyiz. “Rabbim!

⁵¹⁷ Şu bir gerçek ki Allah, insanlara karşı çok lütfkârdır. Fakat insanların çokları şükretmezler. **Bakara Suresi 243** ; (Bana karşı) şükür (duygusu) içinde çalışın ve (unutmayın ki) kullarım arasında hakkıyla şükredenler çok azdır! **Sebe Suresi 13** ; Doğrusu, sizi yeryüzünde yerleştirdik ve sizin için orada, geçiminize yarayacak nimet ve imkânlar vücut verdik. Ne de az şükrediyorsunuz! **A'raf Suresi 10** ; Allah odur ki; sizin için iştirme gücü, gözler ve gönüller oluşturdu. Ne kadar da az şükrediyorsunuz! **Müminun Suresi 78**

⁵¹⁸ İnanır şükrederseniz, Allah size azabı ne yapacak? Allah Şâkir'dir (şükürün karışlığını verendir). O her şeyi gereğince bilir. **Nisa Suresi 147**

Haksızlığa uğradım ama haksızlık etmedim! Zulme uğradım ama zulmetmedim! Vefasızlık gördüm ama vefasızlık etmedim! Kandırıldım ama kandırmadım! diyebilmek de insan için şükür sebebidir. Ahirete inanan ve büyük hesap günü Allah'ın huzuruna geleceğini bilen insan için bu dünyada haksızlık etmektense haksızlığa uğramak daha iyidir. Çünkü hesap görücülerin en hayırlısı olan Allah, herkese hak ettiği karşılığı eksiksiz ve en güzel şekilde verecektir.⁵¹⁹ Hesap görücü olarak Allah yeterlidir.⁵²⁰

Şükretmeyi bilen insan en zor durumları bile hayra yorar ve olumlu düşünmeye çalışır. “Ben elimden geleni yaptım her şerde ve her şeyde bir hayır var.” diyebilir.⁵²¹ Oysa şükretmeyi bilmeyen ve nankörlük eden insan, her şeyi şerre (kötüye) yorma ve her şeyden olabildiğince olumsuz sonuçlar çıkarma hatasına düşer. Olumlu ve güzel düşünce, iyilik ve güzel davranışlar insanı şükür sahibi kılar; olumsuz düşünce ise nankör, şikâyetçi, kibirli ve isyankâr. Allah, güzel düşünüp güzel davranan ve iyilik yapanları sever.⁵²² Nankörlük ve bozgunculuk edenleri ve kibirlenenleri ise sevmez.⁵²³

⁵¹⁹ Şüphesiz ki artık biz o rehberi (Kur'an'ı) duyunca ona iman ettik. Rabbine güvenen kişi, kendisine herhangi bir zarar verilmesinden de haksızlığa uğratılmaktan da korkmaz. **Cin Suresi 13** ; Kim inanan olarak iyi işlerden yaparsa, artık o, haksızlıktan da hakkının çiğnenmesinden de korkmayacaktır. **Taha Suresi 112**

⁵²⁰ (O peygamberler), Allah'ın mesajlarını duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlardı. Hesap görücü olarak Allah yeter. **Ahzâb Suresi 39**

⁵²¹ Bir şey sizin için hayırlı olduğu halde siz ondan tiksinebilirsiniz. Ve bir şey sizin için şer olduğu halde siz onu sevebilirsiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz. **Bakara Suresi 216**

⁵²² Allah da onlara, hem dünya nimetini verdi hem de ahiret sevabının en güzelini. Allah, güzel düşünüp güzellik sergileyenleri sever. **Âli İmran Suresi 148** ; İyilik yapın. Kuşkusuz, Allah, iyilik yapanları sever. **Bakara Suresi 195**

⁵²³ Allah, inananları savunur. Allah, hain nankörleri sevmez. **Hac Suresi 38** ; Allah, kendisini beğenip böbürlenlen hiç kimseyi sevmez. **Hadid Suresi 23** ; Doğrusu Allah, gizlediklerini de açıkladıklarını da bilir. O, büyüklük taslayanları asla sevmez. **Nahl Suresi 23** ; Allah'ın sana verdikleri ile ahiret yurdunu elde etmeye çalış. Ve dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilikte bulunduğu gibi, sen de insanlara iyilikte bulun. Ve yeryüzünde bozgunculuk yapma. Allah, bozguncuları sevmez. **Kasas Suresi 77**

KUR'AN'A GÖRE İMANIN VE İSLAM'IN ŞARTLARI VAR MIDIR?

Kur'an'a göre Kur'an'ın tamamı iman ve İslam şartıdır. Kur'an'da "imanın şartları" ya da "İslam'ın şartları" başlığı altında sıralamalar yer almaz. İnsanlar temel konuları kolaylıkla anlayıp bilsin diye yine insanlar tarafından bazı listeler yapılmış bu listeler çeşitli rivayetlere konu olmuş ve söz konusu listeler dini içerikli kaynaklara girmiş, insanlara da bunlar İslam'ın ya da imanın şartları olarak öğretilmiştir.

İslam'ın şartları olarak: "Kelime-i Şehadet, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek" şeklinde beş şart sayılır. İmanın şartı olarak da: "Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe ve kadere iman" şeklinde altı şart sayılır.

Kur'an'da iman esasları olarak sınıflandırılan bir liste yer almaz. Ancak yaygın olarak bu mananın çıkarıldığı ayette Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve ahiret gününü inkâr edenlerin uzak bir sapıklığa düşmüş olduğu haber verilir.⁵²⁴ Başka bir ayette de gerçek iyiliğin ne olduğu açıklanırken aynı sıralama yapılır.⁵²⁵ Bu ayette ya da başka herhangi bir ayette yaygın olarak kullanılan geleneksel listelerde yer alan kadere iman şeklinde ayrı bir iman esası sayılmaz. Bu gerçeğe sadece Kur'an'da değil, Kur'an dışı kimi geleneksel kaynaklarda da dikkat çekilir ve yapılan sıralamalar Kur'an'a uygun şekilde listelenir.⁵²⁶

⁵²⁴ Ey inananlar, Allah'a, Elçisine, Elçisine indirdiği kitaba ve daha önce indirmiş bulunduğu kitaba inanın. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve ahiret gününü inkâr ederse o, uzak bir sapıklığa düşmüştür. **Nisa Suresi 136**

⁵²⁵ Allah'a, Ahiret Gününe, meleklerle, kitaplara ve nebilere iman etmek. **Bakara Suresi 177**

⁵²⁶ Geçmişten günümüze kadar bu gerçeğe dikkat çeken ve halk arasında ve bazı rivayetlerden hareketle çeşitli kitaplarda yaygın olarak kabul edildiği şekilde bir kaza ve kader anlayışını iman esası olarak saymayan önde gelen düşünürler ol-

Muhtemelen bu noktada imanın esasları olarak bilinen altı maddelik meşhur listede yer alan “kadere iman” maddesi bazı kişilerin aklına gelecek ve bu esasın nereden geldiği düşünülecektir. Kur’an’da, halk arasında yaygın olarak kabul edildiği şekilde bir “kadere iman” esası yer almadığı gibi, bu konudaki rivayetlerin de kendi aralarında problemli ve çelişkili olduğu ve “kadere iman” şeklinde bir iman esasının hiç sayılmadığı rivayetlerin bulunduğu görülebilir. Bu çelişki, Buhari ve Müslim’de yer alan ve ‘Cibril Hadisi’ olarak meşhur olan hadis rivayeti metinlerindedir.

Bu rivayet, Cebrail’in Peygamberimize insan suretinde gelerek İslam, iman, ihsan, kıyametin zamanı gibi konularda sorular sorması olayından bahseden rivayettir. Bu rivayetin de yaygın bir şekilde miraç rivayetinde olduğu gibi tek metne dayandığı zannedilmektedir. Oysa söz konusu rivayet ile ilgili de birbiri ile çelişen ve kendi içinde tutarsızlık gösteren rivayetler bulunmaktadır. Örneğin, Cebrail’in Hz. Peygamber’e sorduğu soruların sırası rivayetlerde farklılık göstermektedir. Yine söz konusu bu rivayetlerde “Kadere, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna iman etmek” şeklinde bir iman esası sayılmaktadır.⁵²⁷ Buna rağmen söz konusu rivayetin Müslim’de geçtiği yerin hemen altında, kadere imanı bir iman esası olarak zikretmeyen

muştur. Şu örnek, meselenin anlaşılması açısından önemlidir: “Matüridilerin en ünlü kelim bilgini Ebu’l-Muin en-Nesefi’nin (v. 508/1115) yazmış olduğu hacimli kelim kitabı Tabsıratu’l-Edille adlı eserinin 18 yazma nüshasını tespit edip, bunlardan en eski 8 nüshayı karşılaştırarak, doğru bir metnini ortaya koydum. Birinci cildini Diyanet İşleri Başkanlığı bastırdı (1993). Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün ile ikinci cildin edisyon kritiğini yaptık. Diyanet İşleri Başkanlığı onu da yayımladı (2003). Bu ikinci ciltte şu ibareyi gördüm. Ebu’l-Muin en-Nesefi diyor ki: “Deriz ki, inançlara gelince: Diyanet sahiplerine göre, bunlar 5 esasa ayrılır: 1. Allah’a iman. 2. Meleklerine iman. 3. Kitaplarına iman. 4. Peygamberlerine iman. 5. Ahiret gününe iman. İbadetler de ona göre 5 esasa ayrılır: 1. Namaz 2. Zekât 3. Oruç 4. Cihad 5. Hac” (Nesefi, Tabsıratu’l-Edille II, 92). Böylece 37 yıl önce tespit ettiğimiz bir gerçeğe yaklaşık 9 asır önce yaşamış sünni bir kelimcının da ulaştığını tespit etmiş oluyoruz.” Hüseyin Atay, **Kur’an’da İman Esasları ve Kader Sorunu**, atay ve atay yayınları 1998, s. 154-155.

⁵²⁷ Müslim, İman 1, (8); Nesâî, İman 6, (8, 101); Ebu Dâvud, Sünnet 17, (4695); Tirmizî, İman 4, (2613).

bir başka rivayet yer almaktadır. Yine Buhari’de de kaderin sayılmadığı bir iman tarifi görmek mümkündür: “İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, Allah’a kavuşmaya, peygamberlerine ve kıyamette yeniden dirilmeye inanmaktır.”⁵²⁸ Tirmizi’de geçen bir rivayetine göre de peygamberimiz Hz. Muhammed, “Ben Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve ahiret gününe inandım” demiştir.⁵²⁹ Bu hadiste de iman esaslarının yine beş noktada toplandığı, “Kadere, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna” şeklinde bir ifadenin yer almadığı görülür. Görüldüğü gibi bu kadar yaygın bilinen ve çoğunluk tarafından kabul edilen bir rivayetin ve iman esaslarının ne olduğu konusunun, metin açısından farklı ve kendi içinde çelişkili versiyonları bulunmaktadır.

Kadere imanın ne olduğu konusu “Kur’an’a göre kader nedir?” başlığı altında ele alınmıştı. Halk arasında yaygın biçimde anlaşıldığı şekilde kadere iman dışında hiç şüphesiz mevcut listelerde yer alanların tamamı da iman eden ve imanına uygun hareket etmek isteyen Müslümanların yerine getirmeleri gereken şartlardır. Ancak İslam bu şartlardan ibaret değildir ya da bunları yapmak gerçek anlamda Allah’a teslim olmak için yeterli değildir. Dolayısıyla Kur’an’ın tüm buyruklarının; aklı kullanmak, güvenilir olmak, barışı esas almak, hayra ve iyiliğe yönelik güzel eylemler içinde bulunmak, doğru sözlü olmak, adaleti ve şahitliği dimdik ayakta tutmak, merhameti esas almak, fitneden ve zulümden uzak durmak, haksız yere cana kıymamak, emanetlere ve sözlere sadık kalmak, işleri onlara ehil olanlara vermek, istişareyi esas almak, hakka ve hukuka uygun hükmetmek, haram yemekten ve rüşvet vermekten uzak durmak, ölçü ve tartıda titiz ve dürüst olmak, insanların mallarının değerini düşürmemek; zandan, dedikodudan, insanlar ile alay etmekten ve onlara lakaplar takmaktan, sinsi casuslar gibi insanların ayıplarını ve açıklarını

⁵²⁸ Buhari, Kitab’ül-İman 37.

⁵²⁹ Tirmizi, Fiten 63, (2247).

aramaktan, öfkeden, kinden ve kibirden uzak durmak, israftan ve Allah'ın sınırlarını aşmaktan kaçınmak gibi birçok konu da hem İslam'ın hem de imanın şartları arasında sayılabilir.⁵³⁰

KUR'AN'A GÖRE ZEKÂT, SADAKA, İNFAK NEDİR? NEDEN VERİLMELİDİR?

Zekât, sadaka ve infak kavramları, Kur'an'ın ısrarla üzerinde durduğu ve inananları sürekli olarak teşvik ettiği faaliyetlerdendir. Zekât; arınmak, artmak, arıtmak gibi anlamlara gelir. İnsanın ruhunu arındırması, malını ise arıtması üzerinden düşünülebilir. Aynı zamanda artmak anlamı da hesaba katıldığında; zekât olarak verilen malın arıtılması yanında bir de bizzat Allah tarafından artırılması söz konusudur. Kimi insanlar için malı, canından değerli olabilmektedir. Oysa insanın sahip olduğu can da mal da Allah'ın insana emaneti ve onu denemek için verdiği nimetlerdir. Kazancını helal yollardan elde eden bir insanın malına dahi farkında olmadığı haksız bir kazanç bulaşmış olabilir. İnsanın malını, farkında olmadan edindiği bu haksız kazançtan arıtması ve bu yolla kendini de arındırması gerekir. Edinilen kazanca ya da sahip olunan mala haksızlık bulaşmamış olsa da zekât, infak ve sadaka Allah'ın emri olması nedeniyle yerine getirilmelidir. Allah'ın emrinin yerine getirilmediği bir şeyin temiz kalması mümkün değildir. Sahip olduğumuz maddi şeylerde isteyen istemeyen ihtiyaç sahiplerinin hakkı olduğunu ve bu hakkı teslim etmedikçe malımızı arındıramayacağımızı bilmemiz gerekir.⁵³¹

İnsana verilen mallar ve imkânlar birer imtihan nedenidir. İnsanın kulluğundaki mertliği ispat edebilmesi için Allah'ın

⁵³⁰ Detaylı bilgi için bakınız: Emre Dorman, **Kur'an-ı Kerim'deki Temel Emirler ve Yasaklar**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

⁵³¹ Mallarında açıktan isteyen ve açıktan isteyemeyen kişiler için hak vardır. **Zariyat Suresi 19**

emri gereği malından gönül rızası ile sarf etmesi gerekir. Zekât vermesi kişinin Allah için değil, kendisi için yaptığı bir iyiliktir ve Kur'an'da, yapılan tüm iyiliklerin Allah katında en güzel biçimde karşılık bulacağı bildirilmektedir.⁵³² Çünkü insan için kendi kazandığından başka bir şey yoktur ve insan başkasının değil sadece kendi çabasının karşılığını görecektir, hesap günü herkesin çabası gözler önüne serilecek ve yaptıklarının karşılığı eksiksiz bir biçimde kendisine verilecektir.⁵³³ Zekâtı gönülden gelerek vermek, esasında Allah'a güzel bir borç/ödünç vermek gibidir. Şüphesiz Allah'ın bize de bizim bir başkasına vereceğimiz şeylere de ihtiyacı yoktur.⁵³⁴ Bu en başta Allah'ın rıza ve sevgisini kazanabilmemiz sonra da kendimiz için önden gönderdiğimiz iyiliğin Allah katında hayrını daha çok, ödülünü daha büyük olarak bulabilmemiz içindir.⁵³⁵ Allah'a verilen güzel borçlar, verilen şeyin kat kat artmasına ve Allah'ın bizi affetmesine vesile olurlar.⁵³⁶

Allah hiçbir şeye, hiç kimseye muhtaç olmayan, tüm zenginliklerin kaynağı ve sahibidir. Bize olan rahmet ve muhabbeti gereği bizi iyi ve güzel olana teşvik etmek için zaten kendisine ait olanı bizden borç olarak istemektedir. Üstelik borç olarak vereceğimizi birçok kere katlayarak artıracığını söylemektedir.⁵³⁷

⁵³² Namazı (dosdoğru) kılın, zekâtı (gönülden gelerek) verin! Kendiniz için yaptığınız her hayrı/iyiliği, Allah katında bulacaksınız. Şüphesiz ki Allah, yapmakta olduğunuz her şeyi görür. **Bakara Suresi 110**

⁵³³ Ve insan başkasının değil, sadece kendi çabasının karşılığını görecektir. Ve elbet onun çabası, günü geldiğinde kesinlikle gözler önüne serilecektir. Sonunda, (yaptıklarının) karşılığı eksiksiz verilecektir. **Necm Suresi 39-41**

⁵³⁴ Ey İnsanlar! Allah'a muhtaç olan sizsiniz, ama O, hiçbir şeye muhtaç olmayan sonsuz zenginlik sahibidir. **Fatır Suresi 15**

⁵³⁵ Zekâtı veriniz. Güzel bir ödünçle Allah'a ödünç veriniz. Kendiniz için önden gönderdiğiniz iyiliğin, Allah katında hayrını daha çok, ödülünü daha büyük olarak bulacaksınız. **Müzzemmil Suresi 20**

⁵³⁶ Eğer Allah'a güzel bir borç verecek olursanız, onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar. Allah Şekur'dur (şükru kabul edip çok hoş ihsan eden), Halim'dir (ceza vermede acele etmeyendir). **Teğâbun Suresi 17**

⁵³⁷ Kim var Allah'a güzel bir şekilde borç verecek? Ve Allah böyle birinin verdiğini birçok kez katlayarak artıracaktır. **Bakara Suresi 245** ; Kim Allah'a güzel bir borç verip de, onun kendisine kat kat fazlasıyla geri dönmesini ister? İşte böylelerini tarifsiz güzellikte bir ödül beklemektedir. **Hadid Suresi 11**

İman edip canları ve malları ile Allah yolunda didinip çaba gösterenler, alışverişlerin en sağlam ve güzel olanını Allah ile yapanlardır.⁵³⁸ Kur'an'daki ifadesi ile Allah ile yapılan ticaret, asla zarara uğratmayacak ve batmayacak bir ticarettir.⁵³⁹ Çünkü Allah'ın vereceği bereket, her türlü kazanç ve bereketin üzerindedir.⁵⁴⁰

Allah infak ettiklerimizi, karşılığında rızasını ve cennetlerini vermek üzere bizden satın aldığını bildirmektedir.⁵⁴¹ En akıllı ve vefalı insan, nefisini Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek için satandır.⁵⁴² Satın alıcısı bizzat Allah olan kişi, her zaman helal ve bereketli bir kazanç elde edecektir. Hedefi Allah'ın rızası ve ahiret yurdu olan kişi, bu hedefine ulaşmak için Allah tarafından desteklenecektir. Hedefi dünya nimeti olan kişiye de hedeflediği dünya nimetleri verilecek ancak bu kişinin ahiretten nasibi olmayacaktır.⁵⁴³

Sadaka da tıpkı zekât gibi insanın kendisini arındırması ve malını arıtması için Allah'ın bu konudaki emrini bir anlamda doğrulama ve maldan çıkarılıp verilmek suretiyle bağışta bulunma eylemidir. Kur'an'da borçlu olan kişilerin borçlarını ödeme noktasında sıkıntı çekmeleri durumunda kendilerine süre tanınması ve tahsil edilmesi gereken borcun gerektiğinde

⁵³⁸ Ey iman sahipleri! Dikkatlerinizi, sizi korkunç bir azaptan kurtaracak bir alışverişe çekeyim mi: Allah'a ve onun resulüne inanır, Allah yolunda mallarınız ve canlarınızla didinirsiniz. İşte bu, sizin için en hayırlısıdır; eğer bilerseniz. **Saff Suresi 10-11**

⁵³⁹ Allah'ın Kitabı'nı okuyanlar, namazı kılanlar, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve açık infak edenler (harcayanlar), asla batmayacak bir ticaret umabilirler. **Fatır Suresi 29**

⁵⁴⁰ Allah yolunda mallarını harcayanların durumu, kendisinden yedi başak çıkan ve her başakta yüz tane bulunan bir buğday tohumuna benzer: Allah dilediğine kat kat verir ve Allah her şeyi kuşatan, her şeyi bilendir. **Bakara Suresi 261**

⁵⁴¹ Allah, inananların canlarını (nefislerini) ve mallarını, karşılığında kendilerine cennet vermek üzere satın almıştır. **Tevbe Suresi 111**

⁵⁴² İnsanlardan öylesi de vardır ki, nefisini Allah'ın hoşnutluğunu elde etmeye satır. Allah, kullarına karşı şefkat ve esirgemesi sınırsız olandır. **Bakara Suresi 207**

⁵⁴³ Kim ahiret kazancını elde etmek isterse, onun bu alandaki yatırım (şevkini) artırırız; kim de bu dünya kazancını elde etmek isterse, ona da onu veririz ama onun ahirette bir payı olmaz. **Şûra Suresi 20**

sadaka olarak borçluya bağışlanması söylenir.⁵⁴⁴ Bu ayetin ribanın (faizin) yasaklandığı ayetler bağlamında gelmesi de son derece anlamlıdır. Ödeme zorluğu olan kişiden, bırakın Allah'ın yasakladığı faizi almayı, borcunun sadaka olarak bağışlanması söylenir. Allah faizden elde edilen bereketi silip yok edeceğini, sadakaları ise artıracaklarını bildirmektedir.⁵⁴⁵

Sadaka vermek, iyilerden olmaktır. Ölüm insana gelip çatmadan yani iş işten geçmeden sahip olunanların Allah rızası için ölçülü bir biçimde sarf edilmesi gerekir.⁵⁴⁶ Sadaka veren erkek ve kadınlar, Allah'ın kendileri için bir bağışlanma ve büyük bir ödül hazırladığı kişiler arasında sayılırlar.⁵⁴⁷ Üstelik Allah, sadaka veren erkek ve kadınların verdiklerinin kendilerine katlanarak geri döneceğini haber vermektedir.⁵⁴⁸

İnfak da karşılıklı beklemeksizin harcamak ve paylaşmak anlamına gelir. Kur'an'da her fırsatta infak, zekât ve sadaka gibi Allah yolunda hayırlı işler için yapılacak harcamalara dikkat çekilir. Sahip olduğumuz maddi imkânlarımızı Allah yolunda harcayarak ve ihtiyaç sahipleri ile paylaşarak maddi ve manevi varlığımızı arındırmamız ve sorumluluk bilinci ile hareket etmemiz tavsiye edilir. Çoğumuz için malımız,

⁵⁴⁴ Eğer borçlu dardaysa ona ödemede kolaylık sağlayın, eğer alacağınızı bağışlarsanız, bunun sizin için daha hayırlı olduğunu bilin. **Bakara Suresi 280**

⁵⁴⁵ Allah, ribayı yok eder, sadakaları ise (bereketlendirip) artırır. **Bakara Suresi 276**

⁵⁴⁶ Herhangi birinize ölüm gelip çatıp da, "Rabbim! Ölümümü yakın bir zamana kadar ertelesen de böylece ben de sadaka versem ve iyilerden olsam" demezden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda karşılıksız yardımda bulunun. **Münafikun Suresi 10**

⁵⁴⁷ Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, (Allah'a) itaatkâr erkekler ve (Allah'a) itaatkâr kadınlar, doğru olan erkekler ve doğru olan kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, (Allah'a saygı gösteren) mütevazı erkekler ve (Allah'a saygı gösteren) mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkekler ve (namuslarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çokça hatırlayan erkekler ve (Allah'ı çokça) hatırlayan kadınlar var ya, işte Allah bunlar için bir bağışlanma ve büyük bir ödül hazırlamış (olacak)tır. **Ahzâb Suresi 35**

⁵⁴⁸ Sadaka veren erkeklerin, sadaka veren kadınların ve Allah'a iyi bir ödünç verenlerin, verdikleri katlanarak geri ödenir. Ve ayrıca onlar için çok şerefli bir ödül vardır. **Hadid Suresi 18**

vazgeçilmez ve paylaşılmazdır. Öyle ki mala tutku ile bağlanırsınız. Paylaşırsak eksilir, korkusuyla cimri davranırsınız. Önce ona sahip olmak ve elimizde tutmak için didinir, uğraşır; sonra da ondan mahrum kalmamak ve yoksun olmamak için korku, kaygı ve endişe duyarız. Oysa gerçek anlamda malı değerli kılacak olan şey onun en güzel ve ölçülü bir biçimde ihtiyaç sahipleri ile paylaşılmasıdır. İnsan kendini malı üzerinde gerçek anlamda tasarruf sahibi sanarak yanılsır. Oysa mal ve mülk, insana emanet olarak verilen bir imtihandır. Allah; infak, zekât ve sadaka ile malın gerçek sahibinin biz olmadığımızı, bizim sadece emanetçi olduğumuzu hatırlatır. Paylaşmak ve yardımlaşmak, özümüzdeki iyi duyguları harekete geçirir ve açığa çıkarır. Cimrilik ve doyumsuzluk ise özümüzdeki iyiliği karartırken, kötülüğü parlatır. Dolayısıyla esasen cimrilik eden kendi nefesine cimrilik eder.⁵⁴⁹ İnfak edip hayır yapan kişi de yine kendi nefsi için bunu yapacaktır. Çünkü nefsinin bencil tutkularından korunarak gerçek anlamda kurtuluşa erenler olacaktır.⁵⁵⁰

Sahip olduğumuz her şeyi bize veren Allah'tır. Allah bizden bize ait olanı değil, bize emanet olarak verdiğini infak etmemizi istemektedir. Kimse malın gerçek anlamda sahibi olmadığı gibi vârisi de değildir.⁵⁵¹ Allah'ın verdiğini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için paylaşıp harcamayanlar, kendi elleri ile kendilerini tehlikeye atanlardır.⁵⁵² Eksilir korkusu

⁵⁴⁹ İşte sizler böylesiniz; Allah yolunda infak etmeye çağrılıyorsunuz; buna rağmen bazılarınız cimrilik ediyor. Kim cimrilik ederse, artık o, ancak kendi nefesine cimrilik eder. Allah kendi kendisine yeten ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır. Fakir olan sizlersiniz. **Muhammed Suresi 38**

⁵⁵⁰ Öyleyse güç yetirebildiğiniz kadar Allah'a karşı sorumlu ve duyarlı (takvali) olun, dinleyin ve itaat edin. Kendi nefsinize hayır olmak üzere infakta bulunun. Kim nefsinin bencil tutkularından korunursa; işte onlar, kurtuluşa erenlerdir. **Teğabun Suresi 16**

⁵⁵¹ Allah yolunda harcama yapmanıza engel ne var ki? Göklerin ve yerin mirası zaten Allah'ındır. **Hadid Suresi 10**

⁵⁵² Allah yolunda infak edin (harcayın), kendi elinizle kendinizi mahvetmeyin ve iyilik yapmaya kararlılıkla devam edin; unutmayın ki, Allah iyilik yapanları sever. **Bakara Suresi 195**

ile cimrilik etmeye gerek yoktur. Çünkü Allah, kendi rızası gözetilerek samimiyetle yapılan her harcamanın yerine yenilerini verecektir.⁵⁵³ Yapacağımız harcamaları ve iyilikleri sadece Allah'ın rızasını gözeterek yapmamız, karşılığını sadece Allah'tan beklememiz ve yaptığımız harcamaları insanların başına kakmaktan uzak durmamız gerekir.⁵⁵⁴ Allah'ın rızasını kazanmayı diliyorsak şayet, sarf ettiğimiz malı insanlara karşı gösteriş ve bir tür eziyet olsun diye infak etmekten de uzak durmalıyız. Bu şekilde yapılacak bir infak, Allah'a ve ahiret gününe inanmayanların yaptıkları infak gibi geçersiz olacaktır.⁵⁵⁵ Gerçek anlamda kurtuluşa erişebilmek için yüzüne bakmak istemeyeceğimiz şeylerden değil kendimiz için özenle ayırdığımız ve sevdiğimiz şeylerden infak etmemiz gerekir. Biz kendimizi kandırmaya çalışsak da Allah, ne infak ettiğimizi ve verdiğimizde hangi amaç ve niyetle verdiğimizizi en iyi şekilde bilmektedir.⁵⁵⁶ Öte taraftan infak etmek için kendimizce belirlediğimiz bir zenginlik seviyesine gelmeyi ya da elimizin sıkışık olduğunu düşünerek bollaşmasını beklememiz de gerçek anlamda inanan insana yakışacak bir tavır değildir. Kur'an'da inananların özellikleri sayılırken onların bollukta da darlıkta da,⁵⁵⁷ aynı zamanda gece gündüz, gizli ve açık bir biçimde infak ettiklerine dikkat çekilmektedir.⁵⁵⁸ Bunun

⁵⁵³ De ki: Şüphesiz benim Rabbim, kullarından rızkı dilediğine genişletip yayar ve ona kısar da. Her neyi infak ederseniz, O (Allah), yerine bir başkasını verir; O, rızık verenlerin en hayırlısıdır. **Sebe Suresi 39**

⁵⁵⁴ Mallarını Allah yolunda infak edenler, sonra infak ettikleri şeyin peşinden başa kakmayan ve eziyet vermeyenlerin ecirleri Rableri katındadır, onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır. **Bakara Suresi 262**

⁵⁵⁵ Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde, insanlara gösteriş olsun diye malını infak eden kişi gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve eza etmek suretiyle boşa çıkarmayın. **Bakara Suresi 264**

⁵⁵⁶ Sevdiğiniz şeylerden infak edinceye kadar asla iyiliğe eremezsiniz. Her ne infak ederseniz, şüphesiz Allah onu bilir. **Âli İmran Suresi 92**; Ey iman edenler, kazandıklarınızın iyi olanından ve sizin için yerden bitirdiklerimizden infak edin. Gözünüzü yummadan kendinize alamayacağınız bayağı şeyleri infak edip vermeye kalkışmayın ve bilin ki, şüphesiz Allah, hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır, övülmeye layık olandır. **Bakara Suresi 267**

⁵⁵⁷ Onlar, bollukta da darlıkta da infak edenlerdir. **Âli İmran Suresi 134**

⁵⁵⁸ Onlar ki, mallarını (yalnız Allah'ın rızası için) gece gündüz, gizli ve açık infak ederler. **Bakara Suresi 274**

yanında açıktan yapılan yardımların da güzel olduğu ama gizliden yapılan yardımların çok daha iyi ve hayırlı olduğu ve gizli yapılan yardımların günahlarımızın bir kısmına kefaret olacağı hatırlatılır.⁵⁵⁹

Allah yolunda gönülden gelen bir istek ile infak etmek insanın hem bu dünyası hem de ahireti için gerçek anlamda bir arınma ve kurtuluş olacaktır. Mallar, bu dünyada infak etmek içindir. Mal da mülk de öldükten sonra, ölen kişinin işine yaramaz. Bu yüzden hesap günü geri dönüşü mümkün olmayan bir pişmanlık yaşamamak için bugün gönül rahatlığıyla sahip olduklarımızdan infak etmemiz gerekir.⁵⁶⁰ Kur'an ayetleri; şeytanın insanları fakir kalmakla korkutacağını ve onlara cimriliği telkin edeceğini, Allah'ın ise insana katından bir bağışlanma ve çok daha fazlasını vadettiğini haber verir.⁵⁶¹ Malını Allah rızası için harcayan ve sorumluluk bilinci ile en güzel olanı doğrulayanlara kolay olan daha da kolay kılınacak, cimrilik ederek kendini yeterli gören ve en güzel olanı yalanlayanlara da zor olana ulaşmaları kolaylaştırılacaktır. Üstelik bu dünya hayatındaki malların ahirette kişiye hiçbir faydası olmayacaktır.⁵⁶²

⁵⁵⁹ Sadakaları açıktan vermeniz güzeldir. Ancak fakirlere yapacağınız yardımcı, gizliden yaparsanız bu sizin için daha hayırlıdır. Bu, kötülüklerinizin bir kısmının kapanmasını sağlar. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır. **Bakara Suresi 271**

⁵⁶⁰ Ey iman edenler! İçinde hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı gün gelmeden önce size rızık olarak verdiklerimizden infak edin. **Bakara Suresi 254**

⁵⁶¹ Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size cimriliği telkin eder. Allah ise size katından bir bağış ve daha fazlasını vadeder. Allah (rahmet ve bağışıyla) sınırsızdır, her şeyi bilendir. **Bakara Suresi 268**

⁵⁶² Kim, (malını) verir, sorumlu ve duyarlı (takvalı) davranır ve en güzel olanı doğrularsa, kolay olanı ona (daha da) kolay kılarız. Kim de cimrilik eder, (kendini) yeterli görür ve en güzel olanı yalanlarsa, ona da zor olanı kolaylaştıracağız. Düşüğü zaman (ahirette) malının ona faydası olmayacaktır. **Leyl Suresi 5-11**

KUR'AN'A GÖRE İNSANIN ALLAH KATINDAKİ DEĞERİNİ BELİRLEYEN NEDİR?

Allah'ın bizi insan olarak yaratması daha baştan bize verdiği değeri göstermektedir. İnsanı değerli ve anlamlı kılan şey, Allah'ın varlığı ve bizi insan olarak yaratmasıdır. Allah insanı yaratmakla kalmamış, onu akıl ve irade sahibi kılmış, ona güvenerek sorumluluk yüklemiş, doğruyu bulabilmesini kolaylaştırmak için onu vahiy ile desteklemiş, iman edip iyi ve erdemli bir hayat süren kullarını ise rızası ve cennetleri ile müjdelemiştir. Dolayısıyla insanın Allah katındaki değerini belirleyecek olan şey; en başta Allah'a sonra da Allah'ın kuralları doğrultusunda, yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarını ne oranda yerine getirdiğidir. Yoksa erkek ya da kadın olması, falanca ya da filanca ırktan, soydan ya da milletten gelmesi veya kimin annesi babası ya da kimin çocuğu olduğu değildir.⁵⁶³

Zaten erkek ya da kadın olması veya hangi coğrafyada ve nasıl bir ailenin soyundan geldiği insanın kendi seçimi değildir. Bu gerçek karşısında; insanın kendi seçimi olmayan bir durumdan dolayı övünmesi de yerinmesi de anlamsızdır. Allah, kullarını soylular ya da sıradan insanlar olarak ayırmaz. Allah insanları zenginliğine, fakirliğine, eğitimine, makam, mevki ya da yalnızlık veya kalabalığına göre ayırmaz. Allah için tek ölçü vardır; o da takvadır. Yani iman edip duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile davranmaktır. Allah, erkek veya

⁵⁶³ Ey insanlar! Biz sizi bir erkek, bir diğiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler kıldık. Şüphesiz Allah katında en üstün olanınız (sorumluluk bilinci ile hareket edip) duyarlı olmada en ileride olanınızdır. **Hucurat Suresi 13**

kadın olsun inanmış olarak iyi fiiller gerçekleştiren herkesi mutlaka güzel bir hayatla yaşatacak ve onların karşılığını, yaptıklarının en güzeliyle verecektir.⁵⁶⁴

Bazı insanlara sırf geldikleri soy sebebiyle hürmet edilirken, diğer bazılarına ise yine geldikleri soy nedeniyle saygısızlık edilebilmektedir. Oysa önemli olan insanın hangi kanı taşıdığını değil nasıl bir insan olduğudur. Öte taraftan herkes kendinden, kendi seçim ve eylemlerinden sorumludur. Kimse bir başkasının günahını taşımak durumunda değildir.⁵⁶⁵ Kimse de geldiği soy sebebiyle günahsız ya da masum sayılacak değildir. Kur'an'da her iki durum için de örnekler görmek mümkündür. Hz. Nuh'un ve Hz. Lut'un karısı, Allah'ın apaçık ayetlerini inkâr etmiş ve yoldan sapmışlardı.⁵⁶⁶ Hz. Nuh'un oğlu da gerçeği yalanlayan inkârcılardandı.⁵⁶⁷ Hz. İbrahim'in babası ise gerçeği yalanlayan ve Allah'a ortak koşanlardandı.⁵⁶⁸ Zulmün timsali olan Firavun'un karısı ise Allah'ın ayetlerine iman etmiş ve

⁵⁶⁴ Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş(ler) yaparsa, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatacağız. Ödüllerini de elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz. **Nahl Suresi 97**

⁵⁶⁵ Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenemez. Yüğü ağır gelen kimse, onu taşımak için başkasını çağırırsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenemez. **Fatır Suresi 18** ; Doğrusu, hiçbir günahkâr, bir başkasının günah yükünü yüklenmez. **Necm Suresi 38**

⁵⁶⁶ Allah, gerçeği yalanlayan nankörlere, Nuh'un ve Lut'un eşlerini örnek verdi. İkisi de iyi kullarımızdan iki kulumuzun (nikâhı) altındaydılar. Fakat onlara hainlik ettiler. Bu yüzden Allah'tan gelen şeye karşı, kocalarının onlara bir faydası olmadı. Onlara: "İkiniz de girenlerle birlikte ateşe girin" denildi. **Tahrim Suresi 10**

⁵⁶⁷ Gemi dağlar gibi dalgalar arasında akıp gidiyordu. Nuh, bir kenarda bekleyen oğluna: "Yavrum bizimle beraber sen de bin; gerçeği yalanlayan nankörlerle beraber kalma" diye seslendi. O: "Dağa sığınırım, beni sudan kurtarır." deyince; "Bugün Allah'ın rahmetine erişenden başkasını, Allah'ın emrinden koruyacak hiçbir şey yoktur" dedi. Aralarına dalga girdi ve o da boğulanlardan oldu. **Hud Suresi 42-43** ; Bu arada Nuh, Rabbine yakardı da dedi ki: "Rabbim, oğlum benim ailemdendi! Senin vaadin elbette haktır. Sen hâkimlerin, hükmü en güzel verenisin." Allah buyurdu: Ey Nuh! O, senin ailenden değildi. Yaptığın, iyi olmayan bir işti. Hakkında bilgin olmayan şeyi benden isteme. Cahillerden olmaman hususunda seni uyarırım. **Hud Suresi 45-46**

⁵⁶⁸ Kitap'ta İbrahim'i de hatırla. O, özü sözü dosdoğru (sadık) bir nebiydi. Hani o babasına şöyle demişti: "Ey babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?" **Meryem Suresi 41-42**

kendisini Firavun'un çirkin eylemlerinden kurtarması için Rabbine yakarıp yönelmişti.⁵⁶⁹

Bazı insanların peygamberimizin soyundan geldiği iddia edilmekte ve kendilerine kimi zaman sanki peygambermiş gibi hürmet edilip bir de Allah'ın emirlerini iletiyormuş gibi teslim olunmaktadır. Oysa yukarıda da vurgulandığı gibi bir insanın değerini hangi soydan geldiği değil nasıl bir insan olduğu gösterir. Bir insan peygamberimizin soyundan da gelse bu gerçek değişmez. Herkesin Rabbine karşı sorumluluğunu bilmesi ve herhangi bir şeyde babanın evladı, evladın da babası yerine karşılık ödeyemeyeceği günden ürpermesi gerekir.⁵⁷⁰ Çünkü hesap günü buyruk yalnız Allah'ındır ve o gün, hiçbir benliğin bir başka benlik için bir şeye güç yetiremeyeceği bir gündür.⁵⁷¹ O gün buyruk yalnız Allah'ındır ve hakkında azap hükmü verilmiş birini, bırakın soyundan geldiği iddia edilen bir kişi, peygamberimiz dahi kurtaramayacaktır.⁵⁷²

Dolayısıyla bir insana geldiği soy nedeniyle gereğinden fazla hürmet göstermek de yine geldiği soy nedeniyle bir kimseyi hor ve aşağı görmek de doğru değildir. Örneğin peygamberleri Allah katında değerli kılan şey, sadece vahiy almaları değil, samimi, duyarlı, güvenilir, erdemli ve fedakâr birer insan ve inananlar için güzel bir örnek olmalarıdır.⁵⁷³ Onlara dahi

⁵⁶⁹ Allah, iman edenlere de Firavun'un karısını örnek verdi. Hani demişti ki: Rab-bim bana kendi katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun yaptıklarından kurtar ve beni o zalimler topluluğundan da kurtar. **Tahrir Suresi 11**

⁵⁷⁰ Ey insanlar! Rabbinize takvalı (duyarlı) olun. Ve babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamadığı, çocuğun da babasına hiçbir şey ile yarar sağlayamadığı günden sakının. Kuşkusuz Allah'ın uyarısı gerçektir. O halde dünya hayatı sizi aldatmasın. Ve sakın aldatıcı (şeytan) sizi Allah ile aldatmasın. **Lokman Suresi 33**

⁵⁷¹ Din gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin? Evet, din gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin? O, kimsenin kimseye yardım etmeye gücünün yetmeyeceği bir gündür. O gün (izin günü), karar vermek bütünüyle Allah'a aittir. **İnfitar Suresi 17-19**

⁵⁷² Hakkında azap kararı gerçekleşmiş olana gelince, ateşte olanı sen mi kurtaracak-sın? **Zümer Suresi 19**

⁵⁷³ İbrahim ve onunla birlikte olanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. **Mümte-hine Suresi 4** ; Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır. **Ahzâb Suresi**

herkes gibi insan oldukları ve kendi sonlarının ne olacağını bilemeyecekleri hatırlatılırken, sırf onların soyundan geliyor diye birilerinin kutsanması ya da insanüstü algılanması mümkün değildir.⁵⁷⁴

KUR'AN'I OKUMAK NE DEMEKTİR? KUR'AN'I NASIL OKUMAK GEREKİR?

Kur'an'ın sürekli olarak okunan ve okumakla anlamı tükenmeyecek, eskimeyecek bir kitap olduğuna daha önce dikkat çekilmişti. Okumakla anlamı ve insana kazandırdıkları tükenmeyecek olan Kur'an'ın inanan insanların hayatlarının merkezinde olması, en güzel biçimde anlamak ve ayetleri üzerine düşünmek için sürekli olarak okunup gündemde tutulması gerekir.

Kur'an'ın okunmasını sıradan herhangi bir şeyin okunması gibi görmemek gerekir. Çünkü Kur'an'ı okumak, anlamak ve yaşamak her Müslüman'ın kulluk görevidir. Demek ki Kur'an ile kurulacak ilişkinin bu gerçek dikkate alınarak kurulması gerekir. Kur'an'ın okunması ile ilgili üç temel kavram öne çıkar. Bunlar, tilâvet, kıraat ve tertîl kavramlarıdır. Tilâvet kelimesi Kur'an'da tekrar etmek, takip etmek gibi anlamlarının yanında aynı zamanda anlatmak, bildirmek ve okuyup aktarmak gibi anlamlarda kullanılır.⁵⁷⁵ Dolayısıyla tilâvet bir anlamda dilin okuyup telaffuz ve tekrar etmesi demektir. Kıraat etmek ise tilâvetten daha ileri bir aşama olan aklın ve zihin okuma eylemine dahil edilerek anlama faaliyetinin devreye girmesi

⁵⁷⁴ De ki: Ben de yalnızca sizin gibi ölümlü bir insanım. Bana ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyediliyor: Öyleyse O'na yönelin ve O'ndan af dileyin! Yazıklar olsun Allah'tan başkasına ilahlık yakıştıranlara. **Fussilet Suresi 6** ; De ki: Ben resullerin ilki değilim; kendime de size de ne yapılacağını asla bilmiyorum; ben sadece (vah-yi) olduğu gibi beyan eden bir uyarıcıyım. **Ahkaf Suresi 9**

⁵⁷⁵ Onlara İbrahim'in haberini tilâvet et (aktar/okuyup anlat). **Şuara Suresi 69** ; De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri tilâvet edeyim (aktarayım/okuyup bildireyim). **En'am Suresi 151** ; Ve Kur'an (tilâvet etmekle) okumakla/aktarmakla/bildirmekle (emrolundum). **Neml Suresi 92**

anlamına gelir. İlk vahyedilen ayet olduğu kabul edilen Alak Suresi'nin 'ikra' yani 'oku' emri aklın ve zihnin okuyup anlaması anlamına gelmektedir. Zaten ilk vahiy geldiğinde peygamberimizin elinde tilâvet edeceği yani takip edeceği yazılı bir metin yoktur. Bu okumaktan maksadın âlemin ve varlığın yaratılışının düşünülüp kavranması ve tüm bunların yaratıcısı olan Allah'ın kudretine tanık olunması olduğu düşünülebilir. Kıraat etmek, okunan ayetlerin anlamlarını kavramak ve mesajları üzerine düşünmektir. Bu yüzden olsa gerek ayette, Kur'an'ı kıraat etmeden yani akli ve zihni de dahil ederek anlamak üzere okumadan önce şeytandan Allah'a sığınılması söylenir.⁵⁷⁶

Tertîl ise kıraatin nasıl yapılması gerektiğini öğreten bir okuma şeklidir. Tertîl ile okumak, aceleye getirmeden, içselleştirerek, yavaş yavaş, yoğunlaşarak ve bütünleşerek okumak gibi anlamlara gelir. Kur'an ayetleri Allah'tan gelen ilahi mesajlardır. Kur'an ayetlerinin özümсенerek ve aceleye getirmeden ağır ağır okumasının önemi, içeriğinin ve sorumluluğunun ağırlığından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Kur'an'ı okurken en ileri seviyede özen ve hassasiyet gösterilmesi gerekir. Kur'an'da peygamberimize de Kur'an'ı tertîl üzere yani aceleye getirmeden, ağır ağır, üzerine düşünerek yani hakkını vererek okuması söylenir.⁵⁷⁷ Yine ayetlerde dikkat çekildiği gibi Kur'an'ın peygamberimize vahyedilmesi de toptan bir seferde değil parça parça şeklinde ve kalbini sağlamlaştırmak için ağır ağır okunan bir tertîl üzeredir.⁵⁷⁸ Dolayısıyla Kur'an'ı tilâvet, kıraat ve tertîl üzere okumak onu önce dilimiz ile telaffuz etmek, sonra aklımız ve zihnimizle anlayıp kavramak sonra da gönlümüz ile ağır ağır okuyarak kalbimizi sağlamlaştırmak şeklinde gerçekleşmelidir.

⁵⁷⁶ Kur'an'ı okuduğun zaman, o kovulup taşlanmış şeytandan Allah'a sığın! **Nahl Suresi 98**

⁵⁷⁷ Ve Kur'an'ı ağır ağır, düşün düşün oku! **Müzzemmil Suresi 4**

⁵⁷⁸ İnkâr edenler, "Kur'an, ona bir kerede (toplucu) indirilseydi ya!" dediler. İşte böylece, kalbini onunla iyice pekiştirmek (sağlamlaştırmak) için (peyderpey indirdik) ve onu tane tane okuduk. **Furkan Suresi 32**

Rabbimiz, kitabında, hem indirdiğim hem de yarattığım ayetleri oku yani düşün, anla, duyur, çağır mesajını verdiğine göre,⁵⁷⁹ hesap günü ahirette “Okudun mu?”, “Düşündün mü?”, “Anladın mı?”, “Duyurdun mu?” diye soracaktır bize. Bir kişinin faydalı olan her türlü kitabı okuması güzeldir. Ancak Kur’an dışında hiçbir kitap için “Bunu neden okumadın?” diye sorulmaz ahirette. Hayatımız boyunca birçok kitap okuruz. Mesela bilgi ve görgü sahibi olmak için Doğu ya da Batı klasikleri olarak meşhur olmuş kitapları baştan sona yazarları, isimleri ve içerikleri ile bilmek isteriz. Tüm bunları ve benzerlerini bilmek isterken Allah’ın Kitabı’ndan habersiz kalarak kendimize yazık ederiz. Muhammed Gazali’nin (ö. 1996) tespiti çok yerindedir: “Dünyanın her yerinde insanlar bir şey öğrenmek için okurlar. Müslümanlar ise Kur’an’ı sadece okumak için öğrenirler.”

Birçok evde Kur’an vardır. Ancak genellikle Kur’an, evin yüksekçe bir yerine asılı halde ya da kütüphanenin üst raflarından birinde durmaktadır. Belki sadece bazı özel gün ve gecelerde açılıp okunmakta, çoğu zaman da Kur’an ile anlamından uzak bir ilişki kurulmaktadır. Oysa ayetlerde Kur’an’ın, üzerine düşünülüp öğüt alınacak bir kitap olduğu hatırlatılmaktadır.⁵⁸⁰

Kur’an, anlamı bilinmeden seslendirilmek için indirilmemiştir. Dolayısıyla Kur’an’ı anlamadan seslendirmekten ibaret kılmak gerçek anlamda Kur’an’ı okumak değildir. Kur’an’ın anlamıyla buluşmak, Kur’an’ı aceleyle getirmeden ağır ağır ve ayetleri üzerine derin derin düşünerek okumak ve bu şekilde ilahi hikmetlere tanık olmak gerekir. Önemli olan Kur’an’ı baştan sona olabilecek en hızlı şekilde okumak değil en iyi biçimde anlayarak ve kavrayarak okumak ve ayetlerini içselleştirmektir.⁵⁸¹

⁵⁷⁹ Yaratın Rabbinin adıyla oku (düşün/anla/duyur/çağır). **Alak Suresi 2**

⁵⁸⁰ Andolsun, biz bu Kur’an’da insanlara her türden örnekler verdik ki düşünüp öğüt alabilsinler. **Zümer Suresi 27**

⁵⁸¹ Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana onun vahyi tamamlanmadan önce Kur’an’la ilgili acele etme ve “Rabbim! İlmimi arttır!” de. **Taha Suresi 114**

Kur'an ayetleri sözlerin en iyi ve en güzel olanıdır. Çünkü Kur'an, Allah'tandır. En iyi ve en güzel isimler Allah'ın olduğuna göre⁵⁸² hiç şüphesiz en iyi ve en güzel sözler de Allah'ın olacaktır.⁵⁸³ Dolayısıyla okunmayı, anlaşılmayı ve en güzel biçimde hayata taşınmayı en çok hak eden söz Kur'an'dır. Allah'a iman eden herkes öncelikle bu gerçeği fark edip anlamalıdır. Kur'an'ı çok seven ve ona saygı gösteren herkesin ona gösterilecek en büyük saygı ve sevginin onu en güzel biçimde anlayıp hayata taşımaktan geçtiğini bilmesi gerekir.

Kur'an tam anlamıyla hayat kitabıdır. Hem insana hem de topluma hayat verip canlılık kazandırmak hem de dosdoğru yön veren bir ışık olmak için indirilmiştir.⁵⁸⁴ Dolayısıyla inananların kendilerine hayat verecek olan bu çağrıya uyup gereğini yerine getirmeleri gerekir.⁵⁸⁵ Kur'an, Allah'ın yeryüzündeki ipidir. Bu ipe sınıksız tutunup sarılmak ve ayrılığa düşmemek gerekir.⁵⁸⁶ Çünkü iyi ve güzel davranışlarda bulunarak kendini Allah'a teslim eden kişi, asla kopmayacak olan en sağlam bağa (kulpa) tutunmuş/sarılmış olur.⁵⁸⁷ Kur'an, âlemlere uyarıcı olması için Furkan; hakla batılı, doğru ile yanlış ayırt eden bir ölçü kılınmıştır.⁵⁸⁸ Rahman ve Rahim olan Allah bu büyük lütfü

⁵⁸² Allah'tır O. İlah yok O'ndan başka. En güzel isimler (Esmâü'l-Hüsna), O'nundur. **Taha Suresi 8**

⁵⁸³ Allah, sözün en iyisini/güzelini, birbiriyle benzeşen ve (hakikatleri) tekrarlanan bir kitap olarak indirdi. Rablerine karşı içtenlikle saygı duyanların ondan tüyleri ürperir. Ardından da benlikleri ve kalpleri Allah'ın öğüdü ile huzura kavuşur. İşte bu, Allah'ın doğru yolu gösteren kılavuzudur. **Zümer Suresi 23**

⁵⁸⁴ İşte böylece sana buyruğumuzdan bir ruh (vahiy) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat onu, kullarımızdan dileyen kimseyi (ona layık olanı) doğru yola ileteceğimiz bir ışık yaptık. Kuşkusuz sen, dosdoğru bir yola kılavuzluk etmekteisin. **Şura Suresi 52**

⁵⁸⁵ Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Elçisine (çağrısına) cevap verin! Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer ve siz şüphesiz ki O'nun huzurunda toplanacaksınız. **Enfal Suresi 24**

⁵⁸⁶ Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınıksız sarılın; ayrılmayın! **Âli İmran Suresi 103**

⁵⁸⁷ Kim iyi ve güzel davranışlarda bulunarak kendini Allah'a teslim ederse, artık gerçekten o en sağlam bağa (kulpa) tutunmuş/sarılmış olur. Bütün işlerin sonu Allah'a varır. **Lokman Suresi 22**

⁵⁸⁸ Âlemlere uyarıcı olması için, kuluna Furkan'ı (Kur'an'ı) indiren ne mübarektir! **Furkan Suresi 1**

ile de kalmamış aynı zamanda kendisine karşı duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile hareket eden kulları için de bir furkan yani doğru ile yanlış arasında ayırım yapabilme kabiliyeti var edeceğini müjdelemiştir.⁵⁸⁹ Çünkü yine ayetlerde dikkat çekildiği gibi Kur'an ancak takvalı yani duyarlı olan kullar için bir doğru yol rehberidir.⁵⁹⁰ Önce insanın duyarlılık ve sorumluluk bilincine sahip olması gerekir ki Kur'an ona doğru yolda rehberlik etsin. Dolayısıyla inanan bir insanın Allah'ın merhametine erişebilmesi için Kur'an'a uygun davranarak takvalı yani duyarlı olması gerekmektedir.⁵⁹¹

Kur'an'ın bu bereketinden en iyi biçimde istifade edebilmek, duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile hareket ederek insan ve inanan olmanın gereklerini yerine getirebilmek ve bu sayede Allah'ın sevgisine ve rızasına erişebilmek için Kur'an'ı en güzel biçimde anlamak, özümsemek ve hayata taşımak gerekir. Bunun dışında Kur'an ile kurulacak her türlü ilişki en başta Allah'a sonra da eşsiz ve benzersiz ayetlerine gereken önemi vermemek anlamına gelecektir.

30

VAHİY NE DEMEKTİR? NASIL GELMİŞTİR? KUR'AN'DAN SONRA VAHİY GELECEK MİDİR?

Vahiy, Allah'ın insanlar arasından seçmiş olduğu elçileri vasıtasıyla dilediği emir, hüküm ve bilgileri insanlara bildirmesi demektir. Kur'an'a bakıldığında tarih boyunca Allah tarafından seçilerek şereflendirilmiş peygamberlere gönderilen vahiy,

⁵⁸⁹ Ey iman edenler! Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olursanız size furkan (doğruyu yanlıştan ayırma yeteneği) verir; sizden günahlarınızı örter ve sizi bağışlar. Allah, büyük lütuf sahibidir. **Enfal Suresi 29**

⁵⁹⁰ O Kitap (Kur'an); Şüphe (kuşku, çelişme, tutarsızlık) yok onda. Muttakiler (duyarlı olanlar/korunup sakınanlar/Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olanlar) için yol göstericidir (bir kılavuzdur) (o). **Bakara Suresi 2**

⁵⁹¹ İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Ona uyun ve takvalı (duyarlı) olun ki size merhamet edilsin! **En'am Suresi 155**

sözlük anlamı olarak “Hızlı bir şekilde ve gizlice söylemek, işaret ve ilham etmek” anlamlarında kullanılmaktadır. Vahiy, Allah ile kul arasındaki bildirim köprüsüdür. Allah’tan gelen bildirimler, peygamberler tarafından insanlara ulaştırılmışlardır.

Son olarak peygamberimiz Hz. Muhammed ile insanlığa açılan bu rahmet kapısı artık bir daha açılmamak üzere Allah tarafından kapatılmıştır. Kur’an vahyi insanlığın son bulacağı güne kadar hükmünü devam ettirecek olan son vahiydir. Kur’an’dan sonra başka bir vahiy gelmeyecektir. Yeni bir vahiy gelmesi söz konusu olmadığı için bu tür iddiaları dikkate almak da söz konusu değildir. İnananlar bu konuda dikkatli ve uyanık olmalı, Kur’an’ın bu apaçık gerçeğini sürekli akılda tutmalı ve kendilerini saptırabilecek kişilerden uzak durmalıdır.

Peygamberimiz vahyi yazılı bir metin ya da kitap şeklinde almadığı gibi tek seferde toptan bir halde de almamıştır.⁵⁹² Allah’ın kelamı ve insanlığa hitabı olan Kur’an ayetleri Allah’ın dilediği ve izin verdiği biçimde vahiy meleği aracılığı ile peygamberimiz Hz. Muhammed’in kalbine indirilmiştir.⁵⁹³ Kur’an’da da dikkat çekildiği gibi kendisine vahiy gelmeden önce peygamberimiz bir vahiy beklemediği gibi o vahiyden haberdar da değildi.⁵⁹⁴ Allah’tan vahiy alarak O’nun elçiliğini yapmak bir insanın erişebileceği en yüce şereftir. Ancak bu şeref insanların kendi tercihleri ya da çabaları ile elde edebilecekleri bir şeref değil, Allah’ın seçimidir.⁵⁹⁵ Dolayısıyla

⁵⁹² İnkâr edenler, “Kur’an, ona bir kerede (toplucu) indirilseydi ya!” dediler. İşte böylece, kalbini onunla iyice pekiştirmek (sağlamlaştırmak) için (peyderpey indirdik) ve onu tane tane okuduk. **Furkan Suresi 32**

⁵⁹³ (Ey Nebi!) De ki: Kim Cebail’e düşman ise (şunu iyi bilsin ki), Allah’ın izniyle onu (Kur’an’ı) senin kalbine, kendisinden önce gelen (Kitap Ehli’nin yanlarında/ellerindeki bulunan kitapları) doğrulayıcı, hidayet rehberi ve müminler için de müjde olarak o indirmiştir. **Bakara Suresi 97**

⁵⁹⁴ Bu Kur’an’ı sana vahyetmekle Biz, sana naklettiklerimizi en güzel, en açık seçik bir biçimde nakletmiş oluyoruz. Oysa sen, bu hitaptan önce (vahyin ne olduğundan) habersizdin. **Yusuf Suresi 3**

⁵⁹⁵ (Allah), dereceleri yükseltendir; Arş’ın (yönetimin) sahibidir. Buluşma Günü hakkında uyarmak için emri gereği kullarından dilediğine ruh’u (vahyi) indirir. **Mümin Suresi 15**

Allah'tan vahiy alan bir elçi, aldığı vahyi kendisine geldiği yani olduğu gibi insanlara iletirken kendi arzu ve hevesine göre konuşmaz. Allah'ın ayetleri olarak bildirdiği her söz, Allah'ın sözüdür. Kur'an'ın indirilmesi de, öğretilip açıklanması da Allah'a aittir. Allah vahiy meleğini elçisine gönderir, melek de Allah'ın dilediği ve izin verdiği her şeyi elçinin kalbine yerleştirir. Böylece Allah'ın elçisine vahyi gerçekleşmiş olur.⁵⁹⁶

Hız. Muhammed son peygamber, Kur'an ise insanlığa bildirilmiş son ilahi beyandır.⁵⁹⁷ Neden peygamberimizden sonra yeni bir peygamber ya da Kur'an'dan sonra yeni bir vahiy gönderilmeyeceğinin gerçek bilgisi sadece Allah'a aittir. Demek ki Allah bu türden ilahi bildirimleri bir noktada kesmek istemiştir. Vahiy ile uyarıda bulunma süreci tamamlanmış ve artık ansızın gelecek olan kıyamet süreci başlatılmıştır. Kur'an o beklenen saatin işaretlerinin geldiğini haber vermektedir.⁵⁹⁸

Kur'an yedinci yüzyılda vahyedilmeye başlanmış ve yine aynı yüzyıl içinde vahiy süreci tamamlanmıştır. Ancak daha önce de dikkat çekildiği gibi her ne kadar Kur'an bir dönemde inmiş olsa da o dönem için inmiş bir kitap değildir. Kur'an'ın demode olması ya da mevcut herhangi bir çağın gerisinde kalması söz konusu değildir. Bunu iddia eden kişi Kur'an'ı hiç anlamamış demektir. Kur'an içinde bulunan her çağın ilerisinde ve ortaya koymuş olduğu idealler açısından halen daha insanlığın erişemediği bir yerdedir.

⁵⁹⁶ Arkadaşınız ne sapmıştır, ne kanmıştır ve ne de kendi arzu ve heveslerine göre konuşmaktadır. Bu (Kur'an), kendisine indirilen bir vahiyden ibarettir. Onu, büyük güce sahip olan öğretmiştir. (O) fevkalade bir güçle donatılmış (bir melektir) ki o an geldiğinde göründü. En yüksek ufuktadır o. Daha sonra yaklaştı, derken iyice sokuldu; öyle ki, iki yay aralığı, hatta daha az bir mesafe kaldı. Böylece (Allah), vahyedilmesini uygun gördüğü her şeyi kuluna vahyetmiş oldu. **Necm Suresi 2-10**

⁵⁹⁷ Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir; ancak o, Allah'ın Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi bilendir. **Ahzâb Suresi 40**

⁵⁹⁸ Artık onlar, kıyamet saatinin kendilerine apansız gelmesinden başkasını mı gözlüyorlar? İşte onun işaretleri gelmiştir. Fakat kendilerine geldikten sonra öğüt alıp düşünceleri onlara neyi sağlar? **Muhammed Suresi 18**

Kur'an tarih boyunca kendisinden önce gelen tüm ilahi bildirimleri onaylayan ancak son ilahi beyan ve söz olması sebebi ile ilahi bildirimin zirve noktasına gelen bir mesajdır. Müslümanların geri kalmışlığı ya da gerçekten uzaklaşmış olmaları, Kur'an'ın ortaya koymuş olduğu inanç ve hayat sistemine fatura edilemez. Kur'an'ın hükümleri, insana vermiş olduğu değer ve haklar günümüz dünyasının en gelişmiş ülkelerinde bile halen daha mevcut olmayan eşsiz bir niteliktedir. Hatta öyle ki her ne inanca ya da yönetim şekline sahip olursa olsun her toplumun adil, doğru, gelişmiş, barış ve güven içinde bir toplum olabilmesi için Kur'an'ın temel ilkelerini dikkate alması gerekir. Bugün İslam dünyasının içinde bulunduğu gerilik ve yozlaşmanın temel sebeplerinden biri Kur'an'ın muhteşem ilkelerinin terk edilmesidir. Dolayısıyla "Madem öyle Müslümanlar neden böyle?" gibi bir sorunun cevabı son derece açık ve nettir. Bugün insanların huzur, güven, karşılıklı saygı ve anlayış içinde yaşayabildikleri yerlerde, insan aklının ve yaratılışının ortak değerlerine yönelik temel ilkelerin olduğu görülebilir. Müslüman toplumlar ise bu noktalarda yetersizdir. Bu yüzden Müslümanların bugün içinde bulunduğu geri kalmışlık ve problemlerin sebebi Kur'an'ın beraberinde getirmiş olduğu ilkeler değil, Müslümanlar tarafından Kur'an'ın terk edilmiş, hayatın dışına çıkarılmış ve din adına uydurulan şeylerin gölgesinde bırakılmış olmasıdır.

Dolayısıyla Müslüman olan olmayan herkesin modern çağa ve bu çağın beraberinde getirdiği problemlere uygun yeni bir vahye değil zaten mevcut bulunan vahye dönmeye ihtiyacı vardır. Kur'an, çağlar üstü temel ilkelere dayalı bir kitaptır. Bilindiği gibi modernleşmeler ve gelişmeler çoğunlukla toplumdaki teknoloji ya da yaşam şekilleri üzerinden gerçekleşir. İnsan ise her dönemde aynı insandır. Manevi anlamdaki ihtiyaçları, beklentileri, kaygıları ve yönelimleri hep aynıdır. Kur'an ayetlerinin mucizevi ilkeleri ve muhteşem esnekliği ise hem

değişim ve gelişmelere hem de bu değişimin ana aktörü olan insana hitap etmede hep öndedir.

Müslümanların tarihi içinde şöhret sahibi bazı kişiler, yazdıkları kitapların kendilerine bizzat Allah tarafından yazdırıldığını iddia edebilecek kadar gerçekten uzaklaşabilmişlerdir. Sonradan gelenler içinden de buna inanan ve savunan birçok Müslüman olmuştur. Bizzat kendi eliyle yazdığı şeyin Allah'tan geldiğini söyleyen ya da yazdıklarını rüya âleminde peygamberimiz ile istişare ederek kaleme aldığını iddia eden veya dolaylı yoldan bunu ima eden kişilerin Kur'an ile bağdaştırılması mümkün olmayan bir iddiada bulundukları ve aynı zamanda şeytani vesveselerin tutsağı oldukları son derece açıktır. Bu türden iddiaların iyi bakılabilir ya da farklı yorumlanmaya açık olabilir bir tarafı yoktur. Ayetlerde, daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların da benzer hatalara düştükleri hatırlatılmıştır.⁵⁹⁹

Halk arasında pek bilinmediği için son derece itibar gören bu kişiler ve yazdıkları kitapların dini kitap kategorisinde değerlendirilmesi ve bir kısmının Kur'an'ın açıklayıcısı olduğunun iddia edilmesi Allah'ın huzurunda hesabı verilebilecek bir iddia değildir. Söz konusu kitaplar içinde bazı güzel şeyler olabilir ancak bu yöndeki bir iddia her ne olursa olsun kitaptaki güzel şeyleri de itibarsızlaştıracak bir sebeptir. Peygamberimiz Hz. Muhammed'den sonra herhangi bir insanın dini anlamda vahiy alma imkânı söz konusu değildir. Bunu iddia etmek ya da buna inanmak iddia eden ve inanan herkesi gerçeği inkâr etmeye sürükleyecektir. Bu konuda son derece hassas ve dikkatli söz etmek gerekir. Kur'an'dan sonra hiçbir kitaba

⁵⁹⁹ Kitabı (Tevrat'ı) kendi elleriyle yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için "Bu, Allah katındandır" diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıkları nedeniyle onların vay hâllerine! Kazandıkları nedeniyle onların vay hâllerine! **Bakara Suresi 79**; Şüphesiz ki onlardan (kitap ehlinin) bir grup, (okuduklarını) kitaptan sanasınız diye Kitabı (Tevrat'ı okurken) dillerini eğip бүkerler. Hâlbuki o (okudukları), Kitaptan (Tevrat'tan) değildir. (Söyledikleri) Allah katından olmadıkları hâlde "O, Allah katındandır" derler. Allah hakkında bilerek yalan söylerler. **Âli İmran Suresi 78**

kutsallık yüklemek ya da Kur'an hakikatlerini ortaya koyan ilahi bir açıklama olduğunu söylemek mümkün değildir.⁶⁰⁰

31

PEYGAMBER, NEBİ, RESUL NE DEMEKTİR?

Peygamber; Allah'tan aldığı vahyi yani emir, buyruk, hatırlatma ve uyarıları insanlara iletme, insanları Allah'ın dinine davet etmek, davet ettiği dine en güzel şekilde uyarak insanlara güzel örnek olmak ile yükümlü olan ve Allah tarafından seçilmiş olan insanları tanımlamaktadır. Peygamber kelimesi Arapça değil Farsça bir kelimedir ve haber getiren anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Kur'an'da kelime olarak "peygamber" geçmez. Bu kelime dilimize Farsçadan geçmiştir. Kur'an'da haber getiren anlamında "nebi",⁶⁰¹ elçi anlamında "resul"⁶⁰² ve gönderilen anlamında "mürsel"⁶⁰³ kelimeleri kullanılır. Resul kelimesi aynı zamanda gerek vahyi getiren, gerek Allah'ın emrini bildiren gerekse helak olacak kavimlerin haberlerini elçilere vermek üzere elçilik yapan melekler için kullanılmıştır.⁶⁰⁴ Hz. İbrahim'e gelen elçiler⁶⁰⁵ ya da Hz. Meryem'e insan suretinde görünen elçi bunlara örnektir.⁶⁰⁶ Ancak insanlara Allah'ın

⁶⁰⁰ Detaylı bilgi için bakınız: Emre Dorman, **İslam Ne Değildir**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

⁶⁰¹ İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri göndermiştir. Anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermesi için Kitabı bir amaç doğrultusunda indirmiştir. **Bakara Suresi 213**

⁶⁰² Andolsun ki resullerimizi beyyinelerle (açık seçik delillerle) gönderdik. Ve insanlar haktan yana olsunlar diye resullerle birlikte Kitabı ve mizanı (ayırt etme ölçüsünü) indirdik. **Hadid Suresi 25**

⁶⁰³ Kendilerine elçi gönderilenlere de gönderilen elçilere de mutlaka soracağız. **A'raf Suresi 6**

⁶⁰⁴ Allah, meleklerden de insanlardan da elçiler seçer. Şüphesiz Allah, işitendir; görendir. **Hac Suresi 75**

⁶⁰⁵ Elçilerimiz, İbrahim'e müjdeyi getirdiklerinde şöyle dediler: "Biz şu kentin halkını helak edeceğiz. Çünkü ora halkı zalim oldular." **Ankebut Suresi 31**

⁶⁰⁶ Onlarla (ailesiyle) arasına (kendini uzak tutup gizleyen) bir perde çekmişti. Biz de ruhumuzu ona göndermiştik de o kendisine sağlam/düzgün bir insan şeklinde görünmüştü. **Meryem Suresi 17**

mesajını iletme üzere seçilmiş olan elçiler meleklerden değil, sadece insanlar arasından seçilirler.⁶⁰⁷ Elçiler, müjdeci ve uyarıcı olarak gönderilmişlerdir ki insanların Allah'a karşı bir bahaneleri kalmasin.⁶⁰⁸

KUR'AN'DA HANGİ PEYGAMBERLERİN İSMİ GEÇMEKTEDİR? EN ÜSTÜN PEYGAMBER HZ. MUHAMMED MİDİR?

Kur'an'da ismi geçen ve haberleri verilen nebi ve resuller, Allah tarafından seçilerek ilahi mesajları ileten nebi ve resullerin tamamı değildir. Bunu beklemek gerçekçi de değildir. Kur'an'ın, gönderilmiş tüm elçilerden ve haberlerinden bahsetmesi için ciltlerce kitap olması gerekir. Kur'an ayetleri, tarih boyunca hemen her topluma Allah'a kulluk etmeleri, isyandan, azgınlık ve zorbalıktan uzak durmaları için elçilerin gönderildiğini⁶⁰⁹ ancak bunların sadece bir kısmından haber verildiğini bildirmektedir.⁶¹⁰ Aynı zamanda peygamberimizin kendiliğinden türeyen bir elçi olmadığı⁶¹¹ ve ondan önce de toplumlara elçiler gönderildiği hatırlatılmıştır.⁶¹² Dolayısıyla Kur'an'da sadece bir kısım nebi ve resullerin ismi geçmektedir.

⁶⁰⁷ (Kâfirler şöyle dediler): "Bu ne biçim elçi! Yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Kendisine bir melek indirilip o da onunla uyarıcı olmalı değil miydi? **Furkan Suresi 7** ; Yemek yiyen ve çarşılarda dolaşan (insan peygamber)lerin dışında, bir başkasını senden önce de elçi olarak göndermedik. **Furkan Suresi 20**

⁶⁰⁸ Müjdeleyici ve uyarıcı olarak elçiler gönderdik ki, elçilerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, mutlak üstün olandır, en iyi hüküm verendir. **Nisa Suresi 165**

⁶⁰⁹ Andolsun ki, Biz, her topluma, Allah'a kulluk etmeleri ve tağuttan (isyandan, azgınlık ve zorbalıktan) uzak durmaları için bir resul gönderdik. **Nahl Suresi 36**

⁶¹⁰ Andolsun ki, senden önce de birçok resul gönderdik. Onlardan bir kısmını sana anlattık, bir kısmını ise anlatmadık. **Mümin Suresi 78** ; Kendilerinden sana bahsettiğimiz elçiler de var, hiç bahsetmediğimiz elçiler de. **Nisa Suresi 164**

⁶¹¹ De ki: Ben resullerin ilki değilim; kendime de size de ne yapılacağını asla bilmiyorum; ben sadece (vahyi) olduğu gibi beyan eden bir uyarıcıyım. **Ahkaf Suresi 9**

⁶¹² Andolsun ki, senden önce de ümmetlere elçiler göndermiştik. **En'am Suresi 42**

Âdem, İdris, Nuh, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub, Yusuf, Lut, Hud, Salih, Şuayb, Musa, Harun, İlyas, Elyesa, Yunus, Eyyub, Davud, Süleyman, Zekeriyâ, Yahya, İsa ve Muhammed peygamberler Kur'an'da adı geçen ve kendilerinden nebi ya da resul olarak bahsedilen peygamberlerdir. Kur'an'da isimleri geçen peygamberlerden Nuh, İbrahim, İsmail, Musa, Harun, İsa ve Muhammed peygamberler hem nebi hem de resul olarak nitelendirilmişlerdir. Bu liste dikkate alındığında Kur'an'da yirmi dört peygamberin isminin geçtiği görülmektedir.⁶¹³

Kur'an'da adı geçen ve geçmeyen tüm nebi ve resuller İslam inancına sahip Müslümanlardır.⁶¹⁴ Dolayısıyla inananlar, hepsinin Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna inanmak ve aralarında ayırım yapmamak durumundadırlar.⁶¹⁵ Şüphesiz insanlar arasında farklı açılardan üstünlükler olabildiği gibi birer insan olan peygamberler arasında da farklı açılardan üstünlükler olması mümkündür. Kur'an'da da kimi peygamberlere diğer bazılarından daha fazla lütufta bulunulduğuna yani birbirlerine üstünlükleri olduğuna dikkat çekilir.⁶¹⁶ Ancak yukarıda da dikkat çekildiği gibi inananların tüm nebi ve resullere ve

⁶¹³ Kur'an'da Üzeyir, Lokman ve Zülkarneyn isimleri de geçmekte ancak bu kişilerin nebi ya da resul oldukları söylenmemektedir. Ayrıca iki ayette Zülkifl ismi yer almakta, bir ayette Hz. İsmail ve Hz. İdris nebiler ile (Enbiya Suresi 85) diğer ayette ise Hz. İsmail ve Hz. Elyesa nebiler ile anılmakta (Sad Suresi 48) ancak anılan bu kişinin nebi ya da resul olduğu söylenmediği gibi "sorumluluk sahibi" ya da "yükümlülük altına giren kişi" gibi anlamlara gelen bu ismin bir kişinin ismi mi yoksa vasfı mı olduğu da açıklanmamaktadır.

⁶¹⁴ (Onlara şöyle) deyin: Biz, Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlar(ın)a indirilene, Rableri tarafından Musa'ya ve İsa'ya verilenlere, (ayrıca) diğer nebilere (peygamberlere) verilenlere inandık. Onlardan hiçbirini arasında fark gözetmeyiz. Biz, sadece O'na (Allah'a) teslim olduk. **Bakara Suresi 136**

⁶¹⁵ Elçi, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, inananlar da. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, resullerine iman ettiler. (O inananlar) "O'nun (Allah'ın) resullerinden (elçilerinden) hiçbirini arasında ayırım yapmayız" (derler). "İştittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına (sığındık)! Dönüş yalnızca sanadır" derler. **Bakara Suresi 285**

⁶¹⁶ O elçilerin bazısına diğerlerinden daha fazla lütufta bulunduk (üstün kıldık). Allah, onların kimisi ile konuşmuş, kimisinin de derecelerini yükseltmiştir. **Bakara Suresi 253** ; Göklerde ve yeryüzünde olanları Rabbin daha iyi bilir. Biz, nebilerin kimini kiminden üstün kıldık. Davud'a da Zebur'u verdik. **İsra Suresi 55**

beraberlerinde getirmiş oldukları ilahi mesajlara inanmaları, aralarında hiçbir ayrım yapmamaları gerekir.⁶¹⁷ Yahudilere göre en üstün peygamber Hz. Musa, Hristiyanlara göre Hz. İsa, Müslümanlara göre ise Hz. Muhammed'dir. Oysa örnek verilen ayetlerde de açık bir biçimde görülebildiği gibi gerçek anlamda inanan ve inancına uygun davranmak isteyen bir kişinin peygamberler arasında ayrım yapması ya da onları üstünlük yarışına sokması mümkün değildir. Herkes duygusal anlamda bir peygamberi diğerlerinden daha fazla sevebilir. Örneğin, Müslümanlar Hz. Muhammed'i daha fazla sevebilir. Bu kendi içinde doğal ve anlaşılabilir bir hadisedir. Ancak birini diğerlerinden daha fazla sevmek doğal olsa da onun diğerlerinden üstün olduğunu iddia etmek, hem hatalı olacak hem de bunca açık ayete ters düşecektir.

Geleneksel kaynakların önemli bir kısmında ve çeşitli rivayetlerde peygamberimiz Hz. Muhammed'in tüm peygamberlerin en üstünü ve insanlığın efendisi olduğu iddia edilmiştir. Kur'an gibi mükemmel bir dini metne sahip olmamıza rağmen Kur'an dışı kaynaklardaki uydurma rivayetler sebebiyle birçok konuda olduğu gibi bu konuda da yakışsız iddialarda bulunulmuştur. Kur'an'da açık ve ısrarlı bir şekilde peygamberimizin de ölümlü bir insan olduğuna vurgu yapılmıştır.⁶¹⁸ Aynı zamanda peygamberlerin ilki olmadığı yani kendisinden önce gelen nebi ve resullerden bu anlamda bir farkı olmadığı hatırlatılmıştır.⁶¹⁹ Ayetler peygamberimiz ile ilgili olmadık iddialarda bulunanları uyarmış ve onun sadece bir elçi olduğunu ve ondan önce de elçilerin gelip geçtiklerini vurgulamıştır.⁶²⁰

⁶¹⁷ De ki: Biz Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlarına indirilene, Rableri tarafından Musa'ya, İsa'ya ve (diğer) nebilere verilenlere inandık. Onlardan hiçbirini arasında ayrım yapmayız. Biz, sadece O'na (Allah'a) teslim olanlarız. **Âli İmran Suresi 84**

⁶¹⁸ De ki: Ben de yalnızca sizin gibi ölümlü bir insanım. **Fussilet Suresi 6** ; De ki: Ben de ancak sizin gibi (ölümlü) bir beşerim (insanım). **Kehf Suresi 110**

⁶¹⁹ De ki: Ben resullerin ilki değilim; kendime de size de ne yapılacağını asla bilmiyorum; ben sadece (vahyi) olduğu gibi beyan eden bir uyarıcıyım. **Ahkaf Suresi 9**

⁶²⁰ Muhammed yalnızca bir elçidir; ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. **Âli İmran Suresi 144**

Peygamberimizin kâinatın ve tüm insanlığın efendisi olduğunu söylemek Kur'an'a uygun değildir. Ayetler peygamberimizden “insanlığın efendisi” olarak değil “arkadaşınız” olarak bahsetmektedir.⁶²¹ Peygamberler toplumlarının içinden gönderilirler. Peygamberler için “sizden biri”, “içinizden biri” ifadeleri kullanılır.⁶²² Kur'an, bu gerçeğe dikkat çekmiştir.⁶²³ Dolayısıyla peygamberimiz de toplumunun içinden gelmiştir. Yani bir anlamda “bizden biri”, “içimizden biri” olarak gönderilmiştir.⁶²⁴ Ancak herhangi biri değildir. Allah'ın elçisi olması yani ilahi mesajları insanlığa duyurması, güzel bir yaratılış yani örnek bir ahlak üzere olması⁶²⁵ nedeniyle inananlar için onlara kendi canlarından daha yakın olan biridir.⁶²⁶ Peygamberimiz “insanlığın efendisi” değil; tüm insanlara gönderilmiş, sadece Allah'a kulluk eden ve Rabbinden gelen ayetlere inanan ümmi bir peygamberdir.⁶²⁷

Dini her konuda olduğu gibi bu konuda da Kur'an ayetlerinin ortaya koyduğu gerçekler, iman etmek isteyen herkes için yeterli bir delildir. Ancak konuya geleneksel çevreler tarafından

⁶²¹ De ki: Size, bir tek şey öğütleyeceğim: Allah için ikişer ikişer, teker teker kalkın, sonra da iyice düşünün! Arkadaşınızda mecnunluktan (delilikten/cinlenmişlikten) eser yok! O, şiddetli bir azap öncesinde sizi uyaran bir kişiden başkası değil. **Sebe Suresi 46** ; Düşünmediler mi ki arkadaşlarında hiçbir mecnunluk (delilik/cinlenmişlik) yoktur, o apaçık bir uyarıcıdır? **A'raf Suresi 184**

⁶²² Korunmanız, rahmet bulmanız için sizi uyarmak üzere sizden/içinizden biri (bir adam) aracılığıyla Rabbinizden bir öğüt/hatırlatıcı gelmesine şaşıntınız mı? **A'raf Suresi 63**

⁶²³ Ey Âdemoğulları! Size, içinizden ayetlerimi anlatan elçiler geldiğinde, her kim takvalı (duyarlı) davranır ve kendisini düzeltirse, onlara kaygı yoktur ve onlar    lmeyecekler de. **A'raf Suresi 35**

⁶²⁴ Andolsun ki, size kendinizden (içinizden) bir resul geldi. Sıkıntıya d  meniz ona ağır gelir; o, size d    n, inananlara şefkatli ve merhametlidir. **Tevbe Suresi 128**

⁶²⁵ Ve gerçekten sen, çok b   k bir ahlak (   n bir hayat tarzı)  zerindesin. **Kalem Suresi 4**

⁶²⁶ Nebi, inananlara kendi canlarından daha yakındır. **Ahzâb Suresi 6**

⁶²⁷ De ki: Ey insanlar! Ben, g  klerin ve yerin sahibi olan, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan, diriltebilen ve öldürebilen Allah'ın, sizin hepinize (gönderdiği) elçisiyim. Öyle ise Allah'a; kendisi de Allah'a ve kelimelerine (mesajlarına) inanan  mmi Nebi (Peygamber) olan Resulüne (Elçisine) inanın ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız. **A'raf Suresi 158**

esas alınan rivayetler açısından bakıldığında da söz konusu rivayetlerin kendi içinde çelişkili oldukları görülebilir. Bir rivayette peygamberimizin: “İnsanlar (Kıyamet günü) diriltilecekleri zaman yerden ilk çıkacak olan benim. Onlar (huzur-u ilahiye) geldiklerinde (onlar adına) hatipleri ben olacağım. (Allah’ın rahmetinden) ümidlerini kestiklerinde (rahmet ve mağfireti) onlara ben müjdeleyeceğim. O gün Livdu’l-hamd (şükür sancağı) benim elimde olacak. Âdemoğlunun Allah’a en kerim olanı da benim. Bunda fahr (övünme) yok!”⁶²⁸ dediği iddia edilir. Bir başkasında ise “Kıyamet günü geldi mi, ben peygamberlerin imamı, hatibi ve (onlar arasında) şefaat (etmeye yetki) sahibi olacağım.”⁶²⁹ dediği iddia edilir. Buna karşın bir diğer rivayet ise şu şekilde gelmiştir: “Resulullah’a bir adam gelip: ‘Ey Hayru’l-Beriyye (yaratılmışların en hayırlısı)’ diye hitap etmişti. Aleyhissalatu vesselam hemen müdahale etti: ‘Bu söylediğin İbrahim aleyhisselamın vasfıdır.’”⁶³⁰ Yine söz konusu ilk iki rivayetdeki iddialara rağmen başka rivayetlerde: “Peygamberlerden birini diğerine üstün kılmayın.”⁶³¹ “Bir kulun: Benim, Yunus İbnu Metta’dan hayırlı (üstün) olduğumu söylemesi uygun olmaz.”⁶³² “Hristiyanların Meryemoğlu İsa’ya övmeye haddi aştıkları gibi, beni övmeye siz de haddi aşmayın. Bilin ki ben sadece bir kulum. Benim hakkımda Allah’ın kulu ve elçisidir deyin.”⁶³³ ve “Beni Musa’ya üstün tutmayın.”⁶³⁴ dediği rivayet edilir. Özellikle örnek verilen bu son dört hadis rivayetinin Kur’an’a uygunluğu ve peygamberimizin insanlara nasihat verirken bu türden sözler söylemiş olmasının mümkün olduğu son derece açıktır. Dolayısıyla bu yöntemden

⁶²⁸ Tirmizi, Menakıb 2, (3614).

⁶²⁹ Tirmizi, Menakıb 3, (3617).

⁶³⁰ Müslim, Fedail 150, (2369); Tirmizi, Tefsir, Lem yekun suresi, (2349); Ebu Davud, Sünnet 14, (4672).

⁶³¹ Ebu Davud, Sünnet 14, (4668).

⁶³² Buhari, Enbiya 35, Tefsir, Nisa 26; Müslim, Fezail 166, (2376); Ebu Davud, Sünnet 14, (4669, 4670).

⁶³³ Buhari, Enbiya 44.

⁶³⁴ Buhari, Husumet 1, Enbiya 34, 35; Müslim, Fezail 160, (2373); Ebu Davud, Sünnet 14, (4671).

hareketle yani rivayetlerin Kur'an'a arz edilmesiyle, bir sözün peygamberimizin ağzından çıkmış olup olamayacağına dair -kesin olmamakla birlikte- bir kaniya varmak mümkün olabilir.

Yine çeşitli rivayetlerde peygamberimizin şöyle söylediği iddia edilmektedir: “Kıyamet günü insanların efendisi benim.”⁶³⁵ Bir diğer rivayet de şu şekildedir: “Ben Âdem’in çocuklarının efendisiyim.”⁶³⁶ Buna rağmen bir başka rivayette kendisine bu şekilde hitap edilmesine ve abartılı şekilde övgüler yapılmasına karşı çıktığı iddia edilmiştir: “Beni Amir heyetiyle Resulullah’ın yanına gitmiştik. ‘Sen bizim efendimizsin!’ diye hitap ettik. ‘Efendi, Allah’tır!’ buyurdular. Biz: ‘Fazilette en ileride olanımız, mertlikte en başta gelenimizsin!’ dedik. Bize: ‘Söylediğinizin hepsi bu veya buna yakın bir söz olsun. Şeytan sizi (mübalağalı metihlerde) koşturmasın’ buyurdular.”⁶³⁷ Bu rivayetlerin kendi aralarında çeliştikleri açıktır. Şayet bu şekilde bir diyalog yaşanmışsa peygamberimizin bu tavrının Kur'an'a uygun olduğu da açıktır.⁶³⁸ Çünkü Kur'an ayetleri açık bir şekilde peygamberlerin arasında ayırım yapılmamasını hatırlatır.⁶³⁹ Öte taraftan dünyada da ahirette de efendi yalnız

⁶³⁵ Buhari, Enbiya 3, 8, Tefsir, Beni İsrail 5; Müslim, İman 327, (194); Tirmizi, Kıyamet 11, (2436).

⁶³⁶ Ebu Davud, Sünnet, 12.

⁶³⁷ Ebu Davud, Edeb 10, (4806).

⁶³⁸ Hiçbir insanın, Allah'ın kendisine Kitap, hikmet ve peygamberlik vermesinden sonra insanlara: “Allah’ı bırakıp bana kul olun!” demesi mümkün değildir. Bilakis şöyle der: Okuyup araştırdığınız şeylere, öğrettiğiniz şu Kitap’a dayanarak benliklerini Allah’a adanmış kullar olun. O, size melekleri ve peygamberleri Rabler edinmenizi emretmez. Siz Müslüman olduktan sonra, size kâfir olmayı mı emre-decek? **Âli İmran Suresi 79-80**

⁶³⁹ Ve onlar ki, Allah’a ve elçilerine inandılar, onlardan hiçbiri arasında ayırım yapmadılar; işte (Allah), pek yakında onların da mükâfatlarını verecektir. Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir. **Nisa Suresi 152** ; Elçi, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, inananlar da. Hepsi Allah’a, meleklerine, kitaplarına, resullerine iman ettiler. (O inananlar) “O’nun (Allah’ın) resullerinden (elçilerinden) hiçbiri arasında ayırım yapmayız” (derler). “İştittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına (sığındık)! Dönüş yalnızca sanadır” derler. **Bakara Suresi 285** ; (Onlara şöyle) deyin: Biz, Allah’a, bize indirilene; İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakup’a ve (onların) torunlar(ın)a indirilene, Rableri tarafından Musa’ya ve İsa’ya verilenlere, (ayrıca) diğer nebilere (peygamberlere) verilenlere inandık. Onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeyiz. Biz, sadece O’na (Allah’a) teslim olduk. **Bakara Suresi 136**

Allah'tır. Hesap günü Allah'tan başka hiç kimse insanların efendisi olmayacaktır. Peygamberler de dahil herkes Allah'ın kuludur. Ahiret hesabının görüleceği gün de herkes O'nun kulu olarak huzuruna gelecektir.⁶⁴⁰

33

KADIN PEYGAMBER GELMİŞ MİDİR? GELMİŞSE DELİLİ, GELMEMİŞSE NEDENİ NEDİR?

Bu konuda kesin bir hükme varmaktan çok konu ile ilgili ayetler incelenecek, söz konusu ayetlerin kadın peygamber gönderilmediği görüşünü ne oranda desteklediğine bakılacak ve şayet hiç kadın peygamber gelmediyse bunun nedenleri anlaşılmaya çalışılacaktır. “Kur'an'da hangi peygamberlerin ismi geçmektedir?” bölümünde de dikkat çekildiği gibi Kur'an'da nebi ve resul olarak görevlendirildikleri ifade edilen ve ismi geçen kişilerin tamamı da erkek nebi ve resullerdir. Kur'an'da ismi geçen ve haberleri verilen nebi ve resullerin, Allah tarafından seçilerek ilahi mesajları ileten nebi ve resullerin tamamı olmadığını da hatırlatmak gerekir. Kur'an'ın insanlığın başlangıcından itibaren gelen tüm nebi ve resulleri anlatmak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Zaten teknik olarak da bu çok gerçekçi değildir. Bunun için Kur'an'ın ciltlerce kitap olması gerekirdi. Kur'an ayetleri tarih boyunca hemen her topluma Allah'a kulluk etmeleri, isyandan, azgınlık ve zorbalıktan uzak durmaları için elçilerin gönderildiğini⁶⁴¹ ancak bunların sadece bir kısmından haber verildiğini bildirmektedir.⁶⁴² Aynı

⁶⁴⁰ Göklerde ve yerde olan herkes, elbette kul olarak Rahman'a gelecektir. **Meryem Suresi 93**

⁶⁴¹ Andolsun ki, Biz, her topluma, Allah'a kulluk etmeleri ve tağuttan (isyandan, azgınlık ve zorbalıktan) uzak durmaları için bir resul gönderdik. **Nahl Suresi 36**

⁶⁴² Andolsun ki, senden önce de birçok resul gönderdik. Onlardan bir kısmını sana anlattık, bir kısmını ise anlatmadık. **Mümin Suresi 78** ; Kendilerinden sana bahsettiğimiz elçiler de var, hiç bahsetmediğimiz elçiler de. **Nisa Suresi 164**

zamanda peygamberimizin kendiliğinden türeyen bir elçi olmadığı⁶⁴³ ve ondan önce de toplumlara elçiler gönderildiği hatırlatılmıştır.⁶⁴⁴ Dolayısıyla Kur'an'da sadece bir kısım nebi ve resullerin ismi geçmektedir. Bu ayetlerden hareketle kendisinden haber verilmemiş kadın bir nebi ya da resulün gönderilmiş olabileceği düşünülebilir. Bu noktada “Şayet kadın bir nebi ya da resul gönderilmiş olsaydı en azından birinin isminin geçmesi, böylece bu konudaki belirsizliğin netleşmesi gerekmez miydi?” şeklinde bir soru sorulabilir. Şüphesiz bu tür bir soru dikkate değerdir. Ancak kadın bir peygamber gönderilmişse de isminin geçmesi zorunlu ya da gerekli değildir. İsmi geçmeyen birçok erkek peygamber de olduğu unutulmamalıdır. Bu arada Yahudilik ve Hıristiyanlık açısından da sayıları az olmakla beraber kadın peygamberden söz edildiği görülebilir.⁶⁴⁵ Müslümanların tarihi içinde de bu konu tartışılmış, büyük çoğunluk peygamberlerin sadece erkeklerden seçildiği görüşünü benimsemekle birlikte Eş'arîler ve İbn Hazm gibi bazı Sünnî bilginler kadınlardan da nebilerin seçildiğini, fakat resul gönderilmediğini söylemişlerdir.⁶⁴⁶

⁶⁴³ De ki: Ben resullerin ilki değilim; kendime de size de ne yapılacağını asla bilmiyorum; ben sadece (vahyi) olduğu gibi beyan eden bir uyarıcıyım. **Ahkaf Suresi 9**

⁶⁴⁴ Andolsun ki, senden önce de ümmetlere elçiler göndermiştik. **En'am Suresi 42**

⁶⁴⁵ Eski Ahid'de başta Miryam olmak üzere az sayıdaki kadın peygamberler için nevi kelimesine yer verilmiştir (Hâkimler, 4/4; II. Krallar, 22/14; Nehemya, 6/14; İşaya, 8/3). Yeni Ahit'te ise kadın peygamberler için “prophetis” kelimesinin kullanıldığı görülebilir (Luka, 2/36-38). Detaylı bilgi için bakınız: Mustafa Sinanoğlu, **Nübüvvet**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 33, s. 286-288.

⁶⁴⁶ Detaylı bilgi için bakınız: Yusuf Şevki Yavuz, **Nübüvvet**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 33, s. 281. ; “Mu'tezile kelâmcılarına göre resul ile nebi arasında fark yoktur ve her ikisi de “Allah'ın vahiy yoluyla yeni bir şeriat verip bunu insanlara tebliğ etmekle görevlendirdiği elçi” demektir. Kelâmcıların çoğunluğu, Allah'ın yeni bir elçiyi mutlaka yeni bir şeriatı tebliğ amacıyla göndermesini hikmete daha uygun bulmuştur. Nebî ile resulü farklı iki kavram sayan Ehl-i sünnet kelâmcıları bu konuda değişik görüşler ileri sürmüştür. 1. Nebî resulden daha genel bir anlam taşır. Nebî Allah'ın belli bir konuya ilişkin bilgileri vahiy yoluyla bildirdiği insandır ve aldığı vahiyleri başkalarına tebliğ etmekle yükümlü değildir. Bu tür vahiyler alan kadın nebiler de vardır. Resul ise daha özel bir anlam taşır, buna göre her resul nebîdir, fakat her nebî resul değildir. 2. Nebî Allah'ın kendisine kitap ve şeriat göndermediği elçisidir. İnsanları, önceki dönemde veya yaşadığı çağda kitap ve şeriat verilen bir resulün dinine davet etmekle yükümlüdür. Resul ise Allah'ın yeni bir kitap ve şeriat gönderdiği kişi olup önceki resullerin kitap ve

Şayet hiç kadın peygamber gönderilmemişse de bunun nedeni kadınların peygamberlik görevini yerine getiremeyecek olmaları değil; bu görevi yerine getirirken muhatap olacakları kişilerin genellikle azgın, zalim, duyarsız, umursamaz, sapkın, kaba-saba, ön yargılı, sabit fikirli ve bedevi zihniyetli insanlar olmaları olabilir. Doğrusunu Allah bilir. Hz. Nuh'u yalanlayıp, Allah'ın mesajlarını iletmekten alıkoymak için ona karşı zorbalık yapan,⁶⁴⁷ Hz. İbrahim'i diri diri ateşe atmak için tuzak kuran ancak tuzakları Allah tarafından boşa çıkartılan,⁶⁴⁸ Hz. Şuayb'ı taşlamakla ya da kovmakla tehdit eden,⁶⁴⁹ Hz. Musa'ya türlü eziyetler yapan,⁶⁵⁰ Hz. İsa'yı öldürmek üzere çarmıha gererek asmaya kalkan ama tuzakları Allah tarafından boşa

şeriatını tamamen veya kısmen geçersiz kılabilir. 3. Nebî Allah'ın sadece müminlere gönderdiği elçi iken resul kâfirleri hak dine davet etmek üzere görevlendirilen kimsedir. 4. Nebî Allah'ın yalnız insanlardan seçtiği elçiyi ifade eder, resul ise meleklerden seçilen elçiler için de kullanılır... İbn Hazm, Kurtubi ve başta Ebü'l-Hasan el-Eş'ari olmak üzere Eş'ariyye âlimlerinin çoğunluğu, nebî-resul ayırımına dayanan peygamber anlayışının bir sonucu olarak Âsiye ve Meryem gibi bazı kadınların nebî olan peygamberler arasında yer aldığını kabul etmiştir. Onlara göre nebî Allah'ın tebliğle görevlendirmeksizin kendisine vahiyde bulunduğu kişidir. Kur'an'da Allah'ın Hz. Mûsâ ile İsa'nın annelerine vahyettiği, Hz. Meryem'i âlemlerdeki bütün kadınlardan üstün kıldığı belirtilmiştir." Yusuf Şevki Yavuz, **Peygamber**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 34, s. 258-260.

⁶⁴⁷ Onlardan önce Nuh'un halkı da (gerçeği) yalanlamış, kulumuzu yalanlayarak "(O) cinlenmiştir" demişlerdi. (Ardından tebliğden vazgeçirilmeye) zorlanmıştı. (Bu nedenle Nuh), Rabbine "Yenik düştüm, bana yardım et!" diyerek yalvarmıştı.

Kamer Suresi 9-10

⁶⁴⁸ (Bir kısmı) "(Bir iş) yapacaksınız, onu (İbrahim'i) yakın da ilahlarınıza yardım edin!" demişti. Biz de "Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" demiştik. Ona tuzak kurmak istemişler; biz de onları, en çok kaybedenler hâline getirmiştik. **Enbiya Suresi 68-70** ; (İbrahim) "Yonttuğunuz şeylere mi ibadet ediyorsunuz! Oysa sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı" demişti. (Kavmi) "Onun için bir bina yapın ve derhal onu ateşe atın!" demişlerdi. Böylece ona bir tuzak kurmayı istemişlerdi (ama onu ateşe atamamışlardı). Fakat biz onları alçaklardan kılmıştık. **Saffat Suresi 95-98**

⁶⁴⁹ (Medyenliler) şöyle demişti: "Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyorsunuz ve içimizde seni cidden zavıf görüyoruz! Kabilen olmasaydı seni mutlaka taşladık/kovardık. Sen asla bize üstün değilsin." **Hud Suresi 91**

⁶⁵⁰ Hani Musa, kavmine "Ey kavmim! Benim, Allah'ın size (gönderdiği) elçisi olduğumu bildiğiniz hâlde niçin bana eziyet ediyorsunuz?" demişti. **Saff Suresi 5** ; Ey iman edenler! Siz de Musa'ya eziyet edenler gibi olmayın! (Sonunda) Allah onu, dedikleri şeyden temize çıkarmıştı. O, Allah katında itibarlıydı. **Ahzâb Suresi 69**

çıkartılan,⁶⁵¹ yalnız Allah’a kulluk ettikleri ve toplumlarının sapkın inançlarından yüz çevirdikleri için toplumlarından uzaklaşmak ve hayatta kalabilmek adına mağaraya sığınmak zorunda kalan inanmış gençleri buna mecbur eden,⁶⁵² peygamberimiz Hz. Muhammed’i doğup büyüdüğü şehirden sürüp çıkaran, onu hicret etmeye zorlayan ve yolda öldürülmemek için mağaraya sığınmak durumunda bırakan⁶⁵³ toplumların gerçekte yüz yüze geldiklerinde peygamberlere karşı nasıl zalim olabildiklerini unutmamak gerekir. Öyle ki gerçekler karşısında çaresiz kaldıkları kimi zamanlar kendilerine gelen peygamberleri bile öldürebilmişlerdir.⁶⁵⁴ Yine ayetler; tutuşturulmuş yakıtla dolu ateşli çukurun başında oturmuş, inananlara yaptıkları işkenceyi seyreden ve inananlardan yalnızca güçlü ve övgüye layık olan Allah’a iman etmeleri nedeniyle intikam alan zalimlerden söz eder.⁶⁵⁵ Allah’ın bir mucizesi olarak babasız

⁶⁵¹ (İsrailoğullarının) “Allah elçisi (olduğunu sanan) Meryem’in oğlu İsa’yı öldürdük!” demeleri yüzünden (onları cezalandırmıştık). Hâlbuki onu öldürememiş ve çarmıha gerememişlerdi; fakat kafaları karıştırılmıştı. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedir; bu konuda zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktu. Kesin olarak onu öldürememişlerdi. **Nisa Suresi 157**

⁶⁵² Hani o gençler, mağaraya sığınmışlar ve “Rabbimiz! Bize tarafından rahmet ver ve bize (şu) durumumuzdan bir kurtuluş yolu hazırla!” demişlerdi. **Kehf Suresi 10** ; (İçlerinden biri şöyle demişti:) “Madem siz onlardan ve Allah’tan başka tapmakta olduklarından uzaklaştınız; (öyleyse) mağaraya sığın ki Rabbiniz size rahmetinden yaysın ve işinizde sizin için kolaylık sağlasın.” **Kehf Suresi 16**

⁶⁵³ Siz ona yardım etmezseniz (bu önemli değil); kâfir olanlar onu, iki kişinin ikincisi olarak (Mekke’den) çıkardıklarında elbette Allah ona yardım etmişti. Hani onlar mağaradaydı da (Elçi), arkadaşına “Üzülme, şüphesiz ki Allah bizimledir” diyordu. (Bunun üzerine) Allah ona güven duygusu indirmiş, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile desteklemişti. Kâfir olanların sözünü alçaltmıştı. Allah’ın kelimesi asıl yücedir. Allah, güçlüdür; doğru hüküm verir. **Tevbe Suresi 40**

⁶⁵⁴ Yemin olsun ki biz Musa’ya Kitabı vermiştik. Ondan sonra birbiri ardınca elçiler göndermiştik. Meryem oğlu İsa’ya da apaçık belgeler vermiş, onu Ruhü’l Kudus ile desteklemiştik. (Ne var ki) nefislerinizin arzulamadığı şeyleri söyleyen bir elçi size her geldiğinde ona karşı kibirlenmiştiniz. (Size gelen elçilerden) bir kısmını yalanlıyor; bir kısmını öldürüyordunuz. **Bakara Suresi 87** ; Kendilerine “Allah’ın indirdiğine iman edin!” denince, “Biz sadece bize indirilene (Tevrat’a) inanırız” derler ve ondan başkasını inkâr ederler. Hâlbuki o (Kur’an), kendilerinin de bulunuşu (Tevrat’ın aslını) doğrulayıcı gerçektir. (Ey Muhammed! Onlara) de ki: Siz inanıyor idiyse daha önce Allah’ın peygamberlerini neden öldürüyordunuz? **Bakara Suresi 91**

⁶⁵⁵ Tutuşturulmuş yakıt(la) dolu o ateş(li) çukur(un) halkı kahrolsun! Hani onlar

dünyaya getirdiği bebeği ile kavminin karşısına çıkan Hz. Meryem'in, nasıl sorgusuz sualsiz etiketlenip iffetiyle ilgili iftira ve hakaretlere maruz bırakıldığını da hatırlamak gerekir.⁶⁵⁶ Oysa Hz. Meryem Allah tarafından seçilmiş ve örnekliği ile âlemlerin kadınlarından üstün tutulmuştu.⁶⁵⁷ Peygamberlerin ve onlarla beraber inanan erkek ve kadınların karşılaştıkları zorluklar ve çektikleri sıkıntılar sıradan ya da hafife alınabilir gibi değildir.⁶⁵⁸

Geçmişten günümüze özellikle erkek egemen toplumların kadına bakışı ortadadır. Antik Yunan gibi bir medeniyette dahi kadına bakış bedevi zihniyetten çok farklı değildir. Erkek egemen toplumlarda peygamber olarak gönderilen bir kadının sözünün dinlenmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bu çarpık zihniyetteki insanlar erkek peygamberlerin dahi sözlerini dinleme noktasında bahaneler ileri sürerken “Bir kadın mı bize doğruyu gösterecek?” diyebilir. Bir nedeni bu olabilir. Diğer taraftan Kur'an ayetleri yukarıda da dikkat çekildiği gibi peygamberlerin gönderilmiş oldukları toplumların baskı ve zorbalıklarına maruz kaldıklarından, çeşitli işkence ve saldırılar ile eziyetlere uğradıklarından ve kimi zaman da katledilip öldürüldüklerinden bahseder. Bir kadının bu tür çirkinlikler ile yüz yüze gelmesi erkeğinkinden çok daha zordur. Son derece yanlış olsa da tarih boyunca erkek egemen

o (ateşli çukur)un başında oturmuş, müminlere yaptıkları (işkenceyi) seyrediyorlardı. Onlardan (müminlerden) yalnızca güçlü ve övgüye layık olan Allah'a iman etmeleri nedeniyle intikam alıyorlardı. **Burûc Suresi 4-8**

⁶⁵⁶ Onu (çocuğunu) taşıyarak kavmine getirmişti. Demişlerdi ki: “Ey Meryem! Şüphesiz ki sen çok iğrenç bir şey yaptın! Ey Harun'un kız kardeşi! Baban kötü bir kişi değildi; annen de ahlaksız değildi” **Meryem Suresi 27-28** ; (Bir de) inkâr etmeleri ve Meryem'e büyük bir iftira atmalarından dolayı (onları cezalandırmıştık). **Nisa Suresi 156**

⁶⁵⁷ Hani melekler şöyle demişlerdi: Ey Meryem! Şüphesiz ki Allah, seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni âlemlerin kadınlarının üzerine seçti. **Âli İmran Suresi 42**

⁶⁵⁸ (Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenlerin benzeri size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve (öylesine) sarsılmışlardı ki sonunda (her) elçi ve beraberindeki müminler, “Allah'ın yardımı ne zaman?” demişlerdi. Dikkat edin! Allah'ın yardımı yakındır. **Bakara Suresi 214**

toplumlarda kadınlar cinsellikleri ile ön plana çıkmış ve kişilikleri gölgelenerek dışılıkleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Kadın bir peygambere yönelik cinsel içerikli manevi ve fiziki taciz ve tecavüzler hem kadının hem de peygamberlik onurunun küçük düşürülmesine neden olabilir. Allah'ın bu zorlu görevi erkeğe yükleyerek kadını koruyup muhafaza etmiş olduğu düşünülebilir. Başka bir neden de kadının annelik durumu olabilir. Hem vahiy sürecinin hem de tebliğ faaliyetlerinin her durum ve şartta devam ettirilmesi gerekir. Annelik ciddi sorumluluk gerektiren ve kadının her anlamda enerjisini ve vaktini alan bir durumdur. Çocuklarına ilgi ve şefkat göstermesi, bebeklik dönemlerinde emzirmesi ve onları her anlamda koruyup gözetmesi gerekir. Erkekler ise bu anlamda anneye nazaran daha az sorumluluk üstlenir. Bir nedeni de bu olabilir. Bilindiği gibi en son vahiy ve son peygamberlik yedinci yüzyılda gelmiştir. Hem öncesi hem de yedinci yüzyıl şartları düşünüldüğünde peygamberlik görevinin kadınların karşı karşıya kalacakları zorluklar açısından son derece ağır bir yük olduğu söylenebilir. Bugünün en gelişmiş, özgür ve medeni olarak kabul edilen Avrupa ülkelerinde bile kadınların ondokuzuncu yüzyıla kadar üniversitelerde iş bulmakta ve ders vermekte zorlandıklarını, yirminci yüzyılın ortalarına kadar seçme ve seçilme haklarının bulunmadığını ve çok zor mücadeleler sonucu bu hakkı elde edebildiklerini hatırlamak gerekir.⁶⁵⁹ Günümüz dünyasında bile kadınların gerek sosyal hayatta gerekse iş dünyası içinde çeşitli açılardan erkek egemen yapının mağduru olabildiği ve her anlamda zorbalıkla karşı karşıya kalabildikleri görülmektedir. Erkek egemen zihniyetin beraberinde getirdiği haksızlıklar ve erkek ile kadın arasındaki

⁶⁵⁹ Örneğin kadınlara erkeklerle eşit oy hakkı Almanya ve Avusturya'da 1918, Hollanda'da 1919, İngiltere'de 1928, İspanya'da 1931, Fransa ve İtalya'da 1945, Yunanistan'da 1952, İsviçre'de ise 1971 yılında verilmiştir. Amerika'da ise bu tarihin 1920 olduğu bilinmektedir.

rekabet eşitsizliği ortadadır. Dolayısıyla bazı meseleleri değerlendirirken insan faktörünü göz ardı etmemek gerekir. Yine de bu konuda kesin hüküm vermek doğru değildir. Doğrusunu Allah bilir. Bu durumda akla konu ile ilgili ayetler ve o ayetlerde geçen ‘racül’ kelimesinin anlamı gelebilir. Kur’an’da üç ayette peygamberimize hitaben kendisinden önce de kendilerine vahyedilen erkeklerden/insanlardan/kişilerden (rical) başkasının (peygamber olarak) gönderilmediği ifade edilmektedir.⁶⁶⁰ Ayetlerde geçen ‘rical’ kelimesi ‘erkekler’ anlamında alınırsa gelen tüm peygamberlerin yalnızca erkeklerden seçilmiş olduğu görüşü daha doğru gözükmektedir. Ancak kelimenin tekili olan ‘racül’ sözcüğünün “erkek” anlamı yanında “cinsiyet içerikli olmayan insan ve kişi” gibi genel anlamları da bulunmaktadır. Dolayısıyla ‘rical’ kelimesine ayetin bağlamına göre insanlar ya da kişiler anlamının verilmesi de mümkün gözükmektedir. ‘Rical’ kelimesinin; A’raf’ta⁶⁶¹ herkesi yüzlerinden tanıyan erkeklerin/insanların/kişilerin bulunduğunu, bu kişilerin cennete girmeyi arzulamalarına rağmen henüz oraya giremeyen kişiler oldukları söylenir.⁶⁶² Bu ayette geçen rical kelimesine erkekler anlamı verilmesi durumunda, arafta cennete girmeyi uman ve bekleyen bu kişilerin sadece erkeklerden oluştuğu ve içlerinde hiç kadın

⁶⁶⁰ Senden önce de şehirlerin halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden/insanlardan/kişilerden başkasını (peygamber olarak) göndermedik. Öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek için yeryüzünde hiç mi gezip dolaşmadılar! Ahiret yurdu takvalı (duyarlı) olanlar için hayırlı olandır. Hâlâ akıl etmez misiniz? **Yusuf Suresi 109** ; Senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden/insanlardan/kişilerden başkasını (peygamber olarak) göndermedik. Apaçık delilleri ve (ilahi) kitapları bilmiyorsanız, (ilahi mesajları) bilenlere sorun! Kendilerine indirileni insanlara açıklamam (ilan etmen) için ve düşünsünler diye sana da zikri (Kur’an’ı) indirdik. **Nahl Suresi 43-44** ; Biz senden önce de kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden/insanlardan/kişilerden başkasını (peygamber) olarak göndermedik. Bilmiyorsanız, (ilahi mesajları) bilenlere sorun! **Enbiya Suresi 7**

⁶⁶¹ A’raf: Cennetle cehennem arasındaki yüksek surun en tepesi, cennet ve cehennem arasındaki orta yer gibi anlamlara gelmektedir.

⁶⁶² İki taraf (cennetlikler ve cehennemlikler) arasında bir perde ve arafta herkesi yüzlerinden tanıyan erkekler/insanlar/kişiler (ricalun) vardır. (Cennete girmeyi) arzulamalarına rağmen henüz oraya (cennete) giremeyen bu kişiler, cennet halkına “Selam üzerinize olsun!” diye seslenmiş (olacaklar)dır. **A’raf Suresi 46**

olmadığının iddia edilmesi gerekir ki; bu şekilde bir yorumun doğru olmayacağı açıktır. Benzer bir örneğin, inananlar arasından Allah'a verdiği söze sadık kalanları anlatan ayette de görülmesi mümkündür. İnananların da sadece erkeklerden oluşmadığını anlamak zor değildir.⁶⁶³ Bir başka ayette, ticaretin de alışverişin de kendilerini Allah'ı hatırlamaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı kimselerden söz edilir.⁶⁶⁴ Ayette dikkat çekilen, Allah'ın yaptıklarının en güzeli ile ödüllendirecek ve lütfundan fazlasıyla vereceği kimseler sadece erkekler değildir. Kadınlar da buna dahildir. Ayetlerde bu gerçek açıkça ifade edilir.⁶⁶⁵

Bu durumda söz konusu üç ayette ifade edilen rical kelimesinin; cinsiyet vurgusu yapan erkekler değil, tür vurgusu yapan insanlar ya da kişiler anlamına geldiği söylenebilir. Bu açıdan bakınca ayetin vurguladığı şeyin gelen peygamberlerin erkek oluşu değil, insan türünden oluşu olacaktır. Bunun nedeni ise Kur'an boyunca inkârcıların melek elçi beklentileridir. Zaten örnek verilen ayetlerin öncesinde inkârcıların bu beklentilerine dikkat çekilmekte, ardından hataları gözler önüne serilmekte ve bu beklentinin boş ve anlamsız olduğu çünkü Allah'ın peygamberimizden önce de sadece insanlardan elçiler gönderdiğine vurgu yapılmaktadır.⁶⁶⁶

⁶⁶³ Müminlerden, Allah'a verdikleri sözde duran nice erkekler/insanlar/kişiler (ricalun) vardır. Onlardan kimi, adağını (Allah'a verdiği sözü) yerine getirmiş; kimi de (sözünü yerine getirmeyi) beklemektedir. Onlar (sözlerini) asla değiştirmemişlerdir. **Ahzâb Suresi 23**

⁶⁶⁴ O erkekler/insanlar/kişiler (ricalun), ticaretin de alışverişin de kendilerini Allah'ı hatırlamaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak olduğu bir günden korkarlar. Sonunda (o günde) Allah, onları yaptıklarının en güzeli ile ödüllendirecek ve lütfundan onlara fazlasıyla verecektir. Allah, dilediğine (layık olana) hesapsız rızık verir. **Nur Suresi 37-38**

⁶⁶⁵ Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş(ler) yaparsa, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatacağız. Ödüllerini de elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz. **Nahl Suresi 97** ; Erkek olsun kadın olsun, çaba gösteren hiç kimsenin çabasını boşa çıkarmayacağım; sizler karşılıklı birbirinizi tamamlayan parçalarsınız (birbirinizdensiniz). **Âli İmran Suresi 195**

⁶⁶⁶ (Kâfirler) ille de kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin emrinin gelmesini mi bekliyorlar!? Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. Allah onlara

Ayetlerde, kendilerine hidayet geldiğinde insanların inanmalarını sadece “Allah, elçi olarak bir insan mı gönderdi?” demelerinin engellediğine ve şayet yerde yerleşip yürüyenler melekler olsaydı elbette gökten onlara elçi melek indirileceğine dikkat çekilir.⁶⁶⁷ Gerçeği yalan sayanlar; kendileri gibi insan olan, çarşı pazar gezen ve yiyip içen bir elçiyi kabullenmek istemiyorlar.⁶⁶⁸ Bu beklentilerine rağmen ayetler ısrarla, yemek yiyen ve çarşılarda dolaşan insan peygamberlerin dışında bir başkasının peygamberimizden önce de elçi olarak gönderilmediğini hatırlatıyor.⁶⁶⁹ Melek bir elçi beklentisinin peygamberimiz ile birlikte başlamadığı, Hz. Nuh’un kavminin de aynı beklenti içinde olduğu ayetlerde vurgulanıyor.⁶⁷⁰ Dolayısıyla peygamberimize hitaben kendisinden önce de kendilerine vahyedilen erkeklerden/insanlardan/kişilerden (rical) başkasının (peygamber olarak) gönderilmediğini ifade eden üç ayetin, gerçeği yalanlayanların melek elçi beklentilerine cevap vermek üzere indirildiğini ve daha önce de insan olan elçilerden başkasının gönderilmediğini vurguladığı düşünülebilir. Bu durumda gönderilen tüm nebi ve resullerin erkeklerden

haksızlık etmedi; fakat onlar kendilerine haksızlık ediyorlardı. **Nahl Suresi 33** ; Kendilerine, Rablerinden her yeni mesaj geldiğinde, onlar kalpleri hep eğlencede olduğu hâlde elbette bunu hep alaya alarak dinlemişlerdi. O zalimler şu gizli fısıltıyı yapmışlardı: “Bu (Muhammed), sizin gibi bir insandan başka nedir ki!? Siz şimdi göz göre göre büyüye mi geliyorsunuz?” **Enbiya Suresi 3**

⁶⁶⁷ (Zaten), kendilerine hidayet geldiğinde, insanların inanmalarını sadece “Allah, elçi olarak bir insan mı gönderdi?” demeleri engellemiştir. De ki: “Yerde yerleşip yürüyenler melekler olsaydı, elbette gökten onlara elçi melek indirirdik.” **İsra Suresi 94-95**

⁶⁶⁸ (Kâfirler şöyle dediler): “Bu ne biçim elçi! Yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Kendisine bir melek indirilip o da onunla uyarıcı olmalı değil miydi? Veya kendisine bir hazine verilmeli ya da kendisinden beslenebileceği bir bahçesi olmalı (değil miydi)?” (Ayrıca) o zalimler, “Siz sadece büyülenmiş bir adama uymaktasınız!” dediler. **Furkan Suresi 7**

⁶⁶⁹ Yemek yiyen ve çarşılarda dolaşan (insan peygamber)lerin dışında, bir başkasını senden önce de elçi olarak göndermedik. **Furkan Suresi 20**

⁶⁷⁰ Bunun üzerine, kavminden kâfir olan yöneticiler şöyle demişlerdi: “Bu (Nuh), sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. Size üstün olmak istiyor. Allah (peygamber göndermek) isteseydi, elbette melekleri gönderirdi. Biz önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık. Bu, yalnızca kendisinde cinlenmişlik bulunan bir kimsedir. Öyle ise bir süreye kadar ona katlanıp bekleyin (bakalım)!” **Müminun Suresi 24-25**

seçildiği görüşünün, bu konuda delil olarak getirilen söz konusu üç ayetten çıkarılamayacağı iddia edilebilir. Allah'ın detaylı bilgi vermediği konuların kesin olarak bilinemeyeceğinin kabul edilmesi gerekir. Hiç şüphesiz her şeyin en doğrusunu yalnız Allah bilir. İnsanların dini konulardaki bilgisi, Allah'ın ayetleri ile açıklayıp bildirdiği kadar olabilir.

34

PEYGAMBERLER HEP ORTADOĞU'YA MI GÖNDERİLMİŞTİR? HZ. MUHAMMED NEDEN MEKKE'DEN SEÇİLMİŞTİR?

Birçok insan peygamberlerin neden hep Ortadoğu'ya gönderildiğini sormakta ve doğru bilinen yanlışlardan biri olan bu konu, birçok insanın kafasının karışmasına bazen de Kur'an hakkında şüphe duymasına neden olmaktadır. Kur'an'da ismi geçen peygamberlerden bahsedilen bölümde de dikkat çekildiği gibi ayetlerde hemen her topluma mutlaka bir elçi gönderildiği ve o toplumların elçiler vasıtasıyla uyarıldıkları haber verilmektedir.⁶⁷¹ Üstelik ayetlerde, gönderilen elçilerin sadece bir kısmından haber verildiği hatırlatılmaktadır.⁶⁷²

Dolayısıyla bu sorunun “Peygamberler neden hep Ortadoğu'ya gönderilmiştir?” şeklinde sorulması doğru değildir. Çünkü peygamberler sadece Ortadoğu bölgesine gönderilmiş değillerdir. Belki bu soru “Kur'an'da neden sadece Ortadoğu'da yaşamış olan peygamberlerin ismi geçmektedir?” şeklinde sorulabilir. Şayet Kur'an'da sadece Kur'an'ın vahyedilmiş olduğu Mekke ve Medine'ye son derece uzak olan bölgelere gelen

⁶⁷¹ Andolsun ki, Biz, her topluma, Allah'a kulluk etmeleri ve tağuttan (isyan, azgınlık ve zorbalıktan) uzak durmaları için bir resul gönderdik. **Nahl Suresi 36** ; Kuşkusuz Biz seni, gerçek ile bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Her ümmet (toplum) içinde bir uyarıcı geçmiştir. **Fatır Suresi 24**

⁶⁷² Andolsun ki, senden önce de birçok resul gönderdik. Onlardan bir kısmını sana anlattık, bir kısmını ise anlatmadık. **Mümin Suresi 78** ; Kendilerinden sana bahsettiğimiz elçiler de var, hiç bahsetmediğimiz elçiler de. **Nisa Suresi 164**

nebi ve resullerden, örneğin Uzakdoğu'ya gönderilmiş elçilerden bahsediyor olsaydı bu soru “Kur'an'da neden sadece Uzakdoğu'da yaşamış olan peygamberlerin ismi geçmektedir?” şeklinde de sorulabilirdi. Öte taraftan Kur'an'ın vahyedildiği yedinci yüzyıl şartlarında dünyanın çeşitli yerlerinden insanlar günümüzde olduğu gibi etkileşim halinde ve her anlamda birbirinden sağlıklı bilgiler ile haberdar değildir. Belki de çoğu insan doğup büyüdüğü şehirden başka bir şehre bile çıkıp gitmiş değilken, bu insanlar için kendilerine çok uzak yerlerden haberlerin verilmesi çok da anlamlı olmayabilirdi.

Ortadoğu olarak bilinen bölgenin aynı zamanda insanlığın en eski yerleşim yerlerinin başında geldiği, birçok geçmiş kültür, medeniyet ve aynı zamanda inanca beşiklik ettiği, coğrafi açıdan da Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının birbirlerine en çok yaklaştıkları bölge olduğu hatırlanmalıdır. Kimi kaynaklarda medeniyetin beşiği olarak kabul edilen Mezopotamya'nın da Ortadoğu'da olduğu göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla Ortadoğu bölgesi dünyanın kenarında köşesinde kalmış ve tarih sahnesinde önemsiz bir bölge olarak yer almış değildir. Aksine insanlık tarihi açısından her anlamda kadim ve zengin köklere sahip bir bölgedir. Çatalhöyük ya da Çayönü gibi Anadolu'nun en eski yerleşim merkezleri ve Göbeklitepe gibi inanç ve kültür mirası yerleri ile Mısır, Yemen, Lübnan, Filistin gibi ülkeler ve Kudüs, Şam, Halep gibi şehir ve merkezler hep Ortadoğu bölgesindedir. Sümer, Babil, Asur, Akad, Hitit, İran gibi binlerce yıllık medeniyetler ve ardından Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu gibi devletler bu bölgede yaşamışlar ve birbirleriyle etkileşim içinde olmuşlardır. Bu bölge aynı zamanda, çok eski dönemlerden itibaren yazının kullanılmaya başlandığı, matematik, tıp ve astronomi gibi alanlarda çalışmaların yapıldığı, birçok ünlü düşünür ve bilim insanının yaşadığı bir bölgedir. Dolayısıyla Allah'tan insanlığa bir mesaj gelecek ve bu mesajı iletme üzere bir elçi seçilecekse bunun en başta, insanlığa beşiklik etmiş

bir bölgeden olması zaten beklenecek bir durumdur. Çünkü kadim yerleşim merkezlerine yurt olan Ortadoğu bölgesi kültürel etkileşimlerin ve geçmiş nebi ve resullerden izlerin bulunduğu bir bölgedir. Dolayısıyla Ortadoğu, İslam evrensel mesajının insanlığa yayılabilmesi için stratejik bir öneme sahiptir. Kur'an mesajı Mekke'ye değil de Avusturalya'da bir kabileye ya da kutuplarda bir bölgeye gelmiş olsaydı, hem içeriği hem de mesajın insanlığa yayılabilmesi açısından pek bir anlam ifade etmeyebilirdi.

Kur'an ayetleri, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olmak üzere insanlık için kurulan ilk evin yani ibadet merkezinin Mekke'de kurulan Kâbe olduğu bilgisini verir.⁶⁷³ Üstelik insanlık için kurulan ve ibadet merkezi olan bu ilk evi, Allah "evim" olarak nitelendirmiştir.⁶⁷⁴ Bu ev, her türlü şirkten ve kötülükten uzak bir biçimde içtenlikle Rabbine yönelerek ibadet etmek isteyenler için bir arınma merkezi kılınmıştır.⁶⁷⁵

Kur'an'da da dikkat çekildiği gibi bu evin yani Kâbe'nin yerini bizzat Allah belirlemiş, Hz. İbrahim de oğlu İsmail ile Kâbe'nin temellerini yükselterek, insanlık için bir toplanma ve ibadet merkezi kılınan bu evi inşa etmiştir.⁶⁷⁶ Kâbe, Allah'ı birlemenin ve yalnız O'na kulluk ve ibadet etmenin merkezidir. Kur'an'da adı geçen nebi ve resullerin büyük kısmının Hz. İbrahim'in soyundan geldiği kabul edilmektedir. Peygamberimiz Hz. Muhammed de Hz. İbrahim'in soyundan gelmektedir. Dolayısıyla tüm bu nebi ve resullerin birbirleriyle

⁶⁷³ Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabet) Mekke'dekidir. **Âli İmran Suresi 96**

⁶⁷⁴ Hani Evi (Kâbe'yi) insanlar için bir toplanma ve güven (yeri) kılmıştık. Siz de İbrahim'in makamından bir salat (namaz, dua, ibadet, dayanışma) yeri edinin. İbrahim ve İsmail'den "Tavaf edenler, itikâfta bulunanlar (ibadete kapananlar), rükû ve secde edenler için Evimi temiz tutun!" diye söz almıştık. **Bakara Suresi 125**

⁶⁷⁵ Bir zamanlar İbrahim'e evin (Kâbe'nin) yerini göstererek; "Bana hiçbir şeyi ortak koşma. Evimi tavaf edenler, kaim olanlar (salat için ayakta duranlar), rükû edenler, secde edenler için arındır." demiştik. **Hac Suresi 26**

⁶⁷⁶ Hani bir zamanlar İbrahim, İsmail ile birlikte Beyt'in (Kâbe'nin) temellerini yükseltirken: "Ey Rabbimiz! Bunu bizden kabul et; kuşkusuz sen, her şeyi işiten ve her şeyi bilensin." **Bakara Suresi 127**

organik bağları bulunmaktadır. Üstelik insanlık için kurulan ilk ibadet merkezi olan evin yani Kâbe'nin Hz. Muhammed'e peygamberlik gelmeden önce müşrikler yani Allah'a ortak koşanlar tarafından şirk merkezine dönüştürülmüş olduğu düşünüldüğünde, peygamberimizin neden Hz. İbrahim'in soyundan ve Kâbe'nin bulunduğu Mekke'den seçildiğini anlamak kolaylaşmaktadır. Hz. Muhammed'in Mekke'den seçilmesi, insanlık için kurulan ilk evin şirkten arındırılması ve Hz. İbrahim'in döneminde olduğu gibi yalnız Allah'a teslimiyet mabedi kılınması içindir.

Kur'an, din adına gerekli olan tüm mesajları içeren ve bizzat Allah tarafından tam da olması gereken ölçüde tutulmuş, benzersiz bir kitaptır. İlgili bölümlerde de dikkat çekildiği gibi Kur'an'da gerekli olan her detay verilmiş, gereksiz olan detaylardan ise kaçınılmıştır. Hiçbir şey eksik ya da fazla kılınmamıştır. Dolayısıyla Kur'an'ın optimum bir kalınlığı vardır. Kur'an'ın bırakın gönderilmiş tüm nebi ve resullerden bahsetmesini, ayetlerde isimleri yer alan nebi ve resullerin hayat kesitlerini anlatması bile ciltlerce dolusu kitap yeri gerektirir. Öte taraftan yukarıda da vurgulandığı gibi Kur'an'da ismi geçen nebi ve resullerin tamamına yakınının birbirleriyle organik bağları bulunmaktadır. Bu isimler daha önce kendilerine vahiy gelmiş olan kitap ehli yani Yahudi ve Hristiyanlar tarafından da bilinmektedirler. Aynı bölgede yaşamış, benzer süreçlerden geçmiş ve aynı ilahi mesajları farklı zaman ve mekânlarda insanlara duyurmuştur, bu elçiler. Kur'an'da ismi geçen nebi ve resullerin bu ortak noktalarının vurgulanması son derece önemlidir.

Bunun yanında dünya üzerinde hemen her merkeze elçiler gittiği gerçeği dikkate alındığında Kur'an'ın Güney Amerika kıtasına ya da Uzakdoğu'ya gönderilmiş ama Ortadoğu'da kimsenin kendisinden haberdar olmadığı, ismini dahi duymadığı nebi ve resullerden bahsetmesinin insanlar üzerinde etkili olmayacağı ya da sırf daha önce bu isimleri duymadıkları için

peygamberimizi yalanlama yoluna gideceği açıktır. Kur'an'da, daha önce ismi hiç duyulmamış ve hakkında hiç bilgi sahibi olunmayan bir elçiden "Falanca kulumuzu da an." şeklinde bahsedilmesi insanların bu konuda şüphe duymasına ya da kendisine yabancı gelen bu örnekler üzerinden bahaneler üretmesine neden olacağı açıktır.

Yeryüzünde tek Tanrılı inanç sisteminin inananları olup kurumsal ve yaygın bir biçimde varlığını sürdürebilmiş olanlar; Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlardır. Kur'an son ilahi beyan olduğundan ve Kur'an'dan sonra yeni bir vahiy ya da nebi ve resul gelmeyeceğinden; ayetlerde ismi geçen nebi ve resullerin, varlığını sürdürebilmiş inanç mensuplarının bilip kabul ettikleri ve kendi kitaplarında da tanıklık ettikleri elçilerden seçilmiş olduğu düşünülebilir. Bunlar bizim düşünüp anlayabildiklerimizdir. Her şeyin gerçek bilgisi ve hikmeti ise yalnızca Allah'a aittir.

35

KUR'AN BİR İNSAN TARAFINDAN YAZILMIŞ OLABİLİR Mİ? KUR'AN KORUNMUŞ MUDUR?

Hemen her yaştan insanın kafasına takılan soruların başında Kur'an'ın bir insan tarafından yazılmış olup olamayacağı yani başka bir ifade ile gerçekten Allah'tan olup olmadığı sorusu gelmektedir. Çoğu zaman da bu kişinin peygamberimiz Hz. Muhammed olup olamayacağı merak edilmektedir. Çalışmanın sınırları göz önünde bulundurularak bu bölümde olabildiğince kısa biçimde cevap verilmeye gayret edilecektir.

Her iddiada olduğu gibi söz konusu iddianın geçerliliği ve kabul edilebilirliğinin çeşitli açılardan test edilmesi gerekir. Dolayısıyla Kur'an'ın bir insan örneğinin peygamberimiz tarafından yazılmış olduğu görüşünde olan birinin, Kur'an'ı okuyup anlamış ve üzerine düşünmüş olması gerekir. Çünkü

Kur'an herhangi bir kitap değildir. Onun lehinde de aleyhinde de söz edebilmek için en doğru biçimde bilinmesi gerekir.

Kur'an'ın insan sözü olmaktan uzak muhteşem içeriği dikkate alındığında ve vahyedildiği dönem (yedinci yüzyıl) ve o dönemin Mekke şartları hesaba katıldığında, bir insanın hatta o dönemin en bilge insan topluluklarının dahi Kur'an'a yaklaşabilecek bir kitap yazmalarının mümkün olmadığı görülür. Kur'an'ın tüm dönemleri aşan ve gaybi bilgiler taşıyan içeriğinin, insanüstü olduğu da insan müdahalesinden korunduğu da çok açıktır.

Allah tarafından yaratılmış olan bu düzende imtihan dünyasında olduğumuza göre Allah'ın bizi ne şekilde imtihan edeceğini, hem Allah'a hem de yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarımızın neler olduğunu, Allah'ın sevgisini ve rızasını kazanmanın yolunu ve çirkin bulduğu şeylerden nasıl uzak durmamız gerektiğini öğrenmemiz gerekir. Bunu öğrenebilmenin tek yolu ise vahiydir. Dolayısıyla Allah insanları yaratarak kendi hallerine bırakmamış ve aralarından seçtiği elçiler vasıtasıyla onları mesajları ile buluşturmuştur. Bu anlamda Allah'ın vahiy göndermesi zaten olması gereken yani beklenen bir şeydir. Önce bu konudaki şüphelerin giderilmesi, ondan sonra Kur'an'ın insan sözü olup olamayacağının değerlendirilmesi gerekir.

Yine Kur'an üzerine düşünmeden önce, Kur'an'ın tarihe ve günümüze damga vuran dönüştürücü etkisine bakmak ve tarih boyunca hakkında ortaya atılan her türlü itiraza karşı haklı çıkışını da göz ardı etmemek gerekir. Tarihteki hiçbir kitap, Kur'an kadar birbirinden çok farklı konulara temas etmesine ve hatta gerektiğinde en ince ayrıntısına kadar girmesine rağmen hiçbir surette yanlışlanamadan günümüze kadar gelebilmiş değildir. Bu anlamda Kur'an'ın bir benzeri olmadığı gibi ona yaklaşabilecek başka bir kitap da söz konusu değildir. Tek başına bu bile Kur'an'ın insan sözü olmadığına yeterli bir delildir.

Düşünün ki; elinizdeki kitap bir yandan anne rahmindeki gelişim aşamalarına dikkat çekerken, diğer yandan evrenin genişlediğine vurgu yapacak, yani insanlığa en küçüğünden en büyüğüne kadar muhteşem bir bilgi şöleni sunacak ve temas etmiş olduğu hiçbir konuda gerek bilimsel gerekse mantıksal açıdan yanlışlanamayacak.

Diğer taraftan Kur'an'ın yazım tarzı da alışıl gelmiş tüm yazım tarzlarının çok ötesinde, kendine hastır. Örneğin konu anlatımları bölüm bölüm değildir. Kur'an'ın tamamına yayılmış bir bütünlük ve ayetler arasında doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek muhteşem bir bağ bulunur. Bir konu hakkında bilgi edinmek için o konu ile alakalı tüm ayetlerin dikkate alınması gerekir. Kur'an'ın dil kullanımı da son derece eşsiz ve estetikdir. Sahip olduğu incelikler ile insanı kendine hayran bırakan bir yönü vardır. Kur'an'ın üstünlüğüne erişmek mümkün değildir. Kur'an gerek içeriğindeki üstünlük gerekse karşısındakini aciz bırakan benzersizliği ile karşı konulamaz bir mucizedir.

Bu kadar geniş içeriğe sahip bir kitap, yedinci yüzyıl şartlarında bir insan tarafından yazılmış olsaydı hem kendi dönemindeki bilgilerin bir derlemesi olması hem de içinde birçok çelişki ve tutarsızlık olması beklenirdi. Oysa Kur'an, dönemler üstü içeriği ve kendi içindeki muhteşem tutarlılığı ile bir insan tarafından yazılamayacağını açıkça gösterir.

Öncelikle Kur'an'daki mesajlar son derece açık, kendi içinde tutarlı ve anlaşılır bir dildedir. En zor konular bile en basit şekilde anlaşılabilir bir sadelikte ifade edilmiştir. Seçilen örnekler yaşamın içinden ve insanların anlayabilecekleri türdendir. Abartılı olmadığı gibi sıradan da değildir. Kur'an bilim kitabı olmadığı gibi bilimsel bilgi verme derdinde de değildir. Ancak Kur'an'ın Allah'tan geldiği konusunda insanların kafalarında şüphe kalmaması için insanları aşan bir içeriğe sahip olması gerekir. Kur'an bazen kendisinden önce

kimsenin bilmediği gerçeklere dikkat çeker, bazen de insanlar tarafından bilinen bilgiler içinden doğru olanı ortaya koyar. Hem geçmişten hem de gelecekte haberler verir. Yaşayan herhangi bir insanın içinde bulunduğu şartlar ve ortam da hesaba katıldığında tüm bunları bilmesi mümkün değildir. Bu konuda birçok örnek verilebilir.⁶⁷⁷ Ancak bu kısımda sadece üç karanlıktan yani uzaydaki, denizlerin altındaki ve anne rahmindeki karanlıklardan örnekler verilmekle yetinilecektir.

Evrenin ezeli olup olmadığı, insanlık tarihi açısından en çok tartışılmış konuların başında gelir. Evrenin bir başlangıcının olduğunun bilimsel anlamda ispat edilmesi ondokuzuncu yüzyılın sonu⁶⁷⁸ ile yirminci yüzyılın başlarındadır.⁶⁷⁹ Oysa Kur'an, insanlık tarihi açısından en dev soruların başında gelen bu soruya yedinci yüzyılda açıklık getirmiş, Allah'ın her şeyi, bir örneğe dayanmaksızın yoktan var ettiğine dikkat çekmiş ve haklı çıkmıştır.⁶⁸⁰ Kur'an'a göre evrenin bir başlangıcı vardır ve yerler ile gökler bitişikken birbirinden ayrılmıştır.⁶⁸¹ Yine tarih boyunca evrenin sonsuz ya da sınırlı ve sonlu olduğu yönündeki, temel görüşlerin hâkim görüş olduğu bilinmektedir. Antik Yunan düşünürlerinden Batı bilim tarihinin en önde gelen bilim insanlarına kadar hiç kimse, sürekli genişleyen dinamik bir evrende olduğumuz gerçeğini fark edememiştir

⁶⁷⁷ Çalışmanın sınırları ve amacı dikkate alınarak bu bölümdeki örnekler çok sınırlı tutulmuştur. Detaylı bilgi için bakınız: Kuran Araştırmaları Grubu, **Kur'an Hiç Tükenmeyen Mucize**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali ve internet sitesi için: www.mucizeler.com

⁶⁷⁸ Entropi: Tek yönlü, olasılıkçı, düzensizlik Yasası. Termodinamiğin ikinci yasası, evrenin en temel yasalarından biri olarak kabul edilir ve entropi yasası diye de bilinir. Bu yasa, evrende düzensizliğin sürekli olarak tek yönlü bir şekilde arttığını söyler.

⁶⁷⁹ Big Bang: Büyük Patlama. Evrenin yaklaşık 13,8 milyar yıl kadar önce ortaya çıkışına neden olan yokluktan varlığa geçiş.

⁶⁸⁰ (O), gökleri ve yeri yoktan (bir örneğe dayanmaksızın) yaratandır. Bir şeyin olmasına karar verdiğinde, ona sadece "ol" der ve o da hemen oluş sürecine girer.

Bakara Suresi 117

⁶⁸¹ Gerçeği yalanlayan nankörler (başlangıçta) göklerle yer, birbiriyle bitişik iken, onları ayırdığımızı ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı görmüyorlar mı? Yine de onlar inanmayacaklar mı? **Enbiya Suresi 30**

ve bu gerçek ancak yirminci yüzyılda keşfedilebilmiştir. Oysa Kur'an yüzlerce yıl öncesinden sürekli genişleyen bir evrende olduğumuza dikkat çekmiş ve haklı çıkmıştır.⁶⁸²

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in göğün sürekli olarak genişlediğini gözlemleyebileceği bir teleskobu yoktu. Kendinden önce ve kendi döneminde böyle bir bilgi olmadığı gibi kendisinden sonra yüzlerce sene de insanlık bu konuda bilgi sahibi değildi. Yine Kur'an'da Güneş'in hareket halinde olduğu ifade edilir ve bu bilgi ile Kur'an, tüm bilim tarihini ve öne çıkmış tüm bilim insanlarının bu konudaki görüşlerini dize getirir. Aristoteles gibi Antik Yunan düşünürlerine ve sonrasında Batlamyus'a göre Dünya evrenin merkezinde sabit bir biçimde durmakta, Güneş ve diğer gezegenler ise sabit bir biçimde duran Dünya'nın etrafında dönmektedirler. Bu görüş, Kilise tarafından da resmi görüş olarak benimsenmiş ve Kopernik, Kepler ve Galileo sürecine kadar hâkim görüş olarak kabul edilmişti. Kopernik, Kepler ve Galileo ise bu görüşe karşı çıkmış ve Dünya'nın değil Güneş'in sabit bir biçimde durduğunu, Dünya dahil diğer gök cisimlerinin ise sabit duran Güneş'in etrafında döndüklerini savunmuşlardı. Oysa Kur'an yüzlerce yıl öncesinden bu tartışmaya açıklık getirmiş ve ancak gelişmiş teleskoplar ile modern çağda keşfedilebilmiş olan bir gerçeğe yani Dünya'nın da Güneş'in de sabit durmadığı ve hareket halinde olduğu gerçeğine dikkat çekmişti.⁶⁸³ Dolayısıyla Güneş'i sabit ama Dünya'yı hareket halinde ya da Dünya'yı sabit ama Güneş'i hareket halinde kabul eden tüm görüşler yanılmış ve her birinin hareket halinde olduğuna dikkat çeken Kur'an her zaman olduğu gibi haklı çıkmıştır.⁶⁸⁴

⁶⁸² Ve Evren'i (Göğü) kuvvetimizle kurduk, muhakkak ki onu genişletmekteyiz. **Zariyat Suresi 47**

⁶⁸³ Güneş, kendisi için karar kılınan yörüngesinde akar gider. İşte bu mutlak üstün olan ve her şeyi bilen takdiridir (yasaıdır/ölçüsüdür). **Yasin Suresi 38**

⁶⁸⁴ Geceyi ve gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı yaratan O'dur. Onların her biri kendi yörüngelerinde hareket etmektedirler. **Enbiya Suresi 33**

Sadece geçmiş dönemde yaşayan insanlara değil günümüz insanlarına dahi “Dünya’nın en karanlık yeri neresi olabilir?” diye sorsanız muhtemelen kimsenin aklına derin denizlerin altı gelmeyecektir. Oysa derin denizlerin altı yeryüzünün en karanlık bölgeleridir. Bu gerçek insanlık için çok yeni bir bilgidir. Kur’an ayetleri, denizlerin altındaki karanlıklardan ve dip dalgalardan bahseder.⁶⁸⁵ İnsanoğlunun dalış merakının çok eski dönemlere kadar gittiği bilinmektedir. Hayvan derilerinden yapılmış tulumların içindeki havayı soluyarak belirli bir süre denizin altında kalma ve avlanma milattan öncesine kadar dayansa da bu tip bir dalışın son derece sınırlı ve denizlerin altındaki karanlıklara şahit olunabilecek bir dalış olmadığı göz ardı edilmemelidir. Denizlerin altındaki karanlıklara şahit olabilecek biçimde bir insanın o dönemde denizlerin altına dalması mümkün değildir. Denizaltı olarak bilinen araçların kullanılmaya başlanmasının da onyedinci yüzyıl ve sonrasında olduğu ve daha derine dalma ve daha uzun süre denizin altında kalma imkânı veren dalış tüplerinin ise yirminci yüzyılda geliştirildiği unutulmamalıdır.

Denizlerin iki yüz metre derinlikleri son derece karanlık ortamlardır. Bin metre civarı derinlikler ise yeryüzünün en karanlık noktası olarak kabul edilir. Bu derinlikler kimi yerlerde on bin metre civarı derinliklere kadar gidebilmektedir. Denizlerin üstü gündüzün en aydınlık anını yaşarken bile denizin iki yüz metre altı zifiri karanlıktır. Kur’an ayetleri bu gerçeğe dikkat çekmektedir. Oysa o dönemde de bu gerçeğin fark edildiği zamana kadar gelen süreçte de bunun bilimsel ve gözlemsel olarak bilinmesi mümkün değildir. Ayetin denizler altındaki dalgalara dikkat çekmesi de son derece mucizevidir. Çünkü denizlerin altındaki dalgaların keşfi de yirminci yüzyılın hemen başlarına denk gelmektedir. Güneş’ten gelen ışık, bulutlara

⁶⁸⁵ Veya engin bir denizdeki karanlıklara benzer. Onu dalga üstünde dalga kaplıyor. Üstünde de bulut. Birbiri üstüne karanlıklar. Elini çıkartan neredeyse onu bile göremeyecek. Allah’ın ışık vermediğine hiçbir ışık bulunamaz. **Nur Suresi 40**

çarpmak suretiyle kırılır ve bu kırılma ışık kaybına neden olur. Denizlerin yüzeyine ulaşan ışığın etkisi derinlere indikçe yavaş yavaş azalmaya ve en sonunda da tamamen kaybolmaya başlar. Denizin derinliklerinde ise ışık tamamen yok olur ki burası artık yeryüzünün en karanlık yerine dönüşür.

Kur'an bir yandan insanın yaratılışının ham maddesi olarak toprak ve suya dikkat çekmekte, diğer yandan anne rahmindeki gelişim aşamalarını en ince ayrıntısına kadar aktararak gözler önüne sermektedir. İnsan, toprak ve suyun karışımı olan bir çeşit balçıktan yaratılmıştır.⁶⁸⁶ İnsan vücudunun ve toprağın analizi yapıldığında, içerdikleri maddeler açısından aralarında bir fark olmadığı kolaylıkla görülebilir. Alüminyum, demir, kalsiyum, oksijen, silikon, sodyum, potasyum, magnezyum, hidrojen, klor, iyot, mangan, kurşun, fosfor, bakır, gümüş, karbon, çinko, kükürt ve azot gibi maddeler hem insan vücudunu hem de toprağı oluşturan maddelerdir. Bilimsel ve gözlemsel olan bu gerçeğin yedinci yüzyılda bilinmesi mümkün değildir.

Yine Kur'an'da insanın anne rahmindeki gelişim aşamaları anlatılmakta ve anne karnındaki üç karanlıklı bir aşama ile yaratıldığına vurgu yapılmaktadır.⁶⁸⁷ Ayetlerde insanın yaratılışının aşama aşama olduğu gerçeğine de vurgu vardır.⁶⁸⁸ Anne rahmi, son derece dayanıklı ve korunaklı bir yapıdadır.⁶⁸⁹ Anne rahmindeki üç karanlık bölge, cenini dış etkilere karşı korumaya alır: karın duvarı, rahim duvarı ve amniyon kesesi. Bunlar, ceninin gelişebilmesi için hazırlanmış üç karanlık

⁶⁸⁶ İnsanı çamurdan oluşan bir özden yarattık. **Müminun Suresi 12** ; O ki yarattığı her şeyi en iyi şekilde yaratmıştır. İnsanı yaratmaya çamurdan başladı. **Secde Suresi 7** ; Sizi topraktan yaratması, O'nun delillerinden (ayetlerindendir). **Rum Suresi 20**

⁶⁸⁷ Sizi annelerinizin karınlarında üç karanlıkta bir yaratılıştan diğer yaratılışa geçirerek yaratmaktadır. **Zümer Suresi 6**

⁶⁸⁸ Oysa O (Allah), sizi çeşitli aşamalardan geçirerek yarattı. **Nuh Suresi 14**

⁶⁸⁹ Sonra onu güvenli ve sağlam bir mekânda (rahimde) bir damlacık (nutfe) kıldık. **Müminun Suresi 13** ; Sizi basit bir sudan yaratmadık mı? Sonra onu korunaklı bir yere (rahme) yerleştirdik. **Mürselat Suresi 20-21**

ortamdır. Aynı zamanda üç karanlık yaratılış aşaması da söz konusudur ki ayetin her ikisine de dikkat çekmiş olduğu düşünülebilir. Bu üç karanlık yaratılış aşaması ise pre-embriyonik aşama,⁶⁹⁰ embriyonik aşama⁶⁹¹ ve fetal aşamadır.⁶⁹² Kur'an ayetleri anne rahminde kemiklerin oluşumuna ve sonrasında etle kaplanmasına da dikkat çeker.⁶⁹³ Başlangıçta kemiksiz bir çığnemlik et formunda olan embriyodaki kıkırdak doku, tam da ayette dikkat çekildiği gibi sonradan kemikleşmeye başlar. Ardından ayette dikkat çekildiği gibi kemikleşme başladıktan sonra oluşan kas etleri kemikleri sarar.

Yine Kur'an, ancak yakın geçmişte bilimsel olarak öğrenebildiğimiz ama geçmişten günümüze kadar hatta halen daha günümüzde birçok kişi tarafından yanlış bilinen cinsiyetin belirlenmesi konusuna dikkat çeker ve bu konuda da gerçeği açık bir biçimde ortaya koyar. Tarih boyunca hep doğan çocuğun cinsiyetini belirleyenin kadın olduğu zannedilmiştir. Hatta erkek çocuk doğuramadığı gerekçesi ile kadınlar mağdur edilmiştir. Oysa Kur'an ayetleri yedinci yüzyılda bu yanlışlığa dikkat çekmiş ve cinsiyeti belirleyen şeyin erkek spermi olduğunu söylemiştir.⁶⁹⁴ Ancak yakın geçmişte icat edilmiş gelişmiş mikroskoplar ve mikro kameralar ile tespit edilebilecek bu muazzam yaratılış aşamalarının modern tıp ile uyumlu biçimde aktarılmış olması, Kur'an'ın insan sözü olamayacağının delillerindendir. Kur'an'ın bu türden daha birçok mucizesi vardır.

Diğer bir husus da şayet Kur'an Allah'tan gelmiş değil de Hz. Muhammed tarafından yazılmış olsa, ayetlerde Allah'ın

⁶⁹⁰ Bu aşama birinci trimester olarak anılır. Hücreler çoğalırken üç tabaka şeklin-de organize olurlar, ilk iki haftayı kapsar.

⁶⁹¹ Hücre tabakalarından temel organlar ortaya çıkmaya başlar. İkinci trimester olarak anılır. İkinci haftayla sekizinci hafta arasını kapsar.

⁶⁹² Bu aşamada yüz, eller, ayaklar belirginleşir, insan dış görünümü ortaya çıkar. Üçüncü trimester olarak anılır. Sekizinci haftadan doğuma kadar olan safhadır.

⁶⁹³ Sonra o damlacığı asılıp tutunan bir şeye dönüştürdük. Sonra asılıp tutunan şeyi, bir çığnemlik et parçası haline getirdik. Sonra bir çığnemlik et parçasını, kemik olarak yarattık. Sonra kemiğe et giydirdik. **Müminun Suresi 14**

⁶⁹⁴ Şüphesiz O, erkek ve dişi olarak iki çifti yaratandır. Akıtılan meninin bir damlasından. **Necm Suresi 45-46**

mesajından çok Hz. Muhammed'in kişiliğinin öne çıkması beklenirdi. Bir insan, kitabı kendi eli ile yazsa ve o kitabın Allah'tan geldiğini iddia etse mutlaka pozisyonunu garantiye alabilmek için kendisi ile ilgili birçok abartılı ve ayakları yere basmayan ifadeyi de bu kitabın içine koyması beklenirdi. Mesela kendisine birtakım mucizeler ve insanüstü vasıflar yüklemesi ve kendisini gölgesi yere düşmeyen, teri gül kokan, önünü görür gibi arkasını da gören, en uzaktaki sesleri bile işitebilen, tükürüğü ile acı suları tatlı yapan ve her türlü yarayı iyileştiren, acıkmayan, açlık hissi duymayan çünkü zaten her daim bizzat Allah tarafından yedirilip içirilen, öldüğünde cesedi bile çürümeyecek biri olarak tarif etmesi beklenirdi. Yine insanlardan bir beklenti içinde olması, onlardan ücret istemesi, bir uyarıcıdan çok daha fazlası olduğunu söylemesi gerekirdi. Kur'an dışı kaynaklarda geçen bazı ifadelerde olduğu gibi Allah'ın peygamberimize habibim (sevgilim) diye hitap etmesi, o olmasaydı kâinatı yaratmayacağını söylemesi, hiçbir şey yaratılmadan önce onun nurunun yaratıldığının haber verilmesi, kâinatın ve tüm insanlığın efendisi olduğunun belirtilmesi, nebi ve resullerin en üstünü ve efendisi olduğunu bildirmesi, hesap günü tüm nebi ve resullerin bile kendisinden medet isteyeceğinin söylenmesi, kendisine dilediği herkesi ateşten kurtarabilme yetkisinin verilmesi, kendisinin günahsız ve masum olduğunu iddia etmesi, dilediğini helal dilediğini ise haram kılabilmesi, gaybı bildiğini söylemesi ve kıyametin ne zaman kopacağını haber vermesi beklenirdi.⁶⁹⁵ Oysa bunların hiçbirisi Kur'an'da yoktur.

Kur'an'da her fırsatta peygamberimize bizim gibi bir beşer olduğunu insanlara hatırlatması söylenmekte⁶⁹⁶ ve herkes gibi

⁶⁹⁵ Bu türden rivayet ve iddiaların Kur'an'a aykırılığı ve asılsızlığı ile ilgili bakınız: Emre Dorman, **Allah'a Öğretilen Din**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

⁶⁹⁶ De ki: "Ben de ancak sizin gibi (ölümlü) bir beşerim (insanım). Bana, ilahınızın ancak tek ilah olduğu vahyedilmektedir. Her kim ki Rabbine kavuşmayı umuyorsa, salihâtı (iyi, güzel ve düzeltici işleri) yapsın ve Rabbine kullukta hiç kimseyi ortak koşmasın. **Kehf Suresi 110**

ölümlü olduğu hatırlatılmakta,⁶⁹⁷ peygamberimizin sadece bir uyarıcı olduğuna,⁶⁹⁸ insanlar üzerinde bir zorba olmadığına,⁶⁹⁹ elçilerin yalnızca müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderildiğine,⁷⁰⁰ dolayısıyla peygamberimizin de insanların bekçisi kılınmadığına vurgu yapılmaktadır.⁷⁰¹ Çünkü aksi türlü bir elçi beklentisi, tam da gerçeği yalanlayan inkârcıların itiraz edip bahane ürettikleri gibi biri olmalıdır; yiyip içmeyen ve herkes gibi çarşı pazar gezinmeyen bir elçi.⁷⁰² İnsanüstü vasıflara sahip bir elçinin gelmesiyle ilgili beklentinin arkasında, insanların Allah’a karşı bahane üretme istekleri vardır. Şayet örnek alınabilir insan bir elçi değil de mesela bir melek gönderilmiş olsaydı bu kez gerçeği yalanlayan inkârcılar “İnsan olanlara melek elçi mi geldi?” türünden itirazlar ile gerçeği yalanlamalarına ve melek olan bir elçiyi örnek alamayacak olmalarına kılıf bulma yoluna gideceklerdi.⁷⁰³

Kur’an’da hiçbir nebi ve resulün insanlardan bir karşılık ve ücret beklentisi içinde olmadığına dikkat çekilir.⁷⁰⁴ Hatta öyle

⁶⁹⁷ Hiç kuşkusuz sen de öleceksin, onlar da ölecekler. **Zümer Suresi 30** ; Senden önce hiçbir beşere ölümsüzlüğü vermedik; şimdi sen ölürsen onlar ölümsüz mü kalacaklar? Her nefis ölümü tadıcıdır. Biz sizi, şerle de, hayırla da deneyerek imtihan ediyoruz ve siz bize döndürüleceksiniz. **Enbiya Suresi 34-35**

⁶⁹⁸ Sen sadece bir uyarıcısın. **Fatır Suresi 23**

⁶⁹⁹ Sen onların üstüne bir zorba değilsin. O halde, benim tehdidimden korkanlara Kur’an ile öğüt ver. **Kaf Suresi 45**

⁷⁰⁰ Biz elçileri sadece müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. **Kehf Suresi 56**

⁷⁰¹ Yüz çevirirlerse biz seni onlar üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen, tebliğ-den başkası değildir. **Şura Suresi 48**

⁷⁰² (Kâfirler şöyle dediler): “Bu ne biçim elçi! Yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor!

Furkan Suresi 7

⁷⁰³ (Zaten), kendilerine hidayet geldiğinde, insanların inanmalarını sadece “Allah, elçi olarak bir insan mı gönderdi?” demeleri engellemiştir. De ki: Yerde yerleşip yürüyenler melekler olsaydı, elbette gökten onlara elçi melek indirirdik. **İsra Suresi 94-95**

⁷⁰⁴ (Nuh) Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir. **Şuara Suresi 109** ; (Hud) Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir. **Şuara Suresi 127** ; (Salih) Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir. **Şuara Suresi 145** ; (Lut) Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir. **Şuara Suresi 164** ; (Şuayb) Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir. **Şuara Suresi 180**

ki bu durum tüm nebi ve resullerin getirmiş olduğu ortak mesajın en öncelikli gerçeklerinden biridir. Peygamberimizin de insanlardan bir ücret beklentisi içinde olmadığına ayetlerde açıkça dikkat çekilmiştir.⁷⁰⁵ Öte taraftan peygamberimizin Allah'ın hazinelerine sahip olmadığı, gaybı bilmediği ve bir melek olmadığı ısrarla vurgulanmıştır.⁷⁰⁶ Din Allah'ın dini, hüküm Allah'ın hükmüdür. Peygamberimiz, Allah'ın hükümlerini iletmekle görevlidir. Allah'ın kendisine Kur'an ayetleri ile vahyetmiş olduğu şeyler dışında Allah adına hüküm koyamaz. Çünkü Allah hükmüne ve hükümlerine kimseyi ortak kılmaz.⁷⁰⁷ Peygamberimiz de insanlara vekil kılınmamış,⁷⁰⁸ kendisine vahyedilene uyması ve Allah hükmünü verinceye kadar sabretmesi söylenmiştir.⁷⁰⁹ Peygamberimiz, insanları doğru yoldan çıkarma ya da kendi isteği ile onları doğru yola yöneltme gücüne sahip değildir.⁷¹⁰ Yine peygamberlerin ilki olmadığı ve kendi sonunun dahi ne olduğunu bilmediği söylenir.⁷¹¹ Son saatin (kıyametin) ne zaman kopacağını bilmediği,⁷¹² hakkında ateş hükmü verilmiş birini kurtarmasının

⁷⁰⁵ De ki: Ben, buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Bu ancak, âlemler için bir öğüttür. **En'am Suresi 90** ; Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da borç yüzünden ağır bir yük altında mı kalıyorlar!? **Kalem Suresi 46**

⁷⁰⁶ De ki: Ben size, "Allah'ın hazineleri yanımdadır" demiyorum. Gaybı da bilmem. Size "Ben meleğim" de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. **En'am Suresi 50**

⁷⁰⁷ O, kendi hükmüne/hükümlerine kimseyi ortak etmez. **Kehf Suresi 26**

⁷⁰⁸ De ki: Ey insanlar, işte Rabbinizden size gerçek geldi. Hidayeti kabul eden, kendisi için kabul etmiş olur. Sapkınlık eden de, kendi aleyhine sapmış olur. Ve ben sizin vekiliniz değilim. **Yunus Suresi 108**

⁷⁰⁹ Ve sana vahyolunana uy. Allah, hükmünü verene kadar sabret. Ve O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır. **Yunus Suresi 109**

⁷¹⁰ De ki: Ben, size bir zarar verme (yoldan çıkarma) ve sizi irşad etme (doğru yola getirme) gücüne sahip değilim. De ki: Beni, Allah'a karşı hiç kimse asla koruyamaz ve ben asla O'ndan başka sığınacak bir yer bulamam. (Benim görevim), Allah'tan gelen ve O'nun mesajlarından oluşan (esasları) sadece tebliğ etmektir. (Artık) Allah'a ve Resulü'ne (Elçisine) karşı gelen kişi için içinde ebedi kalacağı cehennem ateşi vardır. **Cin Suresi 21-23**

⁷¹¹ De ki: Ben resullerin ilki değilim; kendime de size de ne yapılacağını asla bilmiyorum; ben sadece (vahyi) olduğu gibi beyan eden bir uyarıcıyım. **Ahkaf Suresi 9**

⁷¹² İnsanlar, sana saati (kıyameti) sorarlar; de ki: Onun bilgisi yalnızca Allah'ın katındadır. Ne bilirsin; belki saat (kıyamet) pek yakındır. **Ahzâb Suresi 63** ; Sana, o (Son) Saat'in demir atma (zamanı)ndan soruyorlar. De ki: Onun bilgisi, sadece

söz konusu olmadığı,⁷¹³ sevdiğini ve dilediğini doğru yola iletemeyeceği,⁷¹⁴ yine manen ölü gibi olanlara, vurdumduymaz olup manen sağır kesilenlere ilahi sözleri dinletemeyeceği,⁷¹⁵ gerçekleri göremeyip körleşenleri sapıklıktan kurtarıp doğru yola iletemeyeceği,⁷¹⁶ insanlara hidayet verecek olanın peygamberimiz olmadığı,⁷¹⁷ ve Allah'ın ayetlerine inanıp teslim olanlardan başkalarına duyuramayacağı hatırlatılır.⁷¹⁸

Öte taraftan Kur'an'da, peygamberimizin ciddi anlamda uyarıldığı ayetler de yer alır. Geleneksel inanca göre peygamberler günahsızdırlar. Oysa Kur'an'a baktığımızda peygamberlerin de çeşitli günahlar işlediklerine ve peygamberimizin de günahları olduğuna tanıklık ederiz.⁷¹⁹ Bu gayet doğaldır. Zira tüm peygamberler bizler gibi insandır. Ancak Allah onları vahyi tebliğ etmek noktasında korumuş ve bu konuda bir

Rabbimin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası ortaya koyamaz. O, bütün ağırlığını göklerde ve yerde hissettirecektir (onun bilgisi göklere ve yeryüzüne ağır gelmiştir). (Son Saat) size ancak ve ancak ansızın gelecektir. Sanki sen onu bilebilirmişsin gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi yalnızca Allah katındadır; fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler. **A'raf Suresi 187** ; De ki: (Ona ait) bilgi, Allah'ın yanındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım. **Mülk Suresi 26**

⁷¹³ Hakkında azap kararı gerçekleşmiş olana gelince, ateşte olanı sen mi kurtaracaksın? **Zümer Suresi 19**

⁷¹⁴ Sen, sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin; ama Allah dilediğini (yola gelmeyi tercih edeni) doğru yola iletir. O, doğru yolu seçenleri daha iyi bilir. **Kasas Suresi 56**

⁷¹⁵ Şu bir gerçek ki, sen ölümlere duyuramazsın. Arkasını dönüp giden sağırlara da çağırıyor duyuramazsın. **Rum Suresi 52**

⁷¹⁶ Sen, körleri sapkınlıklarından kurtarıp doğru yola iletemezsin. Sen, ayetlerimizi ancak iman edeceklere duyurabilirsin; zira onlar teslim olmuş kimselerdir.

Rum Suresi 53

⁷¹⁷ Onların hidayeti senin üzerine (bir görev) değildir. Zira Allah, dileyeni (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır. **Bakara Suresi 272**

⁷¹⁸ Şüphesiz ki sen ölümlere duyuramaz; sağırlara da arkalarını dönüp giderlerken çağırıyor duyuramazsın. Sen körleri şaşkınlıklarından (çevirip) doğru yola getiremezsin. Ayetlerimize inanıp teslim olanlardan başkasına duyuramazsın. **Neml Suresi 80-81**

⁷¹⁹ Allah'tan başka ilah olmadığını kuşkusuzca bil! Hem kendi günahın için hem de mümin erkeklerle mümin kadınlar için af dile. Allah sizin, dönüp dolaşacağınız yeri de varıp ulaşacağınız yeri de bilir. **Muhammed Suresi 19** ; Şu bir gerçek ki, biz sana apaçık bir fetih nasip ettik. Ki Allah senin günahından geçmiş olanı da gelecek olanı da bağışlasın, nimetini senin üzerinde tamamlasın ve seni dosdoğru bir yola kılavuzlasın. **Fetih Suresi 1-2**

hata yapmaktan alıkoymuştur. Bazı ayetlerde kişisel karar ve hataları nedeniyle peygamberimizin uyarıldığı görülür.⁷²⁰ Yine örneğin ayetlerde peygamberimizin Allah'tan af dilemesi ve asla hainlik edenlere taraftar olamaması söylenir.⁷²¹ Başka bir ayette ise muhtemelen toplumun ileri gelenlerini hoşnut edebilmek ve yanında bulunanlar nedeniyle ön yargılı davranmalarına sebep olmamak adına; toplumun alt kesimlerini oluşturan ama Rablerinin rızası peşinde olan kimseleri yanından uzaklaştırmaması, şayet bunu yaparsa zalimlerden olacağı bildirilerek uyarılmıştır.⁷²² Yine peygamberimizin eşlerinin hoşnutluğunu gözeterek Allah'ın kendisine helal kıldığı şeyi haramlaştırması konusunda da uyarıldığı görülür.⁷²³ Bir diğer ayet grubunda ise kendini hiçbir şeye muhtaç görmeyen kibirli bir kişiye yönelerek ona Allah'ın ayetlerini tebliğ etmek istediği bir sırada, Allah'a olan saygısı nedeniyle koşarak yanına gelen bir görme engelli ile ilgilenmemesi ve kibirli kişiye öncelik vermesi nedeniyle uyarıldığı görülür.⁷²⁴ Hatta kendisine gelen vahiyden ayrılarak ondan başkasını Allah'a isnat etmesi noktasında kendisini fitneye düşürmeye çalışanlara karşı az da olsa eğilim gösterdiği ancak Allah'ın

⁷²⁰ Allah seni affetsin; neden onlara izin verdin de beklemedin ki, doğru söyleyenler sana açık seçik belli olsun da yalancıları bilesin. **Tevbe Suresi 43**

⁷²¹ Kuşku yok ki, biz bu Kitap'ı sana, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği ile hükmedesin diye hak olarak indirdik. Sakın hainlerin savunucusu olma. Ve Allah'tan af dile! Çünkü Allah tarifsiz bir bağışlayıcıdır, eşsiz bir merhamet kaynağıdır. **Nisa Suresi 105-106**

⁷²² Rablerinin veçhini (rıza ve hoşnutluğunu) dileyerek sabah akşam O'na yönelenleri uzaklaştırma. Onların hesabından sen, senin hesabından da onlar sorumlu değil. Eğer onları (kovup) kendinden uzaklaştırırsan zalimlerden olursun! **En'am Suresi 52**

⁷²³ Ey peygamber, eşlerinin hoşnutluğunu isteyerek, Allah'ın sana helal kıldıklarını niçin haram kılıyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir. **Tahrim Suresi 1**

⁷²⁴ (Ey Peygamber) o (azgın kişinin)nin arınacağını, yani gerçeği hatırlayıp bunun ona fayda vereceğini sana bildirecek ne olabilir ki! Kendini (hiçbir şeye) muhtaç görmeyen bu kişiyle ilgili olarak sen ona yöneliyorsun. Oysa onun temizlenip arınmamasından sen sorumlu değilsin. Fakat (Allah'a) saygı ile koşarak sana gelenle ilgilenmiyorsun. Hayır, (bu davranış doğru değil). Şüphesiz ki bunlar, (gerçeğin) hatırlatılmasıdır ve dileyen ondan (Kur'an'dan) gerçeği hatırlar. **Abese Suresi 3-12**

onu koruyup dirençli kılması sonucunda bundan kurtulduğu ve şayet bu hataya düşüp onlara eğilim göstermiş olsaydı kendisi için hayatın da ölümün de azabının kat kat artırılmış olacağı haber verilir.⁷²⁵ Başka bir ayette, Allah dilerse vahyetmiş olduklarını ortadan kaldıracılabileceği ve peygamberimizin de bu durumda Allah’a karşı kendine bir yardımcı ya da dayanak bulamayacağı bildirilmiştir.⁷²⁶ Yine bir ayette peygamberimize kimseden çekinmeden kendisine indirileni tebliğ etmesi, bunu yapmaması durumunda Allah’ın elçiliği görevini yerine getirmemiş olacağı söylenir.⁷²⁷ Başka bir ayette, müşriklerin peygamberimizin bir hazinesi ya da beraberinde gelen bir melek olması gerektiği iddia ve itirazında bulundukları için göğsü sıkışıp daralarak kendisine vahyedilmekte olanın bir kısmını terk etmeye kalkabileceği hususuna vurgu yapılır ve kendisinin sadece bir uyarıcı, vekil olanın ise Allah olduğu hatırlatılır.⁷²⁸ Bir ayette ise Kur’an’ın peygamberimiz tarafından uydurulduğunu iddia edenlere “Ben onu uydurmuşsam, Allah tarafından bana gelecek şeyi (azabı) savmaya gücünüz yetmez.” demesi söylenmektedir.⁷²⁹ Ayetlerde peygamberimize, dinlerine uyuncaya kadar Yahudilerin de Hristiyanların da ondan asla razı olmayacakları oysa asıl rehberliğin Allah’ın rehberliği

⁷²⁵ Az kalsın seni, sana vahyettiğimizden uzaklaştırarak ondan gayrısını bize isnat edesin diye fitneye düşüreceklerdi. İşte o takdirde seni dost edinirlerdi. Eğer biz seni sağlamlaştırmamış olsaydık, yemin olsun, onlara birazcık meylediverecektin. İşte o zaman sana, hayatın da ölümün de katmerli acılarını tattırırdık. Ve bize karşı hiçbir yardımcı da bulamazdın. **İsra Suresi 73-75**

⁷²⁶ Dilersek sana vahyettiğimizi gideririz (ortadan kaldırırız); sonra (bu konuda) bize karşı kendin için hiçbir vekil (koruyucu/dayanak) da bulamazsın. **İsra Suresi 86**

⁷²⁷ Ey Elçi! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! (Bunu) yapmazsan O’nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni (inkârcı) insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz ki Allah, o kâfirler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz. **Maide Suresi 67**

⁷²⁸ Belki de sen; onlar, “O’na bir hazine indirilseydi yahut beraberinde bir melek gelseydi ya!” diyorlar diye göğsün sıkışıp daralarak, sana vahiy edilmekte olanın bir kısmını terk etmeye kalkarsın. Gerçek olan şu ki, sen sadece bir uyarıcısın. Allah ise her şey üzerinde bir Vekildir. **Hud Suresi 12**

⁷²⁹ Yoksa “Onu (Muhammed) uydurdu” mu diyorlar!? De ki: Ben onu uydurmuşsam, Allah tarafından bana gelecek şeyi (azabı) savmaya gücünüz yetmez. O, sizin (Kur’an) hakkında yaptığınız taşkınlıkları çok daha iyi bilendir. Benimle aranızda şahit olarak (Allah) yeter. O, çok bağışlayandır; çok merhametlidir. **Ahkaf Suresi 8**

olduğu ve kendisine gelen bilgiden sonra onların arzularına uyması durumunda, Allah'tan gelecek herhangi bir azaba karşı ne bir dost ne de bir yardımcı bulacağı hatırlatılır.⁷³⁰ Yine Kur'an'ın bir şair ya da kâhin sözü olmadığı ve âlemlerin Rabbi olan Allah tarafından indirilen bir gerçek olduğu bildirilirken, diğer yandan şayet peygamberimiz Allah adına bazı sözler uyduracak olsaydı onun tüm gücünün alınacağı ve can damarının koparılacağı ve hiç kimsenin de buna engel olamayacağı bildirilir.⁷³¹ Hem önceki peygamberlere hem de peygamberimize, Allah'a ortak koşmaları durumunda amellerinin boşa gideceği ve kaybedenlerden olacakları haber verilmiştir.⁷³² Kendisine indirildikten sonra, artık onların kendisini Allah'ın ayetlerinden alıkoymamaları, Rabbine davet etmek konusunda bir tereddüt yaşamaması ve asla müşriklerden olmaması ve Allah ile birlikte başka hiçbir ilaha yalvarmaması çünkü Allah'tan başka ilah olmadığı noktasında da uyarılmıştır.⁷³³

Şayet Kur'an'ı peygamberimiz Hz. Muhammed yazmış olsaydı bu kadar apaçık uyarı ve kimi zaman tehdit içerikli ayetler Kur'an'da yer alır mıydı? Şüphesiz almazdı. Kur'an Allah'tan gelen ilahi bir yasa olduğu için hâkimiyet dili yalnız Allah'a aittir. Allah gerçeği açıklayıp ortaya koymaktan çekinmez.

⁷³⁰ Milletlerine (dinlerine) uyuncaya kadar Yahudiler de Hristiyanlar da senden asla razı olmayacaklardır. De ki: Şüphesiz ki Allah'ın rehberliği, gerçek rehberliktir. Sana gelen bilgiden sonra onların arzularına uyacak olursan, Allah'tan (gelecek herhangi bir azaba karşı) senin için ne bir dost ne de bir yardımcı olacaktır.

Bakara Suresi 120

⁷³¹ O, bir şair sözü değildir. Amma da inançsızsınız! O, bir kâhin sözü de değildir. Hiç öğüt dinlemiyorsunuz! Âlemlerin Rabbinden indirilmedi. Eğer bizim adımıza bazı sözler uydurmuş olsaydı elbette onun bütün gücünü alırdık. Sonra kesinlikle can damarını koparırdık. Hiçbiriniz buna engel olamazdınız. **Hakka Suresi 41-47**

⁷³² Sana ve senden öncekilere şöyle vahyedildi: Andolsun, eğer (Allah'a) ortak koşarsan amelin boşa çıkar ve kaybedenlerden olursun! **Zümer Suresi 65** ; İşte bu, Allah'ın hidayetidir. Kullarından dilediğini bununla hidayet eder. Eğer şirk koşarsanız, yaptıkları boşa giderdi. **En'am Suresi 88**

⁷³³ Sana indirildikten sonra, artık onlar seni Allah'ın ayetlerinden sakın ha alıkoymasınlar! Rabbine davet et ve asla müşriklerden olma! Allah ile birlikte başka hiçbir ilaha yalvarma! (Çünkü) O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. **Kasas Suresi 87-88**

Kur'an, Allah'ın insanlığa son hitabıdır. Onun bir benzerini meydana getirmek mümkün değildir. Kur'an, her türlü kuşku ve şüpheden arınmıştır ve bunun aksini iddia edenlere açıkça meydan okumaktadır.⁷³⁴ Bütün insanlar ve hatta cinler bir araya gelse de Kur'an'ın bir benzerini meydana getirmelerinin mümkün olmadığı tüm insanlara hatırlatılır.⁷³⁵

Muhtemelen pek çok kişinin aklındaki temel sorulardan biri de Kur'an'ın günümüze kadar korunmuş olup olmadığına dair sorudur. Bu soruya verilen cevapların başında genelde ayetlerin bu konu hakkındaki açıklaması gelmektedir.⁷³⁶ Ancak çoğu kişi için tek başına bu ayetin yeterli olmayacağı ve hatta birçok kişinin “Kur'an bozulmuş ya da değiştirilmiş olsa da böyle bir açıklama yine de Kur'an'da yer alabilir” şeklinde bir itiraz ile meseleye yaklaşacağı açıktır.

Bu türden bir sorunun cevabını merak eden kişiye Kur'an'ın nasıl toplandığı, kayıt altına alınarak ayetlerin nasıl yazıldığı ya da nasıl ezberlendiğini anlatmak da yeterli olmayabilir. Bu kişinin yapması gereken şey bizzat Kur'an'ı anlayarak okuması ve onu, günümüze kadar gelen süreç içinde tarih ile bilim ile felsefe ve bilgi ile yargılamasıdır. Ön yargısız ve sağlıklı bir zihin ile bu yargılamayı yapan kişi, anne rahminde bir bebeğin oluşum aşamalarından uzayın derinliklerine, toplumsal meselelerden insan psikolojisine, insani ve ahlaki değerlerden huzur ve barış içerisinde bir arada yaşayabilme kültürüne kadar gerekli olan tüm alanlarda ortaya koymuş olduğu iddialarının haklılığına tanıklık edecek ve Kur'an'ın her dönemin ilerisinde, kendi içinde müthiş bir tutarlılık gösteren mucizevi bir kitap olduğunu bizzat görecektir.⁷³⁷

⁷³⁴ Eğer kulumuza indirdiğimizden kuşku duyuyorsanız, o zaman ona denk bir sure getirin. Allah'tan başka bütün yardımcılarınızı da çağırın. Eğer doğru söyleyen kimselerseniz. **Bakara Suresi 23**

⁷³⁵ De ki: Bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, hatta birbirlerine destek de olsalar (yine de) onun benzerini (meydana) getiremezler. **İsra Suresi 88**

⁷³⁶ Hiç şüphesiz, zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz; onun koruyucuları da gerçekten biziz. **Hicr Suresi 9**

⁷³⁷ Kur'an'ın hem evrendeki hem de benliğimizdeki mükemmelliklere dikkat çektiği ayetlerini incelemek için bakınız: Kuran Araştırmaları Grubu, **Kur'an: Hiç**

Kur'an vahyi, Hz. Âdem'den peygamberimiz Hz. Muhammed'e kadar gelen ortak ilahi vahyin kıyamete kadar geçerli olacak son halkasıdır. İnsan aklına ve yaratılışına en uygun sistem olan tüm peygamberlerin ortak mesajı İslam'ın son defa ortaya konulmasıdır. Dolayısıyla Allah'ın koruması altındadır. Kur'an bu konuda şüphesi olanlara net bir şekilde meydan okur.⁷³⁸ Dolayısıyla Kur'an, Allah tarafından peygamberimiz Hz. Muhammed'e vahyedildiği gibi muhafaza edilmiş ve korunarak günümüze kadar gelmiştir.

36

KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED NASIL BİR İNSANDIR? NASIL ÖRNEK ALINMALIDIR?

Peygamberimiz Hz. Muhammed, bir insanda ve inananda olması gereken tüm güzel özellikleri taşıyan ve tüm bu güzel özellikleri nedeniyle Allah tarafından insanlığa örnek kılınmış olan bir nebi ve resuldü.⁷³⁹

Yaşamı boyunca birçok sıkıntı ve zorluklarla karşılaşmış, öksüz ve yetim olarak büyümüş, peygamberliği öncesinde de

Tükenmeyen Mucize, İstanbul Yayınevi 2016; Maurice Bucaille: **Tevrat, İncil'ler ve Kur'an**, çev: Mehmet Ali Sönmez, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 1998; Ahmed Deedat-Edip Yüksel: **Kur'an: En Büyük Mucize**, İnkılâp Kitabevi 1984; Mehdi Golshani: **The Holy Quran and The Sciences of Nature**, Institute of Global Cultural Studies 1999; Fethullah Han: **Kur'an ve Kâinat Ayetleri**, çev: Safiye Gülen-Oya Morçay, İnkılâp Kitabevi 1998; Haluk Nurbaki: **Kur'an-ı Kerim'den Ayetler ve İlmi Gerçekler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1998; Abdurrezzak Nevfel: **Kur'an'da Ölçü ve Ahenk**, çev: Muzaffer Kalaycıoğlu, İnkılâp Kitabevi 1988.

⁷³⁸ Onlar hâlâ Kur'an'ı iyice düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkasının katından gelseydi, kuşkusuz içinde birçok aykırılıklar (çelişkiler, ihtilaflar) bulacaklardı. **Nisa Suresi 82** ; Övgü o Allah'a ki, kuluna Kitap'ı, kendisinde hiçbir eğilim ve çelişme olmaksızın indirdi. **Kehf Suresi 1** ; O Kitap (Kur'an); Şüphesiz (kuşku, çelişme, tutarsızlık) yok onda. Muttakiler (duyarlı olanlar/korunup sakınanlar/Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olanlar) için yol göstericidir (bir kılavuzdur) (o). **Bakara Suresi 2**

⁷³⁹ Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikrederler için Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır. **Ahzâb Suresi 21**

güvenilir ve özü sözü doğru bir insan olarak insanların güvenini ve saygısını kazanmış ancak kendi halinde bir insan olarak yaşamıştı. Kimsenin sırtına yük olmamış, ticaretle uğraşmış ve kendi parasını kendi kazanmıştı. Allah tarafından seçilerek insanlığa rahmet olarak kılınması ile artık eskisinden de daha iyi ve örnek bir insandı. Çünkü ruhu ve yolu, Rabbinin vahyi ile aydınlanmış ve artık yalnız kendine ve etrafına değil tüm insanlığa ışık saçan bir kandil gibi hem içinde bulunduğu toplumu hem de ilahi mesajın ulaştığı herkesi yeniden inşa edip dönüştürmek için aktif rol almıştı.

Peygamberimiz Hz. Muhammed, ailevi ve kişisel hayatında pek çok sıkıntı ve zorluklar yaşamasına rağmen, tüm bu zorluklara en güzel şekilde sabretmiştir. Bir insanın bu dünya hayatında yaşayabileceği en büyük acılardan biri kendisi hayattayken evladının vefat etmesidir. Peygamberimizin üçü erkek, dördü kız olmak üzere yedi kez baba olduğu bilinmektedir. Ancak erkek çocukları daha bebek yaşlarda, Hz. Fatıma hariç diğer tüm kızları ise peygamberimiz henüz hayattayken vefat etmişlerdir. Yani peygamberimiz altı kez evlat acısı yaşamış ve böyle büyük bir imtihan ile sınanmıştır.

Peygamberimiz insanlara hükmedici bir kral gibi değil tevazu sahibi bir inanan olarak davranmıştır. Çünkü tevazu sahibi olmak, gerçek anlamda inanmış ve inancını içselleştirmiş kişilerin özelliğidir. Peygamberimizin insanlara karşı ne kadar nezaket ve hoşgörü sahibi olduğunu Kur'an ayetlerinden açıkça görmek mümkündür. Kendisine rahatsızlık verecek şeylerle ilgili bile birçok konuda insanları incitip kırmaktan hatta bunu onlara söylemekten dahi çekinmiştir. Örneğin ayetler, bazı kişilerin peygamberimizin Allah'ın elçisi olduğunu kabul ederek Müslüman olmalarını dahi peygamberimizin başına kaktıklarına ve sanki Müslüman olmalarıyla lütufta bulunmuşlar gibi davrandıklarına dikkat çekmiştir.⁷⁴⁰

⁷⁴⁰ Onlar Müslüman oldular diye seni minnet altına almaya kalkıyorlar. De ki: Müslüman olmanızdan dolayı beni minnet altına alıp bana lütfettiğinizi sanma-

Yine ayetlerden anlaşılan o ki kimi inananlar düşüncesiz ve nezaketsiz bir şekilde izin almadan peygamberimizin evine girmeyi âdet haline getirmiş, yemeğe davet edildiğinde erkenden gelip yemek yapılana kadar beklemiş, yemeği yedikten sonra lafı uzatarak fazlasıyla peygamberimizi ve ailesini meşgul etmiş ama yine de peygamberimiz insanlara olan sevgi ve muhabbeti sebebiyle kendisine zorluk ve üzüntü veren bu durumu açık etmemiş, bu durum, Allah'ın ayeti ile insanlara bildirilmiştir.⁷⁴¹

Yine belli ki bazı inananlar gerek kendi aralarındaki anlaşmazlıklar gerekse Allah rızası için yapılması gereken işlerdeki tartışmalar sebebiyle peygamberimizin yanına geldiklerinde onun yanında bağıra çağıra ve nezaketsiz bir biçimde tartışıp kavga etmiş ama yine de peygamberimiz onları azarlamamış, bulunduğu yerden kovmamıştır. Allah ayetleri ile inananları uyarmıştır.⁷⁴² Hatta kimi zaman peygamberimizin evinin önünde dikilerek ve yüksek sesle bağırarak onu evin dışına çağırmışlar ve bu konuda da yine Allah tarafından uyarılmışlardır.⁷⁴³

Peygamberimiz, Allah'tan almış olduğu elçilik vazifesinin sorumluluğu ile inananlara karşı nefsi ile hareket etmemiş, onlara şefkat ve anlayışla yaklaşmıştır. Ayetler peygamberimizi bu konuda güzel olana çağırmış ve onu motive etmiştir.⁷⁴⁴

yın; eğer (hakikate) sadıksanız, sizi doğru yola yönelttiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur. **Hucurat Suresi 17**

⁷⁴¹ Ey iman edenler! Size izin verilmedikçe Peygamber'in evlerine girmeyin; yemeğe (davet) edildiğinizde (erken gelip) yemeğin hazırlanmasını beklemeyin; lakin ne zaman davet edilseniz o zaman içeri girin! Yemeği yediğiniz zaman da hemen ayrılın, lafa dalmayın! Çünkü böyle yapmanız Peygamber'i üzebilir, fakat o bunu söylemek için sizden çekinir; ama Allah hakikati söylemekten asla çekinmez. **Ahzâb Suresi 53**

⁷⁴² Ey iman edenler! Sesleriniz Peygamber'in sesini bastırmasın! Birbirinizle bağırarak çağıra konuştuğunuz gibi onunla da bağırarak çağıra konuşmayın ki, siz farkında olmadan iyilikleriniz boşa gitmesin! **Hucurat Suresi 2**

⁷⁴³ Gerçek şu ki (ey Peygamber,) seni evinin dışından çağıranlar var ya, işte onların çoğu akıllarını kullanmazlar. Çünkü sen (kendi isteğinle) onların yanına gelinceye kadar sabredip bekleselerdi, kendi lehlerine olurdu. Ama Allah yine de çok bağışlayıcıdır, rahmetin kaynağıdır. **Hucurat Suresi 4-5**

⁷⁴⁴ (O halde, hakkı inkâr eden) birtakım kimselere verdiğimiz dünyevi zenginliklerden yana gözünü çevirme. Ve (seni umursamıyorlar diye) onlar için üzülmeye;

Peygamberimiz üstün bir hayat tarzına, örnek bir ahlak ve erdeme sahipti.⁷⁴⁵ Yine ayetlerde peygamberimizin inananlara kendi nefislerinden daha yakın, daha can olduğuna dikkat çekilmiştir.⁷⁴⁶

Kur'an'da peygamberimizin asli görevinin Allah'ın ayetlerini en güzel şekilde tebliğ ederek insanlara örnek olmak olduğu,⁷⁴⁷ peygamberimiz Allah'ın ayetlerini tebliğ ederek gerçeği gösterdiği, gerçeğe uymanın ya da gerçekten yüz çevirmenin kişilerin tercihine kaldığı ve kişilerin özgür iradeleri ile almış oldukları kararlardan peygamberimizin sorumlu olmadığı bildirilmiştir.⁷⁴⁸ Buna rağmen peygamberimiz gerçek anlamda Allah'a teslim olmanın ve imanın kıymetini en iyi bilen olduğu için inananların da sorumluluk bilincine sahip bir şekilde iman etmelerini dilemiş ve kendilerinden daha güçlü bir şekilde onların ahiretleri ile ilgili endişelenmiştir.⁷⁴⁹

Peygamberimizin inananlar için güzel bir örnek olduğuna önceki bölümlerde de dikkat çekilmişti.⁷⁵⁰ Bu bölümde, bu örnekliğin nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durulacaktır. Peygamberimizin, Allah yolunda mücadelesi, kararlılığı, güvenilirliği, dosdoğru oluşu, üstün bir ahlak ile yaşaması,

fakat inananlara kol kanat ger (onlara karşı mütevazı ol ve onlara şefkatli davran). **Hicr Suresi 88** ; Seni izleyen inananlara kol kanat ger (onlara karşı mütevazı ol ve onlara şefkatli davran). **Şuara Suresi 215**

⁷⁴⁵ Ve gerçekten sen, çok büyük bir ahlak (üstün bir hayat tarzı) üzerindesin.

Kalem Suresi 4

⁷⁴⁶ Nebi, inananlara kendi canlarından daha yakındır. **Ahzâb Suresi 6**

⁷⁴⁷ Elçi'nin görevi, mesajı açık tebliğ etmekten başka bir şey değildir. Zira Allah açığa vurduklarınızı da gizlediklerinizi de bilmektedir. **Maide Suresi 99**

⁷⁴⁸ Biz, insanlığın kurtuluşu için hakikati ortaya koyan bu ilahi kelamı indirdik sana. Kim (buna sarılarak) doğru yola ulaşmayı seçerse bu kendi lehinedir ve kim de (yoldan) saparsa yine kendi aleyhine sapmış olur. Sen onların seçimlerini belirleme gücüne sahip değilsin. **Zümer Suresi 41** ; Şayet onlar, sırt çevirecek olurlarsa, artık biz seni onların üzerine bir gözetleyici olarak göndermiş değiliz. Sana düşen, yalnızca tebliğdir. **Şûra Suresi 48**

⁷⁴⁹ Andolsun ki, size kendinizden (içinizden) bir resul geldi. Sıkıntıya düşmeniz ona ağır gelir; o, size düşkün, inananlara şefkatli ve merhametlidir. **Tevbe Suresi 128**

⁷⁵⁰ Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır. **Ahzâb Suresi 21**

merhameti ve kendisine indirilen vahyi emrolunduğu gibi en güzel şekilde tebliğ etmesi, dünyevi çıkar gözetmemesi ve insanlardan bir ücret beklentisi içinde olmaması gibi birçok örnek davranışı vardır. Aynı şekilde esasen Kur'an'da anlatılan peygamberlerin hayatlarında ve kıssalarında da bizler için güzel örnekler ve ibretler bulunmaktadır. Örneğin ayetlerde Hz. İbrahim ve onunla birlikte hareket eden inananlar için de aynı güzel örnek ifadesi kullanılmıştır.⁷⁵¹ Bu durum gayet doğaldır. Tüm peygamberler inananlar için örneklerdir. Ancak onların örneklikleri din dışı kişisel tercihlerinde ya da içinde bulundukları toplumların kültürel yapısında değil, Allah'tan almış oldukları buyrukları en güzel şekilde uygulayıp tebliğ etmek için gerektiğinde her türlü zorluğu göze almaları ve örnek birer insan olmalarındadır.

Ancak bu türden örneklikler genelde çoğu kimse tarafından gerektiği gibi dikkate alınmaz. Daha çok giyim şekli ve kültürel uygulamaları gibi dinle ilgisiz şekilsel şeyler üzerinden bir peygamber taklitçiliği yapılır. Peygamberimiz o dönemde insanlar nasıl giyiniyorlarsa haliyle öyle giyinmiştir. Uzun elbiseler giymiş, cübbe ya da sarık takmış, sakal bırakmış olabilir. Aynı rivayet kaynaklarına göre peygamberimizin karşısındaki müşrikler de sakallı, sarıklı ve cübbeliydiler. Buradan hareketle bu kıyafetlere ya da sakal bırakmaya dini bir anlam yüklenemez. Bununla birlikte anlaşılan o ki peygamberimizin kişisel giyim tercihi peygamberliğinden önce de sonra da aynı olmuştur. Çünkü kendisine gelen Kur'an vahyinde bu konuda değişiklik yapmasını gerekli kılacak bir uyarı yoktur. Peygamberimizin Kur'an vahyine aykırı olmayan eski kültürel uygulamalarını devam ettirmiş olması muhtemeldir. Bu gayet doğal bir durumdur. Peygamberimiz Arap toplumu içinden değil de başka bir millet içinden çıkmış olsaydı haliyle o milletin kültürüne göre giyinip, o kültüre göre yiyip içecekti. Dolayısıyla içinde bulunduğu kültürün kabul ve

⁷⁵¹ İbrahim ve onunla birlikte olanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. **Mümte-hine Suresi 4**

uygulamalarından din devşirmek ya da sevap ummak mümkün değildir. Peygamberimizin yediği gibi yemek, yürüdüğü gibi yürümek, uyuduğu gibi uyumak ya da yemeği sevdiği şeyleri yiyerek bundan sevap ummak anlamsızdır. Peygamberimizin gündelik dünyevi alışkanlıklarını taklit etmeye çalışmak onu örnek almak değildir.

Bugün bir kişi isterse sarıklı, cübbeli, sakallı ve hatta elinde asası ile gezebilir. Bu onun kişisel tercihidir. Kimseyi ilgilendirmez. İnsanların kıyafetleri ya da tercihleri değil insanlığı, imanı, takvası, erdemi ve zihniyeti önemlidir. Ancak bu şekilde giyinen biri böyle giyinmekle sevap alacağını ya da Müslümanın kıyafetinin bu olduğunu sanmamalı, kot pantolon ve tişört ile gezen birine de İslam’a aykırı bir kıyafetle geziyor diye bakmamalıdır. Farklı giyim tarzı, kendine has saç kesimi ile kimi gençler gelip camiye namazlarını kılıyorlar. Kimse kıyafetine bakılarak dindar ya da dinsiz sayılamaz. Ya da geleneksel kıyafetler içinde olan biri takva sahibi, mevcut yaygın kıyafet tarzları arasından kendine göre bir tarz benimseyen biri ise dinden uzak görülemez. Bu son derece hatalı bir yaklaşım olur. Kur’an’da elbiselerin kullanım amacı ifade edilir ve esas olanın giyinip kuşanılacak dış giysilerden çok, kişinin sahip olacağı takva olduğu vurgusu yapılır.⁷⁵²

37

PEYGAMBERİMİZİN ÜMMİ OLMASI OKUMA YAZMA BİLMEDİĞİ ANLAMINA MI GELMEKTEDİR?

Geleneksel görüşte ümmi kavramının okuma yazma bilmeyen yani tahsil görmemiş anlamına geldiği kabul edilir. Sözlüklerde de genellikle bu şekilde bir anlam verilmiştir. Oysa bu

⁷⁵² Ey Âdemoğulları, biz sizin çirkin yerlerinizi örtecek bir elbise ve size ‘süs kazandıracak bir giyim’ indirdik (var ettik). Takva (Allah’ın buyruklarına en güzel şekilde uymak ve duyarlı olmak) ile kuşanıp donanmak ise bu daha hayırlıdır. Bu, Allah’ın ayetlerindendir. Umulur ki öğüt alıp düşünürler. **A’raf Suresi 26**

kelimenin Kur'an'daki kullanımına bakıldığında bu anlamda kullanılmadığı görülebilir. Öncelikle peygamberimizin okuma yazma bilmediği konusunda neden bu kadar ısrar edildiği üzerine düşünmek gerekir. Bu konudaki ısrarın öncelikli nedeni, okuma yazma bilmeyen birinin bu sözleri kendiliğinden okuyup öğrenmesinin mümkün olmadığının gösterilmesi içindir ya da Kur'an'ı kendisinin yazmadığını ispat etmek içindir. Oysa peygamberimizin okuma yazma bilip bilmediği ya da biliyorsa ne oranda bildiği net olarak cevaplanabilecek bir konu değildir. Öte taraftan peygamberimizin yaşadığı dönemin Mekke şartları ortadadır. İçinde bulunulan toplum dönemin ileri medeniyetlerinden biri ya da bir medeniyetin parçası değildir. Daha önce de dikkat çekildiği gibi Ortadoğu, Anadolu ve Mezopotamya bölgesi binlerce yıllık kadim medeniyetlere beşiklik etmiş bir bölgeydi ama Mekke toplumu; Sümer, Babil, Asur, Akad, Hitit, İran gibi binlerce yıllık medeniyetlerin ve daha yakın dönemde Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu gibi devletlerin bir devamı ya da uzantısı olmadığı için ilmî anlamda son derece geri sayılabilecek bir toplumdur. Hatta kabileler tarafından idare edilen bir yönetimi mevcuttu. Dolayısıyla Mekke'de, Antik Yunan'daki gibi felsefe okulları ya da Babil'deki gözlemevleri yoktu. İran'ın binlerce yıllık kadim kültürüne sahip bir toplum da değillerdi. Dolayısıyla bir insanın okuma yazma bilse hatta dönemin en ileri medeniyetlerinden birinde yaşıyor olsa dahi Kur'an'ın sözlerini de zaman ve mekân üstü gözlem ve delillerini de ortaya koyması mümkün değildi. Bu yüzden peygamberimizin Kur'an'ı başka bir kitap ya da yazıdan okuyup yazmadığını ispat etmek uğruna onun okuryazar olmadığına ısrar etmenin bir anlamı yoktur. Zaten o dönemde Kur'an tarafından ortaya konulmuş olan gerçeklerin sözlü ya da yazılı olarak bilinebileceği bir kitap ya da kaynak da yoktur. İçinde bulundukları toplumun da dönemin en ileri toplumlarının da entelektüel birikim ya da okuryazarlık anlamında en ileri olan

kişileri bile Kur'an'ın tek bir ayeti karşısında aciz kalmaya mahkûmdur. Kur'an'ın bir benzerinin dönemin en ileri kültür ve medeniyetleri tarafından yazılması da mümkün değildir. Dolayısıyla Kur'an'ın ayetleri karşısında zaten herkes acizdir. Bu yüzden mesele okuryazar olup olmamanın çok üstündedir. Öte taraftan Kur'an'ı peygamberimizin yazamayacağı çünkü okuryazar olmadığı konusunda gereksiz ısrarcı olmak sanki okuryazar birinin Kur'an'ı yazabileceğini kabul etmek anlamına gelebilir ki bunun söz konusu edilemeyeceği açıktır. Mekke müşriklerin peygamberimizin Kur'an ayetlerini birilerinden öğrendiğine yönelik iftira ve iddialarının nedeni peygamberimizin okuryazar olup olmamasının çok ötesinde daha önce hiç işitmemiş oldukları bu sözlerin peygamberimize ait olamayacağının bilincinde olmaları nedeniyledir. Bu yüzden peygamberimizin mecnun yani cinlerin etkisi altında kalmış olduğunu iddia etmişler ve bu haberleri onlardan almış olabileceği hatasına düşmüşlerdir.

Peygamberimizin kendisine nisbet edilen rivayetlerdeki, hesap yapmayan ve yazı yazmayan ümmi bir toplum olduklarına dair beyanlarının Kur'an kaynaklı olmadığı bilinmelidir. Şayet kendisine peygamberlik geldiği sırada okuma yazma bilmiyorsa da yaklaşık yirmi üç yılda tamamlandığı kabul edilen vahiy süreci boyunca okumayı da yazmayı da öğrenmiş olması gerekir ya da en azından beklenir. Okuma ve yazma öğreneceği dil zaten ana dilidir ve vahiy de o dilde gönderilmiştir. Kendisine gelen ayetleri sözlü olarak okuyup insanlara duyurmasıyla kayıt altına alınan ayetlerin kayıtlarını kontrol edebilecek kadar okuma yazma biliyor olması gerekir. Biliyorsa zaten sorun değildir ama bilmiyorsa da zamanla öğrenmiş olması gerekir. Ayetler yazılı bir belge gibi vahyedilmediği ve peygamberimizin kalbine yani bir anlamda zihnine indirildiği için hiç okuma yazma bilmeyen biri de bu ayetleri kendisine geldiği gibi insanlara duyurup tebliğ edebilir. Çünkü bu konuda Allah'ın koruması ve güvencesi altındadır. Kur'an ayetleri kaleme ve

satır satır yazdıklarına yemin etmekte ve bu şekilde yazının önemine dikkat çekmektedir.⁷⁵³ Kur'an'da vadeli borçlanmaya dönük ticaretlerin yazılıp kayıt altına alınmasını söyleyen ayet varken ve tüm ayetleri bizzat peygamberimiz insanlara tebliğ etmekle kalmayıp aynı zamanda uygulayarak onlara örnek oluyorken kendisinin okuma yazma bilmemesi ya da öğrenmemesi mümkün gözükmemektedir.⁷⁵⁴

Peygamberimizin okuma yazma bilip bilmemesi ayrı, ümmi kavramının Kur'an'daki kullanımlarının hangi anlamlara geldiği ve bu kullanımlar içinde peygamberimizin okuma yazma bilmediği anlamının olup olmadığı ayrı bir konudur. Bu konuda en sık kullanılan ayetlerden birinde peygamberimizin Kur'an'dan önce herhangi bir yazı ya da kitap okumadığı ve onu eliyle de yazmadığı, şayet öyle olmuş olsaydı yanlış uyanların büsbütün kuşku duyacakları vurgulanır.⁷⁵⁵ Bu ayet, peygamberimizin okuma yazma bilmediğine dair delil olarak sunulmaktadır. Bu ayetten hareketle peygamberimizin okuma yazma bilmediği düşünülebilir. Ancak bu ayette ümmi kelimesi geçmemektedir. Yani ümmi kelimesine yüklenen anlam bu ayetten çıkartılıyor değildir. Öte taraftan bu ayetteki vurguyu, peygamberimizin daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların ellerindeki bilgilerden haberdar olmadığı, dolayısıyla beraberinde getirmiş olduğu mesajları önceki vahiylerden esinlenerek getirmesinin söz konusu olmadığı şeklinde anlamak da mümkündür. Bu durumda peygamberimizin daha önce

⁷⁵³ Kaleme ve satır satır yazdıklarına yemin olsun ki Rabbinin nimeti sayesinde sen hiçbir şekilde mecnun (cinlenmiş) değilsin. **Kalem Suresi 1-2**

⁷⁵⁴ Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süreye kadar birbirinize borçlandığınız zaman onu yazın! Bir kâtip onu aranızda adaletle yazsın! Hiçbir kâtip, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan kaçınmasın; (olduğu şekilde) yazsın! Üzerinde hak olan (borçlu) kişi de yazdırsın; Rabbine karşı takvalı duyarlı olsun ve borcundan hiçbir şey eksiltmesin (eksik yazdırmasin)! Üzerinde hak olan (borçlu) kişi, akli kıt veya zayıf ya da yazdırmaya gücü yetmiyorsa, velisi (onu) adaletle yazdırsın! **Bakara Suresi 282**

⁷⁵⁵ Sen, bundan önce ne (ilahî, kutsal) bir kitap okur ne de onu sağ elinle yazdın. Öyle olsaydı batıla (yanlış) uyanlar büsbütün kuşku duyardı. **Ankebut Suresi 48**

okuyup yazmadığı şey, daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların ellerindeki metinler olacaktır. Çünkü peygamberimizin daha önce kendilerine vahiy verilenlerin ellerindekilerden herhangi bir şeyi okuyup yazmamış olması, okuma yazma bilip bilmemesinden ayrı değerlendirilmelidir. Dolayısıyla batıla uyanların kuşku duyacağı şey peygamberimizin okuma yazma bilip bilmemesinden bağımsız olarak daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların ellerindeki şeylerden herhangi bir şeyi yazan ya da onu okuyan biri olup olmamasıdır. Şayet bunları okuyup yazan biri olsaydı, o zaman beraberinde getirdiklerini oradan derlemek suretiyle getirdiği yönünde kuşku oluşabilirdi. Ayetlerde, Kur'an'ın vahyedildiği toplumun ümmi bir toplum olduğu yani kendilerine bir kitap gelmediği gibi öncekilerin kitaplarının bilgisine de sahip olmadıklarına yani onlardan habersiz olduklarına gönderme yapılır.⁷⁵⁶

Ayetlerde, peygamberimizin Kur'an'ın kendisine vahyedileceğini umuyor olmadığı⁷⁵⁷ ve Kur'an kendisine vahyedilmeden önce kitap nedir, iman nedir bilmediği hatırlatılır.⁷⁵⁸ Kitap nedir bilmiyor olması belki okuma yazma bilmiyor oluşuna bağlanabilir ama imanın ne olduğunu bilmesi için okuma yazma bilmesine gerek yoktur. Dolayısıyla bu ayetlerde kastedilen şeyin daha önce kendilerine kitap verilenlerin kitaplarının içeriğinden, vahyin ne olduğundan ve vahye uygun imanın ne anlama geldiğinden habersiz oluşu olabilir.

Âli İmran Suresi'nde daha önce kendisine kitap verilmiş olan ehli kitaba ve ümmilere yönelik bir hitap söz konusudur.⁷⁵⁹ Şayet

⁷⁵⁶ “Kitap, sadece bizden önceki iki topluluğa (Yahudi ve Hristiyanlara) indirildi, biz ise onların okumasından gerçekten habersizdik” dersiniz diye (Kur'an'ı indirdik). **En'am Suresi 156**

⁷⁵⁷ Bu Kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun. (Bu), ancak Rabbinden sana rahmet olarak (verilmiş)tir. (O hâlde) kâfirlere sakın arka çıkma! **Kasas Suresi 86**

⁷⁵⁸ İşte böylece sana buyruğumuzdan bir ruh (vahiy) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat onu, kullarımızdan dileyen kimseyi (ona layık olanı) doğru yola ileteceğimiz bir ışık yaptık. Kuşkusuz sen, dosdoğru bir yola kılavuzluk etmekteisin. **Şura Suresi 52**

⁷⁵⁹ Seninle tartışılırsa (onlara) de ki: “Ben kendimi bana uyanlarla birlikte Allah'a teslim ettim.” Kitap verilenlere (Ehli Kitap) ve ümmilere (Kitap bilgisi olmayanlara) de ki: “Siz de Allah'a teslim oldunuz mu?” Teslim olurlarsa doğru yolu bulmuş

ümme olmak okuyazar olmamak anlamında kullanılacaksa bu ayette Allah'ın kitap ehli olanları okuyazar olmayanları ise okuma yazma bilmeyen insanlar olarak tanımlamış olması gerekir. Oysa bir insanın ya da toplumun okuyazar olabilmesi için kitap ehli olması gerekli değildir. Bunun doğru bir anlam olmayacağı açıktır. Dolayısıyla buradaki ümmi kelimesinin okuma yazma bilmeyenler olarak değil, daha önce kendilerine kitap verilmemiş olanlar olarak alınması gerekir. Bu durumda ümmi, kendisinde kitap bilgisi olmayan yani kitap verilmemiş, kitap ehlinden olmayanlar anlamında kullanılmış olmalıdır.

Bu durumda, peygamberimiz Hz. Muhammed'in ümmi bir nebi olduğunu ifade eden ayetleri nasıl anlamak gerekir? A'raf Suresi'nde insanlar, Allah'a ve kendisi de Allah'a ve kelimelerine (mesajlarına) inanan ümmi Nebi (Peygamber) olan Resulüne (Elçisine) inanmaya çağırılırlar.⁷⁶⁰ Yani insanlar daha önce kendisine kitap verilmemiş, ehli kitaptan olmayan bir nebiye yani haber getiriciye; bir resule yani elçiye inanmaya çağırılırlar. Çünkü ona verilen sözler kendisine ait değildir ve üstelik o, daha önce kendisine kitap verilenlerden biri de değildir.

Cuma Suresi'nde ise ümmi kelimesinin peygamberimizin içinden çıktığı toplum olan ve daha önce kendilerine bir elçi ya da kitap gönderilmemiş Mekkelileri ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Allah, elçisini ve mesajlarını ümmilere gönderdiğini söylemektedir. Buradan hareketle Allah'ın mesajlarını okuma yazma bilmeyenlere gönderdiğini düşünmek ya da o dönemde Mekke'de kimsenin okuma yazma bilmediğini iddia etmek gerçekçi değildir. Bu durumda Allah,

olurlar. Yüz çevirirlerse sana düşen (görev), sadece (mesajı) iletme. Allah, kul-ları(nı) görür. **Âli İmran Suresi 20**

⁷⁶⁰ De ki: Ey insanlar! Ben, göklerin ve yerin sahibi olan, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan, diriltebilen ve öldürebilen Allah'ın, sizin hepinize (gönderdiği) elçisiyim. Öyle ise Allah'a; kendisi de Allah'a ve kelimelerine (mesajlarına) inanan ümmi Nebi (Peygamber) olan Resulüne (Elçisine) inanın ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız. **A'raf Suresi 158**

elçisini ve mesajlarını yanlarında kitap bilgisi bulunmayan yani kitap ehlinde olmayan bir topluma yani Mekkelilere gönderdiğini söylemektedir. Bu elçi kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyup aktarmakta, bu sayede onları arındırmakta ve onlara kitabı ve kitabın hikmetlerini öğretmektedir. Bundan önce o toplumun apaçık bir sapıklık içinde olduğuna dikkat çekilir. Şüphesiz apaçık bir sapıklık içinde olmalarının nedeni okuma yazma bilmiyor olmaları değil, doğru yolu bulacakları bir vahye yani kitaba sahip olmamalarıdır.⁷⁶¹

Âli İmran Suresi'nde kitap ehlinde olanların bir kısmının kendine yığınla şey emanet edilmiş olsa bile o şeyleri tastamam geri ödeyeceklerine ama diğer bir kısmının ise kendisine emanet edilen bir dinarı bile başına dikilip ısrar etmedikçe vermeyeceklerine dikkat çekilir. Bu davranışlarına bahane olarak ise “Ümmilere karşı (yaptıklarımızdan dolayı) bize hiçbir yol (sorumluluk) yoktur.” dediklerine oysa onların Allah hakkında bilerek yalan söylediklerine vurgu yapılır.⁷⁶² Bu ayetten de görülebileceği gibi kitap ehlinin kendilerine yaptıklarından dolayı sorumluluk duymadıkları ümmiler, okuma yazma bilmeyenler değil, kendilerine kitap verilmemiş yani ilahi bildirime muhatap kılınmamış olanlardır. Geleneksel Yahudi kaynaklarındaki kimi yorumlarda dini yasak ve kuralların örneğin öldürme ya da faiz alma gibi yasakların sadece Yahudi olanlar için geçerli olduğu yönündeki yaklaşımlar bu çarpık anlayışın bir yansıması olsa gerek. Bu kimselere

⁷⁶¹ O (Allah), ümmilere (Mekkelilere/ilahi kitap bilgisinden habersiz olanlara) kendilerine (Allah'ın) ayetlerini tilavet etmekte (okuyup aktarmakta), onları (kötülüklerden) arındırmakta ve onlara Kitap ve hikmeti öğretmekte olan bir resul (elçi) göndermiştir. (Hâlbuki) daha önce onlar, apaçık bir sapıklık içinde idiler. **Cuma Suresi 2**

⁷⁶² Kitap ehlinde öylesi vardır ki ona yığınla mal emanet etsen, onu sana (tastamam geri) öder. Onlardan öylesi de vardır ki ona bir dinar emanet etsen, başına dikilmediğin sürece onu sana (geri) ödemez. Bunun sebebi, “Ümmilere karşı (yaptıklarımızdan dolayı) bize hiçbir yol (sorumluluk) yoktur” demeleridir. Onlar Allah hakkında bilerek yalan söylüyorlar. **Âli İmran Suresi 75**

karşı sorumluluk duymamalarının sebebi onların okuryazar olmamaları değil kendileri gibi kitap ehli olmamalarıdır.

Peygamberimizin ümmi oluşunun okuma yazma bilmeme ile bir alakası olmadığını destekleyen bir diğer ayet de kitap ehlerinden olan ama kitaptan haberdar olmayanların da ümmi olarak ifade edilmiş olmasıdır. Bu kişiler, kulaktan dolma birtakım bilgiler dışında kitap yani Tevrat hakkında bilgi sahibi değildirler. Kitabı bilmedikleri için zandan başka bir şeyde bulunmazlar. Kitabı kendi elleriyle yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için “Bu, Allah katındandır.” dedikleri için kınanırlar.⁷⁶³ Görüldüğü gibi sözü edilen bu ümmiler, okuma yazma bilmeyen kimseler değiller. Onlar, kitap hakkında bilgi sahibi değiller. Kısacası Kur’an’daki ümmi kavramından hareketle peygamberimizin okuma yazma bilmediğinin iddia edilmesi doğru değildir. Peygamberimiz okuma yazma bilse de bilmese de Kur’an, Allah’tan başka biri ya da birileri tarafından yazılamayacak kadar zaman, mekân ve insanüstü bir hitaptır.⁷⁶⁴ Ayetler; Allah dilememiş olsaydı peygamberimizin Kur’an ayetlerini okuyup aktarmasının söz konusu olamayacağına ve Allah’ın da bu ayetleri insanlara bildirmeyeceğine dikkat çekerken, bu vahiy kendisine gelmeden önce peygamberimizin toplumu içinde bir ömür kalmış olduğuna vurgu yapar ve insanları bu gerçek karşısında akıllarını kullanmaya çağırır.⁷⁶⁵

⁷⁶³ İçlerinde birtakım ümmiler vardır ki kulaktan dolma şeylerin dışında Kitabı (Tevrat’ı) bilmezler. Onlar zandan başka bir şeyde bulunmuyorlar. Kitabı (Tevrat’ı) kendi elleriyle yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için “Bu, Allah katındandır” diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıkları nedeniyle onların vay hâllerine! Kazandıkları nedeniyle onların vay hâllerine! **Bakara Suresi 78-79**

⁷⁶⁴ De ki: Bu Kur’an’ın bir benzerini getirmek üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, hatta birbirlerine destek de olsalar (yine de) onun benzerini (meydana) getiremezler. **İsra Suresi 88**

⁷⁶⁵ De ki: Allah dileseydi onu size tilavet edemezdim (okuyup aktaramazdım); (Allah da) onu size bildirmezdi. Ben bundan önce bir ömür içinizde kalmıştım. Hâlâ akıl etmez misiniz? **Yunus Suresi 16**

HADİS VE SÜNNET NEDİR? KUR'AN'DA HADİSE VE SÜNNETE ATIF VAR MIDIR?

Hadis, söz demektir. Peygamberimizin söylediği kabul ya da iddia edilen sözleri ya da eylemleri kastetmek için kullanılan bir kelimedir. Sünnet de izlenen yol ve örnek alınan yöntem gibi bir anlama gelmektedir. Sünnet de yine peygamberimizin söylediği ya da uyguladığı kabul veya iddia edilen şeyleri ifade etmek için kullanılır. Her iki kavram da Kur'an'da kelime olarak yer alır ancak hiçbir ayette peygamberimizin Kur'an vahyi dışındaki sözlerini ya da uygulamalarını ifade etmek için kullanılmaz. Sünnet ifadesi Allah için kullanıldığı yerlerde sünnetullah olarak kullanılır ve Allah'ın değişmez kanunu/yasası⁷⁶⁶ ve yolu/yöntemi/uygulaması⁷⁶⁷ gibi anlamlara gelir.⁷⁶⁸ Kur'an ayetleri hem hadis (söz) bakımından Allah'tan daha doğru kimsenin olamayacağını vurgular⁷⁶⁹ hem de karşılarında okunup duran Allah'ın apaçık ayetlerinden başka insanların hangi hadise (söze) inanacaklarını sorar.⁷⁷⁰ Kur'an'ın, uydurulacak bir hadis/söz olmadığını aksine onun önündekini tasdikleyici, her şeyi ayrıntılı kılıcı, inanan bir topluluk için de bir kılavuz ve bir rahmet olduğunu ortaya koyar.⁷⁷¹

⁷⁶⁶ Öyleyse onlar, öncekilerin sünnetinden (başlarına gelenden) başkasını mı gözlüyorlar? Hâlbuki Allah'ın sünnetinde (yapasında) asla bir değişiklik bulamazsın. Allah'ın sünnetinde (yapasında) asla bir sapma bulamazsın. **Fatır Suresi 43**

⁷⁶⁷ Nebi, Allah'ın emri gereği bir şeyi yapmasından dolayı suçlanamaz. Bu, daha önceki toplumlarda da geçerli olan Allah'ın sünnetidir (uygulaması/yasasıdır). Allah'ın emri, kesinleşmiş bir yazıdır. **Ahzâb Suresi 38**

⁷⁶⁸ Daha önce geçenler arasında da Allah'ın sünneti (kanunu/uygulaması budur). Allah'ın sünnetinde (kanununda) asla bir değişme bulamazsın. **Ahzâb Suresi 62**

⁷⁶⁹ Hadis (söz) bakımından Allah'tan daha doğru kim vardır! **Nisa Suresi 87**

⁷⁷⁰ İşte bunlar, Allah'ın ayetleridir ki, onları sana hak olarak okuyoruz. Hal böyle iken Allah'tan ve onun ayetlerinden sonra hangi hadise (söze) inanıyorlar? **Casiye Suresi 6**

⁷⁷¹ Bu (Kur'an), uydurulacak bir hadis/bir söz değildir; aksine o, önündekini tasdikleyici, her şeyi ayrıntılı kılıcıdır. İnanan bir topluluk için de bir kılavuz ve bir rahmettir. **Yusuf Suresi 111**

Kur'an, 'ahsene'l-hadîs' yani en iyi ve en güzel sözdür.⁷⁷² Buna rağmen ayetler, insanların bir kısmının bilgisizlikle insanları Allah yolundan saptırmak için hadis/laf eğlencesi edineceklerine mucizevi şekilde dikkat çeker.⁷⁷³ Bundan sonra da Allah insanlara, Kur'an'dan sonra artık hangi hadise/söze iman edeceklerini sorar.⁷⁷⁴ Dolayısıyla Allah tarifsiz rahmeti ve engin hikmeti gereği, bu türden ayetleri ile inananların dikkatini çekmiş ve din adına Kur'an'dan başka sözlere itibar edenlerin olacağını ve peygamberimiz üzerinden de birtakım sözler uydurulacağını önceden haber vermiştir. Ayetlerde arı, duru, saf, şirkten ve inkârdan uzak olan halis dinin yalnız Allah'a ait olduğu hatırlatılmıştır.⁷⁷⁵ Peygamberimiz de dini yalnız Allah'a has kılmış, o dine hiçbir şey katmamış, hiçbir eksiltme yapmamış, din adına yalnız Allah'ın ayetleri ile hareket etmiştir. Çünkü kendisine bu gerçeğe uygun hareket etmesi emredilmiştir.⁷⁷⁶ Oysa insanlar, peygamberimizin yetindiği ayetler ile yetinmemiş ve dini yalnız Allah'a has kılmak ve yalnız O'nun ayetlerini esas almak yerine din adına girdikleri üretimle Allah'ın dinini tanınmaz hale getirmişlerdir. Kur'an'da Allah'a ait olan dini O'na öğretmeye kalkanlara "Siz dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz?"⁷⁷⁷ denilmesi ve

⁷⁷² Allah, sözün en iyisini/güzelini, birbiriyle benzeşen ve (hakikatleri) tekrarlanan bir kitap olarak indirdi. Rablerine karşı içtenlikle saygı duyanların ondan tüyleri ürperir. Ardından da benlikleri ve kalpleri Allah'ın öğüdü ile huzura kavuşur. İşte bu (Kitap), Allah'ın doğru yolu gösteren kılavuzudur. Onunla dileyeni doğru yola iletir; Allah, kimi sapkınlıkta bırakırsa, artık onu doğru yola iletici bulunamaz. **Zümer Suresi 23**

⁷⁷³ İnsanlardan öylesi vardır ki, Allah yolundan bilgisizce saptırmak için hadis/laf eğlencesi satın alır ve onu alay konusu edinir. İşte böylelerine rezil edici bir azap vardır. **Lokman Suresi 6**

⁷⁷⁴ Onlar artık bundan (Kur'an'dan) sonra hangi hadise/söze iman edecekler? **Mürselat Suresi 50**

⁷⁷⁵ Dikkat edin! Halis (Arı, duru, saf, şirkten ve inkârdan uzak olan) din yalnızca Allah'a aittir. O'ndan başka veliler edinenler: "Onlara, bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz." diyorlar. Allah, hakkında tartıştıkları şey için hükmünü verecektir. Allah, yalancı olan ve gerçeği yalanlayan azılı nankörleri doğru yola iletmez. **Zümer Suresi 3**

⁷⁷⁶ De ki: Bana, dini O'na (Allah'a) has kılarak (dine bir şey katmadan) Allah'a kulluk etmem emrolundu. **Zümer Suresi 11**

⁷⁷⁷ De ki: Siz dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Allah, göklerde olanları da, yerde olanları da bilir. Allah, her şeyi en iyi bilendir. **Hucurat Suresi 16**

“Allah’ın, göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi Allah’a haber veriyorsunuz?” diye sorulması boş yere değildir.⁷⁷⁸ İnsanların bu hataya düşmelerinin nedeninin boş sözlere aldanmak olduğu bildirilmektedir.⁷⁷⁹

Geleneksel din anlayışı hadisi ve sünneti dinin ikinci kaynağı olarak konumlandırmış ve yaygın görüşe göre Kur’an’ın doğru anlaşılıp uygulanabilmesini hadis ve sünnete muhtaç kılmıştır. Oysa dinin gerçek ve tek kaynağı olan Kur’an’da, peygamberimizin söz ve uygulamaları anlamına gelen hadise ve sünnete dolaylı yoldan dahi bir gönderme yapılmamıştır. Zaten her iki kavram da Kur’an’da bu anlamlarda kullanılmamıştır. Hiçbir ayette peygamberimizin Kur’an ayetleri dışındaki sözleri ya da uygulamaları esas alınmaz. Onlara yönelik bir referans bulunmaz. Çünkü ayetlere göre dini anlamda bağlayıcı olan tek kaynak Kur’an’dır. Allah Kur’an’ı ayrıntılı bir biçimde indirmişken din adına nasıl olur da Allah’tan başka bir hakem aranır?⁷⁸⁰ Hüküm yalnız Allah’ındır ve sonunda herkes O’na dönecektir.⁷⁸¹ İnsanların çoğu bu gerçeği göz ardı etse de dosdoğru din, hükmün yalnız Allah’a ait olduğu dindir.⁷⁸² Çünkü Allah, hükmüne/hükümranlığına hiç kimseyi ortak kılmamıştır.⁷⁸³ Peygamberimiz insanları yoldan çıkartma ya da onları doğru yola sokma gücüne sahip değildir. Onun görevi, sadece Allah’tan gelen ve O’nun mesajlarından oluşan esasları tebliğ etmektir.⁷⁸⁴ Hakkında ayrılığa düşülen her konuda hüküm

⁷⁷⁸ Allah’ın, göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi Allah’a haber veriyorsunuz?

Yunus Suresi 18

⁷⁷⁹ Yoksa siz, O’na yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Yoksa boş sözlere mi aldanıyorsunuz? **Rad Suresi 33**

⁷⁸⁰ (De ki): Size (gerçekler) apaçık ortaya konulmuş olarak Kitabı indiren Allah’tan başka bir hakem mi arayacakmışım!? **En’am Suresi 114**

⁷⁸¹ Hüküm, sadece O’nundur ve sadece O’na döndürüleceksiniz. **Kasas Suresi 87**

⁷⁸² Hüküm sadece Allah’a aittir. O, size kendisinden başkasına kulluk/ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

Yusuf Suresi 40

⁷⁸³ O, kendi hükmüne/hükümranlığına kimseyi ortak etmez. **Kehf Suresi 26**

⁷⁸⁴ De ki: Ben, size bir zarar verme (yoldan çıkarma) ve sizi irşad etme (doğru yola getirme) gücüne sahip değilim. De ki: Beni, Allah’a karşı hiç kimse asla koruyamaz ve ben asla O’ndan başka sığınacak bir yer bulamam. (Benim görevim),

yalnız Allah’a aittir.⁷⁸⁵ Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler ise zalimlerin ta kendisidir.⁷⁸⁶ Gerçeği görebilen bir toplum için, Allah’tan daha güzel hüküm veren kim olabilir?⁷⁸⁷ Allah, doğru yola girmek isteyen, indirmiş olduğu Kitap ile hidayete erdirir.⁷⁸⁸ Allah, Kur’an’a uymayı peygamberimize de tüm insanlara da farz yani gerekli kılmıştır.⁷⁸⁹

Kur’an birbirinden farklı bu kadar çok konuya temas etmesine ve yaklaşık üçte birlik bir bölümünü kıssalara ayırmış olmasına rağmen dinin ikinci ama uygulamada birinci kaynağı konumuna getirilen hadis ve sünnete vurgu dahi yapmamış olmasının kabul edilebilir tek açıklaması dinin Kur’an dışında bir kaynağının bulunmamasıdır. Hadis ve sünnetin dindeki yeri ve önemi ilk dönemlerden itibaren tartışma konusu olmuştur. Peygamberimizin Kur’an dışında yazılı bir kaynak bırakmaması, birtakım söz ve eylemlerinin kişisel tercihlerine dayalı olması gibi konular hadis ve sünnetin dindeki yeri ve otoritesinin ne olması gerektiği konusunu daima gündemde tutmuştur. Hiç şüphesiz peygamberimiz kendisine Allah’ın elçisi olma şerefi verildikten sonra birçok sözler söylemiş ve çeşitli davranışlarda bulunmuştur. Bu son derece doğaldır. Ancak bu söz ve davranışların dini bir kimlik kazanabilmesi ve bağlayıcı olabilmesi için mutlaka Kur’an’a dayalı olması gerekir. Oysa peygamberimiz Kur’an dışında dini anlamda bağlayıcılığı olacak başka bir vahiy almış değildir. O’nun günlük

Allah’tan gelen ve O’nun mesajlarından oluşan (esasları) sadece tebliğ etmektir. (Artık) Allah’a ve Resulüne (Elçisine) karşı gelen kişi için içinde ebedî kalacağı cehennem ateşi vardır. **Cin Suresi 21-23**

⁷⁸⁵ Hakkında ayrılığa düştüğünüz her konuda hüküm Allah’a aittir. **Şura Suresi 10**

⁷⁸⁶ Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

Maide Suresi 45

⁷⁸⁷ Gerçeği görebilen bir toplum için, Allah’tan daha güzel hüküm veren kim vardır? **Maide Suresi 50**

⁷⁸⁸ İşte bu (Kitap), Allah’ın doğru yolu gösteren kılavuzudur. Onunla dileyeni doğru yola iletir; Allah, kimi sapkınlıkta bırakırsa, artık onu doğru yola iletici bulunamaz. **Zümer Suresi 23**

⁷⁸⁹ Kur’anı sana farz kılan (Allah), elbette seni dönülecek yere döndürecektir. De ki: Rabbim, kimin hidayetle geldiğini, kimin de apaçık bir şaşkınlık içinde olduğunu çok iyi bilendir. **Kasas Suresi 85**

yaşamda yapıp ettikleri ya da söyledikleri vahiy değildi. Şayet Kur'an dışında söyledikleri de vahiy olsaydı peygamberimiz bunca ayette Allah tarafından uyarılmazdı,⁷⁹⁰ hata ve günahı olmazdı,⁷⁹¹ insanlara danışmazdı,⁷⁹² herhangi bir konu ile ilgili ayet beklentisi içinde olanlara karşı Allah'tan bir ayet gelmesini beklemezdi.⁷⁹³ Yine kendisine sorulan sorular ile ilgili açıklama getiren ayetlerin başında "Sana soruyorlar. De ki" şeklinde ifadelerin ve sorulara yönelik açıklamaların gelmesi gerekmez, doğrudan kendisi bu sorulara açıklık getirebilirdi.⁷⁹⁴ Ya da ayetler ile açıklanmamış bir konu hakkında peygamberimizden fetva istediklerinde peygamberimiz hükmünü verebilir ve o konuda fetvanın Allah'tan gelmesini beklemeyebilirdi. Ancak ayetler istedikleri fetvayı Allah'ın verdiğiine dikkat çekmektedir.⁷⁹⁵ Demek ki peygamberimizin her söz ve eylemi vahiy değildi. O da konuların açıklık kazanabilmesi için Allah'tan gelecek vahyi beklemekteydi. Yine Kur'an

⁷⁹⁰ Allah seni affetsin; neden onlara izin verdin de beklemedin ki, doğru söyleyenler sana açık seçik belli olsun da yalancıları bilesin. **Tevbe Suresi 43** ; Ey peygamber, eşlerinin hoşnutluğunu isteyerek, Allah'ın sana helal kıldıklarını niçin haram kılıyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir. **Tahrim Suresi 1** ; (Ey Peygamber) o (azgın kişinin)nin arınacağını, yani gerçeği hatırlayıp bunun ona fayda vereceğini sana bildirecek ne olabilir ki! Kendini (hiçbir şeye) muhtaç görmeyen bu kişiyle ilgili olarak sen ona yöneliyorsun. Oysa onun temizlenip arınmamasından sen sorumlu değilsin. Fakat (Allah'a) saygı ile koşarak sana gelenle ilgilenmiyorsun. Hayır, (bu davranış doğru değil). Şüphesiz ki bunlar, (gerçeğin) hatırlatılmasıdır ve dileyen ondan (Kur'an'dan) gerçeği hatırlar. **Abese Suresi 3-12**

⁷⁹¹ Allah'tan başka ilah olmadığını kuşkusuzca bil! Hem kendi günahın için hem de mümin erkeklerle mümin kadınlar için af dile. Allah sizin, dönüp dolaşacağınız yeri de varıp ulaşacağınız yeri de bilir. **Muhammed Suresi 19**

⁷⁹² Bir hususta karar vereceğin zaman onlara danış. Karar verdikten sonra da artık Allah'a tevekkül et. Kuşkusuz Allah, kendisine tevekkül edenleri (güvenip dayananları) sever. **Âli İmran Suresi 159**

⁷⁹³ Onlara herhangi bir ayet (delil) getirmedeğin zaman, "Onu da derleyip getirseydin ya!" derler. De ki: Ben, sadece Rabbimden bana vahyedilene uyuyorum. Bu (Kur'an), Rabbinizden gelen basiretlerdir (hakikat belgeleridir); (ayrıca) inanan bir toplum için yol gösterme ve merhamettir. **A'raf Suresi 203**

⁷⁹⁴ "Sana neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki..." **Bakara Suresi 215** ; "Kendileri için nelerin helal kıldığını sana soruyorlar. De ki..." **Maide Suresi 4** ; "Sana, o (Son) Saat'in demir atma (zamanı)ndan soruyorlar. De ki..." **A'raf Suresi 187**

⁷⁹⁵ Senden kadınlar hakkında fetva istiyorlar. De ki, onlarla ilgili fetvayı size Allah şöyle vermektedir... **Nisa Suresi 127** ; Senden fetva istiyorlar. De ki: Allah size fetvayı (şu şekilde) vermektedir... **Nisa Suresi 176**

ayetlerinin kendisine vahyedilmesi dışında Allah ile sürekli bir irtibat halinde de değildi. Çünkü peygamberimiz muhtemelen bir süre vahiy gelmeyince ve bu şekilde Allah'ın desteğini göremeyince hüzünlenmiş ve Rabbinin ona darıldığını ve terk edip bıraktığını düşünerek ümitsizliğe kapılmıştı. Rabbi ise ayetleri ile onun gönlünü ferahlatmıştır.⁷⁹⁶ Yine muhtemelen karşılaştığı zorluklar ve üstlendiği ağır yük karşısında çaresiz ve yarımsız kaldığını düşündüğü zamanlarda daha önceden kendisine nasıl yardım edildiği hatırlatılmak suretiyle Allah tarafından gönlüne ferahlık verilmişti.⁷⁹⁷

Geleneksel kaynaklarda, yanındaki inananların aldığı bazı kararlar ve söylediği bazı şeyler nedeniyle peygamberimize bu şeylerin Allah'tan gelen vahiy mi yoksa kendi görüşü mü olduğunu sordukları görülmektedir. Peygamberimiz de vahiy değilse kendi görüşü olduğunu ifade etmektedir. Peygamberimizin yanındakiler gerektiğinde bu görüş ve düşünceleri nedeniyle onunla tartışabilmekte ve hatalı gördükleri şeyleri düzeltebilmektedirler. Şayet bu aktarılanlar doğru ise demek ki peygamberimiz de yanındakiler de her yaptığı ve söylediği şeylerin vahiy olmadığının bilincindedir. Çünkü kendisini düzelterlere itiraz etmemekte, aksine memnun olmakta ve dünya işlerini onların daha iyi bileceklerini söylemektedir. İnananlar da Kur'an ayeti olmayan hususlarda gerektiğinde peygamberimizi eleştirebilecek tavır ve kararlılığı gösterebilmektedir.

Ancak buna rağmen, peygamberimize dayandırılan sözlere halkın dikkat kesilip ilgi göstermesinin de etkisi ile zamanla

⁷⁹⁶ Rabbin seni bırakmadı (terk etmedi) ve (sana) darılmadı. Senin için gelecek, geçmişten hayırlı olacak. Yakında Rabbin sana verecek, sen de hoşnut olacaksın. **Duha Suresi 3-5**

⁷⁹⁷ Biz, senin için göğsünü ferahlatmadık mı? Böylece sırtını (belini) çatırdatan yükünü (sıkıntını) sendan kaldırmıştık. Senin için şanı (ününü) de yüceltmıştik. Elbette her bir zorlukla birlikte bir tür kolaylık vardır. Gerçekten, her bir zorlukla birlikte bir tür kolaylık vardır. (Bir işi) bitirdiğin zaman hemen (başka bir işe) kalk ve yalnızca Rabbine yönel! **İnşirah Suresi 1-8**

“hadis borsası” oluşmaya başlamış, maddi manevi itibar kazanmak adına bunu fırsata çevirmekten geri kalmayan bazı kimseler de “hadis şampiyonluğuna” aday olmuşlardır. Sayıları günden güne artan rivayetler, sayıları az olsa da peygamberimize ait olabilecek sözleri gölgede bırakmış ve hakla batıl birbirine karışmıştır.

Peygamberimizden hemen sonra iktidar karmaşası ve siyasi mücadeleler baş gösterdi. İlk dönemlerde her türlü kargaşa ve komplolara rağmen mümkün olduğunca birlik içinde kalınmaya çalışılmıştı. Ancak bu çabalara rağmen ilk halife olan Hz. Ebu Bekir hariç diğer üç halife bu çabalarının bedelini canları ile ödemek zorunda kaldılar. Bu süreçte ortaya çıkan fitneler sonucu bir yandan Müslümanlar birbirlerine kıyarken diğer yandan siyasi hak ve iktidar için, peygamberimiz üzerinden hadis üretme faaliyetleri de başlamıştı. Bilindiği gibi Hz. Osman’ın şehit edilmesi,⁷⁹⁸ Cemel vakası,⁷⁹⁹ Sıffin savaşı,⁸⁰⁰ Harura olayı,⁸⁰¹ Kerbela faciası⁸⁰² gibi fitneler sahabe döneminin en büyük fitneleri olarak İslam tarihi içindeki acı yerini almışlardır. Bu fitneler sebebiyle de hem kişiler hem de davalar uğruna çokça yalanların söylendiği ve asılsız rivayetlerin ileri sürüldüğü bir döneme girilmiştir.⁸⁰³

Daha ilk dönemlerden itibaren çeşitli sebeplerle kimi kişi ve çevreler tarafından peygamberimizden hiç iştirilmemiş olmasına

⁷⁹⁸ 656 yılında Hz. Osman’ın katledilerek şehit edilmesinin Müslümanlar arasında çıkan ilk büyük fitne olduğu ve bu olayla kanlı siyasi mücadelenin zirve noktasına ulaştığı kabul edilir.

⁷⁹⁹ 656 yılında Hz. Osman’ın şehit edilmesi üzerine ortaya çıkan fitnenin sonuçlarından biri olarak peygamberimizin eşi Hz. Aişe ile peygamberimizin amcasının oğlu ve aynı zamanda damadı olan Hz. Ali arasında cereyan eden savaş. Peygamberimize böylesi yakın iki önemli şahsın karşı karşıya gelerek savaşması, söz konusu dönemde Müslümanların ne durumda olduğunu ve nasıl bir karmaşanın içine saplandığını tahmin edebilmek için yeterli bir gösterge olsa gerek.

⁸⁰⁰ Hz. Osman’dan sonra başa geçen Hz. Ali’nin hilafetini tanımayan ve iktidarı ele geçirmek için her türlü yola başvuran ve Hz. Osman’ın şehit edilmesinden Hz. Ali’yi sorumlu tutan Muâviye b. Ebû Süfyan ile Halife Hz. Ali arasında 657 yılında yapılan savaş.

⁸⁰¹ Hz. Ali’nin 658 yılında Haricilerin üzerine giderek onlarla savaşması.

⁸⁰² Hz. Hüseyin ve ailesinin 680 yılında Emevîler tarafında şehit edilmeleri.

⁸⁰³ Mehmed Said Hatiboğlu, **İslami Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu**, OTTO 2016, s. 101.

ve Kur'an ayetlerinin açık beyanlarına rağmen birtakım sözlerin peygamberimiz üzerinden üreilmeye başlandığı bilinmektedir. Kur'an'dan eksiltme ya da Kur'an'a ilave yapma imkânı bulamayanlar önce Kur'an'ın din konusunda tek otorite olması gerçeğini gölgeleyerek Kur'an'ın konum ve derecesini düşürmüş ve ardından üretilen bir yığın rivayetin Kur'an'ın yanına ikinci bir kaynak olarak konulması süreci baş göstermiştir. Böylece yavaş yavaş Kur'an ve peygamber tasavvurumuzda sapmalar ortaya çıkmış ve peygamberimiz açık bir şekilde istismar edilmiştir. Konu ile ilgili şu tespitler son derece önemlidir: "İslam ümmetinin şahıs planında en büyük otoritesi Resulullah, İslam'ın geleceği ile ilgili siyasi ve ictimai sahalarda bile, kendisine başvurulmuş bir kaynak durumuna getirilmiş, ona çözdürtülmedik bir mesele, neredeyse, bırakılmamıştır. Saltanat davaları, fıkhi meseleler, akidevi ihtilaflar... hususiyetle de İslam'ın geleceği. Bunlarla ilgili çevrelerin Peygamber'e tutunmalarının başlıca sebebi, kitabi kaynak Kur'an-ı Kerim'e, tevil dışında eklemeye bulunma imkânının olmadığıdır. Tek imkân, beşeri otorite Hz. Peygamber'i, hadisler kılığına büründürerek beyanlar yoluyla istismar etmekte idi. Bu sebeple, hadis yapım atölyeleri hizmete sokuldu. Bu teşebbüslerin, hicretin daha ilk yarım asrında sahabe arasında vuku bulmuş siyasi ihtilaf ve harplere muvazi (paralel) olarak yeşermeye başladıklarına dair kaynaklarımızda yeterli bilgiler vardır. Hevesatın⁸⁰⁴ hizmetine sokulmuş hadis imalatı bilhassa Emevi ve Abbasiler zamanında hız kazanınca, bunun toplumda vücuda getireceği tehlikeye bizzat büyük muhaddisler ikazda bulunma ihtiyacı duydular. Emevi devrinin hafız muhaddislerinden Abdülkerim ibn Mâlik el-Cezerî'ye (ö.745) Haricilerden birisinin ne demiş olduğunu hatırlayalım: "Bu hadis dindir. Dininizi kimden aldığınıza dikkat edin. Biz bir işin olmasını istediğimizde, onu hadis haline getirirdik... Basralı zahid muhaddis Hammâd ibn Seleme'ye (ö.784)

⁸⁰⁴ Hevesat: Hevesler; gelip geçici nefsanî arzu ve istekler.

bir Rafizi şeyhin, tövbe ettikten sonra söyledikleri de, aynı endişeyi dile getirmektedir: “Bizler bir araya geldiğimizde bir şeyi güzel bulursak onu hadis haline sokardık.” Bu metodun, akidevi ve siyasi sahada başarı kazandığı görülünce, imalat çeşitlerinin genişlemesi kaçınılmazdı... Şunu bilelim ki Peygamber istismarı, İslam dünyasının her yerinde elden ele dolaşan eserlerle, günümüzde de bütün canlılığıyla hüküm fermadır (sürmektedir).⁸⁰⁵

Peygamberimizden sonra ortaya çıkmaya başlayan olaylar bir yandan Müslümanların ayrılığa düşerek birbirlerine karşı cephe almaları sürecini hazırlarken bir yandan da her kesimin bu süreç içinde kendini haklı çıkarmak, toplum içinde itibar kazanmak, yanında yer aldığı kişi ve grupların haklılığını savunmak uğruna peygamberimiz üzerinden onun adına hadisler üretilmeye ve peygamberimizin istismar edilmeye başlandığı görülmektedir.

Peygamberimizin istismar edilişi ve hadis üretimine temel teşkil eden olayların Hz. Osman’ın şehit edilmesiyle doruk noktaya ulaştığı, Müslümanlar arasındaki siyasi, dini ve sülalevi ayrılık ve kopuşların bu cinayet ile birlikte daha da arttığı ve bunu takip eden dönemlerin Müslümanların birbirlerini katletmeleri ve iktidar için mücadele etmeleri ile devam ettiği görülmektedir. Peygamberimiz döneminde tek vücut olan Müslümanlar, siyasi ve sülalevi ayrılıklar ile çeşitli gruplara bölünmeye başlayınca İslam toplumu içinde fikri ve itikadi fırka ve cereyanlar ortaya çıkmış ve en önemlisi de peygamberimiz dönemindeki ilkeli ve duyarlı İslami duruşun bozulmasıyla peygamberimize en yakın olan seçkin sahabelerin siyaset üzerindeki gücü etkisini yitirmiştir. Durum böyle olunca ortaya çıkan bu fitne ve karmaşaların önceden peygamberimiz tarafından haber verildiğine dair gaybi bilgiler içeren, iktidara talip olan grupların kendi haklılıklarını kabul ettirmeye onlara

⁸⁰⁵ Mehmet Said Hatiboğlu, *Hz. Peygamber ve Kur’an Dışı Vahiy*, OTTO, s. 12-13.

liderlik edenleri övmeye, karşı grupları ve onların başını çekenleri ise yermeye yönelik ileri sürülen iddialardan oluşan, söz konusu siyasi anlaşmazlıklar ve iktidar mücadeleleri karşısında tarafsız kalanların bu tarafsızlıklarının nedenini ortaya koyan ve en nihayetinde Emevi yönetimi sonucunda ortaya çıkan iktidar çevreleri ile saray ilahiyatçılarının ürünü olarak üretilen birçok rivayetin hadis olarak peygamberimiz üzerinden meşru kılındığı ve böylelikle her grubun kendini haklı göstermeye çalıştığı görülmektedir. Bunu takip eden süreçte ise bir yandan fıkhi mezhepler ile ilgili rivayetlerin üretilmeye diğer yandan ise tek uğraş olarak kendilerini ibadete vermeyi seçmiş ve dünya işleri ile alakalarını kesmiş kişi ve grupların sūfilik eğiliminin bir ürünü olarak ortaya çıkardıkları rivayetlerin peygamberimize isnat edilmeye başlandığı bilinmektedir.⁸⁰⁶

“Bu çeşit misallerin bize öğrettiği şey, Hz. Peygamber’in, İslam ümmetinin ictimai,⁸⁰⁷ siyasi ve şahsi davaları için bir istismar mevzûu (konusu) edilmiş olduğu keyfiyettir. Goldziher (ö.1921)⁸⁰⁸ şunları söylemekte pek haksız olmasa gerekir: İslamiyet’te her türlü cereyan,⁸⁰⁹ ifadesini hadislerde bulmuştur ve hangi sahada olursa olsun, bu birbirinden ayrı çeşitli fikirler arasında hiçbir fark yoktur. Bilhassa siyasi firkalar mevzuunda öğrendiğimiz şey, aynı zamanda fıkhi ihtilaflar, münazaalî⁸¹⁰ akidevi⁸¹¹ hususlar vs. için de aynı değerdedir. Her re’y (görüş) veya heva (istek/heves), her sunne (adet/yol/davranış) veya bid’a (sonradan ortaya çıkan inanç ve davranışlar) ifadesini hadis şeklinde aramış ve bulmuştur.”⁸¹²

⁸⁰⁶ Mehmed Said Hatiboğlu, **İslami Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu**, s. 56-99.

⁸⁰⁷ İctimai: Toplumsal, sosyal.

⁸⁰⁸ Ignaz Goldziher: Yahudi asıllı macar şarkiyatçısı (doğubilimcisi).

⁸⁰⁹ Cereyan: Aynı eğilimde olan, aynı görüşü paylaşan kimselerin oluşturduğu hareket.

⁸¹⁰ Münazaalî: Ağız kavgalı ve çekişmeli.

⁸¹¹ Akidevi: Dini, inanca dair.

⁸¹² Mehmed Said Hatiboğlu, **İslami Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu**, s. 98.

Hadis uydurma ve uydurulan şeylerin peygamberimize aidiyeti ile ilgili dayanak oluşturma çabasının hayatın her alanını ilgilendiren konuları içerecek şekilde yaygınlık kazandığı bilinmektedir. Çünkü gerektiği gibi dini hassasiyet taşımayan ya da kişisel çıkarını Allah'ın dininin ve resulünün örnekliğinin önüne geçiren kişi ve gruplar için “Allah resulü şöyle buyurdu” demekten daha kolay bir şey olmasa gerektir. Öyle ki uydurulan bir kısım hadislerin iyi niyetler ile uydurulmuş olmaları da bu durumun hiçbir türlü kabul edilemez olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Kur'an'a ilave ya da ondan eksiltme yapamayanlar zaman içinde peygamberimiz üzerinden birçok söz ve uygulama uydurdular. Peygamberimiz henüz hayattayken bile üretilmeye başlanan ancak en başta peygamberimiz tarafından karşı çıkılıp yazımı yasaklandığı kabul edilen bu sözler kendisinin vefatından sonra yüzlerce yıl üretimde olmaya devam edildi. Üretilen bu söz ve uygulamalar ile İslam inancını tanınmaz bir hale soktular. Üretilen bu söz ve uygulamalar sayısız olarak öyle boyutlara ulaştı ki peygamberimiz tüm yaşamı boyunca yiyip içmeden uyku dahi uyumadan ve hiç susmadan konuşmuş olsaydı dahi bu kadar söz sarf etmesi mümkün değildi. İslam adına uydurulanlar İslam'ın başına en büyük dert oldular. İnsan aklına, vicdanına ve yaratılışına aykırı olan kabul ve uygulamaların tamamına yakını Kur'an dışı kaynaklara dayanmaktadır. İslam peygamber merkezli değil vahiy merkezli bir inanç sistemiydi. İslam'ın bu en temel hareket noktası ciddi anlamda tahrip edilip zedelendi. Bir de içine önceki din mensuplarının uydurma inanç ve kabulleri boca edilince din tam anlamıyla tanınmaz hale getirildi. Oysa peygamberimiz dinin kaynağı değil Müslümanların güzel bir örneğiydi. Onun örnekliğinin öğrenileceği yer de başka kaynaklar değil doğrudan Kur'an-ı Kerim idi. Çünkü O, din adına kendi arzusuna göre değil Allah'ın vahyine göre

konusmakta idi.⁸¹³ O da dini, Allah'ın vahyi olan Kur'an'dan öğrenmişti. Kur'an'dan önce kitap nedir, iman nedir biliyor değildi.⁸¹⁴ Kendisine bir vahyin geleceğini bekliyor da değildi.⁸¹⁵ İnsanlara din adına sadece Allah'ın ayetleri olan Kur'an'ı tebliğ etmişti.⁸¹⁶ Çünkü Kur'an, onunla insanları uyarması için vahyedilmişti.⁸¹⁷ Allah'ın sözlerini kendiliğinden değiştirmesinin mümkün olmadığı ve sadece kendisine vahyedilene uyması gerektiğinin bilincindeydi.⁸¹⁸ Çünkü kendisine insanları Kur'an ile uyarması emredilmişti.⁸¹⁹ "Bunlar Allah'ın şunlar da benim sözlerim" dememişti. Çünkü kendi sözleri vahiy değildi. Kendi sözlerinin Allah'tan geldiğini iddia edemezdi.⁸²⁰ Şayet kendi sözleri de vahiy olsaydı onları da Kur'an ayetleri gibi

⁸¹³ Arkadaşınız ne sapmıştır, ne kanmıştır ve ne de kendi arzu ve heveslerine göre konuşmaktadır. Bu (Kur'an), kendisine indirilen bir vahiyden ibarettir. **Necm Suresi 2-4**

⁸¹⁴ İşte böylece sana buyruğumuzdan bir ruh (vahiy) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat onu, kullarımızdan dileyen kimseyi (ona layık olanı) doğru yola ileteceğimiz bir ışık yaptık. Kuşkusuz sen, dosdoğru bir yola kılavuzluk etmektesin. **Şura Suresi 52**

⁸¹⁵ Bu Kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun. (Bu), ancak Rabbinden sana bir rahmet olarak (verilmiş)tir. (O hâlde) kâfirlere sakın arka çıkma! **Kasas Suresi 86**

⁸¹⁶ De ki: Ben sizi ancak vahiy ile uyarıyorum. **Enbiya Suresi 45**

⁸¹⁷ De ki: Bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. **En'am Suresi 19**; İşte bu (Kur'an), onunla uyarılınsınlar, Allah'tan başka ilah olmadığını bilsinler, aklı ve gönlü işleyenler de ibret alsınlar diye, insanlara (gönderilmiş/yöneltilmiş) bir tebliğdir (bildiridir/duyurudur). **İbrahim Suresi 52**

⁸¹⁸ Onlara ayetlerimiz açık açık okununca, bizimle karşılaşmayı ummayanlar "Bize bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir." dediler. De ki "Onu kendiliğimden değiştirmem benim için söz konusu olamaz. Ben sadece vahyolunana uyuyorum." **Yunus Suresi 15**

⁸¹⁹ De ki: Ben size, "Allah'ın hazineleri yanımdadır" demiyorum. Gaybı da bilmem. Size "Ben meleğim" de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. Belki takvalı (duyarlı) davranırlar diye kendileri için O'nun yanı sıra (yani Rablerine rağmen) hiçbir dost ve şefaatinin bulunmadığı (mahşer gününde) Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları onunla (Kur'an ile) uyar! **En'am Suresi 50-51**

⁸²⁰ Hiç şüphesiz o (Kur'an), şerefli bir elçinin kesin sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne kadar az inanıyorsunuz? Bir kâhinin sözü de değildir o. Ne kadar da az araştırıp düşünüyorsunuz? Âlemlerin Rabbinden bir indirir o. Eğer o, bize karşı bazı sözleri uydurup-söylemiş olsaydı, muhakkak onun sağ elini (bütün güç ve kudretini) çekip alverirdik. Sonra onun can damarını elbette keserdik. Sizden hiç kimse buna engel olamazdı. O (Kur'an), korunanlar için bir öğüttür. **Hakka Suresi 40-48**

kayıt altına aldırması ve ezberletmesi gerekirdi. Kur'an ile karışmaması için bunun yapılmadığının iddia edilmesi de mantıklı ve tutarlı değildi. Şayet peygamberimizin sözleri de vahiy olsaydı, Kur'an ile karışmasının sorun edilmemesi gerekirdi. Peygamberimizin Kur'an dışı sözleri vahiy değilse o sözleri kayıt altına aldırması beklenirdi. Peygamberimizin sözleri de vahiy olmasına rağmen peygamberimiz tarafından kayıt altına alınılmadıysa o zaman bu tutum peygamberimizin elçilik görevini eksik yaptığı anlamına gelecekti. Dini anlamda bağlayıcılığı söz konusu olan tek vahiy Kur'an-ı Kerim'dir. Bu yüzden peygamberimiz sadece Kur'an ile hükmetmiş ve sadece Allah'ın sözlerini referans alarak hareket etmiştir. Bu yüzden kendi sözlerini ya da kişisel tercihlerini din haline getirmemiştir. Vahiy olmadıkları için onları da Kur'an gibi kayıt altına alırmamıştır.

Bir canlının insan olarak yaratılması ve akıl sahibi kılınması diğer canlıların yanında şerefli ve üstün tutulması demektir. Allah'ın insanlar arasından bir insanı kendisine elçi olarak seçmesi ise bir insanın getirilebileceği en büyük makam, sahip olunabilecek en büyük lütuf ve şereftir. Dolayısıyla hem peygamberimiz hem de diğer peygamberler seçilmiş ve seçkin kişilerdir. İnsanlığın güzide birer örneğidirler. Bu yüzden Allah'ın kendilerine vermiş olduğu seçkinlik ve görev dışında bir tanım ve yakıştırmaya ihtiyaç duymazlar.

Peygamberler din kurmazlar; Allah'tan vahiy yoluyla kendilerine gelen dini insanlara tebliğ eder ve en güzel şekilde yaşayarak örnek olurlar. Dinin ne olduğunu ve sınırlarını belirleyen otorite peygamberler değil, Allah'tır. Allah bunu vahiy yoluyla ortaya koyar. İslam dininin içeriğini ve çerçevesini Kur'an belirler. Peygamberler din adına Allah tarafından belirlenmiş olan kurallara uyarlar. Allah'ın belirlemiş olduğu kurallar dışında kural koyamaz, Kur'an'da olmayan haram ve helaller oluşturamazlar. Peygamberleri, Allah'ın belirlemiş olduğu

sınırların dışına çıkarmak, Allah tarafından kendilerine verilmemiş yetkiler ile donatmak, dini anlamda, vazifelendirildikleri ve şereflelendirildikleri vahyin dışında hareket edebileceklerine inanmak, ağızlarından ve ellerinden çıkması mümkün olmayacak söz ve eylemleri -Allah'ın apaçık ayetlerine rağmen- onlara isnat etmek ve üstelik tüm bunları “peygamber sevgisi” olarak tanımlamak kabul edilebilir değildir. Peygamberimizi dinin içinde Allah ile birlikte ikinci bir otorite konumuna getirmek “peygamber sevgisi” değil; peygamberimize yapılacak en büyük ihanettir.

Bu türden bir sevginin, hesap günü Allah'ı da peygamberimizi de razı edecek bir sevgi olmadığı açıktır. Allah'ın rızasına ve buyruklarına uygun bir yaşam sürmenin ve peygamberimize olan sevgi ve muhabbetimizi göstermenin yolu, ondan bize kalan tek kutsal miras olan Kur'an'a sarılmak ve din adına ortaya çıkan tüm aksaklıkları onunla gidererek dini özüne yani hak ettiği değere döndürmekten geçmektedir.⁸²¹ Peygamberimize “Sen, sana vahyedilene (Kur'an'a) sınıksız sarıl!” ve “Sana vahyedilene uy!”⁸²² diyen Allah bizim din adına Kur'an'dan başka bir şeye uymamızdan ya da Kur'an'dan başka bir şeye sarılmamızdan razı olur mu? Şüphesiz olmaz. Ya Allah'ın resulü ile bize ulaştırmış olduğu Kur'an yoluna tabi olarak Allah tarafından indirilen dini yaşayacağız ya da Kur'an'dan çıkması mümkün olmayan geleneksel bir peygamber tasavvurunun peşine takılarak din adına uydurulmuş inanç ve kabullerin ortağı ve savunucusu olacağız. Peygamberimiz Allah tarafından kendisine verilen görevi en güzel şekilde yerine getirmiştir.

⁸²¹ Sen, sana vahyedilene (Kur'an'a) sınıksız sarıl! Şüphesiz ki sen, dosdoğru yoldasın. **Zuhruf Suresi 43**

⁸²² (Ey Peygamber!) Sen, sana vahyolunana tabi ol ve Allah (aranızda) hükmedinceye kadar sabret! (Çünkü) O, hâkimlerin en iyisidir. **Yunus Suresi 109** ; Rabbinden sana vahyedilene uy! Şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. **Ahzâb Suresi 2** ; Siz farkında olmadan, ansızın başınıza azap gelmesinden önce Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'an'a) uyun! **Zümer Suresi 55** ; Sonra da seni din konusunda bir şeriat (kanun, prensip) sahibi kıldık. Sen, ona (Kur'an'a) uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma! **Casiye Suresi 18**

Beraberinde getirdiği mesajların kendisine ait olmadığı ve dini kuralları koyanın Allah olduğunu insanlara bildirmesi için bu konuda onlarca ayet indirilmiştir.⁸²³ Dinin tek kaynağının Kur'an olduğunu ve peygamberimizden sonra kendisi adına birçok söz ve uygulama üretilip uydurulduğunu söyleyen kişileri "peygamber düşmanı" ya da "hadis inkârcısı" gibi tanımlamalar ile etiketlemeye çalışanlar Allah'a, Kur'an'a ve peygamberimize korkunç iftiralarda bulunulan rivayetleri din sayarak Allah'ın arı duru dinini inkâr ettiklerinin ve peygamberimize de iftira ettiklerinin farkına bile varamamaktadırlar. Bu sözlerin peygamberimize ait olamayacağının söylenmesi peygambere düşmanlık etmek değil ona gerçek anlamda sahip çıkmaktır. Hangi söz ve eylemin peygamberimize ait olabileceği ile ilgili Kur'an dışı kaynakları değil Kur'an'ı esas almaktır. Bu şekilde doğru ve örnek alınabilir bir peygamber anlayışına sahip olmaktır. Ancak oluşturdıkları algı operasyonları ile hakikati söyleyen insanları itibarsızlaştırmak için bu iftirayı atmakta ve insanların haksızlığa uğramalarına neden olmaktadır. Bu hataya ve tuzağa düşmemek için Müslümanların akıllarını kullanması ve Allah'ın ayetleri olan Kur'an'a sarılması gerekir. Din adına mutlak gerçek bizim ya da bir başkasının söylediği değil Allah'ın söylediğidir. O sözler de başka kaynakların değil sadece Kur'an'ın içindedir.⁸²⁴ Kur'an ayetleri açık bir biçimde daha önce kendilerine kitap verilmiş olan Yahudi ve Hristiyanların Tevrat'ı, İncil'i ve Allah tarafından indirilmiş olan Kur'an'ı uygulayıcaya kadar doğru bir şey üzerinde olamayacaklarını haber verir.⁸²⁵ Doğru yol üzerinde olmak ancak Allah'ın indirmiş olduğu vahye uymakla mümkün

⁸²³ De ki: Tebliğime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ben size (de kendime de) kendiliğimden/zorlamayla yükümlülük getirenlerden de değilim. **Sad Suresi 86**

⁸²⁴ Bu bölüm başlı başına bir çalışma konusudur. Bu çalışmanın sınırları dikkate alınarak bu kadarı ile yetinilmiştir. Detaylı bilgi için bakınız: Emre Dorman, **Allah'a Öğretilen Din**, İstanbul Yayınevi ; Emre Dorman, **İslam Ne Değildir**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

⁸²⁵ De ki: Ey Kitap ehli! Siz Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni uygulayıcaya kadar (doğru) bir şey üzerinde değilsiniz. Şüphesiz ki sana Rabbinden indirilen (mesajlar), çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttıracaktır. Kâfirler topluluğuna üzülme! **Maide Suresi 68**

olabilir. Allah tarafından indirilmiş olan vahyin dışına çıkanlar, doğru yolun da dışına çıkarlar. Ayetlerde, kendilerine Tevrat'ı taşıma sorumluluğu verilip de onu taşımayanların durumu kitaplar taşıyan eşeğin durumuna benzetilir. Bu yüzden Allah'ın ayetlerini yalanlayan ve dikkate almayan bir toplumun örneği çarpıcı bir biçimde dile getirilir. Allah, zalimler topluluğunu doğru yola erdirmeyecektir.⁸²⁶ Bu türden örnekler daha önce kendilerine kitap verilmiş olanları kınayalım diye değil aynı hatalara düşmeyelim diye verilmektedir.

Kur'an dışında hiçbir kaynak din adına hüküm koyamaz, Kur'an'ın yanına dahi konulamaz. Bu kaynaklar ancak Müslümanlar için tarih ve kültür bilgisi sayılabilir; din sayılamaz. Kur'an'da din adına gerekli olan her şeyin bulunmayacağını bu yüzden bu kaynaklara da ihtiyaç olduğunu iddia etmek Müslüman olan birine yakışmaz. Allah tarafından dinin olgunlaştırılıp tamamlandığını,⁸²⁷ O'nun sözlerinin hem doğruluk hem de adalet bakımından eksik kalmadığını ve O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet olmadığını,⁸²⁸ kitapta herhangi bir şeyin eksik bırakılmadığını⁸²⁹ açıkça söyleyen ayetlere rağmen bu hataya düşenler, hesap günü Allah'ın huzurunda duramaz. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet olmadığını söyleyen ayetin Allah'ın işiten (Semî) ve bilen (Âlim) isimleri ile bitmesi de son derece anlamlıdır. O'nun sözlerini değiştirmeye kalkacak olanların söyleyecek olduklarının Allah tarafından hem işitileceği hem de en iyi biçimde bilineceği

⁸²⁶ Kendilerine Tevrat'ı taşıma sorumluluğu verilip de onu taşımayanların örneği, kitaplar taşıyan eşeğin örneği gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlamış olan toplumun örneği ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.
Cuma Suresi 5

⁸²⁷ Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim (olgunlaştırdım), üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim.
Maide Suresi 3

⁸²⁸ Rabbinin sözü hem doğruluk, hem adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur. O, işitendir; bilendir. **En'am Suresi 115**

⁸²⁹ Biz, Kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Onlar, sonunda Rableri önünde toplanıp bir araya getirilirler. **En'am Suresi 38**

hatırlatılmaktadır. Söz konusu ayetin hemen ardından gelen ayette ise bu gerçeğe rağmen geleneğin ve çoğunluğun arkasına sığınanlara gereken cevap verilir ve yeryüzündeki çoğunluğun, kendilerine uyanları Allah yolundan saptıracaklarına çünkü onların zandan başka bir şeye uymadıklarına vurgu yapılır.⁸³⁰ Bu yüzden ayetlerde peygamberimize ve onun üzerinden tüm inananlara bilmeyenlerin isteklerine değil vahye uymaları noktasında açık uyarıda bulunulur.⁸³¹ Çünkü Kur'an, bütün insanlar için basiretler, kesin olarak inanan bir toplum için yol gösterici bir rehber ve rahmettir.⁸³² Peygamberimizin ahiretteki şikâyetine göre onun toplumu Kur'an'ı dışlanmış bir halde tutarak yalnızlığa terk edecektir.⁸³³ Allah ise zikrinden yani Kur'an'dan yüz çeviren kullarını, ayetlerini görmezlikten gelmeleri nedeniyle dünya hayatında sıkıntılı bir hayat ile yaşatacak ve ahirette kör olarak diriltecektir. Ahirette kör olarak diriltilecek kişi: "Rabbim! Beni neden kör olarak dirilttin? Hâlbuki ben gören biriydim" diyecektir. Allah ise şöyle buyurmuş olacaktır: "İşte bu şekilde sana ayetlerimiz gelmişti de sen onları unutmuştun. Bugün sen de aynı şekilde unutulacaksın!"⁸³⁴ Yine ayetlerde açık bir biçimde kim Rahman'ın zikrine yani Kur'an'a karşı kör davranıp ondan yüz çevirirse, yanından ayrılmayan bir şeytanın ona musallat edileceğine, bu şeytanların, onları doğru yoldan alıkoyacaklarına ancak buna

⁸³⁰ Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Doğrusu onlar, zandan başka bir şeyin ardına düşmüyor ve onlar sadece yalan söylüyorlar. **En'am Suresi 116**

⁸³¹ Sonra da seni din konusunda bir şeriat (kanun, prensip) sahibi kıldık. Sen, ona (Kur'an'a) uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma! **Casiye Suresi 18**

⁸³² Bu (Kur'an), bütün insanlar için basiretler, kesin olarak inanan bir toplum için yol gösterici bir rehber ve rahmettir. **Casiye Suresi 20**

⁸³³ Ve elçi dedi ki: Rabbim gerçekten benim toplumum, bu Kur'an'ı terk edilmiş/dışlanmış (bir kitap) olarak bıraktılar. **Furkan Suresi 30**

⁸³⁴ Kim de benim zikrimden (Kur'andan) yüz çevirirse, şüphesiz ki onun için sıkıntılı bir hayat olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak dirilteceğiz. (Bu kişi), "Rabbim! Beni neden kör olarak dirilttin? Hâlbuki ben gören biriydim" diyecektir. (Allah) şöyle buyurmuş (olacak)tır: "İşte bu şekilde sana ayetlerimiz gelmişti de sen onları unutmuştun. Bugün sen de aynı şekilde unutulacaksın!" **Taha Suresi 124-126**

rağmen bu kimselerin kendilerinin doğru yolda olduklarını sanacaklarına dikkat çekilir.⁸³⁵ Allah'ın bunca açık ve anlaşılır ayetine rağmen Allah'ın dinine değil de insanlar tarafından üretilen ve Allah'a öğretilmeye kalkılan dine⁸³⁶ yönelmekte ısrar eden biri için başka söze gerek yok demektir. Gerisi insanların tercihidir. Herkes tercihinin hesabını verecektir. Rabbinin zikrinden (Kur'an'dan) yüz çevirenler, şiddeti artan bir azaba sürüklenecektir.⁸³⁷ Allah'ın apaçık ayetleri insanlara gerçeği getirmişken, bu gerçeğin, Kur'an'a aykırı olan şeyler ile karıştırılmaması ve gerçeğin asla gizlenmemesi gerekir. Daha önce kendilerine kitap verilmiş ve bu hataya düşmüş olanların uyarılması boş yere değildir.⁸³⁸

İnsanların yaptıklarını Allah'a ya da dine fatura etmek haksızlık olur. O insanlar yaptıklarını Allah ya da din adına yaptıklarını düşünüyor ya da iddia ediyor olsalar da durum değişmez. Önemli olan Allah'ın ne dediğidir ki onun için de Allah'ın insanlığa son sözü olan Kur'an'dan başka alınacak kesin bir ölçümüzün olmadığı bilinmelidir. Zira hem peygamberimizin hem de tüm peygamberlerin örnekliğinin ilahi vahye dayalı olduğunda şüphe yoktur: “Müslümanlar için ortak değer Kur'an'ın önerdiği Müslümanlıktır. Kur'an dışı her şeye din kültürü olarak bakılmalıdır. İslam dinini gönderen yüce Allah'tır. Biz, dini Allah'a has kılmak zorundayız. İslam dini Kur'an'dan ibarettir. Daha doğrusu, Kur'an'ı anlama adına geliştirilen yorumlama biçimlerinin ortak değer olma imkânı

⁸³⁵ Kim Rahman'ın zikrine (Kur'an'a) karşı kör davranırsa (ondan yüz çevirirse), yanından ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz. Şüphesiz ki bu (şeyta)nlar, onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar, kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar. **Zuhruf Suresi 36-37**

⁸³⁶ De ki: Siz dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Allah, göklerde olanları da, yerde olanları da bilir. Allah, her şeyi en iyi bilendir. **Hucurat Suresi 16**

⁸³⁷ Kim Rabbinin zikrinden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, Allah onu şiddeti artan bir azaba sürükler. **Cin Suresi 17**

⁸³⁸ Bilerek gerçeği batılla karıştırmayın, gerçeği gizlemeyin! **Bakara Suresi 42** ; Ey kitap ehli! Neden gerçeği batılla karıştırıyor ve gerçeği bilerek gizliyorsunuz? **Âli İmran Suresi 71**

yoktur. İnsani anlayışlar din sayılamaz... Her Müslüman neslin, İslami ilkeleri, geleneğin algılarından değil, Kur'an'da belirtilen olgulardan çıkartması gerekir.”⁸³⁹

ALLAH'A VE RESULÜNE İTAAT AYETLERİNİ NASIL ANLAMAK GEREKİR?

Peygamberimize nisbet edilen hadis ve sünnetlere Kur'an'dan referans bulamayanlar, Allah'a ve resule itaati emreden ayetlerden hareketle hadis ve sünnet rivayetlerine alan açmaya çalışmakta ve çoğu zaman da ayetleri bağlamından ve amacından uzaklaştırmak suretiyle kullanmaya çalışmaktadırlar. Sadece bu ifadelerin yer aldığı ayetleri değil örneğin savaşmadan elde edilen ganimet ve gelirlerin (fey) insanlar arasında adil bir biçimde paylaşılmasına yönelik ayette geçen “Resul size ne verdiyse onu alın. Sizi neden alıkoyduysa ondan (onu istemekten) vazgeçin.” cümlesi ayetten ve bağlamdan kopartılmak suretiyle peygamberimizin de Allah gibi hüküm koyabileceği iddia edilebilmiştir.⁸⁴⁰ Oysa Allah'tan başka kimsenin hüküm koyamayacağı bir önceki bölümde ayetler ışığında gösterilmiştir.

Ayetlerde, elçilerin görev tanımları net bir şekilde ortaya konulur. Resul elçi demektir. Yani Allah'ın mesajlarını insanlara iletmek üzere O'nun elçiliğini yapan kişidir. Söz konusu ayetlerde Allah'a ve Resulü'ne itaatin vurgulanması Allah'a itaatin elçi

⁸³⁹ Ahmet Akbulut, *Müslüman Kültürde Kur'an'a Yabancılaşma Süreci*, OTTO 2017, s. 10.

⁸⁴⁰ Allah'ın, beldeler halkından, Resul'üne verdiği feyler; aranızda zenginliğe neden olan, elden ele dolaşan bir zenginlik olmasın diye; Allah, Resul, yakınlık sahipleri (Allah için malını ve mülkünü kaybetmiş olanlar), yetimler, miskinler ve yol oğlu (Allah için mücadele etmeyi seçtiği için muhtaç duruma düşenler) içindir. Resul size ne verdiyse onu alın. Sizi neden alıkoyduysa ondan (onu istemekten) vazgeçin. Allah'a karşı takva sahibi (duyarlı) olun. Kuşkusuz Allah, cezalandırması çok şiddetli olandır. **Haşr Suresi 7**

ile gönderilen ayetler üzerinden gerçekleşecek olmasındandır. Bu yüzden hiçbir ayette “Allah’a ve Muhammed’e itaat edin” şeklinde bir kullanım yer almaz. Elçiye itaatin nedeni tebliğ ettiği mesaj nedeniyledir. Çünkü ayetlerin ifadesiyle elçilere düşen açık bir tebliğden başka bir şey değildir.⁸⁴¹ Üstelik hesap sormak da elçiye değil Allah’a düşmektedir.⁸⁴² Elçi dinî hüküm koymak için değil Allah tarafından konulmuş hükümleri iletme için gelmiştir.⁸⁴³ Bu yüzden iletilen mesajdan yüz çevirmeleri durumunda da elçinin yapacağı bir şey yoktur çünkü kendisinin görevi ayetleri tebliğ etmektir.⁸⁴⁴ Elçi, insanlar üzerine bekçi kılınmış değildir.⁸⁴⁵ Elçiye itaat eden doğru yolu bulur çünkü elçi Allah’ın ayetlerini tebliğ etmektedir. Doğru yola ulaştıracak olan elçi değil tebliğ ettiği ayetlerdir.⁸⁴⁶ Çünkü elçi, sevdiği birini dahi doğru yola iletebilecek değildir. Doğru yola iletecek olan Allah’tır.⁸⁴⁷

Ayetlerdeki Allah’a ve elçiye itaat ifadeleri anlamından uzaklaştırılmakta ve sanki elçiye itaat edilmesinin sebebi Allah’tan almış olduğu vahiy değil de, vahiy dışında koyduğu hükümlermiş gibi Allah ile elçisinin arası ayrılmaktadır. Ayetlerde elçiye itaat edilmesinin sebebi Allah’ın izni iledir.

⁸⁴¹ Allah’a itaat edin, elçiye itaat edin, sakının. Eğer yüz çevirseniz şunu bilin: Bizim elçimize düşen sadece apaçık bir tebliğdir. **Maide Suresi 92** ; Elçiye düşen, tebliğden başka bir şey değildir. Allah sizin açığa vurduklarınızı da gizlediklerini-zi de bilir. **Maide Suresi 99**

⁸⁴² Ya onlara vadettiğimiz şeylerin bir kısmını sana gösteririz yahut da seni vefat ettiririz. O halde tebliğ etmek sana, hesap sormak bize düşer. **Rad Suresi 40**

⁸⁴³ Elçilere düşen, açık bir tebliğden başkası değildir. **Nahl Suresi 35**

⁸⁴⁴ Yine de yüz çevirirlerse artık sana düşen, açık bir tebliğden başka şey değildir. **Nahl Suresi 82**

⁸⁴⁵ Yüz çevirirlerse Biz seni onlar üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen, tebliğden başkası değildir. **Şura Suresi 48**

⁸⁴⁶ De ki: Allah’a da itaat edin, elçiye de. Eğer yüz çevirseniz, onun görevi ona yüklenen, sizin göreviniz de size yüklenendir. Eğer ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz. Elçiye düşen, açık bir tebliğden başkası değildir. **Nur Suresi 54**

⁸⁴⁷ Sen, sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin; ama Allah dilediğini (yola gel-meyi tercih edeni) doğru yola iletir. O, doğru yolu seçenleri daha iyi bilir. **Kasas Suresi 56** ; Şu bir gerçek ki, sen ölümlere duyuramazsın. Arkasını dönüp giden sa-ğırlara da çağırıp duyuramazsın. **Rum Suresi 52** ; Sen, körleri sapkınlıklarından kurtarıp doğru yola iletemezsin. Sen, ayetlerimizi ancak iman edeceklerle duyura-bilirsin; zira onlar teslim olmuş kimselerdir. **Rum Suresi 5**

Yani elçiye itaat, ilahi emirleri alan kişi olması nedenine dayanmaktadır.⁸⁴⁸ Kur'an'da, Allah'a ve elçisine itaat iki ayrı kavram değildir. Bu yüzden "Allah'a uymak için Kur'an'a, elçiye uymak için ise elçiden geldiği kabul edilen hadislere uymak gerekir" görüşü hatalıdır. Kur'an ayetlerinin gösterdiği gibi, "Allah ve elçisi" tek bir uygulama ve itaat kaynağına karşılık gelmektedir.⁸⁴⁹

Bu gerçek ile ilgili örneklerle geçmeden önce "Allah ve elçisi" kalıbının daha iyi anlaşılması için bazı ayetlere dikkat çekmek gerekir. Bir ayette Allah ve resulünü incitenlerden bahsedilmektedir.⁸⁵⁰ Ayetten de görüldüğü üzere tıpkı elçiye itaatin Allah'a itaat olmasındaki gibi, elçiye yapılacak bir eziyetin, Allah'a yapılmış sayılacağı ifade edilir. Çünkü kimsenin Allah'a eziyet edebilmesi söz konusu değildir. Başka bir ayette "Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Elçisine (çağrısına) cevap verin!" denilmektedir.⁸⁵¹ "Allah'a ve Elçisine (çağrısına) cevap verin!" cümlesinin yüklemi ikil formda değil tekil formda gelmiştir. Dolayısıyla "Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman" ifadesinden, çağrının sahibinin Allah, çağrıyı yapanın ise elçisi olduğu anlaşılmaktadır. Yine başka bir ayette anlaşmazlığa düşülen konuların Allah'a ve elçisine götürülmesi söylenir. Şüphesiz ki konunun doğrudan Allah'a götürülmesi mümkün değildir. Konu elçiye götürüldüğünde

⁸⁴⁸ Biz her elçiyi, Allah'ın izniyle kendisine itaat edilsin diye gönderdik. **Nisa Suresi 64**

⁸⁴⁹ "Allah'a ve Resulüne İtaat" konusunda detaylı bilgi için bakınız: Erhan Aktaş, **Hangi İslam**, (Yayınevi Yok) ; Kashif Ahmed Shehzada, **Kur'an Yeter mi?** İstanbul Yayınevi ; Zeki Bayraktar, **Kur'an ve Sünnet ama Hangi Sünnet**, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2015 ; Emre Dorman, **İslam Ne Değildir**, İstanbul Yayınevi.

⁸⁵⁰ Allah'ı ve resulünü incitenlere gelince: Allah onları bu dünyada da öte dünyada da rahmetinden mahrum edecek ve onlar için alçaltıcı bir azap hazırlayacak. **Ahzâb Suresi 57**

⁸⁵¹ Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Elçisine (çağrısına) cevap verin! Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer ve siz şüphesiz ki O'nun huzurunda toplanacaksınız. **Enfal Suresi 24**

elçi, Allah'tan aldığı ayetlere bakarak konu hakkında Allah'ın hükmünü bildirecektir.⁸⁵²

Tevbe suresinin ilk ayetinde Allah ve resulünden, kendileriyle antlaşma yapılmış müşriklere bir ihtar/uyarı verildiği söylenmektedir.⁸⁵³ Oysa söz konusu bu ihtar Allah ve resulünün ortaklaşa yazdıkları bir bildiri değildir. Ancak peygamberimiz, Allah'ın elçiliği vazifesi sebebiyle yani Allah'ın mesajının onun ağzından insanlara duyurulmuş olması sebebiyle Allah ile birlikte anılmaktadır. Uyarıyı bildiren Allah, geldiği gibi tebliğ eden ise elçisidir.

Yine Tevbe Suresi'nde Allah, elçisi aracılığıyla, müşrikler hakkında bir açıklama yapmaktadır.⁸⁵⁴ Bu ayetteki duyuru insanlara elçi tarafından ulaştırılmıştır ancak ayette bu duyurunun "Allah'tan ve elçisinden" geldiği ifade edilmiştir. Şurası açıktır ki elçi müşriklere, Allah'ın bu duyurusu dışında bir duyuru yapmamıştır. Ayette bahsedilen duyuru Allah tarafından bildirilmiş ve elçisi tarafından insanlara ulaştırılmıştır. Bu duyurunun Allah ve elçisinden geldiğinin söylenmesi gösteriyor ki Allah ve elçisi iki ayrı kural koyucu değildir. Allah tüm yasaların kaynağıdır. Ancak Allah, bu yasaları herkese tek tek bildirmemiş, bir elçi seçerek kutsal mesajını insanlara o elçi aracılığıyla ulaştırmıştır.

Fetih Suresi'nde, peygamberimiz ile anlaşma yapıp ona olan bağlılıklarını bildirenlerin aslında Allah ile anlaşma yaptıkları ifade edilir. Çünkü peygamberimize, Allah'ın elçisi olduğu için biat edilmektedir.⁸⁵⁵ Yine başka bir ayette Allah'a olan

⁸⁵² Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah'a ve elçisine götürün. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız böyle yaparsınız. **Nisa Suresi 59**

⁸⁵³ Allah ve Resulü'nden kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz müşriklere bir ayrılış (ihtarı)! **Tevbe Suresi 1**

⁸⁵⁴ Bu, aynı zamanda, Allah ve elçisinden tüm halka, büyük hac günü yayımlanmış bir duyurudur: Allah putperestlerden uzaktır, elçisi de... Tövbe ederseniz sizin için daha iyidir. Dönerseniz, bilin ki siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. İnkârcılara acı bir azabı müjdele. **Tevbe Suresi 3**

⁸⁵⁵ Sana biat edenler gerçekte yalnız Allah'a biat etmişlerdir: Allah'ın (yardım) eli, onların (biat için kenetlenen) elleri üzerindedir: Bundan böyle kim ahdinden dö-

sevgi ve bağlılığın göstergesinin Allah'ın mesajını getiren elçiye uymak olduğu bildirilir.⁸⁵⁶

Başka bir ayette Allah'a ve elçisine itaat edilmesi ve işitildiği halde ondan yüz çevrilmemesi söylenir.⁸⁵⁷ Bu ayette inananlardan Allah'a ve elçisine itaat etmeleri istenirken ayet "işitip duyduğunuz halde ondan yüz çevirmeyin" ifadesi ile sona erer. Buradaki ifadede çoğul zamir olan "onlardan" değil, tekil zamir olan "ondan" kelimesinin kullanılması anlamlıdır. Çünkü Allah ve elçisi iki ayrı dini kaynak getirmezler. Allah'ın gönderdiği ve elçisinin inananlara ilettiği mesaj tektir. O tek kaynak da Kur'an'dır. Benzer bir durum Allah'a ve Resulü'ne isyan edip O'nun çizdiği sınırları ihlal edenlerin ateşe gireceklerini ifade eden ayette de görülebilir.⁸⁵⁸ Ayet "Onların" değil, "O'nun" ifadesini kullanarak din adına sınırları çizenin sadece Allah olduğunu açık bir şekilde vurgular.

İtaat ve boyun eğmenin yöneleceği tek otorite Allah'tır. Allah'ın mesajını diğer kullara ulaştıran bu kişiye "peygamber" (nebi) ve "elçi" (resul) denir. O kişi 'peygamber'dir çünkü Allah mesajını ona iletir. Aynı zamanda o kişi 'elçi'dir çünkü mesajı kendisine saklamaz, diğer kullara iletir. Elçi, insanları bu yasalara uymaya çağırmakla kalmaz, kendisi de bu yasaya uymakla yükümlüdür.⁸⁵⁹

Bir düşünelim, biz Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu nereden biliyoruz? Buna nasıl iman ediyoruz? Şayet elimizde her açıdan insan sözü olamayacak eşizlikteki Kur'an vahyi

nerse iyi bilsin ki o sadece kendi aleyhine dönmüş olur; kim de Allah'a verdiği ahde sadık kalırsa O, ona muhteşem bir ödül ihsan edecektir. **Fetih Suresi 10**

⁸⁵⁶ De ki: Eğer siz Allah'ı seviyorsanız bana uyun; Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayandır, esirgeyendir. **Âli İmran Suresi 31**

⁸⁵⁷ Ey inananlar! Allah'a ve elçisine itaat edin. İşitip duyduğunuz halde ondan yüzünüzü çevirmeyin. **Enfal Suresi 20**

⁸⁵⁸ Kim de Allah'a ve Resulü'ne isyan eder ve O'nun çizdiği sınırları ihlal ederse onları içerisinde yerleşip kalacakları ateşe sokar; onu da alçaltıcı bir azap beklemektedir. **Nisa Suresi 14**

⁸⁵⁹ Kendisinden başka ilah olmayan Rabbinden sana vahyedilmiş olana tabi ol! **En'am Suresi 106**

gibi bir kaynak olmasa bunu bilemez, bundan emin olmazdık. Dolayısıyla peygamberimizin peygamberliğinin teminatı, vahyin varlığına bağlıdır. Şayet Kur'an Allah tarafından korunmuş olarak elimize ulaşmasaydı ve içerisinde rivayetlerde olduğu gibi çelişkiler olsaydı, bu rivayetlerinden hareketle dinimizi ve peygamberimizi doğru bir şekilde tanımamız mümkün olmayacaktı. Rivayetlere bakarak peygamberimizi bir dediği başka bir dediğine uymayan, ne zaman ne yapacağı belli olmayan yani kendi ile çelişen biri olarak görecektik. Allah'ın mesajının vahyedildiği gibi muhafaza edilmesi ve hakla batılı ayıran bir ölçü olarak elimize ulaşması sayesinde dinimizi olması gerektiği gibi anlayıp öğrenebilmekteyiz.

Resule uymak, onun yaymaya çalıştığı mesaja, yani Kur'an'a uymaktır. Bu yüzden Kur'an'da elçiye itaat edenin Allah'a itaat etmiş olacağı söylenir.⁸⁶⁰ Konu ile ilgili ayetler gösteriyor ki elçiye itaat etmek onun kişisel görüşlerine itaat etmek değildir. Elçiye itaat, ona elçiliğinin gereği olarak indirilen ilahi mesaja itaat etmektir. Bu yüzden Allah ve elçisi iki ayrı kaynak değildir. Allah'a ve elçisine itaat, tek bir kaynağa, yani Allah'ın indirdiği Kitap'a uymakla mümkün olabilir.

Bir düşünelim. Biz peygamberimiz Hz. Muhammed'e niye uyarız? Çünkü o, Allah'ın elçisidir. Yani Allah'ın mesajını alıp getiren kişidir. Elçinin mesajı, Allah'ın gönderdiği mesajdır. O mesaja uyulunca hem Allah'a, hem de o mesajı getiren elçiye uyulmuş olunur. Aynı zamanda mesajın kendisine (Kur'an'a) uyulduğunu söylersek, bu da doğru olur. Hz. Muhammed'e "resul" denmesinin sebebi, kendisine ait olmayan mesajı taşımasıdır. Yani Allah, "resul" (elçi) kelimesiyle; Hz. Muhammed'in, kendisinin olmayan mesajı taşıyan kişi olduğunu vurgulamaktadır. İnsanlara, elçiyi devreden çıkartıp Allah'a varmanız mümkün değildir çünkü Allah'ın sözlerini

⁸⁶⁰ Elçiye itaat eden Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse çevirsin; biz seni onların üzerine bekçi göndermedik. **Nisa Suresi 80**

size elçisi tebliğ etmektedir dersi verilmektedir. İtaat edilmesi emredilen kişi olan elçi, kendisi namına değil, kendisini görevlendiren (Allah) namına konuşmaktadır. Bu yüzden ona (elçiye) itaat, gönderene (Allah’a) itaattir. Allah’ın elçi yollaması, bizle irtibat kurmak için seçtiği yegâne yoldur. Elçi mesajı insanlara ileteceği, O’na davet edeceği için elçiye itaat, onu gönderene (Allah’a) itaat olacaktır. Bu yüzden ki “Elçiye itaat eden Allah’a itaat etmiş olur.”

Kur’an’da, peygamberimizin ismi olan Muhammed’in geçtiği dört ayetin üçünde “Muhammed elçidir” vurgusu önemlidir.⁸⁶¹ Kur’an’da hiçbir ayette “Allah’a ve Muhammed’e itaat edin” diye bir ifade yer almaz. Kur’an’da “Allah’a ve elçisine itaat edin” şeklinde bir vurgunun olması; Hz. Muhammed’e, ancak elçilik vazifesinden dolayı itaat edilmesi gerektiğini göstermektedir. ‘Muhammed’ isminin geçtiği tüm ayetlerde elçiliğinin vurgulanması, tek istisna ayet olan “Muhammed’e indirilene (Kur’an’a)” iman edilmesi vurgusu, tüm yanlış anlamalara kapıları kapatmıştır.⁸⁶² Resule itaatın nedeni kendisinden hiçbir şey katmadan insanlara ilettiği mesaj yani Kur’an nedeniyledir. Dolayısıyla itaat Resul’ün şahsına değil mesajın kendisinedir. Kur’an’da “Allah’a ve Muhammed’e itaat edin.” şeklinde bir kullanım da olmadığı gibi “Allah’a ve Nebi’ye itaat edin.” şeklinde bir kullanımda yoktur. Çünkü nebi olan Muhammed yanılabilir, hata edebilir, söylediği ve yaptığı şeyler, kendi tercihleri ile ilgili şeyler olabilir. Ancak resul Muhammed, hata ve yanılığdan korunmuştur. Söylediği şeyler kendisine ait değildir. Dolayısıyla Allah’a ve Resulü’ne itaat ayetlerinin vurguladığı şey Kur’an’a, yani Kur’an’ı gönderen Allah’a itaattir.

⁸⁶¹ Muhammed yalnızca bir elçidir. **Âli İmran Suresi 144** ; Muhammed Allah’ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. **Ahzâb Suresi 40** ; Muhammed Allah’ın elçisidir. **Fetih Suresi 29**

⁸⁶² İman edip iyi davranışlarda bulunanların ve Muhammed’e indirilenin Rableri tarafından hak (gerçek) olduğuna inananların günahlarını (Allah) örtmüş ve hallerini düzeltmiş (olacak)tır. **Muhammed Suresi 2**

Muhammed Hamdi Yazır (ö.1942), Hak Dini Kur'an Dili tefsirinde çeşitli vesileler ile bu konu üzerinde durmakta ve birer beşer olan peygamberlerin ilah mertebesine çıkarılmasının mantık dışı olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü peygamberlerin hiçbirisi din vazetmemiş sadece kendilerine vahyolunanları nakil ve tebliğ etmişlerdir. Dolayısıyla resul denildiği zaman da bir vekil değil, ancak nâkil-i kelâm yani ilahi kelim olan Kur'an'ı olduğu gibi nakil ve tebliğ eden bir emir kulu anlaşılmalıdır.⁸⁶³ Peygamberimize dahi sırf Allah'ın bir resulü, bir elçisi, bir memuru, hidayet ve Allah'ın emirlerinin bir bildireni/duyurani olduğu değerinden ve yalnız Allah için tabi olmak ve itaat eylemek gerektiğini⁸⁶⁴ vurgulayan Yazır, resule itaatin asile (Allah'a) itaat olduğunu ifade etmektedir.⁸⁶⁵ Bu yüzden resulün beraberinde getirmiş olduğu ilahi kelâm sebebiyle kendisine itaat edilmesi ve Allah'tan getirmiş olduğuna karşı çıkılmaması gerekmektedir. Allah ile savaş aklen de dinen de mümkün olmadığı halde, Kur'an'da "Allah ve Resulüne karşı savaş açanların"⁸⁶⁶ ifadesinin kullanılmasını, elçilik olgusunun vurgulanması olarak anlamak gerektiğini düşünen Yazır, sefirin yani elçinin ancak mürsiline yani kendisini görevlendirerek insanlara elçi olarak gönderen Allah'a davet ettiğinin altını çizmektedir.⁸⁶⁷

Kur'an ayetleri dikkatli bir şekilde incelendiğinde peygamberimizin sadece inkârcılar ve münafıklık edenler tarafından değil iman etmiş olanlar tarafından da zaman zaman türlü eziyetlere maruz bırakıldığını, nezaketsiz hareketleri ve kendi aralarındaki sorunları çözmede göstermiş oldukları tahammülsüz davranışları ile

⁸⁶³ Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kuran Dili**, Eser Neşriyat 1970, cilt: 3, s. 1538.

⁸⁶⁴ Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kuran Dili**, cilt: 2, s. 1077.

⁸⁶⁵ Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kuran Dili**, cilt: 2, s. 1399-1400.

⁸⁶⁶ Maide Suresi 33

⁸⁶⁷ Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kuran Dili**, cilt: 2, s. 1144. Konu ile ilgili detaylı bilgi için bakınız: Ahmet Akbulut, 'M. Hamdi Yazır'da Kelâmî Problemler', Elmalılı M. Hamdi Yazır Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1993, s. 271.

uğraşmak zorunda kaldığı görülmektedir. Öyle ki kimi inananlar yeri geldiğinde iman etmiş olmalarını bile peygamberimizin başına kakmaya çalışmışlardır.⁸⁶⁸

Yine belli ki anlaşılmadıkları konuları aralarında Allah'ın ayetleri ve adalet ile hükmetmesi için peygamberimize götürüyorlar ancak peygamberimizin yanında seslerini yükselterek tartışıyor, belki kavgaya tutuşuyor ve hatta peygamberimiz ile bağıra çağıra konuşuyorlardı.⁸⁶⁹

Yine olur olmaz her şeyi peygamberimize götürerek bunca işi arasında onu gerekli gereksiz meşgul ediyor ve çoğu zaman da özel görüşme talebinde bulunuyorlardı. Muhtemelen bundan dolayı Allah bu duruma bir sınırlama ve ciddiyet getirmek için peygamberimizle özel görüşme yapmadan önce sadaka verme şartı koymuştur.⁸⁷⁰ Yine ayetlerden, inananların yemek ve sohbet için peygamberimizin evine gittiklerinde sözü uzattıkları, zamanında kalkmadıkları ve peygamberimizi rahatsız edecek şekilde davrandıkları anlaşılmaktadır. Allah bu konuda da insanları uyarmakta ve laf olsun diye peygamberimizin evine gidip gelmesinden alıkoymaktadır.⁸⁷¹

Bu tür ayetlerden görüldüğü gibi peygamberimiz Allah'tan aldığı vahyi tebliğ etme ve inananlar için örneklik teşkil ederek elçilik vazifesini yerine getirmenin dışında birçok sosyal problem ve nezaket dışı davranışlar ile de uğraşmak durumunda

⁸⁶⁸ Müslüman olmalarını senin başına kakıyorlar. De ki: Müslüman olmanızı benim başıma kakmayın. Tersine, eğer gerçekten inanmışsanız, sizi imana ilettiği için Allah, sizin başınıza kaksa yeridir. **Hucurat Suresi 17**

⁸⁶⁹ Ey iman edenler, seslerinizi peygamberin sesi üstünde yükseltmeyin ve birbirinize bağırдыңız gibi, ona sözle bağırıp söylemeyin; yoksa siz şuurunda değilkən, amelleriniz boşa gider. **Hucurat Suresi 2**; Odaların arkasından (evinin dışından) sana seslenip çağıranlara gelince, onların çoğu aklını kullanmayan düşüncesiz kimselerdir. **Hucurat Suresi 4**

⁸⁷⁰ Ey iman edenler! Elçi ile özel olarak konuşmak istediğinizde, özel konuşmanızdan önce sadaka verin. **Mücadele Suresi 12**

⁸⁷¹ Ey inananlar, (rastgele) Peygamber'in evlerine girmeyin. Ancak yemek için size izin verilir de giderseniz (erkenden gelip) yemeğin pişmesini beklemeyin. Çağrıldığınız zaman girin; yemeği yedikten sonra dağılın, söze dalmayın. Çünkü bu (davranışınız) Peygamber'i incitıyor, fakat o, (size bunu söylemekten) çekiniyor-du. Ama Allah, gerçek(i söylemek)ten çekinmez. **Ahzâb Suresi 53**

kalmıştır. Bu gibi durumlar da dikkate alındığında Allah’a ve resulüne itaat emrinin neden bu kadar sık vurgulandığı daha iyi anlaşılmaktadır. Peygamberimiz insanlar arasında Allah’ın kendisine vahyettiği gibi adalet ile hükmetmiş ancak özellikle anlaşmazlıklar gibi durumlarda kimi zaman bu hükümler bazı kişilerin işine gelmemiş ve buna itiraz etmişlerdir. Allah’ın ayetleri ile hükmeden resulün hükmüne itaatın Allah’ın hükmüne itaat olduğunun vurgusu, insanlar arasındaki meselelerin çözümü için de son derece önemlidir. Peygamberimiz, Allah’ın ayetleri olan Kur’an’ı tilavet etmekle (okumakla/aktarmakla/bildirmekle) emrolunmuştur. Doğru yola gelen, yalnız kendisi için doğru yola gelmiş olur. Şaşırana da kendi tercihinin sonucunu bulur. Peygamberimiz, gerçeği hatırlatan bir uyarıcıdır.⁸⁷²

40

PEYGAMBERİMİZİN KENDİSİNDEN SONRA ÜMMETİNE BIRAKTIĞI ŞEY NEDİR?

Kur’an’ın dinin tek kaynağı olduğu, peygamberimizin sadece Kur’an’ı tebliğ edip onu rehber edindiği, Kur’an’da hadis ve sünnete atıf olmadığı, Allah ve Resulü’ne itaati söyleyen ayetlerin nasıl anlaşılması gerektiği gibi konular, Kur’an’dan birçok ayet ile desteklenerek açıklanmıştı. Bu ayetleri dikkate almaktan kaçınan ya da yok sayanlar bu ayetleri destekleyen rivayetleri de gündeme getirmekten kaçınmakta ve yok saymaktalar. Üstelik bu türden rivayetler de güvenilir kabul ettikleri kaynaklarda yer almakta ancak ileri sürdükleri iddiaların tam aksini söylediği için olsa gerek hiç anılmamaktadır. Dinin tek kaynağının Kur’an olduğunu ve Kur’an’ın bir

⁸⁷² Ve Kur’an tilavet etmekle (okumakla/aktarmakla/bildirmekle) (emrolundum). Artık kim doğru yola gelirse yalnız kendisi için gelmiş olur; kim de şaşırırsa ona de ki: “Ben sadece uyarıcıyım.” **Neml Suresi 92**

anlamda vücut bulmuş hali olan peygamberimizin inananlar için güzel bir örnek olduğunu ancak bu örnekliğin Kur'an dışı kaynaklardan değil bizzat Kur'an'dan edinilebileceğini söyleyen kişilerin bu konuda Allah'ın apaçık ayetleri dışında bir delile ihtiyaç duymayacakları açıktır. Ancak bu bölümdeki rivayetlerin kullanılma nedeni, tezimizi daha da güçlendirmek ya da rivayetlerden delil getirmek için değildir. Geleneksel kaynakların kendi içindeki çelişki ve tutarsızlıklarını ve aynı zamanda kasıtlı olarak bu türden rivayetleri yok sayarak sadece kendi işlerine gelen rivayetleri kullandıklarını ve bu şekilde ilkeli bir yönleme sahip olmadıklarını göstermek içindir.⁸⁷³

Peygamberimizin vefatından önce toplu halde insanlara hitap ettiği rivayet edilmektedir. Bunlardan en meşhur olanı on binlerce kişinin tanıklık ettiği kabul edilen veda hutbesidir. Bu kadar kişinin tanıklık ettiği iddia edilmesine rağmen söz konusu rivayet en kilit noktasında iki farklı vasiyet ile gelmektedir. Bunlardan biri Kur'an'a da uygun bir şekilde şöyle gelmiştir: "...Size, sıkıca sarıldığınız sürece asla sapıtmayacağınız bir şey bırakıyorum: Allah'ın Kitabı."⁸⁷⁴ Söz konusu rivayet Müslim, Ebu Davud ve İbn Mace gibi Kütüb-i Sitte⁸⁷⁵ kaynaklarında yer almaktadır.

Kütüb-i Sitte kaynakları arasında yer almamasına rağmen meşhur olan ve esas alınan diğer rivayet ise şu şekilde gelmiştir: "Sıkı sarıldığınız takdirde asla yolunuzu sapıtmayacağınız iki şey bıraktım size: Allah'ın Kitabı ve Resülü'nün sünneti."⁸⁷⁶ Bu rivayet İmam Malik'in Muvatta'sında geçmektedir. Buna rağmen bu rivayet bu konuda bilinen en meşhur rivayet olmuştur. Sebebi ise açıktır. Belli ki geleneksel din algısı

⁸⁷³ Bu bölümde verilen cevap, **İslam Ne Değildir** isimli çalışmamızın ilgili bölümlerinden derlenmiştir.

⁸⁷⁴ Müslim, Hac 147 (890); Ebu Davud, Menasik 57 (1905); İbn Mace, Menasik 84 (3074).

⁸⁷⁵ Kütüb-i Sitte: Yaygın görüşte genellikle güvenilir olduğu kabul edilen hadisleri içeren altı meşhur hadis kitabı.

⁸⁷⁶ İmam Malik, Muvatta, Kader 3, (2, 899).

açısından güvenilir kabul edilen hadis kitaplarında geçmesine rağmen peygamberimizin ümmetine miras olarak sadece Kur'an'ı bırakması kimsenin işine gelmediği için bu rivayeti içlerine sindirememişlerdir.

Bir diğer rivayet ise peygamberimizin veda haccını yaptıktan sonra Medine yolunda konakladıkları yerde: “Size, uyduğunuz takdirde benden sonra asla sapıtmayacağınız iki şey bırakıyorum. Bunlardan biri diğerinden daha büyüktür. Bu, Allah'ın Kitabı'dır. Semadan arza uzatılmış bir ip durumundadır. (Diğeri de) kendi neslim, Ehl-i Beytim'dir.”⁸⁷⁷ dediği şeklindedir. Birini Ehli Sünnet, diğerini Şia almış ama her ne hikmetse sadece Allah'ın Kitabı'nı bıraktığını ifade ettiği rivayet çoğu kişinin işine gelmemiş ve o rivayet ortada kalmıştır. Üstelik peygamberimizin din adına uyması gereken tek şeyin kendisine vahyedilen Kur'an olduğu birçok ayette açıkça ifade edilmiştir. Söz konusu rivayetlerden hangisinin doğru olabileceğini belirlemek için bu ayetler yeterlidir. Kur'an, kendisiyle insanları uyarması ve müminlere gerçeği hatırlatma olması için peygamberimize vahyedilmiştir. İnsanların ne ile uyarılacakları bellidir. Dolayısıyla insanlara Allah tarafından kendilerine indirilen Kur'an'a uymaları emredilmiştir.⁸⁷⁸ Peygamberimiz kendisine vahyedilen Kur'an'a uymakla ve Allah en güzel biçimde hüküm verene kadar sabırlı olmakla yükümlüdür.⁸⁷⁹ Peygamberimize, kendisine vahyedilen Kur'an'a uyması söylenirken, Allah'ın herkesin yapıp ettiğinden haberdar olduğu da hatırlatılmaktadır.⁸⁸⁰ İnsanların çoğu Allah'ın vahyi olan Kur'an'a uymak yerine başka kaynakların peşine takılmaktadır. Oysa ayetler azap

⁸⁷⁷ Tirmizi, Menakıb 77, (3790); Müslim, Fezailu's-Sahabe 37, (2408).

⁸⁷⁸ Kendisiyle (insanları) uyarman için ve müminlere (gerçeği) hatırlatma olsun diye sana indirilen bu kitaptan dolayı kalbinde hiç bir sıkıntı olmasın! Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun! O'nun peşi sıra (onu bırakıp da) başka dostlara uymayın! Ne kadar da azınız (gerçeği) hatırlıyorsunuz! **A'raf Suresi 2-3**

⁸⁷⁹ (Ey Peygamber!) Sen, sana vahyolunana tabi ol ve Allah (aranızda) hükmedinceye kadar sabret! (Çünkü) O, hâkimlerin en iyisidir. **Yunus Suresi 109**

⁸⁸⁰ Rabbinden sana vahyedilene uy! Şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. **Ahzâb Suresi 2**

gelip çatmadan önce Allah'tan insanlara indirilen en iyi ve en güzel olana yani Kur'an'a uymayı söylemektedir.⁸⁸¹ Allah, peygamberimize, bilmeyenlerin isteklerine değil, Kur'an'a uymasını söylemektedir.⁸⁸²

“Dinin tek kaynağı Kur'an'dır ve peygamberimiz sadece Kur'an'a uymuş ve onunla amel etmiştir.” denildiğinde buna itiraz ederek hadis rivayetleri olmadan Kur'an'ın yetersiz kalacağını iddia eden ve güvenilir kabul ettikleri hadis kitaplarında yer almasına rağmen “...Size, sıkıca sarıldığınız sürece asla sapıtmayacağınız bir şey bırakıyorum: Allah'ın Kitabı.” rivayetini değil de Kütüb-i Sitte içinde yer almayan “Allah'ın Kitabı ve Resulü'nün sünneti.” rivayetini esas alanların bu çelişkilerini açıklığa kavuşturmaları gerekir. Gerçi geleneksel din algısına sahip birçok Müslüman'ın maalesef ki tutarlı olmak ve Allah'ın vahyi olan Kur'an'ı esas almak gibi bir kaygıları olmadığı görülmektedir. Bu yüzden sadece işlerine gelen hadisleri esas alarak kendilerini bu gerçeğe kapatmaya devam edeceklerdir.

Buhari ve Müslim'de geçen başka bir rivayette peygamberimizin miras olarak Kur'an'ı bıraktığının ifade edilmesi de sadece Allah'ın Kitabı'nı bıraktığını ifade eden rivayeti desteklemektedir: “İbnu Ebi Evfa'ya: ‘Resulullah vasiyette bulundu mu?’ diye sordum. ‘Hayır’ dedi. Ben tekrar: ‘Öyleyse, kendi vasiyette bulunmaksızın halka nasıl vasiyeti farz kılar veya emreder?’ dedim. ‘Kitabullah'ı vasiyet etti!’ diye cevap verdi.”⁸⁸³ Geleneksel algı açısından Kur'an'dan sonra en güvenilir iki kitap olarak kabul edilen Buhari ve Müslim'de yer alan ve Kur'an'a da uygun olan bu iki rivayete rağmen Muvatta'da yer alan ‘Kitap ve Sünnet’ mirası iddiasının esas alınması

⁸⁸¹ Siz farkında olmadan, ansızın başınıza azap gelmesinden önce Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'an'a) uyun! **Zümer Suresi 55**

⁸⁸² Sonra da seni din konusunda bir şeriat (kanun, prensip) sahibi kıldık. Sen, ona (Kur'an'a) uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma! **Casiye Suresi 18**

⁸⁸³ Buhari, Vesaya 1, Megazi 83, Fezailü'l-Kur'an 18; Müslim, Vasiyet 16, (1634); Tirmizi, Vesaya 4, (2120); Nesai, 2 (6, 240).

geleneksel din anlayışının kendi içindeki çelişkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Hadis rivayetlerini Kur'an gibi dinin kaynağı kabul edenler açısından sırf bu iki rivayet bile Kur'an dışında bir kaynağın dini açıdan esas alınamayacağını göstermektedir.

Bununla beraber aksini iddia edenler aynı zamanda peygamberimizin en yakınındakilerin Kur'an'ın yeterli olduğuna dair sözlerini de açıklamaları gerekir. Üstelik bu sözler de güvenilir kabul edilen hadis kaynaklarında geçmektedir: (Hz. Ömer): "... Yanınızda Kur'an var, Allah'ın Kitabı sizlere yeterlidir."⁸⁸⁴ (Hz. Aişe): "Size Kur'an yeter. Orada: Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. (Fatır Suresi 18) buyrulmuştur."⁸⁸⁵ (Hz. Ali): "Ben Resulullah'ın şöyle söylediğini işittim: 'Haberiniz olsun bir fitne çıkacak!' Ben hemen sordum: 'Bundan kurtuluş yolu nedir Ey Allah'ın Resulü?' Buyurdu ki: "Allah'ın Kitabı (na uymak)dır... O, hak ile batılı ayırt eden ölçüdür... Kim akılsızlık edip, O'na inanmaz ve O'nun ile amel etmezse Allah onu helak eder. Kim O'nun dışında hidayet ararsa Allah onu saptırır. O Allah'ın sağlam ipidir. O, hikmetli olan zikirdir, O dosdoğru yoldur..."⁸⁸⁶

Kur'an'daki onlarca ayeti dikkate almayan ve din adına Kur'an dışında kaynak arayanların güvenilir kabul ettikleri, Kur'an'ın yanına koyarak dinin ikinci kaynağı saydıkları ve hatta uygulamada Kur'an'ın da önüne geçirerek dinin esas belirleyici kaynağı kıldıkları hadis kitaplarındaki bu rivayetlere açıklık getirmeleri gerekir. Ancak ayetleri görmezden gelenlerin işlerine gelmeyen hadisleri ve rivayetleri de görmezden gelmelerini anlamak zor değildir.

Hz. Peygamberin kendisinden sonra izlemeleri için ümmetine bıraktığı şey ya da şeyler konusundaki farklı rivayetlerin

⁸⁸⁴ Buhari, Megazi 83, İlm 39, Cihad 176, Cizye 6, İtisam 26; Müslim, Vasiyye 22, (1637).

⁸⁸⁵ Buhari, Cenaiz 33; Müslim, Cenaiz 22, (928); Nesai, Cenaiz 15, (4, 18, 19).

⁸⁸⁶ Tirmizi, Sevu'ul-Kur'an 14, (2908).

değerlendirilmesi için şu açıklama konu hakkında gereken bilgiyi verir mahiyettedir: “Bu rivayetlerden, Hz. Peygamber’in ümmetine neyi veya neleri bıraktığı konusunda üç farklı sonuç çıkmaktadır: Allah’ın Kitabı ve Peygamberinin sünneti; Allah’ın Kitabı ve Hz. Peygamber’in Ehl-i Beyt’i; Allah’ın Kitabı. Burada kaydettiğimiz rivayetlerin sened ve metinleri itibarıyla bir kritiğini yapmamız yerinde olacaktır. Öncelikle belirtmeliyiz ki, kaynaklarımızın çoğuna göre, Hz. Peygamber bu vasiyeti Veda Haccı esnasında ez az on binlerce Müslüman’a hitap ederken yapmıştır. Ne var ki, onun Veda Haccında birkaç ayrı yerde irad ettiği bu hutbeleri ancak birkaç sahabeden gelmiştir. Hz. Peygamberin bu ifadesi, Buhari’nin Veda Haccı babında mevcut değildir. Yine kaydettiğimiz rivayetlerin çoğundaki, “Size bir şey bıraktım, ona sarıldığınız sürece sapıtmazsınız” ifadesinden, bırakılan şeyin tek olduğu anlaşılırken, aynı rivayetlerin sonunda ise iki ayrı şey zikredilmektedir. Oysa Hz. Peygamber’in ya iki şey bıraktığını söylemesi, ya da bırakılan şeyin çift değil tek olması gerekirdi. Şu halde Hz. Peygamber bir şey bıraktığını söylemiş ve ona sarılmayı tavsiye etmiş de, ibarenin sonunda iki farklı şey ifade edilmişse bu durumda, ikinci hususun ravilerce metne idrac edilme (eklenmiş olma) ihtimali ortaya çıkmaktadır. Öte taraftan iki şey bıraktığını söyleyen rivayetler ise birbirleriyle çelişmektedir. Zira bırakılan ikinci rehber, bazı rivayetlere göre sünnet, bazılarına göre ise Ehl-i Beyt’tir. Hatta iki şey bıraktığını söyleyen rivayetlerin bazıı, sahih bir senedden yoksundur. Hatta İmam Malik ve İbn Hişam’ın naklettikleri rivayetlerin hiç senedi yoktur... Netice olarak, bu üç grup rivayet içerisinde, gerek sened ve gerekse metin itibarıyla, görünür bir problemi olmadığı için, sadece Kur’an’ı tavsiye eden haberler daha sıhhatlidir ve şüphesiz diğerleri üzerine rüçhaniyetleri (üstünlükleri) vardır. Özellikle ziyade edilmeye oldukça müsaid olan böyle bir haberin Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Beyt olmak üzere iki itikadi mezhebe mensup

bazı mutaassıpların mezhepleri lehine metne idrac yapmış (eklenmiş) olmaları hiç de uzak bir ihtimal değildir.”⁸⁸⁷

Peygamberimizin gerek Cuma namazlarında verdiği hutbeler gerekse namaz dışında insanlara yönelik hitapları bilinmekle birlikte bu hutbelerin de hutbeler dışındaki konuşmalarının da kayıt altına alınmamış olması hiç şüphesiz ihmal değildir. Çünkü peygamberimiz hutbe ve konuşmalarında dini bağlayıcılık açısından Allah’ın ayetleri dışında bir söz söylememiştir. Resullük vazifesi süresince bir yandan ayetler de gelmeye devam ettiği için ayetler geldikçe inananları Allah’ın ayetleri ile bilgilendirmiş, bizzat kendisi o ayetleri hayatına taşıyarak örnek olmuş ve toplumu da yine Allah’ın ayetleri ile inşa etmiştir: “Bir başka konu da Nebi’nin Medine dönemindeki Cuma hutbeleridir. Bilindiği üzere Nebi hicri 622’de Medine’ye hicret etmiş ve vefat ettiği ana kadar (yaklaşık 10 yıl) Medine’de yaşamıştır. Dolayısıyla Nebi’nin Medine’de irad ettiği en az 500 civarında Cuma hutbesi var demektir. Bu hutbeleri yüzlerce ashabin dinlediği de kesindir. Ama biz bu hutbeleri hadis külliyatında göremiyoruz. Neden? Bu durumun iki nedeni olabilir; Resulullah bu hutbelerinde ya ayetlerden başka bir şey okumamıştır (ki bize göre durum böyledir) ya da okumuş ama onların yazılmasını istememiştir. Hangisini tercih edersek edelim vakıa olarak sabittir ki, yüzlerce ashabin dinlediği bu hutbeler müstakil olarak bize intikal etmiş değildir. Çünkü yazılmamıştır. Bu oldukça dikkate değer bir durumdur. Eğer bu hutbelerde ayetlerden başka sözleri (hitapları) da var olsaydı Nebi-Resulün yazılmaya layık en önemli hadisleri bu sözleri (hitapları) olmaz mı idi? Ama olmadı. Çünkü bu hutbeler ayetlerden ibaretti.”⁸⁸⁸

⁸⁸⁷ Bünyamin Erul, **Sahabenin Sünnet Anlayışı**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2012, s. 29-32.

⁸⁸⁸ Zeki Bayraktar, **Kur’an ve Sünnet ama Hangi Sünnet**, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2015, s. 447.

Evet, peygamberimizin Kur'an dışında bir şey yazdırmadığı ve dinin tek kaynağı olarak Kur'an'ı esas aldığı inananların üzerinde ittifak ettiği tarihi bir gerçektir. Ancak her ne kadar vefatı sonrası kendisinin bu dosdoğru yolu onun en yakın dostları tarafından takip edilmiş olsa da zamanla ortaya çıkan rivayetlerin Kur'an gerçeğinin üzerine kara bir bulut gibi çöktüğü görülmektedir. Oysa peygamberimizin yolu ve ümmetine mirası bu değildir: "Kur'an'ın büyük özne kipiyle gelen sıfatlarından biri de hakîm nitelemesidir (Yasin Suresi 2). Bunun iki anlamı vardır: Kur'an hem doğru hüküm veren, hem de doğru hüküm verdiren bir kitaptır. Kur'an'ın hakîm oluşunu, Allah'ı hakem kılma emri (En'am Suresi 114) ile birlikte ele almak gerekir. Böyle yapınca önümüzde şu tarihi sorun çıkıyor: Hakîm Kur'an'a inanan Müslümanlar dine karıştırılan zannî bilgi konusunda, Allah'ın Kitabı'nı hakem kılmışlar mıdır? Maalesef Müslümanların çoğu, Kur'an'ı hakem kılma konusunda sınıfta kalmışlardır. Allah Resulü, dini ve imanı Kur'an'dan öğrenmiştir (Şura Suresi 52). Dini ve imanı Kur'an'dan öğrenen Resulullah'ın, ilk Kur'an neslini Kur'an'la eğitmek dışında, başka bir seçeneği yoktu. Nitekim o da öyle yaptı. Kendisinden sonrakilere Kur'an'ı bıraktığını söyledi. Ona sarılırlarsa doğru yolu bulacaklarını, bırakılırlarsa sapıtacaklarını söyledi.⁸⁸⁹ Onun bıraktığı Kur'an'da Allah, "Dininizi kemale erdirdim" buyuruyordu (Maide Suresi 3). Kur'an tüm insanlara şu açık çağrıyı yapıyordu: "Ey insanlar! Rabbiniz tarafından size indirilen Kur'an'a uyun!" (A'raf Suresi 3; Zümer Suresi 55). Onun insanlara iletmekle emrolunduğu hakikat Kur'an idi (En'am Suresi 19).

Fakat anlaşılan, birileri dinin kemale erdiğine⁸⁹⁰ ikna olmamıştı. Çoğunluk mezhebi Allah Resulü'nün Kur'an vasiyetine "ehl-i sünnet ve cemaati", azınlık mezhebi "ehl-i beyt ve

⁸⁸⁹ Müslim, Hac 147, (1218).

⁸⁹⁰ Tamamlandığına.

itreti”⁸⁹¹ eklediler. Hadisin aslını araştıran hakikat âşıkları gerçeği kabullenmekte zorlanmadılar. Fakat mezhebini din edinenler, Peygamber adına yalan uydurana ödüllendirmeyi hakikate tercih ettiler. Allah Resulü, insanlar Kur’an dışında herhangi bir kaynağa yönelmesinler diye birtakım tedbirler aldı. Bunların başında, Kur’an’ın dışında kendisinden herhangi bir şey yazma yasağı gelir. Bazı istisnalar dışında bu yasak, 4 halife döneminde de sürdürülmüştür. Allah Resulü’nün vahiy dışında kendi sözlerinin yazılmasını yasaklaması, Kur’an’ın ehli kitap üzerinden verdiği dolaylı bir mesajdı. Kur’an’ın, elleriyle yazdıklarını “Bu, Allah’tandır” diye takdim eden kitap ehlinden söz etmesi (Bakara Suresi 79), başta Nebi olmak üzere bu ümmete bir uyarıydı. Hz. Peygamber de kendi sözlerinin yazılmasını yasaklarken önceki milletlerin bu yüzden saptıklarını gerekçe gösteriyordu... Hz. Nebi vahyin 23 yıllık nüzul süreci içinde 40’ı aşkın vahiy kâtibi istihdam etti. Fakat bir tane hadis kâtibi istihdam etmedi. Allah Resulü vefat ettiğinde başucunda vahiy kâtiplerine yazdırdığı vahiyler mushaflaştırılmamış haliyle duruyordu. Allah resulü, kendisinden geriye Kur’an dışında bir tek sayfa bırakmadı. Bu ümmetin icmaı ile sabit bir hakikattir. Allah Resulü’nün yukarıdaki titizliğine sahabe de itina gösterdi. Kur’an’ın safiyetini korumak için, diğer yazılı ürünlerden mümkün olduğunca uzak durdular. Hz. Ebu Bekir, daha o günden hadisler üzerinden ihtilaf edildiğine şahit oldu. Hz. Peygamber’den hadis rivayet edilmesini yasakladı. Soru sorulması durumunda, “Bilgimizle sizin aranızda Allah’ın Kitabı var, deyin” dedi. Hz. Aişe’nin rivayetine göre, vefatına yakın uyuyamamış, gerekçe olarak da yazılı birkaç sayfa hadisi göstermiş ve sabah olunca ilk iş olarak o sayfaları yaktırmıştı. Hz. Ömer’in bu konudaki titizliği tevatüren (yaygın kabul) sabittir. O, sahabeden Kur’an dışında Allah Resulü’nün sözlerinin yazılmasını yasakladı. Elde ettiklerini yaktırdı. Kur’an dışında bir kaynağa riayet

⁸⁹¹ Peygamberimizin aile halkını ve onun soyundan gelen nesilleri.

edenlerden bazılarına sopa çekti. Başka şehirlere dağılmış sahabeye mektuplar yazarak, hadis yazarların bunları imha etmesini istedi. Yakınında olanları toplayıp kendisi yaktırdı. Bu işin adını da ilk o koydu. “Bunlar” diyordu, “Yahudilerin Mişnası⁸⁹² gibi Müslümanların Mişnasıdır.”⁸⁹³

Akıldan ve Kur’an’dan söz edilen yerde atalardan gelen kabul ve öğretilerden söz edilmez. Allah’ın Kur’an’da; aklını kullan, düşün, oku ve delil üzerinde ol demesine rağmen Allah’ı dinlemeyen Müslümanlar için yapılabilecek bir şey kalmamış demektir. Allah’a inanmasına rağmen O’nu dinlemeyen biri, Allah’ın ayetlerini hatırlatan kişileri de dinlemez. Allah’ın uyarısını dikkate almayan bir Müslüman başkasının uyarısını hiç dikkate almaz.

Bilindiği gibi İslam’ın erken dönemlerinde Müslümanların dini konuda Kur’an’dan başka esas aldıkları bir kaynak yoktu. Peygamberimizin Kur’an’ı hayatına tatbik edişini görenler ya da onları gören nesiller, aralarındaki anlaşmazlıklarda yine Kur’an’ı referans alıyor ve peygamberimizin Kur’an’dan hareketle ortaya koymuş olduğu örnekliği de sınırlı bir sözlü kültür geleneği olarak devam ediyordu. Bu sayede Müslümanlar, İslam dışı inanç ve kültürlerle karşı mümkün olduğunca kendilerini muhafaza edebiliyorlardı. Ancak farklı inanç ve kültürler ile etkileşime geçilmesiyle söz konusu inanç ve kültürlerdeki kadim kabul ve uygulamaların Müslümanların sözlü kültürünü ciddi anlamda etkisi altına aldığı ve İslam’ın özüne uygun olmayan bir yığın inanç ve uygulamanın İslam elbisesi giydirilerek insanlara din olarak sunulduğu görülmektedir: “İslam’ın erken dönemlerinde Müslümanlar

⁸⁹² Mişna: “Tekrar edilmiş, ezberlenmiş, öğrenilmiş” gibi anlamlara gelen, Yahudi sözlü geleneğinin ve Rabbânî hukukunun temel eseri olan, Yahudi din bilginleri tarafından yapılan ve Tevrat’ın açıklaması olarak görülen Talmud’u oluşturan iki bölümden birinin adı. Bakınız: Salime Leyla Gürkan, **Talmud**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 39, s. 550.

⁸⁹³ Mustafa İslamoğlu, **Kur’an’ı Anlama Yöntemi**, Düşün Yayıncılık 2014, s. 99-101.

sözlü kültür geleneğine sahiplerdi ve bu süreç kabaca söylemek gerekirse yaklaşık bir yüzyıl kadar devam etmiştir. Bu süreç içerisinde Müslümanlar Arap yarımadası dışına çıkarak eski İran, Yahudi ve Hıristiyan kültürleriyle karşılaşp bu kültürlerin varisi olmuşlardır. Mezkûr⁸⁹⁴ kültürlerin çeşitli yönleriyle İslam kültürünü etkilediği kabul edilen bir gerçektir. Özellikle sözlü kültür geleneğinin devam ediyor olması, bu etkileşime müsait ortam sunmuştur. Müslümanlar karşılaştıkları kültürleri reddetmek bir yana hüsnü kabulle⁸⁹⁵ karşılayıp birçok yönüyle bu kültürlerin taşıyıcısı olmuşlardır. Dolayısıyla bu süreç kadim⁸⁹⁶ kültürlerle ait birçok mistik ve mitolojik unsurların, kaynaklara girmesini beraberinde getirmiştir. Başlangıçta fazla sorgulanmadan sözlü kültür geleneğinde oluşturulan rivayetler, tedvin⁸⁹⁷ döneminden sonra kaynaklara sokuşturulmuş ve bunlar zamanla siyer yazıcılığının yapı taşları arasına girmiştir... Oysa Hz. Peygamber'in risaletinin⁸⁹⁸ en önemli kodları vahyin muhtevasında mevcuttur. Kur'an'dan kopuk bir siyerin Hz. Peygamber'in gerçek anlamda tanınmasına katkı sağlamayacağı kuşkusuzdur.”⁸⁹⁹

İslam dini gerçek dışı bir din olmadığı gibi herkesin kendi kabul ve gerçeğine göre şekillendirebileceği bir din de değildir. Çünkü İslam dininin gerçeği, her türlü insani kabul ve gerçeklik iddiasının üzerinde ilahi sisteme dayalıdır. Herkes kendince gerçeklik iddiasında bulunsa da ve kendisi gibi inanmayanları gerçeğin dışında saysa da neyin gerçek olup olmadığını insanların görüş ve yorumları değil Allah'ın dini belirleyecektir. Çünkü dinin en öncelikli amacı, gerçeği olduğu gibi göstererek insanı Allah'ın ayetleri ile buluşturmak ve gerçek ile yüzleştirmektir: “Herkesin, kendi dinini gerçek/

⁸⁹⁴ Mezkur: Az önce anılan.

⁸⁹⁵ Hüsnü kabul: İyi ve güzel karşılama/kabul etme.

⁸⁹⁶ Kadim: Geçmişin derinliklerinde olan. Eski.

⁸⁹⁷ Tedvin: Derleme, kaydetme, bir araya getirme.

⁸⁹⁸ Risalet: Allah tarafından verilen elçilik görevi.

⁸⁹⁹ İsrail Balcı, **Tartışmalı Siyer Meseleleri**, Düşün Yayıncılık 2017, s. 16-17.

hak, diğerlerini batıl saydığını biliyoruz. Kur'an, bu tekelci iddialara karşı gerçeğin dini'nden (dînu'l-hak) ve buna karşı uydurulan dinlerden bahseder. Gerçeğin dini; gerçek olan, gerçekliğe dayanan, mücadelesini gerçek için veren, bütün süreçleri gerçeğin açığa çıkması için işleten din demektir. Gerçeğin dini, insan gerçekliği ile uyumlu, hayatın gerçekliğini güçlendiren, her şeyin kendisi için belirlenen saha içinde gelişerek mükemmelleşmesini sağlayan, mükemmelleşen her parçanın bütünü de mükemmelleştireceğine inanan tevhid fikrine sahip dindir. Gerçeğin dini, hayatın gerçekleriyle bizi birebir karşılaştıracak ve meydan okumalar karşısında ayakta kalmamızı sağlayacak dayanıklılığa sahip dindir. Dinini, gerçeğin/hakikatin dini olarak adlandıran Allah, din kılıfı altında insanlara pazarlanan dinlerin, bu dinin yerine ikame edilmesini önleyeceğinin garantisini vermektedir: Allah, gerçeğin dinini bütün dinlerin üstüne çıkaracak ve uydurulan bütün dinlere galip gelmesini sağlayacaktır.⁹⁰⁰ Gerçeğin dini, gerçeğin peşinde olanları, gerçeğin bütün formlarıyla hayata tutunabilmesi için bütün sahte din formlarıyla mücadeleye çağırır.⁹⁰¹ Zira doğallığı ve genetiği bozulan şeylerin hastalık üretmesi gibi, genetiği bozulmuş bir dinin de hasta insanlar üreteceği açıktır. Bu gerçeklik vurgusu, kurgularıyla hem dini hem dindarları hem de bütün insanları kurgularının/hevalarının peşinde koşturanlara karşı bir tedbir ve blokajdır (durdurmak/engel olmak). Gerçeğin dini, batıla karşı verdiği mücadelede sürekli seçim yapmak durumunda kalan insanı, özgür iradesiyle seçimler yaparak hayatı inşa eden bir varlık olarak görür. Bu yönüyle taklide (otoriteyi takip etme) karşı tahkiki (hakikati bizzat aramayı) değerli görür ve insanı aktif bir özne olmaya özendirir.⁹⁰²

⁹⁰⁰ Tevbe Suresi 32 ; Saff Suresi 8 ; Fetih Suresi 28

⁹⁰¹ Tevbe Suresi 29

⁹⁰² Şaban Ali Düzgün, **Dini Anlama Kılavuzu**, s. 132-133.

KUR'AN'A GÖRE PEYGAMBERİMİZE SALÂT ETMEK NE DEMEKTİR?

Peygamberimize salât etmek, salavat getirmek yani dua etmek ya da onu anarak selam etmek değildir. Genelde peygamberimizin ismi anıldığında “Allahümme Salli Âla Muhammed” (Allah’ım! Muhammed’e salât eyle) denilir ve bu şekilde denilmesinin gerekçesi olarak Ahzâb Suresi’nden bir ayet delil olarak getirilir.⁹⁰³ Oysa ayette geçen ‘salât’ ifadesi dua etmek ya da anmak anlamında değil yardımcı ve destek olmak anlamındadır. Dolayısıyla Allah ve meleklerinin peygamberimize yardım etmesi ve destek olmasında olduğu gibi inananların da peygamberimize yardım etmeleri ve destek olmaları söylenir. Söz konusu ayette Allah peygamberimize destek olmamızı söylerken, biz “Allahümme Salli Âla Muhammed” diyerek farkında olmadan Allah’ın peygamberimize destek olmasını isteriz. ‘Salât’ kelimesinin anlamlarından biri de yardım etmek/destek olmaktır. Ayette dikkat çekilen şey, Allah’ın ve meleklerinin peygamberimizi destekleyip yardım ettikleridir. Bunun nedeni ise peygamberimizin Allah’ın elçiliği vazifesini yerine getirmesi yani vahyi tebliğ etmesidir. Dolayısıyla bugün peygamberimiz hayatta olmadığı için peygamberimizi desteklemek, vahye sıkıca sarılmak ve vahiy ile yol almak demektir.

Üstelik yine aynı surede Allah’ın ve meleklerin desteğinin sadece peygamberimize değil inananlara da olduğu açıkça ifade edilir.⁹⁰⁴ Görüldüğü gibi Allah ve melekleri inananları

⁹⁰³ Şu kesin ki Allah ve O’nun melekleri Peygamber’i desteklerler (salat ederler); ey iman edenler, siz de onu destekleyin ve tam bir teslimiyetle (onun örnekliğine) teslim olun! **Ahzâb Suresi 56**

⁹⁰⁴ O, odur ki sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye sizi destekler (salat eder). Melekleri de öyle yapıyor. Zaten O, inananlara karşı çok merhametlidir. **Ahzâb Suresi 43**

da desteklemektedirler. Benzer bir örneği Tevbe Suresi'nde de görmek mümkündür.⁹⁰⁵ İlgili ayette bu kez de peygamberimizin inananlara destek olması söylenir. Ancak bu ayete de “Onlar için dua et.” anlamı verilerek benzer bir hataya düşülmektedir.

Dolayısıyla peygamberimize salat etmek ismi her okunduğunda ardından “Allahümme Salli Âla Muhammed” diyerek salavat getirmek değildir. Vahye en güzel şekilde bağlanarak onun hayatını adadığı davasına gerçek anlamda destek olmak için otomatîğe bağlanmış ezber söylemler değil, hayırlı eylemler gerçekleştirmek gerekir. Çünkü Allah'ın dini ve davasına yardım edene Allah da yardım edecektir.⁹⁰⁶ Üstelik bu yardım hem dünya hayatında hem de ahirette gerçekleşecektir.⁹⁰⁷

42

ŞEFAAT NEDİR? KUR'AN'A GÖRE PEYGAMBERİMİZ HESAP GÜNÜ ŞEFAAT EDECEK MİDİR?

Şefaât kavramı, ahirette peygamberlerin ve kendilerine izin verilen kimselerin müminlerin bağışlanması için Allah katında niyazda bulunmaları anlamında kullanılan bir terimdir. Yani bir anlamda hesap günü birilerine yardım etmek demektir. Kur'an'da geçen şefaât kavramının, rivayetlerin etkisi ile çarpıtıldığını görmek mümkündür. Kur'an'da şefaât ile ilgili ayetlerin tamamına yakını olumsuz anlamda kullanılmaktadır. Tek bir ayette bile peygamberimizin hesap günü şefaâtçi (yardımcı) olacağına dair bir ifade yer almıyorken Müslümanların

⁹⁰⁵ Onların mallarından sadaka al; bununla onları temizleyip arındırırsın. Ve onlara salı (destek) ol, kuşkusuz senin salatın (desteğin) onlara güven/dinginlik verir. Allah, her şeyi duyan, her şeyi bilendir. **Tevbe Suresi 103**

⁹⁰⁶ Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine/davasına/yoluna) yardım ederseniz, O da size yardım eder, ayaklarınızı sabit tutar/kaydırmaz. **Muhammed Suresi 7** ; Allah, kendisine yardım edene mutlaka yardım eder. **Hac Suresi 40**

⁹⁰⁷ Resullerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında hem de tanıkların şahitlik edecekleri günde hiç şüphesiz yardım edeceğiz. **Mümin Suresi 51**

büyük çoğunluğunun inancına göre peygamberimiz ahirette bize şefaata edecektir. Bunun yanında sadece peygamberimizin ve diğer peygamberlerin değil, evliya, asfiya ve şehitlerin de Allah'ın onlara bahsettiği seviyede derecelerine göre şefaata edecekleri iddia edilmiştir.

Birçok insanın bir tarikata girmesi ve bir şeyhe bağlanması, o şeyhin ahirette kendisine şefaata edeceğine, hesabının kolay olmasında ya da günahlarının affedilmesinde ona yardımcı olacağına inanması sebebiyledir. Oysa ayetlere bakıldığında herkesin eksiksiz bir şekilde amellerinin karşılığını alacağı yani kurtulmanın torpile değil hak etmeye bağlı olduğu görülecektir. Bununla birlikte ayetler açık bir şekilde o gün kimsenin kimseye bir faydasının olmayacağını,⁹⁰⁸ şefaatin tümünden ve yalnız Allah'a ait olduğunu ortaya koymaktadır.⁹⁰⁹ Fatiha Suresi'nde din gününün tek sahibinin Allah olduğu ifade edilir.⁹¹⁰ O gün kimsenin kimseye yardım etmesinin mümkün olmadığı bir gündür. Dolayısıyla din gününde Allah'tan başka kimsenin söz hakkı yoktur.⁹¹¹ Bu ayetlere rağmen Allah'ın, hakkında cehennem azabı hükmü verdiği kişilerin, peygamberimizin devreye girmesi yani o kişilere şefaata etmesi sebebiyle kurtulacağı iddia edilir. Oysa Kur'an ayetleri bunun mümkün olmadığını açıkça bildirir.⁹¹² Yine Kur'an ayetleri, hiç kimsenin şefaatinin kabul edilmeyeceği

⁹⁰⁸ Ey insanlar! Rabbinize takvalı (duyarlı) olun. Ve babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamadığı, çocuğun da babasına hiçbir şey ile yarar sağlayamadığı günden sakının. Kuşkusuz Allah'ın uyarısı gerçektir. O halde dünya hayatı sizi aldatmasın. Ve sakın aldatıcı (şeytan) sizi Allah ile aldatmasın. **Lokman Suresi 33**

⁹⁰⁹ De ki: Şefaata, tümünden ve sadece Allah'ındır. Göklerin ve yerin mülkü/yönetimi O'nundur. Sonunda O'na döndürüleceksiniz. **Zümer Suresi 44**

⁹¹⁰ Din (Hesap) gününün sahibidir O. **Fatiha Suresi 4**

⁹¹¹ Din gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin? Evet, din gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin? O, kimsenin kimseye yardım etmeye gücünün yetmeyeceği bir gündür. O gün (izin günü), karar vermek bütünüyle Allah'a aittir. **İnfitar Suresi 17-19**

⁹¹² Hakkında azap kararı gerçekleşmiş olana gelince, ateşte olanı sen mi kurtaracaksın? **Zümer Suresi 19**

ve kimsenin yardım göremeyeceği hesap gününe karşı duyarlı olunup sakınılması konusunda uyarıda bulunur.⁹¹³

Allah mutlak adalet, sonsuz rahmet ve merhamet sahibi, yaptığı her işi ve hükümleri hikmet dolu, yarattığı kulunu herkesten daha iyi bilen ve neyi hak ettiğine herkesten daha adil bir şekilde karar verecek olandır. Buna rağmen hesap günü hakkında hüküm verdiği insanlara birilerinin şefaatte bulunacağına inanmak, Allah'ın söz konusu sıfatlarını hiçe saymak ve şefaatte bulunacağına inanılan kişileri, Allah'tan daha merhametli saymak demektir.⁹¹⁴ Ayetler bu gerçeği görüp öğüt alınmasını söyler ve Allah'tan başka bir destekçi de şefaatchi de bulunmadığını hatırlatır.⁹¹⁵ Allah'ın kullarına zulmetme ihtimali yoktur.⁹¹⁶ Herkese hak ettiği eksiksiz olarak verilecektir.⁹¹⁷ Sanki Allah kullarına haksızlık etmiş gibi birilerinin araya girerek bu haksızlığı telafi edeceğini düşünmek söz konusu değildir.⁹¹⁸ Birilerinin Allah katında insanlara şefaatchi olacağına dayanak bulmak için bazı ayetlerin anlamından saptırılarak tercüme edildiği görülebilir. “O’nun (Allah’ın) huzurunda, izin verdiği kimseden başkasına şefaatt

⁹¹³ Hiç kimsenin bir başkasının yerine bir şey ödeyemeyeceği, hiç kimseden fidye kabul edilmeyeceği ve hiç kimseye şefaatin fayda vermeyeceği ve hiç kimseye yardım edilmeyeceği bir güne karşı takvalı (duyarlı) olun. **Bakara Suresi 123** ; Ey iman edenler! İçinde hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı gün gelmeden önce size rızık olarak verdiklerimizden infak edin. Küfre sapanlar zalimlerin ta kendileridir. **Bakara Suresi 254**

⁹¹⁴ Onlar, Allah'ın yanı sıra bir de kendilerine, ne bir zarar ne bir yarar sağlamayan şeylere kulluk ediyorlar ve “Bunlar, Allah'ın katında bizim şefaatchilerimizdir.” diyorlar. De ki: “Allah’a, göklerde ve yerde kendisinin bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?” Allah, onların ortak koştuklarından uzak ve yücedir. **Yunus Suresi 18**

⁹¹⁵ Sizin O’ndan (Allah’tan) başka veliniz (destekçiniz) ve şefaatchiniz yoktur. Hala öğüt almaz mısınız? **Secde Suresi 4**

⁹¹⁶ Bu, kendi ellerinizle yaptıklarınızın karşılığıdır. Unutma ki Allah'ın kullarına zulmetme ihtimali bulunmamaktadır! **Âli İmran Suresi 182**

⁹¹⁷ Ve insan başkasının değil, sadece kendi çabasının karşılığını görecektir. Ve elbet onun çabası, günü geldiğinde kesinlikle gözler önüne serilecektir. Sonunda, (yaptıklarının) karşılığı eksiksiz verilecektir. **Necm Suresi 39-41**

⁹¹⁸ De ki: Rabbimiz hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak ile (adaletle) hükmedecektir. O, (hükmü) apaçık (adil) verendir; bilendir. **Sebe Suresi 26**

(yardım) yarar sağlamaz.”⁹¹⁹ mealindeki ayet “Kendisine izin verdiği kimseden başkasının şefaati fayda vermez.” şeklinde tercüme edilmek suretiyle sanki hesap günü birilerine şefaet etme yetkisinin verileceği gibi bir anlam çıkarılmak istenmektedir. Benzer bir durumun “O gün Rahman’ın izin verdiği ve sözünden razı olduğundan başkasına şefaet (yardım) yarar sağlayamayacaktır.”⁹²⁰ mealindeki ayete “O gün, Rahman’ın izin verdiği ve sözünden razı olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez/yarar sağlamaz.” şeklinde verilen anlamda da görülmesi mümkündür. Oysa ayetlerde şefaet edecek kimselerden değil Allah’ın izin verdiği kimseden başkasına şefaatin fayda vermeyeceğinden, bu şefaatin de yalnız Allah’a ait olduğundan söz edilmektedir. Allah iman edip salih ameller üreten kullarının hesaplarını kolaylaştıracak ve yalnız bu kullar için Allah’ın şefaati söz konusu olacaktır. Dolayısıyla bu türden ayetlerin “Şefaet, tümünden ve sadece Allah’ındır.”⁹²¹ ayeti üzerinden anlamak gerekir.

İnsanların bir kısmı iman ile inkâr arasında bir sınırdan Allah’a kulluk etmekte, kendisine bir iyilik dokunursa bununla huzur bulmakta, ağır bir imtihana uğradığında ise dinden yüz çevirmektedir. Allah’ın peşi sıra kendisine yararı da zararı da dokunamayacak hatta zararı yararından daha fazla olacak şeylere yalvarır.⁹²² Oysa gerçek anlamda iman edip iyi işler yapanlar Allah tarafından altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştireceklerdir. Yani Allah tarafından kendilerine yardım edilecektir. İnanan insanların yalnız Allah’a kulluk etmesi, hem

⁹¹⁹ Sebe Suresi 23

⁹²⁰ Taha Suresi 109

⁹²¹ Zümer Suresi 44

⁹²² İnsanlardan kimi, Allah’a (imanla küfrün) sınır(ın)da kulluk eder. Kendisine bir iyilik dokunursa bununla huzurlu olur; ağır imtihana uğrarsa yüzü değişir (dinden yüz çevirir). O, dünya(sını) da ahiret(in)i de kaybetmiştir. Asıl apaçık kayıp işte budur! O, Allah’ın peşi sıra kendisine yararı da zararı da dokunamayacak şeylere yalvarır. Asıl uzak sapkınlık işte budur. O, zararı yararından daha yakın (fazla) olan birine yalvarır. O (yalvardığı), ne kötü bir yardımcı, ne kötü bir dosttur! **Hac Suresi 11-13**

dünyada hem de ahirette yalnız O'nun yardım ve desteğini beklemesi gerekir. İnananların, Allah'ın, dünya ve ahirette kendisine asla yardım etmeyeceğini sanan kimselerin bu sanıları ile düştükleri hatalara düşmemesi gerekir.⁹²³

Mahşerde, hesap günü Allah'tan başka dostun da şefaatinin de olmadığı açık bir şekilde ifade edilir.⁹²⁴ Aynı şekilde o gün hiç kimsenin bir başkasının borcunu ödeyemeyeceği ve kimsenin şefaatinin kabul edilmeyeceği açıkça söylenir.⁹²⁵ Ayetler dikkatli bir şekilde okunduğunda peygamberlerin hesap günü şefaati değil, tebliğ etmek üzere kendilerine indirilen vahiy ile ümmetleri aleyhinde tanıklık edecekleri görülür.⁹²⁶ Yine hesap günü şefaati tümünden ve yalnızca Allah'a ait olduğu için peygamberimiz de dâhil hiç kimse bizim için şefaati edemese de bildiğimiz bir şey vardır ki o da peygamberimizin, Kur'an'ı terk eden toplumunu şikâyet edeceğidir.⁹²⁷ Dolayısıyla peygamberimizin şefaati olacağına dair bir ayet olmasa da şikâyetçi olacağına dair ayet vardır. Peygamberler insanlara aracılık etmek için değil yalnızca Allah'ın ayetlerini tebliğ ederek gerçekten haber vermek ve uyarıcı olmak için gönderilir. Ancak insanların çoğu bu gerçeği anlamamakta ısrar etmektedir.⁹²⁸

⁹²³ Şüphesiz ki Allah, iman edip iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecektir. Şüphesiz ki Allah, istediğini yapar. Kim Allah'ın, dünya ve ahirette kendisine asla yardım etmeyeceğini sanıyorsa, artık göğe doğru bir sebebe uzansın; sonra da (diğer şeylerle ilişkisini) kessin! Baksın ki bu önlemleri kendisini öfkeliendiren şeyin kökünü nasıl da kazıyacak! **Hac Suresi 14-15**

⁹²⁴ Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları onunla (Kur'an ile) uyar; onların Allah'tan başka ne dostları vardır ne de şefaatiçileri. Belki korunurlar. **En'am Suresi 51**

⁹²⁵ Ve öyle bir günden sakının ki, o gün hiç kimse, kimsenin cezasını çekmez (borcunu ödemez); kimseden şefaati (aracılık, iltimas) da kabul edilmez; kimseden fideye de alınmaz ve onlara hiçbir yardım yapılmaz. **Bakara Suresi 48**

⁹²⁶ Gün olur, her ümmet için kendi aleyhlerine kendi içlerinden bir tanık çıkarırız. Seni de şu insanlar hakkında tanık olarak getireceğiz. **Nahl Suresi 89**

⁹²⁷ Ve elçi dedi ki: Rabbim gerçekten benim toplumum, bu Kur'an'ı terk edilmiş/dışlanmış (bir kitap) olarak bıraktılar. **Furkan Suresi 30**

⁹²⁸ Biz, seni bütün insanlığa yalnızca müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Ne var ki insanların çoğu bu gerçeği anlamıyorlar. **Sebe Suresi 28**

GAYB NEDİR? KUR'AN'A GÖRE ALLAH'TAN BAŞKASI GAYBI BİLEBİLİR Mİ?

Gayb, görünmesi ya da bilinmesi mümkün olmayan varlık alanını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Dolayısıyla akıl ve duyular yoluyla gayb konusunda bilgi edinmek mümkün değildir. Buna rağmen insanlar genelde bilinmeyen ve duyu yoluyla bilgi edinilemeyen şeylere karşı hep ilgi duymuşlardır. Kur'an'da gaybı yalnızca Allah'ın bildiği çok açık bir şekilde ifade edilmiştir.⁹²⁹ Göklerin de yerin de gaybının bilgisi sadece Allah'a aittir.⁹³⁰ Allah vahiy yoluyla bildirmediği nebi ve resullerin de gaybı bilmeleri söz konusu değildir.⁹³¹ Hatta ayetlerde açık bir biçimde peygamberlerimizden gayba dair haberler isteyenlere Allah bunları vahiy yoluyla bildirmediği⁹³² kendisinin bunlar hakkında bilgi sahibi olmasının mümkün olmadığı hatırlatılır.⁹³³

Gayb sadece gelecekle ilgili değil, hem içinde bulunulan an hem de geçmişle ilgilidir. Kur'an'da geçmiş toplumlardan verilen haberler de gayb bilgisidir.⁹³⁴ Kur'an bazen Hz. Aişe'ye

⁹²⁹ Gaybın anahtarları O'nun (Allah'ın) katındadır, O'ndan başka hiç kimse onları (gaybı) bilmez. **En'am Suresi 59**

⁹³⁰ Göklerin ve yerin gaybını ben bilirim; ben, sizin açıkladıklarınızı da gizlediklerinizi de bilirim. **Bakara Suresi 33** ; De ki: Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilemez. Onlar ne zaman diriltileceklerinin bilincinde olamazlar. **Neml Suresi 65**

⁹³¹ De ki: Ben size, "Allah'ın hazineleri yanımdadır" demiyorum. Gaybı da bilmem. Size "Ben meleğim" de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. **En'am Suresi 50**

⁹³² İşte bunlar, sana vahiy ile bildirdiğimiz gayba ait bilgilerdir. **Âli İmran Suresi 44**

⁹³³ De ki: Allah'ın dilemesi dışında kendim için yarardan ve zarardan (hiçbir şeye) malik değilim. Eğer gaybı bilebilseydim muhakkak hayırdan yaptıklarımı arttırdırdım ve bana bir kötülük dokunmazdı. Ben, iman eden bir topluluk için, bir uyarıcı ve bir müjde vericiden başkası değilim. **A'raf Suresi 188**

⁹³⁴ İşte bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Bunları ne sen ne de halkın daha önce bilmiyordunuz. O halde sabret. Sonuç, takva sahiplerininindir. **Hud Suresi 49** ; İşte bu sana vahiyle bildirdiğimiz gaybi haberlerdendir. Yusuf'un kardeşleri bir araya gelip, tuzak kurmak için plan yaparlarken sen yanlarında değildin. **Yusuf Suresi 102**

atılan zina iftirasında olduğu gibi yaşanan andaki olayların gerçek yönünü ortaya koyarak insanların hakkında bilgi sahibi olmadıkları konulara açıklık getirerek gaybi bilgidен haberler verir.⁹³⁵ Bazen de yakın bir gelecekte Rumların (Perslere karşı) galip geleceğini bildirdiği⁹³⁶ ya da Mekke'nin fethedileceğini müjdelediği ayetlerde görüldüğü gibi gelecekten de gayb haberleri verir.⁹³⁷ Aynı zamanda ahiretle ilgili haberler de gayb haberleridir. Allah ayetleri ile bildirmeden bunların bilinmesi mümkün değildir.

KUR'AN KIYAMET VE AHİRET HAKKINDA NELER SÖYLEMEKTEDİR?

Ahiret, son demektir. Bu dünya hayatından sonraki tekrardan diriliş, hesabı ve sonsuz yaşamı ifade etmek için kullanılır. İnananların dünya hayatının gelip geçiciliğini bilmesi ve tüm yaşamını ahiret gerçeğine göre düzenlemesi gerekir. Önemli olan dünya ve ahiret arasında kurulacak hassas dengedir. İslam bizden dünyadan yüz çevirmemizi değil bu gerçeği hesap ederek dünya hayatında iyi ve güzel eylemler üretmemizi ister.⁹³⁸ Bu dünya çile çekme yeri değildir. İnanan insanlar da helal dairesi içinde dünya hayatının güzelliklerinden

⁹³⁵ Bu iftirayı atanlar içinizden birileridir. Sizin için bunun bir şer olduğunu sanmayın. Aksine bu sizin için bir hayırdır. Onlardan her birine günden bir pay vardır. İçlerinden önderlik yapıp bunu organize eden kimse için de çok büyük bir azap vardır. Mü'min erkeklerin ve mü'min kadınların onu işittikleri zaman, iyi niyetli kimseler olarak, "Bu apaçık iftiradır." demeleri gerekmez miydi? **Nur Suresi 11-12**

⁹³⁶ Rumlar yenildiler. En yakın bir yerde. Bu yenilgilerinden sonra pek yakında galip geleceklerdir. Birkaç yıl içinde. Önce de sonra da her buyruk Allah'ındır. Ve o gün inananlar sevineceklerdir. **Rum Suresi 2-4**

⁹³⁷ Biz, sana apaçık bir fethin yolunu açtık... Allah sana, şanlı bir zaferle yardımda bulunacaktır. **Fetih Suresi 1, 3**

⁹³⁸ Allah'ın sana verdikleri ile ahiret yurdunu elde etmeye çalış. Ve dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilikte bulunduğu gibi, sen de insanlara iyilikte bulun. Ve yeryüzünde bozgunculuk yapma. Allah, bozguncuları sevmez. **Kasas Suresi 77**

istifade etmelidir. Zaten ayetlerin de dikkat çektiği gibi Allah tarafından yaratılmış olan güzellikler inananlar için de vardır ancak ahirette yalnız inananların olacaktır.⁹³⁹ İnananlar sadece ahiret için değil dünya hayatı için de iyilik ve güzellik duasında bulunurlar.⁹⁴⁰

Bazı kimseler ahirette tekrardan yaratılış konusunda şüphe ve tereddüt etmektedir. Her şeyi yoktan yaratan Allah'ın biz öldükten, evrenin sonu olan o saat geldikten sonra bizi tekrar yaratması son derece kolaydır. Tüm evreni, yaşamı ve canlı cansız her şeyi yaratanın Allah olduğunu kavrayabilen bir insan için tekrardan dirilişi kavramak zor değildir. Bu dünyanın yaratılmış olması ahiret yaratılışının teminatı gibidir. Ayetler, “Şu çürümüş kemiklere tekrardan kim hayat verebilir?” diye soran ve ahiret gerçeğini alaya alanlara “Onları ilk kez yaratan kimse tekrardan yaratacak O’dur” şeklinde muhteşem bir cevap verir.⁹⁴¹ Çünkü tüm insanların tekrardan yaratılıp diriltilmeleri, Allah için tek bir insanın yaratılıp tekrardan diriltilmesi kadar kolaydır.⁹⁴² Ahiret buluşmasını yalan sayarak kemik yığını ve ufalanıp toz toprak olmuş iken ahirette yepyeni bir varlık olarak diriltilecek olmalarını alaya alanlar taş, demire ya da gözlerinde büyüttükleri herhangi bir şeye de dönüşseler mutlaka tekrardan diriltileceklerini haber veren muhteşem bir cevapla karşılık bulurlar.⁹⁴³ Yine insan “Öldükten sonra

⁹³⁹ De ki: Allah'ın kulları için çıkardığı ziyneti ve temiz rızıkları kim haram etmiş? Ki bunlar dünya hayatında iman edenlerindir; kıyamet günü ise yalnız onlara aittir. Bilen bir topluma ayetleri böyle detaylı olarak açıklıyoruz. **A'raf Suresi 32**

⁹⁴⁰ Onlardan bir kısmı da “Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver; ahirette de iyilik ver! Bizi cehennem azabından koru!” diye dua eder. **Bakara Suresi 201** ; Bize, bu dünyada da ahirette de iyilik yaz. Biz sana yöneldik. **A'raf Suresi 156**

⁹⁴¹ Kendi yaratılışını unutarak bir de bize örnek vermeye kalkışmış da “Çürümüş kemikleri kim diriltebilirmiş ki!?” demişti. De ki: “Onları ilk defa inşa eden (yoktan yaratan kudret) diriltecektir. O, her türlü yaratmayı çok iyi bilendir. **Yasin Suresi 78-79**

⁹⁴² Sizin yaratılmanız ve (ölümünden sonra) diriltilmeniz Allah için bir kişiyi yaratmak ve diriltmek kadar kolaydır. Kuşkusuz Allah, her şeyi duyan, her şeyi görendir. **Lokman Suresi 28**

⁹⁴³ (Şöyle) dediler: “Biz bir kemik (yığını) ve ufalanıp toz toprak olmuş iken, (ahirette) yepyeni bir varlık olarak diriltileceğiz, öyle mi!?” De ki: “İster taş olun (taş

gerçekten yeniden diriltilecek miyim?” diye soruyor ama ayetteki muhteşem cevap ile daha önce hiçbir şey değilken Allah tarafından yoktan var edildiğini düşünmüyor.⁹⁴⁴

Kıyamet⁹⁴⁵ gerçeği sadece tek tanrılı inanç sistemlerinde değil kendi içindeki farklılıkları ile birlikte birçok inanç içinde de bulunan Dünya'nın sonuna dair bir bekleyiştir. Kur'an'a göre bu evrenin bir başlangıcı olduğu gibi bir sonu da vardır ve bu son yaklaşarak gelmektedir. Sürecin başlamasıyla birlikte çeşitli yıkımlar ve doğal hadiseler gerçekleşecek ve sonunda her şey yok olacaktır. Ardından Allah insanları tekrardan diriltecek, insanlar akın akın mahşer yani toplanma yerine doğru yönelecek ve herkes dünya hayatında yapıp ettiklerinden hesaba çekilecektir.

Esasında kıyamet günü Kur'an'da tekrardan dirilişi ifade etmek için kullanılır. Dünyanın ve evrenin sonunu getirecek süreç ise daha ziyade saat ifadesi ile kullanılır.⁹⁴⁶ Bu sürecin başlamasının ve olayların gerçekleşmesinin habercisi ise Sur'a (boruya) üflenmesidir.⁹⁴⁷ Yeryüzündeki her şey yok olduktan sonra Sur'a bir kez daha üflenecek ve insanlar tekrardan

dönüşün), ister demir(e)! İsterse gönüllerinizde büyüyen (abarttığınız varlıklardan) herhangi bir yaratık olun (yaratığa dönüşün! Mutlaka diriltileceksiniz.)” (Müşrikler), “Bizi tekrar (hayata) döndürecek (olan) kimmiş!?” deyince, (onlara) de ki: “Sizi ilk kez yaratan (kudret diriltecektir).” (Bunun üzerine) onlar, sana (alaylı bir tarzda) başlarını (yukarı aşağı) sallayarak, “Ne zamanmış o (diriltirme işi)!?” diyecekler. De ki: “Belki de çok yakındır.” **İsra Suresi 49-51**

⁹⁴⁴ İnsan: “Öldükten sonra gerçekten yeniden diriltilecek miyim?” diyor. Oysaki daha önce hiçbir şey değilken, kendisini yoktan var ettiğimizi düşünmüyor mu?

Meryem Suresi 66-67

⁹⁴⁵ Diriliş Günü, Din Günü, Hüküm Günü

⁹⁴⁶ Allah ile karşılaşmayı yalan sayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır. Nihayet o saat ansızın gelip çatınca, günahlarını sırtlarına yüklenerek: “Dünyada iyi şeyleri yapmamaktan dolayı yazıklar olsun bize.” diyecekler. Dikkat edin yüklendikleri şey ne kötüdür! **En'am Suresi 31** ; Allah'tır ki gerçeği içeren Kitabı ve (adalet) ölçü(sün)ü indirdi. Ne bilirsin, belki o saat yakındır? **Şura Suresi 17**

⁹⁴⁷ Artık Sur'a bir tek üfleyle üflendiği zaman. Yeryüzü ve dağlar kaldırılıp, bir tek çarpışla parçalandığı zaman. İşte o gün, olan olmuştur. Gök yarılmıştır; o gün o, zayıf, sarkıktır. **Hakka Suresi 13-16** ; Sura üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmayacaktır; birbirlerini de arayıp sormazlar. **Müminun Suresi 101** ; Boruya (Nakur'a) üflendiği zaman. İşte o gün çok zorlu, çok çetin bir gündür. **Müddessir Suresi 8-9**

diriltileceklerdir.⁹⁴⁸ Artık gelmesinde hiç kuşku olmayan o gün gelmiş olacaktır.⁹⁴⁹ O gün, tekrardan diriliş günüdür.⁹⁵⁰ Ardından bir araya toplanma günüdür.⁹⁵¹ O gün hem hesap günüdür hem de insanların kendi aralarında hesaplaşma günüdür.⁹⁵² O gün, adalet terazilerinin kurulacağı, kimseye haksızlığın yapılmayacağı, hiçbir şeyin dışarıda bırakılmadan hesaba katılacağı gündür.⁹⁵³ O gün, ne kadar pişman olursa da telafisi olmayan bir gündür.⁹⁵⁴ O gün, suçlu ve suçsuz olanların ortaya çıkarılacağı, insanların arasının ayrılacağı gündür.⁹⁵⁵ O gün, anlaşmazlığa düşülen konularla ilgili hüküm günüdür.⁹⁵⁶ O gün, herkesin dünya hayatındayken yaptıkları ile hesaba çekileceği ve kimseye haksızlığın yapılmayacağı gündür.⁹⁵⁷ O gün, kimsenin kimseye bir faydasının olmayacağı, kimseden yardım ya da aracılık görmenin mümkün olmadığı bir gündür.⁹⁵⁸

⁹⁴⁸ Sura üflenmiş, Allah'ın dilediği hariç göklerde ve yerde olanlar çarpılıp yıkılıvermiştir. Sonra ona bir kez daha üfürüldüğü zaman onlar kalkarak bakınırlar.

Zümer Suresi 68

⁹⁴⁹ Rabbimiz! Geleceğinde şüphe olmayan bir günde, insanları mutlaka toplayacak olan sensin. Allah, asla sözünden dönmaz. **Âli İmran Suresi 9**

⁹⁵⁰ O (Son) Saat mutlaka gelecektir; bunda hiçbir şüphe yoktur. Şüphesiz ki Allah, kabirlerdekilere diriltecektir. **Hac Suresi 7**

⁹⁵¹ Kendisinden başka ilah olmayan Allah, gerçekleşeceğiinden şüphe olmayan Kıyamet Günü'nde, sizi kesin olarak toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir? **Nisa Suresi 87**

⁹⁵² En sonunda sizler Kıyamet Günü Rabbinizin huzurunda hesaplaşacaksınız.

Zümer Suresi 31

⁹⁵³ Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Artık hiç kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap görenler olarak biz (herkese) yeteriz. **Enbiya Suresi 47**

⁹⁵⁴ Yeryüzünde olanların tamamı ve bir o kadarı daha, gerçeği yalanlayan nankörlerin olsa ve Kıyamet Günü'nün azabından kurtulmak için bunları fide olarak verseler, bu onlardan asla kabul edilmeyecektir. Onlar için elem verici bir azap vardır. **Maide Suresi 36**

⁹⁵⁵ Bu, sizi ve öncekileri topladığımız, karar (ayırma) günüdür. **Mürselat Suresi 38**

⁹⁵⁶ Allah, onların anlaşmazlığa düştükleri konuda Kıyamet Günü hüküm verecektir. **Bakara Suresi 113**

⁹⁵⁷ Bugün her kişi kazandıklarıyla (yaşadığı hayat ve seçimleri ile) hesaba çekilecektir. Bugün, haksızlık yoktur. Kuşkusuz Allah hesabı çabuk görendir. **Mümin Suresi 17**

⁹⁵⁸ Hiç kimsenin bir başkasının yerine bir şey ödeyemeyeceği, hiç kimseden fide kabul edilmeyeceği ve hiç kimseye şefaatin fayda vermeyeceği ve hiç kimseye yardım edilmeyeceği bir güne karşı takvalı (duyarlı) olun. **Bakara Suresi 123** ; Ey iman edenler! İçinde hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin ol-

Çünkü o gün, herkesin kendini kurtarmaya çalışacağı bir gündür.⁹⁵⁹ O gün, iman edip hayra ve barışa yönelik işler üretenlerin Allah'ın rızası ve cennetleri ile ödüllendirileceği gündür.⁹⁶⁰ O gün, gerçeği yalanlayan nankörler ve zulme sapanlar için elem verici bir azabın gerçekleşeceği gündür.⁹⁶¹

Kıyamet alametleri şeklinde bir sürü kitaplar yazılmış ve kıyamet hakkında Kur'an'da dayanağı olmayan bir yığın rivayet uydurulmuştur. Ayetlerde de dikkat çekildiği gibi o son saat ansızın gelecektir.⁹⁶² Dolayısıyla kıyametin alameti olmaz. Ancak o saat geldikten sonra yaşanacak olaylarla ilgili Kur'an ayetlerinin dikkat çektiği birtakım hadiseler vardır.

Ayetlerde halkı zulme ve nankörlüğe sapmış tüm ülke ve şehirlerin o saat geldikten sonra yıkıma uğratılacağına⁹⁶³ ve o günün kaçışın mümkün olmadığı dehşetli bir gün olacağına dikkat çekilir.⁹⁶⁴ Yine ayetler o saat geldikten sonra tekrar dirilme gününe kadar yaşanacak bazı doğal hadiselerle vurgu yapar.⁹⁶⁵ Ayetlerde o saat geldikten sonra birçok kozmik

madığı gün gelmeden önce size rızık olarak verdiklerimizden infak edin. Gerçeği yalanlayan nankörler, zalimlerin ta kendileridir. **Bakara Suresi 254**

⁹⁵⁹ O gün gelir ve herkes kendi canını kurtarmak için çabalar. Herkese, yaptığı şeylerin karşılığı tastamam ödenir. Onlara asla haksızlık edilmez. **Nahl Suresi 111**

⁹⁶⁰ İnanan ve erdemli davrananları içinden ırmaklar akan cennetin köşklarine yerleştireceğiz; orada ebedi kalırlar. Çalışanların karşılığı ne güzeldir. **Ankebut Suresi 58**; Onlara, Rablerinden bağışlanma ve altından ırmaklar akan cennetlerle karşılık verilir; orada sürekli kalırlar. Çalışanların ödülü ne güzeldir. **Ali İmran Suresi 136**

⁹⁶¹ Şüphesiz facirler (kötüler/suçlular) cehennemde olacaklardır. Hesap (din) günü oraya girecek ve oradan kurtulmaları asla mümkün olmayacaktır. **İnfitar Suresi 14-16**

⁹⁶² (Son Saat) size ancak ve ancak ansızın gelecektir. **A'raf Suresi 187**

⁹⁶³ Ve (yoldan çıkmış) hiçbir toplum yoktur ki, biz onun helakını Kıyamet Günü'nden (yeniden dirilişten) önce kararlaştırmamış, ya da şiddetli bir azap ile cezalandırmamış olalım: Bu daha baştan kayıt altına alınmış ilahi yasa gereğidir. **İsra Suresi 58**

⁹⁶⁴ Ey insanlar! Rabbinize karşı takva sahibi (duyarlı) olun. Kuşkusuz, o Sa'atin şiddetli sarsıntısı çok büyük bir şeydir. Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiğini unuttur. Her hamile kadın, bebeğini düşürür. Ve insanları sarhoş olmadıkları halde, sarhoş gibi görürsün. Zira Allah'ın azabı çok şiddetlidir. **Hac Suresi 1-2**

⁹⁶⁵ "Kıyamet günü nerede/ne zaman?" diye sorar. Göz şimşek çaktığında, Ay tutulduğunda ve Güneş'le Ay bir araya getirildiğinde, der ki insan o gün: "Kaçılacak

hadiselerin gerçekleşeceğine dikkat çekilir.⁹⁶⁶ Esasında tüm bunlar evrenin sonunun geleceğinin işaretidir.⁹⁶⁷ Süper güç olsanız, kimyasal ve biyolojik silahlara ya da atom bombasına da sahip olsanız doğal afetlere karşı koyamazsınız. Bu yüzden o saat geldikten sonra yaşanacak olaylar, doğal afetler şeklinde gerçekleşecektir.

Kıyametin ne zaman kopacağı yani o son saatin ne zaman gelip çatacağının bilgisi sadece Allah’a aittir. Ayetler, o son saat (kıyamet) konusunda tartışanların gerçekten uzak bir sapıklık içinde olduğuna,⁹⁶⁸ onun yaklaşıyor geldiğine ve bunda hiçbir kuşku bulunmadığına,⁹⁶⁹ insanlar hiç şuurunda değilken ansızın geleceğine,⁹⁷⁰ onun vakti ile ilgili bilginin sadece Allah’a ait olduğuna ve peygamberimizin sadece açık bir uyarıcı olduğuna,⁹⁷¹ onun ne zaman gelip çatacağını soranlara bu konuda peygamberimizin dahi bilgisi olmadığına ama insanların çoğunun bu gerçeği anlamadığına⁹⁷² ve Allah’ın onun bilgisini neredeyse (kendinden bile) gizleyeceğine dikkat çekilir.⁹⁷³ Allah’ın gizlemiş olduğu bir şeyi başka bir kimsenin

yer nerede?” Hayır, yok sığınacak yer! Varılıp durulacak yer Rabbinin huzurudur o gün. **Kıyamet Suresi 6-12**

⁹⁶⁶ Güneş büzülüp dürrüldüğünde, yıldızlar ışıklarını yitirdiğinde, dağlar yürütlüldüğünde, o bakmaya kıyılmayan develer kendi hallerine bırakıldığında, vahşi hayvanlar bir araya toplandığında, Denizler kaynatıldığında... **Tekvir Suresi 1-6**

⁹⁶⁷ Yıldızlar söndürüldüğü zaman. **Mürselat Suresi 8** ; Gezegenerler saçıldığı zaman. Denizler fışkırtılıp taşırıldığı zaman. **İnfitar Suresi 2-3** ; Yeryüzü sallanıp sarsıldığında. **Vakia Suresi 4** ; Yer dümdüz edildiğinde. İçinde olanları dışa atıp boşaldığında. **İnşikak Suresi 3-4**

⁹⁶⁸ Haberiniz olsun; o saat (kıyamet saati) hakkında tartışanlar, gerçekte uzak bir sapıklık içindedirler. **Şura Suresi 18**

⁹⁶⁹ Şüphesiz kıyamet-saati, yaklaşıyor gelmektedir; bunda hiçbir kuşku yok. **Mümin Suresi 59**

⁹⁷⁰ Onlar, hiç şuurunda değilken kendilerine apansız gelecektir. **Zuhruf Suresi 66**

⁹⁷¹ De ki: (Ona ait) bilgi, Allah’ın yanındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım. **Mülk Suresi 26**

⁹⁷² Sana, o (Son) Saat’in demir atma (zamanı)ndan soruyorlar. De ki: Onun bilgisi, sadece Rabbimin katındadır. Onun vaktini O’ndan başkası ortaya koyamaz. O, bütün ağırlığını göklerde ve yerde hissettirecektir (onun bilgisi göklere ve yeryüzüne ağır gelmiştir). (Son Saat) size ancak ve ancak ansızın gelecektir. Sanki sen onu bilebilirmişsin gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi yalnızca Allah katındadır; fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler. **Araf Suresi 187**

⁹⁷³ O (Son) Saat (kıyamet günü) mutlaka gelecektir. Herkese, peşine koştuğu şeyin

bilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu konudaki rivayetler hangi kaynaklarda olurlarsa olsunlar peygamberimize iftira edilmek suretiyle uydurulmuşlardır.

Hz. Peygamberin son peygamber, Kur'an'ın son ilahi kitap olması kıyametin yakın olduğunun ve her an kopabileceğinin yeterli bir göstergesidir. Bununla birlikte esasen herkesin kıyameti bir anlamda öldüğü anda kopar. Bir göz açıp kapama misali geçer ömür. Biz öldükten sonra kıyamet bir gün sonra da on bin yıl sonra da kopsa bizim için değişen bir şey olmaz.

45

KUR'AN'A GÖRE HERKES AYNI CENNETE YA DA AYNI CEHENNEME Mİ GİRECEKTİR?

Kur'an ayetlerinde cennet ve cehennemle ilgili kesitler sunularak insanoğlu bir anlamda müjdelenmek ve ıslah edilmek istenir. Ancak insanlar tarafından genellikle göz ardı edilen ve bilinmeyen bir şey vardır ki o da cennet ve cehennemin dereceleri olduğu gerçeğidir.

Kendini samimi ve dünyevi beklentisi olmadan Allah yoluna adanmış, bu yolda didinip çaba gösteren bir inanan ile iman ile inkârın sınırında bir yerde Allah'a kulluk eden, kendisine dokunan iyilik olursa memnun olan ama kötülük olursa hemen yan çizerek imtihan karşısında bekleneni veremeyen biri aynı olmayacaktır.⁹⁷⁴ Yine bunlar arasında sayılamayacak kadar çok çeşitteki insanın ahiretteki mükâfatı bir olmayacağı gibi kısmen ya da tamamen Allah'ın emirlerinden sapanlarla,

karşılığı verilsin diye neredeyse onu (kıyametin vaktini kendimden bile) gizleyeceğim. **Taha Suresi 15**

⁹⁷⁴ Yine insanlardan kimileri de vardır ki, Allah'a (iman ve küfrü birbirinden ayıran) sınırdaki kulluk eder; öyle ki, eğer kendisine bir iyilik dokunsa onunla tatmin olup sevinç duyar; fakat başına bir musibet gelse yüzüstü döner; dünyayı da ahireti de kaybeder: nitekim telafisi en zor kayıp da budur. **Hac Suresi 11**

Allah’a, peygamberlerine, vahye ve o vahye iman edenlere her anlamda savaş açan kişilerin cehennemdeki cezaları da aynı olmayacaktır. Gerçek adalet bunu gerektirmektedir.

Ayetlerde çeşitli cennetlerden bahsedilmekte ve bu cennetlerle ilgili kesitler sunulmaktadır. Hatta öyle üst mertebede cennetler vardır ki onlara sadece kendisini Allah yoluna adayan, oluştta ve yarıştta önde giden inananlar ulaşabilecektir. Bunların büyük çoğunluğunun, peygamberimizden önce yaşamış inananlardan, az bir kısmının ise peygamberimizden sonraki inananlardan oluşacağı anlaşılmaktadır.⁹⁷⁵

Allah’ın rıza ve hoşnutluğunun kazanılması ise tüm cennetlerden daha büyük ve önemlidir.⁹⁷⁶ Yine ayetlerde cehennem yedi kapısından ve her kapıya ayrılmış bölük bölük inkârcılardan bahsedilir.⁹⁷⁷ Yedi sayısı Arapça’da çokluğu ifade etmek için de kullanıldığından bunların gerçek sayısını sadece Rabbimiz bilmektedir. Ancak ayetlerden hareketle söyleyebileceğimiz bir şey varsa o da cehennemde çekilecek olan azabın da dereceleri olduğudur.

İşte tam da bu noktada özellikle insanların büyük çoğunluğunun cennet anlayışları açısından konunun önemi ortaya çıkmaktadır. İçinde az da olsa Allah’a saygısı olan ve cehennemde ceza görmekten çekinip korkan insanların büyük çoğunluğu halk arasındaki yaygın ifadesiyle bir şekilde cennete girelim de nasıl girersek girelim anlayışındadırlar. Bu anlayışın altındaki en büyük neden cennetlerde sunulacak imkân ve nimetlerin aynı olacağı inancıdır.

⁹⁷⁵ Öne geçenler de, öne geçenlerdir! İşte onlar, yaklaştırılanlardır. Nimetlerle dolu bahçeler içinde. Birçoğu öcekilerden. Birazı da sonrakilerden. **Vakıa Suresi 10-14**

⁹⁷⁶ Allah, inanan erkeklere ve inanan kadınlara, içinden ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları Cennetler ve Adn Cennetlerinde temiz yerleşim yerleri söz verdi. Allah’ın razı olması ise (hepsinden) daha büyüktür. İşte büyük başarı budur. **Tevbe Suresi 72**

⁹⁷⁷ Onun (cehennem yedi kapısı vardır. Her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır. **Hicr Suresi 44**

Dünya hayatında maddi heveslerin peşine takılan ve doyumsuz olan insan, konu ahiret yurdu ve cennet olduğunda kıyısından kenarından olsa da cennete girmeyi hedeflemekte ve bununla tatmin olabilmektedir. Ya da pek çok insan tarafından tekrarlanan diğer bir yaklaşım ise ‘iyi insan’ modelidir.

“Biz iyi insanız kimseye bir kötülüğümüz yok etliye sütlüye karışmayız kendi halimizde yaşayıp gidiyoruz” şeklinde açıklamalar ile din ve Allah’ın emirleri sadece kendine iyi olmaya indirgenir. Bu anlayıştaki kişiler kendilerini olabilecek en kötü dindar modelleri ya da kendilerinin yaptıklarını yapmayan kişiler ile karşılaştırarak, cenneti en çok hak eden kişilerden görmeyi ve “Canım biz de cennete girmeyeceksek kim girecek” tarzında söylemlerde bulunmayı çok severler.

Konunun daha iyi anlaşılması için somut bazı örnekler vermeye çalışalım. İnsanların maddi ve manevi birtakım özellikleri için örneğin sağlık, mutluluk, zenginlik, güzellik, çirkinlik, güç, kuvvet gibi çeşitli sıfatlar kullanırız. Ancak şunu biliriz ki pek çok insan zengin sınıfına girse de, zenginlikleri arasında büyük fark olabilmektedir. Örneğin Türkiye’nin sayılı zenginlerinden olan bir kişi ülkemiz insanları için ulaşılmaz bir zenginlikte görülürken dünya zenginler sıralamasında ismi dahi geçmemektedir. Ancak bizim bu insanların büyük çoğunluğu için kullandığımız genel bir ifade zengin olduklarıdır. İşte diğer pek çok insani özelliklerde de ortaya çıkan bu derece farkı cennet ve cehenneme girecek olan insanlar için de aynıdır. Yine insanların güzellikleri ve becerileri de eşit değildir. Ancak bunlar için de genel ifadeler olarak güzel ya da becerikli yakıştırmaları yapılır. Aynen bu örnekte olduğu gibi, cennetlik ve cehennemlik olacaklar arasında da farklar vardır.

Kulluk ve ibadetler, hayatının son demlerinde adeta yaşlılık meşgalesiymiş gibi algılanıp gençlik ve kaybolan yıllar göz ardı edilmektedir. Kişinin hayatını dünyevi zevk ve saadetler

peşinde geçirip yaşlılığında dahi olsa bazı gerçekleri anlayıp pişman olması yine de takdir edilebilecek bir davranıştır. Çünkü kimi ne şekilde affedeceğini sadece Allah bilir. Ancak Allah kulunu affetse dahi insanın boşa geçirmiş olduğu yıllarını geri getirebilme ve bu yıllarını hayra yönelik işlerle geçirebilmesi mümkün olmadığı için insan yine kayıptadır. İnsanın haramlara girebilme imkân ve kudreti varken haramlardan sakınabilmesi ile gerek fiziki gerekse manevi manada bu kudretlerini yitirdiğinde haramlardan uzak kalması arasında oldukça önemli bir fark vardır.

Samimi bir inananın en büyük hedefi beklentisiz olarak Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmak, hesap kitap yapmadan, Allah'ın emir ve yasaklarını en güzel şekilde yerine getirmektir. Zaten yüce Yaratıcımız samimi ve ihlaslı bir şekilde hayırlı işlerle uğraşan, emir ve yasaklarına uyan kullarının ahiretteki mükâfatlarını eksiksiz olarak sunacaktır. Biz kullara düşen ise Rabbimizin takdirini Rabbimize bırakmak ve beklentisiz olarak en başta Rabbimizin rızasını sonra da üst mertebedeki cennetlerini hak edebilmek için hayırlı işlerde yarışmaktır.⁹⁷⁸

46

CENNET VE CEHENNEM NEDEN VARDIR? SONLU MU YOKSA SONSUZ MUDUR?

Kur'an ayetleri bu dünya hayatının bir imtihan yeri olduğunu ve insanların özgür iradeleri ile gerçekleştirdikleri eylemlerinin sorumluluğunu hem bu dünyada hem de ahirette taşıyacaklarını bildirmektedir. Daha önce de dikkat çekildiği gibi insanların imtihan edilebilmeleri için iyi ile beraber kötünün de var

⁹⁷⁸ Ey iman sahipleri! Dikkatlerinizi, sizi korkunç bir azaptan kurtaracak bir ticarete çekeyim mi: Allah'a ve onun resulüne inanır, Allah yolunda mallarınız ve canlarınızla didinirsiniz. İşte bu, sizin için en hayırlısıdır; eğer bilerseniz. Günahlarınızı affeder ve sizi, altından nehirler akan bahçelere, sürekli cennetlerdeki temiz-bereketli barınaklara yerleştirir. İşte bu en büyük başarıdır. **Saff Suresi 10-12**

olması gerekir. Ancak bu dünya, kötülük ya da iyilik yapan herkesin karşılığını bulduğu bir yer değildir. Bazen bir iyilik sebebiyle dünyevi anlamda zorluk ve sıkıntı ile karşılaşıldığı gibi yapılan bir kötülükten kâr ve fayda sağlaması da mümkün olabilmektedir. Bu dünya, iyi şeyler ile birlikte haksızlıkların, zulümlerin ve adaletsizliklerin de olduğu bir dünyadır. Gerçek anlamda hakkın ve adaletin ortaya konulması için ahirete, hesap gününe ve nihayetinde cennet ve cehenneme ihtiyaç vardır. Cennet ve cehennemde herkes bu dünya hayatında ettiklerinin karşılığını bulacak ve hiçbir haksızlığa uğratılmayacaktır.

Bu dünyadaki sistemlerde de çoğu insan iyilik ve kötülüklerin bir şekilde karşılık bulmasını beklemekte ve kötülük edenlerin yönetimlerce cezalandırılmalarını son derece gerekli bir sonuç olarak görmektedir. Örneğin birçok kişi, bir insanın canına kıyan, zarar veren ya da tecavüz eden kişilerin ölene kadar hapsedilmesinden asılmasına kadar olabilecek en ağır cezalar ile cezalandırılmalarını istemektedirler. Bir kişiye tecavüz eden ya da onu öldüren birini neden cezalandırıyorsunuz diye sormayan çoğu insan konu Allah'ın sistemine gelince neden cehennem gibi bir ceza olduğunu sorabilmektedirler.

Ayetler, cehenneme girecek olan inkârcıların, zalimlerin, sapkınların, kibirlenerek büyüklük taslayanların, nankörlerin, günahkârların ve ikiyüzlülük edenlerin ancak yapmış oldukları şeyler nedeniyle cezalandırılacaklarını,⁹⁷⁹ artık özür dilemelerinin bir faydası olmayacağını ve yalnızca yapmış oldukları şeylerin karşılığını göreceklerini hatırlatır.⁹⁸⁰ Güvende kılınan kimseler hariç hiç kimsenin kendini o günün azabından koruyamayacağı bildirilir ve o gün zalimlere kazandığının karşılığını tadın denilir.⁹⁸¹ Ayetlerde bu kişilerin cehenneme gitme sebepleri

⁹⁷⁹ Girin oraya (cehenneme). Artık dayansanız da dayanmasanız da sizin için biridir. Yaptığınız şeylerin karşılığını görüyorsunuz. **Tur Suresi 16**

⁹⁸⁰ Ey gerçeği yalanlayan nankörler! Bugün özür dilemeyin. Siz, yalnızca yaptıklarınızın karşılığını görmektesiniz.

⁹⁸¹ O halde kıyamet günü, kendisini kötü azaptan kim koruyabilir? Zalimlere: Kazandığının karşılığını tadın! denir. **Zümer Suresi 24**

Allah'ın en adil biçimde hak edene hak ettiğini vermesi, kötü ve pis olanı iyi ve temiz olandan ayırması ve orayı zulme bulaşp kötülük edenlerle doldurması içindir.⁹⁸² Aynı şekilde iman edip hayra ve barışa yönelik amellerde bulunanlar da yaptıklarına karşılık olarak mirasçı kılındıkları cennetlere gireceklerdir.⁹⁸³ Dolayısıyla ahirette herkes adil bir şekilde hesaba çekilecek ve herkes hak ettiği karşılığı bulacak ve kimseye haksızlık yapılmayacaktır. Gerçek anlamda adaleti yalnız Allah gerçekleştirebilir. Allah, unutmaz, şaşırmaz, kimseyi kayırmaz ve yaratmış olduklarına haksızlık yapmaz. Kullar da ancak Allah'ın vereceği hüküm karşısında tereddüt yaşamaz. Haklarının yendiği zannına kapılmaz.

Ayetlerden de açıkça görüldüğü gibi hakkında cehennemlik olma hükmü verilmiş olanlar da bu hükme itiraz etmedikleri gibi aksine suçlarını kabul ve itiraf ederek derin bir pişmanlık duyarlar.⁹⁸⁴ Yine dünya hayatında işlenen suçlarının kendisine tek tek gösterilmesinin ardından gerçeği yalan sayanlar derin bir pişmanlık duyarak önceden yapıp ettiklerine bakacak ve toprak olmayı arzulayacak.⁹⁸⁵ Ayetten de görüldüğü gibi hakkında azap hükmü verilmiş olan kişiler bu suçları hiç işlememiş olmak ve sorumluluk sahibi olmamak için insan olarak değil de toprak olarak var edilmiş olmayı ya da hiç yaratılmamış olmayı dileyeklerdir. Yine ayetlerde tekrardan diriltilerek hesaba çekilen inkârcıların hesap günü hiç hesaba çekilmemeyi ve ölümle her şeyin bitmiş olmasını dileycekleri

⁹⁸² Ki Allah, pis olanı temiz olandan ayırsın, pis olanları birbirinin üzerine koyup, hepsini bir araya getirsin, sonra hepsini cehenneme doldursun. İşte onlar hüsrana uğrayanlardır. **Enfal Suresi 37**

⁹⁸³ İşte bu, yaptıklarınıza karşılık, mirasçı kılındığınız cennettir. **Zuhruf Suresi 72** ; Onlara: “İşte yaptığınız işlere karşılık, hak ettiğiniz cennet budur” diye seslenilir. **A'raf Suresi 43**

⁹⁸⁴ Böylece günahlarını itiraf etmiş (olacaklar). Artık (Allah'ın rahmetinden) uzak olsun, o alevli cehennemin mahkûmları! **Mülk Suresi 11**

⁹⁸⁵ O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve inkârcı kişi: “Ah keşke toprak olsaydım!” diyecektir. **Nebe Suresi 40**

ve dünya hayatında sahip olduklarının kendisine hiçbir fayda sağlamadığını itiraf edecekleri bildirilir.⁹⁸⁶

Allah'ın rızasına uygun olarak yaşayan, kurallarını dikkate alan, hayra ve barışa yönelik iyilikler sergileyen, zorluklara karşı sabreden, inkârdan, nankörlükten, riyakârlıktan, zulümden ve haksızlıklardan uzak duran insanların da en başta Allah'ın rızası sonra da cennetleri ile ödüllendirilmeleri de son derece makul ve anlaşılır bir şeydir. İmtihan dünyasında olduğumuza göre pekâlâ Allah vaadini yerine getirecek ve buyruklarını dikkate alan kullarını ödüllendirecektir.⁹⁸⁷ Bu son derece doğal bir durumdur. Dünya hayatındaki başarılarla da verilen emeklerin neticesinde ulaşılır. İman etmek ve Allah'ın sınırlarına riayet ederek yaşamak da insanın hayatını adadığı bir emektir. Allah kendi rızası için emek verenlerin emeklerini boşa çıkarmayacaktır.⁹⁸⁸

Cennet ve cehennem sonlu mu sonsuz mu olduğu konusu da çoğu kişi tarafından merak edilen konulardan biridir. Sonsuza kadar yaşamak, hep var olmak ister insan. Bir anlamda yaratılışına kodlanmıştır bu arzu. Oysa dünya hayatındaki varlığı diğer tüm yaratılmış varlıklarda olduğu gibi ölümlü yani sonludur. Peki, bir gün öleceğini bilen insanoğlu neden hiç ölmeyecekmiş gibi yaşar? Herhalde bunun en öncelikli sebeplerinden biri, insanın sonsuza kadar var olma isteğidir.

İnsanoğlu bu arzusuna bu dünya hayatında değil ancak ahiret hayatında erişebilir.⁹⁸⁹ Belki de insana sunulacak en büyük nimet

⁹⁸⁶ Kitabı kendisine solundan verilene gelince, o kişi şöyle diyecektir: "Ah, keşke, bana kitabım (amel defterim) verilmeseydi! Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim! Ah, keşke, onunla (ölümümle) her iş bitseydi! Malım bana yarar sağlamadı. Saltanatım da benden yok olup gitti." **Hakka Suresi 25-29**

⁹⁸⁷ Gerçekten her kim tüm benliğini Allah'a teslim eder ve iyilik yapanlardan olursa, Rabbi katında mükâfatını görecektir ve böyleleri ne korkacak, ne de üzülecekler. **Bakara Suresi 112**

⁹⁸⁸ İman edip salih amellerde bulunanlar ve Rablerine kalpleri tatmin bulmuş olarak bağlananlar, işte bunlar da cennetin halkıdır. Onda süresiz kalacaklardır. **Hud Suresi 23**

⁹⁸⁹ İman edip hayra ve barışa yönelik işler yapanlara gelince, onları altından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Hep orada kalacaklardır, sonsuza dek. **Nisa Suresi 57**

ve imkân sonsuza kadar var olabilmesidir. Allah, insanoğlunu ahiret yurdunda sonsuza kadar yaşatacağını vaat etmektedir. Bu yüzden olsa gerek insanın içine de yaratılışından itibaren sonsuz yaşama isteği verilmiştir. Şeytanın, Hz. Âdem ve eşine oynadığı oyun da onları sonsuzca yaşama tutkusuna ve ölümsüz olmaya kıışkırtmak ve Allah'ın yasak ederek imtihan kıldığı ağaca yönelmelerini sağlamaktı.

Akıl sağlığı yerinde bir kişi hiç ölmek istemez. Çünkü var olmak güzel ve arzulanan bir şeydir. Allah bize, bu dünyadaki davranışlarımızın bir karşılığı olarak ahirette bir daha hiç ölüm tatmama imkânı sunmaktadır. Ancak söz konusu bu ölümsüzlüğün cennet nimetleri içinde mi yoksa cehennem azabında mı yaşanacağını insanın bu dünyadaki seçimleri belirlemektedir. İnsanlar yaşamları süresince yapmış olduklarının bir karşılığı olarak hak ettiklerini orada bulacaklardır. İşte tam da bu yüzden cennet ve cehennem vardır.

47

KUR'AN'DA NEDEN TEHDİT VE KORKU İÇERİKLİ İFADELERE YER VERİLMİŞTİR?

Allah'ın bizden istediği her şey bizim iyiliğimiz içindir. Allah her türlü eksiklik ve noksanlıktan uzaktır. Allah'ın bize de başka herhangi bir şeye de ihtiyacı yoktur. Allah'ın insanlar arasından elçiler seçmesi ve ilahi mesajlarını insanlara vahiy yoluyla iletmesi insanlara olan rahmet ve merhametinin bir sonucudur. Allah bizi yaratıp kendi halimize de bırakabilir ve en büyük nimeti olan dinî kural ve ilkeleri bize bildirmeyebilirdi.

Ama Allah, Hâdi isminin ve benzersiz rahmetinin bir neticesi olarak bizi kendi halimize bırakmamış ve bize vahiy ile yol göstermiştir. Çünkü Allah hidayet veren, doğruya, iyiye ve güzele iletmede en yüce kudret olandır.⁹⁹⁰ Yine Kur'an

⁹⁹⁰ Yol gösterici ve yardımcı olarak Rabbin yeter. **Furkan Suresi 31**

ayetleri, yarattığını en iyi bilen Allah olduğunu haber verir.⁹⁹¹ Dolayısıyla Allah'ın insanlara yönelik uyarıları onların tam da ihtiyaç duyacağı yani yaratılışlarına uygun olacak biçimdedir.

Bildiğimiz gibi Kur'an sureleri Allah'ın Rahman ve Rahim isimleri ile başlamaktadır. Allah öyle büyük rahmet sahibidir ki rahmet etmeyi kendine ilke edinmiş, Kur'an'da Allah'ın insanlara rahmet etmeyi kendine ilke edindiği haber verilmiştir.⁹⁹² Örneğin Kur'an ayetlerinin de dikkat çektiği gibi Allah, hatalarımız sebebiyle bizi hemen cezalandırmayarak bize süre ve fırsat vermektedir.⁹⁹³ Çünkü Allah rahmet etmeyi çok seven ve az önce de dikkat çekildiği gibi rahmet etmeyi kendine ilke edinendir.⁹⁹⁴ Allah'ın tarifsiz rahmeti her şeyi kuşatmıştır.⁹⁹⁵ Hatalarımız nedeniyle Allah'tan af dilememiz gerekir çünkü Allah bağışlamayı çok sevendir.⁹⁹⁶ Allah'ın rahmetinden asla ümit kesmemek gerekir. Allah, hatalarından pişman olan ve onları telafi etmek için çabalayan kullarının günahlarını tümünden affedebilir. Çünkü o bağışlayıcıdır. Rahmetin kaynağı olandır.⁹⁹⁷

⁹⁹¹ (Allah), yarattığı kişileri bilmez mi hiç! **Mülk Suresi 14**

⁹⁹² Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: "Selam üzerinize olsun! Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazmıştır (farz kılmıştır)." Gerçek şu ki sizden kim, bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tövbe edip kendini düzeltirse, bilsin ki O (Allah) çok bağışlayıcıdır; çok merhamet edendir. **En'am Suresi 54** ; (Onlara) "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" diye sor (ve) "Merhamet etmeyi kendi zatına yazmış (farz kılmış) olan Allah'ındır" de! Sizi, varlığında şüphe olmayan kıyamet gününde elbette toplayacaktır. Kendilerini ziyana sokanlar var ya işte onlar inanmazlar. **En'am Suresi 12**

⁹⁹³ Eğer Allah, insanları zulümleri yüzünden (hemen) hesaba çekseydi, yeryüzünde debelenen hiçbir canlı (insan) bırakmazdı. Ancak, onları (insanları) belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor. Ecelleri geldiği (süreleri dolduğu) zaman artık ne bir saat/bir an geri kalır ne de ileri giderler. **Nahl Suresi 61** ; Eğer Allah, insanları yaptıkları yüzünden (hemen) hesaba çekecek (cezalandıracak) olsaydı, yeryüzünde debelenen hiçbir canlı (insan) bırakmazdı. Ancak, onları (insanları) belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince de şüphesiz ki Allah, kullarını görmektedir. **Fatır Suresi 45**

⁹⁹⁴ Şüphesiz ki Ben, (Hakk'a) yönelen, inanıp iyi davranışlarda bulunan, sonra da doğru yolda giden kimseyi çok bağışlayıcıyım. **Taha Suresi 82**

⁹⁹⁵ Rahmetim her şeyi kuşatmıştır. **Araf Suresi 156**

⁹⁹⁶ Rabbinizden af dileyin! O, bağışlamayı çok sevendir. **Nuh Suresi 10**

⁹⁹⁷ Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Allah, günahları tümünden affeder. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır, rahmet kaynağıdır. **Zümer Suresi 53**

Kur'an'daki bazı ayetlerde neden korkutucu ifadelerin ve tehditlerin yer aldığı üzerine düşünmek gerekir. Öncelikle bu türden ayetler sanıldığı gibi çok fazla değildir. Allah'ın rahmetinin ve kullarını affetmek istemesinin vurgulandığı ayetlere kıyasla çok değildir. Allah, ilahi vahyi iletme üzere seçtiği elçileri müjdeciler ve uyarıcı olmaları dışında bir şey için göndermediğini söylemekte, iman edip hem kendini hem de çevresini düzelterek için korku olmadığını da hatırlatmaktadır.⁹⁹⁸ Peygamberimiz de müjdeciler ve uyarıcı olarak gönderilmiştir.⁹⁹⁹ Aynı zamanda insanlar için bir şahit de kılınmıştır.¹⁰⁰⁰

Kur'an'da zalimlere ve azgınlıkta ısrar edenlere yönelik "korkutucu" ve tehdit içerikli ifadelerin bulunması Kur'an'a iman etmemek ya da onu dikkate almamak için bir gerekçe midir? Korkutucu ifade ve tehditler, bu dünyada korkunç şeyler yapan kişiler içindir. Kur'an, uyarı ve rahmettir. Korkunç şeyler yapan insanlardan hesap sorulmaması ve haklarında azap hükmü verilmemesi, o zalimlerin zulümlerine maruz kalan kişilere haksızlık, zulümden uzak durarak iyi ve doğru olanı gözeterek kullara ise adaletsizlik olur.

Dolayısıyla Allah müjdeleyici ve uyarıcı ayetler arasında tam da olması gerektiği gibi ölçülü ve dengeli bir düzen oluşturmuştur. Allah'ın çeşitli ayetlerde insanları uyarması, korkutması ve tehdit etmesi de benzersiz rahmetinin ve tartışılmaz adaletinin bir gereğidir. Neden?

Yaşadığımız dünyada insan aklının ve vicdanının sınırlarını zorlayacak kadar çok kötülük, haksızlık, zulüm ve merhametsizlikler var. Tüm bunları yapanlar ya da yapılmasına sessiz kalanlar da yeryüzünü daha yaşanılabilir ve barış yurdu kılması gereken

⁹⁹⁸ Biz, resulîleri (elçileri), sadece müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim, iman eder, kendini (ve çevresini) düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar üzüntü de çekmeyeceklerdir. **En'am Suresi 48**

⁹⁹⁹ (Ey Peygamber!) Biz, seni sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. **Furkan Suresi 56**

¹⁰⁰⁰ Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. **Ahzâb Suresi 45**

insanlar. Dolayısıyla insanın haddini bilmesi, ölçüyü ve dengeyi şaşırtmaması, yaptıklarının ne gibi sonuçlara sebep olacağını anlaması ve işin şakaya ya da hafife alınır bir tarafının olmadığını kavraması için gerçeklerle yüzleştirilmesi gerekir.

Bu gerçekler bazen korkutucu olabilir çünkü bazı insanlar siz ne kadar sevgi ve şefkat yolu ile yaklaşarsanız yaklaşın ancak korku ve tehdit ile yola gelebilmektedir. Maalesef bu durum insanın bir gerçeğidir. Zulme bulaşan ve kötülük yapan insanların mağdur ettiği kişilerin haklarının sorulması gerekir. Bu dünyada adalet her zaman gerçekleşmeyebilir ancak hesap günü, hiçbir zulmün, yapanın yanına kâr kalmayacağı bir gündür.

Ancak Allah kullarının haksızlık ve zulme bulaşmalarını istemediği için onları önceden uyarmakta ve kötü davranış sahiplerini korkutup tehdit etmektedir. Cehennem ile ilgili korkunç anlatımların olması, dünyada korkunç kötülükler yapan insanların olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Bu dünyada bunca korkunç kötülükler varken Allah'ın sadece cennetten bahsetmesi adalet ve merhamete uygun olmazdı. Üstelik bu, sadece yapan için bir tehdit ve uyarı değil haksızlığa uğrayan için de bir müjde ve sabır nedenidir.

Çünkü çoğu zaman yapılan haksızlıklar bu dünyada yapanın yanına kâr kalabilmektedir. Her şeyin bu dünya ile sınırlı olmadığını, gelmesinde hiç şüphe olmayan bir hesap gününün varlığının ve o günün dehşetinin kavranması gerekir.

Dünyada korona salgını bu kadar patlamadan önce çıkıp “Şunları yapmayın yoksa evlerinizden dışarı çıkamaz hale gelirsiniz, hayatınızı kaybedebilirsiniz, sevdiklerinizi kaybedebilirsiniz.” demiş olan mı değerli şu an, yoksa “Hiçbir şey olmaz, sorun yok. Normal grip gibi geçer gider.” diyen mi? İşin ciddiyetini gerçekçi bir biçimde ortaya koyan “korku” içerikli uyarı aslında çok büyük bir nimet değil miymiş?

Tehlike öncesi uyarının önemini kavradıysak ve uyarıdan maksimum verim almak için ne yapmamız gerektiğini de

anlamamız gerekir. “Eğer evlerinizde kalırsanız salgının yayılmasını önlemek adına çok iyi olur. Çok gerekli bir durumda ise dışarı çıkacağınız zaman maske takmalı, sosyal mesafenizi korumalı ve hem kişisel temizliğinize hem de temas ettiğiniz yerlere dikkat etmelisiniz.” Ancak bu yeterli olmaz. Aynı zamanda insanlara uyarıları dikkate almadıkları zaman ne gibi korkunç sonuçlar ile karşılaşabilecekleri, hem kendilerinin hem sevdiklerinin hem de toplumun sağlığını nasıl tehlikeye atabilecekleri bilgisinin de verilmesi gerekir.

Bu şekilde iki yönü de gösterilerek önlem almak da aldırmaq da kolaylaşır, çünkü insanlar tehlikeyi çok daha iyi kavrarlar. Tehlikeyi çok daha iyi kavramak insanda stresi açığa çıkarabilir. Peki, stres kötü bir şey midir? Tedbirli davranmaq ve başarılı olmak için bir miktar stresin kötü bir şey olmadığını bilinmektedir. Düzeyinde stres insan için gereklidir. Hiç stresin olmadığı bir hayat kişiyi rahatlığa teşvik edebilir ve bu rahatlık ile tehlikeye hazırlıksız yakalanır ve kötü sonuçlar ile karşılaşılır.

Yeterli stresin bizi ayağa kaldırmasının fizyolojik açıdan da var olan bir gerçek olduğu bilimsel olarak bilinmektedir. Vücudumuz da böyle çalışmaktadır. Yeterli ölçüde stres oluştuğunda vücudumuz stres karşısında takınması gereken tavrı takınır. Stres anında adrenalin adlı hormon salgılanır ve bu hormon vücudumuzda birçok değişikliğe sebep olmaktadır. Mesela kalbimiz daha hızlı atmaya başlar ve daha sık nefes alırız. Gözlerimiz uzağı daha iyi görür hale gelir ki kişi bu sayede uzaktan gelecek olan tehlikelerin farkına varabilir. Sindirim sistemimiz yavaşlar çünkü vücudumuz çok daha önemli işlerimiz olabileceğini düşünür. Ama aynı zamanda hücrelerimizin besin ihtiyacı olabilir diye kan şekerimiz yükselir. İskelet sistemimize daha çok kan gönderilir çünkü kaçmamız gerekebilir. Bunların hepsi tehlike hisseden, stres altında olan insanın vücudunda olanlar. Ve bu mekanizma hayatımızdaki stres ile başa çıkamamızda bize destek olacak şeyler.

Eğer hiç stres hissetmeseydik tehlike anında tam anlamıyla tedbir alamayıp bu vahşi doğada elenebilirdik. Vücudumuz dahi böyle çalışırken psikolojik açıdan hiç stres hissetmemeliyiz, hiç korkmamalıyız diye düşünmek doğaya aykırı olabilir çünkü bu durum doğa şartları karşısında bizi güçsüz bırakabilir. Güçsüz kalmamak ve elenmemek istiyorsak çok iyi önlem alabilmemiz gerekir. Çok iyi önlem için ise uyarının maksimum nitelikte daha iyi kavranır olması gerekir.

Dolayısıyla uyarının çift yönlü olması yani korku da içermesi gerek. Tek bir tarafa kayması yani salt korku olması veya salt korkudan uzak olması başarısızlığı beraberinde getirecektir. Bu yüzden de Kur'an'daki cennet ve cehennem ile ilgili uyarıların dengesi tam da olması gerektiği gibidir. Tehdit içerikli ifadeler için ciddiyetini kavrayalım diyerdir.

KUR'AN'DA KABİR AZABI VAR MIDIR?

Kur'an'da hiçbir dayanağı olmamasına rağmen halk arasında çok yaygın şekilde bilinen, rivayetlere dayalı inançlardan biri de kabir azabıdır. Bu kabul öyle boyutlardadır ki pek çok insan cehennem azabından çok kabir azabından endişe edip onu merak eder hale gelmiştir. Şayet insanların ölüm sonrası ve ahiret öncesi durumları ile alakalı bu kadar önemli bir konunun gerçekliği söz konusu olsaydı, bu durum mutlaka Kur'an'da açık bir biçimde ifade edilirdi. Oysa bu inanç kendi aralarında da farklılık gösteren rivayetlere dayalı bir iddia olduğu gibi aynı zamanda Kur'an'daki birçok ayetle çelişen bir iddiadır.

Muhtemelen bu türden iddiaların ortaya atılmaları, öncelikle zaman kavramının göreceli oluşunun bilinmemesine ve öldükten sonra ruhların nerede durduğunun merak edilmesine

dayanmaktadır. Kur'an'da Secde ve Mearic surelerindeki ayetlerden zamanın göreceli olabildiği anlaşılmaktadır.¹⁰⁰¹ Dolayısıyla ölen kişinin ruhunun, bizim bağlı olduğumuz zamanın geçmesini beklemesi gibi bir durum söz konusu değildir. Nasıl ki 2000 yılında dünyaya gelen biri miladı esas alacak olursak 2000 yıl bir yerde beklemiş de ondan sonra dünyaya gelmiş gibi hissetmiyorsa, aynı şekilde ölen kimse de hesap gününden önce tekrar diriltilene kadar bir yerlerde beklemiş gibi hissetmeyecektir kendisini. Çünkü ölen kişinin bu dünya ile olan tüm irtibatı kesilir. Ölen kimse zamana ve mekâna dair tüm algısını yitirir. Bir anlamda tekrar prize takılınca kadar lambanın fişi çekilir ve ışığı söndürülür. Esasen uyku hali de bu duruma benzetilebilir. Kişi uyuduğunda üstelik derin de uyuyorsa uyanınca kadar zaman ve mekânla olan algısı kesilir. Hatta öyle ki bir saat derin uykuya dalmış birini bir anda uyandırmanız o kişiyi on saattir uyuduğuna inandırabilirsiniz. Çünkü kişi uykudayken sürenin ne kadar geçtiğini uyanık olduğu zamanlardaki gibi algılayamaz. Öte taraftan uyanırken bile bir işle uğraşıyorken çoğu zaman zamanın nasıl geçtiğini fark edemediğimizi ifade ederiz.

İnsanın uyku ve ölüm halinde bu dünya ile irtibatının kesilmesi örneğinin, Kur'an'da Ashabı Kehf yani Allah tarafından mağarada uyutulan inançlı gençler ile ilgili anlatım üzerinden anlaşılması mümkündür.¹⁰⁰² Yine “Ölümünden sonra Allah bunu nasıl diriltecek?” diyen kişinin Allah tarafından yüz yıl ölü olarak bırakıldıktan sonra tekrar diriltilmesi ve kendisine “Ne kadar süre ölü kaldın?” diye sorulan soruya “Bir gün veya

¹⁰⁰¹ Gökten yere işleri çekip çevirir. Sonra sizin saymakta olduğunuz bin yıla denk bir günde/dönemde O'na yükselirler. **Secde Suresi 5** ; Melekler ve Ruh, süresi elli bin yıl olan bir günde/dönemde O'na yükselirler. **Mearic Suresi 4**

¹⁰⁰² Onlar, uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırsın. Ve biz onları sağ yanlarına ve sol yanlarına çeviririz. Köpekleri de avluda ön ayaklarını öne doğru uzatmıştı. Eğer sen onlarla karşılaşsaydın, gerisin geri kaçardın. Ve korkudan ürperirdin. **Kehf Suresi 18**

bir günden daha az.” şeklinde cevap vermesinde de benzer şekilde görülmesi mümkündür.¹⁰⁰³

Yine ayetlerden açık bir biçimde insanların bu dünya hayatında geçirdikleri süreye dair algılarının son derece az olacağını görmek mümkündür.¹⁰⁰⁴ Öte taraftan rivayetlerde iddia edildiği gibi kabirde azap ya da mükâfat söz konusu olsa, insan dediğimiz varlığın varlık sahasına çıktığı günden kıyamete kadar ölen kişiler arasında kabirde azap veya mükâfat görme anlamında çok uzun dönemleri kapsayan bir adaletsizlik olacaktır. Bu durumda kıyamete yakın ölen ve hakkında azap hükmü verilmiş bir kişi kendisinden çok daha önce ölen ve azaba uğrayan kişiden daha şanslı, yine kıyamete yakın ölen ve hakkında mükâfat hükmü verilen biri de kendinden çok daha önce ölen ve kabrinde mükâfat gören birinden daha şanssız olacaktır. Hatta bu iddiaya göre kıyametin hemen öncesinde ölen kişiler kabirlerinde azap da mükâfat da görmeyeceklerdir. Adil olan Allah için böyle bir durum da söz konusu edilemez.

Kur'an'da dünya hayatından, ahiret hayatından ve kabirlerden bahsedilmekte ancak kabir hayatında azap ya da mükâfat şeklinde ayrı bir hayattan söz edilmemektedir. Aksine öldükten sonra insanlara ecirlerinin yani hak ettikleri karşılıkların verileceği yer olarak kıyamet gününün ifade edilmesi, kıyametten önce herhangi bir karşılığın verilmesinin söz konusu olmadığını

¹⁰⁰³ Veya temelleri üzerine yıkılıp, harap olmuş beldeye uğrayan kimse gibi: “Ölümünden sonra Allah bunu nasıl diriltecek?” demişti. Bunun üzerine Allah, onu öldürüp yüz yıl ölü bıraktıktan sonra diriltti. Ona: “Ne kadar süre ölü kaldın?” dendi. O da: “Bir gün veya bir günden daha az.” dedi. Allah, “Hayır yüz yıl kaldın.” dedi. Buna rağmen yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış. Ve eşeğine de bak. Bu, insanlara ayet (delil, ibret, gösterge) olman içindir. Şu kemiklere bir bak, onları nasıl düzenleyip sonra et giydiriyoruz. Ona bu detaylı açıklama yapıldıktan sonra: “Artık anladım ki, kuşkusuz Allah, her şeye güç yetirendir.” dedi. **Bakara Suresi 259**

¹⁰⁰⁴ Buyurur: Yeryüzünde yıllar sayısıyla ne kadar kaldınız? Derler: Bir gün yahut günün bir kısmı kadar; sayanlara sor. Buyurdu: Sadece birazcık kaldınız. Keşke biliyor olsaydınız. Sizi, boş yere yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız? **Müminun Suresi 112-115** ; Sizi çağıracağı gün, O'na övgüyle çağırısına uyacak ve dünyada pek az bir süre kaldığınızı anlayacaksınız. **İsra Suresi 52**

net bir biçimde ortaya koymaktadır.¹⁰⁰⁵ Ayetten açık bir biçimde görüldüğü gibi dünya hayatında hak edilen karşılığın verileceği yer kabir değil kıyamet sonrası yeniden dirilmedir. Yine ayetlerde bu dünya hayatının süsüne aldanarak peşinden koşanların hak ettiğinin kabirde azap olduğu değil cehennem olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁰⁶ Dolayısıyla dünya hayatındaki yaşantının sorumluluğunun üstlenileceği yer kabir değil ahirettir.

Bununla birlikte öldükten sonra hem dünyada kalanların kabirdekiler ile hem de kabirdekilerin dünyada yaşamaya devam edenlerle irtibatının kesileceği son derece açıktır.¹⁰⁰⁷ Yine Kur'an'da, Allah'ın ayetlerine ancak gereğince düşünüp inanmak isteyenlerin inanacağı bundan yüz çevirenlerin kabirdeki iştirme ve düşünme gibi yetilerinden mahrum kalmış yani bu dünya ile irtibatları kesilmiş ölümler gibi oldukları ifade edilmektedir.¹⁰⁰⁸ Ayetlerden açık bir biçimde ölen kişilerin kabirlerinde diriltilmesine değil beklenen o saat yani kıyamet geldiğinde kabirlerden diriltilmelerine dikkat çekilmektedir.¹⁰⁰⁹ Ayetten de görüldüğü gibi Allah diriltmeden önce kabirlerdeki ölümler. Yine ayetlerde, tekrar diriltilen kişilerin şaşkınlıkları gösterilmektedir.¹⁰¹⁰ Ayetten de görüldüğü

¹⁰⁰⁵ Her canlı ölümü tadacaktır. Hak ettiğiniz karşılıklar size, kıyamet günü, eksiksiz bir biçimde verilecektir. Ateşten uzaklaştırılıp cennete sokulan kesinlikle kurtulmuş olacaktır. İğreti-sefil hayat aldatici bir yararlanmadan başka şey değildir. **Âli İmran Suresi 185**

¹⁰⁰⁶ Kim ki, bu geçici hayatın (hazları) peşinde koşmak isterse, bu istediğinden dilediğimiz kadar, gerekli gördüğümüz kimseye hemen veririz; ama sonra onun payını cehennem kılarız ki oraya kınanmış ve kovulmuş olarak katlanmak zorunda kalacaktır! **İsra Suresi 18**

¹⁰⁰⁷ Biz onlardan önce nice uygarlıkları helak etmişizdir: sen onlardan herhangi birinin varlığını hissediyor, ya da onların ardından bir tek çıtırtı olsun duyabiliyor musun? **Meryem Suresi 98**

¹⁰⁰⁸ Ne de (manen) dirillerle ölümler bir olurlar. Şu kesin ki Allah, iştirmeyi dileyene iştirir, fakat sen mezardakiler (gibi manen) ölmüş olanlara asla iştiremezsin. **Fatır Suresi 22**

¹⁰⁰⁹ O (Son) Saat mutlaka gelecektir; bunda hiçbir şüphe yoktur. Şüphesiz ki Allah, kabirlerdeki diriltecektir. **Hac Suresi 7**

¹⁰¹⁰ Derken sura üflenmiştir. Ve işte o zaman hemen yattıkları yerden çıkıp Rable-rine koşacaklar. Şöyle diyecekler: Vay başımıza gelene! Kim kaldırdı bizi yattığımız yerden?/Kim uyandırdı bizi (ölüm) uykumuzdan? Rahman'ın vaat ettiği işte bu! Demek peygamberler doğru söylemişler. **Yasin Suresi 51-52**

gibi insanlar kıyamette tekrar diriltilerek yattıkları yerden kaldırıldıklarında şaşkınlık yaşamakta, Allah'ın vaadinin ve peygamberlerin kendilerine bildirmiş olduğu tekrardan dirilmenin gerçekliğine kesin olarak ancak o anda inanmaktadırlar. Ne bu ayette ne de herhangi başka bir ayette “Ne çok kaldık kabirde”, “Kabirdeki azabımız ne kadar da çetindi” türünden bir ifade görülmediği gibi aksine ölen kişinin tekrar diriltilene kadar bir şeyden haberdar olmadığı görülmektedir.

Kabir azabının olduğunu iddia eden bazı rivayetlere göre ölen kişinin sorgulaması melekler tarafından kabirde yapılacak ve kendisine sorulan sorulara doğru cevapları verenlerin kabirleri genişletilip, aydınlatılıp, ferahlatılarak bu kişiler mükâfatlandırılacak, yanlış cevapları verenlerin kabirleri ise, onların kemiklerini iç içe geçirecek kadar sıkıştırarak karanlık bir azap yerine dönüşeceklerdir. Oysa Kur'an'a göre insanların imtihan edildikleri yer kabir değil dünya hayatıdır.¹⁰¹¹ Hesaplarının görülmeye başlanacağı yer de kabir değil ahiretteki din günüdür.¹⁰¹²

Yine ayetlerde inananların Allah'tan iyilik, güzellik ve bağışlanma dileklerinin bu dünya ve ahirete yönelik olduğu görülmekte ve cehennem azabından korunma dilenirken, kabirden hiç söz edilmemektedir.¹⁰¹³ Ayetlerden açık bir biçimde insanların hesaplarının hesap günü yani din günü görüleceği ve bundan sonra hak edenlere hak ettikleri karşılıkların eksiksiz bir biçimde tanımlanacağı ifade edilmektedir.¹⁰¹⁴ Kur'an'da din günü yani hesap gününden bahsedilmekte ancak hiçbir ayette hesap

¹⁰¹¹ O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır. O mutlak üstün ve yüce olandır, eşsiz ve benzersiz bağışlayandır. **Mülk Suresi 2**

¹⁰¹² Rabbimiz! Hesabın görüleceği Gün, beni, anamı babamı ve inananları bağışla! **İbrahim Suresi 41**

¹⁰¹³ Onlardan bir kısmı da “Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver; ahirette de iyilik ver! Bizi cehennem azabından koru!” diye dua eder. **Bakara Suresi 201**

¹⁰¹⁴ Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Artık hiç kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap görenler olarak biz (herkese) yeteriz. **Enbiya Suresi 47**

günlerinden şeklinde çoğul bir kullanım bulunmamaktadır. Yani ahiretteki hesaptan önce kabir gününden ya da kabir hesabından söz edilmemektedir. Dolayısıyla insanlar için tek hesap günü vardır o da ahiretteki hesap günüdür. Ayetlerden açıkça görüldüğü gibi ahiretteki hesap öncesi kabirde bir azap da mükâfat da söz konusu değildir. Bu yüzden bu konudaki rivayetleri dikkate almak ve Kur'an'daki ayetlere olmadık anlamlar yüklemeye çalışarak Kur'an'da kabir azabını işaret eden ayetler olduğunu iddia etmek doğru değildir.¹⁰¹⁵

KUR'AN NE ZAMAN İNDİRİLMİŞ VE NASIL BİR ARAYA GETİRİLMİŞTİR?

Kur'an'ın ilk olarak 610 yılında peygamberimiz yaklaşık kırk yaşı civarındayken vahyedilmeye başlandığı kabul edilmektedir. Daha önce de dikkat çekildiği gibi Kur'an ayetleri tek seferde değil aralıklar ile parça parça indirilmiştir. Allah'tan gelen ayetler, peygamberimizin zihnine ve kalbine yerleştirilmiş ve unutmaması için hafızasına kaydedilmiştir.¹⁰¹⁶ Ayetler indikçe hem önceden inen ayetler hem de yeni gelen ayetler ile birlikte ayetler iyice yerleşsin ve unutmasın diye peygamberimize tekrar ettirilmiştir.¹⁰¹⁷

Peygamberimizin unutmayacak olması Allah'ın lütfu ilemdir. Allah bu şekilde irade ettiği için peygamberimiz unutmayacaktır.

¹⁰¹⁵ Bu konuda detaylı ve nitelikli bir çalışma için bakınız: Mehmet Okuyan, **Kur'an'a Göre Kabir Azabı**, Düşün Yayıncılık 2015.

¹⁰¹⁶ Şüphe yok ki bu (Kur'an) âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. O güvenilir Ruh ile/onunla güvenilir vahiy senin kalbine (indirilmiştir) ki (onunla) uyarıcı kimselerden biri olasın diye. **Şuara Suresi 192-193** ; De ki: Kim Cebrail'e düşman ise (şunu iyi bilsin ki), Allah'ın izniyle onu (Kur'anı) senin kalbine, kendisinden önce gelen (Kitap Ehli'nin yanlarında/ellerindeki bulunan kitapları) doğrulayıcı, hidayet rehberi ve müminler için de müjde olarak o indirmiştir. **Bakara Suresi 97**

¹⁰¹⁷ Biz sana okutacağız ve sen asla unutmayacaksın. Allah'ın dilemesi hariç (unutmayacaksın). Şüphesiz O açığa çıkana da gizleneni de bilir. Böylece zaten kolay olanı sana daha da kolaylaştırmış olacağız. **Ala Suresi 6-8**

Allah bu şekilde irade etmese elbette peygamberimiz de unutulabilirdi. Burada peygamberimizin ne kadar güçlü bir hafızaya sahip olduğu ve hafızasına güvenmesi değil kalbine indirilen ve kendisine okutulanı unutmamasının Allah'ın lütuf ve rahmetinin sonucu olduğu dersi verilir. Allah unutmamasını dilemediği için peygamberimiz unutmamıştır. Bu vurgunun yapıldığı benzer ayetler de göz önünde bulundurulduğunda, Allah'ın dilemesi hariç vurgusunun bu sebeple olduğu görülmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Kur'an ayetleri parça parça indikçe hem kayıt altına alınmış hem de inananlar tarafından ezberlenmeye başlanmıştır. Kur'an ayetlerinin yazılı olduğu belgeler vahyin tamamlanması ile birlikte peygamberimiz Hz. Muhammed henüz hayattayken toplanmış ve bir bütün olarak Kur'an ayetleri bir araya getirilmiş olmalıdır. Aksi türlü düşünülemez çünkü bu işi en güvenilir ve kuşku bırakmaz biçimde yapabilecek tek kişi, vahyi bizzat alması ve Allah'ın elçisi olması nedeniyle peygamberimiz olacaktır. Kur'an bir bütün olarak bir araya getirildikten sonra zamanla farklı tertipler yani sure sıralamalarındaki bazı farklılıklar ile çeşitli nüshalar ortaya çıkmış olsa da içerdiği ayetler açısından bu nüshalar aralarında bir fark söz konusu değildir.

50

NÜZUL SEBEBİ NEDİR? KUR'AN'I HANGİ SIRA İLE OKUMAK GEREKİR?

Nüzul, vahyin Allah katından indirilişini ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Nüzul sebebi ise ayet ve surelerin indirilme nedenlerini konu edinen bir açıklama yoludur. Kur'an ayetleri hemen her fırsatta vahyin Allah katından indirildiğini açıkça ifade eder ancak ayetlerin indiriliş nedenleri ya da yaşanan hangi olay sonrasında indiklerine yönelik açıklamalar

yapmaz. Esasında bu da Kur'an'ın ilahi bir beyan olduğunun; zaman ve mekân üstü bir anlatıma sahip olduğunun delilidir. Kur'an'da kıssalarda bahsedilen nebi ve resuller ile kendilerinden örnek verilen kişiler dışında neredeyse hiçbir isim geçmez. Olayların yaşandığı yerlerin isimleri çoğu zaman verilmez. Olayları yaşayan kişilerden de neredeyse hiç söz edilmez. Bu durumun birçok hikmeti olduğu düşünülebilir. Her dönemi kapsayacak türden mesajlar içeren ayetlerde okuyucunun dikkatini yaşanan olaydan alınması gereken ders ve ibrete yönlendirmek, kişiler ve yaşanan yerlerden çok örnekler ön plana çıkarılmak istenmiş olabilir. Dolayısıyla hangi ayetin hangi olay üzerine indiğine dair bilgilerin büyük kısmı rivayetlere dayanmakta, Kur'an'da bu konuda bir açıklama yapılmamaktadır. Açıkçası sure ve ayetlerin iniş nedenlerini bilmek çok gerekli değildir. Çünkü Kur'an, sadece kendi dönemi için değil insanlığın var olmaya devam edeceği bu dünya hayatındaki her dönem için geçerli ve gereklidir. Dolayısıyla belirli bir döneme indirgenmesi ya da sadece o dönemin koşulları ve olayları üzerinden değerlendirilmesi mümkün değildir.

Kur'an ayetlerinde bazen o şeyin yasaklanma nedenine dair açıklamalar yapıldığı ya da peygamberimize sorulan birtakım sorular üzerine o soruların cevaplarının verildiği türden örnekler görülebilir. Ancak bunların hiçbirinde yasağın oluşması için yaşanan olaylardan ve soruyu soran kişilerin kimler olduklarından söz edilmez. Kur'an tek seferde inmediği ve yıllara yayılan bir iniş süreci olduğu için şüphesiz vahiy sürecinde yaşanan birtakım olaylar bazı ayet ve surelerin iniş nedenine sebep teşkil edebilir ancak bunların ne oldukları Allah tarafından açıklanmadıkça nedenlerinden emin olmak mümkün değildir. Dolayısıyla nüzulün sebebinden çok, nüzulün kendisi ile ilgilenmek ve alınması gereken derse, çıkarılması gereken sonuca odaklanmak gerekir.

Kur'an'ın temel amaç ve hedefi tarihin bir dönemine ışık tutarak insanlara o dönem, yaşanan olaylar ve olayları yaşayanlar hakkında bilgilendirmek değildir. Kur'an'da peygamberlerin kıssaları da tarih bilgisi olsun diye verilmemektedir. Kur'an, insanlar için doğru yol rehberi ve karanlıkları aydınlatan ilahi bir ışıktır. İnsanı ve hayatı baştan aşağıya inşa eden, hastalıklarını ve aksaklıklarını onaran, onlara bir anlamda hayat veren ilahi bir reçete gibidir. Dolayısıyla Allah'ın ayetlerinin amaçsız ve sebepsiz indirildiğini düşünmek söz konusu bile değildir. Ancak Allah bildirmediği bu sebepleri bilmek veya onlar üzerine kurgudan öteye gitmeyecek iddialar üretmek doğru değildir.

Kur'an surelerinin ve ayetlerinin iniş sıraları ile indikleri yerler hakkındaki bilgiler de kendi içinde farklı sıralamalar içeren rivayetlere dayalıdır. Kur'an'ın klasik kitaplardaki gibi başlangıç, gelişme ve sonuç türünden bir düzeni bulunmadığı için iniş sırası kabullerine göre yapılan düzenlemelerin, Kur'an'ın vahiy sürecini daha iyi kavramamıza ya da Kur'an'ı daha iyi anlamamıza yönelik bir katkısı bulunmamaktadır. Buna rağmen elimizde yaygın olarak bulunan Fatiha ile başlayıp Nâs Suresi ile biten nüshaların mevcut sıralamalarının Kur'an'ın Allah tarafından korunmuş olduğunu gösteren matematiksel mucizelerle uyumlu olduğu görülmektedir.¹⁰¹⁸ Ancak hangi sıralama olursa olsun Kur'an'ın anlaşılması açısından bir şey değişmeyeceği, Kur'an ayetlerinin doğrudan ve dolaylı olarak birbirleri ile ilişki içinde olduğu, bir anlamda birbirlerini açıklayıp tamamladıkları göz ardı edilmemelidir.

¹⁰¹⁸ Bu konu son derece detaylı ve bu çalışmanın sınırlarını aşan bir konudur. Daha fazla bilgi için bakınız: Kuran Araştırmaları Grubu, **Kur'an Hiç Tükemeyen Mucize**, İstanbul Yayınevi 2016. Ücretsiz pdf hali ve internet sitesi için: www.mucizeler.com ; Caner Taslaman, **Neden Müslümanım? İslam'a İnancın Delilleri: Deizme Cevap**, İstanbul Yayınevi 2020. Ücretsiz pdf hali için: www.canertaslaman.com

KUR'AN NASIL BİR ORTAMDA İNMİŞ VE NEDEN TEK SEFERDE İNMEMİŞTİR?

Dinî konuda gerekli olan her soruyu açıkladığı gibi bu sorunun cevabını da vermektedir Kur'an. Kur'an ayetleri, Kur'an'ın bir seferde toptan inmediğini; aşama aşama gönderildiğini ifade etmektedir. Şüphesiz bu şekilde olmasının birçok hikmeti bulunmaktadır. Ayetlerden anlaşılan; Allah'ın buyruklarının, hükümlerinin, emir ve yasaklarının kalplere yerleşmesi ve dinin sağlam bir temele oturtulmasıdır.¹⁰¹⁹

Bilindiği gibi Kur'an, yedinci yüzyılda Mekke'de indirilmeye başlanmıştır. Tarihi kaynaklar bu dönemde Mekke'nin birçok açıdan oldukça yüzeysel ve ortalama bir toplum olduğunu göstermektedir. Kâbe'nin putlar ile doldurulup kazanç ve ticaret merkezi haline getirilmesi sebebiyle ticaret açısından ortalamanın üzerinde bir gelişmişliği olan ancak ilim, bilim, felsefe, sanat ve estetik konularında kayda değer bir varlık gösterememiş bir toplum olduğu görülmektedir. Bunun yanında toplumun şiire yönelik yoğun ilgi ve hayranlığı olduğu kabul edilmektedir.

Görüldüğü kadarıyla Mekke toplumu tümünden dinsiz ve inançsız bir toplum değildir. Her ne kadar özünden oldukça uzaklaştırılmış olsa da Hz. İbrahim'den itibaren gelen bir inanç sistemine sahiptir. Hatta Kâbe'nin hizmetinde olan bazı insanların son derece dindar olduğu kabul edilmektedir. Ayetler toplum içinde bir Allah inancının bulunduğu ancak bu inancın Hz. İbrahim'in herhangi bir şeyi Allah'a ortak koştuktan uzak, İslam inancı ile bir alakası kalmadığını göstermektedir. Allah ile birlikte başka ilahlar edinilmiş ve yalnız Allah'a ait olan nitelikler bu ilahlar arasında paylaştırılmıştır. İnanç açısından

¹⁰¹⁹ İnkâr edenler, "Kur'an, ona bir kerede (topluca) indirilseydi ya!" dediler. İşte böylece, kalbini onunla iyice pekiştirmek (sağlamlaştırmak) için (peyderpey indirdik) ve onu tane tane okuduk. **Furkan Suresi 32**

böyledir. Bunun yanında adaletsizlik, haksızlık, zulüm ve ahlak dışı eylem ve kabullerin bulunduğu bir toplum olarak göze çarpmaktadır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed, insani değerleri zedelemiş ve dinin hakikatlerinden yüz çevirmiş bir topluma, Allah'ın ayetlerini getirmiş ve toplumun genel seviyesi göz önünde bulundurulduğunda herkesin anlayabileceği ancak insan sözü olması mümkün olmayan bir mesaj iletmıştır. Üstelik peygamberimiz dönemin ileri gelen medeniyetlerinden birinde yaşamamış ve kendisinden önce bu anlamda bir miras devralmamıştır. Hatta Mekke zamanla Arap yarımadasının önemli ve dönemin hâkim güçlerinin dikkatini çekecek bir ticaret merkezi haline gelse de tarih boyunca etrafındaki küçük kabilelerin egemenlik kurmaları dışında büyük medeniyetler tarafından işgal edilmemiş ve bu medeniyetlerin kültürel hâkimiyetleri altına girmemişti. Çünkü medeniyetler tarafından işgal edilmeye ya da kontrol altına alınmaya geçecek bir ekonomiye, kültüre, askeri güce, coğrafi yapıya, siyasi, stratejik bir konuma, limana ya da verimli topraklara sahip değildir. Kurak ve sıcak bir iklimi vardır. Kur'an'da da ziraata elverişsiz, ekin bitmeyen bir vadi olarak tanımlanmıştır.¹⁰²⁰ Mekke'nin bu şekilde bir yapıya sahip olmasının hiç şüphesiz birçok hikmetleri vardır. Mekke'yi özel kılan şey, insanlık için kurulan ilk ibadet merkezi ilk ev olan Kâbe'nin bu şehirde olmasıdır.¹⁰²¹ Ayrıca Kâbe'nin temellerini yükselterek onu oğlu İsmail ile birlikte inşa eden Hz. İbrahim¹⁰²² bu bölgenin güvenli bir bölge olması için Allah'a dua etmiştir.¹⁰²³

¹⁰²⁰ Rabbimiz! Gerçekten ben, neslimden bir kısmını sahihsiz, ekine elverişli olmayan vadiye; Beyt-i Haram'ının (Kâbe'nin) yanına yerleştirdim. **İbrahim Suresi 37**

¹⁰²¹ Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabet) Mekke'dekidir. **Âli İmran Suresi 96**

¹⁰²² Hani bir zamanlar İbrahim, İsmail ile birlikte Beyt'in (Kâbe'nin) temellerini yükseltirken: "Ey Rabbimiz! Bunu bizden kabul et; kuşkusuz sen, her şeyi işiten ve her şeyi bilensin." **Bakara Suresi 127**

¹⁰²³ Bir zamanlar İbrahim şöyle demişti: "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl. Beni ve çocuklarımı putlara kulluk yapmaktan uzak tut." **İbrahim Suresi 35** ; Hani İbrahim: "Ey Rabbim! Bu beldeyi güvenli bir yer kıl, halkından, Allah'a ve Ahiret Günü'ne inanları, çeşitli ürünlerle rızıklandır." dedi. **Bakara Suresi 126**

Dolayısıyla peygamberimizden önce de Kur'an'ın vahyedildiği dönemde Mekke, kültürel ve düşünsel anlamda büyük medeniyetlerin etkisi altında değildi. İlim, bilim, felsefe, sanat okullarına ve kütüphanelere sahip değildi. Şiir yazımı dışında yazılı kültür de gelişmiş değildi. İşte Kur'an böyle bir ortamda vahyedilmeye başlanmış ve kısa bir zaman içinde böylesi bir toplumun her anlamda yükselişe geçerek büyük bir medeniyet haline gelmesini sağlamıştır. Bu kadar kısa bir zaman içinde böyle bir toplumdan her türlü fitne, kargaşa, savaş ve bütün olumsuz şartlara rağmen bu kadar büyük bir medeniyet inşa edilmesinde, Kur'an ayetlerinin inananları; ilme, düşünceye, hem kendi benliklerindeki hem de dış dünyadaki delillere yönlendirmesindeki büyük payı göz ardı edilemez.¹⁰²⁴

52

KUR'AN NEDEN GÖNDERİLMİŞTİR? KUR'AN İLE NASIL BİR İLİŞKİ İÇİNDE OLMAK GEREKİR?

Kur'an'ı anlamak üzere okumamız ve ayetleri üzerine derin derin düşünerek Kur'an'ın nasıl bir kitap olduğunu ve gönderiliş amacını bilmemiz gerekir. Ayetlerine baktığımızda, Kur'an'ın nasıl bir kitap olduğuyla ilgili birçok tarifle karşılaşırız. Öncelikle Kur'an, insanların anlaşmazlığa düştükleri ve düşebilecekleri konuların çözümünü, inanmak ve inancından emin olmak isteyenler için de bir doğru yol rehberi ve rahmet olması için indirilmiştir.¹⁰²⁵ Kur'an, insanları düşünüp anlamaya teşvik etmek için indirilmiştir.¹⁰²⁶ Kur'an, Arapça konuşan

¹⁰²⁴ Onlara ufuklarda ve kendi nefislerinde delillerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu onlara açıkça belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi!? **Fussilet Suresi 53**

¹⁰²⁵ Biz bu Kitab'ı sana, sırf hakkında anlaşmazlığa düştükleri şeyi insanlara açıklayasın (duyurasın) ve inanan bir toplum için hidayet ve rahmet olsun diye indirdik. **Nahl Suresi 64**

¹⁰²⁶ Onları (önceki elçileri) beyyinelerle (gerçeği belirleyen kanıtlarla) kitaplarla

bir topluma o toplumun kendi dili ile indirilmiştir. Bunun nedeni insanlar akıl etsinler, düşünüp anlasınlar diyedir.¹⁰²⁷ Zaten tüm elçiler, ilahi mesajları kendi toplumlarının dili ile iletmışlerdir.¹⁰²⁸ Çünkü esas olan mesajın anlaşılması ve anlaşılan şeyin en güzel biçimde hayata taşınmasıdır. Şayet her elçi kendi toplumunun dili ile değil de başka bir dilde gönderilmiş olsaydı insanlar o mesajın açık ve kendi dillerinden olması konusunda itiraz edeceklerdi.¹⁰²⁹

Yine Kur'an'ın, insanlar sadece daha önceki iki topluluğa yani Yahudi ve Hristiyan toplumlarına kitaplar indirildi ve biz ise onların okunup anlaşılmasından habersizdik demesinler¹⁰³⁰ ya da şayet bize de vahiy indirilmiş olsaydı onlardan daha doğru yolda olurduk gibi bir bahanenin arkasına sığınmasınlar diye indirildiği bildirilmiştir.¹⁰³¹ Kur'an, insanlar Allah'ın vahyine sınıksız sarılsınlar diye indirilmiştir.¹⁰³² Esasında Kur'an, ahirette hesap günü insanların Allah'a karşı bir bahaneleri kalmaması için indirilen bir doğru yol rehberidir.¹⁰³³ Kur'an, insanlar için gerçeği hatırlatıcı bir uyarı olması için indirilmiştir.¹⁰³⁴ Geri

gönderdik. Kendilerine indirileni insanlara açıklamam (duyurman, ilan etmen) için ve düşünüp anlasınlar diye sana da Zikr'i (bu Kur'an'ı) indirdik. **Nahl Suresi 44**

¹⁰²⁷ Şüphesiz ki biz, akıl edesiniz (düşünüp anlayasınız) diye onu (Kur'an'ı) Arapça bir hitap/beyan/okunan olarak indirdik. **Yusuf Suresi 2**

¹⁰²⁸ (Allah'ın emirlerini) onlara açıklasın diye her resulü (elçiyi) yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. **İbrahim Suresi 4**

¹⁰²⁹ Eğer biz onu yabancı dilde bir Kur'an yapsaydık, "Ayetleri açıklanmalı (açık açık ortaya koyulmalı) değil miydi? Arap'a yabancı dilden (kitap) olur mu?" derlerdi. De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir rehber ve şifadır. **Fussilet Suresi 44**

¹⁰³⁰ "Kitap, sadece bizden önceki iki topluluğa (Yahudi ve Hristiyanlara) indirildi, biz ise onların okumasından gerçekten habersizdik" dersiniz diye (Kur'an'ı indirdik). **En'am Suresi 156**

¹⁰³¹ Veya "Kitap (ilahi mesaj) bize indirilseydi, biz onlardan daha fazla doğru yolda olurduk" dersiniz diye (Kur'an'ı indirdik). **En'am Suresi 157**

¹⁰³² Allah'a iman edip ona (Kur'an'a) sınıksız sarılanlara gelince, (Allah) onları kendinden bir rahmete ve lütfâ koyacak ve onları kendine doğru (giden) dosdoğru bir yola iletecektir. **Nisa Suresi 175** ; Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınıksız sarılın; ayrılmayın! **Âli İmran Suresi 103**

¹⁰³³ Müjdeleyici ve uyarıcı olarak elçiler gönderdik ki, elçilerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, mutlak üstün olandır, en iyi hüküm verendir. **Nisa Suresi 165**

¹⁰³⁴ Kendisiyle (insanları) uyarman için ve müminlere (gerçeği) hatırlatma olsun diye sana indirilen bu kitaptan dolayı kalbinde hiç bir sıkıntı olmasın! **A'raf Suresi 2**

dönüşü mümkün olmayan o gün gelmeden önce dikkate alınması gereken ilahi bir uyarıdır.¹⁰³⁵ Üstelik Kur'an; insanlar için bir müjde ve uyarı olması¹⁰³⁶ ve gerçeği düşünüp hatırlamaları için kolaylaştırılmıştır.¹⁰³⁷

Kur'an doğruya ulaştıran rehberimiz (**huda**),¹⁰³⁸ bereket kaynağı olan kutsalımız (**mübarek**),¹⁰³⁹ yolumuzu aydınlatan ışığımız (**nur**),¹⁰⁴⁰ hayatımıza canlılık kazandıran ruhumuz (**ruh**),¹⁰⁴¹ doğruyu yanlıştan ayıran ölçümüz (**furkan**),¹⁰⁴² gerçeği getiren ve temsil eden (**hakk**),¹⁰⁴³ ayrılık ve anlaşmazlık içinde kalanlara delil olan (**ilim**),¹⁰⁴⁴ kendinden önceki vahiyleri tasdikleyen

¹⁰³⁵ Siz farkında olmadan, ansızın başınıza azap gelmesinden önce Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'an'a) uyun! (İnkârcı) kişinin "Allah'ın katında (ona karşı) aşırı gitmemden dolayı ah yazıklar olsun (bana)! Gerçekten ben alay edenlerdendim!" demesi(nden önce vahye uyun)! Veya "Allah beni hidayete erdirseydi, elbette muttakilerden (duyarlı olanlardan) olurum!" demesi(nden önce vahye uyun)! Veya azabı gördüğünde "Keşke benim için bir kez (dönmeye) imkân bulunsa da iyilerden olsam!" demesi(nden önce vahye uyun)! (Allah, bu kişilere mahşerde şöyle diyecektir): Hayır (bunlar geçerli değil)! Ayetlerim sana gelmişti de sen onları yalanlamış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştun. **Zümer Suresi 55-59**

¹⁰³⁶ Böylece biz onu (Kur'an'ı), kendisi ile takva (duyarlılık) sahiplerini müjdelemen ve inat eden bir toplumu uyurabilmen için senin dilinde/senin diline kolaylaştırdık. **Meryem Suresi 97**

¹⁰³⁷ Biz, onu (Kur'an'ı gerçeği) hatırlasınlar (öğüt alsınlar) diye senin diline kolaylaştırdık. **Duhan Suresi 58**

¹⁰³⁸ Ramazan ayı ki: İnsanlar için hidayet rehberi olan, doğru yola ileten, doğru ile yanlış birbirinden ayıran; apaçık kanıtları içeren Kur'an o ayda indirildi. **Bakara Suresi 185**

¹⁰³⁹ (Bu Kur'an,) Ayetlerini, iyiden iyiye düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. **Sad Suresi 29**

¹⁰⁴⁰ Ey insanlar, size Rabbinizden kesin bir delil geldi ve size apaçık bir nur indirdik. **Nisa Suresi 174**

¹⁰⁴¹ İşte böylece sana buyruğumuzdan bir ruh (vahiy) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat onu, kullarımızdan dileyen kimseyi (ona layık olanı) doğru yola ileteceğimiz bir ışık yaptık. Kuşkusuz sen, dosdoğru bir yola kılavuzluk etmekteisin. **Şura Suresi 52**

¹⁰⁴² Âlemlere uyarıcı olması için, kuluna Furkan'ı (Kur'an'ı) indiren ne mübarektir! **Furkan Suresi 1**

¹⁰⁴³ Hayır, o (elçi), hakkı (gerçeği) getirmiş ve gönderilenleri (önceki elçileri) de doğrulamıştı. **Saffat Suresi 37**

¹⁰⁴⁴ İşte böylece biz onu Arapça bir hüküm olarak indirdik. Eğer sana gelen ilimden (Kur'an'dan) sonra onların hevalarına uyarsan, seni Allah'tan koruyacak bir veli (yardımcı), bir koruyucu bulamazsın. **Rad Suresi 37**

(**musaddık**),¹⁰⁴⁵ insanlığın tamamı için bir mucize (**ayet**),¹⁰⁴⁶ manevi hastalık ve aksaklıklarımızı gideren (**şifa**),¹⁰⁴⁷ Allah yolunda ve zorluklara karşı mücadele etmek için bir müjde (**büşra**),¹⁰⁴⁸ müjdeleyen (**beşîr**),¹⁰⁴⁹ öğüt (**mev'ıza**),¹⁰⁵⁰ okunsun anlaşılсын diye kolaylaştırılmış, apaçık kılınmış kitap (**mübîn**),¹⁰⁵¹ din adına gerekli olan her şeyi detaylı bir şekilde açıklayan bir yasa (**mufassal**),¹⁰⁵² gerekli olanı açıklayıcı olan (**beyan**),¹⁰⁵³ apaçık ifadeler ile beyan eden kitap (**tıbyan**),¹⁰⁵⁴ düşünenler için bir bilgelik kaynağı (**hikmet**),¹⁰⁵⁵ gerçeği belirleyen bir kanıt (**beyyine**),¹⁰⁵⁶ insanlar arasında adaleti sağlayan evrensel bir yasa (**hüküm**),¹⁰⁵⁷ inananları, dosdoğru yol üzerinde

¹⁰⁴⁵ Elinizdeki (Tevrat'ın aslını) doğrulayıcı olarak indirdiğime (Kur'an'a) iman edin! Sakın onu inkâr eden(ler)in öncüsü olmayın! Ayetlerimi az bir değer karşılığında satmayın! Yalnız bana karşı takvalı (duyarlı) olun! **Bakara Suresi 41**

¹⁰⁴⁶ (O zalimler:) "Ona Rabbinden (başka) ayetler (mucizeler) indirilmeli değil miydi?" demişlerdi. De ki: Ayetler (mucizeler) ancak Allah katında(n)dır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım. Kendilerine tilavet edilmekte (okunup aktarılmakta) olan Kitabı (Kur'an'ı) sana indirmemiz onlara yetmedi mi? Elbette iman eden bir toplum için onda, rahmet ve (gerçeğin) hatırla(t)ması vardır. **Ankebut Suresi 50-51**

¹⁰⁴⁷ Kur'an'dan indirdiğimiz şeyler, inananlar için şifadır, rahmettir. Zalimlerin ise yalnızca hüsrânını artırır. **İsra Suresi 82**

¹⁰⁴⁸ (Ey Nebi!) De ki: Kim Cebrail'e düşman ise (şunu iyi bilsin ki), Allah'ın izniyle onu (Kur'an'ı) senin kalbine, kendisinden önce gelen (Kitap Ehli'nin yanlarında/ellerindeki bulunan kitapları) doğrulayıcı, hidayet rehberi ve müminler için de müjde olarak o indirmiştir. **Bakara Suresi 97**

¹⁰⁴⁹ Müjdeleyici ve uyarıcı olarak. Fakat insanların çoğu ondan yüz çevirmekte ve onu dinlememektedirler. **Fussilet Suresi 4**

¹⁰⁵⁰ Yemin olsun ki size, gerçeği açık-seçik anlatan ayetler, sizden önce gelip geçmiş olanlardan örnekler, muttakiler (duyarlı olanlar) için de bir öğüt indirdik. **Nur Suresi 34**

¹⁰⁵¹ Elif. Lam. Ra. Bunlar açık ve anlaşılır Kitap'ın ayetleridir. **Yusuf Suresi 1**

¹⁰⁵² (De ki): Size (gerçekler) apaçık ortaya konulmuş olarak Kitabı indiren Allah'tan başka bir hakem mi arayacakmışım!? Doğrusu kendilerine kitap verdiğimiz kişiler, onun (Kur'an'ın) Rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler. Sakın şüpheye düşenlerden olma! **En'am Suresi 114**

¹⁰⁵³ Bu; insanlar için bir açıklama, muttakiler (duyarlı olanlar) için bir hidayet (doğru olana iletici) ve öğüttür. **Âli İmran Suresi 138**

¹⁰⁵⁴ Bu Kitab'ı sana, her şey için bir açıklama, Müslümanlar için de bir hidayet, rahmet kaynağı ve müjde olarak indirdik. **Nahl Suresi 89**

¹⁰⁵⁵ Hikmet sahibi Kur'an'a yemin olsun. **Yasin Suresi 2**

¹⁰⁵⁶ Şüphesiz ki biz, akıl edesiniz (düşünüp anlayasınız) diye onu (Kur'an'ı) Arapça bir hitap/beyan/okunan olarak indirdik. **Yusuf Suresi 2**

¹⁰⁵⁷ İşte böylece biz onu Arapça bir hüküm olarak indirdik. **Rad Suresi 37**

birleştiren Allah'ın yeryüzündeki ipi (**hablullah**),¹⁰⁵⁸ en iyi/ en güzel söz (**ahsene'l-hadîs**),¹⁰⁵⁹ öğüt verici ve hatırlatıcı öğretmenimizdir (**zikir**).¹⁰⁶⁰

Kur'an'ın her biri birbirinden önemli nitelikleri ayetlerde açıkça ifade edilmişken tüm bunları yok sayarak Kur'an ile gönderiliş anlam ve amacına yönelik bir ilişki içine girmemek en başta bu benzersiz hitabı insanlara doğru yol rehberi kılan Allah'a yönelik bir saygısızlık olacaktır. Buna rağmen maalesef ki Müslümanlar olarak, Allah'ın âlemlere rahmeti sonucu bir müjde ve kılavuz olarak göndermiş olduğu son vahyi olan Kur'an ile karmaşık bir ilişki içerisindeyiz. Elimizde Kur'an gibi eşsiz bir kaynak ve değer olmasına rağmen Kur'an ile indiriliş amacına uygun bir irtibat halinde değiliz. Bunun en öncelikli nedeni, ayetlerin doğrudan bizi muhatap aldığından ve dini inançlarımızın neye dayandığından haberimizin olmamasıdır. Birçok konuda olduğu gibi dini konuda da bilgiyi doğrudan edinmek yerine başkalarından öğrenip uygulamaya çalışıyoruz. Sonuç olarak her kafadan bir sesin çıktığı, neyin ne olduğunun anlaşılmadığı bir karmaşa içerisinde neye inandığımızı ve inandığımız şeylerin neye dayandığını tam olarak bilmeden, birtakım şeyleri uyguluyor ya da savunuyoruz. Belki de birçoğumuz, hayatımızda bir kez olsun Kur'an'ı okumadan, Kur'an'da ne var ne yok hiç bilmeden dini birtakım şeylere inanıyor, bu inancımıza uygun bir din yaşıyor ve Allah'ın vahyinden habersiz bir şekilde bu din üzerine ölüyoruz.

Ülkemiz insanının özellikle çok iyi bildiğine inandığı üç şey olduğu söylenir. Bunlar sırasıyla din, siyaset ve futboldur. Bu üç konuda neredeyse herkes bir şeyler söylemekte ve kendince

¹⁰⁵⁸ Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın; ayrılmayın! **Âli İmran Suresi 103**

¹⁰⁵⁹ Allah, sözün en iyisini/güzelini, birbiriyle benzeşen ve (hakikatleri) tekrarlanan bir kitap olarak indirdi. **Zümer Suresi 23**

¹⁰⁶⁰ Hiç şüphesiz, zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz; onun koruyucuları da gerçekten biziz. **Hicr Suresi 9**

yorumlar yapmaktadır. Büyük çoğunluğu inançlı olduğunu ifade eden insanlardan oluşan bir toplumda yaşamamıza rağmen muhtemelen en bilgisiz olduğumuz konu da dindir. Oysa din; başka hiçbir şeye benzemeyen, insanın hem bu dünyasını hem de ahiret hayatını imar edecek olan, son derece hassas bir konudur. Bu konuda çoğunluğa, kulaktan dolma bilgilere ya da nereden geldiği bilinmeyen kabullere dayanılması mümkün değildir. Allah bize sadece yaşadığımız hayatın değil, inandığımız ve başkalarına anlattığımız dinin de hesabını soracaktır.

Hesap günü Allah'ın huzurunda “Rabbim sen bize bir Kitap gönderdin ama ben vakit bulup da o Kitabı okuyup öğrenemedim, birilerinin anlattıklarına inandım, doğru mu yalan mı bilemedim” diyemez ve bu konuda hiçbir bahanenin ardına gizlenemeyiz. Allah'ın dini, peygamberimizin Allah'tan aldığı ve bizzat uygulayarak örnek olduğu vahiydir. Vahiy, insanlığı karanlıktan aydınlığa çıkartmak ve dosdoğru yolda kılavuzluk etmek için gönderilmiştir. Dolayısıyla Kur'an; biz öldükten sonra değil, yaşarken işimize yarayacak bir hayat kitabıdır. Hayat bulma kitabıdır. Allah'ın rahmeti ile karanlıklardan aydınlığa çıkaran bir kılavuzdur.¹⁰⁶¹

Peki, inananlar olarak biz, Kur'an ile nasıl bir ilişki içindeyiz? Açıkçası Kur'an'dan pek haberdar değiliz. Oysa Kur'an ile ilişkimiz, Kur'an'ın ortaya koyduğu gibi olmalıdır. Ancak bunun için Kur'an'ı anlamak üzere okumamız, ayetleri üzerine derin derin düşünerek Kur'an'ın nasıl bir kitap olduğunu ve gönderiliş amacını bilmemiz gerekir.

Toplumun genel uygulamasına baktığımızda Kur'an; evimizin en güzel köşesinde ya da en yüksek yerinde duran bir süs, çoğunlukla korumalı bir kap içinde el değmeden muhafaza edilen bir sembol, bazen kitap halinde bazen de kimi ayetleri

¹⁰⁶¹ Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık ayetler indiren O'dur. Şüphesiz Allah, size karşı çok şefkatli, çok merhametlidir. **Hadid Suresi 9**

çerçeve içinde tablo haline getirilerek duvara asılan bir eşya, bazen çok küçük boyutta arabamızın aynasına ya da çocuğumuzun boynuna astığımız bir koruma, nadide bir nüshası müzayedede satılabilen antika bir eser, gizemli, tılsımlı, yanı başımızda durmasına rağmen kendimizden uzak tuttuğumuz bir kitap haline gelmiştir.

Kur'an ile bu türden bir ilişki içinde olan birinin, Allah'ın âlemlere olan rahmeti sonucu göndermiş olduğu muhteşem ayetlerinden nasiplenmesi mümkün değildir. Esasen Kur'an ile gönderiliş amacına uygun bir ilişki içinde olmamak, Allah'ı gerektiği gibi dikkate almamak demektir.

Fatiha Suresi'ni her okuyuşumuzda Rabbimizden bizi dosdoğru yola iletmesini diliyoruz.¹⁰⁶² Ancak sürekli olarak tekrar ettiğimiz bu duamıza rağmen, dosdoğru yolunun ne olduğunu öğrenmek için âlemlere hidayet rehberi olarak göndermiş olduğu Kur'an'a gerektiği gibi bakmıyoruz. Neyin doğru neyin yanlış olduğu ile ilgili bir kaygı taşımıyoruz. Doğru yola iletmek için harekete geçmıyoruz. Yerimizden kalkmıyoruz. Üzerimizdeki ölü toprağını atmıyoruz. Hak ile batılı birbirinden ayırmak için çaba harcamıyoruz. Elimizi taşın altına koymuyor ve taşın Allah tarafından kaldırılmasını bekliyoruz. Biz dosdoğru yola iletmeyi dilemez ve ona göre eyleme geçmezsek, Allah ne için bizi dosdoğru yoluna ulaştıracak? Allah'ın dosdoğru yolu varken başka yollarda yürüyerek, o yola nasıl ulaşacağız? Dosdoğru yolun haritası ve planı elimizdedir. Yapılması gereken şey, Allah'tan gelen talimatları en güzel şekilde takip etmektir.¹⁰⁶³ Allah'ın belirlemiş olduğu yolun dışına çıkan ve yaptığı kötü işler kendisine güzel görünen kimseler gibi olmaktan Allah'a sığınmak gerekir.¹⁰⁶⁴

¹⁰⁶² Dosdoğru yola ilet bizi. **Fatiha Suresi 6**

¹⁰⁶³ Bu bir kitaptır ki, Rabbinin izniyle insanların karanlıklardan nura (aydınlığa), her türlü övgünün sahibi (Hamîd) ve kudret ve onurun kaynağı (Azîz) olanın yoluna çıkarman için sana indirdik. **İbrahim Suresi 1**

¹⁰⁶⁴ İşinin kötülüğü kendisine süslü gösterilip de onu güzel gören kimse (böyle olmayanlar gibi olur mu)? Şüphesiz ki Allah, dileyen (layık gördüğünü) saptırır

KUR'AN'DA HANGİ KONULARDAN BAHSEDİLMEKTEDİR? ANLATIMI NEDEN DÜZENLİ DEĞİL DE DAĞINIK GİBİDİR? BAZI AYETLER NEDEN TEKRAR EDİLMİŞTİR?

Kur'an, yüce Allah'ın ilahi kaynağından fışkıran ve el değmeden insanlara ulaşan bir pınar gibidir. Hem kendisinden önceki kitaplarla Allah tarafından görevlendirilmiş hak elçileri tasdik eder hem de insanlık tarihi hakkında eşsiz bildirimlerde bulunur. Kendisinden önce gönderilen ve insani müdahalelere maruz kalan dinlerin sahip olduğu problemlere açıklık getirdiği gibi geçmiş toplumların içine düştüğü hatalardan haber vererek insanlara uyarılarda bulunur. Kur'an ayetlerinden hareketle Kur'an'ın içeriği ile ilgili bir sınıflama yapmak istendiğinde Kur'an'ın, hacmine nazaran oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

Yüce Allah'ın varlığına, birliğine, isim ve sıfatlarına, her an her şeye hâkim oluşuna, lütuf ve inayetine dikkat çeken ayetler; yerler, gökler ve canlılar gibi tüm yaratılmışlar üzerine düşünmeye sevk eden ayetler; ibadetler, emirler ve yasaklar, beşeri ve sosyal ilişkileri düzenleyerek ahlaki ilkeleri belirleyen ayetler; peygamberlik ve vahiy, geçmiş dinlere uyanların ve çeşitli toplumların düştükleri hataları bildiren ayetler; va'd (söz vermek, ödüllendirmeye dair vaatte bulunmak) ve vaîd (cezalandırma tehdidi ile korkutmak, cehennemle tehdit etmek) olarak kabul edilen ayetler; inkârcıların iddialarına verilen cevaplardan oluşan ayetler; inananların imanlarını sağlam temellere dayandırmalarını sağlayacak teşvik edici ayetler;

(sapkınlığını onaylar), dileyeni (layık gördüğünü) de doğru yola ulaştırır. Onlar için üzülmek kendini perişan etme! Şüphesiz ki Allah, onların yaptıklarını bilen-dir. **Fâtır Suresi 8**

insanların hesap günündeki, cennet ve cehennemdeki durumları ile ilgili ayetler gibi kısacası insanın hem bu dünyada hem de ahirette hayır ve iyiliğe ulaşmasına yönelik ilahi bildirimler içerir. Birbirinden ayrı pek çok konuya temas etmesine rağmen ayetleri arasında müthiş bir uyum ve tutarlılık bulunur.

Bir bilim kitabı değildir ama örneğin yerlerle göklerin bitişikken birbirinden ayrılmasını temsil eden, evrenin tek bir noktadan başlayan macerasını¹⁰⁶⁵ (Big Bang/Büyük Patlama) ya da evrenin genişlediğine dair fizikçi ve matematikçilerin yıllarını vererek formüle ettikleri, bir gözleme ya da deneye dayalı modern bilim tarafından ortaya konulan bir gerçeği, tek bir cümlesiyle ifade eder.¹⁰⁶⁶

Bir şiir kitabı değildir ama en büyük şairleri gölgede bırakır. İnsanların hem beşeri hem de toplumsal durumlarıyla ilgili olarak çok derin sosyolojik ve psikolojik tahlillerde bulunur. Klasik kitaplardaki tasnifler gibi bir başlangıç, gelişme ve sonuç kısımlarına ayrılmaz. Emir ve yasaklar, ahlaki buyruklar, geçmiş din ve toplumlardan haberler, dünya hayatının gerçeği ve ölüm sonrasıyla ilgili hükümler kitabın tamamına yayıldığı için okuyucusunu sıkmaz, az sözle çok bilgi öğretir ve bu özelliği sebebiyle daima canlılığını korur.

Teknik özellikleri açısından 114 adet sureye (bölüme) ve her surede yer alan, delil, mucize gibi anlamlara gelen ayetlerle (bölümlerin içinde cümlelerden oluşan parçalar) besmelesiz olarak toplamda 6236 ayete ayrılmıştır. Kur'an bir seferde toptan indirilmemiş, yıllar içinde vahyedilerek tamamlanmıştır.

Dinî, aklî, ahlaki, sosyal ve beşerî konularda ortaya koymuş olduğu eşsiz ruhu yakalayabilmek için önceden edinilmiş dinî bilgi ve kabullerle değil, temiz bir zihinle Kur'an'a başvurmak

¹⁰⁶⁵ Gerçeği yalanlayan nankörler (başlangıçta) göklerle yer, birbiriyle bitişik iken, onları ayırdığımızı ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı görmüyorlar mı? Yine de onlar inanmayacaklar mı? **Enbiya Suresi 30**

¹⁰⁶⁶ Ve Evren'i (Göğü) kuvvetimizle kurduk, muhakkak ki onu genişletmekteyiz. **Zariyat Suresi 47**

ve bu yolla ilahi mesajı kavramak gerekir. Şüphesiz Kur'an sadece emir ve yasaklardan oluşan bir buyruk kitabı değildir. Az önce de ifade edildiği gibi ahlaki prensipleriyle hem beşeri hem de toplumsal anlamda bir yaşam kılavuzudur. Okumayı, incelemeyi, araştırmayı ve düşünüp anlamayı teşvik eden ayetleriyle ilme sevk edici bir nurdur. Bunun yanında insanların doğru ile yanlış öğrenip birbirinden ayırt etmelerini sağlayan bir furkan, toplumsal düzenin sağlanması ve bireylerin hem bu dünyaları hem de ahiretleri için hayırlı olacak emir ve yasaklarıyla beraber ilahi bir hukuk kitabı gibidir.

Kur'an'ın anlatım tarzı, konuları işleyişi ve konular arasındaki geçişi de mucizevidir. Birçok ayet birbiri ile doğrudan ya da dolaylı ilişkilidir. Bir konu hakkında karar vermeden önce o konu ile ilgili tüm ayetleri gözden geçirmek gerekir. Özellikle bazı ayetler konu ile ilgili geçen diğer tüm ayetlerin anlaşılmasında belirleyici ve temel ayetler konumundadır. Bir konuyu anlatırken başka bir konuya geçişi ve yarıda bıraktığı bir konuyu bambaşka bir yerde anlatmaya devam etmesi gibi özellikleri, konuların okuyucunun zihninde yer etmesi ve bizzat okuyucunun kendi zihninde parçaları birleştirmek suretiyle meseleyi idrak etmesi açısından da mucizevidir. Ayetler bazen bazı meseleleri okuyucuya hatırlatır bazen de geçmişte yaşanmış bir olay ile ilgili farklı, yeni bilgileri ortaya çıkartır ve bu şekilde konunun bütünsel olarak anlaşılması sağlanır. Yine Kur'an'da kimsenin yaptığı kötülüğün yanına kâr kalmayacağı hatırlatılırken ilahi adaletin tecelli ettiği ya da mutlaka edeceği örnekler kullanılır. Yapılan iyiliklerin de boşa gitmediği, bu dünyada da ahirette de en güzel şekilde karşılık bulacağı örnekler yer alır. Yine anlatımların gereğinden uzun ya da kısa olmaması, olayların akışının yaşandığı şekli ile birebir verilmeyip sadece önemli kesitlerin sunulması, bazen de zamanda sıçramalar yapılmak suretiyle konunun geçmişinin ve geleceğinin anlatılması gibi yöntemler ile en kısa sürede en etkili biçimde meselenin anlaşılması sağlanır. Öte taraftan

ders ve ibret alınması gereken bir olayın insanlar tarafından daha iyi anlaşılıp özömsenebilmesi için onların gerçek hayat hikâyeleri üzerinden yani kıssalar yolu ile aktarılmış olması da hem etkili öğrenme yöntemi açısından hem de insanların yaşanmış olayları örnek alabilmesi açısından son derece faydalıdır. Bu yüzden olsa gerek Kur'an'ın üçte birlik kısmı kıssalardan oluşmaktadır.

Günümüzde birçok dizi, film ve tartışma programlarında da benzer bir yöntem uygulanmakta ve bu sayede hem izleyicinin ilgisi yüksek tutulmaya çalışılmakta hem de izleyicinin daha dikkatli dinleyerek meseleleri çözmesine fırsat tanınmaktadır. Bu yüzden dizi ve filmlerde uzun bir süre tek bir karakterin kendi başına yapıp ettikleri gösterilmez, araya başkalarının da hikâye ve eylemleri katılarak zenginlik getirilmeye çalışılır. Tartışma programlarında da birden çok kişinin söz hakkının olması ve kısa sürelerle konuşmaları ve ardından tekrar söz alarak kaldıkları yerden devam ettirilmeleri gibi uygulamalar izleyici ve dinleyicinin ilgi ve dikkatini yüksek seviyede tutmaya yönelik planlamalardır. Dizi ve film senaryolarında en sık kullanılan yöntemlerden biri, kronolojik olmayan bir anlatımla, izleyiciden parçaları birleştirmesini bekleme durumudur. Bu anlatım tarzında başlangıç, gelişme ve sonuç gibi bir düzene uyulmaksızın meseleye tam ortasından girilir ve sonradan geçmiş ya da gelecekteki olaylar ile parçalar birleştirilir ve konu netleşir. Yine dizi ve filmlerde sık kullanılan diğer bir yöntem “flashback” denilen “Geçmişte yaşanmış bir olay ya da durum ile ilgili yeni veya farklı bilgileri ortaya çıkaran geriye dönme” yöntemidir. Uygulanan bir diğer yöntem ise iyilerin ödüllendirildiği ve kötülerin cezalarını bulduğu ilahi adalet durumudur. Birçok insan buna tanıklık etmek ve vicdani açıdan rahatlamak ister. Çünkü bu insanlar bir şekilde ya kendileri ya da yakınları ile ilgili olarak benzer durumlarla karşı karşıya kalmış ve ilahi adaletin tecelli etmesini arzulamışlardır. Dizi ve filmlerde en çok tercih edilen yollardan bir diğeri de olayları

çeşitli hikâyeler üzerinden anlatmaktır. Bu yüzden olsa gerek zihnimizin dilinin, öykü dili olduğunu kabul edenler vardır. Hatta bilimsel ve felsefi meseleleri hikâyeleştirerek anlatmanın, okuyucunun en zor meseleleri bile daha kolay kavrayabilmesi açısından son derece etkili olduğu görülmektedir. Kur'an da en zor konuları bile olabilecek en anlaşılır sadelik ve incelikte anlatarak her seviyeden insanı aydınlatabilmektedir.

Nobel ödüllü ünlü fizikçi Richard Feynman'ın ders verirken uyguladığı yöntem, sonraları Feynman Tekniği olarak anılmaya başlamıştır. Feynman, derslerini hikâyeleştirerek herkesin kavrayabileceği şekilde metaforlar, analogiler kullanarak anlatıyor ve bir şeyi basit bir şekilde açıklayamıyorsa onu yeterince iyi anlamamış olduğunu savunuyordu. Dolayısıyla anlatılacak konunun olabildiğince sadeleştirilmesi, hem anlatacak hem de dinleyip öğrenecek kişi için anlaşılmasını kolay hale getireceğinden son derece önemli ve etkiliydi. Bir diğeri ise basite indirgenen anlatımın benzerlikler kurularak, metaforlar ve analogiler kullanarak hikâyeleştirilmesidir.¹⁰⁶⁷

Kur'an'daki mesajların çoğu zaman kıssalar, çeşitli örnekler ya da üçüncü şahıslar üzerinden verilmesi ve çoğu yerde doğrudan okuyucuya hitap edilmemesi, kişinin kendi üzerinde bir çeşit gerginlik ya da suçluluk hissetmemesi için tercih edilmiş olabilir. Kur'an'da kötülükler yapan zalimlerin isimlerinin bile özel isim değil sıfat olarak kullanılması boş yere değildir. Kişiler yerine yapılan hatalara dikkat çekilmek istenmiştir. Kişiler gelip geçici, hatalar ise hem kalıcı hem de tekrar edilebilir şeylerdir. Firavunlar ölür ama Firavunluk ölmez. Bu şekilde okuyucu olayları daha sakin ve empati kurarak anlayabilmekte, alması gereken ders ve ibreti daha kolay alabilmektedir. Bu konuda nöroekonomist Paul Zak tarafından yapılan bir araştırma, gergin anlarda beynimizin

¹⁰⁶⁷ Sinan Sülün, Hikâye Anlatıcısı Bir Fizikçi: Richard Feynman, Harvard Business Review, 2019, <https://hbrturkiye.com/blog/hikaye-anlaticisi-bir-fizikci-richard-feynman>

stres hormonu olan kortizol ürettiğini ve özellikle bire bir görüşmelerde herhangi bir sebeple gergin olan kişiye geri bildirim vermenin çok daha zor hale geldiğini gösteriyor. Oysa verilmek istenen mesajın başımızdan geçen bir olay veya üçüncü şahıs üzerinden hikâye ile anlatılması karşımızdaki kişinin empati kurmasını ve beyninde, kendisini iyi hissettiren bir kimyasal olan oksitosin salgılanmasını sağlıyor. Anlatılan hikâyenin mutlu bir sonla bitmesinin insanı daha umutlu ve iyimser hissettiren dopamin hormonunun salgılanmasına neden olduğunu; beynimizin ödül merkezi olan limbik sistemi harekete geçirdiğini gösteren bilimsel araştırmalar da var.¹⁰⁶⁸

Yine dizi ve filmlerde uygulanan bir başka yöntem de hem yaşanan andaki hem de geçmişteki olayları hatırlatarak izleyicinin olaylar arasında bağ kurmasını kolaylaştırmak ve olaylardan kopmasına engel olmaktır. Kur'an'da bazı anlatım tekrarlarının bulunması hikmeti bu olabilir. Ancak tekrar gibi görünen ayetlerde mutlaka farklı bir yöne de dikkat çekilmektedir. Böylece birbirlerine benzerlikleri olsa da hiçbirisi tam olarak birbirinin aynı değildir. Bazı ayetlerin ise aynı sure içinde tekrar edildiği görülebilir. Bunun nedeninin surede vurgulanan farklı şeyler ile ilgili hatırlatma ve pekiştirme yapılması olduğu söylenebilir.¹⁰⁶⁹ Örneğin Rahman Suresi'nde Allah'ın nimetleri sayılırken aralarda Allah'ın nimetlerinin hiçbirinin yalan sayılamayacağı ya da Mürselat Suresi'nde ahireti, dünya hayatının geçiciliğini, herkesin hesaba çekileceğini, suçluların cezalandırılacağını ya da cennet nimetlerini yalan

¹⁰⁶⁸ Sinan Sülün, İnsanları İkna Etmek İstiyorsanız Hikâye Anlatın, Harvard Business Review, 2019, <https://hbrturkiye.com/blog/insanlari-ikna-etmek-istiyorsaniz-hikaye-anlatin>

¹⁰⁶⁹ Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırlatıcı olarak kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mu? **Kamer Suresi 17**, 22, 32, 40 ; Benim azabım ve benim uyarılarım nasıl-mış (gördüler). **Kamer Suresi 16**, 18, 21, 30 ; O hâlde, Rabbinizin nimetlerinin hangisini yalanlayabilirsiniz ki!? **Rahman Suresi 13**, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77 ; Yalan sayanların, o gün vay hâllerine! **Mürselat Suresi 15**, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 48, 49.

sayanların vay haline denilmektedir. Dolayısıyla bu türden ayet tekrarları farklı hatırlatmalar üzerine yapılan pekiştirmeler olarak görülmelidir.

Dizi ve film sektörü çok yüksek bütçeli işlerin yapıldığı son derece etkili bir sektördür. Bu tür yöntemlerin uygulanmasının ardında da ciddi bilimsel araştırma ve çalışmalar bulunmaktadır. Bu tür yöntemlerin uygulanmaları yeni sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Yedinci yüzyılda vahyedilen Kur'an'da okuyucunun ilgisini yüksek tutmak ve dinamik ve sürükleyici kılmak için bu şekilde farklı anlatım yöntemlerine yer verilmesi, Kur'an'ın insan sözü olamayacağının mucizevi delillerinden biridir. Ancak insanüstü ve zamanüstü bilgiye sahip olan Allah bu gerçekleri bilip öngörebilir. Kendi içinde bu kadar ayrı mucizevi özelliğe sahip olması, Kur'an'ın Allah'tan gelmiş olması nedeniyledir.

54

SURE VE AYET NE DEMEKTİR? KAÇ ADETTİR? EN UZUN VE EN KISA OLANI HANGİSİDİR?

Yüksek ve güzel bina, yüce mertebe, şeref, mevki, alamet gibi anlamlara gelen surenin, Kur'an ayetlerini bir araya getirmesi ve belirli sınırlara sahip olması nedeniyle bu adı aldığı kabul edilir. Ayetlerden oluşan belirli bölümlerin adına sure denilmektedir. Kur'an, ayetleri bir araya getiren surelerden oluşur. Her sure, bir bölüm gibidir. Kur'an'ı oluşturan 114 bölümden her birine sure denilmektedir. Yaygın olarak kabul edilen geleneksel sıralamaya göre Kur'an'daki ilk sure Fatiha, son sure ise Nas Suresi'dir. Sureler tek bir seferde değil, zamana yayarak insanlara duyurmak için birbiri ardınca bölümler halinde indirilmiştir.¹⁰⁷⁰ Kur'an'ın bir defada toptan indirilmemesi ve

¹⁰⁷⁰ Biz onu (Kur'an'ı), insanlara yavaş yavaş okuyasın diye (bölümlere) ayırdık ve onu bu şekilde (bölümler halinde) indirdik. **İsra Suresi 106**

belirli bir zaman yayılarak parçalar halinde vahyedilmesinin sebebi hem peygamberimizin hem de inananların kalplerinin sağlamaşıp ilahi mesajların pekiştirilmesi içindir.¹⁰⁷¹

Ayet; delil, belge, ibret, işaret, belirti, açık gösterge gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'da Allah'ın varlığına, peygamberlerin doğruluğuna işaret eden delil ve mucize gibi anlamlarda kullanıldığı gibi aynı zamanda Kur'an'daki sureleri oluşturan birbirinden ayrı cümle ve metinlerin her biri için kullanılan bir terimdir. Allah, hem dış dünyada hem kendi benliklerimizde hem de vahiy olarak göndermiş olduğu bildirimlerinde bizi ayetlerine tanık kılmış, bu yolla kendisini gerektiği gibi tanıyıp kavramamız ve hem O'na karşı hem de yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarımızı öğrenmemiz için yolumuzu aydınlatmıştır. Kur'an'da, ayetlerin bir kısmının muhkem yani açık anlatımlı bir özelliğe sahip olduğu ve bu tür ayetlerin kitabın ana kısmını oluşturduğuna diğer bir kısmının ise müteşabih yani benzeşmeli bir özellikte olduğuna vurgu yapılır.¹⁰⁷² Ayetlerin açıklamaları bizzat Allah tarafından yapılmıştır.¹⁰⁷³

¹⁰⁷¹ İnkâr edenler, "Kur'an, ona bir kerede (topluca) indirilseydi ya!" dediler. İşte böylece, kalbini onunla iyice pekiştirmek (sağlamaştırmak) için (peyderpey indirdik) ve onu tane tane okuduk. **Furkan Suresi 32**

¹⁰⁷² Sana Kitabı indiren O'dur. Onun bazı ayetleri muhkem (açık anlamlı)dır ki bunlar, Kitabın anasıdır (esasidir). Diğerleri de müteşabih (benzeşen anlamlı)'lardır. **Âli İmran Suresi 7**

¹⁰⁷³ Böylece ayetleri ayrıntılı olarak açıklıyoruz. **En'am Suresi 55** ; Bak iyice kavramaları için ayetleri nasıl türlü şekillerde açıklıyoruz (nusarrifu). **En'am Suresi 65** ; Elbette biz bilen bir toplum için ayetleri geniş geniş açıkladık. **En'am Suresi 97** ; Elbette anlayan bir toplum için ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık. **En'am Suresi 98** ; (De ki): Size (gerçekler) apaçık ortaya konulmuş olarak Kitabı indiren Allah'tan başka bir hakem mi arayacağımışım!? **En'am Suresi 114** ; (Oysa Allah), mecbur bırakıldıklarınız dışında, haram kıldığı şeyleri elbette size ayrıntılı açıklamıştır. **En'am Suresi 119** ; Bu, Rabbinin dosdoğru yoludur. Öğüt alıp düşünmesini bilen bir topluluk için ayetleri ayrıntılı bir biçimde açıkladık. **En'am Suresi 126** ; Bilen bir topluluk için ayetleri işte böyle açıklıyoruz. **A'raf Suresi 32** ; Yemin olsun ki onlara, bilgiyle açıkladığımız ve inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olan bir kitap getirmiştik (göndermiştik). **A'raf Suresi 52** ; Ayetleri ayrıntılı bir şekilde işte böyle açıklıyoruz; umulur ki (gerçeğe) dönerler. **A'raf Suresi 174** ; (Bu Kur'an) Ayetleri muhkem kılınmış, sonra hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından 'birer birer (bölüm bölüm)

Kur'an'da 114 sure ve yaygın olarak kabul edilen metne göre 6236 ayet bulunmaktadır. Bazı Kur'an nüshalarında bazı ayetlerin birlikte kaydedilmesi, bazı surelerin birleştirilmesi, ayet sonu sayılan yerlerin farklılık gösterebilmesi ya da sure başlarındaki besmelelerin ayet olarak sayılıp sayılmayacağı türünden yaklaşımlar sebebiyle ayet sayımları ve sure sayıları ile ilgili farklı sayılar ortaya konulmuşsa da ayetlerin içeriğine dair bir eksiklik ya da fazlalık söz konusu değildir.

Kur'an'daki en uzun sure 286 ayetten oluşan ve Kur'an'ın ikinci suresi olan Bakara Suresi'dir. En kısa suresi ise 108. sırada olan Kevser Suresi'dir ve 3 ayetten oluşmaktadır. Kur'an'daki en uzun ayet belirli bir süre için borçlanılması durumunda bu borcun kayıt altına alınması ile ilgili detayların yer aldığı Bakara Suresi'nin 282. ayetidir. En kısa olarak kabul edilen ayetler ise "yasin", "er-rahman", "ve'l-fecr", "ve'd-duha", ve'l-asr" gibi sözlerden oluşan ayetlerdir.

**BESMELE NE DEMEKTİR? SURELER NEDEN
BESMELE İLE BAŞLAMAKTADIR? SURE
İSİMLERİ NASIL BELİRLENMİŞTİR? NE
ANLAMLARA GELMEKTEDİR?**

Besmele; Kur'an surelerinin giriş cümlesidir. 'Bismillâhırrah-mânirrahîm' şeklinde olan bu cümle ile; "Rahman (ve) Rahim Allah'ın Adıyla" denilmekte; esirgeyen, bağışlayan, rahmeti, iyiliği bol ve kesintisiz olan Allah'ın adıyla anlamına gelmektedir.

açıklanmış' (fussilet) bir Kitap'tır. **Hud Suresi 1** ; Rabbinizle karşılaşacağınıza ke-sin olarak inanmanız için her işi düzenleyip ayetleri açıklamaktadır. **Rad Suresi 2** ; Bunları Kur'an'da türlü türlü şekillerde (sarf) açıkladık ki öğüt alıp hatırlasınlar. Fakat bu sadece kaçışlarını artırıyor. **İsra Suresi 41** ; Yemin olsun ki bu Kur'an'da insanlar için her türlü örneği sayıp dökmüşüzdür. (Nankör) insan, tartışmaya en çok düşkün olandır. **Kehf Suresi 54** ; Akıl eden bir toplum için ayetleri işte böyle açıklıyoruz. **Rum Suresi 28**

Tevbe Suresi hariç Kur'an'daki tüm sureler Allah'ın Rahman ve Rahim gibi iki muhteşem ismi ile başlamakta ve Allah'ın insan başta olmak üzere yarattıklarına karşı olan merhamet ve muhabbetine vurgu yapılmaktadır. Allah'ın rahmet ve merhameti, kullarına olan sevgi ve yakınlığı Kur'an'ın en temel mesajlarının başında gelmektedir. Aynı şekilde Kur'an gibi muhteşem ayetlerden oluşan bir kitabın Allah tarafından insanlara indirilmesi ve insanların bu mesaja muhatap kılınmasının da Allah'ın benzersiz rahmet ve merhametinin bir neticesi olduğu gerçeğini insana hatırlatmaktadır. Yani bir anlamda "Allah size karşı rahmet ve merhamet sahibi olmasa, bu mesajı iletmezdi size" denilmektedir.

Tevbe Suresi'nin başında besmele yoktur. Bunun sebebini en iyi şekilde ancak Allah bilir. Tevbe Suresi'nin Allah'a ortak koşmakta ve Allah'ın apaçık ayetlerini inkâr etmekte ısrarcı olan müşriklere bir uyarı ile başlaması sebebiyle bu surenin başında Allah'ın Rahman ve Rahim isimlerinin yer almadığı yönünde yorumlar görmek mümkündür. Tevbe Suresi'nin başında yer almayan besmele 16. sure olan Neml Suresi'nin 30. ayetinde geçerek 114'e tamamlanmakta ve Kur'an'daki sure sayısına ulaşmaktadır.¹⁰⁷⁴

Kur'an'daki sureler isimlerini genellikle kabul edildiği şekliyle, sure içinde anlatılan bir olaydan, bir kavramdan, bir peygamber isminden ve benzeri bir durumdan dolayı almıştır. Sure isimleri genellikle Arapça orijinal isimleri ile anıldıklarından çoğu zaman ne manaya geldiklerine dikkat edilmemektedir. Toplam 114 adet olan sure isimlerinin Türkçe karşılıkları şu şekilde gösterilebilir.

1-Fatiha: Açılış Suresi, Kur'an'ın başlangıç suresi olduğundan bu adı almıştır.

2-Bakara: İnek Suresi, 67-71. ayetlerinde Yahudilere kesilmesi emredilen inekten söz edildiği için bu ismi almıştır.

¹⁰⁷⁴ Şüphesiz o (mektup) Süleyman'dandır ve şüphesiz o, Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla (başlamakta) dır. **Neml Suresi 30**

3-Âli İmran: İmran Ailesi Suresi, İmran ailesinden bahsedildiğinden bu adı almıştır.

4-Nisa: Kadınlar Suresi, pek çok ayetinde kadınların haklarından bahsedildiği için bu adı almıştır.

5-Maide: Ziyafet (Sofra) Suresi, 112. ve 114. ayetlerinde Hz. İsa'nın Allah'tan istediği sofradan söz edildiğinden bu adı almıştır.

6-En'am: Davar Suresi, Arapların hayvanlara uyguladıkları bazı gelenekler kınandığı için bu adı almıştır.

7-A'raf: Orta Yer Suresi, 46. ayette yer alan cennet ve cehennem arasındaki orta yer bölgesindeki insanlardan bahsedildiği için bu adı almıştır.

8-Enfal: Ganimetler Suresi, savaş ganimetlerinin durumundan bu adı almıştır.

9-Tevbe: Tevbe Suresi, ismini 104. ayetinde yer alan Allah'ın, tövbeleri çokça kabul ettiği, çokça bağışladığının ifade edilmesinden alır.

10-Yunus: Yunus Suresi, Hz. Yunus ve kavminden bahsedildiği için bu adı almıştır.

11-Hud: Hud Suresi, Hz. Hud'un hayatı anlatıldığı için bu adı almıştır.

12-Yusuf: Yusuf Suresi, Hz. Yusuf'un hayatı anlatıldığı için bu adı almıştır.

13-Rad: Gök Gürültüsü Suresi, 13. ayetinde gök gürültüsünün Allah'ı tesbih edip yücelttiği anlatıldığından bu adı almıştır.

14-İbrahim: İbrahim Suresi, 35-41. ayetlerinde Hz. İbrahim'in yaptığı dua anıldığından bu adı almıştır.

15-Hicr: Hicr Suresi, adını 80-84. ayetlerinde bahsedilen bir yer adı olan Hicr'den almıştır.

16-Nahl: Arı Suresi, 68-69. ayetlerinde Allah'ın bal arısına, dağlardan, ağaçlardan ve çardaklardan evler edinmesi emrinden dolayı bu adı almıştır.

17-İsra: Gece Yürüyüşü Suresi, Allah'ın Hz. Muhammed'i gecenin bir vaktinde ayetlerinden bir kısmını göstermek üzere Mescid-i Haram'dan en uzaktaki bir mescide yürütmesinden almıştır ismini.

18-Kehf: Mağara Suresi, 9-27. ayetlerinde putperest kavimlerinden kaçıp mağaraya gizlenen bir grup gençten dolayı bu ismi almıştır.

19-Meryem: Meryem Suresi, Hz. Meryem'den bahsedildiği için bu ismi almıştır.

20-Ta-Ha: Ta-Ha Suresi, ismini surenin başında yer alan Ta ve Ha harflerinden almıştır.

21-Enbiya: Peygamberler Suresi, ağırlıklı olarak peygamberlerden söz edildiğinden bu adı almıştır.

22-Hac: Hac Suresi, Hac ibadetinden bahsedildiğinden bu adı almıştır.

23-Müminun: İnananlar Suresi, inananların başarıya ulaşacaklarından bahsedildiğinden bu adı almıştır.

24-Nur: Işık Suresi, ismini 35. ayetinde yer alan ve Allah'ın nurunu tasvir eden ayetten alır.

25-Furkan: Ayırıcı Suresi, ismini 1. ayetinde geçen hakkı batıldan ayıran manasındaki Furkan kelimesinden alır.

26-Şuara: Şairler Suresi, 224. ayetinde şairlerden söz edildiği için bu adı almıştır.

27-Neml: Karınca Suresi, ismini 18. ayetinde Hz. Süleyman'ın ordusunu görünce yoldan çekilen karıncalardan almıştır.

28-Kasas: Tarihi Vakalar Suresi, ismini 25. ayetinde geçen kasas kelimesinden alınmıştır.

29-Ankebut: Dişi Örümcek Suresi, 41. ayetinde kâfirlerin işleri örümcek ağına benzetildiğinden bu adı almıştır.

30-Rum: Romalılar Suresi, ismini 1. ayetinde Persliler ile yapılan savaşta yenilgiye uğrayan Romalıların yakında galip geleceğinin ifade edilmesinden almıştır.

31-Lokman: Lokman Suresi, ismini Allah'ın Hz. Lokman'a verdiği hikmetten bahseden 12. ayetten almıştır.

32-Secde: Secde Suresi, ismini 15. ayette geçen secde kelimesinden almıştır.

33-Ahzâb: Gruplar (Topluluklar) Suresi, ismini Müslümanlara karşı savaşmak üzere birleşen Arap kabilelerinden almıştır.

34-Sebe: Sebe Suresi, ismini 15. ayetinde yer alan Yemen'de bir bölge veya kabile ismi olan Sebâ kelimesinden almıştır.

35-Fâtır: Yaratan Suresi, ismini 1. ayetinde geçen fâtır kelimesinden almıştır.

36-Ya-Sin: Ya-Sin Suresi, ismini 1. ayetinde geçen ya ve sin harflerinden alır.

37-Saffat: Saf Tutanlar Suresi, adını ilk ayetinde yer alan sıra sıra dizilenler ifadesinden almıştır.

38-Sad: Sad Suresi, sad harfi ile başladığından dolayı bu adı almıştır.

39-Zümer: Yığınlar Suresi, 71 ve 73. ayetinde geçen bu kelime sureye ismini vermiştir.

40-Gafir (Mü'min Suresi): Bağışlayan Suresi, Allah'ın günahları bağışlayan sıfatının yer aldığı 3. ayetteki Gafir kelimesinden ötürü bu adı almıştır.

41-Fussilet: Ayrıntılı Suresi, Kur'an'ın ayrıntılı kılındığını ifade eden fussilet kelimesinin geçtiği 3. ayetinden ismini almıştır.

42-Şura: Danışma Suresi, 38. ayetinde mü'minlerin işlerini aralarında danışma ile gördükleri anlatıldığından bu adı almıştır.

43-Zuhruf: Gösteriş-Süsler Suresi, ismini 35. ayetinde Allah'ın verdiği ifade edilen altın-gümüş gibi süslerin sadece bu dünya hayatının malı olduğunun ifade edilmesinden almıştır.

44-Duhan: Duman Suresi, ismini 10. ayetinde geçen duhan kelimesinden almıştır.

45-Casiye: Diz Çöküş Suresi, ismini 28. ayetinde geçen casiye kelimesinden alır.

46-Ahkaf: Kum Tepeleri Suresi, ismini 21. ayetinde geçen yer adından almıştır.

47-Muhammed: Muhammed Suresi, ikinci ayetinde Hz. Muhammed'in ismi anıldığından bu adı almıştır.

48-Fetih: Fethetmek Suresi, ayetlerinde birkaç defa fetihten söz edildiğinden bu ismi almıştır.

49-Hucurat: Odalar Suresi, ismini 4. ayetinde geçen hucurat kelimesinden almıştır.

50-Kaf: Kaf Suresi, adını 1. ayetinde geçen kaf harfinden almıştır.

51-Zariyat: Tozutup Savuranlar Suresi, 1. ayetinde geçen zariyat kelimesinden almıştır ismini.

52-Tur: Tur Dağı Suresi, adını ilk ayetinde yer alan Tur Dağı'ndan almıştır.

53-Necm: Yıldız Suresi, adını 1. ayetinde yer alan necm kelimesinden almıştır.

54-Kamer: Ay Suresi, adını ilk ayetinde yer alan kamer kelimesinden almıştır.

55-Rahman: Merhametli Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan, Allah'ın Rahman isminden almıştır.

56-Vakıa: Olay Suresi, 1. ayetinde yer alan vakıa kelimesinden almıştır.

57-Hadid: Demir Suresi, 25. ayetinde demirin yararlarından söz edildiği için bu adı almıştır.

58-Mücâdele: Mücadeleci/Tartışan/Hakkını Arayan Kadın Suresi, adını 1. ayetinde geçen fiilden alır.

59-Haşr: Toplanma Suresi, adını 2-17. ayetler arası anlatılan topraklarından sürülen kavimden almıştır.

60-Mumtehine: Sorgulanan Suresi, mümtehine sınav veren kadın anlamına gelir ve ismini 10. ayette müşriklerden kaçıp inananlara gelen kadınların imtihan edilmesinden alır.

61-Saff: Saf Tutmak Suresi, 4. ayette inananların saf tutarak Allah yolunda mücadele etmeleri anlatıldığından bu adı almıştır.

62-Cuma: Cuma (Toplanma) Suresi, 9. ayetinde Cuma günü çağrı yapıldığında toplu halde namaza gidilmesi emredildiğinden bu adı almıştır.

63-Münafikun: İkiyüzlüler Suresi, münafıklardan bahsettiği için bu adı almıştır.

64-Teğâbun: Aldanış Suresi, adını 9. ayetinde geçen teğabün kelimesinden alır.

65-Talâk: Boşanma Suresi, surenin ilk ayetlerinde boşanma işlemi anlatıldığından bu adı almıştır.

66-Tahrîm: Yasaklama Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan tahrîm kelimesinden almıştır.

67-Mülk: Yönetim Suresi, adını 1. ayetinde yer alan mülk kelimesinden almıştır.

68-Kalem: Kalem Suresi, adını 1. ayetinde yer alan kalem kelimesinden almıştır.

69-Hâkka: Gerçekleşen Suresi, adını 1. ayetinde geçen hakka kelimesinden almıştır.

70-Mearic: Yükseliş Yolları Suresi, ismini 3. ayetinde yer alan Allah'ın yükselme dereceleri-yollarının sahibi olduğu anlamına gelen mearic kelimesinden almıştır.

71-Nuh: Nuh Suresi, Hz. Nuh'un elçi olarak gönderilişi ve mücadelesi anlatıldığından bu adı almıştır.

72-Cin: Görünmeyen Varlık Suresi, cinlerden bir grubun Kur'an'ı dinleyerek doğru yola girmeleri anlatıldığından ve ilk ayetinde geçen cin kelimesi nedeniyle bu adı almıştır.

73-Müzzemmil: Bürünen Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan müzzemmil kelimesinden almıştır.

74-Müddessir: Gizlenen Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan müddessir kelimesinden almıştır.

75-Kıyamet: Diriliş Suresi, adını 1. ayetinde geçen kıyamet kelimesinden almıştır.

76-İnsan: İnsan Suresi, 1. ayetinde insanın bu durumuna gelmezden önceki haline dikkat çekildiğinden bu adı almıştır.

77-Mürselat: Gönderilenler Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan mürselat kelimesinden almıştır.

78-Nebe: Haber Suresi, sure kıyamet günü haberiyle başladığından bu adı almıştır.

79-Nâziât: Söküp Çıkaranlar Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan naziât kelimesinden almıştır.

80-Abese: Surat Astı Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan abese kelimesinden almıştır.

81-Tekvir: Dolama Suresi, 1. ayetinde güneşin büzülmesi anlatıldığından bu adı almıştır.

82-İnfitar: Parçalanma Suresi, 1. ayetinde kıyamet sürecinde göğün yarılmasından bahsedildiği için bu adı almıştır.

83-Mutaffifûn: Kandıranlar Suresi, ölçü ve tartıda hile yapanların kınanmalarından dolayı bu adı almıştır.

84-İnşikâk: Yarılma Suresi, 1. ayetinde kıyamet sürecinde göğün yarılmasından bahsedildiği için bu adı almıştır.

85-Burûc: Burçlar Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan burûc kelimesinden almıştır.

86-Târık: Vuruşlu Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan tarık kelimesinden almıştır.

87-Alâ: Yüce Suresi, Allah'ın yüce adıyla başladığında bu adı almıştır.

88-Ğâşiye: Kuşatan Suresi, her şeyi örtüp kuşatacak olan kıyamet haberiyle başladığından bu adı almıştır.

89-Fecr: Tan Vakti Suresi, tan yerinin ağarmasına yemin edilerek başladığından bu adı almıştır.

90-Beled: Şehir Suresi, Mekke kentine yemin ile başladığından bu adı almıştır.

91-Şems: Güneş Suresi, 1. ayeti Güneş'e yemin ile başladığından bu adı almıştır.

92-Leyl: Gece Suresi, 1. ayeti geceye yemin ile başladığından bu adı almıştır.

93-Duhâ: Kuşluk Vakti Suresi, kuşluk vaktine yemin ile başladığı için bu adı almıştır.

94-İnşirâh: Ferahlık Suresi, Hz. Peygamberin göğsünün ferahlatılıp sevinç, huzur ve güvene kavuşturulması ifade edildiğinden bu adı almıştır.

95-Tîn: İncir Suresi, İncir ve zeytine yemin ile başladığından bu adı almıştır.

96-Alak: Asılıp Tutunan Suresi, 2. ayetinde insanın alâktan yaratıldığı ifade edildiğinden bu adı almıştır.

97-Kadir: Kudret Suresi, Kadir gecesinden bahsedildiğinden bu adı almıştır.

98-Beyyine: Kanıt Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan beyyine kelimesinden almıştır.

99-Zilzâl: Deprem Suresi, yerin sarsılması tasvir edildiğinden bu adı almıştır.

100-Âdiyât: Nefes Nefese Koşmak Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan adiyat kelimesinden almıştır.

101-Kâria: Şiddetli Ses Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan karia kelimesinden almıştır.

102-Tekâsür: Çoğalma Yarışı Suresi, insanların mal ve evlatlarda çoğalma yarışlarının kendilerini felakete sürüklemesinden bahsedildiğinden bu adı almıştır.

103-Asr: Zaman Suresi, zamana yemin ile başladığından bu adı almıştır.

104-Hümeze: Dedikoducu Suresi, dedikoduculuk ve arkadan çekiştirme kınandığı için bu adı almıştır.

105-Fîl: Fîl Suresi, Fil olayından bahsedildiğinden ve ilk ayetinde geçen fil kelimesinden dolayı bu adı almıştır.

106-Kureyş: Kureyş Toplumu Suresi, Kureyş toplumunun seyahat geleneğinden bahsedildiğinden bu adı almıştır.

107-Mâûn: Yardımlaşma Suresi, yardımlaşmaya engel olan kişilerin vasıfları anlatıldığından bu adı almıştır.

108-Kevser: Bolca Güzellik Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan kevser kelimesinden almıştır.

109-Kâfirûn: İnkârcılar Suresi, kâfirlere hitap ile başladığından bu adı almıştır.

110-Nasr: Yardım Suresi, Allah'ın yardımı anlatıldığından bu adı almıştır.

111-Tebbet: Bu sure ismini, ilk ayetinde geçen “kahrolsun” anlamındaki tebbet fiilinden alır.

112-İhlâs: Özgüleme Suresi, dini halis yapmak ve her türlü şirkten temizlemek ifade edildiğinden bu adı almıştır.

113-Felak: Açılma/Sabah Aydınlığı Suresi, ismini 1. ayetinde yer alan felak kelimesinden almıştır.

114-Nâs: İnsanlar Suresi, ismini ayetlerinde yer alan nas kelimesinden almıştır.

**TEFSİR NEDİR? KUR'AN,
ANLAŞILMASI İÇİN TEFSİR
KİTAPLARINA MUHTAÇ MIDIR?**

Tefsir; “Açıklamak, ortaya çıkarmak, kelime veya sözdeki kapalılığı gidermek” gibi anlamlara gelmekte, Kur'an ayetlerini açıklamayı ve yorumlamayı ifade eden bir terim olarak kullanılmaktadır. Tarih boyunca bu konuda birçok çalışma yapılmıştır. Kur'an okunurken bu tür çalışmaların incelenip araştırılması, Kur'an okuyan kişinin farklı açılardan da ayetleri değerlendirmesi noktasında kolaylaştırıcı kabul edilebilir. Ancak Kur'an ayetlerini başkaları tarafından açıklanmaya muhtaç ve kapalı anlamalı olarak düşünmek Kur'an'a aykırı bir anlayış olacaktır. Buradaki temel problem, tefsir kitaplarının incelenmesinde değil tefsir kitaplarını yazan kişiler tarafından yapılmış olan açıklamaların doğrudan Allah'ın açıklaması sanılmasındadır. Kur'an'ın daha önce de dikkat çekilen temel isim ve sıfatları göz önünde bulundurulduğunda Kur'an'ın, okunsun ve anlaşılсын diye kolaylaştırılmış, apaçık kılınmış bir kitap (**mübîn**), din adına gerekli olan her şeyi detaylı bir şekilde açıklayan bir yasa (**mufasssal**), gerekli olanı açıklayıcı olan (**beyan**) ve apaçık ifadeler ile beyan eden bir kitap (**tıbyan**) olduğu görülmektedir.

Allah dini konularda bazı şeylerin açıklamasını yapıp bazı şeylerin açıklamasını başkalarına bırakmaz. Din Allah'ın dini

ise, o din için gerekli olan her şeyi açıklamak da başkasının değil, Allah'ın işidir. Rabbimiz, peygamberimize insanlar arasında nasıl hükmedeceğini kendisine göndermiş olduğu vahiy ile öğrettiğini söylüyor.¹⁰⁷⁵

Ayetler, açık bir şekilde din adına gerekli olan açıklamayı sadece Allah'ın yaptığına ve peygamberimizin de kendisine gelen vahiy tamamlanmadan önce Allah'ın hükmü konusunda acele etmemesi gerektiğine vurgu yapıyor.¹⁰⁷⁶ Ayetlerin bizzat Allah tarafından açıklanmış olmasının nedeni insanların doğru akıl erdirebilmesi içindir.¹⁰⁷⁷ Allah'ın dinine, kendisinden daha güzel kim açıklık getirebilir? Ayetlerin açıklanması aklını kullanan toplumlar içindir. Bir toplum aklını kullanmadıkça ayetler ne kadar açık olsa da o toplum için bir şey fark etmeyecektir.¹⁰⁷⁸ Kur'an'da, Allah'ın ayetleri açıklamakla kalmayıp aynı zamanda sırf insanlar olabilecek en doğru ve yalın şekilde anlayabilsinler diye türlü şekillerde ve her yönüyle açıkladığına dikkat çekilmektedir.¹⁰⁷⁹

İnsanların peygamberimize sordukları bazı soruların Kur'an'da açıklandığı görülür. Demek ki Allah bu soruların açıklığa kavuşturulmasını dilemiş ve peygamberimize gönderdiği ayetler ile bu sorulara açıklık getirmiştir.¹⁰⁸⁰ Bu türden ayetler açık bir şekilde peygamberimize sorulan sorulardan cevaplanması gerekenlerin peygamberimiz tarafından değil bizzat Allah

¹⁰⁷⁵ Kuşku yok ki, biz bu Kitap'ı sana, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği ile hükmedesin diye hak olarak indirdik. Sakın hainlerin savunucusu olma. **Nisa Suresi 105**

¹⁰⁷⁶ Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana onun vahyi tamamlanmadan önce Kur'an'la ilgili acele etme ve "Rabbim! İlmimi arttır!" de. **Taha Suresi 114**

¹⁰⁷⁷ Allah, akıl edesiniz diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor. **Bakara Suresi 242** ; Ayetleri size açık-seçik bildiriyoruz ki, aklınızı işletebilesiniz. **Hadid Suresi 17**

¹⁰⁷⁸ İşte biz aklını kullanan bir toplum için ayetlerimizi böyle açıklıyoruz. **Rum Suresi 28**

¹⁰⁷⁹ Bak iyice kavramaları için ayetleri nasıl türlü şekillerde açıklıyoruz (nusarri-fu). **En'am Suresi 65**

¹⁰⁸⁰ Sana neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki: **Bakara Suresi 215** ; Sana nele-rin helal kıldığını soruyorlar. De ki: **Maide Suresi 4** ; Sana, o (Son) Saat'in demir atma (zamani)ndan soruyorlar. De ki: **A'raf Suresi 187**

tarafından açıklanıp cevaplandırıldığını göstermektedir. Ayetlerde “Sana şunu soruyorlar. Sen onlara açıkla” denilmiyor. “De ki.” denilerek açıklama yapılıyor. Yine başka bir ayette yapılan açıklamaların peygamberimizin birilerinden ders almış olduğunu düşünmelerine neden olacak kadar detaylı ve özenli yapıldığına vurgu yapılır.¹⁰⁸¹ Bununla birlikte “Sana... soruyorlar” kalıbı dışında da birçok ayette “De” ile başlayan ve insanların muhtemel sorularına ya da sorunlarına cevap veren ayetlerin varlığı da tüm bunların Allah tarafından açıklığa kavuşturulduklarını göstermektedir.

Rabbimiz ayetlerini yine ayetleri ile açıklıyor. Kur’an kendi kendisinin tefsiridir. Kur’an’ı anlamamanın yegâne yolu Kur’an’ı kendisi ile anlamaktır. Bir şey ayetler yolu ile açıklanmamışsa demek ki o şey dinen gerekli değildir ve bizim şahsi tercihimize, görüşümüze bırakılmıştır.¹⁰⁸² Dinen gerekli olmayan bir şeyi Allah açıklamadığı için, peygamberimiz bu konularda bir açıklama yapamaz. Bu türden konular helal dairesi içinde insanların kişisel tercihlerine bırakılmıştır. Buna rağmen Allah’ın gerek görmediği için açıklamadığı birçok şey örneğin insanların hangi renkleri ve ne türden kumaşları giymeyi tercih edeceklerinden, nasıl yemek yiyeceklerine ve hangi metalleri takı olarak kullanabileceklerine kadar dinde olmayan, insanların kişisel tercihleri ve toplumlarının kültürleri ile alakalı olan birçok detay peygamberimizin vefatından sonra peygamberimiz üzerinden açıklanmaya ve dinselleştirilmeye çalışılmıştır. Böylece evrensel kuralları olan bir din, üretilen rivayetler sebebiyle yöresel örf ve adetlere boğularak evrenselliğinden uzaklaştırılmıştır.

¹⁰⁸¹ İşte biz, ayetlerimizi böyle inceden inceye açıklıyoruz ki sana: Sen gerçekten ders almışsın (bunları bir yerden okumuş, öğrenmişsin) desinler ve biz de bilen bir topluluğa onu (Kur’an’ı) iyice açıklamış olalım. **En’am Suresi 105**

¹⁰⁸² Ey iman sahipleri! Size açıklandığında canınızı sıkacak şeylerle ilgili soru sormayın. Kur’an indirilmekte iken onları sorarsanız size açıklanır. Allah onlardan vazgeçmiştir. Allah bağışlayandır (Gâfur), yumuşak davranandır (Halim). **Maide Suresi 101**

Kur'an çevirmeni Muhammed Esed, Kur'an'ın kendi kendisinin tefsiri olduğunu tercümesinin ön sözünde şu şekilde anlatır: "Kur'an; münferit emir ve talimatların bir derlemesi değil, bölünmez bir bütün olarak görülmelidir: Yani, her ayetin ve cümlelerin diğer ayetler veya cümlelerle yakın bir ilişki içinde olduğu ve her birinin bir diğerini açıkladığı veya açtığı bir değer sisteminin topyekün ifadesi olarak... Sonuç olarak, Kur'an'ın her ibaresini ancak başka yerlerdeki ibarelerle irtibatlandırırsak ve mesajını sık sık çapraz referanslara başvurarak ve her zaman geneli özelin ve aslı olanı talî olanın önüne koyarak anlamaya çalışırsak Kur'an'ın gerçek anlamını kavrayabiliriz. Bu kural bilinçli şekilde uygulandığı zaman, Kur'an, -Muhammed Abduh'un deyimiyle- "kendi kendisinin en iyi tefsiri (açıklayıcısı)" olduğunu ortaya koyacaktır."¹⁰⁸³

Allah'ın sözünü yeterli görmeyen ve bir anlamda din adına O'nun sözlerine tam bir teslimiyet ile güvenmeyen biri Müslüman olabilir mi? Çoğu Müslüman, âlim saydığı kişilere ve o insanların kitaplarına güvendiği kadar, Allah'a ve kitabına güvenmiyor ya da onu yeterli görmüyor. Dini doğrudan Allah'tan değil âlim saydıkları kişiler üzerinden öğrenmek istiyorlar. Oysa Allah bu kitabı sadece belli insanlar okuyup anlasın diye indirmedir. En bilgisiz olandan, en bilgiliye kadar her seviyeden insana hitap edebilecek eşsizlikte bir mesajdır; Kur'an. Çoğu Müslüman, hiç okumadığı Kur'an'ı yeterli bulmuyor yani bir anlamda ona gerektiği gibi güven duymuyor ve yine birçoğundan habersiz olduğu hadis rivayetlerini Kur'an'ın önüne koyuyor. Her grup kendi elindeki kitaplar ya da gruplarının fikir ve görüşleri ile dini anlamaya ve yaşamaya çalışıyor. Üstelik bu davranışları Kur'an'da açıkça eleştiriliyor.¹⁰⁸⁴ Allah dini, bir bütün olarak Kur'an vahyi ile

¹⁰⁸³ Muhammed Esed, **Kur'an Mesajı**, İşaret Yayınları 2017, s. 35.

¹⁰⁸⁴ Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlardan (olmayın! Bunlardan) her grup kendilerinde bulunan (davranış) ile sevinip kibirlenmektedir. **Rum Suresi 32**

gönderip tamamlamasına rağmen insanlar dinlerini parça parça ediyor ve kendi inanış ve kabulleri ile övünüyor.¹⁰⁸⁵ Üstelik çoğu Müslüman, kendi aralarında işlerini parça parça etmiş olsalar da sonunda Allah'a dönecek ve yaptıklarının hesabını verecek olduklarını unutuyor.¹⁰⁸⁶ Önder edindikleri kişinin ya da kişilerin dini anlamış olabileceğini kabul ediyor ama Kur'an'ın anlaşılabilirliğini kabul etmiyorlar. Şayet bu kişiler Kur'an dışı kaynaklara güvenip bağlandıkları kadar Kur'an'a bağlansalar, o zaman gerçekte bu kaynaklara ihtiyaç olmadığını anlayacaklar.

Kimi insanlar dinini kaynağından öğrenmeye değil, atasından görüp öğrendiği dini Kur'an'da bulmaya çalışıyorlar.¹⁰⁸⁷ Bulamayınca da Kur'an'ın eksik ya da dini anlayıp yaşamak için yetersiz olduğunu zannediyorlar. Bu zan, insanın kendi eliyle kendini düşürdüğü bir tuzak gibidir. Bu kadar insan aynı tuzağa düşerek hep bir ağızdan aynı şeyi tekrar edebiliyorlar. Bunca Müslüman, sabah akşam isim ve sıfatları ile Allah'a dua ediyor. O'nu her türlü noksanlıktan tenzih ettiğini ifade ediyor. Demek ki Allah her türlü noksanlıktan uzak ama vahyettiği kitabında kullarından istediklerini açıklamak konusunda değil. Şüphesiz böyle bir şeyi düşünmek bile mümkün değil. Kur'an'da din adına ne bir eksik var ne de fazla. Bugün din adına Kur'an'ın yeterli olduğunu anlatmakta en fazla güçlük çekilen insanların neredeyse tamamı Müslüman. Çünkü zihinleri o kadar çok yanlış bilgiye maruz kalmış ki, kendi akıllarını kullanarak sahip oldukları kabullerini ve geçmişten gelen aktarımları sorgulayacakları yerde, çoğunluğun inandığı şeylere inanabiliyorlar. Kendi inandıklarını Kur'an'da bulamayınca

¹⁰⁸⁵ (Ne var ki) insanlar, kendi aralarında işlerini parça parça edip kitaplara ayırdılar. Her grup, kendilerinde bulunan (inanış) ile sevinip böbürlenmektedir. **Müminun Suresi 53**

¹⁰⁸⁶ (İnsanlar) kendi aralarında işlerini paramparça ettiler. (Hâlbuki) hepsi bize döneceklerdir. **Enbiya Suresi 93**

¹⁰⁸⁷ Atalar dini üzerine kaliteli ve nitelikli bir çalışma için bakınız: Ahmet Murat Sağlam, **Ataizm: Atalar Dininden İndirilen Dine**, Ozan Yayıncılık 2017.

da Kur'an'ın bildirdiklerini eksik sanıyor ve sonuçta başka kaynaklara ihtiyaç duyuyorlar.

Allah'ın dini ortak kabul etmez. Kimse Allah adına hüküm koyamaz. Dinin temsilcisi ya da sahibi olamaz. Allah dinini gönderir ve onu en güzel şekilde açıklar. Ancak yaygın olarak yaşanan din, Allah'ın gönderdiği din mi değil mi işte en başta bunun sorgulanması gerekir. Geleneğin bize ezberletip hiç sorgulatmadan kabul ettirdiği kalıplaşmış bilgilerin ve bunu savunan çoğunluğun yanında durmak kolaydır. Allah'ın dinini tanınmaz ve içinden çıkılmaz hale getiren bir anlayışa karşı Allah'ın vahyi olan Kur'an'ın esas alınması, doğru ile yanlışın, hak ile batılın bu şekilde birbirinden ayrılması ise kaçınılmazdır.

57

KUR'AN HERKES TARAFINDAN ANLAŞILMAYACAK BİR KİTAP MIDIR?

Halk arasındaki yaygın inançlardan bir diğeri de Kur'an'ın herkes tarafından anlaşılacak bir kitap olmadığı şeklindeki inançtır. Oysa Allah Kur'an'da tüm kullarına hitap etmekte ve Kur'an, her seviyeden insanın kolayca anlayabileceği açık hükümlü ayetler içermektedir. Şüphesiz Kur'an, emek verdikçe ve ayetleri üzerine gerektiği gibi incelikli bir şekilde düşündükçe en doğru ve en açık bir biçimde anlaşılacak ilahi bir kelimadır. Kur'an Allah'tan gelmektedir ancak muhatabı her seviyeden insandır. Bu gerçeğe tanıklık etmek için bu türden ön yargıları kırarak Kur'an'ı, bu zamana kadar edinilmiş olan geleneksel bilgilerden arınmış bir zihinle okumak gerekir. Anlaşılarak okunduğu zaman hakikat, açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Allah, inananları Kur'an'dan sorumlu tuttuğunu ve Kur'an'dan sorguya çekileceğimizi haber vermektedir.¹⁰⁸⁸ Kur'an, herkes

¹⁰⁸⁸ Şüphesiz ki o (Kur'an), senin ve kavmin için (gerçeği) hatırlatan (öğüt)tür. Siz ondan sorulacak/sorgulanacaksınız. **Zuhruf Suresi 44**

tarafından anlaşılmaz demek, herkesin Kur'an'dan sorumlu olmadığını iddia etmektir. Kimin Kur'an'dan sorumlu olduğunu belirleyecek olan kimdir? Kimin elinde böyle bir yetki ya da güvence olabilir? “Siz Kur'an'ı anlamazsınız. Kendiniz anlamaya çalışırsanız yoldan çıkarsınız. Siz bize uyun biz sizi doğru yola iletiriz” türünden hezeyanlar savuranlar, hesap günü Allah'ın huzurunda nasıl duracaklar?

“Biz Kur'an'ı anlayamayız. Kur'an anlaşılmaz” diyen insanlar farkında olmadan “Allah bu kitabı göndermiş ama ne anlatmak istediğini yeterince anlatamamış” dediklerinin ve Kur'an'daki bunca ayeti bilmeden göz ardı ettiklerinin farkında değiller. Mesela Rabbimiz Kur'an'ı zahmet ve güçlük olması için indirmediyini, Allah'a derin bir sevgi ve saygı duyanlara bir öğüt olması için indirildiğini,¹⁰⁸⁹ Kur'an'ın gerçeği hatırlatıcı olması için kolay kılındığını¹⁰⁹⁰ ve Kur'an'ın apaçık ayetlerinin bizzat Allah tarafından ‘biri birer (bölüm bölüm) açıklanmış olduğunu söylüyorken¹⁰⁹¹ yani Kur'an'ın apaçık olduğu ve açıklanmasının da detaylandırılmasının da bizzat Allah tarafından yapıldığı bildiriliyorken Allah'a ve Kur'an'a iman etmiş biri bunun aksini iddia edebilir mi? Allah'ın sözleri eksik değil ki başkaları onu tamamlasın. O'nun sözü, hem doğruluk hem adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur.¹⁰⁹² Allah, Kur'an'da din adına gerekli olan hiçbir şeyi eksik bırakmamıştır.¹⁰⁹³

¹⁰⁸⁹ Biz bu Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye indirmedik. Allah'a karşı derin bir saygı ve sevgi (huşu) duyanlara bir öğüt olsun diye indirdik. **Taha Suresi 2-3**

¹⁰⁹⁰ Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırlatıcı olarak kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mu? **Kamer Suresi 17**

¹⁰⁹¹ (Bu Kur'an) Ayetleri muhkem kılınmış, sonra hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından ‘biri birer (bölüm bölüm) açıklanmış’ (fussilet) bir Kitap'tır. **Hud Suresi 1**

¹⁰⁹² Rabbinin sözü hem doğruluk, hem adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur. O, iştiridir; bilendir. **En'am Suresi 115**

¹⁰⁹³ Biz, Kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Onlar, sonunda Rableri önünde toplanıp bir araya getirilirler. **En'am Suresi 38**

Kur'an, düşünüp anlayalım diye açık kılınmış ve detaylandırılmış bir kitaptır. Kur'an'da "tafsil, mufassal, beyan, mübeyyin, beyyine, beyyinat" gibi açık, net ve ayrıntılı olmayı ifade eden sözcüklerle dolu yüzden fazla ayet bulunmaktadır. Buna rağmen Kur'an'ı hayatına taşımak konusunda gereken özeni göstermeyen kişiler ve rivayetler olmadan Kur'an'ın anlaşılamayacağını iddia eden çevreler, Kur'an'ın anlaşılmasız bir kitap olduğunu söyleyerek ona ihanet ederler. Gerçekte anlaşılmasız olan Kur'an değildir. Apaçık ve detaylı kılınmış bir kitabın, anlaşılmasız olduğunu iddia etmektir. İçinde öğüt ve hatırlatıcı ayetler olan Kur'an'ın indirilişine yemin edilir ve insanlar akıllarını kullanmaya davet edilir.¹⁰⁹⁴ Kur'an'daki bazı uzun surelerin ilk ayetlerinin üzerinde gerektiği gibi düşünülüp en güzel ve kolay şekilde anlaşılması için Kur'an'ın apaçık bir kitap kılındığı açıklaması ile başladığı gerçeği nasıl göz ardı edilebilir?¹⁰⁹⁵ Peki, tüm bu ayetlere şahit olan

¹⁰⁹⁴ Yemin olsun size içinde zikriniz (öğüt ve hatırlatıcı ayetler) olan bir Kitap indirdik. Hala aklınızı kullanmayacak mısınız? **Enbiya Suresi 10**

¹⁰⁹⁵ O Kitap (Kur'an); Şüphe (kuşku, çelişme, tutarsızlık) yok onda. Muttakiler (duyarlı olanlar/korunup sakınanlar/Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olanlar) için yol göstericidir (bir kılavuzdur) (o). **Bakara Suresi 2** ; Kendisiyle (insanları) uyarman için ve müminlere (gerçeği) hatırlatma olsun diye sana indirilen bu kitaptan dolayı kalbinde hiç bir sıkıntı olmasın! Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun! O'nun peşi sıra (onu bırakıp da) başka dostlara uymayın! Ne kadar da azınız (gerçeği) hatırlıyorsunuz! **A'raf Suresi 2-3** ; İşte şu(nlar), hikmetli Kitab'ın ayetleridir. **Yunus Suresi 1** ; (Bu Kur'an) Ayetleri muhkem kılınmış, sonra hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından 'birer birer (bölüm bölüm) açıklanmış' (fussilet) bir Kitap'tır. **Hud Suresi 1** ; Bunlar açık ve anlaşılır Kitab'ın ayetleridir. **Yusuf Suresi 1** ; Bu bir kitaptır ki, Rabbinin izniyle insanları karanlıklardan nura (aydınlığa), her türlü övgünün sahibi (Hamîd) ve kudret ve onurun kaynağı (Azîz) olanın yoluna çıkarman için sana indirdik. **İbrahim Suresi 1** ; Övgü o Allah'a ki, kuluna Kitap'ı, kendisinde hiçbir eğiklik ve çelişme olmaksızın indirdi. **Kehf Suresi 1** ; Biz bu Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye indirmedik. Allah'a karşı derin bir saygı ve sevgi (huşu) duyanlara bir öğüt olsun diye indirdik. **Taha Suresi 2-3** ; (Bu), bizim indirdiğimiz ve (hükümlerinin uygulanmasını) farz kıldığımız bir suredir. Belki (düşünüp gerçeği) hatırlarsınız diye onda apaçık ayetler (deliller) indirdik. **Nur Suresi 1** ; Âlemlere uyarıcı olması için, kuluna Furkan'ı (Kur'an'ı) indiren ne mübarektir! **Furkan Suresi 1** ; İşte sana gerçeği apaçık gösteren Kitab'ın ayetleri. **Şuara Suresi 2** ; İşte bunlar Kur'an'ın ve açık seçik beyanda bulunan Kitab'ın ayetleridir. İnananlar için bir kılavuz ve müjdedir. **Neml Suresi 1-2** ; İşte sana, açık seçik beyanda bulunan Kitab'ın ayetleri. **Kasas Suresi 2** ; Kendisinde şüphe olmayan bu Kitap'ı âlemlerin

bir Müslüman, insanlar hadlerini aşıyorlar diye nasıl olur da onları Kur'an ile uyarmaktan vazgeçebilir?¹⁰⁹⁶

KUR'AN'DA ARTIK GEÇERLİ OLMAYAN TARİHSEL AYETLER VAR MIDIR?

Kur'an tarihin bir döneminde inmiş olsa da indiği dönem ile sınırlandırılmayacak ilahi bir hitap ve hükümleri her dönemde geçerli olacak ilahi bir kitaptır. Kur'an'dan sonra herhangi bir vahyin gelmesi söz konusu olmadığı için Kur'an, insanlığın son bulacağı güne kadar geçerli olacak elimizdeki son ilahi beyandır. Kur'an'ın her ayetinde inananlar için bir ders, bir öğüt ve hatırlatma vardır. Kur'an'da peygamberimizin özel ya da ailevi durumları ile ilgili dikkat çekilen konular dâhil olmak üzere her bir vurgunun bir şekilde inananlara dönük bir yönü bulunmaktadır.

Kur'an'da peygamberimizden önce gelmiş olan peygamberlerden ve birçok toplumdan bahsedilir. Peygamberimiz de onunla birlikte inananlar da Allah'tan gelen bu haberleri tarihsel bir bilgi olarak görmemiş ve her bir tarihsel anlatımın bir öğüt ve ders niteliğindeki gerçekler olduğunu bilmişlerdir. Kur'an'da geçmiş kavimlerin durumlarına ve hatalarına bu kadar çok vurgu yapılması boş yere değildir. İnananlar da benzer hatalara düşmesinler, bu tür sapma ve gaflet durumlarına karşı dikkatli ve tedbirli olsunlar diyedir. Kur'an'daki bazı

Rabbi indirmiştir. **Secde Suresi 2** ; Hikmet sahibi Kur'an'a yemin olsun. **Yasin Suresi 2** ; Zikir/öğüt/uyarı dolu Kur'an'a yemin olsun. **Sad Suresi 1** ; Rahmeti bol ve kesintisiz olan tarafından indirilmiştir. (Bu), ayetleri Arapça bir Kur'an/hitap/okunan olarak açıklanmış (açıkça ortaya konulmuş), bilen bir kavim için müjdeleyici ve uyarıcı olarak (indirilmiş) bir kitaptır. Fakat onların çoğu yüz çevirdi; artık dinlemezler. **Fussilet Suresi 2-3** ; Açık Kitab'a andolsun. Biz onu düşünüp anlayasınız diye Arapça bir Kur'an/hitap/okunan yaptık. **Zuhruf Suresi 2-3** ; Açık Kitab'a yemin olsun. **Duhan Suresi 2**

¹⁰⁹⁶ Siz, haddi aşan kimseler oldunuz diye sizi zikir (Kur'an'la uyarmak)tan vaz mı geçelim? **Zuhruf Suresi 5**

ayetlerin hükmünün ortadan kalktığını ya da günümüze hitap etmediğini iddia etmek, Kur'an'ın insanlığa gönderilmiş, insanüstü, zamanüstü ve dönemüstü bir hitap olduğu gerçeğini yok saymaktır.

Bazı ayetler, bu tür iddiaları desteklemek üzere kullanmaya çalışmakta ancak bu yapılırken ayetler bağlamından koparılmaktadır. Örneğin bu konuda delil olarak ileri sürülen ayette bir ayetin (delilin, mesajın) silinmesi ya da unutturulması durumunda ondan daha iyisinin veya benzerinin getirileceğinin ve Allah'ın her şeye gücü yeter olduğunun vurgulandığı görülür.¹⁰⁹⁷ Oysa bu ayette ifade edilen şey, Kur'an vahyi ile indirilen ayetlerin hükmünün ortadan kaldırılması ya da değiştirilmesi ile alakalı değildir. Burada ifade edilen unutturma ya da daha iyisi ile değiştirmenin ne olduğu, bir önceki ayetten anlaşılabilir. Daha önce kendilerine kitap verilen ancak aralarındaki azgınlık sebebiyle Allah'ın ayetlerini değiştiren Kitap Ehli'nin bozmuş oldukları ayetlerden bahsedildiğini anlamak zor değildir.¹⁰⁹⁸ Kur'an'daki herhangi bir ayetin iptali ya da hükümsüz kılınması gibi bir durum asla söz konusu değildir. Böyle bir durum olsa Kur'an'da çelişki olması gerekir. Oysa Kur'an, Allah katından geldiği için içinde çelişki olması söz konusu değildir.¹⁰⁹⁹ Kur'an'da biri diğerini iptal eden ya da başka bir ifade ile hükmünü asla ortadan kaldıran bir ayet bulunduğunun iddia edilmesi, Allah'ın ayetlerini hükümsüz kılmak anlamına gelir ki hiç kimsenin ve hiçbir şeyin Allah'ın ayetlerini iptal etmesi söz konusu değildir.¹¹⁰⁰ Kur'an bir defada

¹⁰⁹⁷ Biz bir ayeti (delili, mesajı, mucizeyi) siler veya unutturursak ondan daha iyisini ya da benzerini getiririz. Allah'ın her şeye gücü yeter olduğunu bilmedin mi?

Bakara Suresi 106

¹⁰⁹⁸ (Ey müminler!) Kitap ehlinde ve müşriklerden kâfir olanlar (nankörlük yapanlar), Rabbinizden size herhangi bir hayır indirilmesini istemezler. (Hâlbuki) Allah, rahmetini dilediğine (layık olana) verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.

Bakara Suresi 105

¹⁰⁹⁹ Onlar hâlâ Kur'an'ı iyice düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkasının katından gelseydi, kuşkusuz içinde birçok aykırılıklar (çelişkiler, ihtilaflar) bulacaklardı. **Nisa Suresi 82**

¹¹⁰⁰ Ayetlerimizi geçersiz (aciz) bırakma yarışında olanlar, işte onlar cehennem eh-

toptan inmediği için şayet iptali gereken bir ayet söz konusu olsaydı vahyedilme süreci ya da peygamberimiz tarafından kayıt altına alınıp bir araya getirilme süreci içinde iptal edilir ve Kur'an'da yer almazdı. Kur'an vahyi tamamlandıktan sonra yeni bir ayet gelmeyeceği için Kur'an'daki bir ayetin iptali söz konusu değildir. Allah'ın sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır ve O'nun sözlerinin iptali ya da değiştirilmesi mümkün değildir.¹¹⁰¹

59

**KUR'AN'I TUTMAK, OKUMAK YA DA
DİNLEMEK İÇİN ABDESTLİ OLMAK
GEREKLİ MİDİR?**

Muhtemelen dinî konularda doğru bilinen yanlışların en başında gelenlerden biri Kur'an'ın tutulması ve okunması için abdestli olmak gerektiği yönündeki kabuldür. Üstelik bu inanç ve kabul sadece halk arasında değil ilahiyat alanında çalışan akademik seviyedeki insanların hatırı sayılır bir kısmı için bile geçerlidir. Bu konuda tek bir ayet hatta kayda değer bir rivayet dahi olmamasına rağmen bu kadar yaygın bir kabul olabilmesi hayret vericidir.

Abdest, sadece namaz kılmak için gerekli, belli uzuvların yıkanması diğer bir kısmının ise el ile mesh edilip sıvazlanması ile gerçekleşecek olan bir ön hazırlıktır. Kur'an'da namaz kılmak için abdest alınması söylenir ve abdestin nasıl alınacağı açık bir şekilde tarif edilir.¹¹⁰² Ayet açık olduğu için abdest almanın namaz kılabilmenin bir gereği olduğu konusunda

lidir. **Hac Suresi 51** ; Ayetlerimizi aciz bırakmak için karşılıklı olarak uğraşanlar için de en kötüsünden elem verici bir azap vardır. **Sebe Suresi 5**

¹¹⁰¹ Rabbinin sözü hem doğruluk, hem adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur. O, iştiridir; bilendir. **En'am Suresi 115**

¹¹⁰² Ey iman edenler! Namaza kalktığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi (kollarınızı) yıkayın; başlarınızı ve aşıklık kemik)lerine kadar ayaklarınızı meshedin! **Maide Suresi 6**

tereddüt yaşanacak bir durum söz konusu değildir. Şayet Kur'an'ı tutmak ya da okumak için de abdestli olunması gerekli olsaydı ayrıca bunun da belirtilmesi zor değildi.

Ayetlerde Kur'an okumadan önce kovularak taşlanmış şeytandan Allah'a sığınmamız söylenir.¹¹⁰³ Bilindiği gibi bu, Kur'an okumaya başlamadan önce besmele ya da eûzü besmele okumak şeklinde yapılır. Esasında bu sığınma, sözlü olmak zorunda değildir. Ayette bir cümlelin tekrar edilmesine değil, sığınma eyleminin zihnen ve kalben gerçekleştirilmesine dikkat çekilir. Kur'an okumadan önce şeytandan Allah'a sığınmamızı söyleyen Allah şayet gerekli olsaydı Kur'an okumadan ya da Kur'an'a dokunmadan önce abdest almamızı da söylerdi. Kur'an okumadan önce insanın bedeninin değil zihninin abdest alması yani kötü düşüncelerden arındırılması gerekir. Allah'ı anmanın en güzel yolu olan Kur'an, zihindeki kötü düşüncelerden ve şeytani vesveselerden sıyrılarak okunmalıdır. Çünkü şeytanları en çok rahatsız edecek şeylerin başında insanların Allah'ın vahyini okuyup anlamaları gelir. Bu yüzden ayetlerde, şeytandan bir kışkırtma gelmesi durumunda hemen Allah'a sığınmanın önemine vurgu yapılır.¹¹⁰⁴ Esasında şeytandan Allah'a sığınmak inananların fiili ve sözlü duası olmalıdır.¹¹⁰⁵

Kur'an'ın abdestsiz şekilde tutulamayacağı ve okunamayacağına yönelik yanlış inanç sebebiyle çoğu kişi Kur'an okumaktan uzak kalmakta, abdesti olmadan Kur'an'a dokunduğu zaman günaha gireceğine inanmaktadır. Oysa asıl günah, insanlığın doğru yol rehberi ve Allah'ın en büyük mucizelerinden biri olan Kur'an'dan uzak durmaktır. Abdestli olunup olunmamasına

¹¹⁰³ Kur'an'ı okuduğun zaman, o kovulup taşlanmış şeytandan Allah'a sığın! **Nahl Suresi 98**

¹¹⁰⁴ Şayet sana şeytandan bir vesvese (kötü düşünce) gelirse hemen Allah'a sığın! Şüphesiz ki O, işitendir, bilendir. **A'raf Suresi 200**

¹¹⁰⁵ De ki: Ey Rabbim! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınyorum! Ey Rabbim! Onların bana yaklaşmalarından da sana sığınyorum. **Müminun Suresi 97-98**

bakılmadan mümkün olan her an Kur'an'ı okumak, anlamak ve onunla hayat bulmak gerekir. İnsanların Kur'an'ın anlamıyla buluşmalarına hiçbir engel ya da ön koşul konulmuş değildir. Her hâl ve şartta Kur'an okunabilir. Kur'an okurken abdestli olmak gerekli olmadığı gibi Kur'an'ı dinlerken de üzerimizde taşırken de abdestli olmak gerekli değildir. Cep telefonlarında kullanılan Kur'an uygulamaları için de aynı durum geçerlidir. Abdest alarak Kur'an okumak ya da dinlemek isteyen ya da bu şekilde kendini daha iyi hisseden biri, dilerse abdest alabilir. Ancak bu durum Allah'ın emri değil, o kişinin kişisel tercihidir. Buradan hareketle "Kur'an'ı abdestli olarak okumak ya da dinlemek daha iyidir." şeklinde dinî bir sonuç çıkartmak mümkün değildir. Çünkü dinî konuda gerekli olan her şeyi sadece Allah bilir ve bildirir. Kur'an'ı dinlemek herhangi bir işle uğraşırken arkada çalan fon müziğini dinlemek gibi değildir. Kur'an okunurken tüm dikkatin Allah'ın sözlerine verilmesi gerekir. Kur'an'ı dinlemek, anlamı bilinmeden okunan ayetlerin hoş tınısı ile güzel hislere kapılmak değildir. Kur'an, anlamı bilinmeden okumak ve dinlemek suretiyle kazanç elde edilecek bir çeşit sevap makinesi değildir. Kur'an'ı en doğru biçimde hayata taşıyabilmek için anlayarak okumak, anlayarak dinlemek gerekir. Ayetlerden başka türlü ibret almak mümkün değildir.

Bazı insanlar, Kur'an ayetlerinin ne dediğini en doğru biçimde anlamak, dinî bilgilerini ona göre düzenlemek ve bu sayede doğru bildiği yanlışlardan kurtularak Allah'ı razı edecek bir inanç üzere olmak yerine din adına öğrendiği ama Kur'an'da bulamadığı birtakım şeyleri Kur'an'a söyletmeye kalkmaktadırlar. Bu yapılırken bazen ayetler bağlamından koparılmakta, bazen hiç olmadık anlamlara boğulmakta kimi zaman da işin içinden çıkılmaz bir hale sokulmaktadırlar. Bunlardan biri de Kur'an'ın abdestsiz olarak tutulamayacağı ile ilişkilendirilen ayettir. Vakıa Suresi'nde Kur'an'ın değerli ve şerefli (kerim) kılındığı, Allah'ın korunmuş olan bilgi

kaynağından çıktığı, Allah tarafından arındırılmış olanlardan (meleklerden) başkasının o kaynağa ve o kaynaktan çıkana dokunamayacağı dolayısıyla şeytanların ya da cinlerin vahye yönelik herhangi bir müdahalelerinin söz konusu olmadığı çünkü onun âlemlerin Rabbi olan Allah tarafından indirildiği dolayısıyla hiç kimsenin bu vahyi hafife alıp küçük görmesinin ya da yalanlamasının mümkün olmadığı anlatılır. Bu ayetlerin bağlamından koparılacak suretiyle Kur'an'ı okumak için abdestli olmak gerektiğine dair bir çeşit delile dönüştürülmesi kabul edilebilir değildir.¹¹⁰⁶ Ayette 'arınmış' olanlardan yani maddi anlamda temizlenenlerden değil bizzat Allah tarafından 'arındırılmış' olanların manevi temizliğinden söz edilmekte ve müşriklerin iddialarının aksine şeytanların da cinlerin de peygamberimize gelen vahye herhangi bir şey katmalarının söz konusu edilemeyeceğine dikkat çekilmektedir. Kur'an, insan ona, o da hayata dokunsun diye indirilmiştir. Bu yüzden hiçbir durum, Kur'an ile iletişime engel değildir.

60

KUR'AN OKURKEN NASIL DURMAK GEREKİR? KIBLEYE DÖNMEK GEREKLİ MİDİR?

Kur'an okumak için gerekli olan bir durma şekli yoktur. Kur'an, her şekilde okunabilir. Uzanarak ya da ayaklarımızı bir yere uzatarak Kur'an okumamız Allah'a ya da Kur'an'a yönelik bir saygısızlık değildir. Kur'an okurken önemli olan en güzel şekilde anlayıp ayetler üzerine düşünebilmektir. Kişi, bu işlevi en rahat ve güzel nasıl gerçekleştiriyorsa o şekilde Kur'an'ı okuyabilir. Kur'an'da bu konuda insana sınırlama

¹¹⁰⁶ Bu (vahiy), kendisine arındırılmış (melek)lerin dışında hiç kimsenin (ulaşıp) dokunamayacağı saklı bir kitapta bulunan, âlemlerin Rabbinden indir(il)me değerli bir Kur'an'dır. (Ey inkârcılar!) Şimdi siz, bu sözü mü küçümsüyor da rızkınızı (vahyi, Kur'an'ı, ondan yararlanmak yerine) yalanlamaya dönüştürüyorsunuz?

Vakıa Suresi 77-82

getiren bir ayet yoktur. Aksine ayaktayken, otururken ya da uzanmış bir haldeyken Allah'ın ve ayetlerinin her şekilde anılabileceğine dikkat çekilmiştir.¹¹⁰⁷

Kıble, yön ya da yönelinen şey anlamına gelir. Müslümanların namazda yönelmeleri gereken istikamet olan Kâbe'ye yönelmeyi ifade etmektedir. Her ne kadar ezan, cenaze defni, kurban kesimi ve dua gibi birtakım uygulamalarda da kıbleye dönülmesi şeklinde rivayet ve kabuller bulunsa da bunların hiçbirinin Kur'an'a dayalı bir temeli bulunmamaktadır.

Aynı şekilde Kur'an okumak için de kıbleye dönmek gerekli değildir. Kur'an, mümkün olan her yerde ve durumda okunabilir. Allah rahmeti gereği birçok şeyi kolaylaştırdığı gibi Kur'an'ın okunmasını da anlaşılmasını da kolaylaştırmıştır. Onunla iletişim kurmaya engel olabilecek her türlü zorluk ortadan kaldırılmış ve insana kolaylık sağlanmıştır.

Kur'an ile ilgili yanlış algılarımızdan bir diğeri de Kur'an'ı yüksek bir yerde tutmamız ya da bel hizasından aşağı indirmeyerek ona saygı gösterdiğimizi sanmamızdır. Şüphesiz içinde Allah kelamı olan bir kitaba karşı saygı ve muhabbet duymak kendi içinde anlaşılır bir şeydir. Ancak bunda aşırıya gitmek ya da asıl gösterilmesi gereken saygıyı yani onun her fırsatta elimizde, zihnimizde ve kalbimizde olması için sürekli okunması gereken bir hatırlatıcı olduğu gerçeğini unutmak doğru değildir. Bu gerçeği unutarak onun kabına, sayfasına ya da Arapça hattına saygı göstermek kişiyi, onunla, gönderiliş amacına uygun olmayan bir ilişki kurmaya götürecektir. Allah tarafından yeryüzüne indirilmiş olan Kur'an'ı olabilecek en yüksek yere koyarak tekrar gökyüzüne yükseltmek ona saygı göstermek demek değildir. Kur'an'a gösterilecek saygı, hayatın içinde ona verilen önem ile gösterilebilir.

¹¹⁰⁷ Onlar ki; ayaktayken, otururken ve yanları üzerineyken (her vakit) Allah'ı hatırlar, göklerin ve yerin yaratılışı üzerine derin derin düşünürler (tefekkür ederler ve şöyle derler) Rabbimiz! Bütün bunları anlamsız ve amaçsız yaratmadın! Yücelikte eşsizsin! Bizi ateşin azabından koru! **Âli İmran Suresi 191**

Toplumun genel uygulamasına baktığımızda Kur'an; evimizin en güzel köşesinde ya da en yüksek yerinde duran bir süs, çoğunlukla korumalı bir kap içinde el değmeden muhafaza edilen bir sembol, bazen kitap halinde bazen de kimi ayetleri çerçeve içinde tablo haline getirilerek duvara asılan bir eşya, bazen çok küçük boyutta arabamızın aynasına ya da çocuğumuzun boynuna astığımız bir koruma, nadide bir nüshası müzayedede satılabilen antika bir eser, gizemli, tılsımlı, yanı başımızda durmasına rağmen kendimizden uzak tuttuğumuz bir kitap haline gelmiştir.

Kur'an'a karşı gösterilecek saygıyı amacından saptırmak doğru değildir. Genelde Kur'an'a olan saygımızı onu öpüp başımızın üzerine koymakla, olabilecek en yüksek yere asmakla, özel kaplar içine sarmakla, ona karşı ayaklarımızı uzatmamak ya da onun olduğu odada uzanmamak gibi davranışlar ile göstermeye çalışırız. Üstelik bu türden davranışları takva göstergesi sayarız. Bu türden uygulamalar gerçekte dinin kendisinden değil, kültüründen kaynaklı uygulamalardır. Oysa Kur'an'a gösterilecek en büyük saygı; onunla indiriliş amacına uygun bir ilişki içinde olmak, onu en güzel şekilde okumak, anlamak, ayetleri üzerine düşünmek, olabilecek en güzel şekilde hayatımıza taşımak ve onun muhteşem ayetlerini insanlara anlatmaktır. Bu gerçeği göz ardı ederek gösterilecek tüm saygılar, gösterilmesi gereken gerçek saygıdan uzaklaştırdığı için saygısızlık olur.

61

KUR'AN OKUMADAN ÖNCE YA DA OKUNURKEN YAPILMASI GEREKEN ŞEYLER NELERDİR?

Kur'an, hayat kitabıdır. İnsana hayat veren bir kitaptır. Kur'an her Müslümanın hayat rehberi ve başucu kitabı olmalıdır. Kur'an'ı sürekli olarak okumak gerekir. Bu yüzden Rabbimiz

işimizi kolaylaştırmış ve Kur'an'ı okumadan önce kovulmuş şeytandan O'na sığınmamız dışında herhangi başka bir gereklilik koymamıştır.¹¹⁰⁸ Aynı şekilde Kur'an okunurken de ayetleri üzerinde düşünebilmek, alınması gereken ibretleri alabilmek ve Allah'ın rahmetinden nasiplenebilmek için konuşmadan onu dinlemek dışında bir şart bulunmamaktadır.¹¹⁰⁹ Kur'an'ı dinlemek ne söylendiği anlaşılmayan hoş bir müzik parçasını ya da melodiyi dinlemek gibi değildir. Kur'an ki sözlerin en yücesi, en güzeli ve en iyisidir. Dolayısıyla Allah'ın sözlerine kulak verilmesi ve o sözlerin dikkate alınması gerekir. Bunun için de Kur'an okunduğunda onu anlamak üzere dinlemek gerekir. Ayetlerde inkârcı nankörlerin, Kur'an okunurken gürültü yapıp onun hitabını ve sesini bastırmaya çalıştıklarına dikkat çekilir.¹¹¹⁰ Demek ki gerçeği yalan sayan inkârcılar, Kur'an'ın söylediklerinin anlaşılmasının önüne geçmeyi diler, dilemekle de kalmayarak Allah'ın ayetlerini aktaranlara karşı saldırgan ve düşmanca bir tavır benimserler.¹¹¹¹ Kur'an okunurken onun anlaşılmasına engel olmaya çalışanlar, ağızları ile Allah'ın nurunu söndürmek isterler. Oysa gerçeği yalan sayan inkârcılar hoşlanmasa da Allah daima nurunu tamamlar.¹¹¹²

Şüphesiz sözlerin en güzeli ve en fazla ciddiye alınması gerekli olanı, Allah'ın sözleridir. Allah'ın sözlerini gerek okurken gerekse dinlerken bu ciddiyeti ve özeni göstermek gerekir. Kur'an, birtakım işlerle uğraşırken ya da kendi aramızda sohbet

¹¹⁰⁸ Kur'an'ı okuduğun zaman, o kovulup taşlanmış şeytandan Allah'a sığın! **Nahl Suresi 98**

¹¹⁰⁹ Kur'an okuduğu zaman onu dinleyin ve susun ki, size rahmet edilsin. **A'raf Suresi 204**

¹¹¹⁰ Gerçeğin üzerini örten (nankör kâfirler), "Bu Kur'an'ı dinlemeyin; onunla ilgili gürültü yapın! Umulur ki galip gelirsiniz (onu bastırırsınız)!" demişlerdi. **Fussilet Suresi 26**

¹¹¹¹ Onlara apaçık ayetlerimiz okunduğu zaman, o gerçeği yalanlayan nankörlerin yüzlerindeki hoşnutsuzluğu görürsün. Nerede ise kendilerine ayetlerimizi okuyanlara saldıracaklar. De ki: Size bundan daha kötüsünü haber vereyim mi? Ateş! Allah'ın gerçeği yalanlayan nankörlere sözüdür. O, ne kötü bir varış yeridir. **Hac Suresi 72**

¹¹¹² Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Ancak, gerçeği yalanlayan nankörler hoşlanmasalar da Allah nurunu tamamlayacaktır. **Tevbe Suresi 32**

ederken arkada çalan fon müziği değildir. Allah'ın sözleri söz konusu olduğunda diğer herkesin sesi ve sözü kesilir. Bu yüzden Allah'a olan saygımızın bir gereği olarak Kur'an'ı okurken ve dinlerken gereken hassasiyet gösterilmelidir.

Yine Kur'an'ı okuduktan sonra öpüp başımıza değdirmek, dinî bir gereklilik değildir. Kur'an Allah sözüdür ve Allah'ın her sözünün yeri, başımızın, gözümüzün ve kalbimizin üzerindedir. Ancak Allah'ın sözlerine gerçek anlamda saygı ve muhabbet göstermek, o sözleri en güzel şekilde okuyup anlamak ve hayata taşımakla mümkün olur. Başımızın üzerine koymamız gereken şey o sözlerin yazdığı kitabın basılı hali değil; sözlerin kendisidir.

İnananlar olarak Kur'an'a saygı duymamız son derece güzeldir ancak şekilsel saygılar gerçek anlamda gösterilmesi gereken saygının önüne geçirilmemelidir. Şekilsel saygılar Kur'an ile yakınlığımızın arasına girecek boyutlara gelirse bu tavrımız, saygı değil aksine saygısızlık haline gelir.

62

KUR'AN NEDEN ARAPÇADIR? ARAPÇA KUTSAL MIDIR? ARAPÇA OKUMAK SEVAP MIDIR?

Bilindiği gibi Kur'an'ın orijinal dili, Arapçadır. Şayet Kur'an başka bir dilde indirilmiş olsaydı bu soru aynı şekilde "Kur'an neden falanca dilde indirilmiştir?" şeklinde sorulacaktı. Ya da "Neden bu kadar çok dil var ve insanlar neden tek bir dil konuşmamaktadır?" türünden de sorular sorulabilir. Kur'an bir dilde indirilecekti ve Allah, Kur'an'ı Arap dilinde indirmeyi diledi. Şüphesiz bu dilin seçilmesinin kendi içinde hikmetleri vardır. Kur'an'daki ifadesiyle insanlık için kurulan ilk ev, Mekke'deki Kâbe'dir. Kâbe, İslam inanç sisteminin en önde gelen temsilcilerinden biri olan ve kendisinden sonra

gelen Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in ortak atası olan Hz. İbrahim ve oğlu tarafından inşa edilmiştir. Zaman içinde Kâbe'de, İslam inancının en temel mesajı olan tevhid ilkesi çiğnenmiş ve insanlar Allah ile birlikte başka ilahlar edinmişlerdir. Peygamberimizin elçi olarak seçildiği dönemde Kâbe'nin yönetim ve tasarrufunu elinde tutan toplum, ana dili Arapça olan bir toplumdur. Peygamberimiz bu toplum içinden seçilmiştir. İnsanlık için kurulan ilk ev olan Kâbe, bu sapkınlık ve zulümden kurtarılmıştır. İnsanlığa yapılan son çağrının ilk sesleri Mekke'den yükselmiş ve Arapça olarak ilan edilmiştir.

Arapça, kutsal bir dil değildir. Hiçbir dil, kutsal değildir. Kutsal olan Allah'ın sözleridir. Kur'an'ın dili Arapçadır ancak anlamı ilahi mesajları içermesi sebebiyle tüm insanlara hitapta ve davette bulunan ortak bir dildedir. İçeriği açısından daha zengin ya da daha sınırlı kabul edilebilecek diller olsa da dillerin birbirlerine üstünlükleri yoktur. Farklı dillerin olması Allah'ın ayetlerindendir.¹¹¹³ Allah, daha önceki kutsal kitapları da vahyin indirildiği toplumun dili ile göndermiştir. Tevrat ve Zebur'un İbranice olarak vahyedildiği bilinmektedir. İncil'in ise İbranice ya da Aramice olarak vahyedildiği tahmin edilmektedir.¹¹¹⁴

¹¹¹³ Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, (gerçeği) bilenler için ayetler (ibretler, dersler, mesajlar) vardır. **Rum Suresi 22**

¹¹¹⁴ Hz. İsa, İsrailoğullarına gelmiş bir nebi olmasına rağmen doğduğu yer olan Nasıra'da Arami dilinin konuşulduğu ve Hz. İsa'nın anadilinin Aramice olduğu kabul edilmektedir. Hz. İsa'nın yazılı bir İncil bırakmadığı ya da bıraktıysa da günümüze ulaşmadığı bilinmektedir. En eski İncil nüshasının Aramice olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu da günümüze ulaşmış değildir. İnciller'in nisbet edildiği yazarlara (Matta, Markos, Luka, Yuhanna) ait orijinal yazma nüshaları yoktur. Bugün elde bulunan en eski tam yazma nüshaların dördüncü yüzyıla ait Grekçe nüshalar olduğu kabul edilmektedir. Mevcut İnciller farklı kişilerce, çeşitli yer ve zamanlarda yazılmıştır. Araştırmacıların İncillerin yazılış tarihini tespit etmeye yönelik çalışmaları, bu çerçevede birinci yüzyılın ikinci yarısı ile ikinci yüzyılın ilk yarısı arasında değişen tarihleri göstermektedir. İnciller hakkında detaylı bilgi için bakınız: Ömer Faruk Harman, **İncil**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 22, s. 270-276.

Burada önemli olan vahyin, gönderildiği ve ilk olarak muhatap alındığı toplumun dilinde olmasıdır. Çünkü Allah’tan gelen mesajın öncelikle insanlar tarafından anlaşılması gerekir. Bu yüzden Allah’ın emirlerinin iletilebilmesi ve en doğru biçimde anlaşılabilmesi için her resul kendi toplumunun dili ile gönderilmiştir.¹¹¹⁵

Öncelikle ifade etmek gerekir ki inanan bir insanın her ne şekilde olursa olsun Allah’ın kalamı ile meşgul olması güzel bir şeydir. Burada asıl önemli olan, bu ilişkinin Kur’an’ın ortaya koyduğu şekilde nasıl olması gerektiğidir. “Kur’an’ı hiç anlamadan sadece Arapçasından okuyup seslendirmekle sevap kazanmak mümkün değildir.” şeklinde iddialarda bulunmak da doğru değildir. Bunu Allah bilir. Kur’an’dan hareketle söylenmesi gereken şey Kur’an’ın anlaşılacak ve doğru bir şekilde hayata yansıtılmak üzere gönderilmiş bir kitap olduğu gerçeği ve ancak bu şekilde Kur’an ile gönderiliş amacına uygun doğru bir ilişki kurulabileceğidir.

Allah katında hiçbir dilin bir başka dile üstünlüğü yoktur. Kur’an gibi muhteşem bir kitabı anlamını bilmeden okumak, bir anlamda Allah’ın sözlerini merak etmemek ya da dikkate almamak demektir. Şüphesiz Kur’an’ı sadece Arapçasından okuyan çoğu kişinin böyle bir amacı yoktur. Asıl sorun bu insanların, Kur’an’ın herkes tarafından anlaşılmayacak ve seslendirilmesinden sevap umulacak bir kitap olduğuna inandırılmış olmalarındadır.

Bu yanlış kabul ve hatayı fark etmek ve Müslümanlar olarak Kur’an ile doğru bir ilişki kurmak zorundayız. Kur’an’ın Arapça okunmasını kutsallaştırmak ya da sadece Arapça okunması gerektiğini düşünerek manasından uzak olmak bir insanın kendisine yapabileceği en büyük kötülüklerden biridir. Kur’an doğru şekilde tercüme edilerek mümkün olan

¹¹¹⁵ (Allah’ın emirlerini) onlara açıklaştırdık diye her resulü (elçi) yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. **İbrahim Suresi 4**

her dilde insanların anlayarak okumalarına sunulmalıdır. Vahiy bir dilde gelecekti ve Kur'an Arap dilinde gelmiştir. Vahyedildiği toplumun anlaması için Arapça olarak inmiştir. Dili Arapça ama kendisi tüm insanlığa hitap eden bir mesaj olması sebebiyle evrenselidir. Bu ilahi ve evrensel mesajın tüm insanlığa ulaştırılması ve herkesin anladığı dilde bu mesaj ile buluşması gerekir.

63

KUR'AN ARAPLARA İNDİRİLMİŞ BİR KİTAP MIDIR? ARAP IRKI ÜSTÜN BİR İRK MIDIR?

Kur'an, bir topluma ya da bir dile mahkûm edilemeyecek kadar yüce bir bildirimdir. Kur'an anlaşılсын diye Arapça konuşan bir topluma indirilmiştir ancak Kur'an Araplara indirilmiş bir bildirim değildir. Kur'an'da Arap diline vurgu yapılır ancak Arap toplumuna bedevi göçebe Araplar anlamına gelen 'a'rab' kelimesi dışında hiç vurgu yapılmaz. Bu kelimenin geçtiği on ayetin dokuzunda Arap toplumunun kötülük, cimrilik, ikiyüzlülük, yalancılık ve bölücülük gibi olumsuz tutum ve hallerinden bahsedilmektedir. Dolayısıyla Kur'an Arap toplumuna indirilmiş bir kitap olmadığı gibi hiçbir şekilde Arapları ya da başka bir toplumu öven bir kitap da değildir.

Daha önce de dikkat çekildiği gibi Kur'an'a göre hiçbir ırkın başka bir ırka göre üstünlüğü bulunmamaktadır. Üstünlük ırk ile değil Allah'a karşı gösterilen sorumluluk bilinci yani takva (duyarlılık) iledir.¹¹¹⁶ Peygamberimiz Hz. Muhammed Arap toplumu içinde dünyaya gelmiştir. Ancak bilindiği gibi tarih boyunca toplumlar arası etkileşimler sebebiyle bir

¹¹¹⁶ Ey insanlar! Biz sizi bir erkek, bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler kıldık. Şüphesiz Allah katında en üstün olanınız (sorumluluk bilinci ile hareket edip) duyarlı olmada en ileride olanınızdır. **Hucurat Suresi 13**

kimsenin orijinal soyunun kesin olarak bir ırka indirgenmesi pek mümkün değildir. Örneğin peygamberimizin atası olan Hz. İbrahim bilindiği kadarıyla Arap ırkından değildir. İbranilerin atası olarak görülmektedir. Ancak peygamberimiz Arap olmasına rağmen Hz. İbrahim'in soyundan gelmektedir. Dolayısıyla hem peygamberimizi hem de herhangi başka bir peygamberi bir ırk ile bağdaştırmak doğru değildir. Bununla beraber peygamberimiz Arap ırkından olsa da değişen bir şey yoktur. Peygamberimiz hiçbir zaman Arapçılık ya da ırkçılık gözetmemiş ve insanlar arasında ırk ayrımı yapmamıştır. Her ne kadar bu konuda uydurma birtakım rivayetler bulunsa da Kur'an'ın bize öğretmiş olduğu peygamberimiz, bu türden iddia ve iftirallardan uzaktır.

64

KUR'AN BAŞKA DİLLERE TERCÜME EDİLEBİLİR Mİ?

Kur'an'ın orijinal dili Arapçadır. Kur'an, bu dil üzerinden insanlığa gelen bir mesajdır. Bu dilin kurallarına ve inceliklerine uygun şekilde pekâlâ diğer tüm dillere tercümesi yapılır. Hatta yapılmalıdır. Çünkü her ne kadar bir dilde inmiş olsa da Kur'an'ın anlamı insanlığı muhatap almaktadır. İnsanlar için gelen son ilahi mesajdır ve bundan sonra insanlar başka bir ilahi mesaj ile muhatap olmayacaktır. Allah'ın tüm insanlara göndermiş olduğu mesajı sadece Arapça okuyup anlayanlar ile sınırlamak en başta mesajın sahibi olan Allah'a sonra da doğrudan mesajın tüm insanları kuşatan amacına karşı saygısızlık olacaktır. Kur'an'da ayetleri anlaşılсын diye Arapça bir Kur'an olarak indirildiğine yönelik ayetler olsa da hiçbir ayette "Ey Arapça bilenler" şeklinde bir hitap bulunmamaktadır. Çünkü Kur'an'ın Arapça inmesinin nedeni Arap dilinin kutsal olması değil indiği toplumun dilinin Arapça olması nedeniyledir.

Dolayısıyla esas olan dil değil anlamdır. Ayetler, insanlar akıllarını kullanabilsinler yani ayetler anlaşılсын diye Arapça olarak indiğini söylemektedir.¹¹¹⁷ Öte taraftan Kur'an'daki hiçbir ayette insanların Allah'ın ayetlerini anlamaları için Arapça öğrenmeleri gerektiğine dair bir uyarı yoktur. Çünkü Allah'ın tüm insanlara yönelik olan mesajı, sadece mesajın indirildiği dili bilip konuşan insanlar ile sınırlandırılmaz. Kur'an'ın bizzat Arapça orijinal metninin içinde farklı dillerden, önceki nebi ve resullerin diyaloglarından tercümeler vardır. Geçmiş kavimlere gelen nebi ve resullerin toplumlarına kendi dilleri ile hitap etmelerine rağmen, Kur'an'da bu toplumlardaki nebi ve resullerin konuşmaları Arap dilinde aktarılmıştır.

Her dilde olduğu gibi Arap dilinde de kendine özel kuralları vardır. Arap dilini iyi bilen kişiler tarafından dikkatli ve özenle hazırlanacak tercümeler ilahi mesajın, indiriliş amacına uygun bir şekilde tüm insanlara ulaşmasına vesile olacaktır. Arapçanın çok yönlü ve özellikli bir dil olduğu ve bu yüzden başka dillere tercümesinin yapılamayacağı iddiası gerçekçi değildir. Allah Kur'an'ı sadece Arap dili ve edebiyatının zirvesindeki insanlar anlayabilsin diye indirmemiştir. Kur'an'ın çok derin ancak sade bir anlatım tarzı vardır. Özellikle hüküm ve ders içerikli ayetleri, her seviyeden insanın kolaylıkla anlayabileceği şekildedir. Kur'an Allah'tan gelmiştir ancak muhatabı insandır. Bu yüzden her insanın ortalama bir zekâ ve çaba ile anlayabileceği şekilde indirilmiştir.¹¹¹⁸ Yine ayetlerde dikkat çekildiği gibi Allah'ın insanlara bir rahmeti olarak herkes anlasın diye Kur'an kolay kılınmıştır.¹¹¹⁹ Şayet Kur'an

¹¹¹⁷ Şüphesiz ki biz, akıl edesiniz (düşünüp anlayasınız) diye onu (Kur'an'ı) Arapça bir hitap/beyan/okunan olarak indirdik. **Yusuf Suresi 2** ; Şüphesiz ki biz, akıl edesiniz (düşünüp anlayasınız) diye onu (Kur'an'ı) Arapça bir hitap/beyan/okunan kıldık. **Zuhruf Suresi 3**

¹¹¹⁸ Biz bu Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye indirmedik. Allah'a karşı derin bir saygı ve sevgi (huşu) duyanlara bir öğüt olsun diye indirdik. **Taha Suresi 2-3**

¹¹¹⁹ Yemin olsun ki Kur'an'ı (gerçeği) hatırlatıcı olarak kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mu? **Kamer Suresi 17**

herkes tarafından anlaşılmayacak bir kitap olsaydı, Allah hesap günü aralarında fark gözetmeksizin tüm inananların Kur'an'dan sorumlu tutulacağını bildirmezdi.¹¹²⁰

65

İBADET DİLİ ARAPÇA MIDIR? ARAPÇA DIŞINDA BİR DİLDE DUA VE İBADET EDİLEBİLİR Mİ?

Her Müslümanın Arapça dua ve ibadet etmesi gerektiğini iddia eden birine her şeyden önce, “İbadetin dili olur mu?” diye sormak gerekir. İbadet, kulun özgür iradesi ile Rabbi olan Allah’a yönelik gönülden bağlılık ve teslimiyetini, O’nun sevgisine ve rızasına erişme talebini zihin, gönül ve beden ile ortaya koyma faaliyetlerinin genel adıdır. İbadet anı, kul ile Rabbi arasındaki en özel ve mahrem andır. Başka hiç kimsenin araya girmesinin mümkün olmadığı andır. Öyle ki kimi zaman insanın dilinin ve kelimelerinin yetersiz kaldığı ve kalp dilinin devreye girdiği bir andır. Dolayısıyla Allah’a gönülden teslimiyetin ifadesi olan ibadetin dili olmaz. Her Müslüman ana dilinde dua ve ibadet edebilir ve hatta etmelidir. Etmelidir çünkü insanlar en iyi/en doğru biçimde ana dillerinden anlayıp düşünebilir, yine en iyi/en doğru biçimde duygu ve düşüncelerini ancak ana dillerinde ifade edebilir.

Allah, kendisine gönülden yönelmek ve ibadet etmek isteyen kulları için bir dil engeli oluşturmadığı gibi herhangi bir dili de ibadet dili kılmış değildir. Allah hiçbir dili, ‘din dili’ de kılmamış ve mesajlarını iletme üzere görevlendirdiği elçilerini kendi toplumlarının dili ile gönderdiğini hatırlatmıştır.¹¹²¹ Dolayısıyla ilahi mesajlar farklı toplumlara farklı dillerde gelmiştir. Kur’an

¹¹²⁰ Şüphesiz ki o (Kur’an), senin ve kavmin için (gerçeği) hatırlatan (öğüt)tür. Siz ondan sorulacak/sorgulanacaksınız. **Zuhur Suresi 44**

¹¹²¹ (Allah’ın emirlerini) onlara açıklasın diye her resulü (elçiyi) yalnız kendi kavmin diliyle gönderdik. **İbrahim Suresi 4**

ayetleri, her topluma bir elçi gönderildiğini ifade etmektedir.¹¹²² Allah, peygamberimiz Hz. Muhammed'e vahyettiği gibi diğer nebi ve resullere de vahyetmiştir.¹¹²³ Aynı zamanda elçilerin ortak bir mesajı tebliğ ettiklerine yani elçilerin getirdikleri inanç sistemleri arasında genel hükümler ve ibadetler anlamında bir fark olmadığına vurgu yapılmıştır.¹¹²⁴ Üstelik Kur'an'ın getirmiş olduğu bağlayıcı hüküm ve ibadetlerin, önceki vahiy kitaplarında da olduğu hatırlatılmıştır.¹¹²⁵ Demek ki her toplum benzer ibadetler ile yükümlü kılınmış ve ibadetlerini kendi dillerinde gerçekleştirmişlerdir. Hz. İbrahim'in çocukları ve gelecek nesilleri için Rabbine duası, namaz ibadetinin önceki nebilere de emredilmiş olduğuna dair bir örnektir.¹¹²⁶ Aynı zamanda Allah, Hz. İbrahim'e Kâbe'yi ibadet için, ayakta duracaklar (kıyam), eğilecekler (rükû) ve yere kapanacaklar (secde) için her türlü kirden, şirk ve kötülükten arındırıp temizlemesini emretmiştir.¹¹²⁷ Tüm bunlar hem namaz ve dua gibi ibadetlerin hem de namazın bedensel hareketlerinin önceki nebi ve resullerin mesajlarında da olduğunu göstermektedir.

¹¹²² Andolsun ki, Biz, her topluma, Allah'a kulluk etmeleri ve tağuttan (isyan, azgınlık ve zorbalıktan) uzak durmaları için bir Resul gönderdik. **Nahl Suresi 36** ; Kuşkusuz biz seni, gerçek ile bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Her ümmet (toplum) içinde bir uyarıcı geçmiştir. **Fatır Suresi 24**

¹¹²³ Biz, Nuh'a ve ondan sonraki bütün nebilere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. Ve biz İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Ve Davud'a da Zebur'u verdik. **Nisa Suresi 163**

¹¹²⁴ Allah Nuh'a ne emretmişse onu, sizin için bu dinin kuralı (şeriat) yapmıştır. Sana vahyettiğimiz, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya emrettiğimiz şudur: Bu dini ayakta tutun ve birbirinizden ayrı düşmeyin. Senin çağırdığın şey müşriklere ağır gelir. Allah, bu dini tercih edenleri kendi tarafına (yoluna) seçer ve O'na yöneleni doğruya yönlendirir. **Şura Suresi 13**

¹¹²⁵ Ve hiç şüphesiz, o (Kur'an), öncekilerin kitaplarında da vardı. **Şuara Suresi 196** ; Şüphesiz ki bu (anlatılanlar), önceki vahiylerde, (mesela) İbrahim ve Musa'nın sahifelerinde de vardı. **A'lâ Suresi 18-19**

¹¹²⁶ Ey Rabbimiz! Ben, neslimden bir kısmını senin Beyt-i Harem'inin (saygın evinin, Kâbe'nin) yanında, tarım yapılmayan bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). **İbrahim Suresi 37** ; Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle! Ey Rabbimiz! Duamı(zı) kabul et! **İbrahim Suresi 40**

¹¹²⁷ Bir zamanlar İbrahim'e evin (Kâbe'nin) yerini göstererek; "Bana hiçbir şeyi ortak koşma. Evimi tavaf edenler, kaim olanlar (ayakta duranlar), rükû (eğilenler) edenler, secde edenler (yere kapananlar) için arındır" demiştik. **Hac Suresi 26**

Demek ki önceki nebi ve resuller ve onlarla birlikte iman edenler, namaz ve dua gibi ibadetleri hep kendi dillerinde gerçekleştirmişlerdir. Kur'an, Allah'ın insanlığa son hitabıdır. Kur'an'dan sonra yeni bir vahiy, vahyi iletecek bir nebi ya da resul gelmeyecektir. Dolayısıyla Kur'an, belirli bir toplum için değil tüm insanlık ailesi için indirilmiştir. Son ilahi mesajın her dilde anlaşılması ve farklı dilleri konuşan Müslümanların da kendi dillerinde Rablerine yönelip yakarabilmesi gerekir. Kur'an'a göre, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen tüm nebi ve resuller Müslüman ve İslam inancının takipçileridirler.¹¹²⁸ Dolayısıyla Arapça, İslam inancının dili değildir. Çünkü İslam inancının dili olmaz. İslam'ın son mesajının dili Arapçadır. Bu ise Arapça konuşan bir toplum üzerinden bu mesajın tüm insanlığa ilan edilmiş olması nedeniyledir.¹¹²⁹ Arapçanın diğer dillerden üstünlüğü ya da din dili olması nedeniyle değil.

Bu gerçek dikkate alındığında herkesin kendi anadilinde namaz kılıp ibadet etmesinin gerekliliği daha iyi anlaşılabilir. Çünkü namaz gibi ibadetlerde kulun içtenlikle Rabbine yönelip zihnen, kalben ve bedenen O'na olan teslimiyetini ifade etmesi

¹¹²⁸ (Onlara şöyle) deyin: Biz, Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlar(ın)a indirilene, Rableri tarafından Musa'ya ve İsa'ya verilenlere, (ayrıca) diğer nebilere (peygamberlere) verilenlere inandık. Onlardan hiçbirisi arasında fark gözetmeyiz. Biz, sadece O'na (Allah'a) teslim olduk. **Bakara Suresi 136**; De ki: "Biz Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlarına indirilene, Rableri tarafından Musa'ya, İsa'ya ve (diğer) nebilere verilenlere inandık. Onlardan hiçbirisi arasında ayırım yapmayız. Biz, sadece O'na (Allah'a) teslim olanlarız. **Âli İmran Suresi 84**; Allah uğrunda, hakkını vererek cihad edin (fedakârlık yapın)! O, sizi seçti; dinde üzerinize hiçbir zorluk yüklemeydi; babanız İbrahim'in milletinde (dininde de bu böyleydi). Elçinin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size "Müslümanlar" adını vermiştir. Öyle ise namazı kılın; zekâtı verin ve Allah'a sınıksız sarılın! O, sizin mevlanızdır (koruyup gözetken, destek veren efendinizdir). O ne güzel mevladır ve O ne güzel yardımcıdır! **Hac Suresi 78**

¹¹²⁹ Eğer biz onu yabancı dilde bir Kur'an yapsaydık, "Ayetleri açıklanmalı (açık açık ortaya koyulmalı) değil miydi!? Arap'a yabancı dilden (kitap) olur mu?" derlerdi. De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir rehber ve şifadır. **Fussilet Suresi 44**

ve bunu yaparken de ne dediğinin farkında ve bilincinde olması gerekir. Ayetler, sarhoşluk durumlarında söylenen şeyin bilincinde olununcaya kadar namaz kılmaktan uzak durulmasını yani kişi tekrardan kendine gelip ne söylediğini anlayıncaya kadar namazın kılınmamasını söyler.¹¹³⁰ Demek ki namaz kılarken esas olan şey, söylenen şeylerin ne anlama geldiğinin bilincinde olunmasıdır. Bu da en iyi biçimde ancak ana dilde gerçekleşebilir. Bir sure ya da ayetin anlamı hiç bilinmeden okunması mı yoksa anlamı bilinerek ve üzerine düşünülerek okunması mı daha önemli ve değerlidir? Şüphesiz anlayarak ve anlaşılan şeyler üzerine düşünülerek yerine getirilen bir ibadet daha önemli ve değerli olacaktır. Kur'an ayetleri, onları anlamadan seslendirelim diye değil onları anlayarak hayatımıza taşıyalım diye indirilmiştir. Buradan hareketle anlamı bilinmeden Arapça olarak kılınan bir namazın kabul olmayacağı iddia edilmemektedir. Kimin hangi ibadetini kabul edeceği, yalnız Allah'ın karar vereceği bir şeydir. Burada ayetlerin ışığında gerçekte ibadet dilinin nasıl olması gerektiği ifade edilmek istenmektedir. Kısacası namazını Türkçe olarak kılmak isteyen biri için din anlamında bir engel yoktur.

Namaz kılarken illa Kur'an ayetleri okunacak diye bir zorunluluk da bulunmamaktadır. Kur'an'da namaz kılmanın Allah'ı anma ve O'nun öğütlerini hatırlama faaliyeti olduğu ifade edilir.¹¹³¹ Allah'ı anmanın en güzel yolu, hiç şüphesiz zikir yani uyarı ve hatırlatıcı olan Kur'an'ın anlaşılacak okunmasıdır. Dolayısıyla namaz kılarken Kur'an okunması Allah'ı anmanın en güzel yoludur. Ancak Kur'an'da, namaz kılarken illa Kur'an ayetlerinin okunmasını emreden bir ifade yer almaz. Namaz sureleri olarak bilinen surelerin namazda

¹¹³⁰ Ey iman edenler! Sarhoşken ne dediğinizi bilinceye kadar; cünüpkən -yolculukta olmanız hariç- yıkanıncaya kadar namaza yaklaşmayın. **Nisa Suresi 43**

¹¹³¹ Ey iman edenler! Cuma günü ibadet/namaz (salat) için çağrıldığı(nız) zaman, hemen Allah'ı zikre (anmaya) koşun ve alış verişini bırakın! Eğer bilerseniz, bu sizin için hayırlı olandır. **Cuma Suresi 9**

okunmasına dair bir bilgi de Kur'an'da yoktur. Allah bu konuda insanları özgür bırakmıştır. Demek ki önemli olan, belirli cümleleri tekrar etmek değil içtenlikle yönelmek ve kalpten geldiği şekli ile Allah'ı anıp yüceltmektir. Böylece hiç okuma yazma dahi bilmeyen insanlar için bile ibadet kapısı alabildiğine açık bırakılmıştır. Allah'ın çokça anılıp hatırlanması insanın kurtuluşu içindir.¹¹³² Dolayısıyla Allah'ın anılmasının namaz ile sınırlı tutulmaması ve namaz dışında da Allah'ın anılıp hatırlanması ve sabah akşam yani sürekli yüceltilmesi gerekir.¹¹³³ Çünkü Allah'ın anılması, Allah'ın da kulunu anmasına vesiledir. Allah'ın anılması şükür, unutulması ise nankörlük nedenidir.¹¹³⁴

Arapça, Kur'an'ın dilidir. Türkçe ve Farsça ile birlikte Müslümanların medeniyetinin ortak hatta ana dili olduğu düşünülebilir ancak Müslümanların ya da ibadetlerin dili değildir. İbadetin dili olmaz. Her dilde Allah'a ibadet edilebilir. Günümüz dünyasında Müslümanların nüfusu, bir milyar sekiz yüz milyona ulaşmış durumdadır. Ana dili Arapça olan Müslümanların sayısı ise üç yüz milyon civarındadır.¹¹³⁵ Bu durumda bir milyar beş yüz milyon civarı Müslümanın ana dili Arapça değildir. Dünyada en fazla Müslüman nüfusa sahip ülkelerin başında gelen Endonezya, Pakistan, Nijerya, Bangladeş, Türkiye ve İran gibi ülkelerin ana dilleri Arapça değildir. Ana dili Arapça olmayan Müslümanların dua ve ibadetlerini Arapça olarak yapmalarında ısrarcı olmanın, dinî bir dayanağı bulunmamaktadır. Pekâlâ, her Müslüman ana

¹¹³² Namaz (salat) bitirilince (artık) yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin! Allah'ı çok zikredin! Umulur ki kurtuluşa erersiniz. **Cuma Suresi 10**

¹¹³³ Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin (anın)! O'nu sabah akşam tesbih edin (yüceltin)! **Ahzâb Suresi 41-42**

¹¹³⁴ (Öyleyse) Siz beni (iman ve ibadetle) anın ki ben de sizi (bağışlama ve ödülle) anayım. Bana şükredin; sakın bana nankörlük etmeyin! **Bakara Suresi 152**

¹¹³⁵ Arapça konuşan insan sayısının 400 milyonu aşkın olduğu tahmin edilmektedir. Burada anadili Arapça olduğu tahmin edilen Müslümanların sayısına dikkat çekilmiştir.

dilinde ya da en iyi anlayıp kendisini en güzel ifade edebildiği dilde dua ve ibadetini gerçekleştirebilir.

Farklı dilleri konuşan Müslümanların olduğu bir ortamda, örneğin hac ya da umre ziyareti yapılan Kâbe’de toplu halde kılınan namazlarda okunan Kur’an ayetlerinin, Arapça okunması namaza dahil olan Müslümanların birliği açısından daha doğru olacaktır. Ancak bulunan ortam açısından böyle bir durum söz konusu değilse o topluluğun dili ile de pekâlâ namaz kılınabilir. Önemli olan Allah’ın ayetlerinin hangi dilde telaffuz edildiği değil anlaşılmasıdır. Ancak standart bir uygulama olması açısından ülkemiz camilerinde de namazların Arapça olarak kılınmasının gerekliliği düşünülebilir. Bu durumda bireysel olarak ibadet eden birinin ana dili ya da en iyi anladığı dilde namaz kılıp ibadet etmesinde bir sakınca olmayacaktır.

Kur’an’da açıkça emredilmemiş bir şeyi dinî gereklilik kılmaya ya da insanların tercihlerine bırakılmış yani hakkında hüküm indirilmemiş konularda insanlar için dinî bağlayıcılık oluşturmaya kimsenin hakkı yoktur. Üstelik ana dilde ibadet meselesi günümüze ait yeni bir konu da değildir. Bilindiği gibi Kur’an vahyi, yedinci yüzyılda Mekke’de indirilmeye başlanmıştır. Ancak çok kısa bir zaman içinde İslam inancı farklı dillerin konuşulduğu başka inanç ve kültürler arasında yayılmaya başlamış ve bu konu henüz peygamberimiz hayattayken bile ana dili Arapça olmayan toplumların gündemine oturmuştur. Bu tartışmanın çok erken dönemlerden itibaren Müslümanların gündemine geldiğine dair dikkat çekici bir alıntıyı paylaşmak gerekir:

“Kur’an’ın tercümesiyle namaz kılınıp kılınmayacağı tartışmasına açıklık getirecek ilk ve en önemli belge, sünnet bünyesinde. Daha sonraki fıkhi tespitlerde dayanak noktası yapılan bu belgenin, İmamı Azam Ebu Hanife (ölm. 150/767) tarafından fetva mesnedi olarak kullanıldığını Hanefî fıkhnın temel kaynaklarından biri olan Serahsi’nin (ölm. 483/1090) el-Mebsut

adlı eserinden öğreniyoruz. Belge şudur: İlk Müslümanlardan ve Hz. Peygamber'in seçkin arkadaşlarından biri olan İran asıllı Selman Fârisi (ölm. 36/656) namaz sırasında Fatiha Suresi'nin orijinal metnini güzel okuyamadıklarını söyleyen ve bunun yerine Fatiha'nın Farsça tercümesini okuyup okuyamayacaklarını soran ırkdaşlarına bunun olabileceğini bildirmekle kalmamış, Fatiha'yı Farsçaya çevirerek kendisine başvuran kişilere göndermiştir. Üzerinde olduğumuz konunun sünnet açısından durumunu daha da önemli kılan bir kayıt daha dikkatimizi çekmektedir. Selman Fârisi, ırkdaşlarının kendisine başvurması üzerine, Fatiha'yı Farsçaya tercüme edip onlara vermeyi düşündüğünü Hz. Peygamber'e arz etmiş ve ondan onay aldıktan sonra işe girişmiştir. Kaynaklarımızın beyanına göre, Hz. Peygamber, Fatiha'yı iyi ve güzel okuyamadığını arz eden bir sahabisine, Fatiha yerine başka dualar okuyarak namaz kılabilceğini bildirmiştir. Sünnetin bu verilerine dayanan İmamı Azam, Fatiha'nın namazda okunuşunu farz, vacip veya sünnet olarak görmemiş, sadece müstehap (sevimli, tercih edilen) kabul etmiştir. İmamı Âzam Ebu Hanife şöyle demiştir: "Namaz kılan kişi, isterse Arapça özgün metni okur, isterse Farsça çevirisini." ¹¹³⁶

İmamı Âzam Ebu Hanife ile bu konuda aynı görüşü paylaşan birçok bilgin olduğu bilinmektedir. ¹¹³⁷ Kur'an'da ana dilde namaz kılıp ibadet etme konusunda bir yasak bulunmaması ya da başka bir ifade ile ibadetin Arap dilinde yapılmasına yönelik doğrudan ya da dolaylı bir emir olmaması ibadetlerini ana dilinde yapmak isteyen Müslümanlar için yeterli bir delildir. Ancak bu tartışmanın yeni olmadığına, erken dönemlerden itibaren Müslümanların gündeminde bulunduğu ve bunun pekâlâ mümkün olduğuna dair görüşlerin bilinmesi, meselenin tarihsel açıdan da dayanakları olması açısından önemlidir.

¹¹³⁶ Yaşar Nuri Öztürk, **Ana Dilde İbadet Meselesi**, Yeni Boyut 2002, s. 89-91.

¹¹³⁷ Bakınız: Yaşar Nuri Öztürk, **Ana Dilde İbadet Meselesi**, 89-103.

MEAL OKUMAK KUR'AN OKUMAK MIDIR? MEALLER BİRBİRİNDEN FARKLI MIDIR?

Kur'an meali, orijinal dili Arapça olan Kur'an ayetlerinin içerdiği mesajların başka dillere tercüme edilerek o dilde kazandığı anlamı ifade eder. Mealde tercüme yapan kişinin kişisel anlayış ve yorumlarının tercüme edilen metne dâhil edilmemesi gerekir. Dipnot kullanma yöntemi gibi yöntemler ile ayet hakkında bazı açıklamalar yapılabilir ancak kişisel görüş ve yorumların orijinal metnin tercümesine dâhil edildiği bir meal çalışması amacının dışına çıkar.

Kur'an'ın orijinal dili Arapça olsa da mesajı evrenseldir. Dolayısıyla dikkatli ve titiz bir çalışma ile başka dillere tercüme edilebilecek bir özelliktedir. Ayetler, açık anlatımlara ve edebi derinliği olmakla birlikte olabildiğince sade bir anlama sahiptir. Bu yüzden Kur'an'ın anlamının başka dillere tercüme edilmesinin mümkün olmadığı şeklindeki iddia gerçeği yansıtmamaktadır. Bunu iddia etmek, Allah'ın tüm insanlardan mesajını Arapça olarak okuyup anlamalarını beklediğini söylemek olur ki bu anlayışın hiçbir Kur'an ayeti ile temellendirilmesi mümkün değildir. Allah, ayetlerinin okunup anlaşılmasını söylerken sadece Arapça bilenlere değil, herkese hitap etmektedir. Ayetler Kur'an'ın gönderiliş sebebini yalnız Arap olan ya da Arapça anlayan kişilerin karanlıktan aydınlığa çıkartılması olarak değil tüm insanlara bir aydınlık ve doğru yol rehberi olarak açıklamaktadır.¹¹³⁸ Kur'an, kendisi ile uyarılınsınlar, Allah'tan başka ilah olmadığını bilsinler ve gerçeklerden ibret alsınlar diye tüm insanlığa yönelik bir tebliğ

¹¹³⁸ Bu bir kitaptır ki, Rabbinin izniyle insanları karanlıklardan nura (aydınlığa), her türlü övgünün sahibi (Hamid) ve kudret ve onurun kaynağı (Aziz) olanın yoluna çıkarman için sana indirdik. **İbrahim Suresi 1**

yani bildiri ve duyurudur.¹¹³⁹ Yine ayetlerde peygamberimizin sadece Arap olanları ya da Arapça konuşup anlayanları değil tüm insanlığı uyarmak üzere geldiği ifade edilmiştir.¹¹⁴⁰ Yine ayetlerde peygamberimizin sadece Arap olanlara değil tüm insanlara resul kılındığı hatırlatılır.¹¹⁴¹ Üstelik Allah tarafından sadece kendi kavmine değil ulaşabildiği herkese bu mesajı iletmekle yükümlü kılınmıştır.¹¹⁴² Bu yüzden peygamberimiz, Allah'ın âlemlere olan rahmetinin bir sonucu olarak tüm insanlığa rahmet olarak gönderilmiştir.¹¹⁴³ Peygamberimiz son nebi ve resul olarak sadece kendi dönemindeki insanlara değil sonraki nesillerden İslam'a katılacak olan insanlar için de gönderilmiştir.¹¹⁴⁴

Kur'an'ın gönderiliş amacı; insanların Allah'ın mesajına muhatap olmaları, düşünerek akıllarını kullanmaları, doğru ile yanlış, gerçek ile batılı birbirinden ayırt edebilmek için ilahi bir ölçüye sahip olmalarıdır. Bu yüzden tüm insanlığa hitap eden son ilahi mesajın herkes tarafından anlaşılabilmesi için tüm dillere tercüme edilebilir olması gerekir. Kur'an'ın içindeki kıssalarda peygamberlerin dilinden aktarılan sözlerin Arapça olarak verildiğini görmekteyiz. Yani bizzat Kur'an'ın kendisinde, başka dillerden Arapçaya tercüme edilerek aktarılmış sözler mevcuttur. Hz. Musa da Hz. İsa da diğer birçok peygamber de Arapça konuşuyor değildir. Allah'tan aldıkları vahiyler de Arapça değildi.

¹¹³⁹ İşte bu (Kur'an), onunla uyarılınsınlar, Allah'tan başka ilah olmadığını bilsinler, aklı ve gönlü işleyenler de ibret alsınlar diye, insanlara (gönderilmiş/yöneltilmiş) bir tebliğdir (bildiridir/duyurudur). **İbrahim Suresi 52**

¹¹⁴⁰ Biz, seni bütün insanlığa yalnızca müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Ne var ki insanların çoğu bu gerçeği anlamıyorlar. **Sebe Suresi 28**

¹¹⁴¹ Biz, seni, insanlara Resul olarak gönderdik. Tanık olarak Allah yeter. **Nisa Suresi 79**

¹¹⁴² De ki: Bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. **En'am Suresi 19**

¹¹⁴³ Biz, seni bütün insanlık için sadece bir rahmet olarak gönderdik. **Enbiya Suresi 107**

¹¹⁴⁴ (Peygamberi) henüz kendilerine katılmamış bulunan diğerlerine de (sonraki nesillere de göndermiştir). **Cuma Suresi 3**

İnsanların tamamının da Kur'an'ı orijinal dilinden okuyup anlayabilecek kadar Arapça öğrenmesini beklemek ya da bunu gerekli görmek, Kur'an ile de gerçekler ile de örtüşmez. Şüphesiz Kur'an'ı orijinal dilinden okuyup anlayabilmek için iyi derecede Arapça öğrenmeye çalışmak çok takdir edilecek bir şeydir. Ancak insanlardan bu çabayı ya da imkânı beklemek gerçekçi değildir. Öte taraftan çoğu kişi bunu yapsa bile yani ömrünün on yılını Arapça öğrenmeye adasa da sonunda Kur'an'dan anlayacağı şey, titiz bir çalışma ile yapılmış mevcut meallerden daha fazlası olmayacaktır. Dolayısıyla herkes Kur'an'ı anladığı dilde okuyabilir çünkü tam da bu şekilde yani anlayarak okuduğunda gerçek anlamda Kur'an'ı okumuş sayılabilir. Anlamadan okunan Kur'an, okunmuş değil seslendirilmiş olur.

Bazı kişi ve çevreler Kur'an'ı mealinden okumaya şiddetle karşı çıkmakta ve Kur'an'ı anlamı bilinmeden seslendirilen bir kitap kılmaya çalışmaktadırlar. Oysa bir insanın kendisini yaratan Rabbinin mesajı ile tanışıp buluşmasından daha büyük bir nimet yoktur yeryüzünde. İnsanların bu nimet ile buluşmasından rahatsız olan bazı kişi ve çevreler, insanların Kur'an'ı anlamak üzere mealinden okumalarından rahatsız oluyorlar. İslam adına ileri sürdükleri temelsiz iddiaların yıkılacağı endişesinden olsa gerek insanları Kur'an'ın evrensel mesajından uzak tutmaya çalışıyorlar. Bunu yaparak gerçeği gizlediklerinin ve ahirette hesabını veremeyecekleri çok ağır yüklerin altına girdiklerinin farkında olmaları gerekir. Kur'an, tüm insanlık için doğru yola ileten bir rehber olarak gönderilmiştir. Buna rağmen bazı kişiler Kur'an'ın anlamıyla buluşmak isteyen insanlara "Kur'an'ı mealinden okursanız sapıttırınız." diyebilmektedir. Bu korkunç iddia, Kur'an'a gerektiği gibi güven duyulmadığının bir çeşit itirafıdır. Her Müslümanın Kur'an'ı okuyup anlaması farzdır. En iyi hangi dilde anlıyorsa o dili kullanacaktır. Bu kişiler âlim saydıkları kimselerin kitaplarının, hadis ya da tefsir metinlerinin, ilmi hallerin

veya kendi gruplarının yayınlarının Türkçe olarak okunmasına karşı çıkmazken Allah'ın kitabının Türkçe olarak okunmasına şiddetle karşı çıkıyorlar. Kur'an'ı anlamadan okumanın inananların imanı için daha doğru olacağını söyleyebiliyor ve Allah'ın dinini, başkalarının yorum ve anlayışına mahkûm edebiliyorlar. Kısacası bu kişiler, "Dini Allah'ın kitabından değil bizden ya da bizim söylediğimiz kişilerden öğrenin." diyorlar. Hatta Kur'an'ı anlamak üzere mealinden okuyan ve bu şekilde dinini öğrenmeye çalışan kişileri "mealciler" etiketi ile küçük görüyor, Kur'an'ı anlama çabasını değersiz buluyor, Kur'an'ın anlamıyla hiç buluşmayan bir inancı, anlamıyla buluşan bir inançtan üstün tutuyorlar. Madem hesap günü Allah herkesi Kur'an'dan sorumlu tutacak ve soruları Kur'an'dan soracaktır, o zaman kimin Kur'an'ı hiç anlamadan daha iyi seslendirip ezberlediğine değil kimin daha iyi anlayıp ne oranda hayatına taşıyarak ayetlerini muhafaza ettiğine bakılacaktır. Kimin hangi kaynağı kendine din ya da rehber edindiğine değil herkesin Kur'an ile kurduğu ilişkiye bakılacaktır. Allah mutlaka insanlara dinlerini nereden öğrendiklerini soracaktır. İşte o gün, kimse kimsenin yardımına koşamayacak ve Kur'an dışında hiçbir kaynak, Allah katında geçerli olmayacaktır. Allah'ın kitabı olan Kur'an'a tam anlamıyla tabi olmadıkça kimse doğru yolu bulamayacaktır. Çünkü şüphesiz hidayet yani doğru yolda rehberlik sadece Allah'ın rehberliğidir.¹¹⁴⁵ Allah'ın hidayeti (rehberliği), hidayetin (doğru yolun) ta kendisidir.¹¹⁴⁶ Ayetlerde Yahudi ve Hıristiyanların kendi inançlarına uymadıkça peygamberimizden razı olmayacakları oysa asıl doğru yol rehberliğinin Allah'ın rehberliği olduğu, bu yüzden onların arzularına uyması durumunda peygamberimizin Allah'tan gelebilecek olana karşı herhangi bir dost ya da yardımcı bulamayacağı haber verilir. Bu ayette olduğu gibi, gerçeğe uygun hareket etmek isteyen her Müslümanın başkalarını

¹¹⁴⁵ Şüphesiz ki (gerçek) rehberlik, Allah'ın rehberliğidir. **Âli İmran Suresi 73**

¹¹⁴⁶ De ki: Şüphesiz ki Allah'ın rehberliği, gerçek rehberliktir. **En'am Suresi 71**

razı etmekten ve onların arzularına uymaktan uzak durması gerekir.¹¹⁴⁷

Meallerin birbirinden farklı oldukları konusuna gelince, Kur'an meallerinin önemli bir kısmında bazı teknik hataların yapıldığı ya da geleneğin etkisi ile kimi ayetlere yanlış anlamlar verildiği doğrudur. Ancak özellikle son yıllarda Kur'an üzerinde daha fazla çalışma yapılması, dinin tek kaynağının Kur'an olduğu gerçeğinin daha fazla ilim insanı tarafından ifade edilmesi ve Kur'an'ın anlamının eskiye nazaran daha fazla önemsenmesi ile söz konusu hataların fark edilip düzeltildiğini ve orijinal metne olabildiğince sadık çalışmaların yapıldığını görmek mümkündür.¹¹⁴⁸ Örneğin Nisa Suresi 34. ayette erkeklerin eşlerini dövebilecekleri şeklinde eskiden beri yanlış anlam verilmiş olan mealin dövme değil, ayrılma/uzaklaşma gibi bir anlama geldiği bugün birçok kişi tarafından ifade edilen bir gerçek olmuştur.

Bu türden bazı ayetlere hatalı anlam vermenin dışında genel itibariyle ilahi mesajın bütünüyle anlaşılıp kavranmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Bu noktada yapılması gereken şey hataların giderilmesi ve ayetlere mümkün olan en iyi şekilde orijinal metne sadık bir anlam verilmesidir. Meallerdeki farklılıklar, daha çok ifade ediş ya da cümle kuruş şekillerinden kaynaklanmaktadır. Çoğu zaman da bazı meallerde Arapça, Osmanlıca ya da Farsça kökenli eski kelimeler kullanılırken, başka meallerde daha Türkçe ya da diğer bir ifade ile yaşayan günlük dilde kullanılan kelimelerin tercih edilmesinden kaynaklı bir farklılık algısı oluşmaktadır. Bazı

¹¹⁴⁷ Milletlerine (dinlerine) uyuncaya kadar Yahudiler de Hristiyanlar da senden asla razı olmayacaklardır. De ki: Şüphesiz ki Allah'ın rehberliği, gerçek rehberliktir. Sana gelen bilgiden sonra onların arzularına uyacak olursan, Allah'tan (gelecek herhangi bir azaba karşı) senin için ne bir dost ne de bir yardımcı olacaktır.

Bakara Suresi 120

¹¹⁴⁸ Kur'an'ın anlamıyla buluşmak için tavsiye edebileceğimiz ve bu çalışma hazırlanırken istifade ettiğimiz kaliteli ve nitelikli meal çalışmaları için bakınız: Bayraktar Bayraklı, Erhan Aktaş, Hüseyin Atay, Mehmet Okuyan, Muhammed Esed, Mustafa İslamoğlu, Süleyman Ateş, Yaşar Nuri Öztürk.

mealler, kendinden önceki meallere benzememek için gereksiz yere aynı şeyi farklı ifade etmeye zorlanarak hazırlanmaktadır.

Dolayısıyla meal okumak ve Allah'ın ayetleri üzerine derinlemesine düşünmek tam anlamıyla Allah'ın razı olacağı şekilde Kur'an'ı okumaktır. Kimi zaman çeşitli kişi ve çevrelerin meal okuyan insanlara karşı eleştirel ve alaycı baktıkları görülse de Kur'an'ı anlayarak okuyan birçok kişi, Kur'an'ı okuduktan sonra gerçek İslam ile tanıştığını ve o zamana kadar kendisine din diye anlatılan şeylerin önemli bir kısmının dinde olmadığını fark ettiğini söylemektedir. Zaten insanların Kur'an'ın anlamıyla buluşmalarına engel olunmasının asıl nedeni de bu gerçeği fark edeceklerine yönelik korkudur. Bununla birlikte Kur'an'ı mealinden okuyan birçok kişinin, bu sebepten dolayı kendilerine aşağılayıcı bakan kişilerden çok daha fazla Kur'an bilgisine sahip olduklarını görmek de mümkündür. Meallerdeki bazı teknik hataların düzeltilmesi son derece gerekli ve önemlidir. Ancak bu tür hataların varlığı Kur'an'ın anlaşılabilir olarak okunmasına engel olmamalı, aksine hataların fark edilip düzeltilebilmesi için insanlar Kur'an'ın anlamıyla buluşmalıdır.

KUR'AN'I HATİM ETMEK NE DEMEKTİR? MUKABELE YAPMAK NE DEMEKTİR?

Hatim, bir şeyi tamamlayıp sonuna ulaşmak anlamına gelmektedir. Kur'an'ı başından sonuna okuyarak tamamlamaya, Kur'an'ı hatmetmek ya da hatim indirmek denilmektedir. Şüphesiz Kur'an her ayeti, her harfi ile önemlidir. Bu yüzden Kur'an'ı baştan sona sürekli olarak okumak son derece hayırlı ve önemli bir görevdir. Ancak bu okumanın Kur'an'ın indiriliş amacına uygun şekilde, aceleye getirilmeden, okuma sayısı üzerinden

sevap hesabı yapılmaksızın Kur'an'ı anlamak ve en güzel şekilde hayata yansıtmak üzere gerçekleştirilmesi gerekir.

Kur'an, bütün inananların hesap günü sorumlu tutulacakları ilahi beyan olduğuna göre Müslümanım diyen birinin Allah'ın ayetlerinden habersiz ve ilahi mesaja karşı ilgisiz olması kabul edilemez. Kur'an'ı, anlamını hiç bilmeden ve merak etmeden sadece yüzünden okunacak ve bu okuma neticesinde sevap umulacak bir metin haline getirmek, Allah'a ve ayetlerine karşı yapılacak en büyük saygısızlıklardan biri olacaktır. Önemli olan Kur'an'ın defalarca hatmedilmiş olması değil hatmedilen Kur'an'ın eşsiz anlamının kişinin zihin ve gönül dünyasında kalıcı izler bırakmasıdır.

Kur'an'ı hatmetmek suretiyle beklenen sevabın bir başkasına hediye edilmesi de mümkün değildir. Şayet alınacak bir sevap varsa bu sevap, ancak bizzat kişinin Kur'an'ı okuması ile alabileceği bir sevap olabilir. Özellikle para karşılığı okutulan bir Kur'an'ın başkalarına hediye olarak gönderilmesi ya da daha önceden indirilmiş hatimlerin para karşılığı istenilen kişilere havale edilmesi, Kur'an'a uygun olmadığı gibi ihlaslı ve samimi bir davranış da değildir. Allah'ın ayetlerinin ticarete alet edilmemesi gerekir. Daha önce kendilerine kitap verilmiş olanlar bu konuda açıkça uyarılmışlardır.¹¹⁴⁹

Mukabele, iki şeyi birbiri ile karşılaştırmak anlamına gelmektedir. Bir başkasının okuduğu Kur'an'ı takip etmek ve bu şekilde hatim indirme anlamında kullanılan bir terimdir. Genellikle Ramazan ayında hem camilerde hem de evlerde inananların bir araya gelerek gerçekleştirdikleri bir faaliyettir. Daha önce de

¹¹⁴⁹ İçinde hidayet ve nûr bulunan Tevrat'ı biz indirdik. (Allah'a) teslim olmuş peygamberler, Yahudiler(e ait davalarda) onunla (Tevrat ile) hükmederler(di). Allah'ın Kitabı'nı korumakla görevlendirildikleri için Rablerine teslim olmuş kişiler ve bilginler de (onunla hükmederlerdi). Hepsi de ona (Tevrat'ın hak olduğuna) şahitti. (Öyleyse ey Yahudiler ve hâkimler!) İnsanlardan korkmayın; bana saygı duyun! Ayetlerimi az bir değer karşılığında satmayın! Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir. **Maide Suresi 44** ; Elinizdekini (Tevrat'ın aslını) doğrulayıcı olarak indirdiğime (Kur'an'a) iman edin! Sakın onu inkâr eden(ler)in öncüsü olmayın! Ayetlerimi az bir değer karşılığında satmayın! Yalnız bana karşı takvalı (duyarlı) olun! **Bakara Suresi 41**

ifade edildiği gibi bir Müslümanın Kur'an ile meşgul olması son derece güzel ve takdir edilecek bir meşguliyettir. Bu noktada gözden kaçırılmaması gereken şey, yapılan mukabelelerin doğru bir anlam ve amaç üzerine gerçekleştirilmesidir. Bir Müslümanın takip etmesi gereken şey, Kur'an okuyan ama ne okuduğu bilinmeyen bir kişi değil; Allah'ın ayetleridir. Müslüman, Allah'ın ayetlerinin takipçisidir. Yolunun taşlarını Allah'ın ayetleri ile döşemeli, hayatına Allah'ın ayetleri ile yön vermelidir. Bu yüzden anlam takibi, okunuş takibinden önce gelmelidir. Şayet okunan ayetlerin ne anlama geldiği bilinmiyorsa orijinale sadık bir tercümesinden takip etmek suretiyle mukabele gerçekleştirilmelidir. Çünkü önemli olan Kur'an'ın anlaşılmasıdır. Bunun yanında Kur'an'ı orijinalinden doğru okumayı öğrenmek için de güzel ve doğru okuyan biri takip edilebilir. Ancak bu takibi sadece Kur'an harflerini doğru telaffuz etme takibinden ibaret kılmak doğru değildir.

68

KUR'AN OKUMAK İBADET MİDİR? KUR'AN MUTLAKA BİR MAKAM İLE Mİ OKUNMALIDIR?

Kur'an'ı anlayarak okumak ve okumakla kalmayıp hayata taşıyıp yaşamak ibadettir. Daha doğrusu bu okumayı ibadet kılacak şey, okunanların en güzel biçimde uygulanarak hayata taşınması ile mümkün olabilir. Tüm ibadetler, Allah'ın en güzel şekilde hatırlanıp anılması ve kulluğun hakkının en güzel şekilde yerine getirilmesi için yapılır. Kur'an'ı okumak, anlamak, anlatmak ve hayata yansıtmak ise Allah'ı anmanın ve Allah'a olan kulluk borcumuzun hakkını vermenin en güzel yoludur.¹¹⁵⁰

¹¹⁵⁰ Sana vahyedilen Kitabı tilavet et (okuyup aktar) ve namazı kıl! Şüphesiz ki namaz, çirkinlikten ve kötülüktən alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah, yaptıklarınızı bilir. **Ankebut Suresi 45**

Kur'an; güzel seslendirilmesi gereken bir şarkı sözü, bir şiir ya da roman türü bir metin değildir. Kur'an; orijinal metnine, ifadelerine ve kelime telaffuzlarına zarar vermemek suretiyle teganni yani name güzelliği sergileyerek de okunabilir ancak Kur'an, bu şekilde okunmak için gelmiş bir mesaj değildir. Şayet biz güzel sesle okunuşunu en güzel şekilde anlaşılmasının önüne geçirirsek, Kur'an'ın her biri birbirinden güzel sıfatlarının rehberliğinden mahrum kalırız. Kur'an'ın doğru ve güzel okunması için göstereceğimiz çabadan çok daha fazlasını Kur'an'ı doğru ve en güzel şekilde anlamak için göstermeliyiz. Namaz kılarken de Kur'an'ın nameli şekilde okunması bir gereklilik değildir. Güzel okunuşun musikisine takılan insan, ayetlerden alması gereken manayı da ibreti de göz ardı edebilir. Çünkü Kur'an, güzel seslendirilsin diye değil anlaşılsın diye indirilmiştir.

Bazı kişiler, Kur'an'ın Arapçasından güzel bir sesle okunmasının insanları etkilediğini ve Türkçesinin aynı derecede etki etmediğini iddia etmek suretiyle mutlaka Arapçasından okunması gerektiğini söylemektedir. Kur'an'ın güzel sesle okunması gerçekten bazı insanların etkilenmesine neden olabilir ancak yine de Kur'an insanları güzel sesli okunuşu ile değil ilahi mesajların muhteşem anlamları ile etkilemek için gelmiş bir vahiydir. Güzel sesin etkisi geçici olur. Güzel ses bir süre sonra unutulur. Oysa Kur'an, zikir yani gerçeği hatırlatıcıdır. Kur'an'ın hatırlatıcı özelliği, anlamının insanın zihninde ve gönlünde bırakacağı derin izler ile mümkün hale gelir. Kur'an'ın güzel bir sesle ve doğru bir şekilde okunması önemli olsa da onun en doğru ve en güzel şekilde anlaşılıp hayata taşınması, güzel sesle okunmasından çok daha önemli ve gereklidir. Güzel sesle ve doğru bir telaffuz ile okunması için verilen çabanın çok daha fazlasının en doğru ve en güzel biçimde anlaşılmasına verilmesi gerekir. Aksi türlü bir durumda Kur'an'ın gönderiliş amacı göz ardı edilir.

ÖLEN KİŞİNİN ARKASINDAN KUR'AN OKUNUR MU? YASİN SURESİ ÖLÜLER İÇİN Mİ İNMIŞTIR?

Kur'an'ın hayat kitabı olduğunun ve indiriliş amacının gerektiği gibi kavranamadığının önemli göstergelerinden biri de Kur'an'ın ölülerin arkasından -üstelik okunan bölümlerin ne söylediğinin anlaşılmasına gerek duyulmadan- okunacak bir kitap haline getirilmiş olmasıdır. Oysa Kur'an'ın ölülerin arkasından okunmasını gerektirecek tek bir ayet ya da dolaylı bir işaret yoktur. Bu olmadığı gibi çok net bir şekilde Kur'an'ın hayatta yani sağ ve diri olanı uyarmak için gönderilmiş bir kitap olduğu ifade edilir.¹¹⁵¹ Bilindiği gibi genellikle ölülerin arkasından Yasin Suresi okunmaktadır. Örnek olarak verilen ayetin Yasin Suresi'nin içinde geçiyor olması da oldukça manidardır. Kur'an ölüler için değil, diri olan ve diri kalmak isteyenler için doğru yol rehberidir. Zaten ölmüş birinin doğru yola erişmesi artık mümkün değildir. Kur'an, bedenlen yaşayan ama ruhen ölmüş gibi olanları diriltmek içindir. Kur'an'ın hayat kitabı olması; manen ölü olanları diriltmesi, karanlıkları aydınlatması, “kendine iyi”leri “başkalarına da iyi” kılması, kötüleri iyilere dönüştürmesi ve hayatı baştan aşağı yeniden inşa ederek sağlam temellere dayandırmasıdır. Bu yüzden ayetler, manen ölüyken vahiy ile diriltilmiş diriltilmiş ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir nur (ışık) verilmiş kimse ile karanlıklar içinde kalıp oradan çıkamayan bir kimsenin aynı olmayacağını söylemektedir.¹¹⁵² Bu yüzden insanlar, kendilerine hayat verecek olan vahyin çağrısına uymaya davet edilmektedir.¹¹⁵³

¹¹⁵¹ Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten ona gerekmez de. O(nun söyledikleri), sağ olanları uyarsın ve kâfirlere de (azap) sözü gerçekleşsin diye sadece (gerçeğin) hatırlatması ve apaçık bir Kur'an'dır. **Yasin Suresi 69-70**

¹¹⁵² (Manen) ölüyken (vahiy ile) dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir nür (ışık) verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayacak durumdaki kimse gibi olur mu? İşte yaptıkları şeyler kâfirlere böyle süslü gösterilmiştir. **En'am Suresi 122**

¹¹⁵³ Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve

Kur'an'ın ölen kişiye bir faydası olmaz. Aynı şekilde ölmek üzere olan kişinin başında okunan Kur'an, o kişinin daha rahat ve kolay ölmesini sağlamaz. Kur'an'ın yaşayan kişiye faydası olur. Kur'an, gerçek anlamda yaşama, gerçek anlamda canlanıp hayat bulma kitabıdır. Ölmek üzere olan ya da ölmüş birinin arkasından Kur'an okumak dinî bir gereklilik olmasa da dinî açıdan doğrudan buna karşı çıkmaya gerek de yoktur. Her ne kadar bu durumdaki kişilere bir faydası olmasa da şayet Kur'an herkesin anlayacağı bir dilde okunursa o kişilerin yakınlarına ya da orada toplanan insanlara, Allah'ın ayetlerini hatırlatma ve ölen ya da ölmek üzere olan kişinin durumundan ibret alma anlamında bir faydası olabilir. Çünkü Kur'an'ın diri olanı uyarmak için gönderildiğini ifade eden ayet, ölen kişinin ardında kalan diriler için de geçerlidir.

Kur'an'ın her ayeti, inananlar için son derece önemlidir. Zaman içinde ortaya çıkan birtakım rivayetler sebebiyle bazı sure ve ayetlerin faziletlerine yönelik çeşitli kabuller benimsenmiştir. Oysa bu türden kabullerin Kur'an'dan hiçbir dayanağı yoktur. Bu tür rivayetlerde Yasin Suresi'nin Kur'an'ın kalbi olduğu söylenmiştir. Yine ölümlerin arkasından ya da ölmek üzere olanların yanında Yasin Suresi'nin okunması şeklinde rivayetler görmek de mümkündür. Her ne kadar doğrudan ölüm ile alakalı bir sure olmasa da özellikle surenin sonlarında kısmen de olsa ölümden ve ahiret gerçeğinden bahsedilmektedir.

Surenin genel içeriğine bakıldığında tevhid, peygamberlik ve ahiret konuları anlatılır. Evrenin mükemmel yaratılışı ve işleyişinden deliller getirilir. Gece ile gündüze, Güneş ile Ay arasındaki uyum ve düzene, yeryüzündeki bitkilere, gemilerin denizin üzerinde akıp gitmesine dikkat çekilir. Yine surede, iman ve inkâr arasındaki mücadele çerçevesinde geçmiş toplumlardan ibret verici örnekler verilir. Dolayısıyla her ne

Elçisine (çağrısına) cevap verin! Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer ve siz şüphesiz ki O'nun huzurunda toplanacaksınız. **Enfal Suresi 24**

kadar tüm bunlar Allah'ın kudret ve sanatını anlamak, insan üzerindeki rahmetini kavramak ve dünya hayatının geçiciliğini görmek için verilmiş ibretlerse de tüm bu ibretleri alabilmek için Yasin Suresi'ni de diğer tüm sureleri de anlayarak okumak ve anlayarak dinlemek gerekir.

ÖLMÜŞ BİR KİŞİDEN MEDET UMULABİLİR Mİ? KABRİ BAŞINDA DUA EDİLEBİLİR Mİ?

Türbe ve yatırlara yapılan ziyaretler, o türbede yatan zatın Allah dostu bir kul olduğu inancı nedeniyledir. Bu kişilerin, ziyareti gerçekleştiren kişinin dileklerinin gerçekleşmesine aracılık edeceği yönünde halk arasında oldukça yaygın bir inanç bulunduğu görülmektedir. Oysa peygamber dahi olsa yaşamını yitirmiş birinin, yaşayan birine yardım ya da aracılık etmesi mümkün değildir. İslam dini tevhid, yani Allah'ın bir ve tek oluşu, eşinin ve benzerinin bulunmayışı esasına dayalı bir dindir. İslam, Allah ile kul arasında aracılık yaptığına inanılan herkesi ve her şeyi devre dışı etmiştir. Gönülden bir inanan olarak Allah yolunda yaşamış ve tüm hayatını hayırlara adanmış Allah dostu kulların olduğu bir gerçektir. Ancak bu kişilerin kim olduğunu yalnız Allah bilir. Bununla birlikte Allah dostu kulların dahi yaşarken de öldükten sonra da Allah ile kul arasında aracılık yapabilmesi mümkün değildir. Yaşarken Allah'a olan gönülden bağlılıkları ve duyarlılık bilinci içinde bir hayat yaşamaları ile diğer insanların da Allah'a yaklaşmaları için örnek alınacak kişiler olabilirler. Öldükten sonra kendilerine de başkalarına da faydaları olmaz. Mevcut türbelerde yatan kişilerin büyük çoğunluğu hakkındaki bilgiler aslı esası olmayan bilgi ve menkıbelere dayalıdır. Söz konusu türbelerdeki kişilerin cesetlerinin hiç bozulmadığı, ruhlarının zaman zaman kabirlerinden çıkarak insanlara çeşitli yardımlarda bulunduğu, aynı anda birkaç yerde görüldükleri

gibi çeşitli hurafelerle türbe kültürü dinselleştirilmeye ve bu yolla meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bunların hiçbirinin aslı esası yoktur. Bu tür inanışları dinsel bir gerçekmiş gibi savunmak doğru değildir.

İslam dininin özünde türbe anlayışının bulunmadığını söylemek gerekir. Türbelerde yatan kişilerden medet ummak, dilekte bulunmak, bez bağlamak, mum yakmak ve adak adamak tamamen kültürel kabullere dayalı ve dini yönü bulunmayan inanç ve uygulamalardır. Söz konusu hurafelerin, içinde pagan inançlarının kalıntıları barındıran çeşitli inanç ve kültürel kabullere dayalı oldukları görülmektedir. Bir kısmının özellikle Türklerin Orta Asya'daki inançları ile Anadolu topraklarında bir dönem hüküm süren Bizans İmparatorluğu'nun kalıntıları olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle lise ya da üniversite sınavları öncesinde pek çok türbenin halk tarafından dolup taştağını ve sınavı kazanabilmek adına çeşitli adakların adandığını görmek mümkündür. Kısmet arayanından, ev almak isteyenine, kötü giden işlerinin düzelmesini isteyen den çocuğunun hastalığına şifa bulmak isteyenine kadar birçok kişi bu türbeleri ziyaret etmekte ve orada yatan hatta çoğu zaman orada yatan birinin var olup olmadığı konusunda bile şüpheler bulunan mezarlardan medet ummaktadırlar. Oysa Kur'an ayetlerine baktığımızda gerçek duanın yalnız Allah'a yapılan dua olduğunu öğreniriz.¹¹⁵⁴ İnsana bir sıkıntı dokunursa o sıkıntıyı Allah'tan başka açıp giderecek yoktur. Allah'ın verdiği bir hayır ve iyiliği de geri alacak yoktur.¹¹⁵⁵ İslam'da Allah'ın peşi sıra insana yarar da zarar da veremeyecek şeylere yalvarıp yönelmek yoktur. Bir sıkıntı ya da keder durumunda türbe ziyaretleri yapıp oralardan beklenti içinde olmak değil yalnız Allah'a yönelip yalnız O'ndan

¹¹⁵⁴ Gerçek dua ancak O'na yapılandır. Onların, O'ndan başka istekte bulundukları varlıklar, hiçbir şekilde onlara karşılık veremezler. Onlar, elleri suya ulaşmadığı halde, ağızlarına su kendiliğinden gelsin diye iki avucunu açanlar gibidir. Gerçeği yalanlayan nankörlerin duası sapkıncıdır. **Rad Suresi 14**

¹¹⁵⁵ Allah sana bir sıkıntı dokundurursa, onu O'ndan başka açıp (giderecek) yoktur. Sana herhangi bir hayır verirse, (bunu da geri alacak yoktur). O, her şeye gücü yetendir. **En'am Suresi 17**

yardım dilemek gerekir.¹¹⁵⁶ Allah'ın lütfuna erişebilmek için araya birilerini sokmak değil o lütfu hak edecek değerli işler üretmek gerekir.¹¹⁵⁷ Türbelerden beklenti içinde olmak, kişiye hiçbir fayda sağlamaz.¹¹⁵⁸ Söz konusu türbelere kutsallık atfetmek ve orada yatan kişinin aracılık edebileceğine inanmak kişiyi şirke sürükleyebilir. Şirkten uzak durmanın İslam dininin en öncelikli mesajı olduğu bilinmelidir.¹¹⁵⁹

71

KUR'AN, EN GÜZEL ŞEKİLDE NASIL OKUNUR? KUR'AN OKUYAN KİŞİ ÜCRET ALABİLİR Mİ?

Kur'an'ı en güzel şekilde okumak ve anlamak için öncelikle Kur'an'ın gönderiliş amacının farkında olmak gerekir. Kur'an'ın ilk emri olarak kabul edilen 'ikra' yani 'oku' emrinin ve aynı zamanda ayetlerde geçen "tilâvet, tertîl ve kıraat" gibi kavramların ne anlama geldiğini doğru anlamak

¹¹⁵⁶ Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım isteriz. **Fatiha Suresi 5**

¹¹⁵⁷ Allah'ın peşi sıra sana yarar da zarar da veremeyecek şeylere yalvarma! Bunu yaparsan, o takdirde şüphesiz ki zalimlerden olursun. Allah sana bir sıkıntı dokundurursa, onu O'ndan başka açıp (giderecek) yoktur. Sana bir iyilik dilerse, lütfunu geri çevirebilecek de yoktur. Onu kullarından dilediğine (layık olana) ulaştırır. O, çok bağışlayandır; çok merhametlidir. **Yunus Suresi 106-107**

¹¹⁵⁸ Ey insanlar! (Size) bir örnek verildi; (şimdi) onu dinleyin: Allah'ın peşi sıra yalvardıklarınız bunun için bir araya gelseler bile bir sivrisinek bile yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa bile bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de aciz, kendinden istenen de! **Hac Suresi 73**

¹¹⁵⁹ De ki: "Şüphesiz ki bizi bundan kurtarırsa (Allah'a) şükredenlerden olacağız" diye boyun eğerek ve gizlice yalvararak O'na dua ederken karanın ve denizin karanlıklarından sizi kim kurtarabilir ki!? De ki: Allah, sizi onlardan (karanın ve denizin tehlikelerinden) ve bütün sıkıntılardan kurtarır. Sonra siz yine O'na ortak koşarsınız. **En'am Suresi 63-64** ; De ki: O'nun (Allah'ın) peşi sıra (ilah olduğunu) sandıklarınıza yalvarın! (Ne var ki) onlar, sizin darlığınızı gidermeye de (hakkınızdaki hükmü) değiştirmeye de güç yetiremezler. Onların yalvardıkları bu varlıklar bile aslında -hangisi daha yakın olacak diye- Rablerine yol ararlar. O'nun rahmetini umar ve azabından korkarlar. Şüphesiz ki Rabbinin azabı, sakınılması gereken önemdedir. **İsra Suresi 56-57** ; De ki: Allah'ın yanı sıra değer verdiklerinize yakarın! Onlar, göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye sahip değildirler. Onların, göklerin ve yerin yaratılmalarında bir payları yoktur. Ve Allah'ın, onların yardımına ihtiyacı da yoktur. **Sebe Suresi 22**

gerekir. Kur'an'ın okunmasına yönelik bu türden kavramlarının genellikle güzel sesle okunması olarak algılandığı ve Kur'an'daki karşılıklarının göz ardı edildiği görülmektedir.

Oysa sözlükte okumak ve tâbi olmak anlamına gelen tilâvet; bir terim olarak Kur'an'ı emir ve yasaklarını, teşvik ve uyarılarını dikkate alarak okumak ve tüm buyruklarını hayata geçirmek suretiyle ona uymak yani “manasını anlayarak ve gerektiği gibi davranarak Kur'an'ı hayatın merkezine almak” anlamına gelmektedir. Kur'an'ı ‘yavaş yavaş ve düşünerek okumak’ anlamına gelen ‘terfîl’ ile ‘okumak’ manasına gelen ‘kıraat’, tilâvet ile yakından ilgilidir.

Görüldüğü gibi Kur'an'ın okunmasına yönelik kavramların hiçbiri, anlamı bilinmeden seslendirmek demek değildir. Allah'tan gelen vahyin, hakkı gözetilerek tilâvet edilmesi gerekir. Yalnız bu şekildeki okuma, gerçek anlamda vahye inanma göstergesi olabilir.¹¹⁶⁰ Yine Kur'an'da gerçek anlamda kazananlardan olmanın temel gerekliliklerinden birinin, Kur'an'ın tilâvet edilerek okunması olduğuna dikkat çekilir.¹¹⁶¹

Kur'an okurken, Allah'ın sözleri ile muhatap olmanın vereceği bir yakınlık ve muhabbet ile Kur'an'ı okumak gerekir. Ayetlerde dikkat çekilen şeylerden kendimize dersler çıkarmamız ve hatalarımız ile yüzleşmemiz gerekir. Kur'an bizim dışımızdaki kişiler için inmiş bir kitap değildir. Ayetler tüm insanlara hitap etmektedir. Bu yüzden ayetleri okurken sanki başkalarına hitap ediyormuş gibi değil bizzat bize hitap edildiği gerçeğini göz önünde bulundurarak okumamız gerekir. Ayetler bizi olumlu anlamda değiştirmeli ve dönüştürmelidir. Gerçek anlamda erdemli bir insan olmamıza sebep olmalıdır.

¹¹⁶⁰ Kendilerine kitap verdiklerimiz(den bazı) onu, tam olarak (hakkını gözeterek) tilâvet ederler (okuyup aktarırlar). (Çünkü) onlar, ona iman ederler. Onu inkâr edenlere gelince, işte asıl kaybedenler onlardır. **Bakara Suresi 121**

¹¹⁶¹ Allah'ın kitabını tilâvet edenler (okuyup aktaranlar), namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık dağıtanlar, (Allah) ödülleri tam olarak versin ve ihsanından (lütfederek nimetlerini) arttırsın diye asla yok olmayacak bir kazanç umarlar. Şüphesiz ki O çok bağışlayandır; şükre çok karşılık verendir.

Fatır Suresi 29-30

Kur'an, hayatımıza yön veren bir kitap olmadıkça onu ne kadar okusak da hayatımızda bir anlam ve değeri yok demektir.

Kur'an ayetleri ilahi bir beyan olarak bir anlamda hayatımız için bir kontrol listesidir. Bu yüzden hayatımızın içindeki her şeyin, Kur'an'ın onayından geçmesi gerekir. Hata ve yanlışla düşmemek için bu ilahi listenin sürekli olarak gözden geçirilmesi ve çarpıklıkları düzeltme vesilesi olarak görülmesi gerekir.

Toplumun Kur'an ile ilgili genel yargılarına baktığımızda; onun en güzel şekilde seslendirilmesi gereken, genellikle ölümlerin arkasından okunan, herkesin anlayamayacağı, anlaşılması için özel ilimler gerektiren bir kitap olduğu görülür. Örneğin sık sık "Kur'an Ziyafeti" başlığı ile güzel sesle Kur'an okuma yarışmaları yapılır. Oysa Kur'an'ın güzel seslendirilmesi kulağımız için, anlamı ise aklımız ve gönlümüz için ziyafettir. Ancak Kur'an; maalesef çoğu kişi için, güzel sesle seslendirilen ya da dinlenen ve bu şekilde sevap umulan bir kitap olmanın ötesine geçemez.

Yine dini konularda akıl ile değil, geleneği ve çoğunluğu taklit ile hareket etmek gerektiğine, Kur'an'ın açıklamalarının yeterli olmadığına ve başka kaynaklara da ihtiyaç olduğuna inanır çoğu kimse. Peki, şimdi soralım: "Hayatımızın merkezinde olması gereken değerlerimizden uzak olmamızın sebebi, Allah'ın âlemlere rahmet ve bereket kaynağı olarak indirmiş olduğu vahyinden bu kadar uzak olmamız olabilir mi?"

Kur'an'ın ruhumuzun şifası olduğunu unutup, hangi ayetin hangi hastalık ya da derde iyi geldiğini söyleyerek onu üfürük kitabına çevirmeye çalışanlar, hesap günü Allah'ın huzurunda nasıl duracaklar? Kur'an'a yapılacak en büyük saygısızlıklardan biri, onun okunması ya da insanlara anlatılması üzerinden maddi çıkar sağlama ya da beklenti içinde olmadır. Genellikle bir kişinin vefat etmesi sonrası evlerde, sünnet ya da evlilik gibi törenlerde veya bir kişinin muradının gerçekleşmesi için birilerine para vermek suretiyle hatim indirtmesi şeklinde

gerçekleşen bu uygulamalar Allah'ın ayetlerini alım satım aracı haline getirmektedir.

Kur'an okumak ya da insanlara Kur'an'ı anlatmak bir meslek değildir. Karşılığı sadece Allah'tan beklenir. Hiçbir peygamber Allah'ın ayetlerini toplumlarına tebliğ ederken onlardan ücret beklentisi içinde olmamıştır. Kur'an, indiriliş amacına uygun olarak mümkün olan her durum ve her ortamda okunabilir. Ancak bunu bir tür kazanç kapısına çevirmek, okunan sureler ya da indirilen hatimler sonucunda insanlardan maddi beklenti içinde olmak, hatta daha önceden indirilmiş hatimleri ve yapılmış duaları satarak işi ticarete dönüştürmek, başkalarının ruhuna hediye etmek ya da başkası için hatim siparişi vermek gibi uygulamalar, Kur'an'ın ruhuna ve indiriliş amacına asla uygun değildir.

Ölülerin arkasından Yasin Suresi okuduğu için maddi beklenti içinde olanlar ya da daha önceden okuduğu Yasinleri para karşılığı insanlara satanlar maalesef okudukları Yasin Suresi'nden habersiz yaşarlar. Kur'an'ın diri olanı uyarmak için indirildiğini ifade eden ayetin Yasin Suresi'nin içinde olmasındaki manidarlığa benzer biçimde, Allah'ın ayetlerini insanlara bildiren elçilerin bunun karşılığında hiçbir ücret ya da beklenti içinde olmadıkları vurgusunun birçok ayet ile birlikte Yasin Suresi'nin içinde de yapılmış olması tesadüf olmasa gerektir.¹¹⁶² Yasin Suresi'ni okuyup maddi bir beklenti içinde olanların ya bu ayeti okumayıp atlamaları ya da tüm peygamberlerin en güzide örneğinden biri olan, yapılan tebliğ karşılığında maddi beklenti içinde olmama uygulamasını yok saydıkları için kendilerini sorgulamaları gerekir.

Bununla birlikte geleneksel din algısına sahip çevrelerin birçok konuda olduğu gibi böyle hassas bir konuda da kendi içinde tutarsız ve çelişkili olduklarını görmek mümkündür.

¹¹⁶² Sizden ücret/karşılık istemeyenlere uyun, onlar hidayet bulmuş kimselerdir.
Yasin Suresi 21

Çünkü güvenilir olarak kabul edilen hadis kaynaklarında, okunan Kur'an karşılığında insanlardan ücret beklentisi içinde olmanın peygamberimiz tarafından şiddetle karşı çıktığı iddia edilmiştir. Örneğin bir rivayete göre peygamberimizin: "Kim Kur'an okursa (isteyeceğini) Allah'tan istesin. Zira birtakım insanlar zuhur edecek, onlar Kur'an okuyup, okudukları mukabilinde halktan (dünyalık) isteyecekler."¹¹⁶³ dediği iddia edilir. Başka bir rivayette kendilerine yazı ve Kur'an öğrettiği kimselerin kendisine bir yay hediye ettiklerini söyleyen kişiye peygamberimizin şöyle bir cevap verdiği iddia edilir: "Eğer ateşten bir takı takınmayı seversen kabul et!"¹¹⁶⁴ Görüldüğü gibi çoğu kimse Allah'ın apaçık ayetlerini dikkate almadığı gibi peygamberimize isnat edilen rivayetlerden de sadece işlerine geleni dikkate alarak tutarsızlıklarını sürdürmektedirler.

72

KUR'AN'DAKİ BAZI AYETLERDE ALLAH NEDEN BİZ İFADESİNİ KULLANMAKTADIR?

Kur'an'da Allah, kendisi için birinci çoğul şahıs olarak "Biz" ifadesini de, birinci tekil şahıs olarak "Ben" ifadesini de kullanır. Bu Arapçanın dil özelliğinden kaynaklanır. Ancak "Biz" çoğul zamirinin kullanıldığı ayetlerin hiçbirinde, Allah'ın zatı konu edinilmemektedir. Allah'ın zatından bahseden ayetlerin tamamında da "Ben" ya da "Beni/Bana" gibi tekil şahıs zamirleri kullanılmıştır. Arapçada ve başka bazı dillerde de azamet, yücelik ifadesi olarak bazen bir kişi kendisi için birinci çoğul şahıs olarak "Biz" ifadesini kullanır. Örneğin Latince'de Papa'da, İngilizce'de yüksek mevkide olanlarda bu tarz kullanıma rastlanır; bu kullanıma Latince'de "pluralis maiestatis" İngilizce'de "majestic plural", "Victorian we", "royal

¹¹⁶³ Tirmizi, Sevu'ul-Kur'an 20, (2918).

¹¹⁶⁴ Ebu Davud, Büyu 37, (3417).

pronoun” gibi isimler verilmiştir. Türkçe’de ve başka dillerde karşımızda tekil şahıs varken yücelik, saygı ifadesi olarak ikinci tekil şahıs olan “Sen” yerine çoğul “Siz” demekteyiz. Türkçe’de tekil olarak yaptıklarımız için de bazen birinci çoğul olarak “Biz” ifadesini kullanırız, fakat bu durum karşımızdaki tekil şahıs için çoğul olan “Siz” ifadesini kullanmamız kadar yaygın değildir. Kur’an Arapça inmiş bir kitaptır, bu yüzden Kur’an’da Arapça dil özellikleri, Arapça deyimler bulunur. Bu konu bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Bir noktayı daha belirtmekte fayda görüyoruz: Kur’an’da Allah kendisinden birinci şahıs olarak bahsederken hem tekil “Ben” ifadesini, hem Arapçanın dil özelliklerinden dolayı çoğul olan “Biz” ifadesini kullanır. Fakat Allah’tan ikinci şahıs olarak bahsedildiğinde hep ikinci tekil “Sen” ifadesi geçer, hiçbir zaman ikinci çoğul olarak “Siz” ifadesi geçmez veya Allah’tan üçüncü şahıs olarak bahsedildiğinde hep üçüncü tekil “O” ifadesi geçer, hiçbir zaman üçüncü çoğul “Onlar” ifadesi kullanılmaz. Oysa Kur’an’da binlerce defa Allah’tan ikinci veya üçüncü şahıs olarak bahsedilmiştir, bunların birinde bile ikinci çoğul veya üçüncü çoğul şahıs kullanılmamıştır. Ayrıca Kur’an’da Allah’tan gerek “Allah”, gerek “Rab”, gerek “Rahman”, gerek diğer isimleriyle binlerce defa bahsedilir ve tüm bu isimler tekil formda kullanılır. Bunlar da “Biz” ifadesinin, Arapçanın dil özelliğinden kaynaklanan bir kullanım olduğunu gösteren verilerdir.¹¹⁶⁵

KUR’AN ÇARPAR MI? KUR’AN ÜZERİNE YEMİN EDİLEBİLİR Mİ?

Halk arasında yaygın olan inançlardan biri de gerekli saygı gösterilmediğinde Kur’an’ın insanı çarpacağı inancıdır.

¹¹⁶⁵ Kuran Araştırmaları Grubu, **Kur’an Hiç Tükenmeyen Mucize**, İstanbul Yayınevi, s. 28. Ücretsiz pdf hali ve internet sitesi için: www.mucizeler.com

Oysa çoğu zaman insanların Kur'an'a gösterilmesi gereken saygıdan anladıkları ile gerçekte Kur'an'a gösterilmesi gereken saygı arasında önemli farklar vardır. İnsanlar, saygıdan onu başlarının üstünde ya da yüksek bir yerde tutmayı anlarlar. Oysa Kur'an, insana ve hayata inmiş bir kitaptır. İnsanın sürekli olarak elinde, hayatın sürekli olarak içinde olmalıdır. İnsan Kur'an'ı yeterince yukarıda tutmadığı ya da ona abdestsiz dokunduğu için çarpılmaz ama onu gönderiliş amacına uygun okuyup anlamaya çalışmayan insan, ister istemez çarpık bir hayat yaşar.

Allah'ın yaratılışa uygun ve kolay kıldığı dini insanlar zorlaştırmıştır. Dinini öğrenmek isteyen; insan sözüne değil, Allah'ın sözüne bakmalıdır. Kur'an kimseyi çarpmaz! Çünkü Kur'an çarpan değil, çarpıklıkları düzelten bir kitaptır. Kur'an'a saygı göstermek isteyen biri onu okumalı, anlamalı ve hayatına yansıtmalıdır. Dini konularda bir şey sorduklarında şöyle söylemek gerekir insanlara: Dinini öğrenmek istersen al eline Kur'an'ı ve bildiklerini unutmakla başla! Rabbinin sözleri doğru olanı öğretir sana nasıl olsa.¹¹⁶⁶

“Kur'an üzerine yemin ederim” ya da “Ekmek Kur'an çarpsın” şeklindeki yemin türleri ve Kur'an'a el basmak şeklindeki uygulamalar, halk arasında oldukça yaygın olan bir yemin şeklidir. İlk bakışta insanların Kur'an'a verdikleri kutsallık ve önemin bir neticesi olarak bu türden yeminlerin edildiği düşünülebilir. Ancak Kur'an'ın yemin ya da başka bir şey için araç haline getirilmesi, hele ki bir kandırmaca söz konusu ise, buna alet edilmesi kabul edilemez. Bir kişi yalanı tabiat haline getirmişse şayet Kur'an'a el basması onu bu yalandan alıkoymaz. Kur'an'ı, yalanına alet etmiş olur. Gerçek anlamda iman etmiş ve imanının gereklerini olabilecek en güzel şekilde yerine getirmeyi hedef edinmiş bir kişinin ağzından çıkacak

¹¹⁶⁶ Allah'a iman edip ona (Kur'an'a) sınıksız sarılanlara gelince, (Allah) onları kendinden bir rahmete ve lütfâ koyacak ve onları kendine doğru (giden) dosdoğru bir yola iletecektir. **Nisa Suresi 175**

her söz yemin niteliğinde güvenilir söz olmalıdır. Durum böyle olunca Allah'ın, Kur'an'ın ya da dinin üzerine yemin etmek gibi bir ilave dayanağa gerek kalmamaktadır. Kur'an'ı yeminlerimize araç değil hayatımıza amaç haline getirmemiz gerekir. Kur'an'ın içindekilerin hayata taşınması, insanları inandırmak için ayrıca onun üzerine yemin edilmesine gerek bırakmayacaktır.

KUR'AN'IN ŞİFA OLMASI NE DEMEKTİR? KUR'AN'DA ŞİFA AYETLERİ VAR MIDIR?

Kur'an'ın isimlerinden birinin 'şifa' olduğuna dikkat çekilmişti. Ancak Kur'an'ın isimlerinden biri olan şifa kavramının; Kur'an'daki kullanımı onun, manevi hastalık ve aksaklıklarımızı gideren bir vahiy olması sebebiyledir.¹¹⁶⁷ Ayette de dikkat çekildiği gibi, Kur'an'ın şifa oluşu insandaki manevi ve inanç anlamındaki hastalık ve aksaklıklar ile ilgilidir. Ayette vurgulandığı gibi Kur'an, insana en doğru yolu gösteren bir rehber ve Allah'tan gelen büyük bir rahmettir. Yolunu şaşırان ya da doğru yoldan uzaklaşان insanın rayına girmesi için bir çeşit kılavuzdur Kur'an. Bununla birlikte kibir, kıskançlık, bencillik, nefret, merhametsizlik, doyumsuzluk, cimrilik, geçimsizlik ve nankörlük gibi tüm kötü duygu ve halleri tedavi edebilecek ve insanı örnek bir inanana dönüştürebilecek bir şifadır, Kur'an. Bu yüzden Kur'an ile indirilmiş olan şeyler, inananlar için şifa ve rahmettir. O şeyler, zalim olanların hüsrانını artırır.¹¹⁶⁸ Ancak Kur'an'ın gönüllere şifa olabilmesi için, insanın Allah'tan bu şifayı talep etmesi gerekir. İnsan şifa bulmayı dilemedikçe ve

¹¹⁶⁷ Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt ve kalplerde oluşabilecek her tür (manevi hastalık) için bir şifa, inananlar için de bir rehber ve rahmet gelmiştir. **Yunus Suresi 57**

¹¹⁶⁸ Kur'an'dan indirdiğimiz şeyler, inananlar için şifadır, rahmettir. Zalimlerin ise yalnızca hüsrانını artırır. **İsra Suresi 82**

bu dileğine uygun hareket etmedikçe, Allah da o kişinin şifa bulmasını dilemeyecektir. Dolayısıyla Kur'an olduğu yerde bekleyene değil, talep edip kendini düzeltmek için harekete geçene şifa olabilir. Kur'an'ın gönüllere şifa olması için onun yolunun takip edilmesi gerekir.¹¹⁶⁹

Ayetlerde, balda şifa olduğuna dikkat çekilir. Şüphesiz baldaki şifa, manevi hastalıklara değil; bedensel arızalara yönelik bir şifadır.¹¹⁷⁰ Hz. İbrahim'in duasında olduğu gibi hastalanan kişiye şifa verenin Allah olduğuna da dikkat çekilir.¹¹⁷¹ Allah, hem maddi hem de manevi hastalıklarımıza karşı şifa verebilir. Ancak kişinin şifa bulmak için elinden geleni yapması ve ardından Allah'a güvenip dayanması ve O'ndan yardım istemesi gerekir. Yoksa Kur'an'ın tamamının ya da bir kısmının okunmasının insanın bedensel ve biyolojik hastalığını tedavi edici bir özelliği bulunmamaktadır.

Bu konunun bazı kimselerce suistimal edildiği ve piyasada 'şifa ayetleri' ya da 'şifa duaları' şeklinde kitapların gezindiği görülebilir. Oysa ayetlerin belirli sayılarda tekrar edilmesi, üstelik anlamı hiç bilinmeden okunması ile şifa bulmak mümkün değildir. Allah insana akıl ve ilim vermiştir. Bedensel rahatsızlıklar için doktora gidilir. Ruhsal rahatsızlıklar için de psikiyatra ya da psikoloğa görünülür. Tedavi edilmesi gereken bir şey varsa kişi, ayet ya da sureler ile değil, gerekli tıbbi müdahale ya da ilaçlar ile tedavi edilir. Kişi ancak üzerine düşeni yaptıktan sonra Allah'tan yardım ve şifa talebinde bulunabilir.

¹¹⁶⁹ De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir rehber ve şifadır. **Fussilet Suresi 44**

¹¹⁷⁰ Rabbin bal arısına, dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine yuvalar edin! Sonra meyvelerin her birinden ye ve Rabbinin sana kolaylaştırdığı yollarına gir! diye vahyetmiştir (bildirmiştir). Karınlarından renkleri çeşitli bir içecek (bal) çıkar ki onda, insanlar için şifa vardır. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için bir delil vardır. **Nahl Suresi 68-69**

¹¹⁷¹ Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren, beni yediren ve içiren, hastalandığımda bana şifa veren, beni öldürüp sonra diriltecek olan, hesap gününde benim için hatalarımı bağışlayacağını umduğum güç, işte yalnızca O'dur. **Şuara Suresi 78-82**

Bunun dışında kismet bulmaktan, bel ağrısı, nefes darlığı ve hatta basur problemine kadar her türlü bedensel ihtiyaç ve rahatsızlıklara yönelik şifa ayetleri ya da duaları olduğunu iddia etmek, Allah'ın ayetlerini amacından saptırmak ve ticarete alet etmekten başka bir şey değildir. Bu tür Kur'an dışı kabul ve uygulamalardan uzak durmak, bu tuzaklara düşmemek gerekir. Bir kişi gerek yazılı kitaplarında, gerekse birtakım terapilerinde Kur'an ile şifa verdiğini iddia ediyor ve üstelik bunun karşılığında bir ücret talebinde bulunuyorsa; bu kişinin insanları açıkça aldattığı bilinmelidir. Kur'an, hayat kitabıdır. Üfürük kitabı değildir. Allah'ın indirmiş olduğu mesajların bir kısmını gizleyenler ya da bunu maddi bir gelir karşılığında satıp pazarlayanlar ancak karınlarına ateş doldururlar. Ahirette de can yakıcı bir azaba uğrarlar.¹¹⁷²

75

İÇİNDE KUR'AN AYETLERİ OLAN BİR MUSKA İNSANI KORUYABİLİR Mİ?

Muska; insanı kötülüklerden ve birtakım kötü güçlerin etkisinden koruduğuna ya da kismet sağladığına inanılan, farklı biçimlerde ve taşınabilir nitelikte olan nesnelere verilen genel bir isimdir. Sözlükte “yazılı şey” anlamına gelen Arapça “nüsha” kelimesinin, Türkçeleşmiş şeklidir. Bazı hastalık ve afetlerden koruduğuna ya da bunları giderdiğine inanılarak üstte taşınan muska aynı zamanda, suda eritilerek içilen veya yakılıp tütsülen yazılı kâğıdı ifade eder. Çok eski dönemlerden itibaren insanların kendilerini koruyacağı inancı ile kullandıkları muskanın hiçbir dini yönü ya da dayanağı bulunmadığı gibi Allah'tan başka herhangi bir insana ya

¹¹⁷² Şüphesiz Allah'ın indirdiği ilahi mesajdan bir kısmını gizleyenler ve bunu az bir gelir karşılığında pazarlayanlar da var. Onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmayacak, onları temizlemeyecek, can yakıcı azap da onların olacak. **Bakara Suresi 174**

da eşyaya bu anlamı yüklemek, İslam dini açısından kabul edilmesi mümkün olmayan bir beklentidir.

Muskalar genellikle; büyüünün bozulması, iki kişi arasında muhabbet sağlanması, eşleri birbirine ısındırma veya soğutma, kismetin açılması; sebebi belirsiz korku, baş ve karın ağrısı, sara gibi hastalıkların tedavisi; kıymetli şeylerin çalınmaktan korunması, kaybolan şeylerin bulunması; zararlı hayvanlardan, eşkıya ve zorbalardan korunma, ziraat ve ticaretin hareketlendirilmesi gibi amaçlarla yapılır. Muskanın nazara karşı korunmak için takılması da söz konusudur.¹¹⁷³

Bazen küçük bir bez içinde, bazen vücuda dövme olarak yapılan bir yazı ya da şekil ile çeşitli aksesuarların kullanımı olarak ortaya çıkan muskaların çok eski dönemlerden itibaren yaygın şekilde inanılan bir anlayış olması muskayı ya da muskacılığı meşru kılmaz. İçinde Kur'an ayetleri de olsa üzerinde Kur'an ayeti yazılı bir kâğıt, insanı kötülüklerden koruyamaz. Kur'an'ı şekilsel şeyler ve batıl inançlar üzerinden hayatımıza taşımamız ya da onu bir çeşit dışsal kötülöklere karşı koruma kalkanı olarak algılamamız kabul edilebilir değildir.

Yazdıkları birtakım muskalar ile bu muskaların bizi koruyacağını iddia eden ve üstelik karşılığında ücret talebinde bulunan kişilerin, insanları aldatmaktan ve bunu bir çeşit kazanç kapısı haline getirmekten başka bir amaçları olmadığı bilinmelidir. Bir muska, insanı kötülüklerden koruyamayacağı gibi herhangi bir surenin ya da ayetin okunması da insanı kötülükten alıkoymaz. Eve hırsız girmemesi, araba ile kaza yapılmaması, hastalık görölmemesi, sevdiklerimize ve yakınlarımıza bir şey olmaması için okunan belirli sayıdaki ayet ve surelerden değil, doğrudan Allah'tan beklenti içinde olmak gerekir. Allah'ın ayetlerini hırsıza karşı alarm sistemi, araba kaskosu ya da sağlık sigortası olarak görmek doğru değildir. İnsan evinden çıkarken, arabasına binerken ya da bir yere giderken Allah'a

¹¹⁷³ İlyas Çelebi, **Muska**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 31, s. 267.

dua ederek O’ndan yardım, destek, kolaylık ya da ferahlık isteyebilir. Bu zaten olması gereken ve her an yapmamız gereken bir çeşit ibadettir. Ancak bunu amacından saptırmadan ve belirli sayılarda ayet ve sure tekrarlandığında her türlü kötülükten muhafaza edileceğimizi sanmadan yapmamız gerekir.

KUR’AN’DA NAZAR VE NAZAR DUASI VAR MIDIR? NAZAR BONCUĞUNUN BİR ETKİSİ VAR MIDIR?

Nazar; bakmak, görmek ve düşünmek gibi anlamlara gelmektedir. Halk arasında “nazar değmesi” olarak bilinen şey ise özenme, imrenme veya kıskançlıkla herhangi bir şeye bakan bir kimsenin, bakışlarıyla zarar verecek şekilde etkide bulunması anlamında “göz değmesi” “gözü kalması” gibi kabullere karşılık gelir.

Kur’an’da hiçbir ayette bu şekilde karşılığı bulunmayan “nazar” inancı, halk arasında son derece yaygın olan ve tarih boyunca da pek çok inanç ve kültürde izlerine rastlanan bir inançtır. Nazara karşı korunmak için geçmişten günümüze kadar birçok uydurma inanç ve kabul ortaya çıkmıştır. Bazı boncuk türlerinin, çeşitli renklerin, birtakım baharatların, bazı düğüm şekillerinin, kolye ve yüzük türü eşyaların, vücuda yapılan dövmelelerin, at nalı gibi metallerin ve muska türü şeylerin insanları ve hatta hayvanları nazardan koruyacağına inanılmıştır.

Kültürümüzde de oldukça yaygın bulunan nazar boncuğu türünden eşyaların insanı koruma anlamında bir etkisinin olması söz konusu olmadığı gibi insanların kendi elleri ile yaptıkları bir boncuktan medet ummalarının, İslam ile bir ilgisinin olması da söz konusu değildir. Bu tür inanç ve kabuller dini bir temeli olmayan ve aynı zamanda yalnız Allah’a güvenip

dayanması ve yalnız O'ndan güç alması gereken kulu, aslı esaslı olmayan şeylere yönlendiren hurafelerdir.

Kur'an'daki bazı ayetlerin, doğrudan olmasa da dolaylı olarak nazara işaret ettiğine yönelik anlayışlar görmek de mümkündür. Oysa bu konuda en fazla örnek verilen ayette, hiç de iddia edildiği türden bir nazar değmesi olmadığı görülmektedir.¹¹⁷⁴ Bu ayet Allah tarafından gelen ve peygamberimiz tarafından insanlara ilan edilen vahyin hakikatlerini içlerine sindiremeyenlerin içten içe duydukları kıskançlık ve nefret sebebiyle ellerinde olsa peygamberimizi yere yıkıp öldürmeye yeltenecekleri ancak bir şekilde buna cesaret edemedikleri için bu arzularının bakışlarından anlaşıldığını haber vermektedir.

Kur'an'da nazar duası diye bir dua yoktur. Bazı kişiler örnek verilen Kalem Suresi'nin 51. ayetini nazar duası olarak kabul etmişlerdir. Bunun yanında birtakım rivayetlere dayalı olarak İhlas, Felak ve Nas Sureleri ile Bakara Suresi'nin 255. ayeti olan ve Ayetü'l-Kürsî olarak ifade edilen sure ve ayetlerin de nazara karşı korunma oldukları iddia edilmişse de bunların hiçbirinin Kur'an'da temeli bulunmamaktadır. Allah'ın ayet ve sureleri insanların manevi dünyaları için bir korumadır. Gerçekliği bulunmayan nazar değmesi türü inançlar için harici bir koruma olması da söz konusu değildir. İnsan Allah'ın vermiş olduğu akıllı ve imkânları kullanıp elinden geleni yaptıktan sonra Allah'a güvenip sığınır. İnsanı ancak Allah gerçek anlamda koruyabilir.

Kur'an'daki nazar kelimesinin kullanımı ise zannedilenden çok farklı, son derece anlamlı ve önemlidir. İnsanın hem kendi yaratılışına, hem diğer canlı cansız her şeyin yaratılışına nazar etmesi yani bakması ve Allah'ın benzersiz sanatından ibret alması gerekir.¹¹⁷⁵

¹¹⁷⁴ Bu nedenle, hakikati inkâra şartlanmış olanlar bu uyarı ve öğüdü (Zikri/Kur'an'ı) her duyduklarında gözleriyle seni devirecek gibi olsalar ve "(Muhammed mi?) o kesinlikle bir delidir!" deseler bile, (sabırlı ol.) **Kalem Suresi 51**

¹¹⁷⁵ Bakmazlar mı o deveye, nasıl yaratılmış! Göğe, nasıl yükseltilmiş! Dağlara, nasıl dikilmiş! Yere, nasıl yayılmış! **Gaşiye Suresi 17-20**

KUR'AN'IN ŞİFRESİ, GİZEMİ YA DA SIRLARI OLUR MU?

Bilindiği gibi şifre, gizli kalması gereken bir şeyi saklamak ya da kendisine ait olan bir şeyi kilitlemek anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Bu açıdan bakıldığında Kur'an'da gizlenmiş ve başkalarına kapatılmış birtakım şifreler olduğunu iddia etmek Kur'an gerçeği ile örtüşmeyen bir iddiadır. Aynı şekilde Kur'an'da gizem ya da sırlar olduğunu iddia etmek de temelsizdir.

Sahip olduğu isim ve sıfatlarında da görüldüğü gibi Kur'an, tüm insanlığa gelen, herkese hitap eden, anlaşılması için kolaylaştırılmış ve apaçık kılınmış bir kitaptır. Apaçık olanın şifresi, gizemi ya da sırları olmaz. Kur'an gerçekleri, bu türden süslü ve çekici kavramlara alet edilemez. İster iyi isterse çıkar niyetli olsun Kur'an üzerinde bu tarzda bir algı oluşturmak Kur'an'a yapılacak en büyük haksızlıklardan biri olacaktır. Sırf talep görsün ve insanlarda merak uyandırsın diye şu surelerin sırrı ya da bu ayetlerin gizemi türünden çalışmalara karşı dikkatli olmak gerekir.

Kur'an'ın şifresi değil mucizeleri olur. Örneğin Kur'an'da muhteşem bir matematiksel sistem bulunur. Bu sistem, Kur'an'ın korunmuş olduğunun delillerinden biridir.¹¹⁷⁶ Kur'an, bizim alışık olduğumuz okuma metinlerinden farklı ve kendi içinde muhteşem özelliklere sahip bir kitaptır. Üzerine emek veren insanı her anlamda tatmin eden ve bilgi ile donatan bir hitaptır. Ayetlerden olmadık anlamlar çıkarmaya zorlamadan zaten mevcut olan muhteşemliklere şahit olan her insan için

¹¹⁷⁶ Detaylı bilgi için bakınız: Caner Taslaman, 'Kur'an'ın Korunmuşluğu ve Matematiksel Ölçü', **Neden Müslümanım? İslam'a İnancın Delilleri: Deizme Cevap**, İstanbul Yayınevi 2020. Ücretsiz pdf hali için: www.canertaslaman.com

insan sözü olamayacak derecede hayranlık uyandıran bir metin olarak Kur'an'ı hayatın dışına ve ortalama her insanın anlayış ve algılama seviyesinin üzerine çıkartarak birtakım şifrelere, gizemlere ya da sırlara kurban etmekten uzak durmak gerekir. Kur'an ayetlerinde muhteşem incelikler, insanı hayran bırakan bağlantılar, insanı hem kendi varlığındaki hem de dış dünyadaki ayetlere tanık kılan delil ve işaretler bulunur. Bu işaretleri doğru şekilde görebilmek için şifre ve sırları çözmeye değil, sağlıklı bir akıl ve kalp ile ayetler üzerine yoğunlaşmaya ihtiyaç vardır.

78

MUCİZE NEDİR, NASIL GERÇEKLEŞİR? PEYGAMBERİMİZİN MUCİZELERİ VAR MIDIR?

Mucize, aciz bırakan anlamına gelmektedir. Kur'an'da mucize kelimesi kullanılmamakla birlikte delil, belge, işaret gibi anlamlara gelen ayet (âyât) kelimesinin mucize için de kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte 'beyyine', 'burhan', 'sultan' gibi kelimelerin de bazı ayetlerde mucize anlamında kullanıldığı görülebilir. Kur'an'a baktığımızda mucize, Allah'ın peygamber olarak seçmiş olduğu bazı kullarına vermiş olduğu sıra dışı olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla mucizenin mutlaka bir peygamberin elinde ortaya çıkması ve öğrenim yoluyla bir başkası tarafından benzerinin ortaya konulamadığı bir olay olması gerekir. Bunun dışındaki mucize ve keramet iddiaları bir çeşit illüzyon yani gerçeklikte karşılığı olmayan bir yanılsamadır. Mucizeler, peygamberlerin kendi iradeleri sonucu ortaya çıkardıkları hadiseler değildirler. Allah dilemedikçe hiçbir peygamber mucize gösteremez.

Mucizeler Allah'tan gelen bir delil ve muhatabı ikna amaçlı olarak ortaya çıkarlar.¹¹⁷⁷

Mucizelerin, mevcut yasalar ile çelişmesi ya da onların devre dışı kalması sonucu oluşması zorunlu değildir. Mucizeler tarihin bir döneminde, peygamberlerin Allah tarafından desteklenmelerinin bir sonucu olarak gerçekleşen, dolayısıyla bilimsel açıdan test edilmesi ya da tekrarlanması mümkün olmayan özel durumlardır. Evrenin de yasaların da yaratıcısı Allah olduğuna göre mucizelerin, Allah'ın hem evren hem de yasalar üzerindeki hâkimiyetinin bir sonucu olarak gerçekleşebileceklerini anlamak zor değildir. Diğer taraftan evrende potansiyel olarak mevcut bulunan ancak bizim sürekli olarak tanıklık etmediğimiz özel yasaların tam da mucize türü olayların gerçekleşmesi esnasında Allah tarafından devreye sokulması ile de mucizeler gerçekleşebilir.

Yine bizim sürekli tanıklık ettiğimiz için sıradanlaştırdığımız ama hiç de sıradan olmayan ve hatta sıra dışı olarak tanımlanabilecek birçok olay vardır hayatın içinde. Bir su damlasının anne rahminde geçirmiş olduğu aşamalar, bedenimizdeki fonksiyonlar, düşünce ve ruh boyutumuz ya da içinde yaşadığımız bu mavi gezegenin hem kendi etrafında hem hareket halindeki Güneş'in etrafında usta bir balerin edasıyla dönmesi ve daha sayılabilecek sayısız olay, Kur'an'da örneği verilen herhangi bir mucizeden daha az mucizevi değildir. Ancak biz tüm bunları sıradanlaştıırıp sürekli tanık olmadığımız bazı olayları sıra dışı

¹¹⁷⁷ Mucize konusu hem Kelâm hem de Din Felsefesi alanının öne çıkan konuları arasındadır. Konu ile ilgili nitelikli ve objektif çalışmalar için bakınız: Adil Bebek, 'Kelâm Literatürü Işığında Mucize ve Hz. Muhammed'e Nisbet Edilen Hissî Mucizelerin Değerlendirilmesi', M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi (2000), 121-148 ; Recep Kılıç, **Modern Batı Düşüncesinde Vahiy**, Ötüken Neşriyat 2004 ; Aydın Işık, **Bir Felsefi Problem Olarak Vahiy ve Mucize**, Elis Yayınları 2006 ; Caner Taslaman, 'Tanrı-Evren İlişkisi ve Mucize Sorunu Açısından Determinizm, İndeterminizm ve Kuantum Teorisi', M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi (2006/2), 163-186 ; Caner Taslaman, **Kuantum Teorisi, Felsefe ve Tanrı**, İstanbul Yayınevi 2008 ; Ayşe Sıdika Oktay, 'İbn Rüşt Düşüncesinde Mucizenin Kanıtlanması Sorunu', Felsefe Dünyası (2010/1), 90-118 ; İsrail Balci, **Hz. Peygamber ve Mucize**, Ankara Okulu Yayınları 2013.

sayarız. Bizim için böyle bir ayırım söz konusu olabilir ancak her şeye gücü yeten ve yüce yaratıcımız olan Allah için hiçbir şey sıra dışı değildir.

Kur'an, Allah tarafından insanlara gönderilen son vahiydir. Bundan sonra bir vahiy gelmeyeceği ve Kur'an'ın hükümleri kıyamete kadar geçerli olacağı için Allah'ın kullarına olan rahmetinin bir neticesi olarak Kur'an, her döneme hitap edebilecek ve mümkün olan her şartta uygulanabilecek bir esnekliğe ve kolaylığa sahip bir kitaptır. Aynı zamanda her dönemdeki muhataplarının zihinlerindeki kuşku ve gıdirmek ve Allah sözü olduğunu ortaya koymak adına birçok delile yani mucizeye sahiptir. Bu mucizevi yönü ile Kur'an, her seviyeden insanı kendisine hayran bırakır. Kur'an öyle bir mucizedir ki, daha önceki peygamberlere verilen ancak verildikleri dönem ile sınırlı kalan ve sadece ona tanıklık eden insanlar üzerinde etki bırakan mucizelerin çok ötesinde, kıyamete kadar etkisini sürdürecektir.¹¹⁷⁸ Bunun için bakmayı ve görmeyi bilmek gerekir.¹¹⁷⁹

Müşrikler, peygamberimize Allah tarafından indirilmiş olan ayetlerin karmakarışık rüyalar olduklarını, peygamberimiz tarafından uydurulduklarını ve onun bir şair olduğunu iddia etmişler şayet böyle değil ve iddiasında haklı ise öncekilere verilen türden mucizeler getirerek haklılığını ispat etmesini

¹¹⁷⁸ Bu konu oldukça geniş olduğu için burada detaylarına girilmeyecektir. Kur'an mucizeleri hakkında detaylı bilgi için bakınız: Kuran Araştırmaları Grubu, **Kur'an: Hiç Tükenmeyen Mucize**, İstanbul Yayınevi 2016; Maurice Bucaille: **Tevrat, İncil'ler ve Kur'an**, çev: Mehmet Ali Sönmez, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 1998; Ahmed Deedat-Edip Yüksel: **Kur'an: En Büyük Mucize**, İnkılâp Kitabevi 1984; Mehdi Golshani: **The Holy Quran and The Sciences of Nature**, Institute of Global Cultural Studies 1999; Fethullah Han: **Kur'an ve Kâinat Ayetleri**, çev: Safiye Gülen-Oya Morçay, İnkılâp Kitabevi 1998; Haluk Nurbaki: **Kur'an-ı Kerim'den Ayetler ve İlmi Gerçekler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1998; Abdurrezzak Nevfel: **Kur'an'da Ölçü ve Ahenk**, çev: Muzaffer Kalaycıoğlu, İnkılâp Kitabevi 1988.

¹¹⁷⁹ Göklerde ve yerde nice ayetler (mucizeler) var ki, yanlarından geçerler de dönüp bakmazlar bile. **Yusuf Suresi 105**

istemişlerdi.¹¹⁸⁰ Kur'an ayetleri ise açık bir şekilde peygamberimize, daha önceki kimi peygamberlere verilen türden mucizelerin verilmediğini ifade etmişti.¹¹⁸¹ Kur'an'da peygamberimize, gücü yetiyorsa şayet kendisinden yüz çevirenleri ikna etmek için bir mucize getirmesi söylenmektedir.¹¹⁸² Peygamberimiz, peygamberlerin sonuncusu, Kur'an da Allah'tan gelen son vahiy olduğu için, peygamberimize verilen mucize, kıyamete kadar hüküm sürecek türden bir mucize olmuştur. Peygamberimize verilen ve kıyamete kadar geçerli olacak mucize, bizzat Kur'an'ın kendisidir. Ayetlerde, peygamberimizden mucize beklentisi içinde olanların ifadelerine dikkat çekilirken aynı zamanda karşılarında okunan ve kendilerine indirilmiş olan kitabın yeterli bir mucize olduğuna vurgu yapılır.¹¹⁸³ Esasında gerçeği yalan sayan inkârcıların peygamberimizden mucize beklentisi içinde olmalarının ya da bir beşer yerine bir meleğin elçi olarak gönderilmesi gerektiğine yönelik iddialarının arkasında, gerçekten kaçmak için ürettikleri bahaneler bulunmaktadır. Daha öncekilere verilen türden mucizelerin peygamberimize verilmemiş olduğunu anlayanlar, bunu bir bahane olarak ileri sürmüşlerdi. İçlerinden yani kendi türlerinden birinin peygamber olarak seçilmiş olmasını yeterli görmeyip bir melek beklentisi içinde olanlar da şayet melek gelmiş olsaydı "İnsan melek gibi olamaz, melekleri örnek

¹¹⁸⁰ (Müşrikler:) "Hayır! (Bunlar) karmakarışık rüyalar; aksine onu kendisi uydurmuştur; dahası, o bir şairdir. (Öyle değilse) bize hemen, öncekilere gönderilenin benzeri bir ayet (mucize) getirsin!" demişlerdi. **Enbiya Suresi 5**

¹¹⁸¹ Bizi, ayetler (mucizeler) göndermekten alıkoyan tek şey, öncekilerin onları yalanlamış olmasıdır. **İsra Suresi 59**

¹¹⁸² Eğer onların yüz çevirmesi sana ağır geldiyse haydi gücün yetiyorsa yerin içine (inebileceğin) bir delik ya da göğe (çıkabileceğin) bir merdiven ara ki onlara bir ayet (mucize) getiresin! Allah dileseydi, elbette onları hidayet üzerinde toplardı. O halde cahillerden olma! **En'am Suresi 35**

¹¹⁸³ (O zalimler:) "Ona Rabbinden (başka) ayetler (mucizeler) indirilmeli değil miydi?" demişlerdi. De ki: Ayetler (mucizeler) ancak Allah katında(n)dır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım. Kendilerine tilavet edilmekte (okunup aktarılmakta) olan Kitabı (Kur'an) sana indirmemiz onlara yetmedi mi? Elbette iman eden bir toplum için onda, rahmet ve gerçeğin) hatırla(t)ması vardır. **Ankebut Suresi 50-51**

alamaz” türünden bahaneler üreteceklerdi.¹¹⁸⁴ Göğe çıkacağı ve okuyacakları bir kitabı kendilerine indireceği zamana kadar asla peygamberimize inanmayacaklarını söyleyenlerin bu konudaki samimiyetsizlikleri de ayetlerde deşifre edilir. Çünkü elleri ile tutup dokunacakları bir kitap indirilmiş olsaydı da onlar yine de bu gerçeği inkâr edeceklerdir.¹¹⁸⁵

Ayetler, peygamberimize indirilen kitaba inanmak istemeyen ya da peygamberimizin kendisine gelen ayetler dışında birtakım mucizeler göstermesini bekleyenlerin o türden mucizeler görseler de inanmayacaklarına dikkat çekmektedir.¹¹⁸⁶ Yine ayetlerde inkâr etmek konusunda ısrarcı davrananların, her ne mucize görürlerse görsünler yine de inanmamakta direteceklerine vurgu yapılır.¹¹⁸⁷ Bu yüzden peygamberimize önceki peygamberlerinkine benzer türden mucizeler verilmemiş olmasına rağmen türlü mucize iddialarında bulunmak, peygamberimize verilmiş olan asıl büyük mucizenin yani Kur’an’ın farkında olmamak ve önemini anlamamak demektir.

¹¹⁸⁴ Yemin olsun, biz bu Kur’an’da, insanlar için her örnekten nicelerini sıraladık. Ama insanların çoğu inkârdan başka bir şeyde diretmediler. Dediler ki: “Bize yerden pınarlar fışkırtmadıkça sana kesinlikle inanmayız. Veya öne sürdüğün gibi, gökyüzünü üstümüze parça parça düşürmeli ya da Allah’ı ve melekleri karşımıza (şahit olarak) getirmelisin. Yahut altından bir evin olmalı yahut göğe yükselmelisin. Ancak senin göğe çıkacağın, okuyacağımız bir kitabı bize indireceğin zamana kadar, asla inanmayız!” De ki: Rabbimin şanı yücedir. Ben, insan bir resulden başka neyim ki? İşte, kendilerine doğru yol bilgisi geldiği zaman insanları ona inanmaktan alıkoyan şey, sadece şöyle akıl yürütmeleri idi: “Ne yani, şimdi Allah fani bir insanı mı elçi olarak gönderdi?” Onlara de ki: Eğer yeryüzünde salına salına dolaşanlar melekler olsaydı, elbet biz de onlara elçi olarak gökten bir melek indirirdik. **İsra Suresi 89-95**

¹¹⁸⁵ Sana kâğıda (yazılmış) bir kitap indirseydik de onlar ona elleriyle dokunmuş olsalardı, kâfir olanlar (yine de) “Bu, apaçık büyüden başka bir şey değildir!” derlerdi. **En’am Suresi 7**

¹¹⁸⁶ Onlar ona (indirilen kitaba) inanmazlar, oysaki evvelkilerin sünneti geçmiştir. Onların üzerlerine gökyüzünden bir kapı açsak, oradan yukarı yükselseler de kesinlikle şöyle diyeceklerdi: Bizim gözlerimiz döndürüldü, bakışlarımız sarhoş edildi. Belki de biz büyüye çarptırılmış bir toplumuz. **Hicr Suresi 13-15**

¹¹⁸⁷ Onlar: “Bizi büyülemek için mucize (ayet) olarak her ne getirirsen getir, yine de biz sana inanacak değiliz” dediler. **A’raf Suresi 132**

KUR'AN'IN AKLA BAKIŞI NASILDIR? VAHİY VE AKIL ARASINDA NASIL BİR İLİŞKİ VARDIR?

Aklıl da bir ayettir. Kur'an'da yüzlerce ayette önemine vurgu yapılan akıllı devre dışı bırakmak, Allah'ın bu ayetini inkâr etmektir. Bu gerçeğe rağmen neden bazı kişi ve çevreler akıllı hafife alıp devre dışı bırakılmasını isterler? Çünkü aklını kullanan insan, eleştirel yaklaşır, düşünüp sorgular, anlamaya çalışır, kendisine her söylenene inanmaz, kanmaz, doğru ile yanlış ayırmak ister, delil ister, okuyup araştırmak, karşılaştırmak ister. Bizzat kendi tanık olmak ister. Dolayısıyla şayet Kur'an, insan sözü olsaydı akıllı hafife alması, devre dışı bırakması ve ortaya koymuş olduklarının hiç sorgulanmamasını isterdi. Oysa Kur'an ayetleri tam aksine akıllı yüceltir, inancın merkezine yerleştirir. Her durum ve şartta devrede olması için insanları düşünüp anlamaya sevk eder. Çünkü Allah'ın vermiş olduğu akıl ayetleri ile vahyetmiş olduğu ayetleri anlama çabası, gerçek bir inancın sağlıklı ve sağlam bir biçimde temellendirilebilmesi için olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Çünkü Allah'ın ayetleri, düşünen bir toplum içindir.¹¹⁸⁸

Aklını kullanmayan kullanmak kolay olur. Bir insanın aklını almak, her şeyini almak demektir. Allah bizden aklımız ve gönlümüz ile kendisine teslim olmamızı ister. Bazı kişiler ise din adına aklın işlevsiz kılındığı bir teslimiyet bekler. Üstelik teslimiyeti Allah'a değil kendisine bekler. Akılsız teslim olan, kendisine söylenen her şeyi yapabilir. Yaptığı her şeyi Allah için yaptığını sanabilir. Oysa Müslüman yalnız Allah'a teslim olandır. Bu teslimiyet de akıl ve gönül ile yapılandır. Maalesef bugün benzer örneklerini gördüğümüz gibi “Aklınızı kullanın ve Kur'an'a gelin” diyenlerin “sapık”, “Aklınızı bir

¹¹⁸⁸ Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için dersler vardır. **Rum Suresi 21**

kenara bırakıp bize gelin” diyenlerin “dindar” sayıldığı bir dünyada yaşıyoruz.

Dini konulardaki en büyük sapmalardan biri de aklın, dinin dışına çıkartılmasıyla yapılmıştır. Bazı kişi ve çevreler inanç varsa akla yer olmadığını ya da akıl ile hareket edildiğinde inanca yeterince yer kalmayacağını iddia ederler. Oysa Kur’an ayetleri doğru bir şekilde incelendiğinde Allah’ın ilk ayetinin akıl olduğu kolaylıkla görülecektir. Allah, akıl ayetini, indirdiği ayetler yani vahiy ile ve evrende yarattığı ayetler yani bilim ile uyumlu kılmıştır. Yaratılışımıza kodlamış olduğu bilgi ve din ayetlerini bize hatırlatmak için bize vahiy ayetlerini bildirmiştir. Yani aklımızı işletelim ve özümüzden sapmayalım diye bize uyarılarda bulunmuştur.

Aklımızı kullanmadan vahiy anlamamız, en temel varoluşsal sorularımız ile ilgili sorgulamalar yapmamız ve hayatı anlamlandırmamız mümkün değildir. Akıl ayetini inkâr eden ya da görmezden gelen biri, Allah’ın indirdiği ve evrende yarattığı ayetleri gerektiği gibi anlayamaz, bilgeliklerle dolu ayetleri olması gerektiği gibi kavrayamaz, alınması gereken dersleri alamaz.¹¹⁸⁹ Kur’an’ın önemli bir kısmının evren ayetlerine dikkat çekmesi, insanları düşünmeye ve bu sayede gerçeği hatırlamaya teşvik etmek içindir. Allah’ın ayetlerinde, düşünen, gerçeği bilen, gerçeği dinleyen ve akıl eden bir toplum için alınması gereken dersler ve tanıklık edilmesi gereken ibretler vardır.¹¹⁹⁰

Kur’an ayetleri, Allah’ın varlığı, birliği, kudreti, yüceliği, eşsiz ve benzersiz oluşu, yaratma sanatı, her şeyin O’na ait

¹¹⁸⁹ Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılmasında, gecenin ve gündüzün değişmesinde, insanlara yarar sağlayan şeylerle (yükli olarak) denizde yüzüp giden gemilerde, Allah’ın gökten indirip de kendisi sebebiyle ölümünden sonra toprağı canlandırdığı ve orada (yeryüzünde) her çeşit canlıyı yaydığı suda, rüzgârları ve gökle yer arasında emre hazır bulutları yönlendirmesinde akıl eden bir toplum için dersler vardır. **Bakara Suresi 164**

¹¹⁹⁰ Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış (çatallı ve çatalsız) hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. Yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına farklı kılarız. İşte bunlarda, akıl eden bir toplum için dersler vardır. **Rad Suresi 4**

oluşu ve her şeyin sonunda O'na döneceği gibi gerçeklerle buluşturur insanı. Çünkü insan unuttur, yanılır ve yolunu şaşırır. Bundan dolayı ayetler insana gerçeği hatırlatır. Aklını kullanmaya ve gerçek üzerine düşünmeye çağırır. İnsanın, Allah'ın kudret delillerine tanık olabilmesi için bu deliller üzerine düşünmesi gerekir.¹¹⁹¹ Allah, ayetlerini akıl eden bir toplum için açıklamıştır.¹¹⁹² Akıl dışı hareket eden, zulüm ve haksızlığa bulaşan toplumlar, kendilerini ibretlik hale getirirler.¹¹⁹³

Allah evreni, yerleri ve göğü bir anlam ve amaçtan yoksun yaratmamıştır. Bu amacın anlaşılması için tüm yaratılanlara bakılması ve onlar üzerine düşünüp aklın kullanılması gerekir. Allah bunca ayetini insanları gerçekler üzerine düşünmeye sevk etmek için yaratmıştır. İnsanın tüm bu güzelliklere tanıklık etmesi için düşünmesi gerekir.¹¹⁹⁴ Yaratılmış ve insanın

¹¹⁹¹ Sizi topraktan yaratması, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Sonra siz yayılan insanlar oldunuz. Kendileriyle kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için dersler vardır. Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, (gerçeği) bilenler için dersler vardır. Gece olsun gündüz olsun, uyumanız ve (Allah'ın) lütfundan (payınızı) aramanız da O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, (gerçeği) dinleyen bir toplum için dersler vardır. Size korku ve ümit olarak şimşegi göstermesi, gökten su indirip ölümünün ardından yeri (toprağı) onunla diriltmesi de O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, akıl eden bir toplum için dersler vardır. **Rum Suresi 20-24**

¹¹⁹² Göğün ve yerin O'nun emri ile durması da O'nun (kudretinin) delillerindendir. Sonra sizi yerden (dirilmeniz için) bir kez çağırdı mı bir de bakarsınız ki hemen (kabirlerinizden) çıkıyorsunuz. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi yalnızca O'na (Allah'a) aittir. Hepsini yalnızca O'na boyun eğenlerdir. Yaratmaya başlayan O'dur; sonra onu yeniden yaratır ki bu, O'nun için çok kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfat yalnızca O'na aittir. O, güçlüdür; doğru hüküm verendir. Allah, size kendinizden şöyle bir örnek vermektedir: Sahibi olduğunuz köleler içinde, size verdiğimiz rızıklarda -birbirinizden çekindiğiniz gibi kendilerinden çekineceğiniz gibi sizinle eşit (haklara sahip)- ortaklarınız var mı? Akıl eden bir toplum için ayetleri işte böyle açıklıyoruz. **Rum Suresi 25-28**

¹¹⁹³ Onları, sonradan gelenlerin geçmişi ve ibretlik örneği kılmıştık. **Zuhruf Suresi 56**

¹¹⁹⁴ (Allah) gökleri ve yeri bir amaç ile yaratmıştır. O, (müşriklerin) ortak koştuklarından yücedir. O, insanı nutfeden (zigottan) yaratmıştır. Bir de bakarsın ki o apaçık bir tartışmacı olmuş. Hayvanları da O yaratmıştır. Onlarda, sizin için ısıtıcı (şeyler) ve birçok yarar vardır. Onların bir kısmından da yersiniz. (Ayrıca)

kullanımına sunulmuş her şey Allah'ın şefkat ve merhameti nedeniyle.¹¹⁹⁵ İnsanın, Allah'ın nimetleri üzerine düşünmesi ve şükretmesi gerekir. Doğru düşünce şükür sebebidir. Bu yüzden Kur'an bizi doğru düşünceye sevk etmek ve gerçekleri hatırlatmak için gelmiştir.¹¹⁹⁶ Allah'ın nimetleri üzerine düşünmek, o nimetlerin saymakla bitirilemeyecek kadar çok olduğunun, Allah'ın da çok bağışlayan ve çok merhametli olduğunun hatırlanması içindir.¹¹⁹⁷

Allah insana akıl melekesini vermiş, onu gerektiği gibi kullanmadığımız zaman ne hale geleceğimizi bildirmiş ancak kullanımını kişinin kendisine bırakmıştır. Aklı kullanma yeteneği, bir spor dalında ya da herhangi bir enstrüman kullanımında kişinin kendisini geliştirmesi gibi geliştirilebilen ya da gerektiği gibi kullanılmadıkça körelen bir yetenektir. Sporu bırakırsanız geliştirmiş olduğunuz kaslarınız zamanla sıklığını yitirir. Düşünmeyi bırakırsanız, aklınızı kullanma yeteneğiniz gevşer ve zamanla köreilir.

Dolayısıyla her ne kadar akıl bizi diğer canlılardan ayıran temel bir özellikse de, doğru bir şekilde kullanılmadıkça var

onlarda sizin için akşam getirirken, sabah salıverirken bir (başka) güzellik vardır.

Nahl Suresi 3-6

¹¹⁹⁵ (O hayvanlar) yüklerinizi, (büyük) güçlülere katlanmadan ulaşamayacağınız şehir(ler)e taşırlar. Şüphesiz ki Rabbiniz çok şefkatlidir; çok merhametlidir. Kendilerine binmeniz ve güzel görüntü olsun diye atı, katırı ve eşiği de (yaratmıştır). (Allah) henüz bilemediğiniz (daha nice şeyler) yaratmaktadır. Yolun doğrusu(nu göstermek) yalnızca Allah'a aittir. (Yolun) eğrisi de vardır. (Allah) dileseydi hepinizi doğru yola ulaştırırdı. Gökten sizin için suyu indiren O'dur. Ondan hem (size) içecek vardır hem de hayvanlarınızı otlatacağınız bitkiler vardır. (Allah) o (su) sayesinde sizin için ekin, zeytin, hurma, üzümler ve diğer meyvelerin hepsinden yetiştirmektedir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için bir delil vardır. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı emre boyun eğdirmiştir. Yıldızlar da (Allah'ın) emri ile boyun eğdirilmiştir. Şüphesiz ki bunda, aklını kullanan bir toplum için dersler vardır. Yerde sizin için rengârenk yarat(ıp yayd)ıklarını da (hizmetinize sunmuştur). Şüphesiz ki bunda, (gerçeği) hatırlayan bir toplum için bir delil vardır. **Nahl Suresi 7-13**

¹¹⁹⁶ Kendisinden taze et (balık) yemeniz ve içinden giyeceğiniz (takacağınız) bir süs (eşyası) çıkarmanız için denizi emrinize veren de O'dur. Gemilerin denizi yarıp orada gittiğini görürsün. (Bu durum, Allah'ın) nimetlerinden aramanız ve şükretmeniz içindir. **Nahl Suresi 14**

¹¹⁹⁷ Allah'ın nimet(ler)ini saymaya kalksanız onu sayamazsınız. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayandır; çok merhametlidir. **Nahl Suresi 18**

olmasının bir değeri yoktur. Yani aklın bir cevher olarak bizde bulunmasının değil, o cevherin varoluş amacına uygun olarak kullanılmasının bir değeri vardır. Bu yüzden Kur'an'da isim olarak akıl kelimesi kullanılmaz. Fiil olarak "taakkul" (akıl yürütme-zihni zorlayarak anlama) kullanılır. Yaratılış amacına uygun olarak aktif hale getirilmediği müddetçe aklın bir işlevi yoktur. Akıllı gerektiği gibi kullanmamak, Kur'an'daki ifadesi ile pisliğe mahkûm olmak demektir.¹¹⁹⁸ Akıllı, yaratılış amacına uygun olarak kullanmamak Kur'an'daki ifadesiyle, sürü içgüdüsüyle davranan hayvan gibi olmak hatta yoldan sapma konusunda onlardan daha şaşkın ve beter olmaktır.¹¹⁹⁹ Ayetler; akıl edecekleri kalpleri olmasına rağmen anlamayan, gözleri olmasına rağmen görmeyen, kulakları olmasına rağmen duymayan, sadece hayvanlar gibi, hatta daha da şaşkın bir hâlde bulunan ve sonunda habersizmiş gibi davranan pek çok cin ve insan için cehennemin hazırlanmış olduğunu haber verir.¹²⁰⁰ Dolayısıyla cehennemlik olacakların karşılaşacakları bu akıbetin nedeni akılları olmasına rağmen onu kullanmamaları, gözleri olmasına rağmen görmezden, kulakları olmasına rağmen duymazdan gelmeleri, hayvanlar gibi güdülerini ile hareket etmeleri hatta yolca onlardan bile daha şaşkın bir halde olup gerçeklerden habersizlermiş gibi davranmalarındır. Bu yüzden olsa gerek cehenneme girmiş olanlar şayet kendilerine yapılan çağrıya kulak verip dinleseler ya da/yani akıllarını kullanmış olsalar, ateş halkı arasında olmayacaklarını itiraf ederler.¹²⁰¹

Çoğu kişi tarafından zannedildiğinin aksine vahiy, düşünmeye büyük önem verir. Hatta gerçek anlamda iman etmenin en

¹¹⁹⁸ O, akıllarını kullanmayanlara pislik verir (yağdırır). **Yunus Suresi 100**

¹¹⁹⁹ Yoksa sen onların çoğunun gerçeği dinleyeceğini veya aklını kullanacağını mı sanıyorsun!? (Hayır), onlar (diğer canlılar) gibidir; hatta yol bakımından daha da şaşkındırlar. **Furkan Suresi 44**

¹²⁰⁰ Yemin olsun ki (akıl eden) kalpleri olmasına rağmen anlamayan, gözleri olmasına rağmen görmeyen, kulakları olmasına rağmen duymayan, sadece hayvanlar gibi, hatta daha da şaşkın bir hâlde bulunan ve sonunda habersizmiş gibi davranan pek çok cin ve insanı cehennem için hazırlamışsınız. **A'raf Suresi 179**

¹²⁰¹ "Dinleseydik ya da/yani aklımızı kullansaydık, şu alevli ateş halkı arasında olmazdık!" (diyecekler). **Mülk Suresi 10**

öncelikli gereklerinden biri düşünmektir. Yaratılış üzerine gerektiği gibi düşünen insan, hem her şeyin yaratıcısı olan Allah'a neden teslim olması gerektiğini anlayacak, hem de O'nun kudretine ve evrene yansıyan eşsiz sanatına tanıklık edecektir. Ancak buna rağmen birçok insanın içinde bulunduğu gaflet sebebiyle hem evrendeki hem de kendi varlığındaki sayısız delil ve işareti göz ardı ettiğine dikkat çeker ayetler.¹²⁰² Kur'an'da düşünmeye ve ilme teşvik eden ayet sayısı yedi yüzden fazladır. Aklın önemine Kur'an kadar vurgu yapan başka bir dinsel metin yoktur. Kur'an ayetleri her fırsatta hem vahiy ile gönderilmiş ayetler/deliller hem de evrende yaratılan deliller üzerine akıl yürütülmesini ve onlar hakkında derin derin düşünülmesini söyler. Allah'ın indirdiği vahiy ile vahyi anlayıp kavramak üzere insanda yarattığı akıl arasında çatışma söz konusu olmaz.

Kur'an'da düşünmeye, akletmeye yönelik pek çok kavram vardır: **ilim** (bilgi sahibi olma), **hikmet** (bilgelik), **fuad/kalb** (ilahî tecellilere gönül ile tanık olma), **basiret** (anlayış ve kavrayış), **hak** (gerçek), **ayet** (delil), **beyyine** (açık delil), **burhan** (kanıt), **zıkr** (hatırlama), **ibret** (alınması gereken ders), **tedebbür** (derin derin düşünmek), **taakkul** (akıl erdirmeye), **tefakkuh** (ince bir kavrayışa sahip olmak), **tefek্কür** (düşünüp ders çıkarmak), **tezekkür** (düşünüp anlamak), **nazar** (bakış).

Kur'an bize, bilenlerle bilmeyenlerin bir olmayacaklarını ve ancak gerçek anlamda aklını işletenlerin bu gerçeği düşünüp kavrayabileceklerini bildirmektedir.¹²⁰³ Yine Kur'an bize, kullar içinden sadece gerçeği görüp bilenlerin, Allah'a saygı duyabileceğini haber vermektedir.¹²⁰⁴ Bilmek için düşünmek ve bilgiyi edinmek, bunun için de akli kullanmak gerekir.

¹²⁰² Göklerde ve yerde nice ayetler (mucizeler) var ki, yanlarından geçerler de dönüp bakmazlar bile. **Yusuf Suresi 105**

¹²⁰³ De ki: "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!?" (Fakat bu gerçeği) sadece öz akıl sahipleri hatırlar. **Zümer Suresi 9**

¹²⁰⁴ Kulları içinden sadece bilenler, Allah'a saygı duyabilirler. **Fatır Suresi 28**

İslam âleminin bugünkü durumunun en öncelikli sebeplerinden biri, aklın terk edilmesidir. Ne zaman akıl terk edildi, Allah'ın ayetleri de terk edildi. Akıl devre dışı kalınca, Allah'ın ayetleri de devre dışı kaldı. Allah'ın ayetleri aklını kullanan kişinin işine yarar. Aklını kullanmayanın işine yaramaz. Allah'ın ayetlerini açıklamayı akıl edilmesi içindir.¹²⁰⁵ Üstelik Allah, her seviyeden insanı dikkate alarak ayetlerini türlü türlü açıklamıştır. Bunun nedeni, insanların akıllarını kullanabilmeleri ve Allah'a karşı bahane üretmemeleridir.¹²⁰⁶ Allah, aklımızı gerektiği gibi kullanalım diye bize öğüt ve uyarı dolu bir Kitap indirmiş ve bizden de aklımızı kullanmamızı beklemiştir.¹²⁰⁷ Aklı kullanmak ve Allah'ın ayetleri üzerine gerektiği gibi düşünmek aynı zamanda Kur'an'ın Allah'tan geldiği konusunda emin olmak demektir. Çünkü içinde hiçbir çelişki ve tutarsızlık olmayan bu kitabı Allah indirmiştir.¹²⁰⁸

80

KUR'AN'IN BİLİME BAKIŞI NASILDIR? VAHİY VE BİLİM ARASINDA NASIL BİR İLİŞKİ VARDIR?

Bilim, dış dünyadan bilgi edinme aracımızdır. Dış dünya ise Allah'ın üstün ve benzersiz sanatını sergilediği ve insanlar tarafından incelenmeyi bekleyen bir laboratuvarıdır. Sıklıkla vurgulanmaya çalışıldığı gibi Allah'ın bizim için delil, belge ve işaret içeren ayetleri sadece Kur'an'ın içinde değil, aynı zamanda evrenin ve benliklerimizin içindedir. Üstelik hem

¹²⁰⁵ Allah, akıl edesiniz diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor. **Bakara Suresi 242** ; Ayetleri size açık-seçik bildiriyoruz ki, aklınızı işletebilirsiniz. **Hadid Suresi 17**

¹²⁰⁶ Bak iyice kavramaları için ayetleri nasıl türlü şekillerde açıklıyoruz (nusarri-fu). **En'am Suresi 65**

¹²⁰⁷ Yemin olsun size içinde zikriniz (öğüt ve hatırlatıcı ayetler) olan bir Kitap indirdik. Hala aklınızı kullanmayacak mısınız? **Enbiya Suresi 10**

¹²⁰⁸ Onlar hâlâ Kur'an'ı iyice düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkasının katından gelseydi, kuşkusuz içinde birçok aykırılıklar (çelişkiler, ihtilaflar) bulacaklardı. **Nisa Suresi 82**

evrendeki hem de benliklerimizin içindeki deliller, Kur'an'ın Allah'tan geldiği konusunda bir kuşku olmaması içindir.¹²⁰⁹ Ancak insanın hem dış dünyadaki hem de kendi içindeki delillere tanıklık edebilmesi için onları görmesi yani onlar üzerine inceleme yapması gerekir.¹²¹⁰ Ayetten de görüldüğü gibi Kur'an, "Görmüyor musunuz?" diye sormaktadır. Bu ayetlerin görülebilmesi için gözlem ve deney yardımı ile dış dünyadan bilgi edinilmesi gerekir. Zaten bilim de içinde bulunduğumuz evren ile ilgili gerçekleri, deneysel verileri kullanarak anlama ve ondan birtakım sonuçlar çıkarma faaliyetidir.

Şüphesiz Kur'an; astronomi, fizik, kimya gibi bir bilim kitabı ya da psikoloji veya sosyoloji kitabı değildir. Kur'an'dan bunu beklemek doğru da değildir. Kur'an'ın ana hedeflerinden biri insanlara bilim öğretmek değil, onları evreni anlamaya yani bilim yapmaya teşvik etmektir. Ancak tüm bu ve benzeri alanlara öyle incelikler ile temas eder ki özellikle bu konulara ilgi duyan ve bu konularda bilgi sahibi olan insanları kendisine hayran bırakır. Kur'an bir bilim kitabı gibi açıklamalar yapmaz ama bilimin alanına giren kimi konularda çok büyük iddialarda bulunur. Bu da Kur'an'ın mucizevi yönünü ortaya koyar. Yedinci yüzyılda vahyedilmiş bir kitabın dev iddialarının günümüze kadar hem bilimsel hem de felsefi anlamda çürütülemediği olması ve aksine modern bilimin verileri ile tam anlamıyla uyumlu olması, Allah tarafından gelmiş bir vahiy olduğunun önemli delillerinden biridir. Zaten ancak bu şekilde bir mucize bu vahyin kıyamete kadar geçerli olmasını sağlayabilir.¹²¹¹

¹²⁰⁹ De ki: "Ne dersiniz, o (Kur'an) Allah tarafından ise siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman (gerçeklerden) uzak bir ayrılığa düşenden daha sapkın kim olabilir ki!? Onlara ufuklarda ve kendi nefislerinde delillerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu onlara açıkça belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi!?" **Fussilet Suresi 52-53**

¹²¹⁰ Kesin olarak inananlar için yerde de kendinizde de dersler vardır. Görmüyor musunuz? **Zariyat Suresi 20-21**

¹²¹¹ Daha detaylı bilgi için bakınız: Kuran Araştırmaları Grubu, **Kur'an: Hiç Tüklenmeyen Mucize**, İstanbul Yayınevi 2016; Maurice Bucaille: **Tevrat, İncil'ler ve Kur'an**, çev: Mehmet Ali Sönmez, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 1998; Ahmed Deedat-Edip Yüksel: **Kur'an: En Büyük Mucize**, İnkılâp Kitabevi 1984;

Bunun yanında bu kadar farklı konulardaki açıklamaların tek bir kitapta toplanmış olması ve kendi içinde müthiş bir tutarlılık sergilemesi de Kur'an'ın başka bir benzersizliğidir. Tarih boyunca gerek evrenin gerekse yaşamın ortaya çıkışına dair ileri sürülen iddialara ve en küçüğünden en büyüğüne kadar evrendeki oluşumlara dair getirilen açıklamalara bakıldığında kendi içinde çelişkiler barındıran ya da zamanla yanlış olduğu anlaşılan birçok görüş ileri sürülmüştür. Mısır, Sümer, Babil, Fars, Hint ve Yunan gibi kadim bilgelik merkezlerine ve bu merkezlerde yetişmiş bilge kişilerin ortaya koymuş oldukları iddialara ve bu iddiaların yer aldığı günümüze kadar ulaşmış olan kitapların içeriklerine bakıldığında birçok iddianın zamanla hatalı olduğu anlaşılmıştır. Bu durum gayet doğaldır. Çünkü söz konusu eserler insanlar tarafından yazılmış ve iddialar yine insanlar tarafından ortaya atılmıştır. Oysa Kur'an insan sözü olmadığı ve doğru bilginin kaynağından yani Allah'tan geldiği için karşı konulmaz bir hitaptır. Kur'an, ortaya koymuş olduğu ve vahyedildiği dönemde bilinmesi mümkün olmayan dev iddialarında haklı çıkmış ve getirdiği tek bir iddia dahi çürütülememiştir. Bu gerçeğin ışığında, içlerindeki birçok hatalı yaklaşıma rağmen kadim kitaplara hayranlık duyan ve sahiplerini yere göğe sığdıramayanlar, Kur'an karşısında derin bir sessizliğe bürünmektedir.

Kur'an'da inananları bilim yapmaya teşvik eden, hem kendi benliğimizdeki hem de evrendeki delillere dikkat çeken birçok ayet bulunur. Ancak bir gerçeği gözden kaçırmamak gerekir. Bu türden ayetler, bilime ilgi duymayan ya da özellikle günümüz dünyasında bilimin önemini fark edemeyen kişilerin dikkatini çekmez. Bir kişi ilahiyat profesörü bile olsa şayet bilime özel

Mehdi Golshani: **The Holy Quran and The Sciences of Nature**, Institute of Global Cultural Studies 1999; Fethullah Han: **Kur'an ve Kâinat Ayetleri**, çev: Safiye Gülen-Oya Morçay, İnkılâp Kitabevi 1998; Haluk Nurbaki: **Kur'an-ı Kerim'den Ayetler ve İlmi Gerçekler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1998; Abdurrezzak Nevfel: **Kur'an'da Ölçü ve Ahenk**, çev: Muzaffer Kalaycıoğlu, İnkılâp Kitabevi 1988.

ilgisi yoksa bu türden ayetler üzerinde gerektiği gibi düşünüp bilim hakkında inceleme yapmaz. İlahiyat müfredatı ve alınan eğitim buna yeterli imkânı tanımamaktadır. Bu sebeple bilime özel ilgisi olan ilahiyat hocalarının dışında ilahiyat camiasının bilime mesafeli olması kendi içinde anlaşılabilir. Bunun yanında ilahiyat alanında bu ön yargıyı yıkmak için uğraşan hocaların olduğu da bir gerçektir. Bazı kişi ve çevrelerin bilime ilgi duymaması ya da bilimin önemini gerektiği gibi kavrayamamış olması, Kur'an'da bilime teşvik eden ve hatta modern bilim ile örtüşen ayetler olduğu gerçeğini değiştirmez.

Kur'an ayetleri bir yandan herhangi bir çatlağı ya da eksiği olmaksızın üzerimizdeki göğün nasıl kurulup yaratıldığına ve özenle süslendiğine bakılmasını söylerken,¹²¹² bir yandan da dağların nasıl dikilmiş ve yeryüzünün nasıl özenle yayılmış olduğuna bakılmasını söyler.¹²¹³ Allah'ın göğü yaratma sanatında kusur arayan gözlerin yorgun ve bitkin bir hale geleceğine ama hiçbir kusur bulamayıp geri döneceğine dikkat çekilir.¹²¹⁴ Dolayısıyla söz konusu ayetlerde bir yandan astronomi bilimine bir yandan da jeoloji hakkında bilgi edinmeye davet vardır. Yine Kur'an, yeryüzünde dolaşılmasını ve Allah'ın yaratışı nasıl başlatmış olduğuna bakılmasını söyler.¹²¹⁵ Yani yaratılışın izlerinin sürülmesi için fosilbilimin verilerinden yararlanılmasına kapı açar. Ayetlerde sadece yerlerin ve göğün yaratılışına değil, insanın yaratılış aşamalarına da incelikle dikkat çekilir. Üstelik kendi döneminde bilinmesi mümkün olmayan gerçekler günümüz tıbbı ile birebir örtüşecek biçimde gözler

¹²¹² Üstlerindeki göğe bakmadılar mı hiç; onu nasıl bina etmiş ve süslemişiz! Onda hiçbir eksik yoktur. **Kaf Suresi 6**

¹²¹³ (Bakmazlar mı) Dağlara, nasıl dikilmiş! Yere, nasıl yayılmış! **Gaşiye Suresi 19-20**

¹²¹⁴ Yedi kat göğü tabaka tabaka (birbiriyle uyumlu) yaratan da O'dur. Rahman'ın yaratmasında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözü(nü) çevir (de bir bak), herhangi bir kusur görebilecek misin!? Sonra tekrar gözü(nü) çevir (de bak; sonunda) göz(lerin) bitkin bir şekilde yorgun olarak sana geri dönecektir. **Mülk Suresi 3-4**

¹²¹⁵ De ki: Yeryüzünde dolaşın ve (Allah) yaratmaya nasıl başlamış bir bakın! **Ankebut Suresi 20**

önüne serilir ve konunun detayları için insanlar embriyolojiden yani canlıların gelişimini inceleyen bilim dalının verilerinden yararlanmaya yönlendirilir.¹²¹⁶ Ayetlerde öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek için yeryüzünde gezilip dolaşılmasına, o toplumların kendilerinden daha güçlü olduklarına, yeri kazıp altüst ettiklerine ve toprağı kendilerinin imar ettiklerinden daha çok imar ettiklerine vurgu yapılır.¹²¹⁷ Dolayısıyla insanlar arkeoloji yapmaya ve geçmiş toplumların kalıntılarını araştırmaya çağırılır. Yine ayetlerde hayvanlardan alınacak ibretler olduğu ve çeşitli açılardan onlardan yararlanıldığı hatırlatılmaktadır.¹²¹⁸ Bu ayetler üzerine düşünürken hayvanbilim yani zoolojinin verilerinden yararlanmak gerekir. Ayetler sadece hayvanlardaki ibretlere değil bitkilere de dikkat çekmekte ve onlar üzerine de inceleme yapmaya teşvik etmekte ve onlardan alınacak dersler olduğunu söylemektedir.¹²¹⁹ Bitkibilimi olarak bilinen botanığın yapmış olduğu bundan farklı bir şey değildir.

¹²¹⁶ Ey insanlar! (Yeniden) diriltilmekten şüphedeyseniz, şunu bilin ki biz sizi topraktan, sonra nutfeden (zigottan), sonra alakadan (embriyodan), sonra organları (ana hatlarıyla) belirlenmiş, (detay ve incelikleri) belirlenmemiş bir mudğadan (et parçacığından) yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim. Dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz; sonra sizi bir bebek olarak doğumla (dışarı) çıkartırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi vefat ettirilir; içinizden kimi de bilgiden sonra (önceden bilen bir kimseyken) bir şey bilmez hâle gelsin diye ömrün en ileri (sıkıntılı) çağına kadar götürülür. **Hac Suresi 5**

¹²¹⁷ Öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmek için yeryüzünde hiç mi gezip dolaşmadılar! Onlar, kendilerinden daha güçlüydüler; yeri kazıp altüst etmiş, onu (toprağı) bunların imar ettiklerinden daha çok imar etmişlerdi. **Rum Suresi 9**

¹²¹⁸ Şüphesiz ki hayvanlarda da sizin için ibret vardır. **Nahl Suresi 66** ; Şüphesiz ki hayvanlarda da sizin için bir ibret vardır. Onların karınlarındakinden (sütlerinden) size içiririz. Onlarda sizin için pek çok yararlar daha vardır; etlerinden de yiyorsunuz. Onların ve gemilerin üzerinde taşıyorsunuz. **Müminun Suresi 21**

¹²¹⁹ O, gökten su indirendir. İşte biz her çeşit bitkiyi onunla (topraktan bitirip) çıkardık. Ondan (o bitkiden) de kendisinde üst üste binmiş taneler bitireceğimiz bir yeşillik, hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, bir kısmı birbirine benzeyen, bir kısmı da benzemeyen üzüm bağları, zeytin ve nar bahçeleri çıkarıp (yarattık). Oluşurken meyvesine ve olgunlaşmış hâline bakın! Kuşkusuz bütün bunlarda, inanan bir toplum için dersler vardır. **En'am Suresi 99** ; Çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, birbirine benzeyen ve benzemeyen biçimde zeytin ve narları yaratan O'dur. Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yiyin! Toplandığı gün de hakkını (zekâtını ve sadakasını) verin; fakat israf etmeyin! Şüphesiz ki O, israf edenleri sevmez. **En'am Suresi 141**

Kur'an'da rüzgârlara ve onun etkisi ile parça parça olan bulutlara ve içinden çıkan yağmura dikkat çekilir.¹²²⁰ Bu türden ayetlerin atmosferde meydana gelen hava olaylarını inceleyen meteoroloji biliminin ilgi alanına girdiği görülebilir. Yine Kur'an ayetlerinde denizlere, tatlı ve tuzlu suların birbirine karışmadığı denizler altındaki görünmez engellere,¹²²¹ denizler altındaki karanlıklara ve dip dalgalarına dikkat çekildiği görülür.¹²²² Bu türden ayetler de denizlerin fiziksel, kimyasal ve yaşambilimsel özelliklerini, dalga hareketlerini deneysel ve gözlemsel araştırmalar ile inceleyen denizbilimin ya da oşinografi bilimi alanına girmektedir.

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi söz konusu ayetlerde dikkat çekilen ve insanları dış dünya hakkında inceleme yapmaya teşvik eden yönlendirmeler ile ismi geçen bilim dalları arasında tam anlamıyla bir uyum söz konusudur. Bu bilim dallarının bilimsel faaliyetleri ile ayetlerin insanları sevk ettikleri arasında ilişki kurmak mümkündür. Ayetlerde bu bilim dallarından bahsedilmesini beklemek gerçekçi değildir. Bunun yanında burada örnek verilen bilim dallarının bilimsel faaliyet alanları ayetlerin dikkat çektiği gerçeklerden farklı değildir. Allah insanları dış dünya hakkında bilgi edinmeye yani bilim yapmaya teşvik eder. Dış dünyayı keşfedecek

¹²²⁰ Allah O'dur ki rüzgârları gönderir, bu (rüzgâr)lar da bulutu kaldırır. Derken, (Allah) onu gökte dilediği gibi yayar ve parçalara ayırır. (Sonunda bulutların) arasından yağmurun çıktığını görürsün. (Allah) kullarından dilediğine onu (yağmuru ödül olarak) isabet ettirince, onlar hemen sevinirler. **Rum Suresi 48** ; Rahmetinin (yağmurun) önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen O'dur. Sonunda (o rüzgârlar, ağır bulutları yüklenince onu (bulutu) ölü (kurak) bir şehre sevk ederiz. Böylece onun sayesinde (bulut sebebiyle oraya) suyu indirir ve bütün meyvelerden çıkarırız. İşte ölüleri de (topraktan) böyle çıkaracağız. Umulur ki (gerçeği) hatırlarsınız. **A'raf Suresi 57**

¹²²¹ Biri tatlı ve susuzluk giderici, bir (diğeri) tuzlu ve acı olan iki denizi salan da aralarına bir engel, yani birbirine karışmalarını engelleyen bir perde koyan da O'dur. **Furkan Suresi 53** ; (Allah) iki denizi salmıştır; birbirlerine kavuşurlar. Aralarında bir engel vardır; birbirine karışmazlar. Öyleyse, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki!? **Rahman Suresi 19-20**

¹²²² Veya engin bir denizdeki karanlıklara benzer. Onu dalga üstünde dalga kaplıyor. Üstünde de bulut. Birbiri üstüne karanlıklar. Elini çıkartan neredeyse onu bile göremeyecek. Allah'ın ışık vermediğine hiçbir ışık bulunamaz. **Nur Suresi 40**

olan insandır. Dış dünyayı keşfeden, evrenin kendi dışında bir nedene ihtiyaç duyduğuna tanıklık eder. Kur'an'ı okuyan, onun insan sözü olamayacağına şahit olur. Kur'an'ın zaman ve mekân üstü bilgileri ve evren hakkındaki göndermeleri karşı konulmaz bir gerçeği fark ettirir. Kur'an'ı indiren ve evreni yaratan aynı kudrettir. Evren de Kur'an'da ancak sonsuz bir kudretin eseri olur.

Ünlü İslam felsefecisi İbn Rüşd, varlığı inceleme faaliyetinin Allah'ı tanıttığına dikkat çeker ve bunu felsefenin bir işlevi olarak tanımlar. Kur'an'ın da var olanları akılla bilmeye ve onlar hakkında bilgi edinmeye çağıran ayetlerle dolu olduğuna vurgu yapar: “Eğer felsefenin işlevi var olanlar üzerinde inceleme yapmaktan ve onları Allah'ın varlığını göstermeleri açısından değerlendirmekten öte bir şey değilse -bununla onların yaratılmış olmalarını kastediyorum, çünkü var olanlar Allah'ın varlığına ancak yapılarının iyi bilinmesi sayesinde tanıklık ederler; ayrıca varlığın yapısı iyi bilindiği sürece Allah hakkında bilgi de tam olur- din de, var olanların incelenmesini tavsiye ve teşvik ediyorsa, açıktır ki felsefe kavramının delalet ettiği şey din açısından zorunlu ya da tavsiye edilen bir husustur. Dinin var olanları akılla değerlendirmeye ve onları akılla bilmeye çağırdığı, şanı yüce Allah'ın Kitabı'nın birçok ayetinde apaçıktır. “Ey akıl sahipleri, ibret alın!” (Haşr 59/2) ayeti aklî kıyası veya hem aklî hem de dinî kıyası birlikte kullanmanın zorunlu olduğuna dair bir nasır. “Göklerin ve yerin hükümlanlığına, Allah'ın yarattığı her şeye bakmazlar mı?” (A'raf 7/185) ayeti de bütün var olanların üzerinde düşünüp araştırma yapmaya dair bir nasır.”¹²²³

Batı dünyası yüzlerce yıldır bilimin öneminin farkında. Özellikle ondokuz ve yirminci yüzyıldaki inanç ve inançsızlık arasındaki tartışma bilim ve felsefe üzerinden gerçekleştirildiği

¹²²³ İbn Rüşd, “Felsefe-Din İlişkisi Hakkında Son Söz”, **İslam Filozoflarından Felsefe Metinleri**, çev: Mahmut Kaya, Klasik 2005, s. 467-468.

için her iki alanın da öneminin farkında olan birçok Hristiyan ilahiyatçı; bilime ve felsefeye yönelmekte, astronomi, fizik, kimya, biyoloji ve felsefe gibi alanlarda lisans ve lisansüstü düzeyde yetkinlik sahibi olmaktadır. Müslümanlar olarak bizlerin de hem bilimin hem de felsefenin önemini idrak ederek her iki alanı da dini bilgilerimizi daha sağlam bir şekilde temellendirebilmek için kullanmamız gerekir. Din, bilim ve felsefe arasındaki ilişkiler doğru bir şekilde kurulduğunda birbirlerini tamamlayan unsurlar olduğu görülecektir.

81

KUR'AN'A GÖRE İNANANLARIN ÖZELLİKLERİ NELERDİR? İNANÇ İNSANIN HAYATINA NE KATAR?

Rabbimizin kılavuz ve rahmet olması için peygamberimiz aracılığıyla biz kullarına göndermiş olduğu Kur'an; Allah'ın varlığı, birliği, her an her şeye olan hâkimiyeti, eşsiz yaratışı, sanatı ile beraber âlem üzerindeki lütfu ve rahmeti üzerine eğitici ve öğretici ayetler içermektedir. Kur'an hidayet kaynağı ve rehberdir. Rabbimizin bizden isteklerini ve nasıl bir kul olmamız gerektiğini Kur'an'dan öğreniriz. Kişi, Rabbinin terbiye ediciliği altında kendini geliştirir ve varlığını İslam tabiatı üzerine devam ettirir. Kur'an ayetleri insanları pek çok konuda düşünmeye davet ederken bu dünya hayatının geçiciliğini ve varılacak asıl yurdun hesap sonrası ahiret yurdu olduğunu öğretir. Kişi, kaçınılmaz olan ölüm gerçeği karşısında yaşantısında dünya ve ahiret dengesini kurar. Neden var olduğunu ve kendini var eden Rabbine karşı görev ve sorumluluklarını öğrenir.

Hem bireysel olarak hem de içinde bulunduğu topluluğun bir parçası olduğu bilinciyle affetmeyi ve barışı esas alır. Kötülüklerden, çirkinliklerden, haramlardan, yalan ve hileden

uzak durur. Sever, sevilir, güzel ahlaklı davranır. Sahip olduğu nimet ve imkânların kendisine emanet olarak verildiği bilinciyle paylaşır, yardımlaşır. Yaşantısını Kitaba uygun olarak sürdürür, insanlara iyiyi ve güzeli gösterir, örnek olur. Adaleti esas alır. Dünyevi hırslardan, bencil ve doymaz tutkulardan uzak bir şekilde yaşar. Mala mülke, servete, makam ve mevki sevdasına tamah etmez. Fedakârdır; Allah yolunda malıyla, canıyla çalışıp didinir. Dünyevi menfaat gözetmeksizin samimi bir biçimde hayırlarda yarışırcasına koşar.¹²²⁴ Başına gelenlere karşı sabreder. Allah'ı çokça hatırlar, över, şükreder. Allah'a dayanıp güvenir. Başına gelen en olumsuz durumlarda bile bir imtihan ya da hayır olduğunu kavrar. İbadetlerinde titizdir. Gerek iş gerek eş gerekse diğer seçimlerinde ahireti için hayırlı olanı gözetmeye çalışır. Boş işlerden yüz çevirir, vaktini hayırlı bir biçimde değerlendirir.

İnsanın varlığı, ilahi vahyin onun için belirlediği kurallara uymakla anlam ve değer kazanır. İnsanın ilahi buyruklara uyarak bu buyrukları varlığının vazgeçilmez bir parçası yapması, yaratılışına uygun bir davranış olacaktır. İnsanı tam anlamıyla kemal derecesine ulaştıracak şeyin ise yaratılışına uygun davranmak olduğunda şüphe yoktur. İnsan tabiatı ilahi buyrukları içselleştirir. İnsan akıl ile idrak, kalp ile tasdik, gönül ve beden ile itaat eder.

Kur'an ayetlerinden hareketle gerçek bir inancın insana kattıkları göz ardı edilebilecek türden şeyler değildir. Gerçek bir inanç, her şeyden önce insana koşulsuz, şartsız, içten ve samimi bir şekilde Allah'a teslimiyet göstermeyi ve bu sayede gerçek anlamda özgür olabilmeyi katar. Akıllı kullanmak, okumak, düşünmek, araştırma yapmak, ihlaslı ve samimi

¹²²⁴ Herkesin O'nun (Allah'ın yönlendirmesiyle) yöneldiği bir yönü vardır. (Ey müminler!) Siz iyiliklerde yarışın! Nerede olursanız olun, (sonunda) Allah hepinizi bir araya getirecektir. Şüphesiz ki Allah, her şeye gücü yetendir. **Bakara Suresi 148**; İşte onlar, hayırlarda yarışanlar ve onun için önde olanlardır. **Müminun Suresi 61**

olmak, Allah'ın aziz kıldığı cana saygılı olmak, haram ve günahlardan uzak durmak, nefsi terbiye etmek, ahlaklı ve erdemli olmak, daima şükretmek ve nankörlük etmekten uzak durmak, verilen sözlere sadık kalmak, yakınlarımız aleyhine dahi olsa şahitlikten kaçınmamak, yalandan uzak durmak, yalan yere yemin edip yalan şahitlik yapmamak gibi ilkeleri yaşamın tüm alanına yayar.

Kibirlenmemek, yürüyüşümüzde, davranışlarımızda ve ses tonumuzda ölçülü ve doğal olmak, insanlardan yüz çevirmemek, ihtiyaç sahiplerini gözetmek, yaptığımız iyilikleri çok görerek başa kakmamak, içtenlikle dua ve ibadet etmek, Allah'tan af dilemek, O'nun rahmetinden ümit kesmemek, O'nun rızasına uygun yaşamak ve O'ndan razı olmak, içtenlikle tövbe etmek, hatalarımızda ısrar etmeyerek o hatalardan dönmek, hatalarımızı telafi etmek, elimizden geleni yaptıktan sonra sabır ve güven içinde Allah'tan yardım dilemek, affetmek, merhamet etmek, affedilmeyi hak edecek değerler üretmek gibi her biri birbirinden önemli ilkeler ile hayatımıza anlam ve değer katar.

Öfkelenmemek, kabalık etmemek, gerektiğinde özür dilemeyi bilmek, güzel söz konuşmak, sözü güzel konuşmak, güzel söz ve öğüde kulak vermek, lüzumsuz söz ve davranışlardan uzak kalmak, vaktimizi en iyi şekilde değerlendirmek ve boşa harcamamak, öğüt verip hatırlatmak, hatırlatırken nefsimizi unutmamak, dinde baskı ve zorlama yapmamak, insanları Allah'tan ve dinden uzaklaştıracak söz ve eylemlerden uzak durmak, barışı esas almak, savaş ve kargaşaya engel olmak, fedakâr olmak, çalışkan olmak, bir iş bitince hemen yeni bir işe koyulmak ve hayırlı işlerde yorulmak, işlerimizi birbirimize danışmak, yardımlaşmak, emaneti ehil olanlara vermek, kimseyi kayırmamak, haksızlığa bulaşmamak, dedikodu yapmamak, insanlara kötü lakaplar takmamak, çirkin iş ve edepsizliği yaymamak, zanna uymamak, açık delil üzere olmak,

ötekileştirmemek, farklılıkları ayrılık unsuru kılmamak, birlik olmak, hayırlarda yarışmak, iyiliğe destek, kötülüğe engel olmak, zalimlere eğilim göstermemek, haksızlık karşısında dik ve kararlı durmak gibi güzel davranışlar ile inanç insanları örnek alınacak bireylere dönüştürür.

KUR'AN'A UYGUN OLAN YÖNETİM ŞEKLİ HANGİSİDİR?

Kur'an'dan herhangi bir yönetim şekli ya da sistemi çıkarmak mümkün değildir. Kur'an'da yönetimle ilgili temel ilkeler bulunur. Tüm sistemler bu ilkelere uygun oldukları oranda Allah'ın hoşnut olacağı birer sistem haline gelebilirler. Devlet; adalet (bir şeyi olması gerektiği gibi yapmak), liyakat (üstlenilen görevin hak edilmesi), ehliyet (yeterlik), emanet (güven) ve meşveret (danışma) ilkeleri ile yönetilir. Üstelik bu ilkeler gözetilirken inanç, din, ırk, dil, mezhep gibi ayrımlar olmaz. Herkese hakka ve hukuka uygun yani adaletin gerektirdiği şekilde muamele edilir.

Sistemin kimseyi kayırmadan, haksızlığa sapmadan adalet ilkesini en güzel şekilde yerine getirmesi gerekir. Anne babamız ya da yakınlarımızın aleyhine ve düşman gördüklerimizin lehine bile olsa Allah için şahitliği adaletle ayakta tutmamız gerekir. Onlar zengin de fakir de olsalar durum değişmez.¹²²⁵ Bu ilke her Müslüman üzerine farz kılınmış bir gerekliliktir. Allah'ın her şeyden haberdar olduğunu asla unutmamak gerekir. Herhangi bir kimse ya da topluma olan nefretin bizi adaletten sapma günahına itmemesi gerekir. Bu, aynı

¹²²⁵ Ey iman edenler, kendiniz, anne-babanız ve yakınlarınız aleyhine bile olsa, Allah için şahitler olarak adaleti ayakta tutun. (Onlar) ister zengin olsun, ister fakir olsun; çünkü Allah onlara daha yakındır. Öyleyse adaletten dönüp heva (tutkuları)nıza uymayın. Eğer dilinizi eğip büker (sözü geveler) ya da yüz çevirirseniz, şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır. **Nisa Suresi 135**

zamanda Allah’a karşı sorumluluk bilinci içinde olmanın bir gereğidir.¹²²⁶ Adaletle hükmeden ve ölçülü olan kullar, Allah tarafından sevilirler.¹²²⁷

Ayetler toplumsal işlerde istişare yapılmasına yani görüş alışverişinde bulunularak ortak bir akıl ve platform oluşturulmasına dikkat çeker.¹²²⁸ Toplumsal genellekle farklı kesim ve görüşlerden oluşurlar. Farklı bakış açılarını ve talepleri dikkate almak, barış ve güven içinde yaşayabilmenin ve insanlar arasında adaleti sağlayabilmenin bir gereğidir. Tüm peygamberlerde olduğu gibi peygamberimiz Hz. Muhammed’de de inananlar için güzel örnekler vardır. Ayetlerde peygamberimizin de yapılacak iş ve alınacak kararlarda başkalarına danışması söylenir.¹²²⁹ Dolayısıyla peygamberimiz için bile bu ilke geçerlidir. Demek ki hiç kimse bu ilkeyi dikkate almama lüksüne sahip değildir.

Yine Kur’an’ın temel ilkelerine uygun olacak şekilde işlerin o işe ehil olan kişilere verilmesi, ehil olan kişilerin kendilerine teslim edilen emaneti en güzel şekilde gözetmesi, sözlerine sadık olması ve tüm sistemin oluşabilecek hata ve aksaklılara karşı sağlıklı bir iç denetim mekanizmasına sahip olması gerekir.¹²³⁰ İşin o işe ehil olana verilmesi o işi olması gerektiği gibi yerine getirmek yani adaleti gözetmek anlamına gelir. İnananların da kendilerine emanet edilen şeyler konusunda titizlik göstermesi ve verdikleri sözleri de en güzel biçimde

¹²²⁶ Ey iman edenler! İnsaf ile hakikate şahitlik yaparak Allaha bağlılığınızda sıkı durun ve herhangi bir kimseye karşı nefretiniz, sizi adaletten sapma günahına itmesin. Adil olun: bu, Allaha karşı sorumluluk bilinci duymaya en yakın olan (davranış)tır. Ve Allaha karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun: şüphe yok ki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır. **Maide Suresi 8**

¹²²⁷ Şüphesiz, Allah, adaletle hüküm yürütenleri sever. **Maide Suresi 42**

¹²²⁸ Yine onlar Rablerinin (davetine) koşarlar, namazı hakkını vererek eda ederler, toplumsal işlerini aralarında danışma yoluyla görürler ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden harcarlar. **Şura Suresi 38**

¹²²⁹ Bir hususta karar vereceğin zaman onlara danış. Karar verdikten sonra da artık Allah’a tevekkül et. Kuşkusuz Allah, kendisine tevekkül edenleri (güvenip dayananları) sever. **Âli İmran Suresi 159**

¹²³⁰ Şüphesiz ki Allah, size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emretmektedir. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz ki Allah, işitendir; görendir. **Nisa Suresi 58**

yerine getirmesi gerekir.¹²³¹ Sözlerin yerine getirilmesi, Allah'ın emridir.¹²³² Yakın akraba da olsa adaletin gözetilmesinin ve verilen sözlerin yerine getirilmesinin istisnası da söz konusu değildir.¹²³³ İnsanlar birbirlerini ve hatta kendilerini dahi kandırabilir ama Allah işin aslını ve esasını yani neyin ne olduğunu en iyi biçimde bilir.¹²³⁴ Verilen sözlere sadık kalmak ve emanete en güzel biçimde sahip çıkmak gerekir. İnsan vermiş olduğu sözlerden sorguya çekilecektir. Çünkü verilen söz sorumluluk gerektirir.¹²³⁵

İnsanlar ideolojik olarak birtakım yönetim sistemleri belirleyebilir ya da farklı yönetim isimleri ile anılabilirler. Önemli olan Kur'an'ın insan aklı ve değerlerinin evrenselliğine yönelik ilkelerinin benimsenmesidir. Bu ilkeleri benimseyen bir toplumun her anlamda doğru bir yönetim şekline sahip olması kaçınılmazdır. Aksi halde bir devletin isminde 'İslam' ya da 'Din' ibaresinin bulunuyor olması o devletin İslami ilkelere riayet ettiğinin göstergesi değildir. Üstelik Kur'an'a göre 'İslam devleti' ya da 'Din devleti' şeklinde bir sistem de söz konusu değildir. Kur'an tarafından ortaya konulan temel ilkeler, her toplum, her inanç ya da inançsızlık sistemi için olmazsa olmaz ilkelere dir. Şayet devletin dini olursa, devlet o dine inanmayan ya da başka bir dini inanca sahip kişilere adil şekilde davranamaz. Dolayısıyla devletin dini olmaz; ilkeleri olur. Kur'an tarafından belirlenen ilkeler, insan aklının evrensel bütünlüğüne uygundur. Kur'an ayetlerinden hareketle ideal bir insan, toplum ve yönetimin oluşabilmesi için dikkat edilmesi gereken temel hususların bir kısmı şu şekilde sıralanabilir:

¹²³¹ Onlar ki kendilerine emanet edilen şeylere dikkat ederler. Verdikleri sözleri de yerine getirirler. **Müminun Suresi 8**

¹²³² Ey iman edenler! Sözlerinizi yerine getirin. **Maide Suresi 1**

¹²³³ Yakın akrabanız da olsa konuştuğunuz zaman adaleti gözetin. Allah'a verdiğiniz sözünü tutun. **En'am Suresi 152**

¹²³⁴ Söz verdiğiniz zaman, verdiğiniz sözünü Allah için tutun. Allah'ı kendinize kefil kılarak, pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Allah ne yaptığınızı bilir. **Nahl Suresi 91**

¹²³⁵ Verdiğiniz sözünü yerine getirin. Çünkü verilen söz sorumluluk gerektirir. **İsra Suresi 34**

Öldürmemek, Allah'ın aziz kıldığı cana kıymamak; barışı esas almak, savaş ve kargaşaya engel olmak; ihlaslı ve samimi olmak; haksızlık ve adaletsizlik etmekten uzak durmak; ahlaklı ve erdemli olmak; verilen söze sadık olmak; yakınlarımız aleyhine dahi olsa şahitlikten kaçınmamak; yalandan uzak durmak; yalan yere şahitlik yapmamak; kibirlenmemek; yürüyüşümüzde, davranışlarımızda ve ses tonumuzda ölçülü ve doğal olmak; insanlardan yüz çevirmemek; ihtiyaç sahiplerini gözetmek; iyiliklerde yarışmak ve yaptığımız iyilikleri çok görerek başa kakmamak; okumak, düşünmek, araştırma yapmak; affetmek, merhamet etmek; öfkeden, kin ve nefretten, ayrımcılıktan uzak durmak; kabalık etmemek nezaket sahibi olmak; hatamızı kabul etmek, yanlışımızdan dönmeyi bilmek ve gerektiğinde özür dileyebilmek; insanlar ile güzel konuşmak, güzel söz ve öğüde kulak vermek; lüzumsuz söz ve davranışlardan, dedikodudan uzak durmak; vaktimizi en iyi şekilde değerlendirmek, çalışkan olmak; sorumluluk almak, duyarlı ve fedakâr olmak; işlerimizi birbirimize danışmak, yardımlaşmak; emaneti ehil olanlara vermek; yakınlarımızı kayırmamak; çirkin iş ve edepsizliklerin yayılmasına engel olmak; zanna uymamak, açık delil üzere olmak; zalimlere eğilim göstermemek, haksızlık karşısında dik ve kararlı durmak.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in güzel örneği ile ortaya koymuş olduğu hayatına yansıyan Kur'an ilkeleri, örnek bir inananın ve örnek bir yöneticinin nasıl olması gerektiği noktasında son derece net bir açılım getirmektedir. Tüm bu temel ilkeler ve benzerleri ideal bir insan ve toplum modeli için olmazsa olmaz gereksinimlerdir. Kur'an ilkeleri mevcut bütün sistemlerin üzerinde ve mevcut herhangi bir yönetim sistemine indirgenemeyecek kadar yücedir. Bu ilkelerdeki yozlaşma, hem bireyi hem de toplumu temelden sarsar ve zamanla çarpıklık, bozukluk ve yıkıma zorlar.

REENKARNASYON (RUH GÖÇÜ) NEDİR? KUR'AN'DA REENKARNASYON VAR MIDİR?

Reenkarnasyon ya da diğer bir deyişle ruh göçü (tenâsüh), ruhun ölümsüzlüğünü ve yeni bir bedenle varlığını devam ettirdiğini kabul eden görüştür. Çok eski dönemlerden itibaren birçok farklı inanç ve kültür içinde varlığını sürdürmüş bir kabuldür. Eski Mısır, Yunan ve Roma inanç ve kültürleri ile Hint inançlarının hemen hepsinde, bazı yerli Afrika dinlerinde, Yahudilikte Kabala geleneği ve İslam'da Nusayrîlik, İsmâiliyye, Dürzîlik ve Yezîdîlik gibi heterodoks mezheplerde tenâsüh kabul edilmektedir. Günümüzde reenkarnasyon inancına sahip olduğu bilinen insanların sayısının bir milyarı aşkın olduğu bilinmektedir. Özellikle Hint dinî düşüncesinde sonsuz ölüm ve yeniden doğum döngüsünü ifade etmek için 'samsara' teriminin kullanıldığı görülmektedir.¹²³⁶

Bedenen ölen insanların ruhlarının ne olduğu konusu eskiden beri merak konusu olmuştur. Çeşitli inançlarda bu ruhların tekrar bedenlenmek suretiyle hayat bulduklarına inanılmıştır. Reenkarnasyon inancına göre ruhun her defasında yeni bir bedende hayat bulmasının nedeni gelişim göstermesi içindir. Farklı yaklaşımlar olsa da reenkarnasyon düşüncesi genel olarak bu şekilde özetlenebilir.

Kur'an ayetlerine bakıldığında insanın bu dünya hayatında bir kez hayat ve ölüm tattığı, öldükten sonra ruhunun tekrar yeryüzüne gelerek bedenlenmesinin söz konusu olmadığı görülmektedir. Bunun aksini düşünen bazı dinî görüşler olmuşsa da ve bu konuda birtakım ayetler delil olarak sunulmuşsa da Kur'an'ın bütününe bakıldığında, delil olarak ileri sürülen

¹²³⁶ Detaylı bilgi için bakınız: Ali İhsan Yitik, **Tenâsüh**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 40, s. 441-443.

ayetlerden doğru bir anlam çıkartılmadığı ve aksini söyleyen birçok ayetin bulunduğu bir gerçektir.

Kur'an'da geçen "Rabbimiz! Sen bizi iki kez öldürdün, iki kez de dirilttin." ifadesinden hareketle Kur'an'da reenkarnasyon türü bir ruh göçünün olduğunu ileri sürenler olmuştur.¹²³⁷ Bu ayetteki iki kez ölüm ifadesinden hareketle ruhun bu dünyada tekrar beden bulmasının mümkün olduğu düşünülmüştür. Oysa dinî her konuda olduğu gibi bu konuda da ayetlerden anlam çıkartırken alakalı tüm ayetlerin göz önünde bulundurulması gerekir. Öte taraftan reenkarnasyon inancında iki kez hayat bulmak değil sürekli devam eden bir döngü söz konusu edilmektedir. Dolayısıyla ilgili ayette iki kez hayat bulunacağını iddia edilmesi durumunda dahi bu ayetten hareketle reenkarnasyonun olduğunun iddia edilmesi mümkün değildir.

Ayetler, insanın bu dünyada var olmadan yani canlı hale gelmeden önceki durumunu ölü ya da başka bir ifadeyle cansız olarak tanımlamaktadır. Ayetin ifadesiyle var olmadan önce herkes cansız yani ölüdür.¹²³⁸ Ayet açık bir şekilde insanın bu dünya hayatında hayat bulmadan önceki durumunu cansız yani ölü olma hali olarak tanımlamakta, hayat bulması bu dünyadaki yaşamını ifade etmekte, ölecek olması bu dünyadaki ölümüne karşılık gelmekte ve tekrar hayata kavuşması ise ahiretteki dirilişine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu dünyada bir ölüm ve tekrar dirilim söz konusu değildir. Ayet tam olarak insanın bu dünyada hayat bulması, bu dünyada ölmesi, ahirette tekrar dirilmesi ve bu şekilde Allah'a döndürülmesini ifade etmektedir. Bu yüzden olsa gerek, ayetlerde önce ölümün sonra hayatın yaratıldığına dikkat çekilmektedir.¹²³⁹

¹²³⁷ Şöyle diyecekler: Rabbimiz! Sen bizi iki kez öldürdün, iki kez de dirilttin. İşte artık günahlarımızı itiraf ettik: şimdi bizim için bir çıkış yolu yok mudur? **Mümin Suresi 11**

¹²³⁸ Siz ölü (cansız)ken sizi diriltten Allah'ı nasıl oluyor da inkâr ediyorsunuz! Sonra sizi öldürecek, sonra sizi (tekrar) diriltecek ve sonunda yalnızca O'na döndürüleceksiniz. **Bakara Suresi 28**

¹²³⁹ O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır. O mutlak üstün ve yüce olandır, eşsiz ve benzersiz bağışlayandır. **Mülk Suresi 2**

Bir ayette “Aranızda ölümü takdir eden biziz. Sizi, benzerlerinize değiştirmemiz ve yine sizi bilemeyeceğiniz şekilde yeniden yaratmamızda kimse bizim önümüze geçemez.” denilmektedir.¹²⁴⁰ Ayetteki benzerler ile değiştirme ve yeniden yaratma ifadelerini bu dünyada tekrar beden bulma olarak anlayanlar olmuştur. Oysa ayetin öncesi ve sonrasına bakıldığında bu tekrar yaratma ifadesinin ahiretteki yaratma ile alakalı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ayet, öncesi ve sonrası ile okunduğunda bu gerçek anlaşılabilir.¹²⁴¹ Ayette insanı yaratan Allah’ın ahirette tekrar yaratmaya kudret sahibi olduğu dolayısıyla ilk yaratılıştan ibret alarak bundan şüphe duyulmaması gerektiği vurgulanmaktadır. “Sizi, benzerlerinize değiştirmemiz” ifadesinden ise yaşayan insanların değişime uğrayarak tekrardan yeryüzüne geleceklerini anlamak mümkün değildir. Ayette dikkat çekilmek istenen şey, azgınlık yapmaları ve Allah’ın ayetlerini dikkate almamaları durumunda, mevcut insanların yok edilip yerlerine yenilerinin yaratılabileceğidir. Ayetlerde, Allah’ın dilemesi durumunda insanların yok edilebileceği ve yerlerine yeni bir halk getirilebileceği ve bunun Allah için asla zor olmayacağı söylenir.¹²⁴²

Bununla birlikte hepsinden de önemlisi, dünya hayatındaki yaşamımızın tekrarı olmayan bir yaşam olduğunu ve ölüm gerçeği ile yüzleşildiğinde tekrar geri dönerek hataları telafi etmeye yönelik taleplerin asla kabul edilmeyeceğini hatırlatan

¹²⁴⁰ Aranızda ölümü takdir eden biziz. Sizi, benzerlerinize değiştirmemiz ve yine sizi bilemeyeceğiniz şekilde (ahirette) yeniden yaratmamızda kimse bizim önümüze geçemez. **Vakıa Suresi 60-61**

¹²⁴¹ Sizi, biz yaratmıştık. (Sizin gerçekleri) onaylamanız gerekmez miydi? (Ey insanlar!) Atmakta olduğunuz meniye (spermi) hiç düşündünüz mü? Onu siz mi yaratıyorsunuz; yoksa yaratanlar biz miyiz? Aranızda ölümü takdir eden biziz. Sizi, benzerlerinize değiştirmemiz ve yine sizi bilemeyeceğiniz şekilde (ahirette) yeniden yaratmamızda kimse bizim önümüze geçemez. Üstelik ilk yaratılışı biliyorsunuz. (Buna rağmen) gerçeği hatırlamanız gerekmez mi? **Vakıa Suresi 57-62**

¹²⁴² (Allah) dilerse sizi yok eder ve (yerinize) yeni bir halk getirir. Bu, asla Allah’a zor değildir. **Fatır Suresi 16-17** ; Ey insanlar! Allah dilerse sizi giderir (yok eder) ve (yerinize) başkalarını getirir; Allah’ın buna gücü yeter. **Nisa Suresi 133** ; Allah’ın gökleri ve yeri bir amaç ile yarattığını görmez misin? O dilerse sizi giderir ve yepyeni bir halk getirir. **İbrahim Suresi 19**

ayetlerin varlığıdır.¹²⁴³ Öldükten sonra tekrar dünyaya dönmek mümkün olmadığı gibi hesap günü gerçeği fark ettikten sonra ne kadar pişman olursa da tekrardan dünyaya dönmek mümkün değildir.¹²⁴⁴ Hesaba çekildikten ve azap ile yüz yüze gelindikten sonra da tekrardan dünyaya dönmek mümkün olmayacaktır.¹²⁴⁵ Ayetlerden de açıkça görüldüğü gibi öldükten sonra da ahiret için tekrar diriltildikten sonra da azap ile yüz yüze gelip ateşin başına getirildikten sonra da tekrar dünyaya dönmek gibi bir durum söz konusu değildir. Ayrıca bir ayette yalancılar için, şayet böyle bir durum mümkün olsaydı ve tekrardan dünyaya geri gönderilselerdi bile yine de kendilerine yasak edilen şeylere yönelecekleri çünkü bu kimselerin hiç şüphesiz yalancı oldukları bildirilir.¹²⁴⁶ Dolayısıyla öldükten sonra hiçbir türlü dünyaya dönüş söz konusu edilemeyecektir. Başka bir ayette de daha önceden ölenlerin bir daha geri dönemeyecekleri ve ancak ahirette Allah'ın huzuruna getirilecekleri ifade edilir.¹²⁴⁷

Kötülere uyanların “Keşke bir kez daha (dünyaya dönmemiz) mümkün olsaydı da şimdi onların bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsaydık!” diyecekleri, Allah'ın onlara pişmanlık duydukları işleri kendilerine göstereceği ve onların asla ateşten çıkamayacakları haber verilir.¹²⁴⁸ İnsan için tekrar

¹²⁴³ Sonunda onlardan (müşriklerden) birine ölüm gelip çatığında “Rabbim! Beni geri gönderin; belki terk ettiğim (dünya)da iyi iş(ler) yaparım!” der. Hayır! Onun söylediği bu söz, (boş) laftan ibarettir. Onların arkasında ise yeniden diriltilecekleri güne kadar (süren) bir (ölüm) engel(i) vardır. **Müminun Suresi 99-100**

¹²⁴⁴ O suçluların Rableri huzurunda başlarını öne eğecekleri ve “Rabbimiz! Gördük, duyduk; bizi (dünyaya) geri gönder de iyi işler yapalım; artık kesin olarak inananlarız!” diyecekleri zamanı bir görsen! **Secde Suresi 12**

¹²⁴⁵ Onların ateşin karşısında durdurulup “Ah, keşke (dünyaya) geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve inananlardan olsak!” dediklerini bir görsen! **En'am Suresi 27**

¹²⁴⁶ Hayır! Daha önce gizlemekte oldukları şeyler (günahlar) kendilerine göründü. (Dünyaya) geri gönderilseler yine de kendilerine yasak edilen şeylere döneceklerdir. Şüphesiz ki onlar yalancıdırlar. **En'am Suresi 28**

¹²⁴⁷ Onlar (müşrikler), kendilerinden önce nice toplumları helak ettiğimizi, onların (eskilerin), diğerlerine (yaşamakta olanlara) tekrar dönmediklerini hiç mi düşünmediler! Elbette onların hepsi, tamamı (huzurumuzda) hazır (olacak)lardır. **Yasin Suresi 31-32**

¹²⁴⁸ (Kötülere) uyanlar şöyle demiş (olacaklar)dır: “Keşke bir kez daha (dünyaya dönmemiz) mümkün olsaydı da şimdi onların bizden uzaklaştıkları gibi biz de

bu dünyaya dönme ve hatalarını telafi etme fırsatı yoktur çünkü ayetin ifadesiyle yaşadığı hayatın hesabını vermesi gereken insana, bu gerçeği akledebileceği kadar bir süre tanınmıştır.¹²⁴⁹ Bu konuda daha birçok ayet örnek olarak gösterilebilir ancak son olarak cennete giren inananların bir daha ölüm yaşamayacak olmaları yönündeki sevinç ifadeleri ile konuyu noktalamak yeterli olacaktır.¹²⁵⁰

84

**NEDEN BİRDEN ÇOK DİN GELMİŞTİR?
NEDEN DÖRT KUTSAL KİTAP VARDIR?
ÖNCEKİ KİTAPLAR NEDEN
KORUNMAMIŞTIR?**

Kur'an'a göre tüm peygamberler İslam peygamberidir ve beraberlerinde getirmiş oldukları ilahi vahye tabi olanlar da Müslümandırlar. Peygamberlerin getirdikleri vahiyler de özü itibariyle aynıdır. Dolayısıyla Allah'tan geldikleri şekli ile Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an olarak dört farklı kitap değil farklı zaman dilimlerinde özü itibariyle aynı ilahi mesajı insanlığa ilan eden kitaplar vardır.¹²⁵¹

Yine örneğin Kur'an'da Hz. İbrahim'in Allah'ın birliğine gönülden bağlı muvahhid bir Müslüman olduğu ve hiçbir

onlardan uzaklaşsaydık!" Böylece Allah, pişmanlık duydukları işleri kendilerine gösterecektir; onlar asla ateşten çıkamazlar. **Bakara Suresi 167**

¹²⁴⁹ Oradakiler şöyle feryat edecekler: "Rabbimiz! Bizi (buradan) çıkar da (dünyada) yaptıklarımızın dışında iyi iş(ler) yapalım." (Allah onlara şöyle diyecektir:) "Size uyarıcı da geldiği hâlde (gerçeği) hatırlayabilecek kimsenin bunu başara-bileceği kadar bir ömür vermedik mi!? Şimdi tadın (azabı)!" Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur. **Fatır Suresi 37**

¹²⁵⁰ Biz artık bir daha ölmeyeceğiz, öyle değil mi? İlk ölümümüzden başka ölüm görmeyecek, azaba uğratılacaklar da olmayacağız. Bu gerçekten en büyük başarıdır. **Saffat Suresi 58-60**

¹²⁵¹ (Onlara şöyle) deyin: Biz, Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlar(ın)a indirilene, Rableri tarafından Musa'ya ve İsa'ya verilenlere, (ayrıca) diğer nebilere (peygamberlere) verilenlere inandık. Onlardan hiçbirini arasında fark gözetmeyiz. Biz, sadece O'na (Allah'a) teslim olduk. **Bakara Suresi 136**

zaman Allah’a ortak koşanlardan olmadığı ifade edilir.¹²⁵² Hz. İbrahim de Hz. Yakup da çocuklarına Müslüman olarak ölmelerini vasiyet etmişlerdi.¹²⁵³ Yine Hz. İsa’ya tabi olan havariler de Müslüman olduklarını ifade etmişlerdi.¹²⁵⁴

Kur’an dışındaki üç büyük vahyin neden korunmadığı da merak edilmektedir. Bunun gerçek bilgisi sadece Allah’a aittir. Ancak içinde bulunduğumuz imtihan dünyasında özgür iradenin ve imtihanın bir gereği olarak her türlü iyilik ve kötülüğün yapılabilmesini görmekteyiz. Kur’an’da, bazı Yahudi ve Hristiyan din adamı ve takipçilerinin Allah’ın kendilerine göndermiş olduğu peygamberleri öldürdüklerine,¹²⁵⁵ bazı kimselerin Allah’ı bırakıp din adamlarını ve Hz. İsa’yı rab edindiklerine,¹²⁵⁶ Allah’ın oğlu olduğunu iddia ettiklerine,¹²⁵⁷ Hz. İsa’yı ve annesini, Allah’ın peşi sıra iki ilah edindiklerine,¹²⁵⁸

¹²⁵² İbrahim ne Yahudi ne de Hristiyan’dı; fakat o, hanîf (Allah’ı birleyen) bir Müslümandı ve müşriklerden değildi. **Âli İmran Suresi 67**

¹²⁵³ İbrahim bunu kendi oğullarına da vasiyet etmişti. Yakup da “Ey yavrularım! Allah sizin için bu dini (İslam’ı) seçti. Öyleyse sadece Müslümanlar olarak ölün!” (demişti). **Bakara Suresi 132**

¹²⁵⁴ İsa, onlardaki inkârcılığı sezince “Allah’a doğru (giden yolda) kim bana yardımcı olacak?” diye sormuş, havariler de “Biz Allah’ın (yolunun) yardımcılarıyız; Allah’a iman ettik. Şahit ol ki biz Müslümanlarız” demişlerdi. **Âli İmran Suresi 52**; Hani havarilere “Bana ve elçime iman edin!” diye vahyetmişim (bildirmiştim). Onlar da “İman ettik, bizim Allah’a teslim olmuş kişiler (Müslümanlar) olduğumuza sen de şahit ol!” demişlerdi. **Maide Suresi 111**

¹²⁵⁵ Yemin olsun ki biz Musa’ya Kitabı vermiştik. Ondan sonra birbiri ardınca elçiler göndermiştik. Meryem oğlu İsa’ya da apaçık belgeler vermiş, onu Ruhul Kudus ile desteklemiştik. (Ne var ki) nefislerinizin arzulamadığı şeyleri söyleyen bir elçi size her geldiğinde ona karşı kibirlenmiştiniz. (Size gelen elçilerden) bir kısmını yalanlıyor; bir kısmını öldürüyordunuz. **Bakara Suresi 87**

¹²⁵⁶ (Yahudiler) hahamlarını (bilginlerini), (Hristiyanlar) da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih’i (İsa’yı) Allah’ın peşi sıra rabler edinmişlerdi. (Hâlbuki) onlara ancak tek bir ilaha kulluk etmeleri emrolunmuştu. O’ndan başka ilah yoktur. O, onların ortak koştuklarından yücedir. **Tevbe Suresi 31**

¹²⁵⁷ (Bazı) Yahudiler, “Üzeyr, Allah’ın oğludur” demişlerdi. (Bazı) Hristiyanlar da “Mesih (İsa), Allah’ın oğludur” demişlerdi. Bu, onların ağızlarındaki (anlamsız) sözleridir. (Sözlerini) daha önce kâfir olanların sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Nasıl da (gerçeklerden) çevriliyorlar!? **Tevbe Suresi 30**

¹²⁵⁸ Hani Allah “Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara ‘Beni ve anamı, Allah’ın peşi sıra iki ilah edin!’ diye sen mi dedin?” buyurduğu zaman, (İsa) “(Haşa)! Sen yücesin. Hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Hem ben söyleseydim sen onu elbette bilirdin. Sen bendekini bilirsin, (hâlbuki) ben sende olanı bilemem. Şüphesiz ki gizlilikleri bilen ancak sensin sen” demiş (olacak)tır. **Maide Suresi 116**

Allah'ın için üçüncüsü olduğunu söylediklerine,¹²⁵⁹ Hz. İsa'nın Allah'ın ta kendisi olduğunu söylediklerine,¹²⁶⁰ Yahudilerin, kendilerine gelen ayetleri bozup değiştirdiklerine ve kendi elleri ile yazdıklarının Allah katından olduğunu iddia ettiklerine,¹²⁶¹ bile bile gerçeği gizlediklerine ve gerçeği batılla karıştırarak Allah'ın dinini değiştirdiklerine dikkat çekilir.¹²⁶² Dolayısıyla bu tarz hadsizlikleri yapan insanlar, vahyin doğasını bozmak adına da girişimlerde bulunmuşlar ve ne oranda olduğunu tahmin etmemizin mümkün olmadığı şekilde kendilerine gelen vahyin bozulmasına neden olmuşlardır. Bu yüzden yeni bir elçi ve vahiy desteği ile önceki vahiy mensuplarının dinde yapmış oldukları bozgunun düzeltilmesi gerekirdi. Allah, daha önceki ilahi vahiyleri de içeren Kur'an vahyi ile hem dini özüne döndürmüş hem de önceki vahiylerin orijinal hallerini korumuştur. Dolayısıyla Allah'ın mesajları önceki din mensupları tarafından anlam ve amacından saptırılmışsa da Allah'ın mesajları yok olmamış, Kur'an ile son defa

¹²⁵⁹ “Şüphesiz ki Allah, için üçüncüsüdür!” diyenler de şüphesiz ki kâfir olmuşlardır. (Hâlbuki) tek bir ilahtan (Allah'tan) başka ilah yoktur. Söylediklerinden vazgeçmezlerse, içlerinden kâfir olanlara elem verici bir azap dokunacaktır. **Maide Suresi 73** ; Ey kitap ehli! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçek(ler)den başkasını söylemeyin! Mesih (yani) Meryem oğlu İsa, sadece Allah'ın elçisidir; (o) Allah'ın, Meryem'e ulaştırdığı kelimesidir; O'ndan bir ruhtur (mesajdır). Öyleyse, Allah'a ve elçilerine iman edin! “(Tanrı) üçtür!” demeyin; sizin için hayırlı olmak üzere bundan vazgeçin! Yalnızca Allah tek bir ilahdır. O, çocuk sahibi olmaktan yücedir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca O'na aittir. Vekil (güven kaynağı) olarak Allah yeter. **Nisa Suresi 171**

¹²⁶⁰ Şüphesiz ki “Allah, Meryem oğlu Mesih (İsa)dır!” diyenler elbette kâfir olmuşlardır. (Hâlbuki) Mesih (İsa), “Ey İsrailoğulları! Benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin!” demişti. (Bilin ki) kim Allah'a ortak koşarsa elbette Allah, ona cenneti haram kılmıştır; onun barınağı ateştir ve zalimler için hiçbir yardımcı yoktur. **Maide Suresi 72**

¹²⁶¹ Kitabı (Tevrat'ı) kendi elleriyle yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için “Bu, Allah katındandır” diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıkları nedeniyle onların vay hâllerine! Kazandıkları nedeniyle onların vay hâllerine! **Bakara Suresi 79** ; Şüphesiz ki onlardan (kitap ehlinin) bir grup, (okuduklarını) kitaptan sanasınız diye Kitabı (Tevrat'ı okurken) dillerini eğip бүkerler. Hâlbuki o (okudukları), Kitaptan (Tevrat'tan) değildir. (Söyledikleri) Allah katından olmadığı hâlde “O, Allah katındandır” derler. Allah hakkında bilerek yalan söylerler. **Âli İmran Suresi 78**

¹²⁶² Ey kitap ehli! Neden gerçeği batılla karıştırıyor ve gerçeği bilerek gizliyorsunuz? **Âli İmran Suresi 71**

insanlığa duyurulmuş ve Allah tarafından korunmuştur.¹²⁶³ Zaten Kur'an'ın apaçık mesajlarının öncekilerin kitap ve sayfalarında da olduğu ayetlerden anlaşılmaktadır.¹²⁶⁴

Kur'an, insanlığa gelen son ilahi mesaj olması sebebiyle bizzat Allah tarafından muhafaza edilmiş ve insan müdahalelerine karşı korunmuştur. Bunun en büyük delili bizzat kendi içindeki tutarlılığı, insan aklı ve tabiatına uygunluğu ve geçmişten günümüze hiçbir sözünün yalanlanamamış olmasıdır. Son mesaj olması sebebiyle korunması kaçınılmazdır. Şayet Kur'an korunmamış olsaydı, hesap günü ahirette insanların Allah'a karşı bahaneleri olacaktı. Allah, insanlığın son ilahi mesajını muhafaza ederek bu bahanelerin önünü tıkadığı gibi aynı zamanda geçmişten gelen hatalarını göstererek aynı hatalara düşülmemesi konusunda insanları son kez uyarmıştır. Kur'an'dan sonra bir kitap da, peygamberimiz Hz. Muhammed'den sonra bir peygamber de gelmeyecektir.

Dolayısıyla farklı dinler ya da temel mesajları itibariyle farklı vahiyler gelmiş değildir. Allah katında tek din vardır; o da İslam'dır. Bu konu da halk arasında yanlış bilinen bu sebeple de anlaşılmasında güçlük çekilen konulardan biridir. Bunun en temel sebeplerinden biri de Kur'an'ın gerektiği gibi okunup bilinmemesidir. Allah katındaki dinin İslam olduğunu ifade eden ayet, özellikle Cuma namazlarında camilerde sıklıkla okunan ayetlerden biri olduğu için halk arasında çok bilinen ancak çoğu kişi tarafından yanlış anlaşılan bir ayettir. Kur'an'a göre İslam, Allah'a teslim olmak anlamına gelmektedir. Müslüman ise Allah'a teslim olandır. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen tüm peygamberler, İslam inancı üzerinde olmuşlar ve vahyi getirdikleri

¹²⁶³ Kendilerine "Allah'ın indirdiğine iman edin!" denince, "Biz sadece bize indirilene (Tevrat'a) inanırız" derler ve ondan başkasını inkâr ederler. Hâlbuki o (Kur'an), kendilerinde bulunanı (Tevrat'ın aslını) doğrulayıcı gerçektir. (Ey Muhammed! Onlara) de ki: "Siz inanıyor idiyse daha önce Allah'ın peygamberlerini neden öldürüyordunuz?" **Bakara Suresi 91**

¹²⁶⁴ Ve hiç şüphesiz, o (Kur'an), öncekilerin kitaplarında da vardı. **Şuara Suresi 196** ; Şüphesiz ki bu (anlatılanlar), önceki vahiylerde, (mesela) İbrahim ve Musa'nın sahifelerinde de vardı. **A'lâ Suresi 18-19**

toplumlar içinde Allah'a ilk teslim olan yani ilk Müslümanlar olmuşlardır. Dolayısıyla çoğu insanın zannettiği gibi İslam, ilk defa peygamberimiz Hz. Muhammed ile gelmiş olan dinin adı değildir.¹²⁶⁵ Ayetten de görüldüğü gibi kendilerine kitap verilen toplumlara gelen peygamberler onlara İslam'ı getirmiş ancak onlar kendi aralarındaki kıskançlık ve çekişme yüzünden Allah'ın tek geçerli dini sistemi olan İslam'dan sapmışlardır.

İslam'dan başka bir din arayandan o aradığının asla kabul edilmeyeceğini,¹²⁶⁶ dinin kemale erdirilip tamamlandığını ve Allah tarafından din olarak İslam'ın seçildiğini ifade eden ayetler de genellikle yanlış anlaşılmaktadır.¹²⁶⁷ Bu ayetler de Allah'ın insanlar için belirlemiş olduğu inanç sisteminin tam ve gerçek anlamda kendisine teslimiyeti ve kendisinden gelen ortak mesajı içeren İslam sistemi olduğunu ifade etmektedir. Bu sitemde Allah'tan başkasına teslim olunmaz ve Allah'ın belirlediği yasalar dışında hiçbir yasa ve inanç dinselileştirilemez. Dolayısıyla Hz. Âdem'den Hz. Peygamber'e kadar Allah'tan gelen ayrı dinler değil tek bir din vardır onun da adı İslam'dır.

85

KUR'AN'A GÖRE YAHUDİ VE HİRİSTİYANLAR İLE DOSTLUK EDİLEBİLİR Mİ? YAHUDİ VE HİRİSTİYANLARIN AHİRETTEKİ DURUMLARI NE OLACAKTIR?

Bazı kişi ve çevrelerin Allah'ın apaçık ayetlerini çarpıtarak Allah'ın Yahudi ve Hristiyan olanlarla dostluk ya da arkadaşlık

¹²⁶⁵ Şüphesiz ki Allah katında din, İslam'dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine bilgi geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düşmüşlerdi. Kim Allah'ın ayetlerini inkâr ederse (bilsin ki) şüphesiz ki Allah, hesabı çok hızlı olan-
dır. **Âli İmran Suresi 19**

¹²⁶⁶ Kim Allah'a teslimiyetten başka bir din ararsa bu kendisinden asla kabul edil-
meyecek ve o, ahirette kaybedenlerden olacaktır. **Âli İmran Suresi 85**

¹²⁶⁷ Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim (olgunlaştırdım), üzerinizdeki ni-
metimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim.
Maide Suresi 3

etmemizi yasak ettiğini iddia ettikleri görülür. Bu konuda delil olarak ileri sürülen ayette “Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin” denilmektedir.¹²⁶⁸ Gerçekten de tek başına bu ayet dikkate alındığında Allah’ın Yahudi ve Hristiyanları dost edinmemizi yasak ettiği söylenebilirdi. Ancak bir konuda hüküm çıkartmak için o konu ile ilgili tüm ayetlerin bir arada dikkate alınması gerekir. Söz konusu ayetten birkaç ayet sonra Rabbimiz meseleye açıklık getirmektedir. Kur’an’da birçok ayette ifade edildiği gibi dini konularda gerekli olan her meseleye Rabbimiz açıklık getirmektedir. Söz konusu ayete açıklık getiren ayette “Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin!” denmekte ve hangi Yahudi ve Hristiyanlar ile dostluk edilmeyeceği netlik kazanmaktadır.¹²⁶⁹

Görüldüğü gibi dostluk edilmesi yani sıkı bir gönül bağı kurulması yasaklanan kişiler Allah tarafından indirilmiş son vahiy küçük gören ve o vahiy tarafından ortaya konulan din anlayışı ile alay eden kitap ehli mensuplarıdır. Bunlar dışında kitap ehli ile tartışıp mücadele ederken içlerinden haksızlık edenler hariç olmak üzere olabilecek en güzel tavrı takınmamız söylenir.¹²⁷⁰ Bütün Yahudi ve Hristiyanları bir tutmamak yani aynı kefeye koymamak gerekir. Toptancı bir bakış açısı, hemen her konuda sağlıklı düşünüp doğru karar vermeye engeldir. Bir önceki bölümde kendilerine kitap verilmiş olanların kendi aralarındaki azgınlık ve kıskançlıkları nedeniyle dinde nasıl bir tahribat yaptıklarına dikkat çekilmişti. Ancak Kur’an’da

¹²⁶⁸ Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin! (Zira) onlar, birbirinin dostudurlar. İçinizden onları dost edinen kişi şüphesiz ki onlardan olmuş olur. Şüphesiz ki Allah, zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz. **Maide Suresi 51**

¹²⁶⁹ Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin! Müminlerseniz Allah’a karşı takvalı (duyarlı) olun! **Maide Suresi 57**

¹²⁷⁰ İçlerinden haksızlık edenler hariç, kitap ehliyle ancak en güzel yoldan mücadele edin ve deyin ki: “Bize indirilene de size indirilene de iman ettik. Bizim ilahımız da sizin ilahınız da tektir ve biz O’na teslim olmuşuzdur.” **Ankebut Suresi 46**

kitap ehlinin hepsinin aynı olmadığı ve içlerinden Allah'a ve ahiret gününe iman eden, iyiliği öğütleyip kötülüğü engelleyen ve iyiliklerde yarışan ve yapmış oldukları iyilikler karşılıksız bırakılmayacak olanların varlığı da hatırlatılır.¹²⁷¹ Yine ayetlerde, kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanlar ile eşit (ortak) bir söze gelinmesi, Allah'tan başkasına kulluk edilmemesi, hiçbir şeyin O'na ortak koşulmaması ve Allah'ın peşi sıra birilerinin rabler edinilmemesi söylenir.¹²⁷² Kitap ehli içinden hem kendilerine indirilmiş olana hem de peygamberimiz ile birlikte gönderilmiş olana iman eden, Allah'ın ayetlerini az bir bedel karşılığı satmayan gerçek inananlar bulunduğu söylenir ve bu kimselerin Rableri katından ödülleri olacağı haber verilir.¹²⁷³

Kur'an'da Allah'ın sadece kendisine ortak koşulmasını yani şirk zulmünün işlenmesini bağışlamayacağı, şirk dışındaki günahları ise kişinin bağışlanmayı hak edecek eylemler yapmasına bağlı olarak affedebileceği ifade edilir.¹²⁷⁴ Dolayısıyla Yahudi ve Hiritiyanlardan şirke bulaşmamış olan, Allah'a ve ahiret gününe iman eden ve güzel işler üretenlerin bağışlanarak cennete girecekleri haber verilmektedir.¹²⁷⁵ Müslüman olandan

¹²⁷¹ (Ancak) hepsi aynı değildir. Kitap ehlinden gece saatlerinde secde ederek Allah'ın ayetlerini tilavet eden (okuyup aktaran), ayakta olan bir topluluk vardır. Onlar Allah'a ve ahiret gününe iman eder; iyiliği emreder (öğütler) ve kötülükten engeller (sakındırır) ve iyi işlerde yarışır. İşte bunlar, iyilerdendir. Yaptıkları hiçbir iyilik inkâr edilmeyecektir (karşılıksız bırakılmayacaktır). Allah, muttakileri (duyarlı olanları) bilendir. **Âli İmran Suresi 113-115**

¹²⁷² De ki: Ey kitap ehli! Sizinle bizim aramızdaki eşit (ortak) bir söze gelin: Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim; O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Kimimiz kimimizi Allah'ın peşi sıra rabler edinmeyelim! Yüz çevirirlerse (kitap ehline), "Şahit olun ki biz Müslümanlarız" deyin. **Âli İmran Suresi 64**

¹²⁷³ Kitap ehlinden öylesi var ki Allah'a, hem size indirilene hem de kendilerine indirilene Allah'a boyun eğerek iman ederler. Allah'ın ayetlerini az bir değer karşılığında satmazlar. İşte onlar için Rableri katında ödüller vardır. Şüphesiz ki Allah, hesabı çabuk görendir. **Âli İmran Suresi 199**

¹²⁷⁴ Allah, kendisine ortak koşanları asla affetmez. Bunun dışında uygun gördüğünü bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa, büyük bir günahla iftirada bulunmuş olur. **Nisa Suresi 48** ; Allah, kendisine ortak koşanları bağışlamaz. Bunun dışında, dilediğini bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa, derin bir sapkınlıkla sapmış olur. **Nisa Suresi 116**

¹²⁷⁵ Şüphesiz ki iman edenler, Yahudi olanlar, Sabiiler ve Hristiyanlar(dan) kim Allah'a (şirksiz) ve ahiret gününe iman edip iyi işler yaparsa, onlar için Rableri

başkasının cennete giremeyeceğini, ehli kitap olan Yahudi ve Hristiyanlar da dahil olmak üzere herkesin cehennemlik olacağına dair yaygın bir kanaat vardır. Oysa örnek verilen ayetlerden de görüldüğü gibi bu kanaat doğru değildir. Aynı şekilde Müslüman olmak da cenneti garantilemek değildir. Aynı hatayı Yahudi ve Hristiyan olan kitap ehli de yapmış ve kendilerinden başka kimsenin cennete giremeyeceğini iddia etmişlerdir.¹²⁷⁶ Ayetler, bu iddialarının geçersiz olduğunu güzel davranarak benliğini Allah’a teslim edenlerin ödülünün O’nun katında olduğunu ve onların herhangi bir korku ya da üzüntü duymayacakları bildirir.¹²⁷⁷ Bu ayetteki uyarı “Müslüman olandan başkası cennete girmeyecek” iddiasında bulunan Müslümanlar için de geçerlidir. Cennet kimsenin tapulu malı olmadığı gibi kontenjan ya da yer sorunu olan bir yer de değildir. Ayrıca kimlerin cennete gireceği Allah dışında birinin hüküm verebileceği bir konu da değildir. Allah da hükmünü ayetleri ile açıkça bildirmiştir.

86

KUR’AN’DA DİN ADAMI (RUHBAN), DİN GÖREVLİSİ YA DA DİNİ OTORİTE VAR MIDIR?

İslam, tek otoritenin Allah olduğu, O’ndan başka kimsenin hüküm koyma ya da O’nun tarafından konulmuş bir hükmü bozma veya değiştirme hakkının söz konusu olmadığı bireysel bir din ve inanç sistemidir. Dolayısıyla bu sorunun en kısa

katında ödülleri vardır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de. **Bakara Suresi 62** ; Şüphesiz ki iman edenler, Yahudi olanlar, Sabiiler ve Hristiyanlardan kim Allah’a ve ahiret gününe iman edip iyi işler yaparsa onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de. **Maide Suresi 69**

¹²⁷⁶ (Kitap ehli:) “Yahudi olanlar veya Hristiyanlar hariç kimse cennete giremeyecek” demişlerdi. İşte şu (bu iddiaları), kendi kuruntularıdır. De ki: Doğruysanız delilinizi getirin! **Bakara Suresi 111**

¹²⁷⁷ Aksine kim güzel davranarak yüzünü (benliğini) Allah’a teslim ederse, onun ödülü Rabbinin katındadır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de. **Bakara Suresi 112**

cevabı, Kur'an'a göre din adamı, din görevlisi ya da dini bir otoritenin olmadığı şeklindedir. İslam, ruhban (din adamı) sınıfının olduğu bir din değildir. Arapça râhib kelimesinin çoğulu olan ruhbânın, rahbe ve rahbâniyye (ruhbâniyye) kökünden geldiği bilinmektedir. Rahbe: korkup çekinme, derin dini endişelerden dolayı ıstırap çekme, rahbâniyy: yoğun bir dinî kaygı ve korku ile kendini ibadete verme gibi anlamlara gelmektedir. Râhib ise Allah'tan korkan ve uzlet halinde ibadet eden kişiyi ifade etmektedir.¹²⁷⁸ Özellikle Hristiyanlık içinde sonradan ortaya çıkan bir anlayış olarak ruhbanlığın, Allah'ın insanlardan bir isteği gibi kabul gördüğü bilinmektedir.

Hz. İsa, insanlara böyle bir din getirmemişken Allah'ın rızasını kazanmak maksadıyla insanlar tarafından uydurulan ruhbanlığa ve onu uyduranların birçoğunun uydurdıkları şeye uymayarak yoldan saptıklarına ayetler dikkat çekmiştir.¹²⁷⁹ Allah'ın Hz. İsa'ya vahyetmiş olduğunun dışına çıkartılan ve “din adamlarının” elinde özünden uzaklaştırılarak yaygın şekilde algılanan Hristiyanlığa dönüştürülen din, kazandığı bu yeni form ile kurumsallaşınca Kilise'nin başı olarak kabul edilen Mesih'in yetkileri havarilere, onlardan da “din adamlarına” geçmiş, “din adamları” bir anlamda Tanrı'nın yeryüzündeki otoritesini temsil eden kutsal kişiler haline gelmiş ve insanlar tarafından aşırı derecede yüceltilerek tartışılmaz bir otorite kılınmışlardır.

Hz. İsa'nın beraberinde getirmiş olduğu mesajlarda hiç olmamasına rağmen zamanla ortaya çıkan ruhbanlığın bir sonucu olarak haham ve rahipler sınıfı oluşmuş ve bazı

¹²⁷⁸ Detaylı bilgi için bakınız: Salime Leyla Gürkan, **Ruhban**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 35, s. 204.

¹²⁷⁹ Sonra bunların izinden art arda elçilerimizi göndermiştik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından göndermiş, ona İncil'i vermiştik. Ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet yerleştirmiştik. Uydurdıkları ruhbanlığa gelince, onu onlara biz yazmamıştık. Fakat kendileri, Allah rızasını kazanmak için yapmış, (ancak) buna da gerektiği gibi uymamışlardı. Biz de onlardan iman edenlere ödülleri vermiştik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmıştı. **Hadid Suresi 27**

kimseler haham ve rahipleri Allah'tan başka rabler edinmeye başlamıştır. Oysa Kur'an ayetleri kendilerine yalnızca tek ilah olan Allah'a kulluk etmelerinin emredilmiş olduğuna dikkat çeker.¹²⁸⁰ Bazı insanlar, yalnız Allah'a kulluk etmek yerine haham ve rahipleri rab edinince çoğu haham ve rahip de "din adamı" vasfından aldıkları güçle halkı sömürmeye ve servet biriktirmeye başlamışlardır.¹²⁸¹

Oysa gerçek İslam'da hiç kimsenin Allah'ın dinini temsil etme yetkisi yoktur. Allah hiçbir kişi ya da grubu, temsilcisi olarak tayin etmemiştir. Din, insanların ortak paydasıdır. Kimse din konusunda bir diğerdan daha fazla hak ya da yetki sahibi değildir. Şüphesiz Allah'ın dinini en doğru ve güzel şekilde anlayarak yaşamak her inananın en öncelikli vazifesidir. Bilmediğini öğrenmek, bilgi sahibi kişilere danışmak, herkesi ve her görüşü değerlendirmek ve sonuçta, aklına, yaratılışına ve pek tabi Allah'ın vahyine ve vahiy ile hareket ederek inananlar için örnek olan peygamberlerin hayatlarına göre inanç ve kabullerini gözden geçirmek durumundadır.¹²⁸²

Bu noktada meseleye meşhur âlim Muhammed Abduh'un düşünceleri üzerinden bakmakta yarar vardır: "Abduh şunu çok net bir üslupla ortaya koymuştur ki İslam, dini otoriteyi reddetmekle kalmamış onun izlerini kökünden silmiştir. Hatta İslam'ın getirdiği en önemli esas bu ilkeyi yıkmaktır. İslam Allah ve Resulü'nden sonra hiç kimseye başka birinin inancına egemen olma ve imanına baskı uygulama hakkı vermemiştir. Resulullah bile denetleyici

¹²⁸⁰ (Yahudiler) hahamlarını (bilginlerini), (Hristiyanlar) da rahiplerini ve Mer-yem oğlu Mesih'i (İsa'yı) Allah'ın peşi sıra rabler edinmişlerdi. (Hâlbuki) onlara ancak tek bir ilaha kulluk etmeleri emrolunmuştu. O'ndan başka ilah yoktur. O, onların ortak koştuklarından yücedir. **Tevbe Suresi 31**

¹²⁸¹ Ey iman edenler! (Bilin ki), hahamlardan ve rahiplerden birçoğu insanların mallarını batıl yollarla yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda infak etmeyenler (harcamayanlar) var ya, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! **Tevbe Suresi 34**

¹²⁸² Onlar (her) sözü dinler; en güzeline uyarlar. İşte onlar, Allah'ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir. Öz akıl sahipleri de işte sadece onlardır. **Zümer Suresi 18**

ve baskı kuran biri değil, sadece tebliğ edici ve uyarıcıdır. İslam'da iyiliği tavsiye edip kötülükten uzaklaştırmaya çalışmaktan başka bir otorite yoktur. Bu otorite de belli bir sınıfa tahsis edilmemiş, bütün Müslümanlara birlikte verilmiştir. Bu yüzden bir kimsenin nasihat ve irşattan başka yeryüzünde veya gökyüzünde “bağlama” ve “çözme” gibi bir yetkisi bulunmamaktadır.”¹²⁸³

Dolayısıyla dinin görevlisi olmaz. Dinin gönüllüsü olur. Görevli, sorumlu olduğu görev tanımına, yapılması ve yerine getirilmesi gereken bir iş olarak bakar. Gönüllü ise adanmış bir ruh, ihlas ve samimiyet ile hareket eder. İçinde din ve inanç olan her işte gönüllülük, ihlas, samimiyet, adanmışlık olmasının ve karşılığın sadece Allah'tan beklenmesinin gerekliliğinde şüphe yoktur. Bütün peygamberlerin Allah'ın ayetlerini insanlara tebliğ ederken benimsedikleri ilkeli duruş bütün Müslümanlara örnek olmalıdır.¹²⁸⁴

Bu ayetler tarih bilgisi olsun diye değil son vahyin takipçileri olarak aynı hatalara düşmeyelim diye uyarı mahiyetinde indirilmiştir. İslam'da “din adamı” sınıfı yoktur. Herkes dininin adamı olmakla yani dini gerekleri en güzel şekilde yerine getiren erdemli ve ilkeli bir inanan olmakla yükümlüdür. Müslüman, din adamı değil, dinin ortaya koymuş olduğu insan aklı ve yaratılışına uygun evrensel değerlerin adamı olabilir. İslam'da Allah dışında sorgulanmayacak kimse yoktur.¹²⁸⁵ Peygamberler de din adamı değildirler. Allah tarafından seçilen ve elçi olarak görevlendirilme şerefine erişen üstün ahlaka sahip kişilerdir. Üstün insanlardır ancak insanüstü değildirler. Din adına sahiplik iddiasında bulunmayan, Allah'tan aldıkları

¹²⁸³ Mehmet Zeki İçsan, **Muhammed Abduh'un Dini ve Siyasi Görüşleri**, Dergâh Yayınları 1998, s. 185.

¹²⁸⁴ Yüz çevirirseniz, ben sizden hiçbir ücret istememiştım. Benim ücretim, yalnızca Allah'a aittir. Bana da Müslümanlardan olmam emredilmiştir. **Yunus Suresi 72**

¹²⁸⁵ (Allah), yaptığından sorumlu tutulamaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir. **Enbiya Suresi 23**

görevi en güzel şekilde yerine getirmek için çalışan örnek şahsiyetlerdir.¹²⁸⁶

Bu yüzdendir ki İslam dini, peygamber merkezli değil vahiy merkezli bir dindir. Peygamberler vahyin hayata taşınan en güzel örnekleridir. Peygamberler örnek olurlar, dine ortak olmazlar. Allah'ın dinini, olduğundan farklı bir şekle sokmazlar. Din konusunda Allah'ın indirdiğinden başkasına uymazlar. Kur'an'da peygamberimize, Allah'tan kendisine ne vahyedilirse sadece ona uyduğunu söylemesi emredilmektedir.¹²⁸⁷

Bu ayet açıkça gösteriyor ki peygamberimizin Kur'an dışındaki konuşmaları ilahi değildir. Şayet peygamberimizin her söylediği Allah'tan bir vahiy olsaydı, ayette: Onlara bir ayet getirmediğinde... denmezdi. Peygamberin ağzından çıkan her söz Allah'tan bir vahiy olsaydı, inanmayanlar, peygamberimizin günlük hayatta ağzından çıkanlar ile Kur'an'ı birbirinden ayırt etmezlerdi ve yeni bir ayet getirmediği için peygamberimizi eleştiremezlerdi. Bu tür ayetler gösteriyor ki peygamberimiz insanlara vahiy olarak sadece Kur'an ayetlerini tebliğ etmiştir.

Öte taraftan Allah tarafından yaşanılır kılınmış olan dini, insanlar için yaşanılmaz kılmaktan uzak durmak ve böylesi bir hataya düşmekten Allah'a sığınmak gerekir. Ayetler, Allah'ın yarattığı kişileri bildiğine, zira O'nun ilmiyle her şeye nüfuz eden, her şeyden haberdar olan olduğuna dikkat çeker.¹²⁸⁸ Hiç şüphesiz her şeyi en iyi şekilde bildiği gibi yarattığını da en iyi Allah bilirdi. İnsanın tam olarak neye ihtiyaç duyduğunun, aklına ve kalbine hitap edecek ve onun insan onuruna yaraşır şekilde yaşamasını sağlayacak şeylerin

¹²⁸⁶ De ki: Ben de yalnızca sizin gibi ölümlü bir insanım. Bana ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyediliyor: Öyleyse O'na yönelin ve O'ndan af dileyin! Yazıklar olsun Allah'tan başkasına ilahlık yakıştıranlara. **Fussilet Suresi 6**

¹²⁸⁷ Onlara herhangi bir ayet (delil) getirmediğin zaman, "Onu da derleyip getirseydin ya!" derler. De ki: Ben, sadece Rabbinden bana vahyedilene uyuyorum. Bu (Kur'an), Rabbinizden gelen basiretlerdir (hakikat belgeleridir); (ayrıca) inanan bir toplum için yol gösterme ve merhamettir. **A'raf Suresi 203**

¹²⁸⁸ (Allah), yarattığı kişileri bilmez mi hiç! O, derin bilgi sahibidir; haberdardır.

neler olduğunun reçetesini sadece Allah yazabilirdi. Allah'ın yazdığı reçete ile yetinmeyerek yaratılış kapasitesinin üzerine çıkmaya çabalayan insan, en başta yaratılışına aykırı hareket eder. Sonra da Allah'ın haram etmediğini haram, yasak etmediğini yasak eder.

Daha önce de ifade edildiği gibi tüm peygamberlerin beraberlerinde getirmiş oldukları dinin adı İslam'dır. Allah'ın yol ve yönteminde, aklımıza ve yaratılışımıza uygun temel emir ve yasaklarında bir değişiklik olması söz konusu değildir. Hiçbir peygamber beraberinde ruhbanlık dini getirmemiştir. Bu dünya hayatı, inanan insan için bir çeşit çile ya da ıstırap yeri olmadığı gibi Allah'ın helal kıldığı şeyleri kendisine haram kılacağı bir yer de değildir.

Din, insanın hayatına anlam ve değer katmak ve hayatı kolay ve yaşanılır kılmak için gelmiştir. Allah, kulundan yaratılış kapasitesinin üzerinde bir şey istemediği gibi, yaratmış olduğu temiz ve güzel nimetlerden helal dairesi içinde ölçülü ve sorumluluk bilinci içinde istifade edilmesini de yasak etmemiştir. Öte taraftan Allah, rahmetinin bir gereği olarak bizim için zorluk değil kolaylık istemekte ve bizleri, yaşanılabilir kolay bir din ile yükümlü tutmaktadır.¹²⁸⁹ Dolayısıyla Allah bizden, dünyadan el etek çekmemizi değil aksine helal kıldığı şeylerde ölçülü bir şekilde hareket ederek kendisine ve yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarımızı unutmadan duyarlı ve erdemli bireyler olarak hayırlı, güzel ve anlamlı bir yaşam sürmemizi istemektedir.¹²⁹⁰

Helal dairesi içinde bir şeyleri istemek ve hayatın güzelliklerinden istifade etmek gayet doğaldır. Çünkü hayatın içindeki tüm güzellikleri Allah yaratmıştır. Aslı Farsça olan bir sözde de ifade edildiği gibi: “Allah vermeyi istemeseydi, istemeyi vermezdi.” Önemli olan istediğimiz ve önemseydiğimiz şeylerde aşırılıklardan uzak bir şekilde ölçülü olmayı bilmek ve kişisel isteklerimizi

¹²⁸⁹ Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. **Bakara Suresi 185**

¹²⁹⁰ Allah'ın size verdiği rızıktan temiz helal olarak yiyin ve kendisine iman etmiş olduğunuz Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olun! **Maide Suresi 88**

Allah'ın isteklerinin önüne geçirmemektir. Dolayısıyla asıl mesele nefsi öldürmek değil nefsi kontrol altında tutarak iyi ve güzel olanı istemektir. İnsanın imtihan edilebilmesi için nefsinin birtakım isteklerde bulunabilmesi gerekir. İstekleri öldürülmüş bir nefsin imtihan edilmesi mümkün değildir. Allah'ın belirlemiş olduğu sınırlarda faydalanan güzel ve temiz nimetler dünya hayatında herkes için vardır ama ahirette yalnız inananların olacaktır.¹²⁹¹

Bazı anlayışlarda insanın nefsi ile mücadele edebilmesi için nefsini öldürmesi gerektiği söylenir. Hatta son derece helal ve sıradan bir nimeti bile sırf nefsini şımartmamak için kendine haram kılan kişilerden övgü ile bahsedilir. Oysa Kur'an ayetleri bize nefsimizi öldürmemiz mesajını değil, dünya hayatının geçiciliğini ve ölüm gerçeğini bil ama ölmeden önce gerçekleri gör ve diril mesajını verir. Çünkü Kur'an öldürmez aksine hayat vererek diriltir.¹²⁹² Nefsinin kötülüklerden arındırmamak, nefsin ilahlaştırılmasına neden olur. Allah, bizden nefsimizi öldürmemizi değil güçlü bir irade ile kontrol altında tutmamızı yani ona hâkim olmamızı ister. Çünkü imtihanın bir gereği olarak nefis, kıskançlığa ve bencil tutkulara elverişli kılınmıştır.¹²⁹³

Nefsin yani benliğin kendisi doğrudan kötü bir şey değildir. Kötü olan nefsin kontrol edilememesi ve Allah'ın hoşnut olmayacağı şeylerin yapılmasıdır. Allah nefsi kötü olarak yaratmamıştır. Nefsinin doğasını bozarak onu kirleten insandır. Ayetler bu gerçeğe dikkat çekmiştir.¹²⁹⁴ Nefsi ezmek ya da

¹²⁹¹ De ki: Allah'ın kulları için çıkardığı ziyetini ve temiz rızıkları kim haram etmiş? Ki bunlar dünya hayatında iman edenlerindir; kıyamet günü ise yalnız onlara aittir. Bilen bir topluma ayetleri böyle detaylı olarak açıklıyoruz. **A'raf Suresi 32**

¹²⁹² Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Elçisine (çağırısına) cevap verin! Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer ve siz şüphesiz ki O'nun huzurunda toplanacaksınız. **Enfal Suresi 24**

¹²⁹³ Zaten nefisler kıskançlığa hazır kılınmıştır. Güzel davranır (iyi geçinir) ve takvalı (duyarlı) olursanız, şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. **Nisa Suresi 128**

¹²⁹⁴ (Yemin olsun) Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirene. Ardından da ona bozukluğunu ve takvasını ilham edene ki, benliği temizleyip arındıran, gerçekten kurtulmuştur. Onu kirletip örtense kayba uğramıştır. **Şems Suresi 7-10**

isteklerden kurtulmak için Allah'ın haram kılmadığı bir şeyi haram kılmak Kur'an'daki ifadesi ile haddi aşmaktır.¹²⁹⁵

Allah'ın dinini, Allah'ın uygun gördüğü gibi yaşamak gerekir. Kendi indirdiği dini O'na öğretmeye kalkanlara "Siz Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz?"¹²⁹⁶ ya da "Göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi Allah'a haber veriyorsunuz?"¹²⁹⁷ diye sorulur Kur'an'da. Dinin sahibi Allah olduğuna göre dinin kural ve kanunlarının belirleyicisi de Allah'tır. Allah'ın helal kıldığı bir şeyi haram, haram kıldığı bir şeyi de helal kılmak Allah'a iftira atmaktır.¹²⁹⁸ Gerçek anlamda inanmak ve inancını en güzel şekilde yaşamak isteyen insan için hiç şüphesiz asıl gözetilecek olan ahiret hayatıdır. Ancak bu öncelik, dünya hayatının bir anlamda ahiretin tarlası olduğu ve Allah'ın helal ve temiz olarak yaratmış olduğu rızık ve nimetlerden nasibimizi unutmamamız gerektiği gerçeğini göz ardı ettirmemelidir.¹²⁹⁹ İslam ölçülü ve dengeli olma dinidir. Samimi bir şekilde Allah'a teslim olan her insanın Allah'tan dilemesi gereken şey, hem bu dünyanın hem de ahiretin iyilik ve güzellikleridir.¹³⁰⁰

¹²⁹⁵ Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz ve güzel olan şeyleri haram saymayın. Sınırı aşmayın. Allah, sınırı (haddi) aşanları sevmez. **Maide Suresi 87**

¹²⁹⁶ De ki: Siz dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Allah, göklerde olanları da, yerde olanları da bilir. Allah, her şeyi en iyi bilendir. **Hucurat Suresi 16**

¹²⁹⁷ De ki: "Allah'a, göklerde ve yerde kendisinin bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?" Allah, onların ortak koştuklarından uzak ve yücedir. **Yunus Suresi 18**

¹²⁹⁸ De ki: Gördünüz mü, Allah'ın size rızık olarak indirdiği şeylerin bir kısmını haram ve bir kısmını helal yaptınız. De ki: Allah mı size böyle izin verdi, yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz? **Yunus Suresi 59**

¹²⁹⁹ Allah'ın sana verdikleri ile ahiret yurdunu elde etmeye çalış. Ve dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilikte bulunduğu gibi, sen de insanlara iyilikte bulun. Ve yeryüzünde bozgunculuk yapma. Allah, bozguncuları sevmez. **Kasas Suresi 77**

¹³⁰⁰ İnsanlardan öylesi var ki "Rabbimiz! Bize (verceğini) dünyada ver" der. Böylesinin ahirette hiçbir payı yoktur. Onlardan bir kısmı da "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver; ahirette de iyilik ver! Bizi cehennem azabından koru!" diye dua eder. **Bakara Suresi 200-201**

MEZHEP NEDİR? NASIL ORTAYA ÇIKMIŞTIR? BİR MEZHEBE BAĞLI OLMAK GEREKLİ MİDİR?

Mezhep, en genel anlamıyla takip edilen izlenen yol demektir. Mezhepler dini değil tam anlamıyla beşeri oluşumlardır. Herhangi bir mezhebin dinselleştirilmesi, dinin mezhepleştirilmesi sonucunu doğurur. Maalesef ki tarih boyunca hep bu olmuştur. Bilindiği gibi Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar içinde çeşitli mezhepler oluşmuş ve her bir mezhebin taraftarı kendisinin en doğru diğerlerinin ise yanlış yolda olduğunu savunmuştur. Kurucu bir liderin görüşleri etrafında kendine alan ve taraftar bulan mezhepler ortak görüşlere inanan ve eylemlerini mezhebinin görüşlerine göre ayarlayan kişilerden oluşan yapılar haline gelmişlerdir. Daha sonraları “fırka” kelimesi mezhepler tarihindeki zümreleşmeyi ifade etmek üzere yaygın şekilde kullanılmaya başlanmış ancak mezhep kelimesi zamanla daha yaygın kullanılır hale gelmiştir. Mezheplerin temelde siyasi ve itikadi mezhepler olarak ayrıldıkları görülebilir.

Hız. Peygamberin sağlığında herhangi bir mezhep olmadığı gibi peygamberimizin bu türden bir ayrılığa izin vermesi de söz konusu değildi. Ancak peygamberimizin vefatından sonra ortaya çıkan hilafet tartışmaları başta olmak üzere çeşitli ayrılıklar, Müslümanların kendi aralarında gruplaşmasına hatta peygamberimize en yakın olanların dahi karşı karşıya gelip savaşmalarına neden olmuştu. Bilindiği gibi peygamberimizin vefatı 632 yılıdır. Vefatından 24 yıl kadar sonra 656 yılında Cemel Vakası olarak bilinen ve peygamberimizin hem amcaoğlu hem de damadı olan Hız. Ali ile peygamberimizin eşi olan Hız. Aişe arasında bir savaş yaşanmıştı. Peki, Hız. Ali ile Hız. Aişe'yi savaştıran neden ne olabilirdi? Savaşın gerekçesi

şehit edilen Hz. Osman'dan sonra halife olan Hz. Ali'nin, Hz. Osman'ın kanını yerde bırakması ve faillerin bulunması için gerekenleri yapmaması olarak gösterilmişti. Gerçekte ise Hz. Osman'ın da mensubu olduğu Emevi ailesinin Hz. Osman'ın vefatından sonra Hz. Ali'ye karşı Hz. Aişe'nin yanında yer almaları ve aynı zamanda Hz. Osman zamanında atanan bazı valilerin Hz. Ali'nin halifeliğine sıcak bakmayarak alternatif arayışlar içinde olmalarıydı. Hz. Osman'ın şehit edilmesini bahane eden Emevi ailesi hem Hz. Aişe'yi hem de Hz. Osman döneminde atanmış olan valileri Hz. Ali'ye karşı kışkırtmış ve savaşın yolunu hazırlamışlardı. Bu valilerden biri de Mekke Müslümanların kontrolüne geçmeden önce Mekke'nin lideri konumunda olan Ebu Süfyan'ın oğlu Muaviye idi. Hz. Osman tarafından Suriye valiliğine atanmış ancak Hz. Ali'nin Suriye'ye atadığı yeni valiyi şehre sokmayarak isyan başlatmış ve halkı Hz. Ali'ye karşı kışkırtmıştı.

Her ne kadar her iki olayda da Hz. Osman'ın katillerinin bulunmaması ve bu konuda Hz. Ali'nin titiz davranmaması gerekçe olarak ileri sürülmüşse de olayların arka planında iktidarı ele geçirme çabalarının olduğu aşikârdı.¹³⁰¹ Zaten bundan bir yıl sonra 657 yılında Hz. Ali ile Muaviye arasında Sıffin Savaşı yaşanacaktır. Siyasi mücadeleler ve çalkantılı süreçler sonrasında 661 yılında Hz. Ali'nin şehit edilmesi ile Muaviye'nin önü daha da açılmış, Hz. Ali'nin ardından halife ilan edilen oğlu ve aynı zamanda peygamberimizin de torunu olan Hz. Hasan'dan halifeliği almak üzere ordusu ile Hz. Hasan'ın üzerine gitmiş ve karşılıklı yapılan ve Hz. Hasan'ın halifelikten vazgeçmesi ile sonuçlanan anlaşmalar

¹³⁰¹ Son derece önemli olan bu konu, çalışmanın sınırlarını daha fazla aşmamak adına detaylı bir şekilde işlenmeyecektir. Nebvî yönetim şeklinin saltanata dönüştürülme süreci ve sahabe dönemi iktidar kavgaları hakkında detaylı bilgi için bakınız: Ahmet Akbulut, **Sahabe Dönemi İktidar Kavgası**, OTTO 2017 ; İhsan Süreyya Sırma, **Hilafetten Saltanata Emeviler Dönemi**, Beyan Yayınları 2019 ; İhsan Süreyya Sırma, **Abbasiler Dönemi**, Beyan Yayınları 2019 ; Mustafa İslamoğlu, **İmamlar ve Sultanlar**, Düşün Yayıncılık 2017.

sonunda halifeliği ele geçirmiş ve yaklaşık doksan yıl sürecek olan Emevi hilafeti başlamıştı. Mezhepleri ortaya çıkaran nedenler temelde siyasi çekişmelere ve siyasi çekişmeler sonucu ortaya çıkan itikadi ayrılıklara dayalıdır. Peygamberimizin vefatından yirmi beş yıl kadar sonra Sıffin Savaşı sonrası ortaya çıkan ilk mezhep Hariciliktir. Hariciler kendilerinden olmayanlara karşı sert bir tavır takınmış, hem Hz. Ali'ye hem de Muaviye'ye karşı bir pozisyon benimsemişlerdir.¹³⁰² Ardından 680 sonrasında ılımlı ve uzlaşmacı yapısı ve fikirleri ile bilinen Mürcie mezhebi oluşmaya başlamış ve bu mezhep hem Haricilere hem Emevi ve Haşimi aileleri arasındaki yani Muaviye ve Hz. Ali taraftarları arasındaki çekişmelere, Emevilerin hem Haricilere hem de diğer muhaliflerine karşı acımasız davranışlarına, Arap olmayan Müslümanları küçük görmelerine, özellikle de Müslümanların kendi aralarındaki savaş ve ayrışmalarına bir tepki olarak ortaya çıkmış siyasi ve itikadi bir fırkadır.¹³⁰³

Yine aynı döneme denk gelen ve Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi ile kitlesel bir harekete dönüşen Şia mezhebi de üçüncü bir fırka olarak oluşmaya başlamıştı. Esasen Şia'nın kökeninin Hz. Peygamber'in vefatı sonrasında devleti yönetme hakkının Hz. Ali'ye ve onun soyundan gelenlere ait olduğu görüşü etrafında birleşen insanlara dayandığı kabul edilse de bir mezhep hareketi olarak ortaya çıkışının Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi ile ilişkilendirmek daha isabetli görünmektedir.¹³⁰⁴ Ardından Hariciler ile Mürcie'den ayrı bir mezhep olan ve itikadi meselelerin yorumlanması konusunda akli ve iradeyi ön plana çıkartan bir mezhep olan Mutezile mezhebinin 700'lü

¹³⁰² Detaylı bilgi için bakınız: Ethem Ruhi Fırlalı, **Hâriciler**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 16, s. 169-175

¹³⁰³ Detaylı bilgi için bakınız: Sönmez Kutlu, **Mürcie**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 32, s. 41-45

¹³⁰⁴ Detaylı bilgi için bakınız: Hasan Onat, **Emeviler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Şiiliği**, Endülüs 2019 ; Mustafa Öz, **Şiâ**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 39, s. 111-114

yılların başında ortaya çıktığı görülmektedir.¹³⁰⁵ Tüm mezhep hareketlerinin ve ortaya çıkan farklı görüşlerin hem siyasi hem de itikadi bir arka planı olduğu anlaşılmaktadır. Ardından çeşitli fıkıh ekollerinin ortaya çıkışı ve zamanla birer mezhep olarak teşekkül etmelerine tanıklık edilmektedir. Bu mezheplerin çoğunluğunun, kurucusu olarak kabul edilen kimselerin isimlerine nisbetle adlandırılmış oldukları görülmektedir. Kaynaklarda dört büyük Sünnî fıkıh mezhebi olarak kabul edilen Hanefî, Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezhepleri tarihte ortaya çıkmış birçok mezhep ve onlara bağlı alt kollardan daha fazla bilinen ve öne çıkan mezhepler olarak kabul edilmişlerdir. Bu mezheplerin de oluşum süreçleri sekizinci yüzyılın ikinci yarısı ve sonrasına denk gelmektedir. Temelde Sünnî ve Şîî mezhepler olarak ikili bir ayrım yapılıyorsa da bu ikisi içinden de birçok ayrı mezhebin çıkmış olduğu ve her mezhebin kendisini tek doğru ve bir anlamda İslam'ın temsilcisi gibi görmesinin beraberinde getirdiği sorunlar saymakla bitecek türden değildir. Bugün Müslümanların paramparça ve her anlamda perişan durumlarının ardındaki asıl neden, mezheplerin din olarak algılanması ve farklı mezheplerin birbirlerini din dışı ilan etmelerine ve kimi zamanda öldürmelerine kadar varan çatışmalarıdır.¹³⁰⁶ Siyasi iktidarların da elini kolaylaştıracak ve aynı zamanda mezhepler arasındaki çatışmayı meşru kılacak birtakım rivayetler üretmekten geri kalınmamıştır. Gerek sayılar gerekse metin açısından farklı versiyonları bulunmakla birlikte bu konudaki en meşhur rivayetlerden birinde peygamberimizin, ümmetin yetmiş üç fırkaya bölüneceği ve biri dışında geri kalanının cehennemlik olacağını haber vermiş

¹³⁰⁵ Detaylı bilgi için bakınız: İlyas Çelebi, **Mu'tezile**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 31, s. 391-401

¹³⁰⁶ Mezheplerin ortaya çıkışı, arka planı, siyasi ve itikadi ayrışmaları gibi konular oldukça geniş ele alınması gereken meselelerdir. Çalışmanın sınırları dikkate alınarak mezheplerin ortaya çıkış ve oluşum süreçlerinden kısaca bahsedilmiştir. Daha geniş bilgi için bakınız: Hasan Onat, **İslam Ortak Paydası ve Mezhep Gerçeği**, Endülüs 2020 ; Hasan Onat-Sönmez Kutlu (Editörler), **İslam Mezhepleri Tarihi El Kitabı**, Grafiker Yayınları 2012.

olduğu iddia edilmiştir: “Beni İsrail yetmiş iki millete (dine, fırkaya) bölünmüştü. Benim ümmetim de yetmiş üç millete bölünecektir. Bunlardan bir tanesi hariç hepsi ateştedir.”¹³⁰⁷ Bu tür rivayetleri esas alan gruplar kendilerini kurtuluş ile müjdelenen fırka, kendileri dışındakileri ise ateşe girecekler olarak görerek daha bu dünyadayken birbirlerine cehennemi yaşatma yarışına girmişlerdir. Oysa peygamberimizin böyle bir şey söylemesi mümkün değildir. Değildir çünkü o gaybı, geçmiş ve geleceğe dair haberleri biliyor değildir. Söyler çünkü bu söylem Kur’an’a uygun değildir. Bir gruba ya da görüşe bağlı olanların toptan cennetlik ya da toptan cehennemlik olması söz konusu edilemez. Cenneti kazanmak da cehennemlik olmak da insanın bireysel tercihleri ve eylemleri ile ilgilidir. Bir mezhep, cemaat, tarikat ya da benzer bir yapı içinde olunması kimseyi cennetlik ya da cehennemlik yapmaz. Herkes zerre kadar zulme uğratılmaksızın hak ettiği karşılığı görecektir.¹³⁰⁸

Sünnî ve Şîî mezhepler arasında inanış, temel öğreti ve kabuller, hukuki düzenlemeler, ibadetler ve dinin kaynağı kabul edilenler gibi birçok konuda temel ayrılıklar görülmesi mümkündür. Oysa İslam inanç sistemi tevhid yani birlik esasına dayalı bir inanç sistemidir. Allah katında geçerli olan tek inanç sisteminin İslam, dindeki tek otorite ve yetki sahibinin ise Allah olmasına ve Kur’an ayetlerinin, inananların ayrılığa düşerek çeşitli mezhep ve fırkalara bölünmemeleri yönündeki açık uyarılarına rağmen bu kadar çok mezhebin çıkmasının ve her bir mezhebin din gibi algılanmasının ve çeşitli uygulamalarda ayrışmasının kabul edilebilir ya da İslam ile bağdaştırılabilir bir yanı bulunmamaktadır. Dini konularda neden sadece Kur’an’ın esas alınmasının önem ve gerekliliği bu konuda da karşımıza çıkmaktadır. Kur’an

¹³⁰⁷ Tirmizi, İman 18, (2643).

¹³⁰⁸ Ve insan başkasının değil, sadece kendi çabasının karşılığını görecektir. Ve elbet onun çabası, günü geldiğinde kesinlikle gözler önüne serilecektir. Sonunda, (yaptıklarının) karşılığı eksiksiz verilecektir. **Necm Suresi 39-41**

ayetleri açık bir biçimde dinde ayrılığa düşmenin yanlışlığına vurgu yapmaktadır. Kur'an'da ne Sünnilik vardır ne de Şiiilik; ne de mezhepleri olumlu ve yararlı gösterecek bir teşvik. Aksine dinde ayrılığa düşmenin ve mezheplere bölünmenin yanlışlığına ve beraberinde getireceği sıkıntı ve sorunlara yönelik açık uyarılar vardır. Kur'an ayetleri, Allah'ın Hz. Nuh'a emretmiş olduğu şeyleri, bu dinin kuralı kıldığı hem peygamberimize vahyedilenin hem de Hz. İbrahim'e, Hz. Musa'ya ve Hz. İsa'ya vahyedilenin "Bu dini ayakta tutun ve birbirinizden ayrı düşmeyin" emri olduğu gerçeğine dikkat çeker.¹³⁰⁹ Zaten Kur'an ayetleri fitrattan yani yaratılışımızdan bize verilmiş olan dine yönelmemizi söyler.¹³¹⁰ Bu din tektir ve onun ilkelerini belirleyecek olan tek şey de Allah'ın vahyidir. Yani dinin anlaşılmasında tek başına Kur'an yeterlidir. Peygamberimizin de dini konulardaki yolu ve yöntemi bu olmuştur. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in uyduğu bir mezhep yoktu. O, dini konularda sadece, insanlara iletmesi için kendisine vahyedilen Kur'an'a uyuyordu.¹³¹¹

Kur'an'ın hiçbir ayetinde olumlu anlamda mezheplere atıf yoktur. Bu ise mezheplerin ilahi değil insani bir ayırım olduğunu göstermektedir. Aksine çeşitli ayetlerde Müslümanlara hiziplere (mezheplere) ayrılmamaları ve Allah'ın ilahi hükümlerine teslimiyet çatısı altında birleşmeleri emredilmiş, Allah'ın vahyine yani Kur'an'a sımsıkı sarılarak ayrılığa düşmemeleri çünkü ayrı düşülmesinin dini konularda yanlışla sürükleyeceğine vurgu yapılmıştır. Allah'ın nimeti yani vahyi sayesinde birbirlerine

¹³⁰⁹ Allah Nuh'a ne emretmişse onu, sizin için bu dinin kuralı (şeriat) yapmıştır. Sana vahyettiğimiz, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya emrettiğimiz şudur: Bu dini ayakta tutun ve birbirinizden ayrı düşmeyin. Senin çağırдың şey müşriklere ağır gelir. Allah, bu dini tercih edeni kendi tarafına (yoluna) seçer ve O'na yöneleni doğruya yönlendirir. **Şura Suresi 13**

¹³¹⁰ Sen hanif (Allah'ı birleyen) olarak yüzünü dine yani Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrata çevir! Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler. **Rum Suresi 30**

¹³¹¹ Onlara herhangi bir ayet (delil) getirmediğin zaman, "Onu da derleyip getirseydin ya!" derler. De ki: Ben, sadece Rabbimden bana vahyedilene uyuyorum. Bu (Kur'an), Rabbinizden gelen basiretlerdir (hakikat belgeleridir); (ayrıca) inanan bir toplum için yol gösterme ve merhamettir. **A'raf Suresi 203**

düşman olanların bile kalplerinin kaynaştırıldığına ve kardeşler haline getirildiklerine dikkat çekilmiş ve ayrılığın tıpkı vahiy öncesinde olduğu gibi kalpleri uzaklaştıracağı ve inananları düşmanlar haline getireceğine yönelik kaçınılmaz sonuca ışık tutulmuştur.¹³¹² Ayetler inananları, hayra çağıran, iyiliği öğütleyip kötülükten sakındıran bir ümmet olmaya davet eder ve “kendilerine apaçık deliller geldikten sonra ayrılığa düşüp parçalananlar gibi olmayın” der.¹³¹³ Ayetlerde, dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar ile peygamberimizin hiçbir ilişkisi olmadığı, onların işinin ancak Allah’a kaldığı ve Allah’ın onlara yapmış olduklarını mahşerde bildireceği söylenir.¹³¹⁴ Dinlerini parça parça edenler ile hiçbir ilişkisi olmasının söz konusu dahi edilemediği bir peygamberin ümmetinin dinlerini parça parça etmiş olmaları nasıl açıklanabilir?

Daha önce de ifade edildiği gibi tüm nebi ve resuller ortak bir mesajı iletmek üzere Allah tarafından görevlendirilmişler ve Allah’ın birliği ilkesi ile birlikte dinde birlik ilkesini de beraberlerinde getirmişlerdir. Dolayısıyla bütün peygamberler ve onlarla birlikte iman edenler tek bir ümmettirler. Ne var ki insanlar, kendi aralarında işlerini parça parça edip kitaplara ayrılmışlar ve her grup, kendilerinde bulunan inanış ile sevinip kibirlenme yoluna gitmişlerdir.¹³¹⁵ Allah katında geçerli tek

¹³¹² Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a) sınıksız sarılın; ayrılmayın! Allah’ın size olan (şu) nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşmandınız da O, kalplerinizi birleştirmişti ve O’nun nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Ateşten bir çukurun tam kenarındayken oradan da sizi O kurtarmıştı. Allah, doğru yolu bulasınız diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor. **Âli İmran Suresi 103**

¹³¹³ Siz hayra çağıran, iyiliği emredip (öğütleyip) kötülükten engelleyen (sakındıran) bir ümmet olun! İşte onlar kurtulanların ta kendileridir. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra ayrılığa düşüp parçalananlar gibi olmayın! İşte onlar için büyük bir azap vardır. **Âli İmran Suresi 104-105**

¹³¹⁴ Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi ancak Allah’a kalmıştır. Sonra (Allah) onlara yapmış olduklarını (mahşerde) bildirecektir. **En’am Suresi 159**

¹³¹⁵ Şüphesiz ki bu (bütün peygamberler ve onlara iman edenler), tek bir ümmet olarak sizin ümmetinizdir. Ben sizin Rabbinizim. Öyle ise bana karşı takvalı (duyarlı) olun! (Ne var ki) insanlar, kendi aralarında işlerini parça parça edip kitaplara ayrıldılar. Her grup, kendilerinde bulunan (inanış) ile sevinip kibirlenmektedir. **Müminun Suresi 52-53**

dinin İslam olduğunu bilmelerine rağmen Kitap verilenler, kendilerine bilgi geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düşmüşlerdir.¹³¹⁶ İnsanlar kendi aralarında işlerini paramparça etmişler ve dinlerini tanınmaz hale getirmişlerdir. Hâlbuki hepsi sonunda Allah’a dönecekleri gerçeğini göz ardı etmişlerdir.¹³¹⁷

Ayetlerin de dikkat çektiği gibi insanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri göndermiş, anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hükmü vermesi için Kitabı bir amaç doğrultusunda indirmiş, ancak kitap verilenler, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra aralarındaki kıskançlık nedeniyle dinde anlaşmazlığa düşmüşlerdi. Bunun üzerine Allah, iman edenleri doğru yola yönlendirmek için üzerinde çelişkiye düştükleri gerçeği ayetleri ile göstermişti.¹³¹⁸ Peki, Müslümanlar bu gerçek karşısında ne yaptılar? Allah’ın bunca apaçık uyarısına ve daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların dinlerini parça parça ederek ayrılığa düşmüş olmalarına rağmen aynı şekilde dinlerini parça parça ederek kendi aralarında ayrılığa düştüler ve farklı fırkalara bölündüler.

Kur’an’da, İsrailoğullarına Kitap, doğru hüküm verme yeteneği ve peygamberlik verildiği, temiz nimetler ile rızıklandırıldıkları ve inançsız olanlara üstün kılındıkları, kitapta kendilerine

¹³¹⁶ Şüphesiz ki Allah katında din, İslam’dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine bilgi geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düşmüşlerdi. Kim Allah’ın ayetlerini inkâr ederse (bilsin ki) şüphesiz ki Allah, hesabı çok hızlı olan-
dır. Âli İmran Suresi 19

¹³¹⁷ Şüphesiz ki bu (peygamberler ve iman edenler), tek bir ümmet olarak sizin ümmetinizdir. Ben de sizin Rabbinizim. Öyle ise bana kulluk edin! (İnsanlar) kendi aralarında işlerini paramparça ettiler. (Hâlbuki) hepsi bize döneceklerdir.
Enbiya Suresi 92-93

¹³¹⁸ İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri göndermiştir. Anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hükmü vermesi için Kitabı bir amaç doğrultusunda indirmiştir. Ancak (kitap) verilenler, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra aralarındaki kıskançlık nedeniyle (dinde) anlaşmazlığa düşmüşlerdi. (Bunun üzerine) Allah, iman edenlere, üzerinde çelişkiye düştükleri gerçeği, buyruğuyla göstermiştir. Allah, dileyen (layık gördüğünü) doğru yola ulaştırır. **Bakara Suresi 213**

apaçık deliller verildiği ama buna rağmen onların kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düştükleri ve Allah'ın onların aralarında anlaşmazlığa düştüğü şeyler hakkında kıyamet gününde hükmedeceği hatırlatılır. Sonra peygamberimize de din konusunda bir kanun verildiği, o kanuna yani Kur'an'a uyması ve bilmeyenlerin isteklerine uymaktan uzak durması gerektiği hatırlatılmıştır.¹³¹⁹ Tüm bu ayetler, inananlara tarih bilgisi olsun ya da daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların yaptıkları hatalara tanık olsunlar diye değil bu hatalardan ders çıkartıp benzer hatalara düşmesinler diye gönderilmiştir. Ancak maalesef ki benzer hatalar tekrar edilmiş ve Müslümanlar paramparça bir hale getirilmişlerdir. Ayetlerde, daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların çeşitli gruplara ayrıldıkları ve kendi aralarında ayrılığa düşen bu grupların hesap günü Allah'ın huzura geldiklerinde gerçeği duyup görecekları fakat o zalimlerin yaşarken apaçık bir şaşkınlık içinde oldukları söylenmektedir.¹³²⁰ Mezhebi din haline getiren ve inananlar arasında ayrılıklara neden olan Müslümanların durumu bu ayette dikkat çekilen kimselerden farklı değildir. Allah Kur'an'da inananları uyarmakta ve onların düştükleri hatalara düşmeyin ve kendilerinde bulunan ile sevinip kibirlenenler gibi olmayın uyarısında bulunmaktadır.¹³²¹

Söz konusu ayetler, Kur'an'a göre mezheplerin nasıl değerlendirileceğini anlamada yeterlidir. Sünnî, Şîî, Alevî gibi ayrımlar

¹³¹⁹ Yemin olsun ki biz, İsrailoğullarına Kitap, (doğru) hüküm (verme yeteneği) ve peygamberlik vermiştik. Onlara temiz nimetlerden rızık vermiş ve onları âlemlere (inançsızlara) üstün kılmıştık. Bu iş konusunda onlara apaçık deliller vermiştik. (Ancak) onlar, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düşmüşlerdi. Şüphesiz ki Rabbin, onların aralarında anlaşmazlığa düştüğü şeyler hakkında kıyamet gününde hükmedecektir. Sonra da seni din konusunda bir şeriat (kanun, prensip) sahibi kıldık. Sen, ona (Kur'an'a) uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma! **Casiye Suresi 16-18**

¹³²⁰ (Çeşitli) gruplar kendi aralarında ayrılığa düştüler. Büyük günün şahitliği nedeniyle kâfir olanların vay hâllerine! Huzurumuza gelecekleri gün (gerçeği) nasıl da duyacak ve nasıl da görecekler! Fakat o zalimler, bugün apaçık bir şaşkınlıktadır. **Meryem Suresi 37-38**

¹³²¹ Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlardan (olmayın! Bunlardan) her grup kendilerinde bulunan (davranış) ile sevinip kibirlenmektedir. **Rum Suresi 32**

insan ürünü ayrımlardır. İnanç ve uygulamalarının ise Kur'an'a uygun olduğu oranda geçerlilikleri vardır. Bunun dışında dini bir yönleri bulunmamaktadır. Oysa mezhepler, dine ilaveler getirmiş, eksiltmeler yapmışlar ve Allah'ın açıklama getirmeyerek insanların tercihinine bıraktığı meseleleri çeşitli hükümlere bağlayarak din saymışlardır. Mezhep izlenilen yol manasına gelir. Oysa bir Müslümanın -peygamberimizin yapmış olduğu gibi- din adına izlemesi gereken tek yol vardır o da Kur'an'dır. İnananlar takip ettikleri mezheplerden ya da okudukları kitaplardan değil sadece Kur'an'dan sorumlu tutulacak ve sadece Kur'an'dan sorulacaklardır.¹³²²

Peygamberimizin vefatından sonra dini yalnız Kur'an'a dayandırmak konusunda hassas bir tavır benimseyenlere ve dinin olduğu gibi korunması konusunda çaba gösterenlere rağmen zamanla gerek iktidar gerekse çıkar hesapları doğrultusunda inananların dini ve siyasi konularda fitneye düştükleri, çeşitli çevrelerin dini, çıkarlarına alet ettikleri ve Müslümanların adeta bir kargaşaya sürüklendikleri görülmektedir. Bu kargaşa ortamını fırsat bilen münafıklar, dini özünden saptırmak için uydurmacılığı yaygınlaştırmaya bunu yaparken de Kur'an'a dayandırılması mümkün olmayan bu uydurmaları peygamberimiz üzerinden kutsallaştırmaya çalışmışlardır. İşte mezhepler bu kargaşa ortamının ürünü olan çeşitli rivayetlerden hareketle ortaya çıkmışlar ve dini gereklilikleri farklı yorumlara dayandırmışlardır. Oysa dini konuda geçerli olan tek yasa vardır o da kural ve sınırları yüce Allah tarafından belirlenmiş olan vahyin buyruklarıdır. Bu buyrukların uygulanmasında Müslümanlar arasında farklılık olması söz konusu olmaz. Aksi türlü ortada, ilahi kaynaktan gelen ve insan müdahalesinden korunmuş bir din kalmaz. Allah'a teslim olup O'nun buyruklarına tabi olmak isteyen inananlar için tek formül, mezheplere değil yalnız ama yalnız

¹³²² Şüphesiz ki o (Kur'an), senin ve kavmin için (gerçeği) hatırlatan (öğüt)tür. Siz ondan sorulacak/sorgulanacaksınız. **Zuhruf Suresi 44**

Kur'an'a uymalarıdır. Allah tarafından indirilen Kur'an, din adına toplanıp yığılanlardan hayırlıdır.¹³²³

Mezhepler konusundaki son sözü, İslam Mezhepleri Tarihi uzmanı ve çok değerli ilim insanı rahmetli Prof. Dr. Hasan Onat hocamızın konu ile ilgili değerlendirmelerine bırakalım: “Hz. Muhammed’in sağlığında herhangi bir mezhep olmadığı gibi, Kur'an da herhangi bir mezhepten söz etmez; “Hep birlikte Allah’ın ipine/kitabına sınımsız sarılın, sakın ayrılığa düşmeyin!” (Âli İmran Suresi 103) diyerek uyarıda bulunur. Bu tür oluşumların tamamı, adı ne olursa olsun, beşeri oluşumdur ve hiçbir şekilde dinle özdeşleştirilemez. Din bütünleştirirken, mezhep ayırıştırır. Aynı dine mensup insanlar, mezhep söz konusu olduğunda, dinin kuşatıcılığını mezhebe indirgeyerek, dine mensubiyeti mezhep üzerinden okumaya ve değerlendirmeye başlarlar... Din, bireysel ve toplumsal kimliğin oluşmasında en etkin faktörlerden birisidir. Mezhep dinin önüne geçtiği zaman ya da din ve mezhep özdeş olarak algılandığında, kimlik inşasında dinin yerini mezhep alır; dinin fitrata uygunluğu ve evrensel boyutu etkinliğini yitirir... Din, mezhep üzerinden anlaşılıp yaşanmaya başlanınca, insanların sevk ve idaresi, kontrolü kolaylaşır. Bir başka ifadeyle, insanın egemenlik hırsı mezhep sayesinde daha kolay kamufle edilebilir. Yapılan her şeyin, yanlış bile olsa “din” için olduğu şeklinde bir algının yaratılması kolaylaşabilir.”¹³²⁴

“İslam dünyasında özellikle son iki asırdır yaşananlar, Müslümanları ciddi bir varoluşsal krize sürüklemiştir. Bu kriz, etnik ve dinsel aidiyetler üzerinden çatışmaya dönüşmektedir. Arap dünyasında yaşananların temelinde kimlik arayışının yattığını söylemek pek yanlış olmasa gerektir. Son iki asra

¹³²³ Ey insanlar! Elbette size Rabbinizden bir öğüt, göğüslerdeki (kalplerdeki inançsızlığa) bir şifa, inananlar için bir rehber ve rahmet gelmiştir. De ki: Ancak Allah’ın lütfu ve rahmetiyle, işte bunlarla sevinin! Bu, onların toplayıp yığıdıklarından hayırlıdır. **Yunus Suresi 57-58**

¹³²⁴ Hasan Onat, **İslam Ortak Paydası ve Mezhep Gerçeği**, EndülüS 2020, s. 15-17

damgasını vuran sömürge ortamı, İslam'ın bir tür kurtuluş ideolojisine indirgenmesine ve dinin anlam ve özgürlük üzerinden değil, siyasi egemenlik üzerinden okunmasına yol açmıştır. Müslümanların önemli bir kısmı, her şeyin siyasi egemenlik olduğunu, din ve siyasetin birbirinden ayrılmayacağını düşünmektedirler. Siyaset doğası gereği ayrıştırır. Din dili, siyasetin ayrıştırıcı dili ile bütünleşince, Müslümanlar İslam ortak paydasından iyice uzaklaşmaya başlamışlardır. Böylece özünde birleştirici olması gereken din birtakım ayrılıkçı duruşlara meşruiyet kazandırır hale gelmiştir. Bu süreçte, belki de Müslümanların tarihinde ilk defa, yaşanan olumsuzluklar Şiilik, ya da Sünnilik üzerinden okunmaya ve akan kan, Sünnilik ya da Şiilik adına kutsanmaya, meşrulaştırılmaya başlanmıştır. Muhtelif coğrafyalarda açık ya da gizli mezhep çatışması, dini aidiyetler üzerinden yürütülen çatışmalar devam etmektedir. İşin en kötü yanı, sorunun en temelde özgürlük sorunu olduğu, cehaletin ve hamakatin özeleştiriyi engellediği; çözümün öncelikle din konusunda özgürce düşünebilecek kadar doğru bilgi ve birey bilincinde yattığı maalesef pek görülmek istenmemektedir. Müslümanların İslam'a bakışları, büyük ölçüde meşhur görme engellilerin fil tanımına benzemektedir. Mezhep, cemaat, tarikat vb. dini oluşumların Hz. Peygamber'in vefatından sonra ortaya çıktığı unutulmakta, bunlar dinin yerine ikame edilmektedir... Her mezhep, hatta her tarikat ve cemaat, temelde beşerî oluşumdan başka bir şey değilken, sadece kendisini “fırkayı naciye” olarak görmektedir. Mezheplerin sadece kendi görüşlerinin doğru olduğunu, kendisinin sahih İslam olduğunu iddia etmesi, kendileri gibi düşünmeyenlerin ötekileştirilmesini kolaylaştırmakla kalmamakta, mezhep farklılıkları yüzünden insanların birbirlerini öldürmekten çekinmemesine de yol açmaktadır. Ayrıca, insanlar dini mezhepler üzerinden öğrendikleri için, mezheplerin beşerî oluşumlar olduğu pek fark edilmemektedir. Mezhepler ve diğer dini oluşumlar, ayrılıkçı duruşların meşrulaştırılmasını

kolaylaştırmaktadır... Müslümanların on dört asrı aşan tarihlerinde yüzlerce mezhep çatışması yaşanmıştır. Bu çatışmalar, sadece Şiiilerle Sünniler arasında değil, Hanefilerle Şafiiler arasında da geçmiştir. Ancak, bu tür olumsuzluklar, hep mahalli kalmış; yaşanan acılar seçilmiş travmaya dönüşerek Müslümanların geleceğini karartmamıştır. Bugün İslam dünyası, domino tesiri ile kolayca yayılabilecek bir mezhep çatışması riski ile karşı karşıyadır. Suriye’de, Irak’ta, Bahreyn’de, Pakistan’da, Hindistan’da ve Afganistan’da mezhep çatışması fiilen devam etmektedir. Yüzlerce insan, sırf farklı mezheplerden oldukları için, hunharca öldürülmektedir. Bir grup adına, bir şekilde kan aktığı zaman, gerçekten de artık araya kan davası girmiş demektir. Akan kan, hasımlar arasındaki duvarı iyice kalınlaştırır; kin ve öfkeyi besler. Daha ileri bir aşamada, acıların seçilmiş travmaya dönüşmesine sebep olur... İslam hayatı ve barışı esas alan, Müslüman insana bilimi, dünyayı imar etmeyi bir sorumluluk olarak yükleyen bir dindir. İçinden geçtiğimiz süreçlerde Müslümanlar hem bilgi üretim süreçlerinin, hem de değer üretiminin dışında kalmışlardır. Bütün enerjilerini, kıt kaynaklarını adeta birbirlerini tüketmek için kullanmaktan çekinmemektedirler. Oysa sadece Müslümanların değil, bütün insanlığın İslam’ın yüksek evrensel değerlerine ihtiyacı vardır. Bu bağlamda Müslüman olmak bu ağır sorumluluğun farkında olmayı gerektirmektedir. Eğer yeni bir medeniyet iddiasında olacak isek, bilimin gücüne sahip olmaktan ve evrensel ölçekte değer üretmekten başka çıkar yol olmadığını görmek zorundayız. Masum insanların kanı akmaya devam ettiği müddetçe, din adına konuşulanların da, yazılanların, yapılanların da fazla bir anlamı olmayacaktır... Bu sebepten akan kanı meşrulaştıran tekfir mekanizmanın bir an önce etkisizleştirilmesine ihtiyaç vardır. İslam Ortak Paydası bilinci olmadan bu mümkün olmaz. Yeni bir medeniyet için yeni bir bilim anlayışına, yeni bir teknolojiye ihtiyaç vardır; mazinin ipoteğinden kurtularak geçmişi doğru anlamadan, insanlığın kazanımlarını görmeden bu da mümkün olmaz. Bireysel ve

toplumsal planda hem İslam'ın ve Müslümanların geleceği açısından, hem de insanlığın insanca yaşayabilmesi bakımından "insan"ın bizatihi değer olduğu gerçeğinden hareket eden, dinin insan için olduğunun farkında olan bir anlayışa ihtiyaç vardır. Bunun ilk adımını İslam Ortak Paydası hakkında bir bilinç geliştirebilmek, kendi varlığımızın farkında olmak; bilebildiğimiz kadar Müslüman olabileceğimizi, üretebildiğimiz değerler kadar değerli olabileceğimizi bilmekten geçmektedir. İslam hiç kimsenin, hiçbir grubun tekeline değildir; Allah hiç kimseye insanları Müslümanlaştırma gibi bir görev vermemiştir. Hiç kimse bir başkasının nasıl Müslüman olacağını belirleme hakkına ve yetkisine sahip değildir. Bir kimsenin Müslüman olması için Kur'an'da belirtilen temel iman esaslarına (Tevhid, Ahiret, Nübüvvet) inanması yeterlidir."¹³²⁵

"Beşeri nitelik taşıyan bütün olgu ve oluşumlar tabiatı gereği, her türlü tahlil ve tenkite açık olacağı için, dinin anlaşılma biçimlerinin her ne sebeple olursa olsun, din gibi mütalaa edilmesi, gelecekteki din anlayışının geçmişe göre şekillenmesi, İslam'ın evrenselliği ile bağdaşmayacaktır. Müslümanlar her zaman ve mekânda İslam'ı en iyi şekilde anlama ve yaşama imkânına sahiptir... Hz. Peygamber'in sağlığında ne siyasi ve itikâdî mezheplerden söz edebiliriz ne de fikhî-amelî mezheplerden. Mezhepler Hz. Peygamber'in vefatından çok sonraları teşekkül etmeye başlamıştır... Bir insan kim olursa olsun, hangi mezhebe mensup bulunursa bulunsun eğer Allah'a, Ahiret gününe, Hz. Muhammed'in peygamber olduğuna ve Kur'an'a inanıyorsa Müslümandır. Her insan Müslüman olup olmayacağına kendi özgür iradesi ile karar verir. Mezhepler dinin anlaşılma biçimlerinden başka şey değildir; bir insanın Müslüman olması için mutlaka bir mezhebe bağlı olması da gerekmez."¹³²⁶

¹³²⁵ Hasan Onat, İslam Ortak Paydası ve Mezhep Gerçeği, İlahiyat Akademisi Dergisi 2017, s. 30-36.

¹³²⁶ Hasan Onat, Türkiye'de Din Anlayışında Değişim Süreci, Endülüs Yayınları 2017, s. 155-157.

KUR'AN'A GÖRE BİR CEMAAT YA DA TARİKATA BAĞLI OLMAK GEREKLİ MİDİR?

Dinî açıdan herhangi bir cemaat ya da tarikata mensup olmak gerekli değildir. Kur'an'ın indirilmesiyle birlikte insan uydurması bir uygulama olan aracılık yani Allah ile kul arasındaki tüm vasıtalar ortadan kaldırılmıştır. Kur'an'a uygun bir çerçevede olduğu müddetçe kişilerin bir çatı altında toplanmalarında ya da inanan kişilerle birlikte hareket etmek üzere organize olmalarında dinen bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak söz konusu yapılar dini değil; dindar insanlardan oluşan sosyal yapılar olabilirler. Dini açıdan kutsal bir yönlerinin olması söz konusu değildir. Çoğu tarikat kurumunun zihniyet açısından oldukça sorunlu bir yapı arz ettikleri görülmektedir. Bunun yanında kimi yapıların suistimale açık ve sapkın birtakım inanç ve kabullere dayalı oldukları da göz ardı edilmemelidir.

Arapça kökenli bir kelime olan 'tarik' yol anlamına gelmektedir. Tarikat ise bu kelimenin çoğuludur ve 'yollar' anlamına gelir. Literal açıdan Allah'a ulaşmadaki yolu ifade etmektedir. Tarikat yapısında 'mürşit' yani önder kabul edilen bir şeyhin etrafında yola giren manasında 'mürit'ler bulunur. Tarikat şeyhinin bilgi ediniminin 'keşf' ve 'ilham'a dayalı olduğuna inanıldığından tarikatlar tasavvuf düşüncesinin yaşanıp uygulanması için bir yol olmuşlardır. Kur'an ayetlerinden hareketle tarih boyunca ortaya çıkan klasik tarikat yapısına uygun bir yapının ortaya konulması mümkün değildir. Klasik yapı incelendiğinde, ilahi desteğe sahip olduğuna inanılan bir kişinin şeyh sıfatıyla tarikata önderlik yaptığı görülür. Bu kişinin sözü tartışılmazdır. Hatta kimi yerlerde bu öyle boyutlara ulaşmaktadır ki şeyhin sözü Kur'an'ın dahi önündedir. Zira bu yapıların temel felsefesine göre şeyhin söz ve filleri derin hikmetler içerir.

Sıradan kişilerin bu hikmetleri anlayıp kavramaları mümkün değildir. Bu yüzden sıradan kişilere düşen mukallit olmak yani şeyhini taklit ederek ona koşulsuz olarak itaat etmektir. Söz konusu yapıyı dini bir kisveye büründürmek adına bu konuda “Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır”, “Kişi kendini şeyhine ölünün kendini ölü yıkayıcısına teslim ettiği gibi teslim etmelidir” ya da “bu yolda akılla gidilmez” gibi çeşitli sözler uydurulduğunu görmek de mümkündür. Bu gibi söz ve inançlardan alınan maddi manevi gücün etkisinin yanında çeşitli Kur’an ayetlerinin de inancı yerleştirmek adına çarpıtıldığını görmek de mümkündür.

Çeşitli tarikat yapılarında şeyhlere biçilen insanüstü özellikler sayesinde şeyhlerin çeşitli kerametler yani olağanüstü güçler sergilediklerine inanılır. Dolayısıyla aslı esası olmayan yığınla iddianın havalarda uçuştugu, aklını en az kullanarak sorgusuz teslim olan müridin en fazla takvaya sahip olduğu, adeta insanların mal ve namuslarının sömürüldüğü oldukça çarpıcı örneklerin görülmesi mümkündür. Şüphesiz gerçek manada kendilerini Allah’a adamaya ve gerek siyasetten gerekse dünyalık hesap ve kitaptan sıyrılarak Allah yolunda hayırlı işler yapmaya soyunan kişi ve grupları bu gibi örneklerden tenzih etmek gerekir.

Şeyh tasavvuf kültürü içinde hayat bulan tarikatlara ruhani önderlik yapan kişilere verilen bir unvandır. Dini açıdan bir tarikata bağlı olmak gerekmediği gibi bir şeyhe bağlanmak da gerekli değildir. Ancak söz konusu rivayetlerden de görüldüğü gibi tarikat yapısı içinde bir şeyhe bağlılığın dini bir gereklilik haline getirildiğini, yine bununla birlikte bir şeyhe bağlı olmayan kişilerin şeytanın yolundan gideceklerinin iddia edildiği görülür. İnanan kişilerin kendi aralarında çeşitli gruplar kurmalarında ve Kur’an’a uygun bir çerçevede gerek dini gerekse sosyal hayatlarını yaşarken dayanışma içinde olmalarında dini açıdan bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak şayet bazı kişilere

insanüstü birtakım nitelikler atfedilir ve çeşitli kerametlere sahip olduğu iddia edilerek bu insana koşulsuz bir şekilde bağlı olunmasının dini bir gereklilik olduğu söylenirse işte bu noktada Kur'an'a aykırı bir tutum ve davranış benimsenmiş olur. İnsanlar Allah'a olan yakınlıkları yani takvalarıyla dini açıdan öne çıkarlar. Çeşitli tarikat yapılanmalarından şeyhlik mertebesinin babadan oğula ya da damada geçtiği göz önünde bulundurulduğunda söz konusu yapıların istismara açık bir oluşum içine girmeleri kaçınılmazdır. Şayet dini konularda illa bir şeyhe bağlanmak isteniyorsa bu noktada koşulsuz bir şekilde bağlanılacak tek şeyh Kur'an olabilir. Çünkü insanlar Kur'an'a uydukları oranda dini açıdan doğru olabilir ve peygamberlerin gerçek yolundan gidebilirler. Muhammed İkbâl'in de bir şiirinde dikkat çektiği gibi: "Bize, din yolu pek daraldı. Ne kadar lanetlenmiş varsa dindar kesildi... Eğer çağımızda İslam yaşıyorsa, Kur'an hâlâ yaşadığı içindir. Biz hepimiz toprağız, Kur'an ise gönüldür. Kur'an'a bağlan ki, o, Allah'ın ipidir. Eğer inciler bu ipe dizilirse incidir. Yoksa dağılmış bir toz parçasıdır."¹³²⁷

Tarikatların, genel itibariyle bakıldığında dine yarardan çok zararı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Geleneksel yaklaşım dikkate alındığında tarikata bağlı olmanın dini inanç ile özdeş kılındığı görülür. Bu durum, pek çok insanın farkında olmadan dinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Oysa Kur'an ayetleri incelendiğinde her ne kadar inananların bir arada ve dayanışma içinde hareket etmeleri tavsiye edilse de mutlaka bir tarikat ya da cemaat altında faaliyet yapılması gibi bir zorunluluğun bulunmadığını görürüz. Bununla birlikte gerek yaşam tarzı gerekse şekil itibariyle toplum nazarında olumsuz izlenimler bırakan ve insanların maddi manevi değerlerini sömürerek dini hassasiyetlerini suistimal eden kötü örneklerin

¹³²⁷ Muhammed İkbâl, **Benlik ve Toplum**, çev: Ali Yüksel, Birleşik Yayıncılık 1999, s. 148.

de insanların inanç dünyası üzerinde çeşitli tahrifatlar yaptığını görmek mümkündür.

Gerçek anlamda inançlı ve samimi insanların birlikte hareket ettiği yapıların, hiçbir çıkar gözetmeden her anlamda halka hizmet etmek, insanların ihtiyaçlarını gidermek, imkân sahibi olmayan çocuklara eşit eğitim fırsatları yaratabilmek ve haksızlıklar karşısında durarak insanların mağdur olmalarını engellemek gibi hizmetler ile bir çeşit sivil toplum kuruluşu olmaları gerekir. Böyle olması gerekirken birçok yapının insanları her anlamda kendilerine hizmet eder hale getirdikleri, onları maddi manevi sömürdükleri, insanların kendi ailelerinden kısararak vermiş oldukları ile sefa sürdükleri ve insanlara cenneti vadederken bu dünyayı kendileri ve yakınları için cennete çevirdikleri görülür. Öte taraftan birçok yapının devlet içinde kadrolaşma ve devletin imkânlarını kendi yapıları için kullanma yarışı göz ardı edilemeyecek boyuttadır. Daha önce de dikkat çekildiği gibi devlet; adalet (bir şeyi olması gerektiği gibi yapmak), liyakat (üstlenilen görevin hak edilmesi), ehliyet (yeterlik), emanet (güven) ve meşveret (danışma) ilkeleri ile yönetilir. Cemaat ya da tarikat yapılarının kendinden olanları kayırdığı, olmayanlara ise yaşam hakkı tanımadığı bir anlayışla değil. Yıllarca Müslümanlar devletin gücünün ve organlarının bazı yapılar tarafından o yapıların çıkarları doğrultusunda kullanılarak halkın mağdur edildiğinden şikâyet edip durdular. Şimdi ise yıllarca yakındıkları şeyi benzer biçimde uygulama yarışına koyuldular. İster inançlı isterse inançsız olsun bu anlayıştaki yapıların hâkim olduğu ülkeler kaçınılmaz olarak felakete sürüklenirler. Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke bunun örnekleri ile doludur. Toptancı her bakış açısı beraberinde ölçüsüzlüğü ve haksızlığı getirir. Hiç şüphesiz devlet kadrolarındaki adalet, liyakat, ehliyet, emanet ve meşveret sahibi siyasetler ve bürokratlar bu ithamlardan muaftırlar. Herkese karşı adil olmayı esas alan insanlar, dünyada da ahirette de Allah'ın yardım ve desteğini

sahip olurlar. İnsanlık tarihi her iki durumun da örnekleri ile doludur.

Yine gerçek bir iman ve ihlâs çatısı altında bir araya gelmiş samimi inananların oluşturduğu yapılanmaların özellikle manevi değerlerinden yoksun kalmış modern insanın gerek zihin gerekse manevi dünyasının zenginleşip olgunlaşmasında pay sahibi olduğunun söylenmesi de mümkündür. Ancak bunun Kur'an'a uygun ve gerçekten samimi ve dünyevi açıdan beklentisiz bir şekilde gerçekleştirilmesi için bir şeyhe koşulsuz bağlılık esasına dayalı klasik tarikat anlayışından kurtarılması, insanların bir şeyhe ya da gruba değil, Allah'a ve Kur'an'a çağırılması, akıllarını gerektiği gibi kullanmaya, ilme ve bilime yönelmeye, gerektiğinde itiraz edebilecek şekilde düşünüp sorgulamaya teşvik edilmeleri gerekir.¹³²⁸

89

KUR'AN'DA BAYRAMLAR, DİNİ GÜNLER, TATİL GÜNLERİ YA DA KANDİLLER VAR MIDIR?

Kur'an'da bayramlar, dini gün ve geceler, kandiller ya da ibadet için tatil edilmesi gereken günler yoktur. Bayramlar hemen her toplumda kendi inanç ve kültürleri içinde farklı şekillerde gerçekleştirilen tören ya da kutlamalardır. Müslümanlar ise Kurban Bayramı (îdü'l-adhâ) ve Ramazan Bayramı (îdü'l-fitr) olarak iki bayram kutlaması yapmaktadır. Her ikisi de Müslümanların kendi aralarında gerçekleştirmiş oldukları toplumsal kabul ve uygulamalardır. Dinin kendisinden değil kültüründen kaynaklanmaktadır. Müslümanlar arasında dayanışma, ortak duyguları paylaşma ve kalpleri kaynaştırma gibi etkiler yaratması nedeniyle bayramların hayırlı ve

¹³²⁸ Detaylı bilgi için bakınız: Emre Dorman, **İslam Ne Değildir**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

yararlı uygulamalar olduğu söylenebilir. Dini bir kimliğe büründürülmediğı müddetçe Müslümanların kendi aralarında bu türden iletişimleri geliştirmelerinde herhangi bir sakınca yoktur. Çeşitli rivayetlerde bayramların dini bir buyruk olarak sunulmuş oldukları ve bayramlarda yapılması gereken şeyler ile ilgili çeşitli sıralamalar yapılmış olduğı görülse de bu kabullerin Kur'an açısından dini bir dayanağı bulunduğunu iddia etmek mümkün değildir. Kurban bayramı, hac ibadeti yerine getirildikten ve kurbanlar kesildikten sonra, imkânı olan her Müslüman üzerine farz kılınmış olan hac ibadetini yerine getirmenin sevinç ve mutluluğunu yaşamak adına ortaya çıkmıştır. Ramazan bayramı da benzer şekilde Ramazan ayı içinde farz kılınmış olunan oruç ibadetinin tamamlanmasının ve Allah'ın buna imkân ve fırsat tanınmasının bir çeşit mutluluğu ve şükretme vesilesidir. Çeşitli rivayetlerde Cuma gününün de Müslümanlar için bir çeşit haftalık bayram günü olduğı Allah'ın Cuma gününü Müslümanlara verdiği ileri sürülmüşse de bu rivayetin de Kur'an'dan onay almadığının bilinmesi gerekir. Dolayısıyla Cuma günü, Müslümanlar için bir bayram ya da tatil günü değildir. Cuma günü toplu halde kılınması gereken bir namaz vardır. Ayetlerde, Cuma namazı olarak bilinen bu namaza çağrı yapıldığı zaman işi gücü ve alışverişi bırakarak Allah'ın zikrine koşulması ve namaz kılındıktan sonra isteyen herkesin işine gücüne dönmesi söylenmektedir.¹³²⁹ Kur'an'da sebt gününden ve o günün İsrailoğullarına bazı işleri yapmanın yasak kılındığı bir gün olduğuna vurgu yapılmıştır.¹³³⁰ İsrailoğullarından sebt gününde sınırı aşmamalarına dair söz

¹³²⁹ Ey iman edenler! Cuma günü salât (namaz) için çağrıldığı(nız) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın! Bilerseniz bu sizin için hayırlı olandır. Salât (namaz) bitirilince yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin! Allah'ı çok hatırlayın! Umulur ki kurtulursunuz. Onlar, bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona gider ve seni ayakta (yalnız) bırakırlar. De ki: Allah'ın katındaki (kazanç), eğlenceden de ticaretten de daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır. **Cuma Suresi 9-11**

¹³³⁰ Cumartesi (yasağı), ancak onda anlaşmazlığa düşenlere (gerekli) kılınmıştır. Şüphesiz ki Rabbin, kıyamet günü onların çelişkiye düştükleri şey hakkında aralarında hüküm verecektir. **Nahl Suresi 124**

alındığı hatırlatılmıştır.¹³³¹ İsrailoğulları, yoldan çıkmaları nedeniyle, Arapça'da Cumartesi gününü ifade etmek için kullanılan sebt gününde sınıyorlardı.¹³³² Ancak Kur'an'da Müslümanlar için benzer bir örneğin görülmesi yani Cuma ya da başka bir günün ibadete ayrılmak üzere yasak kılınması gibi bir durum söz konusu değildir. Yahudiler Cumartesi Hristiyanlar ise Pazar gününü tatil ve ibadet günü kabul ettikleri için olsa gerek kimi Müslümanlar da çeşitli rivayetlerden hareketle Cuma gününü tatil ya da başka bir ifade ile ibadet günü ilan etmişlerdir. Bu yüzden Ürdün, Katar, Libya, Kuveyt, İran, Suudi Arabistan, Suriye, Umman gibi ülkeler başta olmak Müslümanların yaşadığı bazı ülkelerde Cuma günleri hafta sonu tatil günlerinden biridir. Cuma ve Cumartesini hafta sonu tatili sayan ülkelerde Pazar günü haftanın ilk iş günü kabul edilmektedir. Bunların hepsi insani düzenlemelerdir. Kur'an'da tatil günü ya da ibadet için çalışmanın yasaklandığı bir gün yoktur.

Kandil olarak kabul edilen özel gün ve gecelerin de Kur'an'da yeri yoktur. Kur'an'da yeri olmadığı gibi sünnet kabul edilen uygulamalar arasında da yoktur. Peygamberimizin döneminde de ondan sonrakilerde de biliniyor ya da kutlanıyor değildi. Peygamberimizden yaklaşık üç yüz elli yıl kadar sonra bazı toplumlarda kimi günlerin bu anlamda kutlanılmaya başlandığı görülmektedir. Örneğin peygamberimizin doğumunun kutlandığı gün ve gece olduğu bilinen Mevlid Kandili ilk defa, Mısır'da kurulan Şîî Fâtımî Devleti'nde, 972-975 yılları civarında Hz. Peygamber'in doğum yıl dönümü olarak resmî törenlerle

¹³³¹ Söz vermeleri (ve sözlerinde durmamaları) nedeniyle üzerlerine (âdeti Sînâ) Dağı'nı kaldırmıştık. (Başka bir sefer) onlara, "Baş eğerek kapıdan girin!" demiştik. (Bir başka zaman da) onlara, "Cumartesi günü sınırı aşmayın!" demiştik. Kendilerinden sağlam bir söz almıştık. **Nisa Suresi 154**

¹³³² Onlara, deniz kıyısında bulunan şehir (halkının) durumunu sor! Hani balıklar o yöre halkının yasağa uymadığı cumartesi gelmeyip yasağa uydukları cumartesi günü akın akın (bolca) kıyıya geldiklerinde, haddi aşıp (avlanma) yasağını delmişlerdi. İşte böylece biz yoldan çıkmalarından dolayı onları böyle imtihan ediyorduk. **Araf Suresi 163**

kutlanmaya başlanmıştır. Peygamberimiz ile birlikte Hz. Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin ve o günkü halifenin mevlidlerinin de kutlandığı görülmektedir.¹³³³

Bugün de Müslümanların yaşadığı ülkelerde ülkemizdeki kadar yaygın bir uygulama değildir. Hatta Arap kökenli kimi Müslümanlar kandil diye bir şeyden haberdar dahi değildir. Osmanlı Padişahı II. Selim döneminde (1566-1574) camiler aydınlatılıp minarelerde kandiller yakılarak kutlandığı için bu gecelere kandil geceleri denildiği kabul edilmektedir. Mevlid, Regaib, Mi'rac, Berat ve Kadir geceleri, kandil geceleri olarak kabul edilmektedir.¹³³⁴ Kur'an ayetlerinde sadece kadir gecesine ve o gecenin önemine vurgu yapıldığı görülür. Bu geceyi diğer gecelerden ayıran şey ise Kur'an'ın vahyedilmeye başlandığı gece olması sebebiyledir.¹³³⁵ Ayetlerden bu gecenin Ramazan ayı içinde olduğu anlaşılmaktadır.¹³³⁶ Ancak ayette dikkat çekilen bu gece, Kur'an'ın vahyedilmeye başlandığı o gecedir. Bu açıdan bakıldığında her Ramazan ayında aranmasına gerek yoktur. Gerçek anlamda Allah'a teslim olan ve hayatının merkezine Allah'ı koyan her inananın günlerini ve gecelerini olabildiğince hayırlı ve verimli biçimde geçirmesi gerekir. Gün ve geceler, Kur'an ve ibadetlerle olduğu kadar insanlığa faydalı güzel iş ve iyilikler ile de geçirilmelidir. Kandil gecelerinde doldurulan ibadet yerlerinin diğer zamanlarda boş bırakılması belirli gün ve gecelere indirgenmiş bir ibadet anlayışını beraberinde getirmektedir. Söz konusu gecelerde yapılan ibadetlerin başka gecelerde yapılanlardan çok daha sevap ve

¹³³³ Detaylı bilgi için bakınız: Ahmet Özel, **Mevlid**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 29, s. 475-479

¹³³⁴ Detaylı bilgi için bakınız: Nebi Bozkurt, **Kandil**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 24, s. 300-301

¹³³⁵ Şüphesiz ki biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indir(meye başla)dık. Kadir gecesinin ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki! Kadir gecesini bin aydan daha hayırlıdır. Melekler, beraberlerinde ruh (Kur'an) ile Rablerinin izniyle her iş için inerler. O, tan yeri ağarcıncaya kadar esenlik (gecesi)dir. **Kadir Suresi 1-5**

¹³³⁶ Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, bir rehber ve doğruyu yanlıştan ayırmannın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. **Bakara Suresi 185**

makbul olduğu inancının da Kur'an'da yeri yoktur. İbadetin içtenlikle ve tam bir teslimiyetle yapılması makbuldür. İbadet, belirli günleri takip ederek bonus kazanılacak bir uygulama değildir. Belirli gün ve gecelerle sınırlı olmayıp süreklilik arz etmelidir. Kandil olarak bilinen ve kutlanan günler, Allah'ın bir emri ya da tavsiyesi değildir. İbadet değil adettir. Dolayısıyla İslam inancının bir gereği de değildir. Dinin kendisinden değil Müslümanların bir kısmının kültür ve geleneğinden kaynaklanmaktadır. Kur'an'ın ruhuna uygun olmayan anlamlar yüklenmediği ve o gecelere özel ibadet şekilleri türetilmediği müddetçe dileyen kutlar dilemeyen kutlamaz. Kutlayan dini bir gereği yerine getirmiş olmaz. Kutlamayan da dini açıdan eksik ya da yanlış bir şey yapmış sayılamaz.

90

KUR'AN'A GÖRE YENİLMESİ HARAM OLAN ŞEYLER NELERDİR? SOL ELLE YİYİP İÇMEK YASAK MIDIR?

Yenilmesi helal ve haram olan yiyecekler konusu her dönemde insanların kafasını meşgul etmiş konulardan biridir. Özellikle sonradan İslam'a giren kişilerin önceki hayatlarında alışkanlık haline getirdikleri yeme içme kültürlerinin nasıl düzenlemeleri gerektiği konusu merak edilmektedir. Müslüman olmak isteyen ama içinde bulunduğu toplumun yemek kültürünü de devam ettirmek isteyen biri için, Allah'ın Kur'an'da açık bir şekilde saymış oldukları dışında kendisini bu kültüründen alıkoymasını gerektirecek dinî bir yasak yoktur. Allah'ın Kitabı'nda, Allah'ın haram ettiği şeyler bulunur, insanların kültürel olarak kaçındıkları-yapmadıkları şeyler bulunmaz. Allah'ın haram ettikleri, ayetler ile sabittir. Mezheplerdeki yenilmesi haram olanların listesi ise hem büyük bir restoranın menüsünü dolduracak kadar kalabalıktır, hem de kendi

aralarında farklılık göstermektedir. Halk arasında yaygın olarak bilinen ve Hanefi mezhebine göre haram olduğu kabul edilen midye ve karides de bu ilave haramlar listesine örnektir. Öte taraftan geleneksel din algısının kendi içindeki bir çelişkisi olarak Şafii mezhebine göre haram kılınan hiçbir deniz ürünü bulunmamaktadır. Oysa Kur'an'a göre haram ve helal yetkisi sadece Allah'ındır.¹³³⁷

Görüldüğü gibi Allah'ın helal kılmış olduğu şeylerin haram kılınması ve bu şekilde Allah'ın sınırlarının aşılması yasaklanmıştır. Kur'an'da domuz eti pislik olarak tanımlanmış ancak bunun dışında yenilmesi haram kılınan ve pislik olarak tanımlanan herhangi bir şeye vurgu yapılmamıştır. Neyin haram ya da helal olduğunu yalnız Allah belirler. Peygamberler de Allah'ın belirlediklerini insanlara bildirirler. Kimse, kendi hoşuna gitmeyen bir şeyi kendisine de başkasına haram kılamaz. Bu konuda peygamberimizin de uyarıldığı görülebilir.¹³³⁸ Dolayısıyla nebi ve resul de olsanız Allah vahyinde açıkça belirtmedikçe Allah adına bir şeyi helal ya da haram kılamazsınız. Kimse açıkça vahyolunan şeyler dışında haramlar olduğunu varsayamaz. Kur'an'a rağmen bu türden iddiaları ortaya atamaz.¹³³⁹ Üstelik ayetler zorda kalma durumunda açıkça yasak edilmiş şeylerden bile ölçülü olmak kaydıyla yenilebileceğini söylemişken,¹³⁴⁰ Allah'ın haram kılmadığı şeylerin yenilemeyeceğini iddia etmek hiçbir surette kabul edilebilir değildir. Allah ayetlerini

¹³³⁷ Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz ve güzel olan şeyleri haram saymayın. Sınırı aşmayın. Allah, sınırı (haddi) aşanları sevmez. **Maide Suresi 87**
¹³³⁸ Ey nebi! Eşlerinin hoşnutluğunu gözeterek, Allah'ın helal kıldığı şeyi niçin kendine haram kılıyorsun? **Tahrir Suresi 1**

¹³³⁹ De ki: Bana vahyolunanda; leş, akıtılmış kan, pislik olan domuz eti veya bir sapkınlık olarak Allah'tan başkası adına kesilmiş olanlar hariç, yiyecek kimse için haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Kim mecbur kalırsa haddi aşmadan, zaruri ihtiyacı kadar bunlardan yiyebilir. Kuşkusuz Rabbin çok bağışlayıcıdır, rahmeti kesintisizdir. **En'am Suresi 145**

¹³⁴⁰ O (Allah); size, sadece ölü hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilenleri haram kıldı. Mecbur kalan bir kimsenin, haddi aşmamak ve istismar etmemek koşuluyla, bunları yemesinde bir günah yoktur. Kuşkusuz, Allah'ın rahmeti bol ve kesintisizdir. **Bakara Suresi 173**

toplumların yeme içme alışkanlıklarına göre değil olması gereken ne ise ona göre gönderir. Bu yüzden Kur'an'ın hükümleri her toplumda uygulanabilir bir esneklik ve özelliiktir.

Ayetle, insanların bir şekilde kafalarına göre birtakım şeylerin yenilmesini haram kıldıkları, bunun üzerine de peygamberimize; Allah'ın ayetlerinde bildirmiş oldukları dışında yenilmesi haram olan bir şeyi göremediğini söylemesi buyurulmaktadır. Ayet bu kadar açık olmasına rağmen çeşitli rivayetler yoluyla birçok yeni haramlar üretilmiştir.

Allah'ın Kur'an'da ifade edilenlerden başka bir şeyi yemeği haram etmediğini söylediğinizde bazı kişiler “Kur'an'da köpek eti yemek de haram değil o zaman hadi köpek eti yesenize” şeklinde kendilerine göre çok büyük bir delil ile itiraz etmektedirler. Allah'ın haram kılmadığı her şey, inananlar tarafından yapılmak zorunda değildir. Bunu iddia eden bir kişi üzerindeki elbiseleri ile denize girse ya da sabah pijamaları ile işe gitse dini açıdan haram olan bir şeyi yapmış olmaz. Buna rağmen kimse bunu yapmaz. Çünkü dinî emir ve yasaklar dışındaki konularda sahip olunan kültür ve alışkanlıklara göre davranır insanlar. Bununla birlikte Allah'ın haram kılmadığı bir şeyi yapmak isteyen için de bir engel bulunmamaktadır. Bu gerçeğe itiraz eden geleneksel dinî çevrelerin, güvenilir kabul ettikleri hadis rivayetleri içinde dahi bu gerçeği destekleyen rivayetler görmek mümkündür. Bu durum ise kendi içindeki çelişkilerini göstermektedir. Örneğin bir rivayet şu şekildedir: “Resulullah hiçbir vakit herhangi bir yemeğe laf etmedi, iştah duyduğu bir yemekse yerdi, hoşuna gitmeyen bir yemekse terk eder, yemezdi.”¹³⁴¹ “... (Resulullah'ın) Önüne bir yemek çıkarılıp da ondan bahsedilmeyip ve isminin de zikredilmediği durum nadirdi. (Resulullah kelere (kertenkeleye) elini uzatmıştı ki) orada hazır

¹³⁴¹ Buhari, Et'ime 21, Menakıb 23; Müslim, Eşribe 187, (2064); Ebu Davud, Et'ime 14, (3763); Tirmizi, Birr 84, (2032).

bulunan kadınlardan biri: “Resulullah’a takdim ettiğiniz şeyden haber verin, ne olduğunu söyleyin!” dedi. Bunun üzerine: “O kelerdir!” dediler. Bunun üzerine Resulullah (uzatmış olduğu) elini derhal geri çekti. Halid: “Bu haram mıdır, ey Allah’ın Resülü?” dedi. Resulullah: “Hayır, ancak o benim kavmimin diyarında bulunmuyor. Bu sebeple (Onu yemeye alışkın değilim), içimde tikslenme hissediyorum!” buyurdular. Halid der ki: “Ben keleri (önüme) çekip yedim. Resulullah bakıyor fakat beni yasaklamıyordu.”¹³⁴² Şayet rivayetlerde iddia edilen olaylar gerçekten yaşanmışsa peygamberimizin bu tavrının Kur’an’a uygun olduğu açıktır. Dolayısıyla neyin haram olduğunu Allah belirler. Kimse, kendi hoşuna gitmeyen bir şeyi başkasına da kendine de haram kılamaz. Allah’ın neleri haram kıldığı Kur’an’da detaylı bir biçimde açıklanmıştır. Allah tarafından haram kılınanlar dışındaki şeyleri kim haram kılabilir? Allah adına haram kılmak bilgisizce insanları saptırmak değil midir?¹³⁴³

Çin gibi ülkelerde köpek eti yenilir. Aynı şekilde birçok haşere de yenilmektedir. Genelde bazı rivayetlerden ve mezhepsel görüşlerden hareketle haşerelerin yenilmelerinin de haram kılındığını görmek mümkündür. Oysa Kur’an’da bu şekilde bir yasak ve kısıtlama yoktur. Müslüman olmak isteyen ama içinde bulunduğu toplumun yemek kültürünü de devam ettirmek isteyen biri için, Allah’ın Kur’an’da açık bir şekilde saymış oldukları dışında kendisini bu kültüründen alıkoymasını gerektirecek dini bir yasak yoktur. Allah’ın Kitabı’nda, Allah’ın haram ettiği şeyler bulunur, insanların kültürel olarak kaçındıkları-yapmadıkları şeyler bulunmaz.

¹³⁴² Buhari, Et’ime 10,14, Zebaiih 33; Müslim, Sayd 43, 44, 45, (1945, 1946, 1948); Ebu Davud, Et’ime 28, (3793, 3794), Eşribe 21, (37); Nesai, Sayd 26, (7, 198, 199).

¹³⁴³ Size ne oluyor ki, üzerine Allah’ın adı anılmış olanlardan yemiyorsunuz? Oysaki O, mecbur kaldıklarınız dışında, haram kıldığı şeyleri size ayrıntılı olarak açıklamıştır. Doğrusu birçokları bir bilgiye dayanmaksızın tutku ve kuruntusuna uyarak saptırıyorlar. Kuşkusuz Rabbin haddi aşanları en iyi bilendir. **En’am Suresi 119**

Allah’ın haram ettikleri, ayetler ile sabittir. Kur’an’da bu konuda açık uyarıda bulunulur.¹³⁴⁴

Yine çeşitli rivayetlerde sol elle yiyip içmek yasaklanmış çünkü şeytanın sol eliyle yiyip içtiği iddia edilmiştir.¹³⁴⁵ Hatta bir başka rivayette peygamberimizin sol eli ile yememesi için uyardığı kişinin yemeğe devam etmesi sebebiyle o kişiye beddua ettiği ve kişinin sol elini kaldıramaz hale geldiği iddia edilmiştir: “Resulullah’ın yanında bir adam sol eliyle yemek yemişti. ‘Sağınla ye!’ ferman buyurdu. Adam: ‘Yiyemiyorum!’ dedi. Bunun üzerine Aleyhissalatu vesselam: ‘Yiyemez ol! Onu böyle demeye kibri sevk etti.’ buyurdular. Bundan sonra elini ağzına kaldıramadı.”¹³⁴⁶ Sol elin sağ elden bir farkı olmadığı açıktır. İnsanların bir kısmının neden sol ellerini kullandıkları halen daha bilimsel olarak tam olarak açıklanamamakla birlikte sol ellerini kullanmaya yatkın olmalarının genelde kendi iradeleri ile gerçekleşen bir durum olmadığı, biyolojik süreçlere dayalı olduğu bilinmektedir. Bu yüzden kimsenin sol elini kullanması sebebiyle suçlanması kabul edilemez. Bu türden temelsiz iddialar ile yok yere insanların hayatları zorlaştırılmaktadır.

91

KUR’AN’DA BAHSEDİLEN BAZI TOPLUMLAR NEDEN HELAK EDİLMİŞLERDİR?

Kur’an ayetlerinde hemen her topluma mutlaka bir elçi gönderildiği ve o toplumların elçiler vasıtasıyla uyarıldıklarını

¹³⁴⁴ Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak “Şu helaldir, şu da haramdır!” demeyin; sonuçta Allah’a yalan uydurmuş olursunuz. Allah’a yalan uyduranlar kurtulamazlar. **Nahl Suresi 116**

¹³⁴⁵ Müslim, Eşribe 106, (2020); Ebu Davud, Et’ime 20, (3776); Tirmizi, Et’ime 9, (1801).

¹³⁴⁶ Müslim, Eşribe 107, (2021).

haber vermektedir.¹³⁴⁷ Aynı zamanda doğru yolda olanın kendi iyiliği için doğru yolda olacağı, azgınlık edip sapanınsa kendi kötülüğü için sapacağı hatırlatılırken bir elçi göndermeden hiç bir topluma azap edilmeyeceği de hatırlatılmaktadır.¹³⁴⁸ Dolayısıyla bir toplumun helak edilmesi için mutlaka onlara bir elçi gelmiş ve Allah'ın mesajlarını onlara iletmiş olması gerekir.¹³⁴⁹ Çünkü Allah, gerçeklerden habersiz olan bir toplumu asla haksız yere yok etmez.¹³⁵⁰ Allah, ıslah ediciler olarak iyi ve güzel davranan ve barış içinde yaşayan bir toplumu helak etmez.¹³⁵¹ Çünkü ayetlerde Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınıp korunacakları şeyleri kendilerine açıklamadıkça onları yoldan çıkmış saymayacağına dikkat çekilmiştir.¹³⁵² Dolayısıyla helak edilen toplumlar mutlaka azgınlık edip haddi aşan ve zulme bulaşan toplumlardır.¹³⁵³

¹³⁴⁷ Andolsun ki, Biz, her topluma, Allah'a kulluk etmeleri ve tağuttan (isyan, azgınlık ve zorbalıktan) uzak durmaları için bir resul gönderdik. **Nahl Suresi 36**

¹³⁴⁸ Kim doğru yola ulaşırsa, sadece kendi iyiliği için doğru yola ulaşmış; kim de saparsa, kendi aleyhine sapmış olur. Hiçbir (günah) yüküsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez. Biz bir elçi gönderinceye kadar (kimseye) azap ediciler değiliz. **İsra Suresi 15**

¹³⁴⁹ Senin Rabbin, memleketleri/medeniyetleri, ana merkezlerinde kendilerine ayetlerimizi okuyan bir resul göndermedikçe helak etmez. Biz; ülkeleri/medeniyetleri, halkları zulme sapmadıkları sürece helak etmeyiz. **Kasas Suresi 59**

¹³⁵⁰ Gerçek şu ki: Rabbin, gerçeklerden habersiz bir beldenin halkını haksız yere asla yok etmez. **En'am Suresi 131**

¹³⁵¹ Rabbin, o memleketleri, halkı düzelticiler (ıslah ediciler) oldukları halde, haksızlıkla yok etmez. **Hud Suresi 117**

¹³⁵² Allah, bir kavmi doğru yola ilettikten sonra, sakınıp korunacakları şeyleri açıkça bildirmediği onları yoldan çıkmış saymaz. Allah her şeyi bilir. **Tevbe Suresi 115**

¹³⁵³ Yemin olsun ki haksızlık ettikleri için sizden önce nice nesilleri helak etmiştik. Elçileri kendilerine apaçık deliller getirmiş, (ancak) onlar iman etmemişlerdi. İşte suçlu toplumları böyle cezalandırırız. **Yunus Suresi 13**; İşte haksızlık ettikleri zaman şu şehirler(in halkları)nı helak etmiştik. Onları helak etmek için de belirli bir zaman belirlemiştik. **Kehf Suresi 59**; Sonra onlara (verdiğimiz) sözü yerine getirmiştik; böylece, hem onları hem de dilediğimiz (layık olan) kişileri kurtarmış; haddi aşanları da helak etmiştik. **Enbiya Suresi 9**; Zalim olan nice şehir (halkını) kırıp geçirmiş; arkasından da başka topluluklar yaratmıştık. **Enbiya Suresi 11**; (Nitekim), nice şehirler vardı ki o şehir(lerin halkı) haksızlık etmekteyken biz onları helak etmiştik. **Hac Suresi 45**

KUR'AN'A GÖRE ERKEK KADINDAN ÜSTÜN MÜDÜR?

Kur'an'a göre insanın Allah katındaki değerini belirleyen şeylerin neler olduğunun ayetler üzerinden izah edildiği bölümde de vurgulanmaya çalışıldığı gibi bir insanın Allah katındaki değerini belirleyecek olan şey takva yani Allah'a karşı duyarlılık ve sorumluluk bilincidir.¹³⁵⁴ Erkek ve kadının yaratılış açısından birbirlerine üstünlüğü ya da birinin diğerine göre önceliği gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak farklı meziyet ve potansiyelleri nedeniyle birbirlerinden üstün olabildikleri yönlerinin olması da gayet doğal ve mümkündür. Erkeklerde öne çıkan bir meziyetin bazı kadınlarda da ya da kadınlarda öne çıkan bir meziyetin bazı erkeklerde de görülmesi mümkündür. Kur'an'ın erkeği kadına üstün tuttuğu yönündeki bazı iddialara çeşitli başlıklar altında cevap verilecek ve bu anlayışın Kur'an'dan değil geleneksel din algısından kaynaklandığı gösterilecektir. İslam kültürü içinde kimi Müslümanların kadınlara yönelik olumsuz bakışlarının nedeni Kur'an değil, din adına uydurulan rivayetlerdir.¹³⁵⁵

1. Yaratılış

Erkeği kadından üstün tutan ve kadın üzerinde egemen kılan anlayışın temellerinin yaratılışın başlangıcına kadar dayandırıldığı

¹³⁵⁴ Ey insanlar! Biz sizi bir erkek, bir diğiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler kıldık. Şüphesiz Allah katında en üstün olanınız (sorumluluk bilinci ile hareket edip) duyarlı olmada en ileride olanınızdır. **Hucurat Suresi 13**

¹³⁵⁵ Bu bölümde verilen cevap için, **İslam Ne Değildir** isimli çalışmamızın 'İslam, Kadın Düşmanı Bir Din Değildir', başlıklı bölümünden yararlanılmıştır. Konu ile ilgili kaliteli ve nitelikli çalışmalar için ayrıca bakınız: Caner Taslaman, Feryal Taslaman, **İslam ve Kadın**, İstanbul Yayınevi ; Erhan Aktaş, **Kadının "Kendisi" Olması**, (Yayınevi Yok) ; Hidayet Şefkatli Tuksal, **Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri**, OTTO ; İbrahim Sarmış, **Rivayet Kültürü ve Olumsuz Kadın Algısı**, Düşün Yayıncılık ; Ali Osman Ateş, **Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın**, Beyan Yayınları.

görülebilir. Geleneksel anlayışta önce erkeğin, sonra ondan alınan bir parçadan da kadının yaratılmış olduğu kabul edilir. Üstelik bu durumun çeşitli ayet ve hadisler ile desteklenmeye çalışıldığı bilinir. Erkek ve kadının yaratılışı meselesine “İnsan nesli Âdem ve eşinin çocuklarından mı çoğaldı?” başlıklı bölümde de dikkat çekilmişti ancak konunun önemi ve bu sorunun cevabı ile olan ilişkisi nedeniyle meselenin bu bölümde de tekrar edilmesi yerinde olacaktır. Kur’an’da tüm insanların aynı cevherden yani aynı özden yaratıldığı vurgulanmaktadır.¹³⁵⁶ Ayetin “Ey insanlar” hitabı ile başlaması yaratılan her insanın aynı özden yaratıldığına dikkat çekmek içindir. Ayette Hz. Âdem’den de eşinden de söz edilmemektedir. Hem Âdem’in hem eşinin hem de tüm insan neslinin yaratıldığı candan yani özden söz edilmektedir. Ayette geçen “tek bir nefis” ifadesi Hz. Âdem’i, “eşini de ondan yaratan” ifadesi de eşinin Hz. Âdem’den yaratıldığını değil aksine Âdem’in de eşinin de aynı özden yaratıldığını ifade etmektedir. Üstelik ayetin başında “sizi tek bir nefisten yaratan” ifadesi tüm insanların, Âdem ve eşi her neden yaratıldılarsa o şeyden yaratıldıklarını vurgulamaktadır. Geleneksel kaynaklarda kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı için eğri olduğu, bu yüzden tam olarak düzeltilmelerinin mümkün olmadığı şeklinde Kur’an’a ve fitrata aykırı iddialar bulunmaktadır.¹³⁵⁷ Bunu iddia eden rivayetlerin Eski Ahid kaynaklı olduğunu anlamak zor değildir.¹³⁵⁸ Eski Ahid’de kadının Hz. Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığı anlatılmaktadır: “Rab Tanrı Âdem’e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken, Rab Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Âdem’den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem’e getirdi.”¹³⁵⁹

¹³⁵⁶ Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten (candan/cevherden) yaratan, eşini de ondan yaratan ve ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı takvalı (duyarlı) olun! **Nisa Suresi 1**

¹³⁵⁷ Buhari, Nikâh 79, Enbiya 1, Edeb 31, 85, Rikak 23; Müslim, Rada 65, (1468); Tirmizi, Talâk 12, (1188).

¹³⁵⁸ Eski Ahid: Yahudilerin kutsal kitabına Hristiyanlarca verilen bir isim.

¹³⁵⁹ Tevrat, Yaratılış II, 21-22.

Bu açıklama Kur'an'a uygun olmadığı gibi ayetlerde, eşinin Hz. Âdem'den alınan bir parçadan değil onunla aynı özden yani aynı nefisten yaratıldığı söylenmektedir. Âdem'in eşinin Âdem'den alınan bir parçadan yaratılmış olduğunu iddia etmek, Âdem'in kendinden yaratılan bir parça ile eşleştiğini söylemektir. Oysa tek bir nefisten yaratılmak ile kastedilen şeyin aynı türden yani insan türünden yaratılmak olduğu açıktır. Ayetlerde "Allah, size kendi nefislerinizden eşler yaratmış, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yaratmıştır." denilmektedir.¹³⁶⁰ Yine ayetlerde kendileriyle kaynaşılması için kendi türümüzden (nefislerimizde) eşler yaratılmış olmasının, erkek ve kadın arasında sevgi ve merhamet var edilmesinin Allah'ın kudretinin delillerinden olduğu söylenir.¹³⁶¹ Ayetlerde kendi parçamızdan bize eşler yaratıldığı değil, kendi türümüzden eşler yaratıldığı söylenir. Üstelik Hz. Âdem'in önce, eşinin ise sonra yaratıldığı da söyleniyor değildir. Ayette aynı özden eşlerin yaratıldığına dikkat çekilmekte ancak kimin önce ya da sonra yaratıldığına dair bir detay verilmemektedir. İlla birinin diğerinden önce yaratıldığı düşünülecekse pekâlâ kadın da erkekten önce yaratılmış olabilir. Bu durumda aynı anda, aynı özden yaratılmış olan erkek ve kadından söz etmek daha doğru görünmektedir.

2. Kadının, Cennetten Kovulma Nedeni Olarak Görülmesi

Peygamberimizin üzerinden uydurulmuş bazı rivayetlerde "Eğer Havva olmasaydı, kadınlar kocalarına hiçbir zaman ihanet etmezdi."¹³⁶² denilmekte ve bu şekilde peygamberimize büyük bir iftirada bulunmaktadır. Kadın olsun erkek olsun ihanetin

¹³⁶⁰ Allah, size kendi nefislerinizden eşler yaratmış, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yaratmış, (ayrıca) sizi temiz gıdalardan rızıklandırmıştır. Onlar, Allah'ın nimet(ler)ine nankörlük edip batıla mı inanıyorlar!? **Nahl Suresi 72**

¹³⁶¹ Kendileriyle kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için dersler vardır. **Rum Suresi 21**

¹³⁶² Buhari, Enbiya 1, 25; Müslim, Rada 63, 65 (1470).

sebebi kişilerin kendileridir. Bu sebep kişinin kendisinden başkasına dayandırılmaz. İnsanlar özgür iradeleri ile seçimlerini yaparlar. Bu türden iddiaların Eski Ahid¹³⁶³ ve İsrâiliyat¹³⁶⁴ temelli oldukları açıktır. Tevrat'taki bazı sözler, Yahudiliğin kadına bakışını özetler mahiyettedir. Âdem'i saptırarak ona ihanet edenin ve cennetten kovulmalarına sebep olanın kadın olduğu iddia edilir. Tevrat'ta şeytanın kışkırtmalarına uyan ve Allah tarafından kendilerine yasak edilen ağacın meyvesinden ilk yiyenin sonra da eşine yedirenin Havva olduğu ifade edilir. Allah Hz. Âdem'e neden o meyveden yediğini sorduğunda Hz. Âdem'in: "Yanıma koyduğün kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim." şeklinde cevap verdiği, Havva'nın ise "Yılan beni aldattı, o yüzden yedim." diye karşılık verdiği ifade edilir. Bunun üzerine Allah'ın kadına: "Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim. Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın. Seni o yönetecek." dediği, Hz. Âdem'e de: "Karının sözünü dinlediğin ve sana, meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için toprak senin yüzünden lanetlendi. Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın." dediği söylenmektedir.¹³⁶⁵ Görüldüğü gibi Tevrat'a göre şeytana uyan ve önce kendini sonra da Hz. Âdem'i saptıran kişi kadındır. Yahudi kaynaklarındaki kadın düşmanlığının temel sebeplerinden biri de bu inançtır.

Oysa Kur'an'da bu yasağı ihlal eden ve şeytanın vesvesesine uyan kişi Hz. Âdem'in eşi değil Hz. Âdem'dir. Kur'an'a göre şeytan, Hz. Âdem'e vesvese¹³⁶⁶ vermiştir.¹³⁶⁷ Ayetlere göre

¹³⁶³ Eski Ahid: Tevrat

¹³⁶⁴ İsrâiliyat: Aslı ve dayandığı temelde Yahudi ve Hristiyan kaynaklarına uzanan kıssa ve hadiselerle verilen ortak isim.

¹³⁶⁵ Tevrat, Yaratılış III, 1-24

¹³⁶⁶ Vesvese: Şeytan tarafından insanın içine atıldığı kabul edilen saptırıcı telkinler, kuruntu ve şüphe.

¹³⁶⁷ Demiştik ki: "Ey Âdem! Bu (İblis), hem senin için hem de eşin için düşmandır. Sakın sizi cennetten (bahçeden) çıkarmasın! Sonra sıkıntı çekersin. Orada (cennette) acıkmayacak ve çıplak kalmayacaksın. Orada susamayacak ve kuşluk sıcağından da etkilenmeyeceksin." (Buna rağmen) şeytan, ona (Âdem'e) vesvese verip, "Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve sonu gelmez bir otoriteyi göstereyim

her ikisi de Allah'ın yasak ettiği ağaca yaklaşarak bu suçı işlemişlerdir. Ancak yapılan hata eşine değil Hz. Âdem'e yüklenmiştir. Dolayısıyla kadınların kocalarına ihanet etmelerinin sebebinin Havva olduğu yönündeki rivayetin kabul edilmesi de kadının cennetten kovulma nedeni olarak gösterilmesi de mümkün değildir.¹³⁶⁸ Zaten çıkarıldıkları cennetin yani bahçenin Allah katında değil bu dünyadaki bir bahçe olduğu, "Hz. Âdem ve eşinin çıkarıldıkları cennet bu dünyadan ayrı bir yerde midir?" başlıklı bölümde açıklanmıştır.

3. Kadın Düşmanı Rivayetlerin Etkisi

Hadislerde kadının cennete girme vizesi erkeğin elindedir. Çünkü kadınların erkekleri hoşnut etmeleri, cennete girmelerinde önemli bir etken olarak sunulmuştur. Kur'an'da ise cennete girme vizesi, erkek olsun kadın olsun kendi hazırlamış oldukları sonucunda, sadece Allah'ın elindedir. Bazı hadis rivayetlerine göre kadın; kocasının kulu, kölesi ve cinsel bir objedir. Kur'an'da ise kocasının koruyup gözetmesi, sevgi ve merhamet duyması gereken eşidir. "Hadisler olmadan Kur'an anlaşılmaz." derecesinde açıklamalar yapanlar, hesap günü Allah'ın huzurunda nasıl duracaklar? Buhari, Müslim, Tirmizi, Ebu Davud, Nesai ve İbn Mace gibi kişiler tarafından derlenen ve güvenilir kabul edilen hadis kitaplarında kadınlar ile ilgili akıl almaz ifadeler yer alır.¹³⁶⁹

mi?" demişti. (Âdem ve eşi yasak ağaçtan) yemiş ve edep yerleri görünmüştü. Arından üstlerini bahçenin yaprakları ile örtmeye başlamışlardı. (Böylece) Âdem, (unutarak) Rabbine karşı gelmişti ve şaşmıştı. Daha sonra Rabbi, onu (Âdem'i) seçkin kılmış, tövbesini (yönelsesini) kabul etmiş ve (ona) doğru yolu göstermişti. **Taha Suresi 117-122**

¹³⁶⁸ Kur'an, kendinden önceki vahiylerin doğru olan taraflarını ortaya koyduğu yani onların doğruluklarını tasdik ettiği için bu konuda Tevrat metninin insanlar tarafından çarpıtılarak suçun kadına yüklendiği görülmektedir.

¹³⁶⁹ Burada örnek verilen hadis rivayetleri her ne kadar geleneksel çevreler tarafından, sağlam ve güvenilir kabul edilen kitaplarda yer almaları ve güvenilir kabul ettikleri ravilerin rivayetlerine dayandığına inandıkları için bu kişiler tarafından peygamberimize ait ve dinin bir parçası olarak kabul edilseler de; biz, bu tür yakışsız iddia ve ifadelerden peygamberimizin uzak olduğu inancındayız. Bu sözler, peygamberimize ait olamazlar. Nerede geçtiklerinin ya da kimler tarafından rivayet edildiklerinin önemi yoktur. Allah tarafından elçi olarak seçilen, Kur'an gibi

Kadınların akıllarının ve dinlerinin eksik olduğu,¹³⁷⁰ kaburga kemiğinden yaratıldıkları için eğri olduğu, bu yüzden tam olarak düzeltilmelerinin mümkün olmadığı ve onlardan sadece kendilerindeki eğrilikle yararlanılabileceği,¹³⁷¹ kadınların kocalarına ihanet etmelerinin sebebinin Havva olduğu,¹³⁷² erkeğe karısını neden dövdüğünün sorulamayacağı,¹³⁷³ cehennem halkının çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu,¹³⁷⁴ kadınların çoğunluğunun cehennem odunu olduğu,¹³⁷⁵ cennet sakinlerinin en azının kadınlar olduğu,¹³⁷⁶ uğursuzluğun üç şeyde olduğu (at, kadın, ev),¹³⁷⁷ önünde sütre (bir engel) olmadığı halde namaz kılariken önünden geçtiği takdirde namazı bozan şeylerin köpek, eşek, domuz, Yahudi, Mecusi ve kadın olduğu,¹³⁷⁸ erkek hanımını yatağa davet ettiğinde kadın imtina edip gelmezse ve erkek öfkelenmiş olarak sabahlarsa kocası ondan razı oluncaya kadar semada olan meleklerin kadına gazap ve lanet edecekleri ve küskünlükle kocasının yatağından ayrı olarak sabahlayan kadının, melekler tarafından lanetleneceği iddia edilmiştir.¹³⁷⁹

muhteşem bir vahyi almakla şereflenen, insanlığı, erdemi, ahlakı, adalet ve merhamet gibi eşsiz vasıfları ile bize güzel örneklik teşkil eden peygamberimiz Hz. Muhammed; gerek dini meselelerde gerekse dünyevi uygulamalarında Allah'ın vahyi olan Kur'an'a ters düşmez, Allah'ın ayetleri ile çelişecek bir söz söylemez ve ayetlere uygun olmayan bir davranışta bulunmaz. Farkında olmadan bunu yaparsa bizzat Allah tarafından, Kur'an ayetleri ile uyarılır. Allah'ın elçileri, Allah'ın ayetleri ile çatışmaz; Allah'ın ayetleri ile çatışan biri, Allah'ın elçisi kalamaz.

¹³⁷⁰ Buhari, Hayz 6, Zekat 44, İman 21, Küsuf 9, Nikâh 88; Müslim, Küsuf 17, (907), İman 132, (79); Nesai, Küsuf 17, (3, 147).

¹³⁷¹ Buhari, Nikâh 79, Enbiya 1, Edeb 31, 85, Rikak 23; Müslim, Rada 65, (1468); Tirmizi, Talâk 12, (1188).

¹³⁷² Buhari, Enbiya 1, 25; Müslim, Rada 63.

¹³⁷³ Ebu Davud, Nikâh 43, (2147).

¹³⁷⁴ Buhari, Hayz 6, Müslim, İman 132.

¹³⁷⁵ Buhari, İydeyn 7; Müslim, İydeyn 4, (885); Ebu Davud, Salat 248, (1141); Nesai, İydeyn 19, (3, 186,187).

¹³⁷⁶ Müslim, Zikir 95, (2738).

¹³⁷⁷ Buhari, Cihad, 47; Nikâh, 18; Tıp, 43,54; Müslim, Selam, 115; İbn Mace, Nikâh, 55; Tirmizi, Edeb, 58.

¹³⁷⁸ Buhari, Salat 90, İlm 18, Ezan 161, Cezau's-Sayd 25; Müslim, Salat 254, (504); Ebu Davud, Salat 110, 113 (703, 704, 715, 716, 717); Tirmizi, Salat 252, (337); Nesai, Kible 7, (2, 64, 65).

¹³⁷⁹ Buhari, Nikâh 86, Bed'ü'l-Halk 6; Müslim, Nikâh 120-122 (1436); Ebu Davud, Nikâh 41, (2141).

Yine hadis rivayetlerinde peygamberimizin: “Şayet ben bir insanın başka bir insana secde etmesini emredecek olsaydım kadına, kocasına secde etmesini emrederdim.”¹³⁸⁰ “Şayet bir adam karısına, kırmızı bir dağdan siyah bir dağa, siyah bir dağdan kırmızı bir dağa (taş) taşımasını emretseydi, kadına düşen bu işi yapmaktı.”¹³⁸¹ “Allah’a yemin ederim ki kadın, kocasının hakkını ödeyinceye kadar, Rabbinin hakkını ödeyemez! Eğer kadın deve semeri üzerinde iken, kocası onunla cinsel ilişkiye girmek istese kadın kocasına mani olamaz!”¹³⁸² “Bir koca karısına ihtiyaç duyup da onu yanına çağırdığında, kadın ocak başında bile olsa hemen kocasının yanına gelsin.”¹³⁸³ “Hangi kadın, kocası kendisinden razı olarak vefat ederse cennete girer.”¹³⁸⁴ “Dünyadan ve kadından sakının, erkeklere, kadından daha zararlı bir fitne bırakmadım.”¹³⁸⁵ “İşlerini kadına havale eden bir topluluk iflah olmaz.”¹³⁸⁶ “İşleriniz kadınlara kalırsa sizin için yerin altı üstünden (ölmek yaşamaktan) daha hayırlıdır.”¹³⁸⁷ “Bir kadın kocası yanındayken, onun izni olmadan oruç tutamaz. Kocasının izni olmadan bir kimseyi evine alamaz.”¹³⁸⁸ “Dünyada bir kadın kocasını üzerse o kimsenin hurilerden olan hanımı o kadına şöyle seslenir: Allah canını alsın! Üzme onu! O senin yanında şimdilik misafirdir. Yakında senden ayrılıp bize kavuşacaktır.”¹³⁸⁹ dediği iddia edilmiştir.

Bununla beraber peygamberimizin; takma saç takan ve taktıran, dövme yapan ve yaptıran,¹³⁹⁰ kaşları incelten ve incelttiren, yüzündeki tüylerini yolduran, seyrek dişli güzel görünmek

¹³⁸⁰ Tirmizi, Rada 10, (1159).

¹³⁸¹ İbn Mace, Nikâh 4, (1852).

¹³⁸² İbn Mace, Nikâh 4, (1852).

¹³⁸³ Tirmizi, Rada 10, (1159).

¹³⁸⁴ Tirmizi, Rada 10, (1161).

¹³⁸⁵ Buhari, Nikâh 17; Müslim, Zikr 97, (2740); Tirmizi, Edeb 31, (2781).

¹³⁸⁶ Buhari, Fiten 17, Megazi 82; Tirmizi, Fiten 75, (2263); Nesai, Kudat 8 (8, 227).

¹³⁸⁷ Tirmizi, Fiten 78, (2267).

¹³⁸⁸ Buhari, Nikâh 84, 86; Müslim, Zekât 84; Ebu Davud, Savm 73; Tirmizi, Savm 64; İbn Mace, Sıyam 53.

¹³⁸⁹ Tirmizi, Rada 19; İbn Mace, Nikâh 62.

¹³⁹⁰ Buhari, Libas 86, Tıbb 36; Müslim, Libas 119, (2124); Nesai, Zinet 25, (8,148).

için ön dişlerinin aralarını yontan kadınların lanetlenmiş olduklarını söylediği¹³⁹¹ ve bir mecliste insanlarla sohbet ederken güzel bir kadın gördüğü (başka bir rivayette ise yolda giderken bu kadını gördüğü), hemen eve gidip eşi Zeyneb ile birlikte olduğu sonra da meclise geri dönüp “Kadın şeytan suretinde gelir, şeytan suretinde gider. Şayet biriniz bir kadın görürse kendi eşine gitsin. Bu onun içindekini giderir.”¹³⁹² dediği iddia edilmiştir.

Görüldüğü gibi güvenilir kabul edilen hadis kaynakları âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan peygamberimize iftiralar atan, özel hayatını çarpıtan ve onu, kadın düşmanı gibi gösteren birçok uydurma rivayeti ihtiva etmekte ve esasen bu türden iddialar ile peygamberimiz itibarsızlaştırılmaktadır. Söz konusu bu rivayetleri reddederek uydurma olduklarını söylemek varken, bu rivayetleri kutsal kabul ederek kurtarmaya çalışmak uğruna kırk dereden su getirerek açıklamaya çalışanlar ise ne kadar çaresiz ve tutarsız bir durumda olduklarını göremedikleri gibi, dine verdikleri zararları, insanları dinden uzaklaştırdıklarını ve din düşmanlarına nasıl malzemeler sunduklarını da fark edememektedirler.

Öte taraftan uydurma görüş ve iddiaların peygamberimizin öğretileriymiş gibi sunulmasının ve yüzlerce yıldır çeşitli kitaplara girmiş olan bu tür rivayetler ile insanlara dini eğitim verilmiş olmasının, geleneksel din anlayışına sahip Müslümanların önemli bir kısmındaki kadınlara yönelik olumsuz bakış ve yaklaşımların kaynağı olduğu açıktır. Kadınlara yönelik aşağılayıcı ifadelerin peygamberimizin vefatından sonra başladığı ve sonraki dönemlerde de devam ettiği görülmektedir. Abdullah b. Ömer’den geldiği kabul edilen bir rivayet meseleyi özetler mahiyettedir: “Peygamber devrinde hakkımızda ayet iner korkusuyla kadınlarımıza

¹³⁹¹ Buhari, Libas, 82, 84, 87; Müslim, Libas, 119-120.

¹³⁹² Müslim, Nikâh 9, (1403); Ebu Davud, Nikâh 44, (2151); Tirmizi, Nikâh 9, (1158).

elimizi ve dilimizi uzatmaktan sakınırdık. Peygamber vefat edince, dilimizi ve ellerimizi onlara uzatmaya başladık.”¹³⁹³

Kadınlarla ilgili uydurulan şeyler saymakla bitmez. Güvenilir kabul edilen hadis kitapları, kadınlara iftira ve aşağılamalarla doludur. Hadislerin toplanma döneminde; cahiliye döneminden, eski kültürlerden, birçok uydurma ile özünden saptırılmış olan Yahudilik ve Hıristiyanlıktan gelen, kadına bakış açısının dinselleştirilerek “hadis” başlığıyla dinimize sokulduğu görülmektedir. Kur’an’a iman eder gibi hadislerle iman edenlerin, örnek verilen söz konusu bu hadisleri de dile getirerek savunmaları gerekir.

Hadislerdeki kadınlar ile ilgili bunca iftiraya rağmen hadislerin kadınlar tarafından savunulması da anlaşılabilir değildir. Üstelik burada verilen örnekler, en güvenilir kabul edilen hadis kaynaklarında geçmektedir. İkinci derece güvenilir kabul edilen Ahmed b. Hanbel gibi mezhep imamı ve hadisçilerin kaynaklarında da son derece yakışıksız iddia ve ifadeler bulunmaktadır.¹³⁹⁴ Söz konusu o derlemelerde de örneğin: “Şayet kocasının ayağından başında saçlarının ayrıldığı yerine kadar irin ve iltihapla kirlenmiş olsa sonra kadın ona yönelse ve kocasını dili ile yalasa onun hakkını ödeyemez.”¹³⁹⁵, “Cüzzam hastalığının onun etini deldiğini, iki burun deliğini yırttığını, bu iki burun deliğinden kan ve irin aktığını görsen, sonra onun hakkını ödemek için ağzınla o iki burun deliğinden akanları yalayıp yesen, ebediyen onun

¹³⁹³ Buhari, Nikâh 80.

¹³⁹⁴ Ahmed b. Hanbel’in Müsned’i, Kütüb-i Sitte (Altı Hadis Kitabı) kaynakları içinde yer almamakta, bu kaynaklara üç kaynak daha ilave edilerek oluşturulan Kütüb-i Tis’a (Dokuz Hadis Kitabı) içinde sayılmaktadır. Ancak dört büyük mezhep olarak kabul edilen mezheplerden biri olan Hanbeli mezhebi kendisine dayandırıldığı için uygulamada, Kütüb-i Sitte kaynaklarını oluşturan Buhari, Müslim ve Ebu Davud gibi hadis derleyicilerinden daha fazla etki sahibi olduğu unutulmamalıdır. Ahmed b. Hanbel’in, yedi yüz bin hadis arasından otuz bin civarı hadisi seçerek bu kitabı derlediği bilinmektedir.

¹³⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 158-159.

hakkını ödeyemezsin.”¹³⁹⁶ türünden hadis rivayetleri görmek mümkündür. Şu rivayetlerdeki ifadeler ve bir hakkı tarif etmek için kullanılan cümleler ile verilen örneklere bakınca, bunları uyduran, uydurmakla kalmayıp bir de muazzez peygamberimize dayandıran insanların nasıl bir zihin dünyası olduğunu teşhis etmek mümkün değildir. Bu tür rivayetleri üretenler ve Kur’an’a rağmen bu rivayetlerin arkasında durup onları savunanlar, İslam gibi muhteşem bir inanç sistemini ve Hz. Muhammed gibi güzel bir örneği tanınmaz hale getirdiler. Oysa Kur’an; erkeklerin, kadınlar üzerindeki haklarına denk, kadınların da erkekler üzerinde meşru hakları olduğunu söyler. Dolayısıyla Kur’an göre kadınların erkekler üzerindeki hakkı, erkeklerin kadınlar üzerindeki hakkı ile aynıdır.¹³⁹⁷

4. Kadın Düşmanı Rivayetlerin Yahudilik ve Hristiyanlıktaki Arka Planı

Peygamberimizden sonra uydurulan birçok rivayetin Yahudilik ve Hristiyanlık kökenli olduğu görülebilir. Kadın konusundaki yanlış algının en öncelikli nedenlerinden biri de, söz konusu bu kaynaklardan Müslümanların kültürüne girmiş olan çeşitli inanç ve kabullerdir. Tevrat metinlerinde kadını aşağılayan şu ifadeler dikkat çekicidir: “Kimi kadını ölümden acı buldum. O kadın ki, kendisi tuzak, yüreği kapan, elleri zincirdir. Tanrı’nın hoşnut kaldığı insan ondan kaçır, günah işleyense ona tutsak olur.”¹³⁹⁸ “Gücünü kadınlara, gençliğini kralları mahvedenlere kaptırma!”¹³⁹⁹

Bilindiği gibi Talmud, Yahudi sözlü geleneğinin ve Rabbânî hukukunun temel eseri ve Tevrat’ın yorumu olarak görülür. Mişna ve Gemara adlı iki bölümden oluşur. Tevrat’tan ve

¹³⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 239.

¹³⁹⁷ Erkeklerin, kadınlar üzerindeki haklarına denk, kadınların da erkekler üzerinde meşru hakları vardır. **Bakara Suresi 228**

¹³⁹⁸ Tevrat, Vaiz VII, 26.

¹³⁹⁹ Tevrat, Özdeyişler XXXI, 3.

Zebur'dan sonra en kutsal Yahudi metni olarak kabul edilir. Talmud metinlerinde ise Tevrat'tan daha da çarpıcı şekilde kadınlar ile ilgili son derece yakışıksız ifadeler görmek mümkündür. Geleneksel Yahudi din anlayışını şekillendiren ve bizdeki hadis ve sünnet geleneğine karşılık gelen Talmud'un, insanların din yaşantıları üzerinde Tevrat'tan bile daha fazla etkili olduğu söylenebilir. Talmud'daki kadına yaklaşımla ilgili bazı hususlar şu şekilde özetlenebilir:

“Talmud araştırmacılarına göre genel olarak Talmud metninin hemen hemen tamamı, ‘kadından nefretin’ (misogynie) mücessem temsilidir. Öyle ki, bu durum modern dönemlerde dahi kendini açıkça hissettirmiştir. Mesela, Maharale de Prague, her ne kadar kendi döneminde aristokratik bir düşüncüyü temsil etse de, eserlerinde daima ‘kadının maddi değerinden’ bahseder. Kadınların konumuna dair Talmud metnindeki en ilginç cümle, bir erkek Yahudi'nin sabah kalktığı anda yaptığı ilk duada ‘kendisini kadın olarak yaratmadığı için’ Tanrı'ya şükürünü ifade ettiği şu cümlelerde yer alır: ‘Her erkeğin günde bir defa şu üç konuda şükür duasını dile getirmesi gerekir: Tanrı'nın kendisini İsrailoğlu'na mensup kıldığı, kadın olarak yaratmadığı ve kendisini cahillerden yapmadığı için.’ Talmud'a göre kadın, insanda bulunan on hatadan dokuzuna sahiptir. O, şahitlik yapma yeteneğine sahip değildir. Bu konuda o, bir ‘deliden’ veya bir ‘çocuktan’ farksızdır. Evlilik, bir ‘alış-veriş’ akdidir ve bu akitte kadın ‘kendini satmaktadır’. Evlenen kadının ‘sahibi’ artık kocasıdır. Bu nedenle, kocanın izni ve rızası olmadan evliliğe son veremez. Bir erkeğin evleneceği kadını önceden tanıması ve görmesi gerekir. Zira erkeğin evleneceği ‘kadından hoşlanması’ gerekir. Bu, evliliğin sağlıklı olması için gereklidir ve bu da ‘komşunu seveceksin’ emrinin tahakkuk edebilmesinin bir gereği olarak görülür. Oysa kadının evleneceği erkeği yani ‘nişanlısını’ önceden görmesine ve tanımasına gerek yoktur. Zira bir kadın için ‘herhangi bir erkekle’ evlenebilmesi dahi ona mutluluk olarak

yeter. Kadının evlilikteki görevi ise, çocukları büyütme ve kocasını ‘günaha düşmekten korumaktır’. Yahudilikte, cemaatle ibadet edebilmek için 10 kişi gereklidir ve buna ‘minyan’ kuralı denmektedir. Ancak, cemaatle ibadet edebilmek için gerekli olan 10 kişilik sayıda kadının yeri yoktur. Buna göre, cemaatle ibadet edebilmek için en az 10 erkek gereklidir. Talmud, erkeği uyarır ve ‘ona (kadına) dikkat et; zira çok çabuk ağlar’ demektedir. (...) Kadının en çok mutlu olduğu şeyin, giyim-kuşam ve süslenme olduğu da vurgulanmaktadır. Kadınla ilgili bir diğer tespit ise, onun olduğu yerde ‘büyük ve batıl inançların’ bolca bulunacağıdır.”¹⁴⁰⁰

Görüldüğü gibi Talmud metninde kadınlarla ilgili yer alan yakışıksız ifade ve iddiaların tamamına yakınının, hadis kimliği kazanmış bir şekilde İslam inancının içine sokulmuş olduğunu anlamak zor değildir. Allah’ın, Kur’an ayetlerinde Yahudi ve Hristiyanlar üzerinden yaptığı uyarılar boş yere değildir. Ancak belli ki Müslümanlar bu uyarıları gerektiği gibi dikkate almadıkları gibi üzerlerine de alınmamışlar ve böylece bu türden uydurmaların, olduğu gibi İslam’ın içine sızmasına engel olamamışlardır.

İncil’deki bazı sözlerden de Hristiyanların kadına bakışını anlamak mümkündür: “Ey kadınlar, Rabbe bağımlı olduğunuz gibi, kocalarınıza bağımlı olun. Çünkü Mesih bedenin kurtarıcısı olarak kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Kilise Mesih’e bağımlı olduğu gibi, kadınlar da her durumda kocalarına bağımlı olsunlar.”¹⁴⁰¹ “Ama şunu da bilmenizi isterim: Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek, Mesih’in başı da Tanrı’dır.”¹⁴⁰² “Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı. Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı.”¹⁴⁰³

¹⁴⁰⁰ İsmail Taşpınar, ‘Yahudilik ve Hristiyanlık’ta Kadın’, Köprü Dergisi, sayı: 113, 2011.

¹⁴⁰¹ İncil, Efesliler V, 22-24.

¹⁴⁰² İncil, 1. Korintliler XI, 3.

¹⁴⁰³ İncil, 1. Korintliler XI, 8-9.

“Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde öğrensin. Kadının öğretmesine, erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; sakın olsun. Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı; aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç işledi.”¹⁴⁰⁴ Kadınlar toplantılarınızda sessiz kalsın. Konuşmalarına izin yoktur. Kutsal Yasa’nın da belirttiği gibi, uysal olsunlar. Öğrenmek istedikleri bir şey varsa, evde kocalarına sorsunlar. Çünkü kadının toplantı sırasında konuşması ayıptır.”¹⁴⁰⁵

Yine Hristiyanlıkta kadının yerinin evi olduğu ve dışarı çıkmasının ancak şu gerekçeler ile olabileceğine dair inançların varlığı, Allah tarafından gönderilen ve insan yaratılışına uygun olan dinin doğasının insanlar tarafından nasıl bozulduğunu anlamak açısından önemlidir. Hristiyan kültürü içindeki bir atasözü şu şekildedir: “Bir kadın evinden dışarıya üç kez çıkmalıdır: Vaftiz edildiği, evlendiği ve öldüğü zaman. Kadın, kedi ve baca evi hiç terk etmemelidir.”¹⁴⁰⁶

Görüldüğü gibi geleneksel din algısının sahip olduğu bu anlayışın tarihi kökenleri, geleneksel Yahudi-Hristiyan kabullerine ve Allah adına uydurdukları yalanlara dayanmaktadır. Oysa Allah Kur’an’da birçok ayette bu sapkınlıkları sebebiyle kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanları uyardı. ¹⁴⁰⁷

5. Kur’an’da Kadın ve Erkek

Yukarıda alıntılanan ve Kur’an’a uygun olmayan birtakım rivayet ve kabuller sebebiyle bazı kişi ve çevrelerin kadına bakışı, kadının dişiliği ve cinsiyeti üzerindendir. Bu sebeple erkeği cinsel anlamda tahrik edecek ve günaha sokacak bir obje olarak görülen ve erkeklerle aynı ortamda olmasından sesinin duyulmasına kadar her şeyi haram sayılan kadın, erkek

¹⁴⁰⁴ İncil, 1. Timeteos II, 11-14.

¹⁴⁰⁵ İncil, 1. Korintliler XIV, 34-35.

¹⁴⁰⁶ Charlotte Perkins Gilman, **Women and Economics**, Small, Maynard & Co. 1898, s. 65.

¹⁴⁰⁷ Ey kitap ehli! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçek(ler)den başkasını söylemeyin! **Nisa Suresi 171**

egemen söylem altında aşağı bir varlık, hatta kimilerince şeytan olarak görülür.

Oysa Kur'an kadına dişiliği üzerinden değil, kişiliği üzerinden, cinsiyeti üzerinden değil, şahsiyeti üzerinden bakar. Bu sebeple kadın cinsel bir obje olarak değil, erkek ile aynı hak ve sorumluluklara sahip bir birey olarak görülür. Allah'ın katında ve kitabı Kur'an'da cinsiyet üstünlüğü yoktur. Hiç kimse kendi seçimi olmayan cinsiyetini, övünme ya da yerinme unsuru olarak görmemelidir. Erkek olsun kız olsun, doğan her çocuk Allah'ın rahmetidir ve kimsenin kendi cinsiyetini seçme gibi bir özgürlüğü yoktur.¹⁴⁰⁸ Üstünlük cinsiyete değil duyarlı ve sorumluluk bilincine sahip bir birey olarak erdemli bir şahsiyet olmaya bağlıdır.¹⁴⁰⁹ Allah herkese yaptıkları iyiliklerin karşılığını en güzel şekilde verecektir.¹⁴¹⁰

Allah kullarının kendi rızasına uygun olarak ortaya koyacakları çabalarında cinsiyet ayrımı gözetmemektedir. Zira erkek olsun kadın olsun her ikisi de Allah tarafından yaratılmış ve insan türünden kılınmıştır.¹⁴¹¹ Erkek olsun kadın olsun bütün inananlar sadece hayatı değil, en başta Allah'a sonra Allah'ın tüm yarattıklarına karşı görev ve sorumlulukları da paylaşırlar.

Öte taraftan yine ayetlerin ifadesi ile inanan erkek ve kadınlar birbirlerine haram değil birbirlerine arkadaş ve dostturlar. Allah tarafından belirlenmiş olan iyi ve güzele özendirirmedi, kötü

¹⁴⁰⁸ Göklerin ve yerin otoritesi, yalnızca Allah'a aittir. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları verir; dilediğine de erkek çocukları verir. Veya onları hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift (ikiz) verir. Dilediğini de kısır yapar. Şüphesiz ki O, bilendir; gücü yetendir. **Şura Suresi 49-50**

¹⁴⁰⁹ Ey insanlar! Biz sizi bir erkek, bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler kıldık. Şüphesiz Allah katında en üstün olanınız (sorumluluk bilinci ile hareket edip) duyarlı olmada en ileride olanınızdır. **Hucurat Suresi 13**

¹⁴¹⁰ Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş(ler) yaparsa, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatacağız. Ödüllerini de elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz. **Nahl Suresi 97**

¹⁴¹¹ Rableri de onların dualarına şöyle icabet etti: Erkek olsun kadın olsun, çaba gösteren hiç kimsenin çabasını boşa çıkarmayacağım; sizler karşılıklı birbirinizi tamamlayan parçalarsınız (birbirinizdensiniz). **Âli İmran Suresi 195**

ve çirkin olandan sakındırmada, aynı derecede sorumluluk ve önem sahibidirler.¹⁴¹² Dolayısıyla insanları hayra çağırma ve güzel olana özendirme noktasında kadın ve erkeğin dayanışma içinde olmaları gerekmektedir. Evlerine hapsedilen ve en temel haklarından mahrum bırakılmaya çalışılan kadınların toplum içindeki hayrın bir parçası olması mümkün değildir. Bunu yapmak en başta Allah'ın ayetlerine muhalefet etmektir.

Kadın ve erkek, ayetin son derece zarif ifadesi ile birbirlerini koruyup gözeten, hata ve kusurlarını örten ve muhafaza eden elbise gibidirler.¹⁴¹³ Dolayısıyla erkek ve kadın birbirlerini tamamlayarak güzelleştiren, insanın içindeki sevgi, saygı, merhamet ve zarafet bağını pekiştiren ayetlerdir.¹⁴¹⁴

İslam dininde kadın; eve kapanan, sosyal hayattan soyutlanan, Allah yolunda verilecek mücadeleden geri kalan ve tek vazifesi çocuk yapıp kocasını memnun etmek olan bir varlık değildir. Kadın da her anlamda mücadele etmeli ve toplumun önemli bir değeri olarak sorumluluklarını yerine getirmelidir. Allah Kur'an'da kadınlara haklarını savunma ve uğradıkları haksızlığa karşı mücadele etme yetkisini vermiştir. Kocasının kendisine yaptığı haksızlık sebebiyle durumunu peygamberimiz ile tartışan ve halini Allah'a havale eden bir kadın üzerinden, ilgili sureye adını da veren bir mücadele örneği buna delildir.¹⁴¹⁵ Ayetten de görüldüğü gibi uğradığı haksızlık karşısında kadın evine kapanmamış ve peygamberimize gelerek hakkını sonuna kadar aramıştır. Bu mücadelesinin sonunda da kocasının kendisine

¹⁴¹² İnanan erkeklerle inanan kadınlar birbirlerinin dostlarıdır (evliya). İyilik ve güzelliği belirlenene özendirirler, kötülük ve çirkinliği belirlenenden sakındırırlar. **Tevbe Suresi 71**

¹⁴¹³ Onlar sizin elbiseleriniz, siz de onların elbiselerisiniz. **Bakara Suresi 187**

¹⁴¹⁴ Kendileriyle kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için dersler vardır. **Rum Suresi 21**

¹⁴¹⁵ Eşi (kocas) hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyetle bulunan (kadın)ın sözünü Allah, elbette duymuştur. Allah, sizin konuşmanızı duymaktadır. Şüphesiz ki Allah duyandır; görendir. **Mücâdile Suresi 1**

yaptığı zihâr¹⁴¹⁶ zulmünü geçersiz kılan ayetler inmiştir.¹⁴¹⁷ Ayetler her fırsatta kadın ve erkeğin eşitliğine vurgu yapmakta ve üstünlüğü cinsiyet üzerinden değil, Allah’a ve yarattıklarına karşı olan sorumluluk bilinci üzerinden belirlemektedir.¹⁴¹⁸

Birçok temel ve hayati meselede olduğu gibi kadın konusunda da Kur’an ayetleri tarafından ortaya konulan ve peygamberimiz tarafından en güzel şekilde yaşanan din ile geleneksel öğretiler etrafında şekillenmiş din ve kültür algısı arasında çok büyük ve önemli farklar vardır. İslam adına Kur’an esas alınmadıkça, dinde olmayan şeylerin dinden sanılması, Allah ve resulü adına uydurulan rivayetlerin İslam olarak sunulması son bulmayacaktır. Kur’an’a, akla ve fitrata uygun olmayan din sunumlarının ise insanları Allah’tan ve dinden uzaklaştırması kaçınılmaz olacaktır.

Şu gözlem son derece önemli ve durumu özetler mahiyettedir: “Kur’an-ı Kerîm, kadın ile erkek arasında hiçbir ayrım yapmamakta, her ikisine de aynı hak ve yükümlülükleri tevdi

¹⁴¹⁶ **Zihâr:** Kocanın, karısını annesine veya dinen nikâhı düşmeyecek yakınlarına benzetmesi anlamında fıkıh terimi. Câhiliye Arapları arasında bir boşama şekli olarak bilinen uygulama genelde, “Sen bana annemin sırtı (zahri) gibisin” cümlesiyle yapıldığından zihâr adını almıştır. Bakınız: Ahmet Yaman, **Zihâr**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 44, s. 387.

¹⁴¹⁷ İçinizden eşlerine zihar yapanların kadınları, onların anneleri değildir. Onların anneleri, ancak kendilerini doğuran (kadın)lardır. Şüphesiz ki onlar, çirkin bir söz ve yalan söylüyorlar. Şüphesiz ki Allah, çok affedicidir; çok bağışlayandır. Kadınlara zihar yapıp sonra söylediklerinden dönenlerin, eşleriyle (cinsel olarak) birleşmeden önce bir köleyi özgürlüğe kavuşturmaları (gerekir). Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. (Buna imkân) bulamayan (eşleriyle cinsel olarak) birleşmeden önce art arda iki ay oruç (tutar). (Buna da) gücü yetmeyen, altmış yoksulu doyurmak (zorundadır). Bu (kolaylaştırma), Allah’a ve Elçisine inanmanız nedeniyledir. İşte şu(nlar), Allah’ın (koyduğu) sınırlarıdır. Kâfirler için elem verici bir azap vardır. **Mücâdele Suresi 2-4**

¹⁴¹⁸ Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, (Allah’a) itaatkâr erkekler ve (Allah’a) itaatkâr kadınlar, doğru olan erkekler ve doğru olan kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, (Allah’a saygı gösteren) mütevazı erkekler ve (Allah’a saygı gösteren) mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkekler ve (namuslarını) koruyan kadınlar, Allah’ı çokça hatırlayan erkekler ve (Allah’ı çokça) hatırlayan kadınlar var ya, işte Allah bunlar için bir bağışlanma ve büyük bir ödül hazırlamış (olacak)tır. **Ahzâb Suresi 35**

etmektedir. Ancak, kadın aleyhtarı yabancı kültürlerin İslâm’a girmesi sonucu, kadın asırlar boyu aşağılanmış ve toplumdan adeta soyutlanmış. Ve hâlâ soyutlanmaya devam edilmektedir, işte kadının toplumdan soyutlanması ve cahil bırakılması sonucudur ki, insanlığın en azından yarısı atıl, işe yaramaz hale getirilmiştir. Oysa erkeklerle aynı hak ve sorumluluklara sahip olan kadın, tıpkı erkek gibi devlet başkanlığı da dâhil olmak üzere onun yapabileceği bütün işleri ve görevleri yapabilir. Aksi görüşte olanlara önerim, Belkıs kıssasını¹⁴¹⁹ dikkatle okumalarıdır. Şurasını hiçbir zaman unutmamak gerekir ki, mutlu bir gelecek, kadın ve erkeğin el ele vererek insicamlı bir şekilde çalışmalarına bağlıdır. Şu halde yapılacak en ciddi işlerden birisi de toplumun ihmal edilmiş olan bu kesimini yeniden topluma kazandırmak olmalıdır. Bu da ancak planlı bir eğitim politikası ile gerçekleştirilebilir.”¹⁴²⁰

5.1. Erkeğin eşini dövme hakkı var mıdır?

Maalesef birçok konuda olduğu gibi bu konu da son derece yanlış bilinen ve üstelik dine mal edilen bir konudur. Bir rivayette peygamberimizin erkeğe, karısını neden dövdüğünün sorulamayacağını söylediği iddia edilmiştir. “Resulullah buyurdular ki: Erkeğe, hanımını ne sebeple dövdüğü sorulmaz.”¹⁴²¹ Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan peygamberimizin bu şekilde bir söz söylemesi mümkün değildir. Aynı şekilde kadın ve erkek arasındaki ilişki ve hakların Allah’ın ayetleri çerçevesinde adil bir şekilde gözetilmesini tavsiye edeceği de son derece açıktır. Üstelik peygamberimizin kadınların dövülmesine karşı çıktığı ve bunu yapanları kötüleyip azarladığına dair rivayetlerin görülmesi de mümkündür. Hem

¹⁴¹⁹ Hz. Süleyman döneminde yaşayan ve Sebe halkının kraliçesi olan melike. Söz konusu kıssa, Kur’an’da Neml Suresi’nde geçmektedir.

¹⁴²⁰ Salih Akdemir, ‘Tarih Boyunca ve Kuran-ı Kerim’de Kadın’, İslamî Araştırmalar 1997, cilt: 10, sayı: 4, s. 257-258.

¹⁴²¹ Ebu Davud, Nikâh 43, (2147).

Kur'an'a hem de peygamberimizin güzel örneğine uygun olacak rivayetler de ancak bu türden rivayetler olabilir.

Günümüzde ülkemiz de dâhil olmak üzere birçok ülkede kadına yönelik şiddetin ne boyutlarda olduğu görülmekte ve maalesef içler acısı manzaralar ile karşılaşılmalıdır. Bu türden hadis rivayetlerinden güç alarak kadınların dövülmesi hükmü, Nisa Suresi'ndeki ayete yanlış anlam vermek suretiyle Kur'an'a da sokulmaya çalışılmıştır. Oysa ayette 'Nüşûzundan' (Ayrılma isteğinden/geçimsizliğinden/sadakatsizliğinden) endişe edilen kadını son çare olarak dövmek değil ondan ayrılmak gerektiği söylenmektedir.¹⁴²² Nüşûz; boşanmak üzere kalkıp gitmek isteyen¹⁴²³ veya başka birisi ile evlenmek düşüncesi ile hareket etmeye başlayan, arayışa giren ve bu konuda geçimsizlik çıkaran anlamındadır. Ancak bu durum kadına özgü bir durum değildir. Aynı surenin ilerleyen ayetlerinde erkeğin nüşûz durumundan da bahsedilir.¹⁴²⁴ Dolayısıyla Nisa Suresi 34. ayette boşanma/ayrılma niyeti ile hareket eden kadının, Nisa Suresi 128. ayette ise aynı şekilde boşanma/ayrılma niyetiyle hareket eden erkeğin örneği verilmektedir. Nisa Suresi 35. ayet bu gerçeği onaylamakta,

¹⁴²² Allah'ın onlardan (insanlardan) bir kısmını diğerlerine (farklı oldukları noktalarda) üstün kılması ve (bir de) mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler, kadınların koruyucusudur (kavvam). (Onun için) iyi kadınlar, (Allah'a) itaatkâr (kanitat); Allah'ın (kendilerini) korumasına karşılık gizliyi (namuslarını) koruyanlardır. Nüşûzundan (Ayrılma isteğinden/geçimsizliğinden/sadakatsizliğinden) endişe ettiğiniz kadınlara gelince, onlara öğüt verin; onları yataklarda yalnız bırakın ve kendilerini uzaklaştırın/onlardan ayrılın (vadribuhunne).! Size gönülden uyarlarsa artık onların aleyhine başka bir yol aramayın! Şüphesiz ki Allah, yücedir; büyüktür. **Nisa Suresi 34**

¹⁴²³ Nüşûz kelimesi şu ayette kalkıp gitmek anlamında kullanılmıştır: Ey iman edenler! Size "Meclislerde yer açın!" denince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size (Nüşûz edin) "Kalkın!" denince de kalkın ki Allah da içinizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. **Mücâdele Suresi 11**

¹⁴²⁴ Bir hanım, kocasının nüşûzundan (Ayrılma isteğinden/geçimsizliğinden/sadakatsizliğinden) veya kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında tamamen bir barış yapmalarında onlara hiçbir vebal yoktur. Barış hayırlı olandır. Zaten nefisler kıskançlığa hazır kılınmıştır. Güzel davranır (iyi geçinir) ve takvalı (duyarlı) olursanız, şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. **Nisa Suresi 128**

eşlerin aralarının açılmasından korkulması durumunda, hem erkeğin ailesinden hem de kadının ailesinden bir hakem ile eşlerin arasının düzeltilmeye çalışılması söylenmektedir.¹⁴²⁵ Kocasından boşanmak isteyen bir kadının kocası tarafından dövülmesinin kadını bu kararından vazgeçirmeyeceği aksine daha da ısrarla bu ilişkiyi bitirmek isteyeceği açıktır. Eşine şiddet uygulayan bir erkek için hakemlik yapacak bir durum kalmamış demektir.

Ayette geçen ‘darabe’ kelimesinin Kur’an’da örnek vermek,¹⁴²⁶ anlatmak,¹⁴²⁷ vazgeçmek/uzaklaşmak/bırakmak,¹⁴²⁸ dolaşmak,¹⁴²⁹ sefere (savaşa) çıkmak,¹⁴³⁰ yola çıkmak/yolculuk etmek,¹⁴³¹ dövmek (Meleklerin, inkârcıların canını alırken yüzlerine ve sırtlarına vurması ve savaşta inkârcıların boyunlarına ve parmaklarına vurmaları),¹⁴³² değneği taşa vurmak,¹⁴³³ yola vurmak/çıkmak,¹⁴³⁴ darbe indirmek (Hz. İbrahim’in putları kırması),¹⁴³⁵ alçaklık (damgası) vurulmak,¹⁴³⁶ kişilerin arasını ayırmak,¹⁴³⁷ kulağa ağırlık vurmak (derin uykuya daldırmak)¹⁴³⁸ gibi birden çok anlamda kullanımı vardır. Kelimenin ne anlama geldiği, ayetin bağlamından anlaşılır. ‘Darabe’ fiili hiçbir ayette bir insanın başka bir insanı dövmesi anlamında kullanılmaz. Kur’an ayetlerinde bir insanın kendisine ya da başka bir insana vurması anlamında yüze vurup tokat atmak

¹⁴²⁵ (Buna rağmen) onların (eşlerin) aralarının açılmasından korkarsanız, (hem erkeğin) ailesinden bir hakem, (hem de kadının) ailesinden bir hakem gönderin! Bunlar, (eşlerin arasını) düzeltmeyi isterlerse Allah aralarını bulur. Şüphesiz ki Allah, bilendir; haberdardır. **Nisa Suresi 35**

¹⁴²⁶ Rad Suresi 17 ; İbrahim Suresi 24, 45 ; Nahl Suresi 75, 76, 112

¹⁴²⁷ Zuhurf Suresi 57 ; Kehf Suresi 32, 45

¹⁴²⁸ Zuhurf Suresi 5

¹⁴²⁹ Bakara Suresi 273

¹⁴³⁰ Âli İmran Suresi 156 ; Nisa Suresi 94, 101

¹⁴³¹ Maide Suresi 106 ; Müzzemmil Suresi 20

¹⁴³² Enfal Suresi 12, 50 ; Muhammed Suresi 27

¹⁴³³ Bakara Suresi 60 ; A’raf Suresi 160

¹⁴³⁴ Taha Suresi 77

¹⁴³⁵ Saffat Suresi 93

¹⁴³⁶ Âli İmran Suresi 112

¹⁴³⁷ Hadid Suresi 13

¹⁴³⁸ Kehf Suresi 11

(sakket),¹⁴³⁹ yumruk atmak/itekleme (vekeze),¹⁴⁴⁰ alenen zina eden erkek ve kadına uygulanması öngörülen yüz celde (cilt üzerine hafif vuruşlar) cezasındaki vurma eylemi (ıclidu)¹⁴⁴¹ ve namuslu kadınlara zina suçlamasında bulunup dört şahit getiremeyen kimselere uygulanması öngörülen seksen celde (cilt üzerine hafif vuruşlar) cezasında (ıclidu)¹⁴⁴² farklı fiillerinin kullanıldığı, ancak bunların hiç birinde ‘darabe’ fiilinin kullanılmadığı görülür.

Yukarıdaki örneklerden de görülebileceği gibi ‘darabe’ fiili, meleklerin inkârcıların canını alırken yüzlerine ve sırtlarına vurmaları ve savaşta inkârcıların boyunlarına ve parmaklarına vurmaları için kullanılır. Savaş sırasında gerçeği yalan sayan inkârcıların boyunlarının vurulmasında da kullanılır.¹⁴⁴³ Dolayısıyla ‘darabe’ fiili Nisa Suresi 34. ayetinde bir insanın başka bir insanı dövmesi anlamında değil ondan ayrılması/uzaklaşması anlamında kullanılmıştır. Kur’an’da birbiri ile anlaşamayan ve boşanma durumuna gelen eşlere “güzellikle ayrılın”¹⁴⁴⁴ şeklinde karşılıklı haklara riayet edilecek biçimde insani ve medeni bir ölçü belirlenmekte¹⁴⁴⁵ ve boşanma sürecinde şiddeti çağrıştıracak en ufak bir durum söz konusu edilmemektedir. Yine Kur’an’da peygamberimiz eşlerine “Dünya hayatını ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin sizi yararlandırayım (mehrinizi vereyim) ve sizi güzellekle bırakayım (boşanalım).” demesi

¹⁴³⁹ (İbrahim’in) Hanımı, çığlık atarak (meleklerle) yönelmiş ve (elini) yüzüne vurarak “Ben kısır bir kocakarıyım!” demişti. **Zariyat Suresi 29**

¹⁴⁴⁰ (Musa), halkının habersiz olduğu bir sırada şehre girmiş ve şehirde, biri kendi tarafından, diğeri düşmanı tarafından olan iki adamı birbirleriyle dövüşür bulmuştu. Kendi tarafından olan (adam)ın, düşmanına karşı ondan yardım istemesi üzerine, (Musa, düşmanı tarafından olan) kişiye yumruk atıp/itekleyip işini bitirmişti (yanlışlıkla ölümüne sebep olmuştu). (Sonunda da) “Bu, şeytan işidir. Şüphesiz ki o, apaçık sapırtıcı bir düşmandır” demişti. **Kasas Suresi 15**

¹⁴⁴¹ Nur Suresi 2

¹⁴⁴² Nur Suresi 4

¹⁴⁴³ (Savaşta) o inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun!

Muhammed Suresi 4

¹⁴⁴⁴ Bakara Suresi 229, Talâk Suresi 2

¹⁴⁴⁵ Bakara Suresi 228-241, Talâk Suresi 2, 6-7

istenmektedir.¹⁴⁴⁶ Ayetten açıkça görülebileceği gibi boşanma durumunda erkeğin kadına şiddet uygulaması değil ondan güzellikle ayrılması gerekir. Peygamberimize bunu söyleten Allah'ın, geçimsizlik ya da kadının ayrılmak istemesi gibi bir durumda erkeğe eşini dövme hakkı vereceğini düşünmek mümkün değildir. Erkeğin kadından üstün olduğunun ya da erkeğin eşini dövme hakkının bulunduğu iddia edildiği bir dinde, bu şekilde erdemli ve medeni bir insana ve inanana yakışacak şekilde uyarıların yer almayacağı açıktır.

Eşler arasındaki ilişkilerde iki tarafın da birbirlerini dövme hakları yoktur. Dövmek bir hak değildir. İki taraftan da bu şekilde eylemde bulunan kişi, yakışsız ve çirkin bir eylemde bulunmuş demektir. Allah erkeğe de kadına da böyle bir hak vermediği gibi ayetlerde erkek ve kadının, aralarında sevgi ve rahmet olması için birbirlerine eş olarak yaratılmalarının Allah'ın ayeti olarak ifade edildiği ve bu şekilde aralarındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğinin de tarif edilmiş olduğu görülebilir.¹⁴⁴⁷

5.2. Bir erkeğin şahitliği iki kadının şahitliğine mi eşittir?

Bir erkeğin şahitliği ile bir kadının şahitliği birbirine eşittir. Aralarında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Erkek olsun kadın olsun Allah katında da dünyevi hukuk karşısında da eşittirler. Kadının şahitliğini yarım sayan hiç kimse, işleyeceği bir suç karşısında erkeğe göre kadının yarı ceza almasını savunmayacaktır. Kur'an'ın en uzun ayeti olan vadeli borçlarla ilgili açıklamanın yapıldığı ayet, bir erkeğin şahitliğinin iki kadının şahitliğine eşit olduğu konusunda delil olarak

¹⁴⁴⁶ Ey Peygamber! Eşlerine (hanımlarına) de ki: Dünya hayatını ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin sizi yararlandırayım (mehrini vereyim) ve sizi güzellikle bırakayım (boşanalım). **Ahzâb Suresi 28**

¹⁴⁴⁷ Kendileriyle kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için dersler vardır. **Rum Suresi 21**

getirilir ya da Kur'an'ın erkeği kadından üstün tuttuğunu ileri süren çevreler tarafından Kur'an'a yönelik bir eleştiri olarak kullanılır.¹⁴⁴⁸

Öncelikle bu ayet ile ilgili son derece yanlış olan bir algıya dikkat çekmek gerekir. Ayet, genel şahitlikle ilgili değildir. Ancak maalesef birçok kişi bu ayetteki şahitliği genel şahitlik zannetmektedir. Ayette vadeli borçlanmalar ile ilgili yapılması gereken şahitlikten bahsedilmektedir. Dolayısıyla ticaret hayatının içinde biraz da sıkıntılı sonuçlar doğurabilen vadeli alışveriş ilişkisi üzerinden bir şahitlik düzenlemesi getirilmiştir. Bu ayetten hareketle genel şahitlik konusunda bir erkeğe karşılık iki kadın şeklinde bir kıyaslama yapmak söz konusu değildir. Kur'an'da diğer meseleler ile ilgili de birçok ayette şahitlik konusuna dikkat çekilir. Hiçbirinde bir erkeğin şahitliğinin iki kadının şahitliğine eşit olduğu yönünde bir açıklama bulunmaz. Ayetler, şahitler ile ilgili cinsiyet ayrımı yapmaz.

Bu ayetteki meseleye gelince, esasen Allah vadeli borcun yazılıp kayıt altına alınmasını söylemekte ve bu duruma iki erkeğin şahitlik etmesini istemektedir. Bu durumun gerçekleşebilmesi için iki erkeğin bulunup, onların huzurunda

¹⁴⁴⁸ Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süreye kadar birbirinize borçlandığınız zaman onu yazın! Bir kâtip onu aranızda adaletle yazsın! Hiçbir kâtip, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan kaçınmasın; (olduğu şekilde) yazsın! Üzerinde hak olan (borçlu) kişi de yazdırsın; Rabbine karşı takvalı duyarlı olsun ve borcundan hiçbir şey eksiltmesin (eksik yazdırmasin)! Üzerinde hak olan (borçlu) kişi, aklı kıt veya zayıf ya da yazdırmaya gücü yetmiyorsa, velisi (onu) adaletle yazdırsın! Erkeklerinizden iki şahit de bulundurun! İki erkek bulunamazsa, razı olacağınız bir erkek ile biri yanılırsa (şaşırsa) diğerinin ona hatırlatması için iki hanım şahit (olsun)! Şahitler, çağrıldıkları zaman (şahitlik etmekten) kaçınmasınlar! Küçük veya büyük hiçbir şeyi süresiyle birlikte yazmaya sakın üşenmeyin! Böyle yapmanız, Allah katında daha adil, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. (Ancak) aranızda gerçekleştirdiğiniz ticaret peşin olursa istisna; bu durumda onu yazmamanızda sizin için hiçbir vebal yoktur. Karşılıklı (yüz yüze) alışveriş yaptığınızda (da) şahit tutun! Yazan da şahitlik eden de zarara uğratılmasın! (Bunu) yaparsanız şüphesiz ki bu, yoldan çıkmanız demektir. Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olun! Allah, size öğretiyor. Allah, her şeyi bilendir. **Bakara Suresi 282**

işlemin gerçekleştirilmesi esastır. İki erkeğin bulunmasının mümkün olmadığı bir durumda bir erkek ile iki kadın şeklinde bir düzenleme getirilmiştir.

Vadeli borçların yazılmasında bir erkek şahit yerine, iki kadın şahit getirilmesi gerektiği şeklindeki hüküm, kadının ahlaki ve akli melekeleri ile ilgili bir durum değildir. Bu farklılık genel itibariyle, kadınların ticari iş ve sözleşmelere erkeklere nazaran daha az aşına olmaları ve bu konuda hata yapmalarının daha kolay olabileceği ile ilgili bir durum olarak düşünülebilir. Öte taraftan iki kadın şartı, kadınlardan birinin işin içinden çıkamaması ya da meseleyi tam olarak hatırlayamaması gibi bir durumda diğer kadının devreye girmesi içindir. Yoksa kendisinden beklenen tanıklığı gerektiği gibi yapması durumunda, bir kadın ile iş neticeye bağlanmış olacağı için ikinci kadının görüşüne başvurmaya gerek kalmayacaktır. Günümüz dünyasında kadınlar da erkekler gibi iş ve ticaret hayatının içinde olabildikleri için her ne kadar ayetin açık hükmü gereği yine de iki erkeğin olmadığı durumda bir erkek ve iki kadının şahit olması gerekli olsa da, bu konuda tecrübe sahibi bir kadın tek başına gerekli şartları taşıyabileceği için ikinci kadının görüşüne başvurmaya gerek kalmayacaktır.

Öte taraftan ayette, şahitlerin de bu vadeli borç ya da alışverişi kayıt altına alan yani onu yazan kişilerin de zarara uğratılmamaları yani mağdur edilmemeleri söylenmektedir. Olası bir anlaşmazlık ya da husumet durumunda şahitlerin baskı ve tehdit türünden ya da borçtan sorumlu tutulmak gibi bir haksızlık karşısında mağduriyet yaşamamaları için açık uyarıda bulunulmuştur. Esasen bu gibi bir borçlanma ya da vadeli alışveriş durumu için şahitliğin iki erkeğe yüklenmiş olması kadını aşağı görmek değil, olası bir mağduriyet durumuna karşı kadını koruma altına almak olarak da düşünülebilir.

Kur'an, kadın ile erkeğin şahitliğini bir tutar, hiçbir yerde "bir erkeğin şahitliği iki kadına eşittir." diye bir ifade

geçmez. Az önce de ifade edildiği gibi diğer birçok konudaki şahitliklerde örneğin vasiyet konusundaki şahitlikten söz eden ayetlerde¹⁴⁴⁹ ya da iffetli kadınlara zina suçlamasında bulunulması durumunda dört şahit getirilmesinin emredildiği ayette¹⁴⁵⁰ veya boşanma durumunda kadının iddet süresinin dolması sonrasında iki kişinin şahit tutulması konusunda¹⁴⁵¹ konu cinsiyetle ilişkilendirilmemiş ya da bir erkek iki kadın şeklinde bir ölçü verilmemiştir.

Nur Suresi'nin örnek verilen ayetlerinden de görüldüğü gibi, kocası tarafından zina suçlamasına uğrayan kadın, eğer suçlayan erkeğin kendisinden başka şahidi yoksa, dört defa yemine davet edilir ve kendisinden beşincide yalan söylemesi

¹⁴⁴⁹ Ey iman edenler! Birinize ölüm gelip çatınca, vasiyet esnasında içinizden adalet sahibi iki kişi aranızda şahitlik etsin! Veya yeryüzünde yolculuktayken başınıza ölüm musibeti gelmişse sizden olmayan başka iki kişi (şahit olsun)! Şüpheye düşerseniz o iki şahidi salâtın (ibadetten) sonra durdurup "Akraba (menfaatine) de olsa bu vasiyet karşılığında hiçbir şeyi satın almayacağız; Allah (için yaptığımız) şahitliği gizlemeyeceğiz; (aksini yaparsak) bu takdirde biz elbette günahkârlardan oluruz" diye Allah'a yemin ettirirsiniz. Bunların (iki şahidin) günah işledikleri anlaşılırsa, haklarına tecavüz edilen (mağdur durumdaki)lerden diğerlerinin yerine geçecek çok daha uygun başka iki kişi onların yerini alır. (Bu iki kişi) "Doğrusu bizim şahitliğimiz onların şahitliğinden daha doğrudur; biz (kimsenin hakkına) tecavüz etmedik; aksi takdirde biz de elbette zalimlerden oluruz" diye Allah'a yemin ederler. Bu (usul), şahitliği gerektiği şekilde yapmaya veya yeminlerinden sonra, yeminlerin reddedilmesinden korkmalarına daha uygundur. Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olun ve (O'nu) dinleyin! Allah, yoldan çıkanlar topluluğunu doğru yola ulaştırmaz. **Maide Suresi 106-108**

¹⁴⁵⁰ Namuslu kadınlara zina iftirasında bulunup, sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen(er) celde (değnek) vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin! Onlar, yoldan çıkanların ta kendileridir. Ancak bundan sonra tövbe edip ıslah olanlar hariçtir. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayandır; çok merhametlidir. Eşlerine zina iddiasında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği, kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair Allah'ı dört kez şahit tutmasıdır. Beşinci (yemin veya şahitlik) ise yalan söyleyenlerden ise Allah'ın lanetinin kendi üzerine olması(nı kabul etmesidir). (Kadının, kocasının) yalan söyleyenlerden olduğuna dair Allah'ı dört kez şahit tutması kendisinden cezayı kaldırır (düşürür). Beşinci (yemin veya şahitlik) ise (kocası) doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabının kendi üzerine olması(nı kabul etmesidir). **Nur Suresi 4-9**

¹⁴⁵¹ (Bekleme) sürelerini doldurduklarında onları ya uygun bir şekilde (nikâhınızda) tutun veya onlardan uygun bir şekilde ayırın! İçinizden adil iki kişiyi de şahit tutun! Şahitliği Allah için yapın! İşte bu, Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür. Kim Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olursa (Allah) ona çıkışı yolu yaratır. **Talâk Suresi 2**

durumunda Allah'ın lanet ve gazabının üzerine olmasını söylemesi istenir. Her iki taraf da aynı şekilde dörder defa yemin eder ve beşincide aynı şeyi söylerler ve sonunda kadının yemini esas alınır ve kadın suçlamadan kurtulur.¹⁴⁵² Dolayısıyla bu gibi bir durumda kadının şahitliği erkeğin şahitliğinden üstün tutulur. Kısacası meselenin genel şahitlikle ilgisi yoktur. Ayrıca Kur'an'da erkeğin şahitliğinin kadının şahitliğinden üstün tutulduğu bir konu olmamasına rağmen örnek verilen ayette kadının şahitliğinin erkeğinkine üstün tutulduğu görülebilmektedir.

5.3. Miras paylaşımında erkeğin payı kadının payının iki katı mıdır?

Miras paylaşım meselesinde erkeğin kadına üstün tutulduğu ve Kur'an ayetlerinin erkeğe iki dişinin payı kadar miras verilmesini uygun bulduğu kabul edilir. Bu yaklaşımın hem doğru hem de yanlış tarafları vardır. Yanlışı, miras paylaşımındaki oranın erkeğin kadına üstünlüğü ile alakalı olmamasıdır. Diğer yandan miras paylaşımında ise oranların değil vasiyetin esas olmasıdır. Vasiyetten ve varsa ödenmesi gereken borçtan sonra, erkeğe iki kadının payı kadar hak verilmesinin tavsiye edildiği doğrudur. Ancak bu tarz bir paylaşımın nedeni üzerine düşünülmesi ve Kur'an'ın ekonomik anlamda erkek üzerine yüklemiş olduğu sorumlulukların dikkate alınması meselenin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Miras paylaşımında vasiyetin esas olduğu ve ölmeden önce arkasında mal, mülk bırakacak kişinin ana babaya ve yakınlarına uygun bir biçimde vasiyette bulunmasının, muttakiler (duyarlı olanlar) üzerinde bir borç olarak farz kılındığı görülmektedir.¹⁴⁵³ Ayetten de anlaşıldığı gibi esasında vasiyette bulunmak tercihe

¹⁴⁵² Nur Suresi 6-9

¹⁴⁵³ Birinize ölüm geldiği zaman, bir hayır (mal) bırakacaksa ana babaya ve yakınlarına uygun bir biçimde vasiyet etmek, muttakiler (duyarlı olanlar) üzerinde bir borç olarak farz kılınmıştır. **Bakara Suresi 180**

bırakılmış bir durum değil, farz kılınmış bir durumdur. Ayette uygun biçimde vasiyette bulunulması söylenmekte ancak herhangi bir oran belirtilmemektedir. Bu durumda bir kişi vasiyet yoluyla kadın ya da erkek dilediği kimseye mirasını bırakabilir. Bu konudaki tasarruf tamamen miras bırakacak kişiye aittir. Bu durumdan rahatsız olabilecek ve durumu kendi lehine değiştirmeye çalışabilecek yakınların varlığı dikkate alınarak hemen arkasından gelen ayette, yapılan vasiyeti değiştirmeye kalkmanın bu değiştirmeyi yapacak kişinin günahı olacağı söylenir ve Allah'ın duyan ve işiten olduğu hatırlatılır.¹⁴⁵⁴ Yine bırakılacak mal üzerindeki tasarrufun vasiyet sahibine ait olduğu, vasiyette bulunurken haksızlığa ya da günaha sapmasından endişe edilebilecek durumlarda tarafların arasını bulmak üzere yapılacak girişimlerde, girişimde bulunan kişiye bir vebal olmadığının ifade edildiği ayetten de anlaşılmaktadır.¹⁴⁵⁵ Söz konusu ayetlerden görüldüğü gibi esas olan vasiyettir. Bir kişi isterse malını, çocukları arasında kendi belirleyeceği bir oranla pay edebilir. Hem kız hem erkek çocukları arasında pay ederken kendine göre bir oran belirleyebilir.

Ancak bu konuda herhangi bir haksızlık ya da mağduriyet olmaması için ayetler gerek azından, gerek çoğundan belirli bir hisse olmak üzere, ana babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere de kadınlara da bir pay olması gerektiğini söylemekte ancak bu hisselerin oranına dair bir detay vermemektedir.¹⁴⁵⁶ Bu ayetten birkaç ayet sonra ise, yapılan vasiyetten ve varsa ödenmesi gereken borçtan sonra kalan mirasın paylaşımına dair,

¹⁴⁵⁴ Kim duyduktan sonra onu (vasiyeti) değiştirirse, günahı sadece onu değiştirenedir. Şüphesiz ki Allah, duyardır; bilendir. **Bakara Suresi 181**

¹⁴⁵⁵ Kim vasiyet edenin haksızlığa veya günaha yönelmesinden endişe eder de (ilgililerin) arasını bulursa kendisine herhangi bir günah yoktur. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayandır; çok merhametlidir. **Bakara Suresi 182**

¹⁴⁵⁶ (Bırakılan miras az ya da çok olsa da) Gerek azından, gerek çoğundan belirli bir hisse olmak üzere, ana babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır; ana babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. **Nisa Suresi 7**

Allah'tan bir vasiyet/bir tavsiye verilmekte ve bu ayette de erkeğe iki dişinin payı kadar bir oran tavsiye edilmektedir.¹⁴⁵⁷ Ancak buradaki paylaştırmanın yapılan vasiyetten ve varsa ödenmesi gereken borçtan sonraki dağılım olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla kişinin vasiyetinin esas olması durumunda bir değişiklik söz konusu değildir. Öte taraftan erkeğe iki dişinin payı kadar tavsiye edilmesi de erkek ya da kadın olmakla alakalı cinsiyete dönük bir mesele değil, sosyal ve ekonomik hayatın gerçeklerine ve kadın ile erkeğin toplumsal hayat içindeki rollerine yönelik bir tavsiyedir. Allah'ın burada erkeği kadından üstün tutması ya da kadını mağdur etmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Aksine vasiyet sonrası tavsiye edilen bu paylaşım oranı erkek üzerine yüklenmiş olan ekonomik sorumlulukların bir gereği olarak görülmelidir.

Kadınlarınkinden farklı olarak bu ekonomik sorumlulukların neler olduğunu kısaca hatırlamak gerekir. Öncelikle evlilik durumunda erkeğin kadına evlilik hediyesi olarak bir mehir vermesi gerekir.¹⁴⁵⁸ Üstelik verilen mehirlerin, yüklerce dolu olsa da boşanma gibi bir durumda kadından geri alınmaması söylenir.¹⁴⁵⁹ Bu, bir anlamda kadının ekonomik güvencesi gibidir. Erkeğin evlenmeme dolayısıyla mehir vermek durumunda kalmama durumu göz önünde bulundurulabilir

¹⁴⁵⁷ Allah size, çocuklarınız hakkında; erkek çocuğunuza, kız çocuğunuzun payının iki katını vasiyet/tavsiye eder. Çocukların hepsi kız olup da ikiden fazla iseler, mirasın üçte ikisi onlarındır. Eğer bir kız çocuğuyrsa mirasın yarısı onundur. Eğer ölenin çocuğu varsa, anne ve babanın her birine mirastan altıda bir pay vardır. Eğer ölenin çocuğu yoksa anne ve baba mirasçı olmuşsa, anneye üçte bir pay vardır. Eğer ölenin kardeşleri varsa, anneye altıda bir pay düşer. Bu paylaşma, ölenin yaptığı vasiyetten ve borçlarının ödenmesinden sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin size fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bu, Allah'ın belirlediği hükümdür. Kuşkusuz, Allah, her şeyi bilendir, en iyi hüküm verendir. **Nisa Suresi 11**

¹⁴⁵⁸ Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile (cömertçe) verin! Ondan (verdiğiniz mehirden) bir kısmını (gönül hoşluğu ile) size bağışlarsa onu da afiyetle yiyin! **Nisa Suresi 4**

¹⁴⁵⁹ Eğer eşinizden boşanıp, başka biriyle evlenecek olursanız, boşadığınız eşinize yığınla mal vermiş olsanız bile, verdiğinizden hiçbir şeyi geri almayın. Ona verdiğinizizi, iftira ederek ve apaçık günah işleyerek mi geri alacaksınız! **Nisa Suresi 20**

ancak hükümler, geneli ve ihtimalleri dikkate alarak indirilir. Şayet vasiyetten sonra erkeğe kadının iki katı pay verilmesi haksızlık olarak görülecekse, evlilikte erkeğin kadına mehir vermesi durumunun da aynı şekilde haksızlık olarak görülmesi gerekir. Neden kadın erkeğe değil de erkek kadına mehir vermelidir? Bu sorunun cevabı miras paylaşımındaki oran farkının anlaşılmasını kolaylaştırabilir.

Tarih boyunca ve halen daha günümüzde bile doğru ya da yanlış olmasının ötesinde, toplumsal bir gerçeklik olarak erkeklerin kadınlara oranla çok daha fazla ekonomik hayatın içinde oldukları görülebilir. Dolayısıyla sadece erkeklerin çalıştığı ailelerde ekonomik anlamdaki sorumluluklar doğal olarak erkeğe yüklenmektedir. Günümüzde pek çok kadının çalışarak, üreterek hem topluma hem de ekonomiye katkı sağladığı bir gerçek olmakla birlikte bu durumun erkeklere oranla çok daha sınırlı olduğunun kabul edilmesi gerekir. Öte taraftan aile içinde barınma, çocukların yeme içme ve giyinme gibi giderlerinin sorumluluğunun babanın üzerinde olduğu unutulmamalıdır.¹⁴⁶⁰ Yine boşanma gibi bir durumda kadının da istemesi halinde oturuş evde oturmaya devam etmesi, evden gitmesi için sıkıştırılıp kendisine zarar verilmemesi, boşanmış kadın hamile ise doğum yapıncaya kadar nafakalarının verilmesi yani kendilerine karşılıksız yardımda bulunulması, çocuk doğduktan sonra çocuğu emzirmesi durumunda ona gereken desteğin verilmesi, erkek ve kadının kendi arasında uygun bir biçimde görüş alışverişinde bulunması, kadının bebeği emzirememesi durumunda bebeğin ücret karşılığında bir başka kadın tarafından emzirilmesi ve imkânı geniş

¹⁴⁶⁰ Emzirme süresini tamamlamak isteyenler için; annelerin çocuklarını emzirme süresi tam iki yıldır. Onların yiyeceklerini ve giyeceklerini meşru bir şekilde temin etmek babaya aittir. Hiç kimse, gücünün yeteceğinden daha fazlasıyla sorumlu değildir. Ve mirasçı da aynı şekilde sorumludur. Eğer anne ve baba anlaşarak kendi rızaları ile çocuklarını süttten kesmek isterlerse, ikisi içine de bir sakınca yoktur. Eğer çocuklarınızı emzirtmek isterseniz, meşru bir ücret ödediğiniz takdirde emzirtmeniz de bir sakınca yoktur. Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olun. Ve bilin ki Allah, yaptığınız her şeyi görür. **Bakara Suresi 233**

olanın imkânına göre, rızkı daraltılmış bulunanın ise Allah'ın kendisine vermiş olduğu kadarından karşılıksız yardımda bulunması söylenir.¹⁴⁶¹ Tüm bu sayılanların ve daha fazlasının ekonomik boyutu dikkate alınmalıdır. Bunlar konu ile ilgili anlayabildiklerimizdir. En doğrusunu Allah bilir.

ÂDET (REGL) DÖNEMİNDEKİ KADINLAR KUR'AN OKUYABİLİR Mİ? İBADET EDEBİLİR Mİ?

Bu konu da dinî konularda doğru bilinen yaygın yanlışların başında gelmektedir. Öncelikle bu konudaki kabullerimizden ve şartlanmışlıklarımızdan kurtulmamız gerekir. Kadınların bu özel dönemleri, Allah'ın onlar için takdir etmiş olduğu yaratılış özelliğidir. Asla bir kirlilik hali ya da utanılacak bir durum değildir. Kadının bu dönemde “kirli” olarak algılanması Müslümanların dinî kültürüne geleneksel Yahudilikten geçmiştir.

Tevrat'ta âdetli (regl) kadının kirli sayıldığına dair çok çarpıcı ifadeler görmek mümkündür. Kadının elinde olmayan bir durum sebebiyle erkek egemen söylem altında suçlanıp bu şekilde hakarete uğraması, hem dinî ve hem de insanî açıdan kabul edilebilir değildir: “Âdet gördüğü için kan kaybeden kadın yedi gün kirli sayılacak. Ona dokunan da akşama kadar kirli sayılacak. Âdet gördüğü günlerde kadının üzerinde yattığı ya da oturduğu her şey kirli sayılacaktır. Kim kadının yatağına dokunursa, giysilerini yıkayacak, yıkanacak, akşama kadar

¹⁴⁶¹ Gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin (evinizin) bir bölümünde onları (da) oturtun! Onları (gitmeleri için) sıkıştırıp kendilerine zarar vermeyin! (Boşandığınız kadınlar) hamile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin! Sizin için (çocuğunuzu) emzirirlerse onlara ücretlerini verin; aranızda uygun bir şekilde istişare edin! (Emzirtme konusunda) zorluk çekerseniz, onu başka bir (kadın) emzirecektir. İmkânı geniş olan, imkânına göre nafaka versin; rızkı daraltılmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiğinden nafaka ödesin! Allah, kimseyi ona verdiği (imkân)dan başkasıyla sorumlu tutmaz. Allah, her zorluktan sonra kolaylık yaratacaktır. **Talâk Suresi 6-7**

kirli sayılacaktır. Kim kadının üzerine oturduğu herhangi bir şeye dokunursa, o da giysilerini yıkayacak, yıkanacak, akşama kadar kirli sayılacaktır. Kadının yatağındaki veya oturduğu şeyin üzerindeki herhangi bir eşyaya dokunan herkes akşama kadar kirli sayılacaktır. Âdet gören kadının kirliliği onunla yatan adama da bulaşır. Adam yedi gün kirli kalır ve yattığı her yatak kirli sayılır. Eğer bir kadının âdet günleri dışında uzun süreli bir kanaması varsa ya da kanaması âdet günlerinden sonra da devam ediyorsa, kanaması olduğu sürece âdet günlerinde olduğu gibi kirli sayılır. Kanaması olduğu sürece, âdet günlerinde olduğu gibi, yattığı her yatak ve üzerine oturduğu her şey kirli sayılacaktır. Kim bunlara dokunursa kirli sayılacak. Giysilerini yıkayacak, yıkanacak, akşama kadar kirli kalacaktır. Ama kanama durursa, kadın yedi gün bekleyecek, sonra temiz sayılacaktır.”¹⁴⁶² Âdet dönemlerinde kadınların ve hatta neredeyse temas ettikleri her şeyin bu şekilde kirli sayılarak kadının aşağılanması, Allah’a ve dine yönelik yapılmış büyük iftiralardan biridir. Âdet dönemi, Allah’ın kadın vücudunda yaratmış olduğu muhteşem sistemlerden biridir. Suç olmadığı gibi, kirli sayılma ya da aşağılanma sebebi de değildir. Kur’an’da kadınların âdet halleriyle ilgili açıklamanın yer aldığı tek ayet vardır ve o ayette de bu dönemde cinsel ilişkide bulunulması yasaklanmıştır.¹⁴⁶³ Üstelik yasak da kadınlara hitaben değil erkeklere hitaben gelmiştir.

Ayette görüldüğü gibi Allah, bir soru üzerine, âdetliyen kadınların neyi yapamayacaklarını açıklamaktadır. Kadınlar bu dönemde cinsel ilişkiye giremezler. Peki, âdetli halde olan kadına cinsel ilişkiyi yasaklayan Allah, nasıl olur da namazı, orucu ya da Kur’an okunmasını yasaklamaz? Namaz ve oruç

¹⁴⁶² Tevrat, Levililer XV, 19-28.

¹⁴⁶³ Sana aybaşı halinden soruyorlar. De ki: “O bir rahatsızlıktır.” Aybaşı hali bitinceye kadar onlara (cinsel olarak) yaklaşmayın. Aybaşı hali bitince, onlara Allah’ın buyurduğu şekilde yaklaşın. Kuşkusuz, Allah, tövbe edenleri sever. Ve temizlenenleri de sever. **Bakara Suresi 222**

gibi ibadetler ya da Kur'an'ı okumak cinsel ilişkiden daha mı önemsiz konulardır? Elbette değildir. Ayetlerde, savaş gibi istisnai bir durumda bile namaz ibadetinin nasıl olması ve cephedeyken bile namazın terk edilmemesi gerektiği detayları ile anlatılmıştır. Dolayısıyla böylesi her ay tekrar eden bir dönemde ibadetlerin unutulmuş olacağı düşünülemez.¹⁴⁶⁴ Bu dönemlerinde kadınların namaz kılmaması ya da oruç tutmaması gerekseydi bu durum mutlaka Kur'an'da vurgulanırdı. Allah bu ibadetlerin yasak olduğunu söylememiştir çünkü onları yasaklamamıştır. Dolayısı ile kadınlar bu dönemlerinde oruca, namaza ve diğer ibadetlerine devam etmelidir. Bu dönemde ibadet etmek bir tercih değil, diğer dönemlerdeki gibi dini bir gerekliliktir. Prof. Dr. Süleyman Ateş'in konu ile ilgili yaklaşımı şu şekildedir:

“Kur'an'ın sınırlamadığı bir şeyi kimse sınırlayamaz. Kur'an'a ters şeyler hadis olamaz. O rivayetler, Peygamber'e iftiradır. Adetli kadın hakkında Yahudilikten ve çeşitli uluslardan Araplara sızan gelenekler hadis biçimine getirilerek İslam literatürüne sokulmuştur. Bunların aslı olsaydı mutlaka Kur'an'da kadının hayız (âdet) halinde bu ibadetleri yapamayacağına dair bir açıklama olacaktı. Zira Kur'an, ibadet yapmama gibi önemli bir hali kapalı bırakmaz, bunu belirtirdi. Kur'an, hayız halindeki kadınla cinsel ilişki yapılmamasını söylüyor

¹⁴⁶⁴ Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfir olanların size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size herhangi bir günah (sorumluluk) yoktur. Şüphesiz ki kâfirler, sizin için apaçık düşmandır. Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırдың zaman, onlardan bir kısmı seninle birlikte namaza durup, silahlarını alsınlar (kuşansınlar); böylece secde ettiklerinde (namazı kıldıklarında diğerleri) arkanızda olsunlar! (Ardından henüz) namazını kılmamış olan diğer grup gelip seninle birlikte namazı kılsın, onlar da önlemlerini ve silahlarını alsınlar! O kâfir olanlar siz, silahlarınızdan ve eşyanızdan habersiz olmanız ve üstünüze birden baskın yapmayı isterler. Size yağmurdan (dolayı) bir eziyet bulunur veya hasta olursanız silahlarınızı bırakmanızda size herhangi bir vebal yoktur. (Yine de) önleminizi alın! Şüphesiz ki Allah, kâfirler için küçük düşürücü bir azap hazırlamış (olacak)tır. Namazı bitirince de ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah'ı hatırlayın! Güvene kavuşunca namazı (tam) kılın! Şüphesiz ki namaz, müminler üzerine vakitle yazılmış (bir farz)dır. **Nisa Suresi 101-103**

da hayız halindeki kadının namaz kılamayacağını, oruç tutamayacağını, diğer ibadetleri yapamayacağını neden söylemiyor? Yoksa Allah katında, cinsel ilişki namazdan, oruçtan, Kur'an okumaktan daha mı önemlidir? Kur'an'a ters bu tür düşünce ve uygulamaları bırakıp Kur'an'a dönmeli ve Kur'an ne diyorsa onu uygulamalıyız.”¹⁴⁶⁵

“Zan ifade eden bu rivayetlerle Kur'an'ın kesin emri nasıl askıya alınabilir? Hz. Peygamber, düzensiz âdet gören kadına, yıkanıp namaz kılmasını emretmiş ve bu kadın, her namazında yıkanarak (veya abdest alarak) namaz kılmıştır. Şimdi düzensiz âdet görme ile düzenli âdet görme arasında ne fark vardır? İkisinde de kadından gelen kan aynı kandır. Gelen kan, pis görüldüğü için bu kadına temizlenip, yani abdest alıp namazını kılması emredilmiştir. İnsanın elinde olmayan bir hal, neden onun ibadetine engel olsun? Düzensiz âdet görme özür sayılıyor da normal âdet görme neden özür sayılmasın? Şu rivayet, Hz. Peygamber'in normal âdeti özür saydığını kanıtlar: Hz. Ayşe'nin bir rivayetine göre âdet halinde bulunan Ayşe, Mescidde bulunan Peygamber'in başını yıkayıp tarardı. Peygamber, âdetli Ayşe'ye, “Mescidden bana humre (seccade) yi getir, demiş.” Ayşe, âdetli olduğunu söylemiş. Peygamber, “Âdet, senin isteğinle olan bir şey değildir. Sen Mescide git, bana seccadeyi getir.” demiş (Müslim, Hayd, 3)... Kendi içinde olağanüstü çelişki olan bu kişi rivayetleriyle maalesef din bozulmuş, Kur'an'ın söylemediği şeyler dine sokulmuştur. Kur'an, âdetli kadının neyi yapamayacağını söylüyor: O da cinsel ilişkidir...”¹⁴⁶⁶

Bu dönemlerinde kan akışı olan kadınların abdestinin olmayacağını çünkü kan akışının abdesti bozduğunu iddia etmek ve bu nedenle kadınları namazdan uzak tutmak da Kur'an'a aykırıdır. Kanın abdesti bozduğu inancı bazı mezheplerin

¹⁴⁶⁵ Süleyman Ateş, **Kur'an Ansiklopedisi**, Kur'an Bilimleri Araştırma Vakfı 1997, cilt: 8, 16-17.

¹⁴⁶⁶ Süleyman Ateş, **Kur'an Ansiklopedisi**, cilt: 8, 17.

görüşlerine dayalı bir inançtır. Mezhepler açısından bile bu konuda farklı yaklaşımlar vardır. Hanefi mezhebinin yaygın görüşüne göre az ya da çok her akan kan abdesti bozarken, Hanbeli mezhebinde akan kanın çok olması şartı aranmaktadır. Maliki ve Şafi mezheplerine göre ise miktarı ne olursa olsun akan kan abdesti bozma nedeni değildir.¹⁴⁶⁷ Allah'ın dinine yapılmaya çalışılan ilaveler hem dini tanınmaz hale getirmekte hem de kendi içinde tutarsızlıklar sergilemektedir. İnananlar için mezheplerin görüşleri değil ancak Allah'ın ayetleri bağlayıcı olabilir. Kur'an'a göre abdesti bozan şeyler tuvalet ihtiyacının giderilmesi ve cinsel ilişkiye girilmesidir.¹⁴⁶⁸ Dolayısıyla özel durumlarında kadınlardan kan gelmesi abdest almalarına ve ibadetlerini gerçekleştirmelerine engel bir durum değildir. Allah'ın yasak kılmasına ve özel günlerinde kadınları ibadetten uzak tutmamasına rağmen geleneksel görüşler bu dönemlerinde kadınların ibadet etmelerinin haram olduğunu söyleyecek kadar ileri gidebilmişlerdir. Allah'ın kadının yaratılışına koymuş olduğu bir özellik sebebiyle kendisine ibadet etmesini yasaklaması düşünülemez. Ortalama kırk yıl boyunca adet dönemi geçirmiş bir kadının yaklaşık on yılı ibadetten uzak tutulmak ile geçecektir. Bu durum kadına sağlanmış bir kolaylık değil, ibadet etmek isteyen kadına yapılan haksızlıktır. Allah adına yalan uyduranlar ve Allah'ın haram kılmadığı bir şeyi haram kılanlar, asla kurtuluşa eremezler.¹⁴⁶⁹

¹⁴⁶⁷ Vehbe Zuhayli, **İslam Fıkhi Ansiklopedisi**, Risale 1994, cilt: 1, s. 189-190.

¹⁴⁶⁸ Ey iman edenler! Namaza kalktığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi (kollarınızı) yıkayın; başlarınızı ve aşık (uyluk kemik)lerine kadar ayaklarınızı meshedin! Eğer cünüp oldunuz ise temizlenin (boy abdesti alın/yıkama)! Eğer hasta iseniz veya yolculuktaysanız veya sizden biriniz tuvaletten (ayak yolundan) gelmişse ya da kadınlara (cinsel olarak) dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız, o zaman temiz bir toprak arayın ve yüzlerinizi de ellerinizi de ondan (onunla) meshedin! Allah size herhangi bir güçlük (çıkarmak) istemez; fakat sizi (maddi/manevi) tertemiz kılmak ve size (verdiği) nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz. **Maide Suresi 6**

¹⁴⁶⁹ Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak "Şu helaldir, şu da haramdır!" demeyin; sonuçta Allah'a yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a yalan uyduranlar kurtulamazlar. **Nahl Suresi 116**

KUR'AN'A GÖRE KADINLAR CUMA NAMAZI KILABİLİR Mİ?

Bu soruya verilecek cevap “Kılabilirler” şeklinde değil “Kılmalıdırlar” şeklinde olabilir. Cuma namazı erkeğe ne kadar farz ise kadına da o kadar farzdır. Cuma günü namaz için çağrı yapıldığında erkek ve kadın ayrımı gözetilmeksizin tüm inananlar toplu ibadete davet edilmektedir. Kur'an'da Cuma namazı için yapılan çağrının muhatabı sadece erkekler değil bütün inananlardır.¹⁴⁷⁰ Bu ayet, Cuma namazının kadın erkek tüm inananlara farz kılınmış olduğunun delilidir. Dolayısıyla Cuma namazına katılmak isteyen kadınlara bizzat Allah bu hakkı vermiş ve Cuma namazını kadınlara da farz kılmıştır. İnanan erkeklerle düşen ise bu konuda duyarlı olmak ve camiye gelen kadın ve çocukların rahat ve huzurlu bir ortamda ibadet etmelerini kolaylaştırmaktır. Çünkü Cuma namazında kadınlar da erkeklerle eşit haklara sahiptirler.

Maalesef ibadetin ve kardeş olmanın mantığını kavrayamamış ve zihin dünyasında kadını sadece cinsel bir obje olarak kodlamış bazı kişiler, camiye gelen bir kadına “Senin burada ne işin var” dercesine rahatsız edici şekilde bakmakta, kimi zaman da kırıncı ve incitici şekilde konuşmakta ve sanki Allah'ın dininden haberleri varmış gibi “Cuma namazı kadınlara farz değil” türünden temelsiz iddialar ile kadınlara engel olmaya kalkmaktadırlar. Kadın olsun erkek olsun bir insanın ibadet etmek üzere camiye gelmesinden bütün inananların memnun olması gerekir. Bu rahatsızlığın nedeni nedir? Diyelim ki Cuma namazı bu kişilerin sandığı gibi kadına farz değil, kadının camiye gelip ibadet etmek ve namaza katılmak istemesi haram

¹⁴⁷⁰ Ey iman edenler! Cuma günü salât (namaz) için çağrıldığı(nız) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın! Bilirseniz bu sizin için hayırlı olandır.
Cuma Suresi 9

ya da günah da değil. Durum böyle olunca kadının camiye gelmesi erkeği neden bu kadar ilgilendirir? Oysa erkeklerin camiye gelen kadınlar sebebiyle memnuniyet duymaları ve kendi ailelerindeki kadınların da namaza katılmaları noktasında onları teşvik etmeleri gerekir.

Ümmetin ve toplumun yarısını oluşturan ve aile içindeki konumu erkeğe nazaran her anlamda daha önemli ve toparlayıcı olan kadınların her bireyin ilk öğretmeni olduğu gerçeğinin unutulmaması gerekir. Eğitimden, sağlık, spor, kültür, sanat ve yönetime kadar her alanda kadınların erkekler gibi aktif ve sorumluluk sahibi olmaları, sağlıklı ve dengeli bir toplum yapısı için son derece önemlidir.

Kadını “şeytan” ve “fitne” unsuru olarak gören, namus kavramını sadece kadın üzerinden tanımlayan, her türlü doğal haklarını ellerinden almaya çalışan, cinsel bir obje ve çocuk yapıp ev işleri ile uğraşması gereken bir varlık olarak konumlandıran zihniyete karşı en güzel şekilde mücadele vermek, kadınları da aktif bir şekilde bu mücadelenin içinde yer almaya teşvik etmek gerekir.

İslam’ın özüne ve ruhuna uygun olmayan geleneksel kadın anlayışının yıkılması, akıl, vahiy, bilgi, bilim, sevgi, adalet ve merhamet temelinde yükselen bir din ve hayat anlayışının hâkim kılınması için Kur’an’ın kadına bakışının en güzel şekilde hayata yansıtılması gerekir. Allah bu dini erkekler için indirmemiştir. Allah’ın kadınlara vermiş olduğu hakları din adına onların elinden almaya çalışmak, kadınların Allah’ın rıza ve hoşnutluğuna uygun hayra ve barışa yönelik işler yapmalarına engel olmak ve Allah’ın ayetleri ile savaşımdır.¹⁴⁷¹

¹⁴⁷¹ Erkek veya kadın kim inanmış olarak iyi işlerden yaparsa, işte onlar cennete girer ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar. **Nisa Suresi 124**

DÖVME YAPTIRMAK VE ESTETİK AMELİYAT OLMAK GÜNAH MIDIR? DÖVME VE TIRNAKLARDAKİ OJE İBADET ETMEYE ENGEL MİDİR?

Dövme yaptırmak dinî bir konu değil, kişisel bir tercihtir. Yapılan kalıcı dövme derinin altına işlemektedir. Bu yüzden insanın derisi zamanla değişip dökülmesine ve yerine yeni deri hücreleri gelmesine rağmen dövme vücutta kalmaya devam etmektedir. Dolayısıyla abdest almak için yıkanan uzuvların yıkanmasına engel teşkil edecek bir durum söz konusu değildir. Elimizi ya da kolumuzu yıkadığımızda ya da komple yıkadığımızda da derimizin altına su işlememektedir. Şayet öyle olsaydı yıkanarak ya da yağmur altında durarak vücudumuzun su ihtiyacını giderebilir ve ayrıca su içmemize gerek kalmayabilirdi. Bu yüzden vücuttaki dövmenin namaz abdesti ya da boy abdesti gibi durumlara engel teşkil etmesi söz konusu değildir. Dövmesi olan biri, gönül rahatlığı ile ibadet edebilir. Allah'ın hakkında ayet indirmediği ve insanların tercihine bıraktığı konuları dini bir mesele haline getirmek kabul edilebilir değildir.¹⁴⁷² İnsan sağlığına zararlı olduğunun düşünülmesi durumunda da dövme yaptırmanın haram ya da günah olacağını söylemek mümkün değildir. İnsan sağlığına zararlı birçok şey vardır ki bunlar haram değildir. Zaten Kur'an'da haram olan şeyler açıklanır, ancak bu haramlar, sağlığa zararlı olma gerekçesine dayandırılmamaktadır. Rafine şeker, tuz, un, margarinler ve bunlar ile yapılan tatlı tuzlu şeyler de insan sağlığına zararlıdır ama kimse bunların haram ya da günah olduğu kanısına varmamıştır. Uzun süre

¹⁴⁷² Ey iman sahipleri! Size açıklandığında canınızı sıkacak şeylerle ilgili soru sormayın. Kur'an indirilmekte iken onları sorarsanız size açıklanır. Allah onlardan vazgeçmiştir. Allah bağışlayandır (Gâfur), yumuşak davranandır (Halim). **Maide Suresi 101**

hareketsiz kalmak ve yürüyüş yapmamak da insan sağığına zararlıdır. Peki, hareketsiz kalıp yürüyüş yapmamak haram mıdır? Şüphesiz değildir. İnsan, sağığına dikkat etmesi gerektiğini bilecektir ama buna kendi karar verecektir. Çünkü sonuçlarına katlanmak da kişinin kendisine düşecektir.

Estetik ameliyat olmak da ister gerekli bir durum isterse memnuniyetsiz olunan bir durum nedeniyle olsun hiçbir türlü haram ya da günah değildir. İnsanın memnun olmadığı yerleri ile ilgili düzeltmeler yapması, Allah'ın yaratışını beğenmeyip değiştirmeye kalkması anlamına gelmez. Bu yaklaşımdan hareketle insanın uzayan saçını, sakalını, kaşını, bıyığını, vücut tüy ve kıllarını ya da tırnaklarını da kesmemesi gerekir. İnsan kişisel bakımını hem temiz olmak hem de estetik bir görünüm kazanmak için yapar. Öte taraftan bazen yaşanan bir olay ya da geçirilen bir kaza, insanların doğal durumlarının bozulmasına neden olabilir. İnsanlar bu tür operasyonlar ile eski hallerine yani doğal durumlarına dönmek isteyebilir. Her şeyi dinin konusu kılmak doğru değildir. İnsanların kırışan yüzleri ya da buruşan derileri ile uğraşmayı bırakmak gerekir. Önemli olan insanların kendi kararları ile vücutlarına neler yaptıkları değil, inanan bir insan olarak ne tür iyilikler yaptıklarıdır.

Kadınların el ya da ayaklarına sürdükleri ojeler ya da cilalar da abdest almaya ya da ibadet etmeye engel değildir. Ojeli veya cilalı elinizin ve ayağınızın durumları, ojesiz veya cilasız hallerinden farklı değildir. Abdest almanın amacı temizlenmek ve maddi kirlerden arınmak olduğuna göre ojeliyken de bu temizlik ojeli olunmadığı haldeki gibi gerçekleşebilir. Oje, tırnağın üzerindeki ince bir tabaka gibidir. Tırnak, tırnak olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla kadınlar pekâlâ el ve ayaklarında oje ve cila varken namaz abdesti de boy abdesti de alabilir ve ojeli el ve ayakları ile ibadetlerini gerçekleştirebilirler. Dinde yasaklanmamış şeyler ile insanların hayatlarını zorlaştırmaya ve ibadet etmelerine engel olmaya kimsenin hakkı yoktur.

KUR'AN'A GÖRE RESİM, MÜZİK VE HEYKEL GİBİ SANATLAR HARAM MIDIR?

İslam inanç sisteminde akla son derece önem verilmesi ve Kur'an'da akla yoğun bir biçimde vurgu yapılması boş yere değildir. Allah'ın ayetleri ile insanın aklı daima birbirlerini desteklemelidir. Yoksa insan, doğru ile yanlış arasında ayırım yapamaz, doğru bildiği yanlışlar ile yaşar ama bunun farkına bile varamaz. Resim, müzik ve heykel gibi çeşitli sanat dallarına din adına karşı çıkan ve bu tür sanatları ortaya koyan kişileri de dine aykırı bir eylemin içinde olarak kabul eden kimselerin bu konuda Kur'an'dan hiçbir dayanağa sahip olmadıklarının bilinmesi gerekir.

En küçüğünden en büyüğüne kadar evreni, yasaları, yaşamın ortaya çıkışını, insanı, doğayı ve birbirinden farklı özellikler ile yaratılmış olan canlıları dikkatli bir biçimde inceleyip üzerine düşündüğümüzde, tüm bunların kusursuz bir sanatın yansımaları, bunları yoktan var eden Allah'ın ise eşsiz, benzersiz ve yüce bir sanatçı olduğunu fark ettirebilir bize. Dolayısıyla evrenin kendisi bir anlamda sanat atölyesi gibidir. Evreni ve doğayı birbirinden güzel sanat eserleri ile süsleyerek estetik hale getirmiş olan Allah'ın sanatı, tüm sanatçıların esin kaynağıdır. İnsanda güzel olana yönelme ve güzel olanı takdir etme gibi bir arzusun olması boş yere değildir. Sanat, insanın duygu, düşünce, gözlem ve hayal gücünün bir anlamda dışa yansıyarak içinden taşmasıdır. Resim, müzik ve heykel gibi sanatlar insan elinden çıkan yansımalarıdır. Dini açıdan yasak değildirler. Kur'an'da bu sanat dalları ile uğraşılmasına engel en küçük bir işaret dahi yoktur. Din adına illa bir şeye karşı olunacaksa bu tür sanat faaliyetlerine değil uygunsuz bir resme, sözleri yakışsız bir müzik parçasına ya da tapınma amacı ile yapılmış bir heykale karşı olunabilir. Bu sanat dallarının

kendileri değil, bu sanat dalları kullanılarak yapılan uygunsuz şeyler varsa şayet ancak onlar kötü olarak görülebilir. Bıçak kullanarak bir cana hayat da verilebilir, bir canın hayatı elinden de alınabilir. Dolayısıyla bir ameliyatta da bir cana yara vermekte de kullanılabilen bıçağın kendisine değil kötü amaçla kullanımına karşı olmak gerekir. Bazı insanlar tehlikeli ve kötü şekilde araba kullanıyorlar diye kimse araba kullanmaya karşı çıkmaz ya da trafiğe çıkmayı yasaklamaz.

Geleneksel din anlayışına sahip kişi ve çevrelerin ciddi anlamda birçok sanat dalına karşı düşmanca bir tutum sergilediklerini hatta bu sanatlar ile uğraşan insanları cehennemlik ilan ettiklerini görmek mümkündür. Bir rivayette bütün ressamın cehennemlik olacağı iddia edilmiştir.¹⁴⁷³ Yine bazı rivayetlerde çalgı aletlerinin de haram olduğunun iddia edildiği görülmektedir.¹⁴⁷⁴ Resim yaparak bir sureti tasvir edenlerin (kıyamet günü) bu yaptığına ruh üflemeşinin emredileceği yani onu canlandırmasının söyleneceği ancak yaptığı şeyi canlandıramayacağı için sürekli olarak azapta kalacağı söylenmiştir.¹⁴⁷⁵ Oysa Kur'an'da bu iddiayı haklı çıkartacak en ufak bir ifade dahi bulunmamaktadır. Resim ve benzeri sanatlar Allah'ın evreni ve yaşamı yaratırken bir anlamda süs kıldığı güzellikleri bir kâğıt üzerine aktarmaktır. İnsanlar genelde hayranlık duydukları bir şeyin resmini yapar ve onu taklit etmeye çalışırlar. Dolayısıyla meşru dairede resim yapmak azap sebebi değil aksine Allah'ın sanatının takdir edilmesinin bir şeklidir.

Bazı toplumların çeşitli heykellere tapıyor ya da onlara ilahi birtakım nitelikler yüklüyor olmaları heykel sanatına değil bir heykele tapınma eyleminin kendisine karşı olmayı ve böyle bir davranıştan uzak durmayı gerektirir. Birileri hataya düşer düşüncesi ile haram kılınmamış şeyler haram kılınmaya

¹⁴⁷³ Buhari, Büyü 104; Müslim, Libas 99, (2110); Nesai, Zinet 112, (8, 212, 214).

¹⁴⁷⁴ Buhari, Eşribe 6; Tirmizi, Fiten 39, (2211).

¹⁴⁷⁵ Buhari, Ta'bir 45; Ebu Davud, Edeb 96, (5024); Tirmizi, Rü'ya 8, (2284).

kalkılırsa, ortada helal namına bir şey kalmaz. İnsanlar dini de istismar ederek kendi çıkarlarına alet edebilmekte ve insanları sömürü aracına dönüştürebilmektedirler. Dinin kötü niyetle kullanılması dinin kendisine fatura edilemeyeceğine göre bu tür sanat dallarının kötü niyetle kullanımı da sanat dallarının kendilerine fatura edilemez. Siz bir müzik parçasının sözleri ile insanları Allah'ın sevgisine, iyi ve güzel olana özendirebilir ya da birtakım sözler ile insanları kötü ve çirkin olan şeylere teşvik de edebilirsiniz. Tarihten günümüze Güneş'e, yıldızlara, ateşe ya da inek gibi çeşitli hayvanlara tapan veya bunların ilahi özelliklere sahip olduklarına inanan toplumlar olmuştur. Birileri Güneş'e tapınıyor diye kimse Güneş'in ısısından ve ışığından kaçarak kendini kapalı ve karanlık bir yere hapsetmez ya da Güneş'i haram kılmaz. Birileri ineğe tapınıyor diye ineğin sütünü içmeyi ve o süttten üretilen ürünleri yemeği de haram saymaz. Yıldızlara düşmanlık yapmaz, ateşi yasaklamaz.

Kur'an'da Hz. Süleyman'ın sarayında heykeller olduğu bildirilir.¹⁴⁷⁶ Hz. Süleyman İslam peygamberidir. Şayet heykel haram olsaydı Hz. Süleyman sarayına heykeller yaptırır mıydı? Hz. Süleyman'ın ya da sarayındakilerin heykelleri put edindikleri düşünülebilir mi? Ya da buna eğilim gösteren birine Hz. Süleyman'ın izin vermiş olması söz konusu edilebilir mi? Birileri çıkıp ağaçlara, başkaları da sulara tapsa, ağaç dikmekten ya da denizleri temiz tutmaktan uzak mı duracağız?

Kur'an ayetlerinde bir şey açıkça haram ya da günah sayılmadıkça o şeyin haram ya da yasak olduğunun iddia edilmesi mümkün değildir. Ayetlerin bu konuda ayrıca resim, müzik ya da heykelin helal olduğunu söylemesi de gerekli değildir. Esas olan nelerin haram kılındığıdır. Haram kılınan şeyler dışındakiler kendiliğinden helal kılınmış demektir. Yeryüzündeki her şey insan için yaratılmıştır.¹⁴⁷⁷ Ancak insanlar, kendi yalanlarını Allah'a dayandırarak bilgisizce bir

¹⁴⁷⁶ Onlar, Süleyman'a, mabetlerden, heykellerden, havuz büyüklüğünde çanaklardan, sabit (ağır) kazanlardan ne dilerse yaparlardı. **Sebe Suresi 13**

¹⁴⁷⁷ O (Allah) ki yeryüzündeki her şeyi sizin için yarattı. **Bakara Suresi 29**

şeyleri helal ya da haram kılmaktan yasaklanmıştır.¹⁴⁷⁸ Allah, haram kıldığı her şeyi Kur'an'da açıkça bildirmiş ve bunu yapanların sınırı aşacakları haber verilmiştir.¹⁴⁷⁹ Allah'tan gelen bir bilgiye dayanmadan Allah adına yalan uyduran birinden daha zalim kimse olamayacağı da söylenmiştir.¹⁴⁸⁰ Çünkü Allah'ın haram kılmadığı şeyleri haram kılanlar açıkça Allah'a iftira etmektedirler.¹⁴⁸¹ Kur'an'da, Allah'ın insanlar için çıkarmış olduğu ziyneti (süs eşyalarını) ve temiz rızıkları kimsenin haram kılamayacağı söylenmiş,¹⁴⁸² Allah'a iftira edenlerin yeniden diriliş gününü ne sandıkları yani işledikleri bu suçun hesabını nasıl verecekleri sorulmuştur.¹⁴⁸³

Yağmurun sesi, kuşların cıvıltısı, suyun şırıltısı, rüzgârın esintisi, yaprakların hışırtısı ya da ağustos böceklerinden oluşan yaz orkestrası; müziğin bizzat sanatçıların en yücesi olan Allah tarafından doğaya içkin kılınmış olduğunun bir göstergesidir. İnsan sesi de ayrı bir sanat olarak var edilmiştir. Sesi doğru ve güzel kullanımının hem söyleyen hem de dinleyende güzel his ve duyguları açığa çıkardığı açıktır. İnsanın sesi ve onu kullanabilme kapasitesi de Allah'ın bir ayetidir. Bazı insanlar kötü sözler sarf eder ve çirkin konuşmalar yaparlar. Ama kimse konuşmanın haram ya da yasak olduğunu iddia etmez. Kötü ve çirkin sözler içeren bir şarkı nedeniyle de kimse müziğin haram ya da yasak olduğunu söyleyemez.

¹⁴⁷⁸ Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak “Şu helaldir, şu da haramdır!” demeyin; sonuçta Allah'a yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a yalan uyduranlar kurtulamazlar. **Nahl Suresi 116**

¹⁴⁷⁹ Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz ve güzel olan şeyleri haram saymayın. Sınırı aşmayın. Allah, sınırı (haddi) aşanları sevmez. **Maide Suresi 87**

¹⁴⁸⁰ Bir bilgiye dayanmadan, insanları saptırmak için Allah adına yalan uydurandan daha zalim kim olabilir? Allah, zalim olan bir toplumu hidayete erdirmez. **En'am Suresi 144**

¹⁴⁸¹ De ki: Allah mı size izin verdi, yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz? **Yunus Suresi 59**

¹⁴⁸² De ki: Allah'ın kulları için çıkardığı ziyneti ve temiz rızıkları kim haram etmiş? Ki bunlar dünya hayatında iman edenlerindir; kıyamet günü ise yalnız onlara aittir. Bilen bir topluma ayetleri böyle detaylı olarak açıklıyoruz. **A'raf Suresi 32**

¹⁴⁸³ Allah'a karşı yalan uyduranlar, kıyamet gününü ne sanıyorlar? **Yunus Suresi 60**

KUR'AN'A GÖRE EVDE KÖPEK BESLEMEK HARAM MIDIR? İÇİNDE RESİM VE KÖPEK BULUNAN EVE MELEKLERİN GİRMEYECEĞİ DOĞRU MUDUR?

Allah'a karşı yapılan en büyük saygısızlıklardan ve Kur'an'a yönelik yapılan en büyük haksızlıklardan biri, Allah'ın haram kılmadığı bir şeyin haram kılınması ve Kur'an'ın açıklamadığı konularda olmayan yasaklar uydurulmasıdır. Evde köpek beslemek haram ya da yasak değildir. Allah böyle bir yasak koymamıştır. Allah Kur'an'da bir şeyi yasak etmedikten sonra Kur'an dışı kaynaklarda o konuda neler söylendiğinin dini anlamda bir önemi yoktur. Kur'an'da köpek ile ilgili olumsuz bir ifade olmadığı gibi aksine köpeğin insana arkadaş ve yardımcı olduğuna işaret vardır.

Kur'an'da gerçeği yalanlayan toplumlarından ve onların Allah'tan başka tapmakta olduklarından uzaklaşarak korunmak için mağaraya sığınan ve Rableri olan Allah'a inanıp güvenen iman sahibi gençlerden bahsedilir. Allah tarafından mağaralarında derin bir uykuya daldırılan iman sahibi gençlerin yanlarında onlara yoldaşlık eden köpekleri vardır.¹⁴⁸⁴ Yine ayetlerde eğitilmiş köpek ve şahin türü avcı hayvanların insanlar için yakalayıp tuttuklarının yenilebileceğine dikkat çekilir.¹⁴⁸⁵

İçinde resim ve köpek bulunan evlerde namaz kılıp ibadet etmekte de bir sakınca bulunmamaktadır. Resim de köpek de

¹⁴⁸⁴ Onlar, uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırsın. Ve biz onları sağ yanlarına ve sol yanlarına çeviririz. Köpekleri de avluda ön ayaklarını öne doğru uzatmıştı. Eğer sen onlarla karşılaşıydın, gerisin geri kaçardın. Ve korkudan ürperirdin. **Kehf Suresi 18**

¹⁴⁸⁵ Kendileri için nelerin helal kılındığını sana soruyorlar. De ki: Bütün temiz (iyi) şeyler ve Allah'ın size öğrettiğinden kendilerine öğretilmiş (hâle getirdiğiniz) av hayvanlarının ele geçirdiği şeylerden (oluşan avlar da) size helal kılınmıştır. (Avcı hayvanların sizin için tutup yakaladıklarından yiyecek ve üzer(ler)ine Allah'ın adını anın! Allah'a karşı takvalı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah, hesabı çabuk görendir. **Maide Suresi 4**

ibadet etmeye engel değildir. İçinde resim ve köpek bulunan evlere meleklerin girmeyeceği iddiası da doğru değildir. Kur'an'da bu şekilde bir yasak ya da uyarı yer almadığı gibi bu durum mantıksal açıdan da kabul edilebilir değildir. Bu türden rivayetler peygamberimizden çok sonra onun adına uydurulmuş rivayetlerdir.¹⁴⁸⁶ İçinde köpek ve resim bulunan eve meleklerin girmeyeceğini iddia etmek aynı zamanda evinde resim ve köpek bulunan kimselerin evlerinde ölmelerinin mümkün olmadığını iddia etmektir. Çünkü insanların canlarını teslim almaya melekler gelir.¹⁴⁸⁷ Ölüm melekleri de melek olduklarına göre bu durumda içinde resim ve köpek bulunan eve girmeleri ve eceli gelmiş bir canı teslim almaları mümkün değildir. Oysa ayetlerde açıkça birine ölüm geldiğinde görevli meleklerin o kişiyi vefat ettireceklerine ve görevlerinde asla bir kusur göstermeyeceklerine dikkat çekilir.¹⁴⁸⁸ Şayet iddia edilen şey doğru olsa ölüm meleklerinin eceli gelen kişinin evden çıkmasını beklemeleri dolayısıyla o çıkana kadar ecelini ertelemeleri gerekir. Oysa ayetlerde eceli gelen bir kişinin asla ertelenmeyeceği söylenir.¹⁴⁸⁹

KUR'AN'A GÖRE HAYVANLAR DA CENNETE GİRECEK MİDİR?

Kur'an ayetlerinde cennette hayvanların olup olmayacaklarına yönelik bir açıklama bulunmamaktadır. Allah, benzersiz sanatının ve muhteşem yaratma kudretinin bir yansıması

¹⁴⁸⁶ Bu türden rivayet ve iddiaların Kur'an'a aykırılığı ve asılsızlığı ile ilgili bakınız: Emre Dorman, **Allah'a Öğretilen Din**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali için: www.emredorman.com

¹⁴⁸⁷ De ki: Size vekil kılınan (size görevlendirilen) ölüm meleği sizi vefat ettirecek, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz. **Secde Suresi 11**

¹⁴⁸⁸ Nihayet birinize ölüm geldiğinde elçilerimiz (görevli melekler) onu vefat ettirirler. Onlar (görevlerinde) kusur etmezler. **En'am Suresi 61**

¹⁴⁸⁹ Allah, süresi dolan hiçbir canı ertelemez. Allah, yaptıklarınızı haber alandır. **Münafikun Suresi 11**

olarak yeryüzünde sayısız canlı türü meydana getirmiştir. Her birinin yaratılış özellikleri muhteşem bir estetik içermektedir. Dolayısıyla Allah dilerse bu yeryüzünü türlü canlılar ile süslediği gibi cennetlerini de aynı şekilde süsleyebilir. Bazılarımız için kedi, köpek, kuş gibi evcil hayvanlarımız ya da mesela at gibi yol arkadaşlarımız aramızda sıcak bir sevgi ve dostluk bağı kurduğumuz canlılarımızdır. Allah dilerse pekâlâ cennet ehlini sevdiği canlılar ile buluşturabilir. Kur'an ayetlerinde, cennette inananlar için canlarının arzu ettiği her şeyin olacağı ifade edilmiştir.¹⁴⁹⁰ Çünkü Allah'ın duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile iman eden kullarını ödüllendirmesi sonsuz bir cömertliktir.¹⁴⁹¹

Hayvanların cennete girip girmeyeceğini bilmiyoruz ancak bildiğimiz bir şey varsa o da hayvanların cehenneme girmeyecekleridir. Çünkü hiçbir hayvan insan gibi özgür iradeli kılınmamış ve Allah tarafından sınamaya tabi tutulmamıştır. Hayvanların birbirlerine ya da insanlara karşı ahlaki görev ve sorumlulukları olmadığı gibi Allah'a karşı da dini yükümlülükleri yoktur. Dolayısıyla cehenneme gitmeyi hak edecek bir eylem içinde olmaları söz konusu değildir. Cennette olup olmayacakları ise yalnızca Allah'ın bilgisindedir.

KUR'AN'DA ÇEVRE DUYARLILIĞI VE HAYVAN HAKLARI VAR MIDIR?

İslam dini, insanlığı ilgilendiren bütün temel konulara karşı duyarlı olan ve insanlara farkındalık kazandırmayı amaçlayan bir dindir. İslam dini, ruhsal temizlik ve arınmışlıkla birlikte

¹⁴⁹⁰ Orada (cennette) canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Siz orada süreli olarak kalacaksınız. **Zuhruf Suresi 71**

¹⁴⁹¹ İçinden ırmaklar akan Adn Cennetlerine girerler. Orada, onlar için diledikleri her şey var. İşte Allah, takva (duyarlılık) sahiplerini böyle ödüllendirir. **Nahl Suresi 31**

bedensel ve çevresel temizliğe de son derece önem verir. İçinde yaşadığımız çevre ve doğa Allah'ın insanoğluna emanetidir. Allah insanı topraktan yaratmış ve onu toprağı imar edecek yetenekler ile donatmıştır.¹⁴⁹²

Oysa insan, varoluş amacını unutarak kendi elleri ile yapıp ettiklerinden dolayı karada ve denizde bozgun çıkmasına sebep olmuş ve Allah'ın emanetine gerektiği gibi sahip çıkmamıştır.¹⁴⁹³ Ayetten de görüldüğü gibi belki vazgeçer ve gerçeğı görürüz diye, kendi ellerimizle doğaya verdiğimiz zararların bir kısmına maruz kalmaktayız.

Kur'an'da, Dünya'nın bir ölçü ve denge içinde var edildiğı, o dengede azgınlık etmememiz gerektiğı ve yeryüzünün tüm canlılar için yaratıldığı hatırlatılmaktadır. Dolayısıyla çevre konusunda sadece insanlara değil tüm canlılara karşı sorumluluklarımız olduğunu bilmemiz gerekir.¹⁴⁹⁴

İnsanoğlu yüzyıllardır çevresine ve doğaya verdiği zararların bedelini ödemektedir. Kişisel hırslarla, daha çok kazanmak arzusuyla, tembellikle, sorumsuzlukla doğaya zarar verenler, kendilerinin doğanın bir parçası olduklarını ve verdikleri zararın kendilerine döneceğı gerçeğini göz ardı etmişlerdir. Yüzlerce yıldır çevreye verdiği zarardan çok çeken insanoğlunda (en azından önemli bir kısmında) bir çevre bilincinin oluşması çok yeni sayılır. 1970'li yıllardan sonra dünyada çevremizle ilgili hissedilir derecede bir duyarlılık oluşmuş ve bu olgu çevrebilim (ekoloji) adıyla bilimsel platformda yoğun bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır.¹⁴⁹⁵

¹⁴⁹² Sizi topraktan inşa eden ve size orayı imar etme yeteneğı bahşeden O'dur. **Hud Suresi 61**

¹⁴⁹³ İnsanların elleriyle kazandıkları (yaptıkları) yüzünden karada ve denizde bozulma meydana geldi. Böylece (yanlış yoldan) dönsünler diye (Allah, onların) yaptıklarının bir kısmını onlara tattırır. **Rum Suresi 41**

¹⁴⁹⁴ Ve gök. Yükseltti onu. Ve koydu şaşmaz ölçüyü, mizanı. Azgınlık etmeyin ölçü ve tartıda, sapırmayın mizanı. Ölçüyü titizlikle, adaletle koruyun ve hüsrana araç yapmayın mizanı. Yeryüzünü tüm yaratıklar için yarattı. **Rahman Suresi 7-10**

¹⁴⁹⁵ Bu bölümde verilen cevap için şu çalışmanın ilgili kısımlarından yararlanılmıştır: Kuran Araştırmaları Grubu, **Kur'an Hiç Tükenmeyen Mucize**, İstanbul Yayınevi. Ücretsiz pdf hali ve internet sitesi için: www.mucizeler.com

Çevre bilincinin hiç olmadığı bir dönemde ve yerde, Kur'an'ın; insanların kendi elleriyle yaptıkları yüzünden karada ve denizde bozgun çıkacağını, bunun sonuçlarının yine insanoğluna zarar vereceğini söylemesi ve bu konunun önemine dikkat çekmesi son derece anlamlı ve değerlidir. Günümüzde doğa üzerinde hoyratça tasarruflar yapamayacağımızı, eğer bunu yaparsak bedelini en ağır şekilde ödeyeceğimizi iyice tecrübe etmiş bulunuyoruz. Ayrıca her insanın çevresine verdiği zararların ve sebep olduğu kirliliklerin tüm yeryüzüne zarar verdiği de artık bilinen bir gerçektir. Bu yüzden hiç kimse bu konuda “Ben dilediğim gibi davranırım. Her koyun kendi bacağından asılır” diyemez. Doğa hepimize Allah'ın bir armağanı ve aynı zamanda emaneti olduğuna göre, ona zarar verenlere engel olmak ve bu konuda farkındalık oluşturmak, hepimizin ortak görevidir.

Çevre kirliliğinin doruğa ulaşmasında ondokuzuncu yüzyıldaki Sanayi Devrimi'nin büyük etkisi olduğu doğrudur. Fakat çevre kirliliği ilk olarak bu tarihte başlamamıştır. Çevre kirliliği, çok eski çağlardan beri vardır. Çevre biliminin ve ciddi bir ekolojik bilincin oluşması ise yenidir. Örneğin ormanların bilerek yakılması çağlar boyunca insanoğlunun çevreye verdiği zararın bir örneğidir. Orman yangını, insanların sık sık yakalandığı sinüzit ve antrakoz (akciğerlerde siyahlaşma) gibi hastalıkların başlıca nedenidir. Ancak bunu yapan insanların çoğu, bu hastalıkların sebebinin, doğaya kendi elleriyle verdikleri zararlar olduğunun farkında değiller.

Ondokuzuncu yüzyıl sanayileşmesinde ise ortaya çıkan tablo korkunçtur. Tüm sanayi bölgelerinde metalürji ve demir çelik kuruluşları karaları, suları, havayı kirlettiler. Charles Dickens'ın romanları, Friedrich Engels'in yazıları, Londra'nın kirlenmişliğinin kitaplardaki en bilinen delilleridir. 1930'da hava kirliliğinden Belçika'nın Mosa Vadisi'nde 63 kişi öldü. 1952 yılında ise Londra'da yaşanan felaket çok daha büyüktü.

İnsanların doğayı tahribinin bir sonucu olarak 4000'i aşkın kişi nefes alma zorluğundan öldü.

Günümüzde de durum pek parlak değil. Belki böyle toplu ölümlere rastlanmıyor ama Dünya Sağlık Örgütü'nün açıklamalarına göre bir milyarı aşkın insan hava kirliliğinin doğrudan tehdidi altındadır. Yıllarca toplanan çöplerin denizlere dökülmesi sonucunda bu pislikten insanların ve diğer canlıların ne kadar zarar gördüğünü tespit etmek ise mümkün değil. Üstelik günümüzde de denizlere çöp dökülmeye devam edilmekte. Gerek deniz altı canlılarını öldüren, gerekse vücutlarında zararlı maddeler birikmesine yol açan deniz kirliliği, sonuçta yine insanoğluna zarar vermektedir. Oysa denizler de Allah'ın rahmeti sonucu insanın ihtiyaçlarını görebilecek uygunlukta yaratılmıştır.¹⁴⁹⁶

Günümüzde, tüm bu kirliliklerin kanser gibi birçok hastalıkta önemli etkisi olduğu kabul edilmektedir. Yolda seyir halindeyken araçlardan yollara atılan çöpler, piknik sonrası ormanlık alanlarda ya da nehir ve deniz kenarlarında bırakılan atıklar, çevreye ve canlılara tahmin edilemeyecek kadar fazla zarar vermektedirler. Görüldüğü gibi insanlık tarihinde insanoğlunun en büyük düşmanlarından biri çevre kirliliğidir. Kur'an'ın, çevre bilincinin oluşmadığı bir dönemde bu konuya dikkat çekmesi hem çok önemli hem de bu konuda duyarsız kalamayacağımızın bir göstergesidir.

Kur'an, insanların elleriyle yazılan kitaplar gibi, kendi toplum bilincinin, sosyolojik yapısının ve aktüel sorunlarının etkisiyle yazılmamıştır. O, bütün zamanların ve bütün insanların Rabbi olan Allah'tandır. Bu yüzden Kur'an kendi döneminde var olmayan bilgileri, geçmişin olduğu kadar, geleceğin de sorunlarını aktarır.

¹⁴⁹⁶ O'nun kanunu sayesinde orada gemiler yol alabilsin diye, yine O'nun lütfundan payınıza düşeni elde edip de şükredebilesiniz diye denizi sizin için bir yasaya bağlayan Allah'tır. **Casiye Suresi 12**

Kur'an-ı Kerim, vahyedildiği yedinci yüzyıldan itibaren insanları bu konuda duyarlı olmaya davet etmiştir. Doğa hepimize Allah'ın bir armağanı ve aynı zamanda emaneti olduğuna göre, ona zarar verenlere engel olmak ve bu konuda insanları uyarmak, hepimizin ortak kulluk görevidir.

Yere ekmek atmama, yerdeki ekmeğe basmama ve onu yerden kaldırma gibi hassasiyetler gösterdiğimiz kadar yere çöp atmama hassasiyeti de göstermemiz gerekir. İbadet ettiğimiz yerleri temiz tutma hassasiyeti gösterdiğimiz kadar yaşadığımız çevreyi de temiz tutma hassasiyeti göstermemiz gerekir. Gerçek anlamda yerine getirilen ibadetler, insanı güzel ve temiz kılar. İnsanın da çevresini güzel ve temiz kılmasını sağlar.

İbadet yerlerimize çöp atmayı ya da tükürmeyi aklımızdan bile geçirmez ve biri bunu yapmaya kalksa onu uyarır ve buna engel oluruz. Aynı şekilde sokaklara çöp atmayı ya da tükürmeyi de aklımızdan dahi geçirmeyecek kadar titiz ve dikkatli olmamız, bunu yapanları uyarmamız ve engel olmamız gerekir.

İçinde yaşanan çevrenin temizliği, güzelliği ve kalitesi, o çevrede yaşayan insanların en başta insanlığının sonra da duyarlılığının bir göstergesidir. Yaşadığımız dünyayı ve içindeki canlılarıyla çevremizi, Allah'ın bizlere vermiş olduğu bir emanet olarak bilmeli, bu duyarlılığı gösteren ve çevre bilincinin oluşması için çalışan tüm kişi ve kuruluşları dini bir görevi yerine getirme bilinci ile desteklemeliyiz. İslam dininin en temel hedef ve amacı önce Allah'a sonra da Allah'ın tüm yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarımızı hatırlatarak bizi sorumluluk sahibi ve duyarlı bir insan kılmaktır. Allah'ın yaratmış olduğu güzelliklere sahip çıkmak, Allah'a duyulan saygı ve minnetin bir göstergesi olacaktır.

İslam'ın barış, esenlik, güven ve huzur gibi anlamlara geldiğine dikkat çekilmişti. Müslüman da barışı, adaleti, merhameti, iyi, güzel, erdemli ve ölçülü olanı esas alan, kendisine güven ve saygı duyulan nitelikli insandır. Dolayısıyla bu güveni, adalet

ve merhameti sadece kendi türünden olan insanların değil tüm canlıların görmesi gerekir.

Hayvanlar Allah'ın yaratma sanatının birer nişanesi ve Allah'ın lütfu olarak hem doğaya hem de hayata anlam ve güzellik katan varlıklardır ve ayetin ifadesi ile onlardan alınacak ibretler vardır.¹⁴⁹⁷ Allah'ın lütuf olarak yarattığı canlılarda insanlar için ibretlerin yanında nimetler de vardır.¹⁴⁹⁸ Allah tarafından yaratılmış olmaları ve bize olan fayda ve güzellikleri sebebiyle onlara eziyet etmekten uzak durmak ve merhamet ile davranmak gerekir.

Bugün maalesef tüm dünyada hayvanlara karşı acımasızca şiddet uygulanmakta, doğal yaşam ortamları ortadan kaldırılmakta, zevk için eziyet edilmekte, vahşi şekilde öldürülmekte ya da birçok türün tükenmesine sebep olunacak şekilde hatalar yapılmaktadır. Oysa bu gezegen, içindeki tüm canlıların evi ve yurdudur. İnsanın yaşam hakkı olduğu gibi diğer canlıların da yaşam hakları vardır. İnsan dediğimiz varlığın, içinde bulunduğumuz gezegeni daha yaşanır ve güzel kılması gerekirken bizzat insanın kendisi hırsları, bencillikleri, doyumsuzlukları ve merhametsizlikleri sebebiyle hem kendi türüne hem de diğer canlılara yaşanılmaz kılmaktadır dünyayı. Bir insanın, insan olsun hayvan olsun başka bir canlıya davranışı en başta kendi insanlığını ortaya koyan bir ölçüdür. Eğlence olsun diye canlılara zarar vermek, insanlıktan nasibi olamayanların harcıdır.

Allah, bir lütuf olarak hayvanları bize boyun eğdirmiş ve kendilerinden yararlanabileceğimiz birçok güzellikle donatmıştır onları.¹⁴⁹⁹ Hayvanların insanlara faydaları saymakla bitmez.

¹⁴⁹⁷ Şüphesiz ki hayvanlarda da sizin için ibret vardır. **Nahl Suresi 66**

¹⁴⁹⁸ Ve hayvanları da O yarattı: Sizi ısıtan giysileri onlardan temin ediyorsunuz. Daha başka yararlarının yanında onlardan elde ettiğiniz besinleri de yiyorsunuz. **Nahl Suresi 5** ; Yine, evcil hayvanlarda da sizin için elbet bir ibret vardır: onların karınlarında bulunan süten size içiriyoruz ve sizin için onlarda birçok yarar bulunuyor; üstelik onlar sayesinde besleniyorsunuz. **Müminun Suresi 21**

¹⁴⁹⁹ Şimdi onlar, kendileri için kudretimizin bir nişanesi olarak evcil hayvanlar yarattığımızı ve bu sayede onlara sahip olabildiklerini de mi görmezler? Dahası

Çeşitli besinleri elde ettiğimiz hayvanlardan, üzerlerine binerek yolculuk ettiklerimize ya da güvenlik için bekçilik edenlere kadar etinden, sütünden, gücünden, yününden ve güzelliklerinden istifade ettiğimiz canlılara karşı merhametli olmamız gerektiğini bilmeliyiz. Ayetlerde Allah'tan bir lütuf olarak hayvanların faydalarına dikkat çekildiği görülmektedir.¹⁵⁰⁰

Hayatımızı kolaylaştıran, bize katkı ve fayda sağlayan, güzellikleri ve işlevleri ile Allah'ın üstün sanatına kanıtlar sunan hayvanlara karşı duyarlı olmalı, onların bize sunduğu faydalar gibi biz de onlara iyi davranarak, yiyeceklerini ve içeceklerini en güzel ve temiz şekilde zamanında vererek, onları gereğinden fazla yormayarak ve haklarını gözeterek Allah'ın bize olan rahmetine nankörlük etmemeliyiz. Bütün insanlar gibi hayvanlar da Allah'ın yarattığı ve O'na ait olan canlılardır. Şüphesiz Allah, yarattığına ve kendisine ait olana nasıl davrandığımızın hesabını soracaktır. Allah'ın nimetine nankörlük etmemek gerekir.¹⁵⁰¹

Öte taraftan hayvanlar ve yaratılış amaçlarına uygun olarak sahip oldukları özellikleri, Allah'ın sanatına tanıklık etmek ve bu eşsiz sanata olan hayranlığı hissetmek isteyen inananlar için üzerlerine düşünme ve Allah'a şükretme vesilesidir. Bu konuda birçok ayet örnek olarak gösterilebilir.¹⁵⁰² Allah'ın

onları emirlerine amade kıldık ki, bir kısmına binsinler, bir kısmını da yesinler ve onlardan başkaca da yararlansınlar ve içecek (süt) sağsinlar. Hâlâ şükretmeyecekler mi? **Yasın Suresi 71-73**

¹⁵⁰⁰ Ve evcil hayvanları da O yarattı: Sizi ısıtan giysileri onlardan temin ediyorsunuz. Daha başka yararlarının yanında onlardan elde ettiğiniz besinleri de yiyorsunuz. Bir güzellik de vardır onlarda sizin için: Sabah saldıığınız sırada, akşam topladığınız sırada. Kendinizi sıkıntıya sokmadan ulaşamayacağınız nice mekânlara yüklerinizi onlar taşır. İyi bilin ki Rabbiniz gerçekten çok şefkatli, pek merhametlidir. O, atları, katırları ve merkepleri hem kendilerine binesiniz, hem de (hayata) güzellik katmak için yarattı ve daha sizin bilmediğiniz nice şeyleri de yaratacak. **Nahl Suresi 5-8**

¹⁵⁰¹ Size içinde huzur ve sükûn duyacağınız sabit meskenler (inşa etme yeteneği) veren; yine size hayvanların derilerinden konup göçerken kolayca taşıyacağınız seyyar mekânlar (yapma yeteneğini) kazandıran; onların yünlerinden, kürklerinden, kıllarından hem dayanıklı temel eşyalar hem de sınırlı süre kullanılan dayanıksız tali eşyalar (üretme yeteneğini) veren de Allah'tır. **Nahl Suresi 80**

¹⁵⁰² Peki, kuşlar üzerinde hiç mi gözlem yapmazlar? Onlar göğün boşluğunda (uçarken, ilahi yasalara) boyun eğmişlerdir. Onları orada tutan (yasayı) Allah'tan

lütü olarak yaratmış olduğu hayvanlardan yararlanmak aynı zamanda şükür sebebidir.¹⁵⁰³ Yine tarihi kaynaklardan gelen, hem Kur'an'a hem de Kur'an'ın bize tanıttığı Hz. Peygamber'in örnek yaşamına uygun olacak şekilde hayvanlara karşı duyarlı ve hassas olmamız, onları çok fazla yüklemememiz, yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılamamız, eziyet etmememiz, iyilik ve güzellikle davranmamız gerekir. Peygamberimizin, hayvanlara iyilik ve merhamet ile yaklaşmanın Allah katında güzel karşılıkları olacağına dair yaklaşımları olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gerek Kur'an ayetlerinden gerekse o ayetleri en güzel şekilde hayatına yansıtarak insanlığa örnek olmuş peygamberimizin hayatından hareketle, İslam inancının daha yedinci yüzyılda hayvan haklarını gündeme getiren ve bu konuya dikkat çeken bir inanç sistemi olduğu anlaşılmaktadır.

Öte taraftan Kur'an'daki bazı surelere, sure içinde konu edinilmeleri sebebiyle kimi hayvanların isimlerinin verildiği görülmektedir. Bakara (İnek), En'am (Sığır-Davar), Nahl (Bal arısı), Neml (Karıncı), Ankebut (Dişi Örümcek) ve Fil (Fil) sureleri bunlara örnektir. Yine bunlar dışında da çeşitli hayvanların isimleri Kur'an'da geçmektedir.

Kedi, köpek ve kuşlar gibi etrafımızdaki canlılara karşı da duyarlı ve ikram sahibi olmak gerekir. İnsanları rahatsız etmeyecek ve tehlikeye sokmayacak şekilde doğal yaşam imkânları kendilerine sağlanmalıdır. Bir toplumun medeniliği ve gelişmişliğinin temel göstergelerinden biri canlılara, çevreye

başka kimse (koyamaz). Hiç şüphesiz, inanıp güvenen bir toplum için bunda da mutlaka alınacak dersler vardır. **Nahl Suresi 79** ; Sen (ey insan)! Gökte ve yerde bulunan her bir varlığın -kanat çırpıp kuş katarlarına varana dek- Allah'ın yüce kudretini dillendirdiğini fark etmez misin? Doğrusu onların hepsi de, O'na teslim olmayı ve O'nu yüceltmeyi bilmektedir; Allah onların hareketlerini de çok iyi bilmektedir. **Nur Suresi 41**

¹⁵⁰³ Başta gemiler ve hayvanlar olmak üzere, bindiğiniz her şeyi var eden O'dur. Onların sırtlarına binip doğrulmanız, sonra doğrulduğunuz zaman, Rabbinizin nimetini zikretmeniz ve: "Bunlara bizim için boyun eğdiren (Allah) ne yücedir, yoksa biz bunu (kendi hizmetimize) yanaştıramazdık" demeniz için. **Zuhruf Suresi 12-13**

ve eşyaya nasıl davrandığıdır. Öte taraftan ayetin ifadesi ile bu gezege sadece bizim için değil Allah tarafından yaratılan tüm canlılar için de yaratılmıştır. Üstelik her bir canlı türü insan türü gibi bir ümmet, bir âlemdir.¹⁵⁰⁴

Hayvansever kişilerin bakımını üstlenmek üzere, daha yavruyken evine aldığı evcil hayvanları heveslerinin geçmesi ya da başka sebeplerden dolayı sokaklara bırakmaları da doğru değildir. Bunu yapan bir hayvansever değil ancak “hayvan hevesli” biri olabilir. Bakımı üstlenilemeyecek canlıları ya hiç eve almamak ya da eve alınmışlarsa onlara ve onlardan doğacak yavrulara bakmak veya uygun yerlere yerleştirmek gerekir. Canlılar, oyuncak mağazasından alınan ve heves alındıktan sonra depoya kaldırılan ya da çöpe atılan oyuncaklar gibi değildirler. Dolayısıyla sokağa atıp terk etmek doğru değildir. Bu konuda da hassas ve duyarlı olmak gerekir.

Merhametli olan her insan evcil hayvanları sevecektir. Ancak bazı insanlar hayvanları sevmelerine rağmen yine de çeşitli özel sebeplerden dolayı onlardan korkup çekinebilmektedir. Bu yüzden başkalarının özel alanını ya da durumunu ihlal etmeyecek şekilde kimseye rahatsızlık vermeden ve gerekli güvenlik tedbirleri alınarak hayvanlar kontrol altında tutulmalıdırlar.

100

KUR’AN’A GÖRE SATRANÇ VE TAVLA GİBİ OYUNLAR OYNAMAK HARAM MIDIR?

Kur’an’da yasak kılınan şey satranç ya da tavla türünden oyunlar değil kumardır.¹⁵⁰⁵ Kumara dönüştürülmedikleri müddetçe bu türden oyunların oynanmasında herhangi bir

¹⁵⁰⁴ Yeryüzünde hiç bir canlı ve iki kanadıyla uçan hiç bir kuş yoktur ki, sizin gibi ümmetler olmasın. **En’am Suresi 38**

¹⁵⁰⁵ Şeytan, hamr (içki) ve kumarla aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah’ın öğütlerini dinlemekten ve salattan (ibadetten) uzaklaştırmak ister. O halde bunlardan vazgeçmeyecek misiniz? **Maide Suresi 91**

sakınca yoktur. Aksine özellikle satranç, yoğun şekilde aklı ve dikkati kullanmayı gerektiren, insan zekâsını geliştiren bir oyundur. Kumara dönüştürüldükten sonra yazı tura atmak gibi son derece sıradan bir şey bile yasak hükmüne girebilir. Her konuda olduğu gibi bu tür oyunları oynarken de ölçülü olmak ve insan için en değerli şeylerden biri olan vakti daha faydalı işler ile geçirmek gerekir. Ancak buradan hareketle bu türden oyunların haram ya da sakıncalı kılınması mümkün değildir. Aksi türlü gereğinden fazla vakit alan hemen her şeyin de haram ya da yasak kılınması gerekir. Yemek yemek, spor yapmak, uyumak, gezip dolaşmak hatta kitap okumak için bile fazla vakit ayıran bir kişinin de harama gireceğinin iddia edilmesi gerekir. Bazı işlerin yararlı ya da zararlı görülmesi de kişilere göre değişkenlik gösterebilir. Dolayısıyla bu anlayışla sağlıklı bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Din, insanların hayatlarını kolaylaştırmak ve doğru olan şeylere yönlendirip yanlış şeylerden alıkoymak için vardır. Dini, bu misyonundan uzaklaştırıp bir çeşit engizisyon mahkemesine dönüştürerek insanlar için yaşanmaz ve çekilmez bir hale getirmeye kimsenin hakkı yoktur. Her konuyu dini kavramlar ile açıklamaya çalışmanın da bir gereği yoktur.

KUR'AN'A GÖRE YILBAŞINI KUTLAMAK GÜNAH MIDIR?

Birçok konuda olduğu gibi bu konuda da yanlış algı ve anlayışların olduğu görülmektedir. Yılbaşı, bir yılın bitip yeni bir yılın başlamasıdır. Herhangi bir dine ya da kültüre ait kılınamayacak biçimde miladi takvim ile ilgili evrensel ve astronomik bir hadisedir. Dolayısıyla yılbaşının kutlanması dini bir konu değildir. Tamamen kişisel bir tercih ile alakalıdır. Birçok kişinin Noel ile yılbaşını birbirine karıştırdığı görülür.

Noel, Hristiyanlar tarafından Hz. İsa'nın doğum günü olarak kutlanır. Üstelik Noel'in kutlanma tarihi ile yılbaşının kutlanma tarihi de aynı değildir. Her ne kadar Hristiyan mezhep ve gruplar içinde farklı görüşler olsa da Batı Kilisesi'ne göre Hz. İsa'nın doğum günü 25 Aralık tarihidir. Doğu Kilisesi'ne göre ise Hz. İsa'nın doğum günü 6 Ocak tarihindedir. Yılbaşı ise 31 Aralık gecesini 1 Ocak tarihine bağlayan gece başlar. Dolayısıyla yılbaşı 1 Ocak tarihidir ve Hz. İsa'nın doğum kutlaması olarak kabul edilen tarihlerden farklı bir tarihtir. Öte taraftan Kur'an'a göre Hz. İsa İslam peygamberidir. Dolayısıyla peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğumunu kutlamaya karşı çıkmayan Müslümanların Hz. İsa'nın doğum kutlamasına da karşı olmaması gerekir. Hz. İsa'nın doğum gününü kutlamak gibi bir zorunluluk da kutlamak isteyen birine engel bir durum da bulunmamaktadır. Hz. İsa'nın ne zaman doğduğunu bilmesek de bir Müslüman'ın Allah'ın nebi ve resulleri arasında ayırım yapmaması gerektiğini bilmemiz gerekir.¹⁵⁰⁶

Dolayısıyla Kur'an çerçevesi içinde tahmin edilen tarihlerde pekâlâ tüm nebi ve resullerin doğum günleri kutlanabilir. Ancak kimse kutlamak zorunda değildir. Kimi zaman bazı Müslüman kimselerin "Noel kutlamak istemiyoruz." ya da "Yılbaşı kutlamak istemiyoruz." şeklinde pankartlar açarak Noel'i ya da yılbaşını protesto ettikleri görülebilmektedir. Oysa ülkemizde kimse bu kutlamaları yapmaya zorlanmamaktadır. Öte taraftan ülkemizde Hristiyan vatandaşlarımızla birlikte yaşamaktayız. Karşılıklı birbirimizin inanç ve kültürlerine saygı göstermek durumundayız.

¹⁵⁰⁶ (Onlara şöyle) deyin: Biz, Allah'a, bize indirilene; İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve (onların) torunlar(ın)a indirilene, Rableri tarafından Musa'ya ve İsa'ya verilenlere, (ayrıca) diğer nebilere (peygamberlere) verilenlere inandık. Onlardan hiçbirisi arasında fark gözetmeyiz. Biz, sadece O'na (Allah'a) teslim olduk. **Bakara Suresi 136**

Kur'an ayetleri tüm insanlar için gelmiş ve peygamberimiz Hz. Muhammed de âlemlere rahmet olmak üzere gönderilmiştir. Dolayısıyla Kur'an'ın hükümleri herhangi bir kültür ya da toplumsal yapı ile sınırlandırılmaz. Bizim kültürümüzde bir şeyin olmaması ya da yaygın olmaması o şeyin yapılamayacağı anlamına gelmez. Din, kültür değildir. Kültür de din değildir. Bir şeyin dini açıdan yasak olabilmesi için Kur'an'da açıkça yasak kılınması gerekir. Bir şeyin yasak olmaması o şeyin yapılmasını da zorunlu kılmaz. Yılbaşı ya da Noel kutlamak istemeyen biri pekâlâ kutlamayabilir. Kutlamak isteyen birine de dini açıdan yanlış yapıyor gözü ile bakılması doğru değildir. Kur'an'da açıkça yasaklanmamış olan şeyler, insanların kişisel tercihlerine bırakılmıştır.¹⁵⁰⁷

Öncelikle bir durumu netleştirmek gerekir. Yılbaşında kutlama yapılmasına karşı çıkanlar yılbaşına mı yoksa yılbaşında kutlama yapılmasına mı karşılar? Ya da bu tür kutlamaların Batı kaynaklı olmasına mı? Doğum günü, mezuniyet ya da evlilik törenleri veya yıl dönümleri ve özel günler gibi birçok günümüz uygulaması da Batı kaynaklıdır. Kültürler arası etkileşim tarih boyunca hemen her dönemde ama az ama çok olmuştur. Bizim kültürümüzde olmayan bir şeye dini açıdan karşı çıkmak kabul edilebilir değildir. Başka kültürlerdeki uygulamalara kültürel açıdan karşı çıkılabilir ancak bu türlü karşı çıkışlara dini karıştırmak doğru olmaz. Bazı kişiler kutlama adına yılbaşında yapılan bazı şeylerin dinî açıdan uygun olmadığını düşünebilir ki bu konuda haklı da olabilir. Ancak bunun için yılbaşına ya da kutlama yapılmasına karşı çıkması değil kutlama esnasında yapılan yanlışların dini açıdan kabul edilemez olduğunu söylemesi gerekir. Bu yanlışlar,

¹⁵⁰⁷ Ey iman sahipleri! Size açıklandığında canınızı sıkacak şeylerle ilgili soru sormayın. Kur'an indirilmekte iken onları sorarsanız size açıklanır. Allah onlardan vazgeçmiştir. Allah bağışlayandır (Gâfur), yumuşak davranandır (Halîm). **Maide Suresi 101**

zaten yılbaşı dışında da yanıltırlar. Yılbaşına özel durumlar değildirler.

Yılbaşını kutlayan insanların tamamının da dinî açıdan uygun olmayacak eylemler içinde olacakları ya da taşkınlık yapacaklarını düşünmek de doğru değildir. Pekâlâ, bir Müslüman da ailesi ya da arkadaşları ile birlikte Kur'an çerçevesinde Müslümana yaraşır biçimde bir kutlama yapabilir. Geri bırakılan yılın muhasebesini yaparken bir yandan da yeni yılın hayır ve iyilikler getirmesini dileyebilir. O gecesini dua ve ibadetler ile geçirerek de kutlayabilir. Bu kutlamaları yaparken geleneksel Hristiyan âdetlerine uymak zorunda değildir.

Eve çam ağacı almak ve onu süslemek de dini bir konu değildir. Çam ağacı da bir ağacı süsleme eylemi de herhangi bir inanca ve dine ait değildir. Bu türden uygulamalar Hristiyanlık öncesinde de hatta kimi araştırmacılara göre eski Türk adet ve geleneklerinde de vardır. Ne amaçla yapıldığının da bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan yapan kişinin ona yüklediği anlamdır. Bunu bir tür eğlence, süsleme ya da estetik bir görüntü olarak gördükten sonra evin perdelerini ya da duvarlarını süslemekle herhangi bir ağacı süslemek arasında bir fark yoktur. Müslümanların, bir şeye inanmadan ya da karşı çıkmadan önce hem akli ve mantığı ile hem de Allah'ın ayetleri ile düşünüp karar vermesi, neye neden inandığını da neden karşı çıktığını da gerekçelendirip temellendirmesi gerekir. Bir şeye karşı çıkmadan önce karşı çıkılan şeyin ne olduğunun ve hangi gerekçe ile o şeye karşı çıktığının farkında olmayan birinin yanıltıp hataya düşmesi kaçınılmazdır.